

Översiktsplan Lekeberg

Granskningshandling 2025-11-11

Lekebergs
kommun

Välkommen till granskning av Lekebergs nya översiktsplan

Var med och påverka översiktsplanen!

Det är nu dags för granskning av de ändringar som gjorts efter samrådet om översiktsplanen och alla som är intresserade är välkomna att tycka till om förslaget till ny översiktsplan. Du tar del av förslaget här på den digitala plattformen. Läs mer på Lekebergs webbplats.

**Granskning av förslag till översiktsplan pågår
1 december 2025 till 1 februari 2026**

Efter granskningen tas alla synpunkter om hand och sammanställs i ett granskningsutlåtande, som är utgångspunkten när kommunstyrelsen fattar beslut om vilka ytterligare justeringar som behöver göras innan översiktsplanen kan antas.

[LÄS MER OM GRANSKNINGEN PÅ LEKEBERG.SE](#)

Hur lämnar jag synpunkter?

Digitalt samråd

Om du vill lämna in synpunkter på förslaget till översiktsplan görs det enklast via vår e-tjänst, men det går också bra att lämna synpunkter via e-post, via brev eller synpunktsformulär på Öppet hus eller i Kontaktcenter.

[GÅ TILL E-TJÄNST FÖR SYNUNKTER OM ÖVERSIKTSPLANEN](#)

E-post: kontaktcenter@lekeberg.se

Post: Lekebergs kommun, Översiktsplan, 716 81 Fjugesta

Synpunktsformulär i Kontaktcenter: Bangatan 7, Fjugesta

Förord

Lekeberg – lagom nära

till storstadens utbud och landsbygdens idyll

Lekeberg är en attraktiv kommun med lysande grundförutsättningar. Medianinkomsten är högre än Sverigemedel, näringsliv och civilsamhälle är högst levande, arbetslösheten mycket låg och kriminaliteten närmast obefintlig. Många väljer att bo i Lekeberg på grund av andra värden än de materiella. Naturskönheten, lugnet, litenheten och det familjära. Dessa värden är viktiga att bevara.

Översiktsplanen är ett centralt dokument för att ta ett helhetsgrepp över kommunens utveckling. Lekeberg har under flera år vuxit i rask takt utan att kommunal service och infrastruktur riktigt har hängt med. Under vintern 2021/2022 hölls en tidig dialog om Lekebergs nya översiktsplan. Responsen från medborgarna var överväldigande och budskapet var tydligt – kommunen måste växa mer hållbart.

Enligt den nya inriktningen i översiktsplanen ska kommunen utvecklas mer ansvarsfullt och varsamt. Att invånarna trivs, har tillgång till goda livsmiljöer och erbjuds en fungerande kommunal service är det primära och där är inte kommunens storlek avgörande. De små primörerna är ofta de godaste.

Caroline Elfors (M)

Kommunstyrelsens ordförande

Innehåll

Förord	3
Om översiktsplanen	6
Övergripande inriktning	7
Utgångspunkter	8
Befolkningsutveckling	35
Lekebergs utvecklingsinriktning	40
Tematiska inriktningar	50
Effektiva och hållbara kommunikationer	51
Resor och transporter	51
Digital kommunikation	70
Attraktiva boende- och livsmiljöer	72
Människor och livsmiljö	72
Boendemiljöer	80
Bostäder	86
Ett livskraftigt näringsliv	98
Verksamheter	98
Handel och service	105
Areella näringar	109
Energi och resurser för framtiden	115
Energiförsörjning	116
Vatten- och materialförsörjning	126
Teknisk försörjning	139
Levande natur- och kulturmiljöer	154
Kulturmiljö	155
Landskapsvärden	172
Naturmiljö och friluftsliv	188
Beredskap för risk och sårbarhet	206
Miljörisker	206
Klimatrisker	227
Tekniska olycksrisker	241
Sociala risker	246
Försvar och beredskap	250
Geografiska inriktningar	259
Fjugesta	260
Övergripande inriktning för Fjugesta	260
Tematiska inriktningar för Fjugesta	263
Lanna	306
Övergripande inriktning för Lanna	306
Tematiska inriktningar för Lanna	310
Mullhyttan	353
Övergripande inriktning för Mullhyttan	353
Tematiska inriktningar för Mullhyttan	356
Lekebergs landsbygder	396
Övergripande inriktning för Lekebergs landsbygder	397
Tematiska inriktningar för Lekebergs landsbygder	400

Hållbarhetsbedömning.....	449
Sammanfattning.....	450
Utgångspunkter hållbarhetsbedömning	452
Inledning	452
Avgränsningar	453
Alternativredovisning	456
Metodik	456
Ekologisk hållbarhet	457
Förändrat klimat	458
Vatten	469
Naturmiljö och biologisk mångfald	475
Social hållbarhet	482
Klimatrisker och klimatanpassning	482
Kulturmiljö, landskapsbild och gestaltning	488
Rekreation och friluftsliv	494
Människors hälsa och säkerhet	499
Social trygghet och lika möjligheter	513
Ekonomisk hållbarhet.....	523
Hushållning med mark och naturresurser	523
Samhällsekonomisk hushållning	529
Samlad bedömning.....	534
Konsekvenser för ekologisk hållbarhet	535
Konsekvenser för social hållbarhet.....	537
Konsekvenser för ekonomisk hållbarhet	539
Påverkan på nationella miljömål.....	541
Påverkan på globala hållbarhetsmål	545
Uppföljning av planens miljöpåverkan	548
Samordning och genomförande.....	550
Riksintressen	551
Övergripande ställningstagande	552
Grundläggande hushållningsbestämmelser	552
Särskilda hushållningsbestämmelser.....	562
Regionala och mellankommunala frågor	567
Samverkan över gränser	567
Mellankommunala frågor	568
Genomförande och fortsatt arbete.....	574
Att använda, genomföra och utveckla översiktsplanen	575
Efterföljande planering	575
Aktiva åtgärder	576
Aktiv översiktsplanering	577
Riktlinjer kopplade till karta.....	581
Karta 1 – Utvecklingsinriktning	581
Karta 2 – Mark- och vattenanvändning	584
Karta 3 – Riksintressen, LIS och andra värden	594
Karta 4 – Risker och hänsyn	603

Om översiktsplanen

Framtidsplan

Översiktsplanen handlar om hur kommunen vill utvecklas på längre sikt, och vilken inriktning den fysiska planeringen ska ha för en hållbar utveckling av Lekeberg. Hela kommunens yta ingår i översiktsplanen. Läs mer om vad en översiktsplan är på Lekebergs webbplats.

[LÄS MER OM ÖVERSIKTSPLAN PÅ LEKEBERG.SE](#)

Granskningsförslag

I den tidiga dialogen och i samrådet om översiktsplanen har det kommit in många tankar, idéer och synpunkter om Lekebergs utveckling. Efter samrådet har en samrådsredogörelse tagits fram som ligger till grund för de ändringar som gjorts av förslaget som nu är på granskning. Samrådsredogörelsen hittar du på Lekebergs webbplats

[GÅ TILL SIDA MED SAMRÅDSREDOGÖRELSEN](#)

Digital översiktsplan

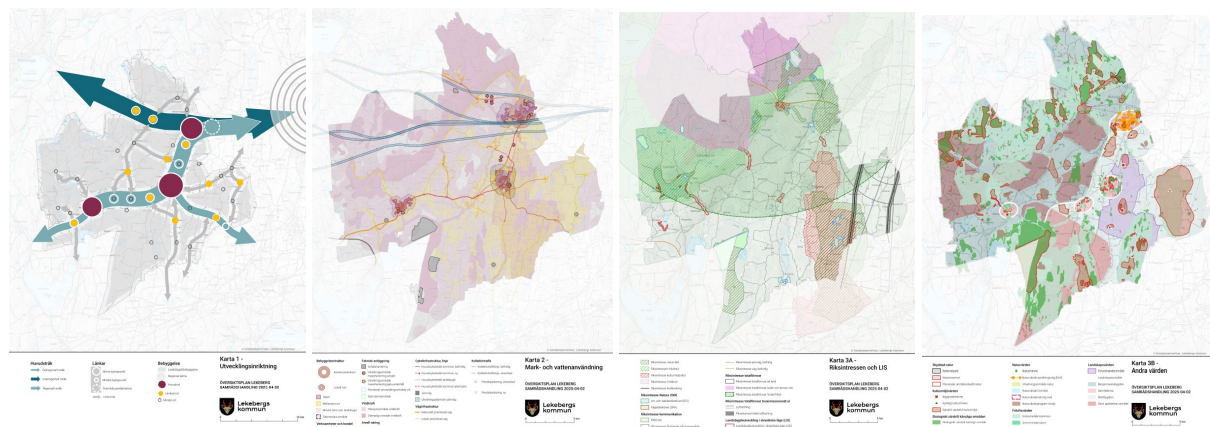
Den nya översiktsplanen är digital och finns i sin helhet på den digitala plattformen. Där är text och kartor sammanlänkade med varandra, kartorna går att förstora och man kan söka på fastigheter, adresser och sökord. De funktionerna finns inte i utskriftsversionen. Om du läser den på en skärm går det dock att klicka på länkar till information på kommunens webbplats.

Översiktsplanens delar

Översiktsplanen består av fem delar som hänger ihop med varandra. I den här utskriftsversionen hittar du dem via innehållsförteckningen.

Till översiktsplanens texter hör fyra kartor. På den digitala plattformen kommer man till de riktlinjer som föreslås för olika objekt i kartan genom att klicka på det aktuella objektet i kartan. I denna utskriftsversion, är riktlinjerna förtecknade längst bak i dokumentet. Kartorna är samlade i en kartbilaga.

Övergripande inriktning

Den övergripande inriktningen anger ramarna

Övergripande inriktning för Lekeberg handlar om översiktsplanens övergripande strategier för befolkningsutveckling och samhällsstrukturer för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen.

Utgångspunkter

Översiktsplanen anger vilka prioriteringar kommunen vill göra och vilken inriktning den fysiska planeringen bör ha för att nå en hållbar samhällsutveckling av Lekeberg. Utgångspunkten för att forma strategier för framtiden är de förutsättningar som finns i närområdet och i omvärlden, och de redan beslutade visioner och mål som Lekeberg följer.

Övergripande mål

Översiktsplanen är en del av framtidsdiskussionen i kommunen. Den behöver därför utgå från de visioner och mål för samhällsutvecklingen som formulerats på olika nivåer och som Lekeberg, regionen eller Sverige förbundit sig att följa. I detta avsnitt sammanfattas ett urval av alla de internationella, nationella, regionala och kommunala mål som anger inriktningen för samhällsutvecklingen i olika frågor.

Internationella mål

Globala målen och Agenda 2030 (1). FN antog år 2015 Agenda 2030, en universell agenda som inrymmer sjutton globala mål för att nå ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, se bilden nedan. Målen syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet, och att säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Översiktsplanen berörs på olika sätt av de globala målen. Särskilt relevant för översiktsplanen är mål 11 som innebär att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara, och mål 13 om att bekämpa klimatförändringarna är i hög grad relevanta för översiktsplanen.

De sjutton globala målen, läs mer på globalamalen.se/om-globala-malen/

Klimatkonventionen och Parisavtalet (2). Klimatkonventionen är en global konvention med åtgärder för att stoppa klimatförändringarna. Till Klimatkonventionen hör Parisavtalet, ett globalt klimatavtal som trädde i kraft 2016, som innebär att den globala temperaturökningen ska hållas långt under två

grader, och att de globala utsläppen ska ner till noll under andra halvan av detta århundrade. Varje land ska ta fram en klimatplan, där ambitionerna successivt höjs.

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter (3) omfattar en rad konventioner om bland annat medborgerliga och politiska rättigheter, om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, om avskaffande av alla former av rasdiskriminering all slags diskriminering av kvinnor, om barnets rättigheter och om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Översiktsplanen berörs av konventionerna framför allt när det gäller att bygga en socialt attraktiv och hållbar livsmiljö.

FN:s barnkonvention (4). FN:s konvention om barnets rättigheter innehåller 54 bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Barnkonventionen gäller alla mellan 0–18 år och är barnets förstärkning av de mänskliga rättigheterna. I januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige, vilket innebär att barnets rättigheter ska beaktas vid bedömningar som görs i beslutsprocesser i ärenden som rör barn. Översiktsplanen påverkas av barnperspektivet inom framför allt fem samverkande områden av betydelse för barn i den fysiska miljön (5):

- *Trygga samband*, till exempel förstärkning av samband och kopplingar, överbryggande av fysiska och mentala barriärer, bilsäkra gång- och cykelstråk, trygga stråk till och från kollektivtrafik.
- *Samspel, lek och lärande*, till exempel levande och trygga offentliga rum, platser för möten, samspel, lek, lärande, kultur och idrott för barn och unga där man inte behöver betala eller måste ha en vuxen med sig.
- *Vardagsliv*, till exempel tillgång och tillgänglighet till service och platser för lek och rekreation, möjlighet att gå och cykla till vardagsfunktioner, kvalitativa förskole- och skolmiljöer.
- *Identitet*, dels kopplat till miljöns karaktär, dels om tillhörighet till en viss miljö. Känsla av förankring, trygghet, kontinuitet och med möjligheter att få vara medskapande.
- *Hälsa och säkerhet*, till exempel buller och luftföroreningar, säkra närmiljöer, separering från biltrafik och hastighetssäkring av korsningspunkter med bilnätet

Barnkonventionen

För att stärka barnets rättigheter i Sverige gäller följande strategier (Proposition 2009/10:232):

- All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.
- Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang.
- Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem.
- Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.
- Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap.
- Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
- Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.
- Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn.
- Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

Fotnoter:

1) Regeringskansliet 2024a och UNDP 2024a

2) Naturvårdsverket 2025a och FN 2025a

3) Regeringskansliet 2011a och SFS 1994:1219

4) SFS 2018:1197, Regeringskansliet 2024c, Proposition 2017/18:186 och Proposition 2009/10:232

5) Bearbetning av Göteborgs stad 2011a. Se även SKR 2024a

Nationella mål

Nationella miljömål (6). Det svenska miljömålssystemet som antogs av riksdagen 1999, innehåller ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjugofyra etappmål. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser, det så kallade generationsmålet. Av de 16 nationella miljökvalitetsmål som riksdagen antagit har Örebro län (7) regionaliserat alla utom två, En storslagen fjällmiljö och Hav i balans samt levande kust och skärgård. Översiktsplaneringen bedöms direkt och indirekt beröra alla de regionaliserade miljökvalitetsmålen:

- *Begränsad klimatpåverkan* – handlar om att minska utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser eftersom de gör att det globala klimatet blir varmare. Förbränning av fossila bränslen för el- och värme, i industriprocesser och för transporter svarar för det största bidraget till klimatförändringen
- *Frisk luft* – handlar om att begränsa luftföroreningarna eftersom de påverkar hälsan negativt, och bidrar till förkortad livslängd. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten
- *Bara naturlig försurning* – handlar om att minska nedfall av försurande ämnen som svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak, vilket påverkar växter och djur och bidrar till att material vittrar sönder. Försurningen härrör från utsläpp framför allt från väg- och sjötrafik, värme- och elkraftverk, industrier samt jord- och skogsbruk
- *Giftfri miljö* – handlar om att förebygga och minska spridningen av farliga ämnen för att skydda människor, djur och växter. Gifterna sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall
- *Skyddande ozonskikt* – handlar om att minska uttunnningen av ozonskiktet i atmosfären som skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Uttunnningen beror på att ämnen som bryter ned ozon har släppts ut i atmosfären, såsom klorerade ämnen, vilket bland annat finns i kylskåp, anläggningar för luftkonditionering och skumplast
- *Säker strålmiljö* – handlar om att så långt som det är möjligt och rimligt begränsa stråldoserna som människor, djur och växter utsätts för, vid sidan om den strålning som kommer från rymden, solen, naturligt radioaktiva ämnen i marken, till exempel från röntgen, kärnkraft och elektromagnetiska fält
- *Ingen övergödning* – handlar om att minska utsläppen av näringsämnen till sjöar, vattendrag och hav, framför allt från jordbruket, men också från avloppsreningsverk, små avlopp och industri, och bristande rening av dagvatten i tätorter. Övergödningen skapar syrebrist på bottenarna, där växter och djur dör, och leder till att giftbildande alger växer till sig
- *Levande sjöar och vattendrag* – handlar om att underlätta för vattendrag får flöda fritt, och att vattenståndet kan variera naturligt i sjöar och vattendrag, så att växt- och djurarter som är beroende av detta ska överleva. att vattendrag får flöda fritt. Påverkan kommer från många håll, till exempel från skogsbruk, jordbruk, industrier och vattenkraftverk
- *Grundvatten av god kvalitet* – handlar om att långsiktigt skydda grundvattnet från utsläpp av miljöfarliga ämnen, för att säkerställa dricksvatten och livsmiljön för växter och djur i ytvatten
- *Myllrande våtmarker* – handlar om att restaurera och skydda våtmarksmiljöer, såsom mossar, kärr, fuktängar och sumpskogar, eftersom skadade våtmarker har en lägre förmåga att leverera viktiga ekosystemtjänster som att binda och lagra kol, rena vatten, fungera som översvämningsskydd och bidra med biologisk produktion. Ett stort antal växter och djur är också beroende av våtmarker
- *Levande skogar* – handlar om att säkerställa en bevarad biologisk mångfald i skogen och vidmakthålla skogens alla ekosystemtjänster över tid, det vill säga skogens unika livsmiljöer för djur och växter, som källa till förnybara råvaror och som resurs för friluftsliv och rekreation
- *Ett rikt odlingslandskap* – handlar om att utveckla metoderna för att bruka odlingslandskapet så att de bevarar natur- och kulturvärdena på ett bättre sätt, samtidigt som det måste vara möjligt att bedriva jordbruk på ett rationellt och konkurrenskraftigt sätt

- *God bebyggd miljö* – handlar om att förbättra förutsättningar att planera för en mer hållbar byggd miljö som fyller människors och samhällets behov, erbjuder bra livsmiljöer och utformas på ett sätt som minimerar påverkan och risker för människa och miljö
- *Ett rikt växt- och djurliv* – handlar om att lyckas behålla en biologisk mångfald, vilket är avgörande för att ekosystemen ska fungera och göra nytta som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera grödorna. Många arter och naturtyper utvecklas negativt och riskerar att försvinna på sikt

De fjorton miljömål som berör Lekeberg, läs mer på sverigesmiljomal.se.

Nationella transportpolitiska mål (9). Innehåller ett övergripande mål, ett funktionsmål och ett hänsynsmål, vilka alla i hög grad berör översiktsplanen. För att transportpolitikens övergripande mål ska kunna nås behöver också ett funktionsmål uppnås, i huvudsak inom ramen för det så kallade hänsynsmålet:

- *Transportpolitikens övergripande mål* är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.
- *Funktionsmålet* handlar om att ge alla en grundläggande tillgänglighet till resor och transporter med god kvalitet och användbarhet. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska svara likvärdigt mot kvinnors och mäns transportbehov och bidra till utvecklingskraft i hela landet.
- *Hänsynsmålet* handlar om säkerhet, miljö och hälsa, och syftar till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, och ska bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö-kvalitetsmålen nås samt till ökad hälsa.

Nationella mål för folkhälsan (10). Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Av folkhälsopolitikens åtta målområden och olika insatsområden bedöms översiktsplanen påverka följande:

- *Det tidiga livets villkor:* Att alla barn får en bra start i livet med goda uppväxtvillkor som stimulerar deras tidiga utveckling, inlärning och hälsa är centralt för att uppnå jämlik hälsa som barn och som vuxen
- *Boende och närmiljö:* Boende och närmiljö är ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa. Att ha tillgång till en god bostad i ett område som ger samhälleliga förutsättningar för social gemenskap bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa. Samhällsplaneringen bör motverka segregation och exponering för skadliga miljöfaktorer. Med ett jämlikt hälsoperspektiv inom samhällsplanering kan förändringar åstadkommas som påverkar människors levnadsvillkor och minskar ojämlikhet i hälsa.
- *Levnadsvanor:* Levnadsvanor är ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa. Många av förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkoren och av individens egna val och levnadsvanor. En god och jämlik hälsa inom målområdet uppnås genom främjande av människors handlingsutrymme och möjligheter till hälsosamma levnadsvanor samtidigt som hänsyn tas till hur olika sociala grupper påverkas.

- *Kontroll, inflytande och delaktighet:* Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra, inflytande och delaktighet i samhället är centrala områden för att uppnå jämlik hälsa. Arbetet bör inriktas på att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet. Individer och grupper som i lägre utsträckning än andra har möjlighet till kontroll, inflytande och delaktighet bör särskilt prioriteras.

Nationella jämställdhetsmål (11). Målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att forma samhället och sina egna liv. Regeringens huvudsakliga strategi för att förverkliga jämställdhetspolitiken är jämställdhetsintegrering, vilket innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen. Av de sex delmål, som formulerats för jämställdhetspolitiken berör framför allt fyra översiktsplanen:

- *En jämn fördelning av makt och inflytande.* Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- *Ekonomisk jämställdhet.* Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- *Jämställd utbildning.* Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- *Jämställd hälsa.* Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Fotnoter:

6) Proposition 2009/10:155

7) Länsstyrelsen Örebro län 2015a

8) Regeringskansliet 2024b

9) Proposition 2008/09:93

10) Proposition 2017/2018:249 och Folkhälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten 2024a

11) Regeringskansliet 2024d och Jämställdhetsmyndigheten 2024a

Regionala mål

Örebro läns regionala utvecklingsstrategi 2022–2030 (12). Visionen för den regionala utvecklingsstrategin är: Örebroregionen - En attraktiv och pulserande region för alla. De övergripande målen är: Stark konkurrenskraft; Hög och jämlik livskvalitet; God resurseffektivitet. Målen konkretiseras av tjugo effektmål med strategiska mål. Genomförandet sker genom samverkan inom tio prioriterade områden, varav översiktsplanen främst berörs av:

- *Social sammanhållning och demokrati:* Skapa förutsättningar för ett starkt civilsamhälle, en stark folkbildning och sociala företag; Stärk länets kulturella infrastruktur med tonvikt på ett jämlikt, jämställt och tillgängligt kulturliv med barn och unga i fokus; Öka tryggheten genom att stärka social, ekonomisk och digital inkludering och genom samverkan, både sektorsövergripande och internationell.
- *Klimat, miljö och energi:* Uppnå hållbar energiförsörjning genom att öka energieffektiviteten och andelen förnybar energi; Skapa förutsättningar för en strukturell omställning till en cirkulär ekonomi och bioekonomi där vi producerar och konsumerar på nya hållbara sätt; Stärk länets hållbara försörjning av livsnödvändiga produkter och tjänster.
- *Bostadsförsörjning och attraktiva miljöer:* Förbättra förutsättningarna för bostadsbyggande vid en växande befolkning och som en utvecklingsfaktor vid en minskande befolkning; Etablera regional samverkan kring fysisk planering som bidrar till att nå ett hållbart Örebro län; Förbättra förutsättningarna för levande landsbygder genom utbyggnad av digital infrastruktur,

platsutveckling samt stöd till initiativ som möjliggör ökat distansarbete, delningsekonomi och minskat bilberoende.

- *Transporter och infrastruktur*: Skapa förutsättningar för hållbara resor och transporter enligt strukturbilderna; Utveckla Örebro län som nod längs nationella och internationella transportstråk; Säkra en robust tillgång till bredband i hela länet.

Energi- och klimatprogram för Örebro län 2021–2025 (13). Visionen för energi- och klimatarbetet i Örebro län är att arbeta tillsammans för att minska klimatutsläppen och använda resurser på ett hållbart sätt. Energianvändning ska vara effektiv och den energi som används förnybar. De tre övergripande målen för att nå visionen är:

- *Minska utsläppen av växthusgaser* – Utsläppen i Örebro län ska år 2030 vara 60 procent lägre än 2005 års nivåer, med delmål 50 procent lägre år 2025.
- *Öka andelen förnybar energi* – Energianvändningen i Örebro län ska år 2030 bestå av minst 80 procent förnybar energi, med delmål minst 75 procent år 2025.
- *Öka energieffektiviseringen* – Energianvändningen i Örebro län ska år 2030 vara 50 procent effektivare jämfört med 2005, med delmål minst 45 procent år 2025.

De tre målen ska gemensamt leda till ett klimatneutralt och resurseffektivt län utan nettoutsläpp av växthusgaser år 2045, vilket även motsvarar det nationella målet.

Fotnoter:

12) Region Örebro län 2022a

13) Länsstyrelsen Örebro län och Region Örebro 2021c

Kommunala mål

Mål för Lekebergs kommun (14). Kommunfullmäktige har beslutat om fem övergripande mål för kommunens verksamheter. Ytterligare mål har formulerats för kommunstyrelsen och övriga nämnder. De övergripande målen är följande, varav översiktsplaneringen har ett särskilt ansvar för att bidra till det fjärde målet:

- I Lekebergs kommun ges alla barn och unga förutsättningar för att utvecklas
- Lekebergs kommun erbjuder god vård och omsorg
- Lekebergs kommun gör det enkelt för medborgarna och näringsliv att bo och verka i Lekeberg
- Lekebergs kommun utvecklas på ett hållbart sätt
- Lekebergs kommun är en attraktiv arbetsgivare

Kommunstyrelsen ansvarar för samhällsplaneringen i Lekeberg. De specifika mål som formulerats för kommunstyrelsen (15) är följande, varav översiktsplaneringen har ett särskilt ansvar för att bidra till det andra målet:

- Lekebergs kommun är en tillgänglig kommun och nyttjar den digitala tekniken för en mer effektiv och förenklad administration
- I Lekebergs kommun finns ett bra näringslivsklimat och goda förutsättningar för arbete
- Lekebergs kommun ska minska sin miljöpåverkan
- I Lekebergs kommun finns ett gott utbud av fritidsaktiviteter för både unga och äldre
- Kommunstyrelseförvaltningen är en attraktiv arbetsgivare

Hållbarhetsprogram för Lekeberg (16) anger de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete. Inom tre hållbarhetsperspektiven social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet, identifieras nio fokusområden, vilka alla är centrala i arbetet med översiktsplanen:

- *Klimat- och energi* – Lekebergs kommun arbetar i riktning mot att bli en klimatneutral och fossilbränslefri kommun som är anpassad till ett klimat i förändring.

- *Kretslopp och resurshushållning* – Lekebergs kommun främjar omställningen mot en cirkulär ekonomi.
- *Naturvärden och gröna miljöer* – Lekeberg kommun främjar utvecklingen av gröna miljöer och ett hållbart nyttjande av naturen.
- *Vatten* – Lekebergs kommun främjar en god vattenförsörjning.
- *Jämlik hälsa* – Lekebergs kommun främjar jämlik hälsa och hälsosamma vanor genom hela livet.
- *Utbildning, arbete och sysselsättning* – Lekebergs kommun främjar jämlika förutsättningar för livslångt lärande och försörjning.
- *Delaktighet och inflytande* – Lekebergs kommun främjar jämlika möjligheter till delaktighet och inflytande.
- *Trygga och hållbara livsmiljöer* – Lekebergs kommun främjar samhällsutvecklingen i hela kommunen
- *Effektiv kommun som står rustad för att möta samhällsutmaningar* – Lekebergs kommun har en effektiv organisation som möter samhällsutmaningarna med hållbarhet i fokus.

Fotnoter:

14) Lekebergs kommun 2025a

15) Lekebergs kommun 2025b

16) Lekebergs kommun 2022c

Påverkan på översiktsplanen av de övergripande målen

Utmaningar. De övergripande målen som formulerats på olika nivåer innebär en lång rad utmaningar för hur samhället planeras och hur mark och vatten bör användas i framtiden. Detta i sin tur medför att arbetet med översiktsplanen påverkas i olika grad, inom olika områden och på olika nivåer. På en övergripande nivå bedöms utmaningarna för den strategiska planeringen och arbetet med översiktsplanen vara:

BEFOLKNING OCH BYGGANDE

Ett centralt mål för Lekeberg är att det ska vara enkelt att leva i Lekeberg och att kommunen växer och utvecklas på ett hållbart sätt. Vidare ska samhällsutvecklingen främjas i hela kommunen. Miljömålet *God bebyggd miljö* handlar om att planera för en byggd miljö som fyller människors och samhällets behov, och erbjuder bra livsmiljöer. Boende och närmiljö nämns som ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa för de nationella folkhälsomålen, och de regionala målen omfattar att förbättra förutsättningarna för bostadsbyggande vid en växande befolkning och som en utvecklingsfaktor vid en minskande befolkning, samt att förbättra förutsättningarna för levande landsbygder. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- förbättra förutsättningarna för en hållbar befolkningstillväxt i olika delar av kommunen, tätorter såväl som landsbygd
- utveckla förutsättningarna för bostadsbyggande med utgångspunkt från lokala behov
- skapa förutsättningar bebyggelsemiljöer som erbjuder bra livsmiljöer

Läs vidare i kapitel *Befolkningsutveckling* och tema *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

[GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER](#)

ARBETSMARKNAD OCH NÄRINGSLEV

Ett annat centralt mål för Lekeberg är att det ska vara enkelt att verka i Lekeberg, att näringslivsklimat ska vara gott och att det ska finnas goda förutsättningar för arbete. Vidare ska jämlika förutsättningar för livslångt lärande och försörjning främjas. Till de globala målen hör att verka för en varaktig, inklude-

rande och hållbar ekonomisk tillväxt, och en full och produktiv sysselsättning. Vidare är en del av transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv försörjning av resor och transporter för medborgare och näringsliv. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- öka tillgången till en bred arbetsmarknad och utbildningsmöjligheter, och bidra till ökad sysselsättning för hela befolkningen
- förstärka möjligheterna att från hela kommunen på ett enkelt och hållbart sätt nå arbete och utbildning

Läs vidare i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning* och tema *Ett livskraftigt näringsliv*:

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM ETT LIVSKRAFTIGT NÄRINGS LIV](#)

KOMMUNIKATIONER

Lekeberg har som mål att göra det enkelt för medborgarna och näringsliv att bo och verka i Lekeberg, vilket förutsätter goda kommunikationer, och regionen att förutsättningar för hållbara resor och transporter ska skapas enligt strukturbilderna. Den nationella transportpolitiken har som mål att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet, att alla ska ha en grundläggande tillgänglighet till resor och transporter med god kvalitet och användbarhet, och att resor och transporter ska vara säkra, hälso- och miljövänliga. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- möjliggöra för alla att få en grundläggande tillgänglighet till resor och transporter med god kvalitet och användbarhet, på ett sätt som bidrar till utveckling i hela kommunen.
- skapa förutsättningar för hållbara resor och transporter, så att klimatpåverkan från resor och transporter minimeras
- bidra till att resor och transporter kan effektiviseras samtidigt som trafiksäkerhet och påverkan på miljö och hälsa förbättras

Läs vidare i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning* och tema *Effektiva och hållbara kommunikationer*:

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER](#)

KLIMAT, MILJÖ OCH RESURSER

På internationell, nationell, regional och kommunal nivå formuleras mål kring att minska miljö- och klimatpåverkan, minska utsläppen av växthusgaser, minska spridningen av farliga ämnen, skydda grundvattnet, behålla en biologisk mångfald, öka energieffektiviteten och andelen förnybar energi, stärka försörjning av livsnödvändiga produkter och så vidare. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- byggande och markanvändning sker på ett sätt som minskar miljö- och klimatpåverkan och hushållar med resurser för framtiden
- förbättra förutsättningarna för minskning av växthusgaser, övergång till förnybar energi och mer effektiv energianvändning
- förebygga att bebyggelse och markanvändning hotar livsmiljöer och biologisk mångfald
- säkerställa vattenkvaliteten, den långsiktiga försörjningen av dricksvatten med hög kvalitet och förutsättningarna för lokal livsmedelsproduktion

Läs vidare i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*, tema *Energi och resurser för framtiden*, och tema *Beredskap för risk och sårbarhet*:

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM ENERGI OCH RESURSER FÖR FRAMTIDEN](#)

[GÅ TILL TEXT OM BEREDSKAP FÖR RISK OCH SÅRBARHET](#)

SOCIAL SAMMANHÅLLNING OCH HÄLSA

Vikten av att skapa förutsättningar för ett starkt civilsamhälle, att öka trygghet, tillgänglighet och en jämlik hälsa, motverka riskfaktorer och att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället genomsyrar målen på alla nivåer. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- bygga en socialt attraktiv och hållbar livsmiljö för alla människor oavsett kön, etnicitet, ålder, funktionsvariation med mera
- verka för en god och jämlik hälsa och förebygga klimat- och miljörisker
- skapa förutsättningar till trygga, tillgängliga och sammanhållande miljöer, med särskilt fokus på barn och unga
- underlätta för inflytande och delaktighet i samhällsplaneringen

Läs vidare i kapitel *Människor och livsmiljö* och kapitel *Sociala risker*

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM SOCIALA RISKER](#)

Förutsättningar i omvärlden och i närområdet

Förutsättningar i omvärlden

Omvärlden påverkar oss

Att förstå omvärlden. Lekebergs utveckling påverkas av förändringar i omvärlden. Förändringarna kan vara bra för den lokala utvecklingen, men kan också innebära stora utmaningar. En utgångspunkt för att kunna planera och fatta kloka beslut inför framtiden är att ta reda på vad som händer i omvärlden och försöka bedöma hur det kommer att påverka utvecklingen i kommunen och vad vi bör göra för att anpassa oss och/eller försöka påverka utvecklingen (1).

Övergripande drivkrafter, så kallade megatrender, är globala förändringar som påverkar samhället på ett genomgripande sätt. De samspelar med varandra och driver i sin tur på olika trender och skeenden i den nära omvärlden. Sex övergripande drivkrafter som påverkar samhällsplaneringen på ett mer genomgripande sätt kan identifieras:

- Globalisering
- Klimat- och miljöutmaningar
- Demografiska förändringar
- Teknikutveckling
- Värderingsförändringar
- Ökad osäkerhet

Påverkan. På vilket sätt de påverkar samhällsutvecklingen och individen varierar, och konsekvenserna ser olika ut på olika platser och i olika sammanhang. Här beskrivs de skeenden som bedöms kunna påverka samhällsplaneringen i Lekeberg på olika sätt.

Fotnoter:

1) Omvärldsanalysen tar stöd i flera andra analyser som gjorts, bl.a. SKR 2023a, Helsingborgs stad 2020a och 2024a, Mora kommun 2019a, Hylte kommun 2019a

Övergripande drivkrafter

GLOBALISERING

Ömsesidigt beroende. Globaliseringen innebär en ökad global sammankoppling och ömsesidigt beroende mellan samhällen över hela världen. Globaliseringsprocessen har pågått under lång tid, men hastigheten har ökat med den digitala kommunikationsteknologins intåg. Globaliseringen har varit en avgörande drivkraft för välständsökningen i världen under de senaste årtiondena. Det internationella utbytet av varor och tjänster har blivit större, migrationen mellan regioner och länder ökat, och ekonomin blivit alltmer specialiserad.

Globaliseringen förändras. Globaliseringen har saktat in under 2010-talet och en del ekonomer gav då uttryck för att åren med "hyperglobalisering" nått sitt slut. En del bedömare menar att globaliseringen tar sig nya former, mot en mer uppdelad men fortsatt globaliserad värld, där samarbete fortsätter att fördjupas mellan vissa grupper av länder, medan utbytet mellan grupperna minskar eller stagnerar.

Ökad konkurrens. När globaliseringen accelererar och nya nationer är med och producerar varor och tjänster, ökar samtidigt konkurrensen, vilket ställer ökade krav på anpassning av privata och offentliga verksamheter för att hävda sig i den globala konkurrensen. För kommunernas del handlar det framför allt om att rekrytera kompetens och invånare i konkurrens med andra organisationer och kommuner.

Växande storstadsregioner. Urbaniseringen har också pågått under lång tid och förstärkts under de senaste decennierna. Storstädernas högre utbud av varor, tjänster, arbetskraft, arbetstillfällen och kreativa miljöer gör dem attraktiva för individer, företag och andra. Hög befolkningstäthet brukar i sin tur gynna ekonomisk tillväxt. Att världens befolkning och den ekonomiska tillväxten koncentreras till allt större städer är en utveckling som bedöms fortsätta. Idag bor mer än hälften av jordens befolkning

Globaliseringen kopplar samman samhällen över hela världen. Källa: api.ndla.no

i städer, och många forskare bedömer att upp till 70 procent av världens befolkning kommer bo i städer om trettio år. Kopplingen till landsbygden har blivit svagare vilket bidrar till att förstärka den urbana livsformen som norm.

Villkoren för boende och näringsliv förändras. Globaliseringens påverkan på lokalsamhället har också ökat. Lekeberg kopplas närmare omvärlden och världen kommer närmare Lekeberg. Villkoren för näringsliv och för boende förändras och vikten av bra kommunikationer och närhet till de stora arbetsmarknadsregionerna ökar. Befolkningen blir mer heterogen och kraven på kommunen förändras.

Regionförstoring. De lokala och regionala förutsättningarna för individer och företag påverkas av den pågående förstoringen av arbetsmarknadsregioner, och den ökade pendlingen och migrationen över nationsgränser. Samhället blir rörligare, där tid och tillgänglighet blir en viktigare faktor än avstånd. På den lokala och regionala nivån ökar arbetspendlingen, och på nationell och internationell nivå ökar migration, turism, utlandsstudier, eller arbete i annat land.

Den lokala attraktivitetens ökade betydelse. När rörligheten ökar förstärks de faktorer som har stor betydelse för en Orts eller regions attraktivitet och ekonomiska utveckling. Med en ökad rörlighet, ökar platsens betydelse, och den lokala attraktiviteten blir en nyckel för att locka individer och företag att etablera sig. Attraktiviteten för invånare, inflyttare och näringsliv är därför avgörande för hur väl kommunen kommer att kunna utvecklas.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Tilltagande klimateffekter. De utsläpp som vår livsstil och ekonomi genererar, påverkar livsbetingelserna på jorden. Den ökande mängden växthusgaser i atmosfären får stora och allt tydligare konsekvenser för klimatet, som blivit mer föränderligt och påverkar tillvaron allt mer påtagligt. Den ökande mängden växthusgaser i atmosfären får stora och allt tydligare konsekvenser för klimatet, med till exempel ökad nederbörd, fler extremskyfall, men också tätare värmeböljor, torka och bränder. Utöver de akuta kriser som kan uppstå, påverkar detta även de ekologiska, ekonomiska och sociala systemen, som till exempel utslagna ekosystem, nya sjukdomar och människor på flykt. I spåren av detta blir konkurrensen om utrymme och resurser större.

Omställning på olika nivåer. Utmaningarna för att minska påverkan på klimatet och att förebygga konsekvenser av klimatförändringarna finns på både global och lokal nivå. Individer, organisationer och företag behöver ställa om för att möta utmaningen för att minska påverkan på klimatet och förebygga konsekvenser av klimatförändringarna, men det är svårt att vända skutan och den ekonomi och livsstil som vi vant oss vid. Kommunerna har en viktig roll, genom att till exempel arbeta med klimatanpassning, men också genom att påverka beteenden och skapa förutsättningar för att det ska vara lätt att göra rätt. Det finns också delade meningar om vilka prioriteringar som ska göras och vilken vikt man vill lägga på globala miljö- och klimatfrågorna, vilket kan öka konfliktytorna i samhället.

Förebygga konsekvenser. Planering och byggande behöver anpassas till de förändrade förutsättningarna, och mer resurser läggs på att anpassa bebyggelse, gator och VA-system för att förebygga konsekvenser av skyfall, höga flöden, erosion och andra klimatrelaterade risker. Det handlar både om att identifiera risker för befintlig bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktig verksamhet, och om att förebygga genom till exempel genomtänkt lokalisering av ny bebyggelse, god dagvattenhantering och robusta tekniska försörjningssystem.

Minska påverkan på klimatet. Planering och byggande behöver också bidra till att samhällets påverkan på klimatet minskar, till exempel genom om att minska energianvändningen, att förbättra förutsättningarna för hållbara resor och transporter för att minska utsläppen av växthusgaser, och att använda resurser på ett mer effektivt sätt genom att till exempel samla bebyggelse och olika funktioner för att minska avstånden och behoven av transporter, ledningar, gator och så vidare.

DEMOGRAFISKA FÖRÄNDRINGAR

Vi blir fler och äldre. Världens befolkning växer eftersom människor lever längre. Samtidigt har antalet barn som föds stabiliserats, vilket medför att befolkningstillväxten i världen långsamt avtar. I väst-

världen har låga födelsetal och ökad livslängd medfört en allt äldre befolkning, samtidigt som många låginkomstländer fortsatt har stora och unga befolkningar. I Sverige har läget länge varit annorlunda jämfört med andra EU-länder, med höga födelsetal och stor flyktinginvandring och en föryngring av befolkningen som helhet. Den trenden har nu vänt och befolkningstillväxten avtar även här. Under 2022–2023 har födelseöverskottet minskat kraftigt i Sverige, och förväntas bli negativt från 2025.

Färre ska försörja fler. För att finansiera den ökande efterfrågan på välfärdstjänster behövs fler förvärvsarbetande som betalar skatt. Men i takt med att medellivslängden i Sverige stiger, minskar istället andelen i yrkesverksam ålder (åldrarna 20–64 år) i förhållande till andelen yngre och äldre. Med en oförändrad pensionsålder innebär det att färre personer kommer att behöva försörja fler i framtiden.

Storstadsnära landsbygd attraktiv. Demografin påverkas också av urbaniseringen som medfört att över hälften av Sveriges befolkning idag bor i städer. Under lång tid har landsbygden tappat befolkning, först byarna, sen de mindre tätorterna och idag även mindre städer till förmån för storstäderna. Men även om befolkningen i många mindre tätorter fortfarande krymper, har befolkningen på landsbygden som helhet slutat att minska, framför allt i storstadsnära lägen. Närheten till naturen och den lokala gemenskapen är två av flera viktiga faktorer för landsbygdens attraktionskraft.

Trendbrott i Lekeberg. Utvecklingen i Lekeberg påverkas både av den generellt förändrade åldersstrukturen och närheten till den större arbetsmarknaden i Örebro, vilket ger ett inflyttningstryck på kommunen. En stor inflyttning under flera år, framför allt av barnfamiljer i arbetsför ålder, har föryngrat befolkningen och ökat skatteintäkterna, men också behoven av utbyggnad av infrastruktur, skola, vård och omsorg mm. Under 2023 syns ett trendbrott, då inflyttningen minskade kraftigt och blev lägre än utflyttningen (2). Samtidigt har födelsetalen minskat och födelseöverskottet ligger på minus för första gången på 20 år (3). Se vidare *Befolkning* i avsnitt *Förutsättningar i närområdet* längre ner i detta kapitel.

TEKNIKUTVECKLING

Platsberoende. När nya tekniker utvecklas och börjar samverka, ökar tempot i omvandlingen av samhället. Teknikutvecklingen inom till exempel digital kommunikation, artificiell intelligens (AI), bioteknik och energiteknik förändrar vårt sätt att leva, arbeta och röra oss. Till exempel har utvecklingen av förnybara drivmedel för bilar, tillsammans med den snabba utvecklingen av mobil teknik för produkter och tjänster lett till miljövänligare resor, men också till fler samåkningstjänster och att andelen resor med egen bil sjunker. Vidare leder den digitala kommunikationsutvecklingen till att allt fler yrken blir mer platsberoende, vilket gör att många fler blir friare att välja var man vill bo.

Förändrat kompetensbehov. Digitaliseringen i kombination med automatisering, robotisering och AI skapar genomgripande förändringar för både företag och offentliga verksamheter. Helt nya produkter och tjänster växer fram och förmågan till omvandling sätts på prov. Arbetsuppgifter och yrkeskategorier försvinner och nya utvecklas, framför allt för att hantera alltmer komplexa system och arbetsuppgifter. Teknikutvecklingen ställer stora krav på utbildningssektorn att utbilda rätt kompetenser för morgondagens arbetsmarknad. Utmaningen består i att uppfylla kompetensbehoven på en föränderlig och ovisst arbetsmarknad, både för unga som ska in på arbetsmarknaden och för äldre som behöver kompetensutveckling.

Resandet förändras. Samhällsplaneringen påverkas på flera sätt av teknikutvecklingen. När människor kan arbeta och mötas digitalt minskar behovet av daglig pendling, vilket ökar attraktiviteten för platser som ligger längre från arbetsmarknadscentrum, under förutsättning att man har tillgång till bra digital infrastruktur. Utvecklingen mot självkörande fordon kommer också förändra sättet att resa, med till exempel utveckling av kollektivtrafik på landsbygden.

Förändrad markanvändning. Samhällsplaneringen påverkas vidare genom att ny teknik och digitala lösningar förändrar markanvändningen, till exempel ett ökat behov av ytor för transport och logistik i takt med en ökad e-handel och ett minskat behov av ytor för parkering, fysiska butiker och ytkrävande verksamheter med en lägre produktivitet. När handeln inte längre är drivande för centrumutveckling, förändras i sin tur behov, innehåll och utformning av offentliga rum och mötesplatser.

Andra sätt att kommunicera. Med en ökande mängd information och allt fler mediekkanaler, förändras medievanor snabbt. Informationsspridningen har på så sätt demokratiseras, men samtidigt har det blivit svårare att nå ut med sitt budskap eftersom informationslandskapet blir alltmer oöverskådligt och splittrat. Informationsförmedlingen har förflyttats från text till bild, framför allt växer rörlig bild snabbt, inte minst livevideo. I takt med att vi hanterar och inhämtar information på nya sätt ändras också synen på vad som är trovärdigt. Det som får stor spridning förväntas vara sant. I det nya informationslandskapet blir direktkommunikation allt viktigare samtidigt som beroendet av mellanaktörer minskar. Förväntningarna ökar också på snabba svar och lösningar i direkta kommunikationskanaler.

Viktigare med delaktighet. Kommunala verksamheter, inte minst samhällsplanering, handlar ofta om att kommunicera förändring. Samtidigt är det svårt att nå ut och engagera individer att engagera sig i konkurrensen om tid och uppmärksamhet i en tid av överflöd av information. Däremot kan frågor som skapar känslor, snabbt mobilisera starka opinioner. När tilliten hos flera grupper i samhället sjunker behövs direktare system på plats för att tydligt visa på värdet av deltagarnas insats. Genom dialog och medskapande som ger ett meningsfullt värde för den enskilde, kan kommunikationen om samhällsförändringar utvecklas och förstärka invånarnas delaktighet.

VÄRDERINGSFÖRÄNDRINGAR

Ökad polarisering. Människors värderingar påverkas av förändringar i omvärlden och påverkar i sin tur platser kultur och utveckling. Globalisering och nya kommunikationstekniker har inneburit att idéer, kunskap och även desinformation får snabbare spridning och når fler människor än tidigare. Förändrade värderingar kan därför uppkomma genom att vi blir påverkade av människor och skeenden utanför våra territoriella och kulturella gränser. Det har till exempel inneburit att skillnader i värderingar mellan olika individer ur samma generation har ökat och troligtvis kommer fortsätta att öka.

Från vi till jag. Globalt sett är tendensen att traditionella, grupporienterade värderingar får ge vika för mer individorienterade, i takt med att välståndet ökar och utbildningsnivån höjs. Det handlar idag i högre utsträckning om mig och mina behov än om oss och våra gemensamma behov. Ökade förväntningar på att samhället ska lösa "mitt individuella problem" bidrar till en förändrad syn på kommunen som tjänsteleverantör. Men mer individorienterade värderingar har också lett till ett starkare fokus på livskvalitet. När våra basbehov är tillgodosedda värderar vi fritid och upplevelser högre. Efterfrågan på upplevelser och kultur fortsätter att öka och konsumenter är beredda på att lägga alltmer pengar på självförverkligande.

Flexibilitet och individanpassning. En ökad individualism påverkar en rad olika områden i samhället såsom välfärd och arbetsmarknad. Att förverkliga sig själv blir viktigt för allt fler, och vi kommer till exempel mer aktivt välja var vill vi bo och hur vi vill leva. Förväntningarna ökar på kvalitet och tillgänglighet i individanpassade tjänster. Arbetsgivare behöver möta medarbetares högre krav på inflytande och flexibilitet för att attrahera arbetskraft och kommunerna behöver möta invånares högre krav på individanpassad samhällsservice, goda kommunikationer och kvalitativa boendemiljöer för att behålla och locka till sig invånare.

ÖKAD OSÄKERHET

Snabba förändringar skapar osäkerhet. Globalisering och frihandel har gett världen en ökad ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom i världen, men samtidigt har den bidragit till ökade inkomstklyftor inom länder och till en negativ påverkan på miljön. Snabba förändringar i arbetsliv och samhälle, klimatförändring, pandemier, konflikter och terrorattentat, ökar osäkerheten om vad vi kan förvänta oss om framtiden, både för individer och för organisationer. I takt med att faktiska risker och framtida osäkerheter stiger, ökar kraven på samhällets beredskap för oförutsedda händelser och förmåga att hantera kriser. Även förmågan att producera livsmedel lokalt och behovet av att värna jordbruksmark och dricksvattenresurser har fått en ökad betydelse.

Motreaktioner ökar osäkerheten. Utvecklingen kan uppfattas som ett hot mot de egna livsvillkoren. Reaktionen som ökande nationalism, politisk populism och spänningar mellan rivaliserande stormakter

kan medföra en inbromsning av den globaliseringsdrivna tillväxten i världen, och kan samtidigt förstärka känslan av osäkerhet.

Digitalisering och elberoende ökar sårbarheten. Samhället förlitar sig alltmer på att allting ska fungera utan avbrott eller krångel. Samtidigt blir fler och fler system sammankopplade och digitalt integrerade. Med fler digitala, uppkopplade och integrerade tjänster och varor ökar den digitala sårbarheten, både på samhällsnivå och för individen. Bland annat ökar sårbarheten för tekniska försörjningssystem och för transportsystem. En förändrad brottslighet medför också nya risker för till exempel idkapning, och hackning. Det ökade elberoendet gör samhället känsligare för elavbrott och nätkapacitetsbrist, och ökar sårbarheten för angrepp på elförsörjningen.

Ökat behov av trygghet. Samhällets ökade sårbarhet innebär inte bara faktiska risker som behöver hanteras, utan ökar också känslan av hot, bristande kontroll och otrygghet inför framtiden. En större känsla av osäkerhet om vad vi kan förvänta oss om framtiden, ökar generellt behovet av trygghet. Trygghet handlar om individens upplevelse av den egna säkerheten. Människor känner sig trygga när de inte känner oro för sin egen eller andras situation. Det handlar om att kunna röra sig fritt och våga vara sig själv utan att hela tiden vara på sin vakt, om att slippa oroa sig för brottslighet, klimatkriser mm, och att ha en trygg ekonomi och boendesituation. Till detta kommer att ha samma tillgång till grundläggande samhällstjänster och trygghetsnät som andra.

Tilliten viktig. Behovet av trygghet varierar från person till person beroende på livssituation, erfarenheter och individuella förutsättningar, men gemensamt är att vi känner oss tryggare när vi tycker oss kunna lita på människor i vår omgivning och på samhällsinstitutioner, myndigheter och företag. Det finns en nära koppling mellan trygghet och tillit. I Sverige har invånarna generellt sett en hög tillit både till andra invånare och till samhället jämfört med många andra länder, men samtidigt finns det tecken på att vissa grupper har en klart lägre tillit än genomsnittet, och att skillnaderna mellan olika grupper ökat över tid.

Trygghet är värdeskapande. Trygghet och tillit är i sin tur nära sammankopplat med en plats image och attraktivitet. En positiv bild av en plats som livsmiljö ökar upplevelsen av trygghet. En av flera aspekter som gör en plats attraktiv handlar därför om social hållbarhet. Det spelar ingen roll hur vacker en plats är om man inte känner sig trygg när man går utanför dörren.

Fotnoter:

2) 2023 var inflyttningen 323 personer, jämförbart med 2013 års nivå. Under 2014–2022 har inflyttningen legat på 2014–2022 personer per år. Utflyttningen 2023 var 468 personer

3) Födelseöverskottet är antalet födda minus antalet döda, vilket 2023 låg på -18

Påverkan på översiktsplanen av förutsättningarna i omvärlden

Utmaningar. Förutsättningarna i omvärlden innebär en lång rad utmaningar för hur samhället planeras och hur mark och vatten bör användas i framtiden. Detta i sin tur medför att arbetet med översiktsplanen påverkas i olika grad, inom olika områden och på olika nivåer. På en övergripande nivå bedöms utmaningarna för den strategiska planeringen och arbetet med översiktsplanen vara:

FÖRÄNDRINGSBEREDSKAP

Globalisering, klimatförändringar och föränderliga förutsättningar för arbetsliv och samhälle, ökar riskerna och osäkerheten om vad vi kan förvänta oss om framtiden, vilket ökar kraven på samhällets beredskap för oförutsedda händelser och förmåga att hantera kriser. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- möta förändrade och varierade behov och förväntningar, till exempel olika syn på boendekvalitet och olika behov av service
- förutse behov av förändrad markanvändning, till exempel ett ökat behov av ytor för transport och logistik och ett minskat behov av ytor för parkering och fysiska butiker

- utveckla beredskap för förändringar i samhällsplaneringen, genom rutiner för omvärldsbevakning, en aktiv strategisk planering med mera

Läs vidare i tema *Beredskap för risk och sårbarhet*:

GÅ TILL TEXT OM BEREDSKAP FÖR RISK OCH SÅRBARHET

ARBETE OCH FÖRSÖRJNING

I takt med att andelen i yrkesverksam ålder sjunker, blir det färre personer som behöver försörja fler i samhället, och därigenom svårare att finansiera välfärden. Det kan också bli svårare att kompetensförsörja till exempel vård, skola och omsorg. Ett förändrat arbetsliv där fler arbetar längre från hemmet men också mer på distans, kräver bra kommunikationer och digital infrastruktur för att nå en stor arbetsmarknad och möjligheter till utbildning och fortbildning för ett föränderligt arbetsliv. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- skapa förutsättningar för en hållbar befolkningsutveckling i hela kommunen med balans mellan olika åldersgrupper
- förstärka förutsättningarna för tillgång till arbete och utbildning i regionen
- säkerställa tillgången till bredband i hela kommunen
- möjliggöra en god tillgång till och samtidigt effektiv och resurssnål utbyggnad och drift av teknisk och social infrastruktur för att kommunen ska kunna upprätthålla god service med lägre skatteintäkter

Läs vidare i kapitel Befolkningsutveckling, *Lekebergs utvecklingsinriktning*, *Digital kommunikation* och *Teknisk försörjning*:

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

GÅ TILL TEXT OM DIGITAL KOMMUNIKATION

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

KOMMUNIKATIONER

De fysiska och digitala kommunikationernas betydelse för att människor ska nå en alltmer specialiserad arbetsmarknad och för företag och offentliga verksamheter att kunna kompetensförsörja sina verksamheter, är alltmer avgörande för möjligheten att bo och verka på en plats. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- utveckla och förstärka kommunikationssambanden med de stora arbetsmarknadsregionerna för att underlätta människors ökade rörlighet och kunna växa hållbart i hela kommunen
- skapa förutsättningar för hållbara resor i hela kommunen

Läs vidare i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning* och tema *Effektiva och hållbara kommunikationer*:

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

GÅ TILL TEXT OM EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER

ATTRAKTIV LIVSMILJÖ

Med en ökad rörlighet och större möjlighet att arbeta på distans, ökar platsens och den lokala attraktivitetens betydelse för att människor ska må bra och kommunen ska kunna ha en hållbar befolkningsutveckling. Den ökande osäkerheten och sårbarheten i samhället, gör generellt behovet av trygghet i närmiljön och tillit till samhället större, vilket blir allt viktigare delar i en attraktiv livsmiljö. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- utveckla tillgängligheten till den storstadsnära landsbygden i kommunen

- förstärka trygghet och tillit i livsmiljön, genom till exempel allsidiga mötesplatser, trygga och välkomnande offentliga miljöer och utveckling av platsens lokala identitet.
- utveckla den lokala attraktiviteten genom att gestalta bebyggda miljöer med omsorg och värna natur-, kultur- och landskapsvärden

Läs vidare i kapitel Lekebergs utvecklingsinriktning, kapitel *Människor och livsmiljö* och tema *Levande kultur- och naturmiljöer*:

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM LEVANDE NATUR- OCH KULTURMILJÖER](#)

DIALOG OCH DELAKTIGHET

Med ett förändrat informationslandskap ökar förväntningarna på direktkommunikation och snabba svar i frågor som upplevs som viktiga. De snabba förändringarna och den ökade osäkerheten i omvärlden ökar behovet av trygghet och ställer högre krav på samhällets förmåga att bygga tillit, kommunicera förändringar och bjuda in till dialog och delaktighet som spelar roll. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- fördjupa dialogen om de förändringar som utmaningarna i omvärlden medför och hur det påverkar samhällsplaneringen
- utveckla former för att öka delaktigheten i samhällsplaneringen

Läs vidare i kapitel *Människor och livsmiljö*:

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

KLIMAT OCH RESURSER

Ett alltmer föränderligt klimat ökar riskerna för människor och miljö, och behovet av att anpassa bebyggelse, gator och VA-system för att förebygga konsekvenser av översvämningar och andra klimatrelaterade risker. Samtidigt behöver samhällets påverkan på klimatet minska för att hejda klimatförändringarna. Utmaningarna är att:

- förebygga risker för akuta kriser och långvariga problem med klimatrelaterade händelser, bland annat genom att identifiera riskområden, lokalisera ny bebyggelse rätt och utveckla dagvattenhanteringen
- hushålla med mark- och vattenresurser, såsom jordbruksmark och dricksvattenreserver
- minska påverkan på klimat och miljö, genom minskade utsläpp av växthusgaser från framför allt resor och transporter, och effektivare energi- och resursanvändning

Läs vidare i kapitel *Klimatrisker*, *Areella näringar*, *Vatten- och materialförsörjning*, *Lekebergs utvecklingsinriktning* och *Resor och transporter*:

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

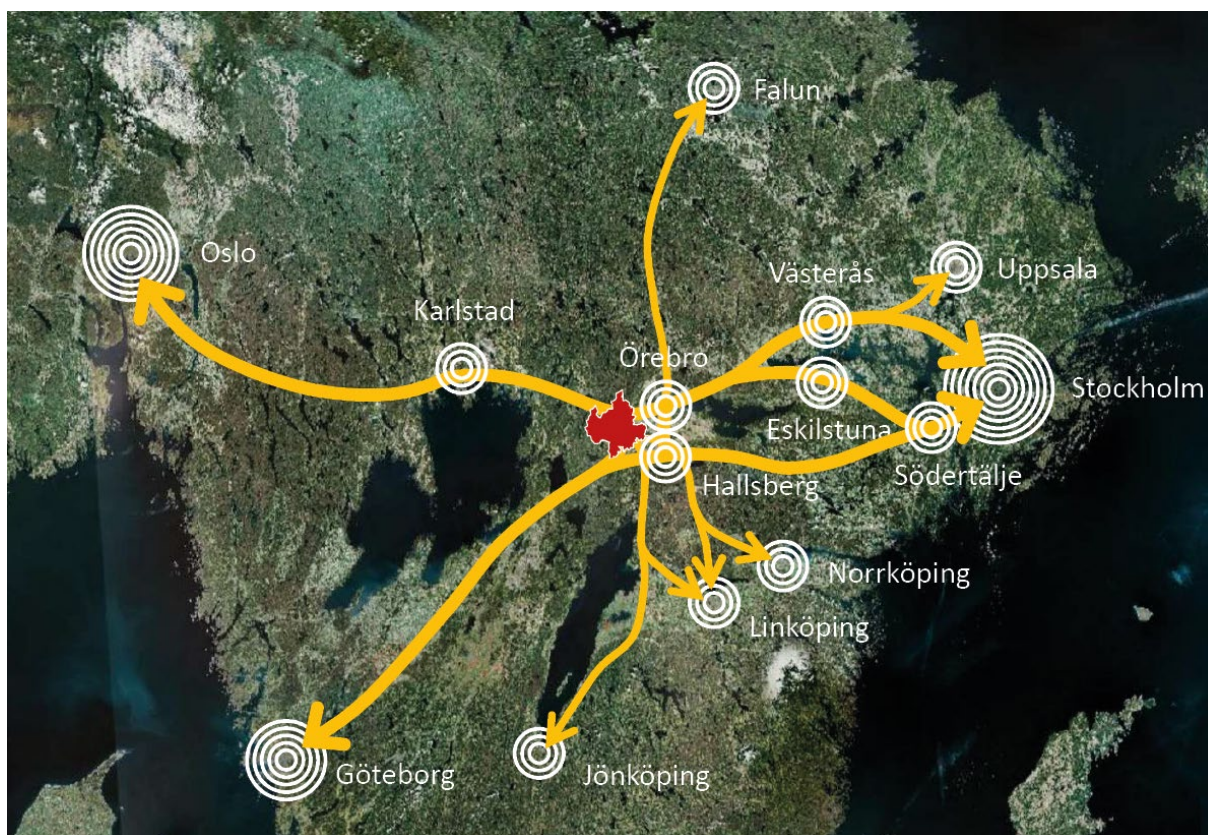
[GÅ TILL TEXT OM AREELLA NÄRINGAR](#)

[GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING](#)

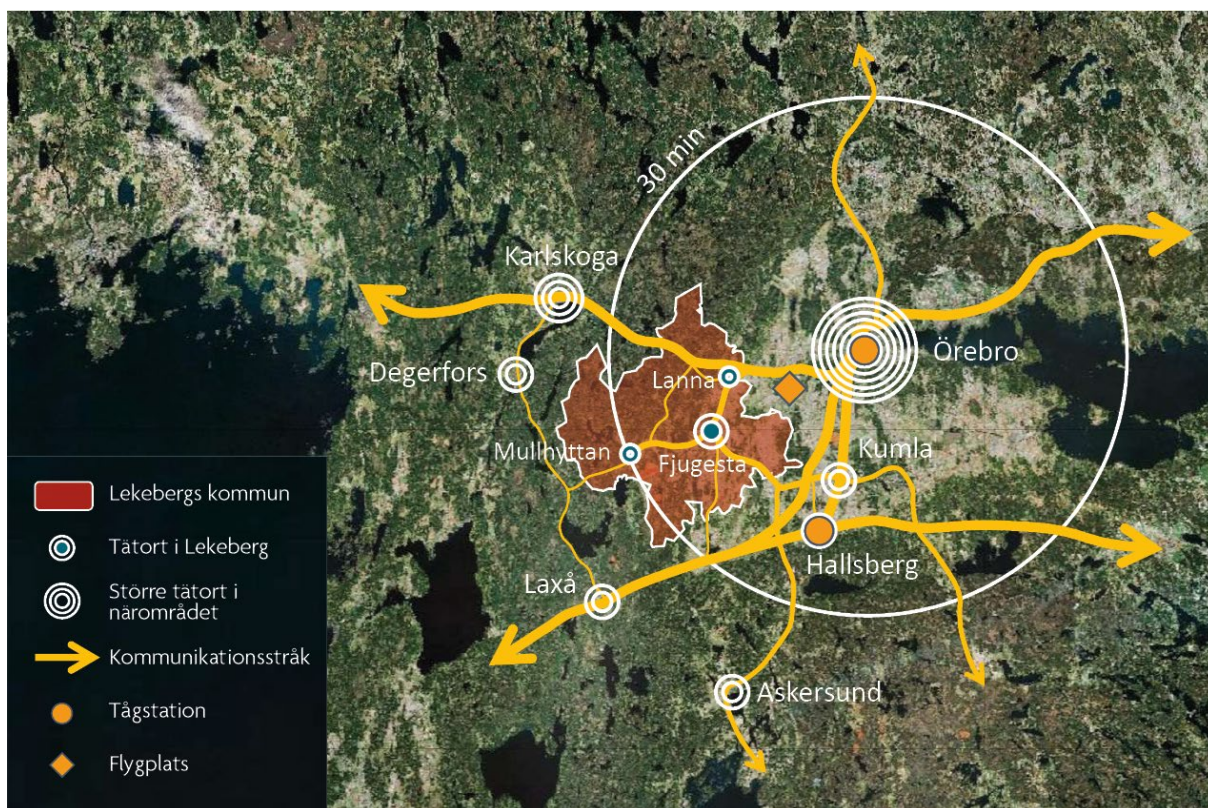
[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Förutsättningar i närområdet

Lekeberg ligger bra till i Sverige, med flera av Sveriges största städer inom räckhåll.

Läge i regionen. Nästan hela Lekeberg ligger inom 30 min restid med bil till Örebro centrum (stora vita ringen).

Kommunikationer

Lekeberg ligger bra till. Från kommunens tätorter tar det 10–30 minuter till Örebro starka arbetsmarknad, där nästan hälften av alla arbetande Lekebergsbor jobbar, och Karlskoga ligger nästan lika nära. När den nya järnvägen Oslo-Stockholm är på plats hamnar även Karlstad och Västerås inom en timmes pendlingsavstånd och Stockholm inom en och en halv timme från Fjugesta (1).

Pendling viktigt. Lekeberg är en nettoutpendlingskommun, med 62 procent av arbetskraften som pendlar ut från kommunen, medan endast 36 procent pendlar in till arbete i Lekeberg (2), se vidare avsnitt *Pendling och resvanor* i kapitel *Resor och transporter*. Möjligheterna att pendla på ett hållbart sätt från olika delar av kommunen är därför mycket viktiga för Lekebergs fortsatta utveckling. Det finns många faktorer som påverkar viljan att pendla, men viktigast är restiden. Viljan att pendla dagligen avtar nästan helt vid restider över en timme.

Goda kommunikationer. Med *E18-stråket* för långväga resor och transporter, *Väg 204* som ryggrad genom kommunen, *Hallsberg station*, *Örebro centralstation*, *Laxå station* och *Degerfors stationer* inom en halvtimme från Fjugesta och *Örebro flygplats* bara en mil utanför kommungränsen, kan man konstatera att tillgången till transportinfrastruktur är bra i Lekeberg. Kollektivtrafik finns till alla tätorter i kommunen och på E18. Tillgången till bredband med hög överföringskapacitet är också mycket hög i Lekeberg, se avsnitt *Pendling och resvanor* och i kapitel *Resor och transporter*.

Bilberoendet är stort. Men Lekeberg är en landsbygdskommun där nästan hälften av invånarna bor utanför de tre största tätorterna (3). Expressbussen mellan Fjugesta och Örebro centrum ger bra restider i den relationen, men för många i kommunen krävs bil för att arbete, service och fritidsaktiviteter. Så mycket som 73 procent av alla resor i Lekeberg sker med bil (4), se avsnitt *Personresor* och *Digital kommunikation* i kapitel *Resor och transporter*.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Fotnoter:

1) Jämfört med dagens restider med tåg från Örebro: Stockholm 1 tim 45 min, Karlstad 1 tim 35 min och Oslo 4 tim 15 min

2) avser 2022

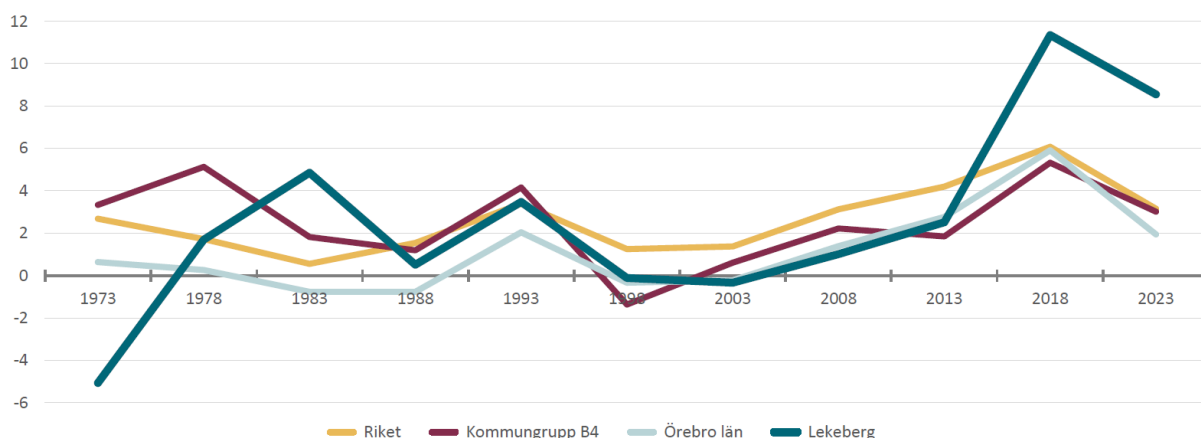
3) 43 % år 2023

4) avser 2023

Befolkning

Befolkningen har ökat mycket. Befolkningen i nuvarande Lekebergs kommun låg i början av 1950-talet på cirka 9 500 invånare och minskade sedan stadigt i takt med urbaniseringen och avfolkningen av landsbygden, till som lägst cirka 6 400 invånare 20 år senare. Därefter har befolkningen stadigt stigit, med extra skjuts mellan 2013 och 2018, till dagens 8 606 invånare (5), se diagram nedan. Regionförstoringen och den ökade pendlingen har inneburit att det blivit mer attraktivt att bo i Lekeberg.

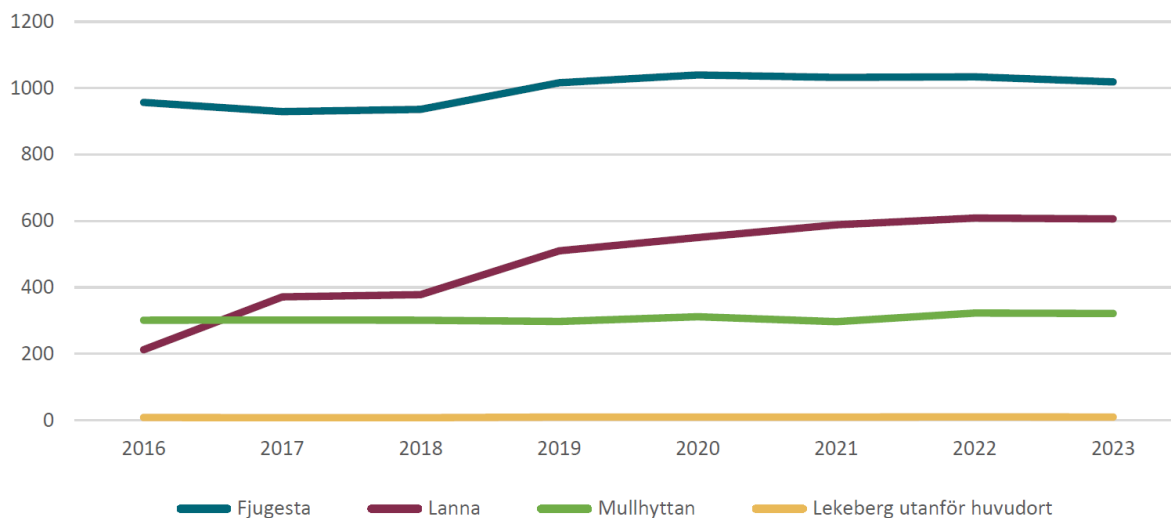
Inflyttningen avtar. Lekeberg är en relativt liten kommun med 8 600 invånare (6), men har samtidigt varit en av de kommuner i Sverige som har vuxit mest i förhållande till sin befolkning under senare år. Närheten till Örebro, regionförstoringen och den ökade pendlingen har inneburit att det blivit mer attraktivt att bo i Lekeberg. Av de senaste årens kraftiga befolkningstillväxt står inflyttningsöverskottet för cirka 84 procent och födelseöverskottet för cirka 16

Befolkningsförändring i procent 1976–2023 (femårsintervall). Här jämförs Lekeberg med Örebro län, Sverige och den kommungrupp Lekeberg tillhör (B4 pendlingskommun nära större stad). De delar av kurvan som ligger över nollstrecket innebär att befolkningen ökar, mer om kurvan pekar uppåt, och mindre om kurvan pekar nedåt. Nedanför nollstrecket minskar befolkningen. Källa: statistikdatabasen.scb.se

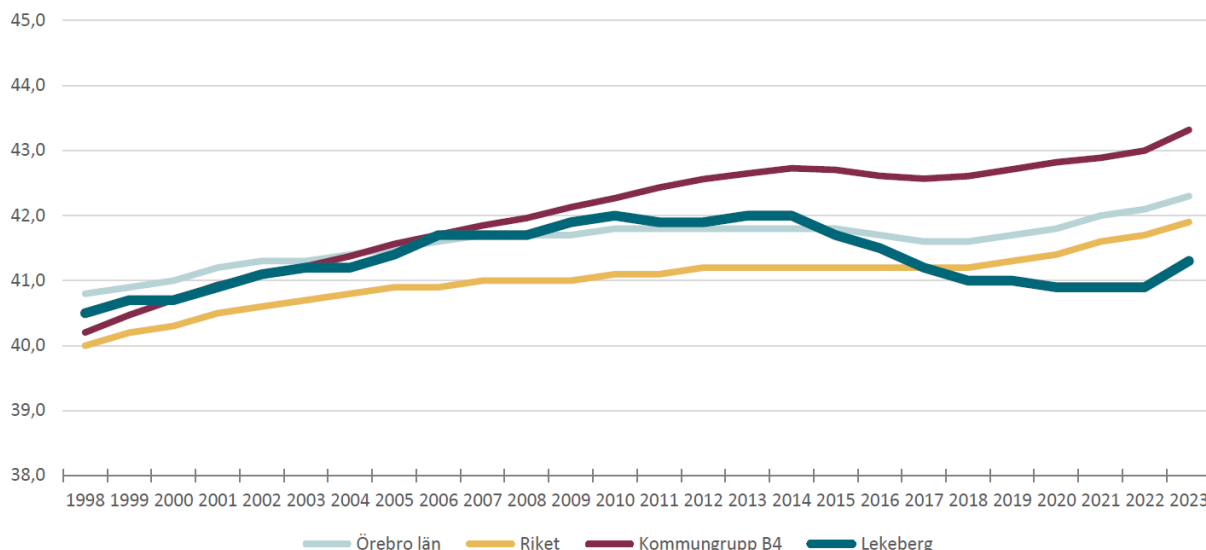
procent (7). Inflyttningen sker till övervägande del från andra delar av länet (8). Under 2023 har befolkningen i Lekeberg för första gången sedan 2013 minskat, huvudsakligen på grund av minskad inflyttning.

Låg befolkningstäthet. Befolkningstätheten är relativt låg, cirka 19 invånare per kvadratkilometer (9), vilket kan jämföras med länet som helhet som har ungefär den dubbla tätheten (10). Befolkningstätheten är högst i Fjugesta, som har ungefär dubbelt så hög täthet som Lanna, och ungefär tre gånger så hög täthet som Mullhyttan (11), se diagram nedan.

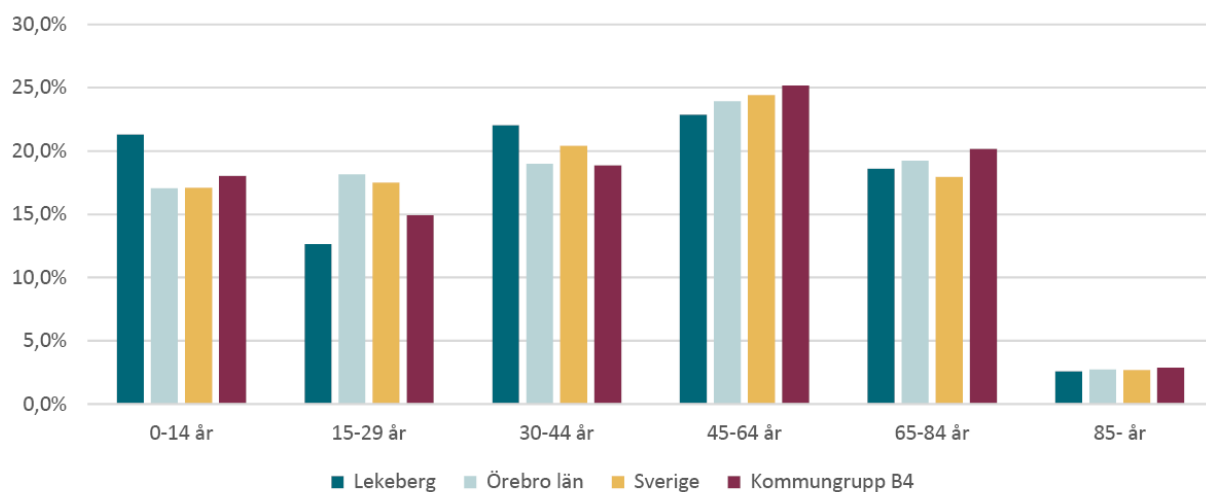
Befolkningstäthet 2016–2023. Huvudorternas area baseras på 2020 års uppgifter om tätortsarea, vilken uppdateras vart femte år. Källa: SCB:s regiondatabas.

Medelåldern sjunkit. En tydlig effekt av inflyttningen är att medelåldern under senare år har minskat tydligt och nu ligger på 41,3 år (12), vilket är lägre än i Sverige, Örebro län och kommungruppen som helhet (13), se diagram nedan. Medelåldern i Lekeberg har sedan 2014 minskat tydligt, men börjat stiga igen från 2022.

Befolkningens medelålder 1998–2023 i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4 (pendlingskommun nära större stad).

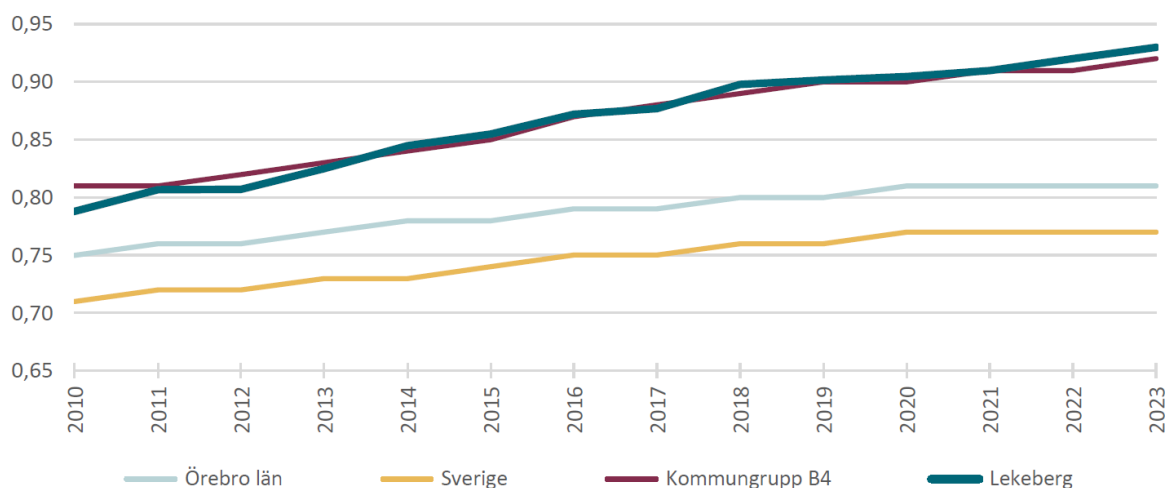
Fler barnfamiljer. En annan tydlig effekt av inflyttningen är att gruppen barn 0–14 år utgör över en femtedel av befolkningen (14), vilket är en betydligt större andel än i länet och i landet som helhet, se diagram nedan. Den andra åldersgruppen som vuxit både i antal och andel av befolkningen är gruppen 30–44 år, det vill säga barnens föräldrar.

Befolkning i olika åldersgrupper i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp (B4 pendlingskommun nära större stad) i procent av hela befolkningen 2023. Källa: statistikdatabasen.scb.se.

Medellivslängden ökar. Generellt stiger medellivslängden i Sverige och ligger nu på 81,2 för män och 84,7 för kvinnor (15). Därmed växer också åldersgrupperna 65–84 och 85+, generellt både i kommungruppen, länet och landet som helhet. Andelen av befolkningen i åldersgruppen 65–84 och 85+ har dock minskat något i Lekeberg under senare år, eftersom de yngre åldersgrupperna ökat ännu mer.

Mindre andel i arbetsför ålder. Den andel av befolkningen som är i arbetsför ålder (20–64 år) har minskat kontinuerligt under en längre tid, främst på grund av att vi blir äldre, och fortsatt att pensionera oss vid cirka 65 års ålder. Lekeberg har en hög demografisk försörjningskvot på 0,93 (16), jämfört

Demografisk försörjningskvot i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp (B4 pendlingskommun nära större stad) 2010–2023, som antalet personer 20–64 år i relation till övriga åldersgrupper. Måttet är rent demografiskt och tar inte hänsyn till hur många som verkligen förvärvsarbetar i olika åldrar. Ett värde över 1 innebär att gruppen äldre och yngre är större än den i arbetsför ålder Källa: kolada.se.

med Sveriges på 0,77, se diagram ovan. Det innebär att 100 Lekebergsbor i åldern 20–64 år i snitt behöver försörja 93 personer utöver sig själva. Den högre försörjningskvoten i Lekeberg hänger ihop med den ökade andelen barn mer än med ökningen av andelen äldre, vilket det även gäller för övriga kommuner i kommungruppen, som har liknande försörjningskvot, 0,92. Pendlingskommuner har ofta en högre andel barnfamiljer, vilket höjer försörjningskvoten.

Få utlandsfödda. Lekeberg har en låg andel invånare som är födda i ett annat land, endast 7 procent, jämfört med 15 procent i kommungruppen, 17 procent i länet och 20 procent i landet som helhet (17). Det innebär att ungefär var fjortonde Lekebergsbo är född utomlands.

BEFOLKNING DISTRIKT (SOCKNAR)					BEFOLKNING HUVUDORTER				
	antal 2016	antal 2023	ökning antal	ökning per år		antal 2016	antal 2023	ökning antal	ökning per år
Edsberg	713	743	30	0,84 %	Fjugesta	2 192	2 373	181	1,18 %
Hackvad	277	272	-5	0,36 %	Lanna	975	1 692	717	10,5 %
Hidinge	1 522	2 181	659	8,66 %	Mullhyttan	524	559	35	0,95 %
Knista	2 765	3 030	265	1,92 %	Huvudorter	3 691	4 624	933	3,61 %
Kräcklinge	407	393	-14	-0,69 %	Gropen-Kvistbro	205	272	67	4,67 %
Kvistbro	1 811	1 827	16	0,18 %	Övrig landsbygd	3 740	3 710	-30	-0,11 %
Tångeråsa	103	109	6	1,17 %	Mindre orter och landsbygd	3 945	3 982	37	0,13 %
statistisk felmarginal	38	48	-	-	LEKEBERG	7 636	8 606	970	1,81 %
LEKEBERG	7 636	8 603	967	2,53 %					

Befolkningsutveckling 2016–2023 i distrikt och i huvudorter enligt strukturbilden. Eftersom tätortsindelningarna ändrades 2015 går det inte att jämföra befolkningen i huvudorter längre tillbaka i tiden. Källa: SCB:s regiondatabas.

Lägre utbildningsnivå. I Sverige har 25 procent av invånare 18–74 år en eftergymnasial utbildning på minst 3 år, medan 16 procent av Lekebergsborna har det. Denna andel ökar både i kommunen och i landet, då betydelsen av utbildning blir större i konkurrensen på den allt mer kompetenskrävande

arbetsmarknaden. En förklaring till den lägre utbildningsnivån är att det är färre elever som väljer att läsa vidare jämfört med riksgenomsnittet (18). En annan att de ungdomar som läser vidare på högre utbildningar ofta inte återvänder när de studerat klart. Även kommungruppen och länet har en lägre andel än riket (19).

Befolkningen ökar ojämnt. En utmaning för samhällsplaneringen är att befolkningen växer olika mycket i olika delar av Lekeberg. De distrikt och tätorter som ligger närmast Örebro växer mycket, medan de delar som ligger längre bort inte växer lika mycket eller alls, se tabeller ovan. Samtidigt som Lanna växte med 69 procent 2016–2021, växte Fjugesta med 10 procent, och Mullhyttan med -2 procent under samma period.

Fotnoter:

5) avser 2023

6) avser 2023

7) avser 2016–2023

8) Cirka 71 % av inflyttningen från andra delar av länet, 22 % från andra län och 7 % från andra länder, 2014–2023

9) Landareal 463 kvadratkilometer, 8 606 invånare, 2023. Fjugesta har en befolkningstäthet på 1 018 invånare per kvadratkilometer, Lanna 606, Mullhyttan 321, Länkade orter och landsbygd 9

10) Örebro län ca 36 och Sverige ca 26 invånare per kvadratkilometer 2023

11) Fjugesta 1 018, Lanna 606, Mullhyttan 321, Länkade orter och landsbygd 9 invånare per kvadratkilometer, 2023. Jämför med Örebro stad som har ca 2 500 invånare per kvadratkilometer

12) avser 2023

13) Sverige 41,9 år, Örebro län 42,3 år, kommungrupp 43,3, 2023

14) 0–14 år: Lekeberg 21,3 % år 2023, Örebro län 17,0 %, Sverige 17,1 %, kommungrupp 18,0 %, 30–44 år: Lekeberg 22,0 % år 2023, Örebro län 19,0 %, Sverige 20,4 %, kommungrupp 18,9 %

15) Återstående medellivslängd för 0-åringar födda 2019–2023

16) avser 2023

17) avser 2023

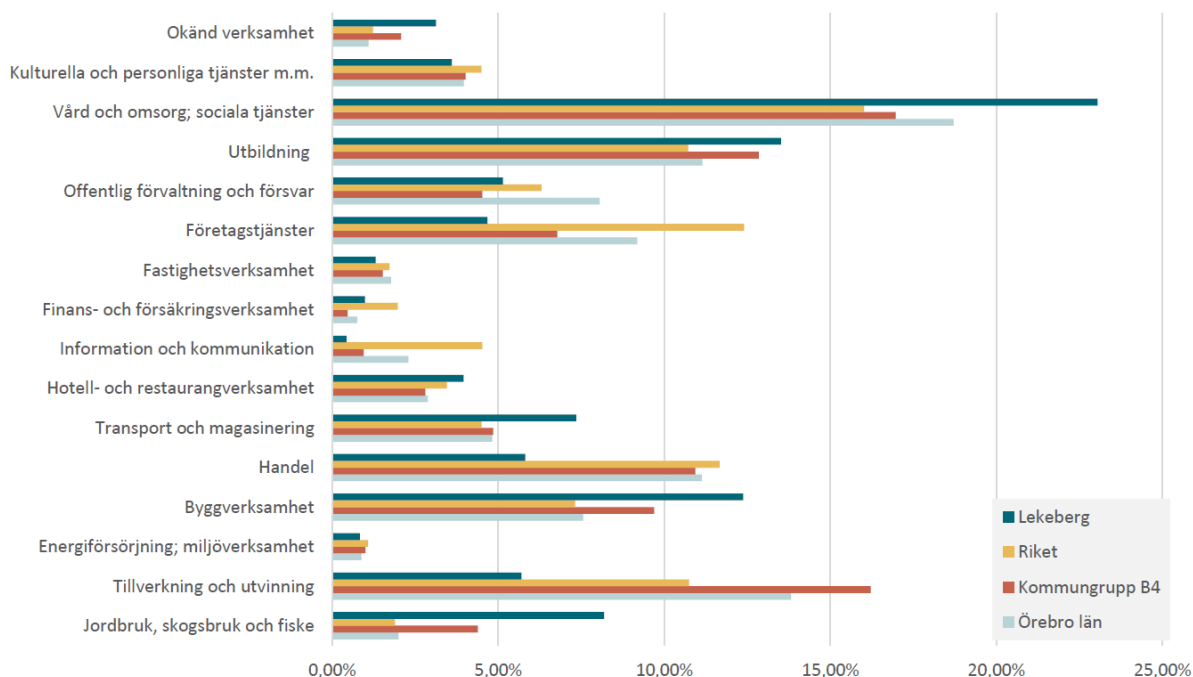
18) Andel gymnasieelever som väljer att läsa vidare inom 3 år efter gymnasiet ligger generellt lägre än i Örebro län och Sverige som helhet

19) Örebro län 20 %, kommungrupp B4 18 %, 2023

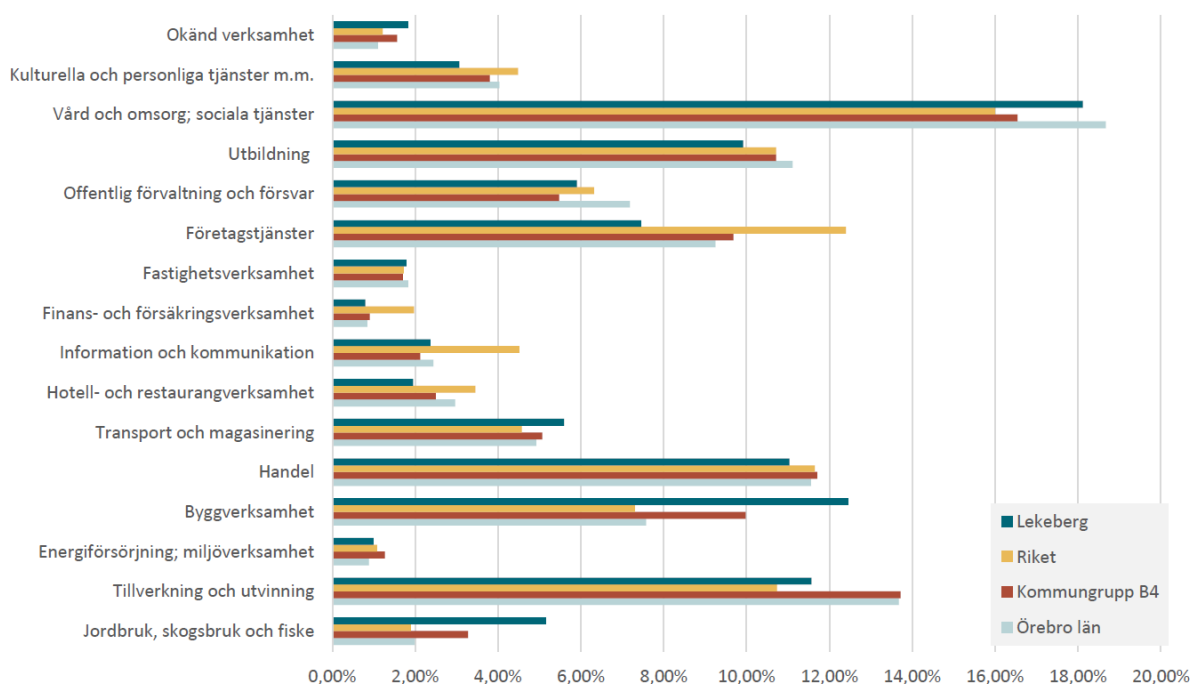
Näringsliv och arbetsmarknad

Vård- och byggdominerat näringsliv. I Lekeberg är det fem branscher som dominerar näringslivet mer än i kommungruppen, i länet och i landet som helhet, se diagram nedan: *Vård och omsorg, Utbildning, Byggverksamhet, Jordbruk, skogsbruk, fiske och Transport och magasinering*, vilka tillsammans står för 64 procent av arbetstillfällena i kommunen, jämfört med 49 procent i kommungruppen, 44 procent i länet och 40 procent i Sverige som helhet. Till skillnad från alla grannkommuner utom Örebro, står *Tillverkning och utvinning* för en mycket liten del av arbetstillfällena i Lekeberg (20). I Lekeberg finns det också relativt få arbetstillfällena inom *Handel* (21), vilka brukar fungera som instegsjobb för till exempel unga.

Låg sårbarhet. Även om en ökad diversifiering av kommunens näringsliv skulle stärka den lokala arbetsmarknaden, är sårbarheten förhållandevis låg, eftersom Lekeberg ligger så centralt inom arbetsmarknadsregionen, med korta avstånd till branscher som saknas i kommunen. Exempelvis arbetar cirka 12 procent av Lekebergsborna inom *Tillverkning och utvinning*, och cirka 11 procent inom *Handel*, branscher som är små inom kommunens gränser men stora i grannkommunerna, se diagram nedan.

Vilka arbetstillfällen finns i Lekeberg? Branschstruktur 2021 i Lekeberg och som jämförelse i Örebro län, Sverige och kommungrupp (B4 pendlingskommun nära större stad), som andel anställda i åldern 16+ i olika branscher i procent (dagbefolkning). Källa: statistikdatabasen.scb.se. Data i denna form (RAMS) finns fram till år 2021.

Vad arbetar Lekebergsborna med? Arbetsmarknadsstruktur 2021 i Lekeberg, och som jämförelse i Örebro län, Sverige och kommungrupp (B4 pendlingskommun nära större stad), som andel anställda i åldern 16+ i olika branscher i procent (nattbefolkning). Källa: statistikdatabasen.scb.se. Data i denna form (RAMS) finns fram till år 2021.

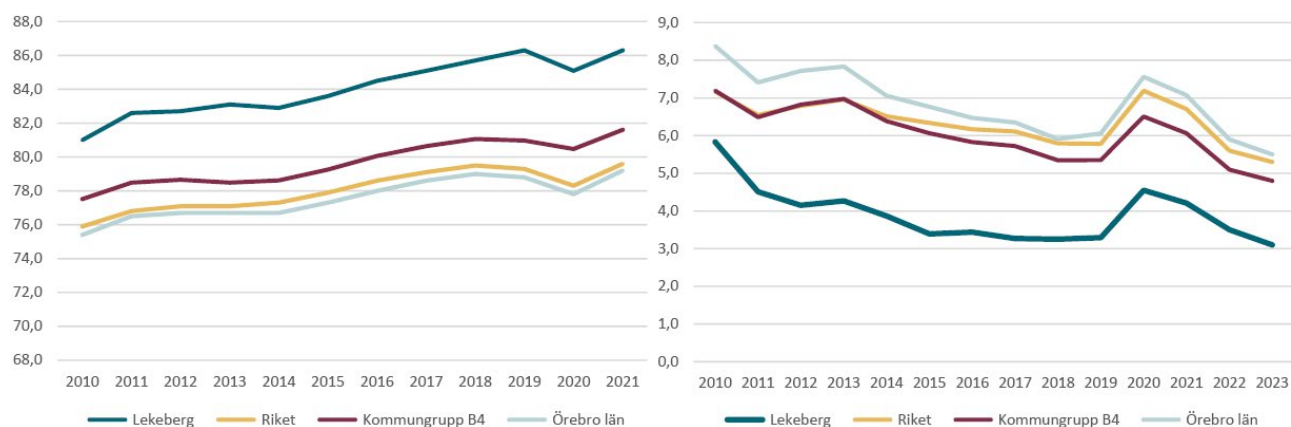
Nyföretagandet ökar. Nyetablering av företag har stor betydelse för sysselsättningen och för att minska sårbarheten i näringslivsstrukturen. En kommun eller arbetsmarknadsregion med mer diversifierad företagssammansättning och fler arbetsställen är mindre sårbar vid rationaliseringar och ned-

läggningar av större företag. Etableringsfrekvensen i Lekeberg steg under 2014–2023, men sjönk under 2023 och ligger nu på 8,3 nystartade företag per 1 000 invånare i åldrarna 18–64 år (22).

Hög förvärvsintensitet. Förvärvsintensiteten visar hur stor andel av den arbetsföra befolkningen som är sysselsatt, och är ett bra mått på hur arbetsmarknaden fungerar. Lekeberg har haft en hög förvärvsfrekvens historiskt sett, och den ökar i ungefär samma takt som i länet och landet som helhet, se diagram nedan. Andelen av åldersgruppen 20–64 år som är i arbete är 86 procent (23), jämfört med cirka 82 för kommungruppen och 79 för länet och 80 för riksgenomsnittet.

God inkomstutveckling. Inkomstutvecklingen lägger grunden för kommunekonomin och för tillväxten av branscher som är beroende av den lokala marknaden, såsom handel och service. Årsmedelinkomsten har i Lekeberg ökat i ungefär samma takt som i Sverige som helhet, och ligger 2023 högre än läns-genomsnittet och något lägre än riksgenomsnittet (24). Även medianinkomsten i Lekeberg ligger högst i jämförelsen (25). Tänkbara förklaringar kan vara lägre studieskulder, men också goda möjligheter att byta jobb.

Arbetslösheten låg. Lekeberg har under den senaste tioårsperioden haft en lägre arbetslöshet än kommungruppen, länet och landet som helhet. Endast drygt 3 procent av invånarna i åldern 18–64 år är öppet arbetslösa eller deltar i program med aktivitetsstöd (2023), jämfört med länet och riket på 5,5 respektive 5,3 procent och kommungruppen på 4,8 procent, se diagram nedan.

Till vänster – Förvärvsintensitet 2010–2021, som andel förvärvsarbetande i procent av befolkningen, 20–64 år.

Till höger – Arbetslöshet 2010–2023, som andel arbetssökande och personer med aktivitetsstöd 18–64 år.

Fotnoter:

20) Lekeberg 6 %, Kumla 12 %, Hallsberg 17 %, Askersund 25 %, Laxå 35 %, Degerfors 30 %, Karlskoga 28 %, men Örebro 7 %

21) Lekeberg 6 %, Örebro län 11 %, Sverige 12 %, kommungrupp B4 11 %

22) jämfört med kommungruppen på 9,1, länet på 9,6, och riksgenomsnittet på 10,3, 2023. I en liten kommun varierar etableringsfrekvensen mer än i länet och riket

23) avser 2021

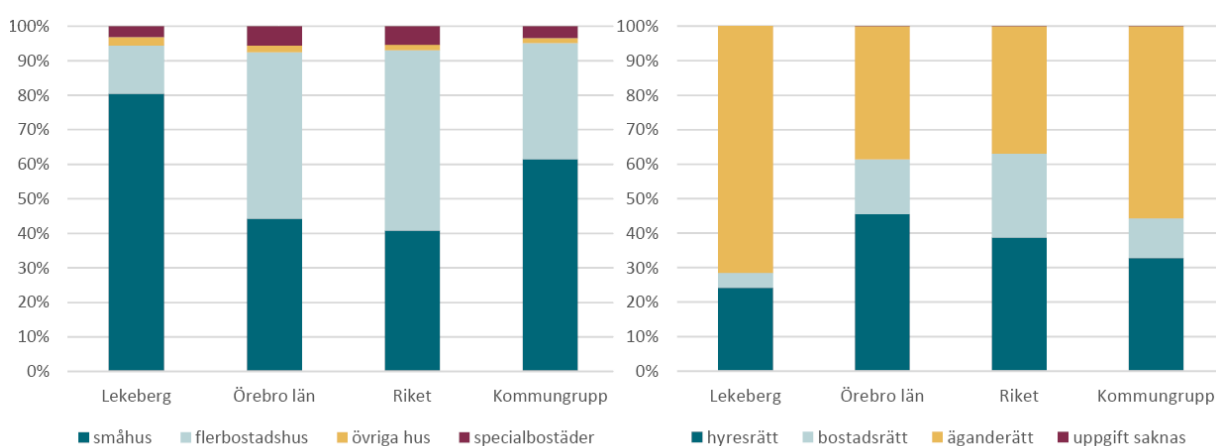
24) Nettoinkomsten för Lekeberg är cirka 335 000 i Lekeberg (2022), dvs genomsnittet av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar, till exempel återbetalning av studielån, jämfört med 312 000 Örebro län och 349 000 i Sverige som helhet

25) Medianinkomsten är cirka 310 000 i Lekeberg (2022), dvs den mittersta nettolönen av alla inkomster sorterade i storleksordning från den lägsta till den högsta, jämfört med 293 000 Örebro län och 306 000 i Sverige som helhet

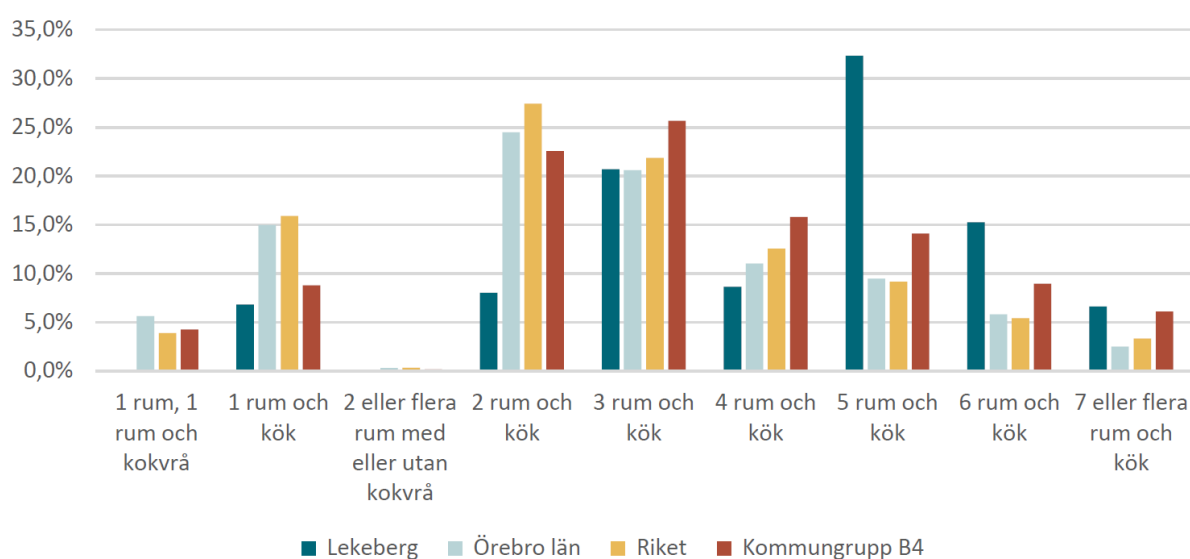
Boende och byggande

Andelen åretruntbostäder ökar. I Lekeberg finns cirka 4 700 bostäder, varav drygt 20 procent i fritidshus (26). Antalet åretruntbostäder har ökat markant under de senaste tio åren, medan antalet fritidshus ligger relativt konstant. Gränsen mellan åretruntbostäder och fritidshus är inte längre så skarp, eftersom många använder sina fritidshus mer aktivt under hela året. I takt med att befolkningstrycket i kommunen ökar kan det också bli vanligare att fritidshus permanentas, det vill säga används som åretruntbostad istället.

Stor andel småhus. I genomsnitt bor det 2,3 personer per bostad i Lekeberg, eller omvänt bor varje person på cirka 49 kvadratmeter (27), vilket speglar den stora andelen småhus. Av alla bostäder i Lekeberg är drygt 80 procent småhus, vilket är en hög andel jämfört med kommungruppen, länet och Sverige som helhet (28). Endast cirka 14 procent av bostäderna i Lekeberg finns i flerbostadshus, vilket är lågt i jämförelse (29), se diagram nedan.

Till vänster – Fördelning mellan bostadstyper 2023, i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4. Till höger – Fördelning mellan upplåtelseformer för bostäder 2023, i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4.

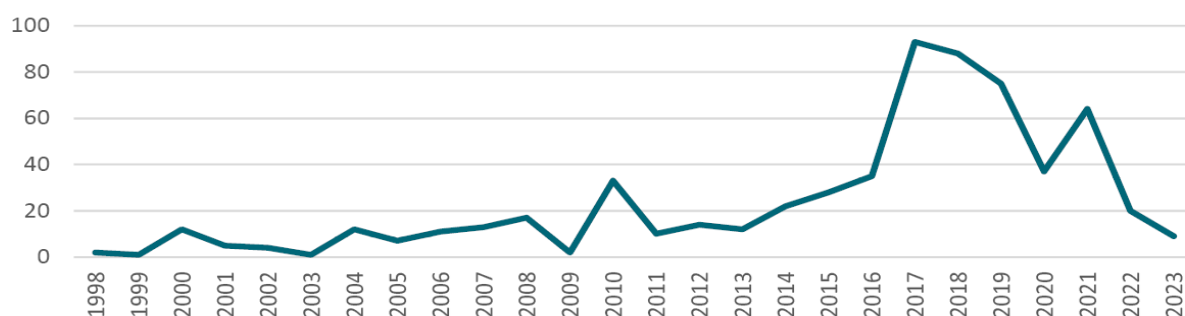
Fördelning mellan olika lägenhetsstorlekar vid nybyggnation av bostäder under 2014–2023, i Lekeberg, Sverige, kommungrupp B4 och Örebro län.

Många äger sin bostad. I Lekeberg är det också många som äger sin bostad, 72 procent, vilket också är en hög andel (30), se diagram ovan, vilket hänger samman med den stora mängden småhus i Lekeberg. Andelen som bor i hyresrätt är 24 procent, medan andelen bostadsrätter är mycket lågt, endast 4 procent.

Nybyggda bostäder är stora. Under den senaste tillväxtperioden har det framför allt byggts bostäder med 5–7 rum, då många inflyttare varit barnfamiljer som efterfrågat småhus med flera rum. Även andra lägenhetsstorlekar har byggts, framför allt lägenheter med 3 rum och kök, se diagram ovan.

Stor andel äldre bebyggelse. Lekeberg har en förhållandevis stor andel bostäder som är byggda före 1930, över en tredjedel av alla bostäder (31). Det byggdes relativt sett få bostäder under perioden 1931–2010, medan andelen bostäder som byggts efter 2011 är högre vid jämförelse (32).

Nybyggnationen sjunker. Nybyggnationen av bostäder har varit hög i Lekeberg 2014–2022, se diagram nedan. Som mest byggdes under 2017 över 90 bostäder, vilket därefter har bromsats upp. Man mäter ofta nybyggnation i antal bostäder som byggs per tusen invånare. Under 2017–2019 byggdes så mycket som 10,6 bostäder per tusen invånare i Lekeberg jämfört med 5,2 i Sverige, för att därefter sjunka till endast 1,0 bostäder per tusen invånare 2023 (33).

Nybyggnation av bostäder i Lekeberg, 1991–2023, i form av antal färdigställda bostäder per år. Källa: statistikdatabasen.scb.se

Fotnoter:

26) avser 2023

27) avser 2023. Jämförelse med Örebro län 48, kommungrupp 47 och Sverige 26

28) jämförelse med 61 % i kommungruppen, 44 i % i länet och 41 % i Sverige

29) avser 2023. Jämförelse med 34 % i kommungruppen, 48 % i länet och 52 % i Sverige

30) avser 2023. Jämförelse med 57 % i kommungruppen, 40 % i länet och 38 % i Sverige

31) Lekeberg 36 %, Örebro län 16 %, Sverige 13 % och kommungruppen 18 %, andel bostäder byggda fram till 1930

32) Lekeberg Örebro län 9 %, Sverige 7 % och i riket och kommungruppen 4 %, andel bostäder byggda 2011–2023

33) jämfört med 4,2 bostäder per tusen invånare i länet, 6,5 i riket och 5,4 i kommungrupp B4, 2023. Källa: Kolada, RKA 2025a

Påverkan på översiktsplanen av förutsättningarna i närområdet

Utmaningar. Förutsättningarna i närområdet innebär en lång rad utmaningar för hur kommunen planeras och hur markanvändningen bör se ut i framtiden. Detta i sin tur medför att arbetet med översiktsplanen påverkas i olika grad, inom olika områden och på olika nivåer. På en övergripande nivå bedöms utmaningarna för den strategiska planeringen och arbetet med översiktsplanen vara följande:

KOMMUNIKATIONER

Hela Lekeberg ligger mycket bra till i Örebroregionen men bilberoendet är stort och möjligheterna att pendla till jobbet med kollektivtrafik och cykel är små för stora delar av kommunen. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- öka resandeandelarna för kollektivtrafik och cykel
- förstärka kollektivtrafiken i hela stråket Lanna-Fjugesta-Mullhyttan, med bra länkar till övriga delar av kommunen
- säkerställa effektiv kollektivtrafik till viktiga noder för nationella förbindelser, till exempel järnvägsstationerna i Örebro och Hallsberg.

Läs vidare i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning* och tema *Effektiva och hållbara kommunikationer*:

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION](#)

[GÅ TILL TEXT OM EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER](#)

BEFOLKNING

Befolkningsutvecklingen i Lekeberg har varit hög, men ojämnt fördelad mellan olika delar av kommunen. Medan Lanna haft växtvärk och delar av infrastrukturen inte hunnit byggas ut i samma takt som bebyggelsen, har andra delar tappat befolkning. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- förbättra förutsättningarna för en hållbar befolkningsstillväxt i hela kommunen
- hålla tillbaka befolkningsutvecklingen i Lanna tills infrastrukturbyggnaden kommit ikapp
- fortsätta vara attraktiv för kvarboende och inflyttare att bo och verka i hela livet

Läs vidare i kapitel *Befolkningsutveckling* och kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*:

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION](#)

ARBETSMARKNAD

Trots att vissa branscher i stort sett saknas i Lekeberg, gör det goda läget i arbetsmarknadsregionen att tillgången på arbete är god och sårbarheten är relativt låg. Det geografiska läget underlättar för näringslivets och de offentliga verksamheternas kompetensförsörjning. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- underlätta kompetensförsörjningen och verka för att förstärka tillgången till regionens arbetsmarknad för boende och företag i hela kommunen, med hjälp av genomtänkta kommunikationssatsningar

Läs vidare i tema *Effektiva och hållbara kommunikationer* och tema *Ett livskraftigt näringsliv*:

[GÅ TILL TEXT OM EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER](#)

[GÅ TILL TEXT OM ETT LIVSKRAFTIGT NÄRINGSLIV](#)

BOSTÄDER

I Lekeberg finns en efterfrågan på bostäder, vilket i sin tur påverkar utbud och prissättning på mark och bostäder. När det finns ett efterfrågetryck kan kommunen samverka med dem som vill bygga så att bebyggelsen tillför samhället nya kvaliteter, bra service och infrastruktur, och en balanserad bostadsammansättning. Bostadsbeståndet har en viss obalans med hög andel småhus, stora bostäder, och äganderätter, vilket kan innebära att alla bostadsbehov inte är tillfredsställda. Vidare har Lekeberg en stor andel äldre bebyggelse som behöver möta modern bebyggelse på ett bra sätt. Utmaningarna i översiktsplanen är att:

- öka boendeattraktiviteten på ett sätt så att hela kommunen kan utvecklas hållbart

- ligga i framkant med den strategiska planeringen så att man effektivt kan stödja en god bebyggelseutveckling
- arbeta för att få till stånd en balanserad bostadssammansättning i form av olika bostadstyper och upplåtelseformer i kommunens tätorter
- säkerställa hänsyn till och utveckling av befintliga värden i bebyggelse-, natur-, kultur-, vatten- och friluftsmiljöer som tillgångar för kommunens attraktivitet idag och i framtiden
- arbeta med gestaltning och anpassning av ny bebyggelse till bebyggelselandskapet vid nybyggnation för att bibehålla Lekebergs attraktivitet och särart

Läs vidare i tema *Attraktiva livsmiljöer* och tema *Levande natur- och kulturmiljöer*.

[GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER](#)

[GÅ TILL TEXT OM LEVANDENATUR- OCH KULTURMILJÖER](#)

Befolkningsutveckling

Det är många faktorer som påverkar hur befolkningsutvecklingen kommer att se ut i framtiden. Genom att göra en bedömning av befolkningsutvecklingen kan kommunen göra aktiva insatser för att ligga steget före med samhällsplaneringen och styra bebyggelseutvecklingen i en riktning som är hållbar för Lekeberg.

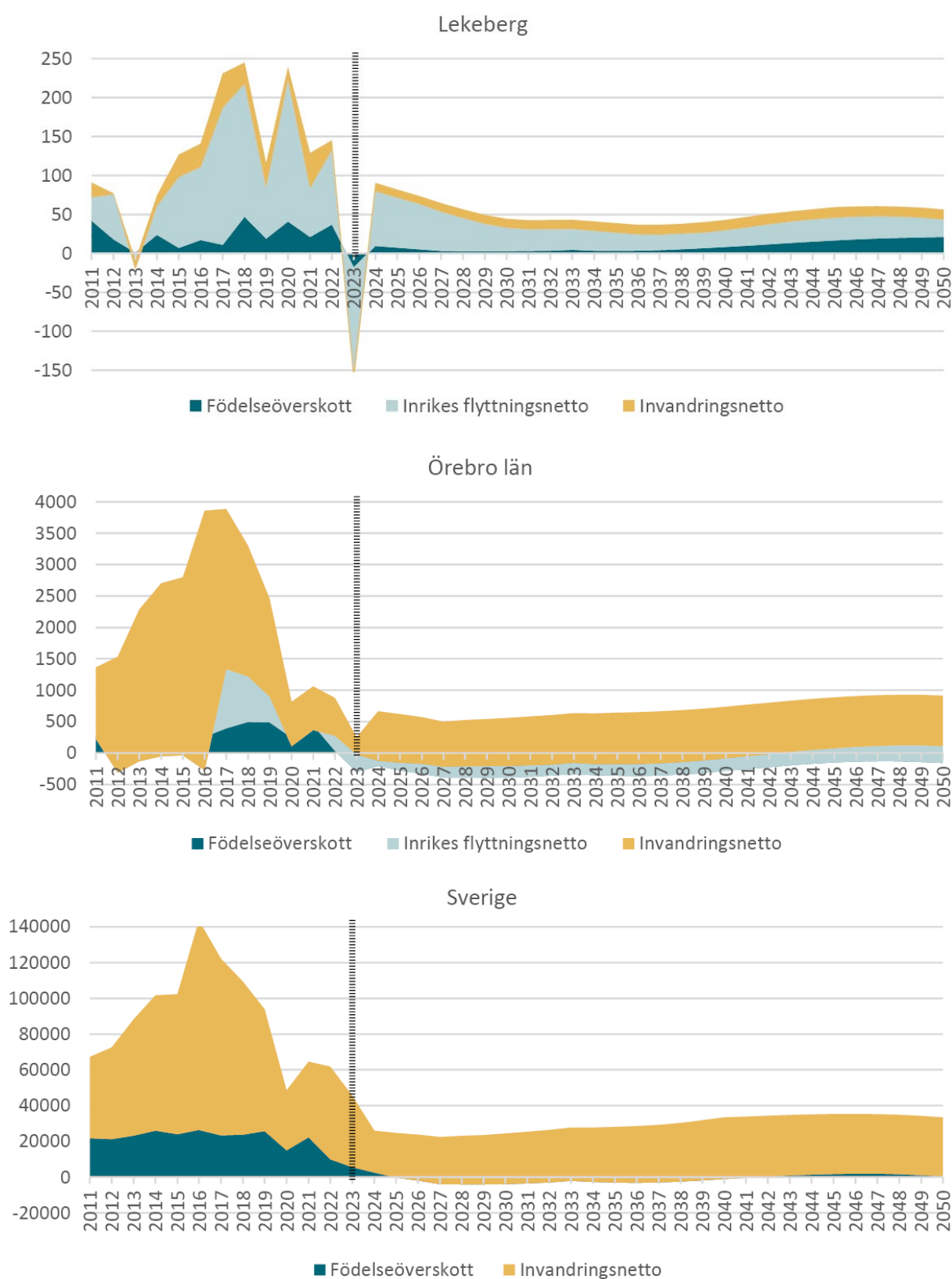
Planeringstak för befolkningsutvecklingen

Att bedöma framtiden

Hur många ska vi planera för? För att ha en god beredskap inför framtiden och kunna ligga steget före i samhällsplaneringen, behöver man göra bedömningar av om hur många människor planeringen ska dimensioneras för. Befolkningsprognoser gör bedömningar av en trolig befolkningsutveckling genom en framskrivning av nuläget utifrån kända faktorer och bedömningar av möjlig framtidsutveckling. Med utgångspunkt från befolkningsprognoser kan kommunen ta ställning till hur man vill styra befolkningsutvecklingen och formulera strategier och behov, peka ut bebyggelseområden och ange riktlinjer i sin översiktsplan. Den inriktning för befolkningsutvecklingen som används i översiktsplanen är en utveckling som i stort följer de prognoser som tagits fram, men som formulerar ett riktmärke för maximal önskad befolkningsutveckling per år för kommunen som helhet och för olika delar av Lekeberg, ett så kallat planeringstak.

Befolkningsutvecklingen behöver följas upp. Det är många faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen och mycket kan hända i framtiden som ändrar förutsättningarna. Därför är osäkerheten stor, särskilt när man tittar långt fram i tiden. Planeringstaket i översiktsplanen tar sikte mot år 2050. Eftersom det är en lång tidsperiod är bedömningar och ställningstaganden till sin natur preliminära. För att samhällsplaneringen ska kunna ligga i framkant, är det därför viktigt att kontinuerligt följa upp och utvärdera den faktiska befolkningsutvecklingen, både i Lekeberg som helhet och i de olika delarna av kommunen. Vid utvärderingen är det inte antal bostäder som byggts som ska styra bedömningarna, utan hur många invånare som faktiskt bor i orterna och på landsbygderna. Uppföljningen görs företrädesvis årsvis i samband med budgetarbetet, och regelbundet i samband med kommande planeringsstrategier, bostadsförsörjningsprogram och revideringar av översiktsplanen.

Befolkningsprognoser

Jämförelse av befolkningsutveckling 2010–2023 och SCB:s nationella prognoser för Lekeberg, Örebro län och Sverige, 2024–2050. Födelseöverskottet bedöms vara negativt framöver i Sverige. I Lekeberg sjönk dessutom inrikes flyttningsnetto 2023, vilket syns som ett hack i kurvan. Källa: statistikdatabasen.scb.se och nationell befolkningsprognos, SCB 2024g.

En befolkningsprognos är en beräkning av trolig befolkningsutveckling utifrån ett antal antaganden om framtiden. De nationella prognoserna som tas fram är mer schematiska till sin karaktär än de regionala prognoserna som kommunerna beställer, tar större hänsyn till lokala faktorer.

Nationell prognos för Lekeberg. Statistiska centralbyrån tar varje år fram befolkningsframskrivningar för Sverige, länen och kommunerna som sträcker sig cirka femtio år framåt i tiden. Den framtida befolkningens storlek och sammansättning, bestäms av den senast kända årsbefolkningen och antaganden om den framtida utvecklingen av fruktsamhet, dödlighet och flyttmönster. Beräkningarna bygger på vad som observerats de senaste nio åren och ett antagande om att den utvecklingen fortsätter. Både små och stora strukturförändringar i samhället påverkar den framtida befolkningsutvecklingen, vilket gör att det finns en inbyggd osäkerhet i prognosen. Vart tredje år görs en mer omfattande analys av den framtida befolkningsutvecklingen, den senaste 2024, och för mellanliggande år görs uppföljningar och revideringar. Enligt den senaste nationella prognosen för Lekeberg (2024–2070) avtar befolkningsökningen över tid, både i riket, länen och kommunerna. För Lekeberg bedöms befolkningsökningen avta över tid, från drygt 90 personer per år till under 40 i slutet av 2030-talet, för att sedan öka något till drygt 50 personer per år i slutet av planperioden, se bilderna ovan.

Regional prognos för Lekeberg. Lekebergs kommun beställer varje år egna 15-årsprognoser från SCB, som underlag för planering av kommunal service. Den utgår från riksgenomsnittet för beräkning av födelseöverskott, inrikes flyttningar och migration, och justeras med de senaste årens lokala och regionala utveckling och andra kända faktorer, till exempel utvecklingen efter senaste årsskifte. Enligt den senaste regionala prognosen för Lekeberg (2023–2038), som togs fram före den senaste nationella prognosen, minskar befolkningstillväxten inte lika mycket som i den nationella, på grund av ett högre inflyttningsnetto och en högre fruktsamhetsnivå.

Fotnoter:

1) SCB 2024g

2) SCB 2023h

Planeringstak i översiktsplanen

Kommunen som helhet

Syftet med att formulera scenarier för befolkningsutvecklingen är att kunna göra bedömningar av hur mycket bebyggelse, infrastruktur och service kommunens planering ska ha beredskap för, så att utvecklingen blir hållbar i hela kommunen. I översiktsplanen formuleras ett planeringstak för befolkningsutvecklingen som anger en maximal önskad befolkningstillväxt per år och som den fortsatta planeringen ska utgå ifrån.

LEKEBERG	Regional prognos	Nationell prognos	Planeringstak
Befolkning 2023	8 600 personer	8 600 personer	8 600 personer
Befolkningsökning till år 2050	+ 2 000 personer	+ 1 400 personer	max + 1 200 personer
Befolkningsökning per år	+ 74 personer per år	+ 53 personer per år	max + 45 personer per år
Genomsnittlig befolknings-tillväxt till år 2050	+ 0,7 procent per år	+ 0,6 procent per år	max + 0,5 procent per år
Antal invånare 2050	10 600 personer	10 000 personer	9 800 personer

Tabell över befolkningsutveckling i Lekebergs kommun 1990–2023 och jämförelse av befolkningsförändring 2024–2050 mellan SCB:s nationella befolkningsprognos för Lekeberg, SCB:s regionala prognos för Lekeberg och det föreslagna planeringstaket.

Huvudinriktningen är att den fortsatta befolkningsutvecklingen ska hålla sig på maximalt 0,5 procent per år. Som jämförelse har Lekebergs befolkning vuxit med i genomsnitt 1,2 procent per år under 1990–2023. Inriktningen för planeringen enligt planeringstaket är att Lekeberg har max cirka 9 800 invånare år 2050, en ökning med cirka 1 200 personer, eller cirka 45 personer per år fram till år 2050, se tabellen nedan.

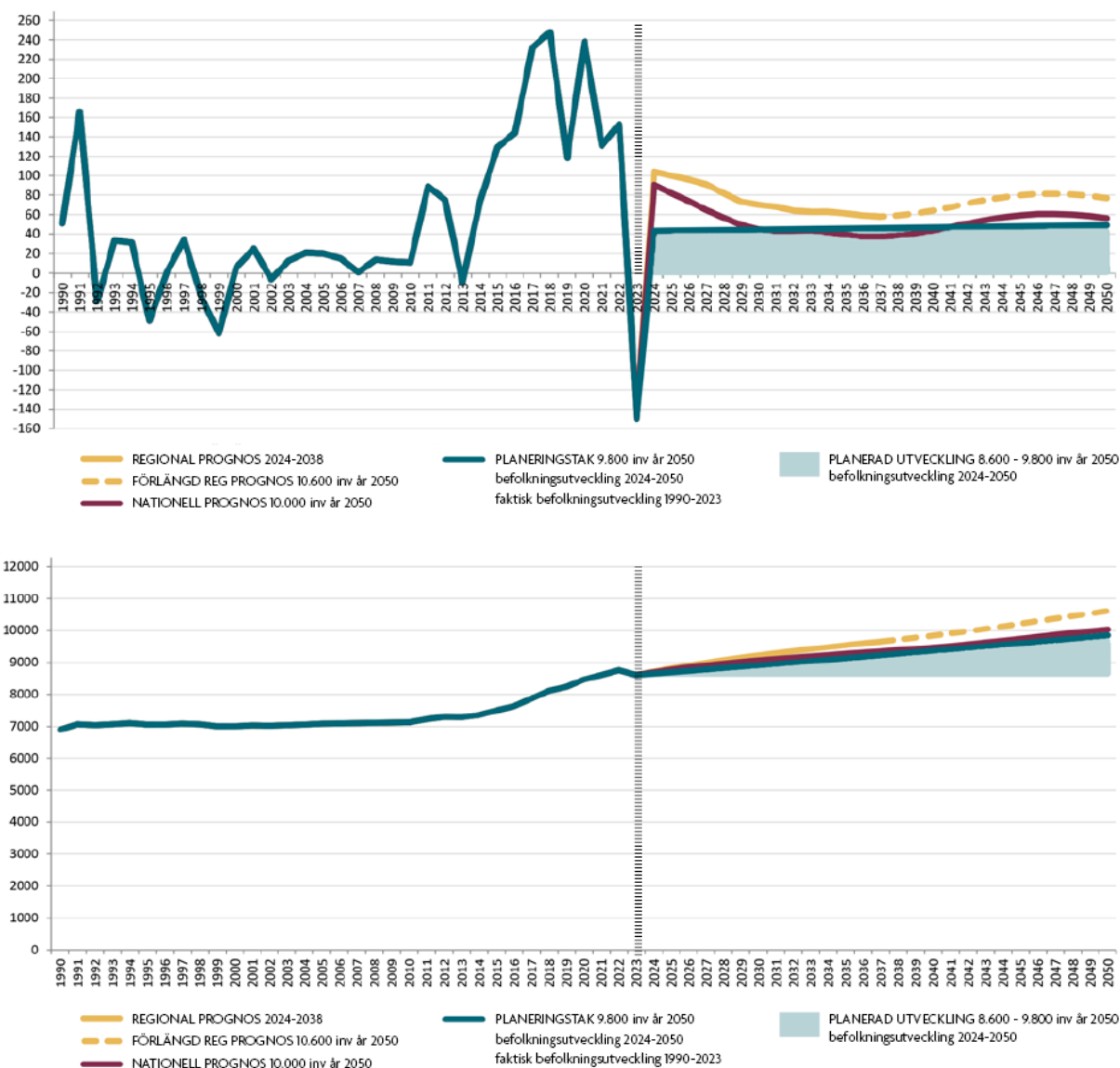

Diagram över befolkningsutveckling i Lekebergs kommun 1990–2023 och jämförelse av befolkningsförändring 2024–2050 mellan SCB:s nationella befolkningsprognos för Lekeberg, SCB:s regionala prognos för Lekeberg och det föreslagna planeringstaket. Övre bild visar antal invånare per år och nedre bild antal invånare totalt. Källa: statistikdatabasen.scb.se, nationell befolkningsprognos och regional befolkningsprognos.

Olika delar av kommunen

Planeringsstyrning. För att befolkningsutvecklingen ska kunna bli en tillgång för invånarna i kommunen, behöver den ske på ett sätt som stödjer den lokala utvecklingen av tätorter, mindre orter och landsbygder i kommunen. Det handlar både om var befolkningstillväxten sker, hur ny bebyggelse utformas och att annan infrastruktur och service byggs ut i takt med bebyggelsen. En av översiktsplanens viktigaste uppgifter är att formulera strategier för detta. Genom att använda översiktsplanen som styrinstrument för den fortsatta planeringen skapas förutsättningar att kunna forma en hållbar utveckling av Lekeberg.

Jämnare utveckling. Olika delar av kommunen har olika förutsättningar, och vad som är en hållbar utveckling i en del av kommunen kan vara något helt annat i en annan. Ett viktigt mål för Lekebergs utveckling är att en eventuell befolkningstillväxt fördelas så att hela kommunen drar nytta av den och kan utvecklas på ett hållbart sätt. Utöver planeringstaket för kommunen som helhet, är inriktningen vid befolkningstillväxt att befolkningen inte ska minska i någon kommundel. För att lyckas med det krävs målmedvetna satsningar på framför allt kollektivtrafik, infrastruktur och attraktiva boendemiljöer, i enlighet med de strategier som formuleras i översiktsplanen, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Exempel på sådana åtgärder är:

- Utveckling av väginfrastruktur, cykelbanor, kollektivtrafik och bytespunkter i starka stråk, i dialog med Region Örebro län och Trafikverket, för att kraftfullt ökar pendlingsmöjligheterna i hela kommunen.
- Vidareutveckling av tätorterna till attraktiva livsmiljöer som fungerar i livets alla skeden, med till exempel blandade bostadstyper och upplåtelseformer, centrumfunktioner, vård, skola, omsorg, rekreationsområden med mera.
- Fortsatt utveckling av en strategisk planering i framkant, en aktiv markpolitik och bra planframförhållning, som möjliggör snabba insatser för att möta behovet av bostäder och infrastruktur.

Planeringstak för olika kommundelar. Frågan om hur befolkningstillväxten i olika delar av kommunen ska se ut är en fråga för översiktsplanen och kommunens förmåga att styra utvecklingen i önskad riktning. Planeringstaket för befolkningsutvecklingen föreslås variera mellan olika delar av kommunen, se tabellen nedan. Förslaget utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling i respektive huvudort och på landsbygden, och förutsätter att annan infrastruktur är på plats.

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Ökning per år 2018-2023	Planeringstak max till 2050	Befolkning max 2050	Ökning per år till 2050
Fjugesta	2 370 personer	1,8 % ca 38 pers	+ 500 personer	2 870 personer	ca 0,8 % ca 20 pers
Lanna	1 690 personer	12,1 % ca 127 pers	+ 170 personer	1 860 personer	ca 0,4 % ca 5 pers
Mullhyttan	560 personer	1,3 % ca 7 pers	+ 150 personer	710 personer	ca 1,0 % ca 5 pers
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	-1,9 % ca -75 pers	+ 380 personer	4 360 personer	ca 0,4 % ca 15 pers
Lekeberg	8 600 personer	1,2 % ca 98 personer	1 200 personer	max 9 800 personer	max 0,5 % ca 45 personer

Tabell över befolkningsutveckling i olika delar av Lekeberg till 2050 enligt föreslaget planeringstak för befolkningsutvecklingen. Jämförelse av maximal ökning av antal invånare per kommundel med de senare årens befolkningsutveckling.

Lekebergs utvecklingsinriktning

Genom snabba kommunikationer i en stark struktur, där bebyggelse, kollektivtrafik och service samordnas och förstärker varandra, och med bra länkar till mindre orter och landsbygd, förbättras förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela Lekeberg, samtidigt som miljö- och klimatpåverkan minskar.

En hållbar utveckling av Lekeberg

Övergripande planeringsinriktning

De viktigaste utmaningarna som behöver hanteras i det fortsatta arbetet med översiktsplanen och i efterföljande planering, byggande och markanvändning kan sammanfattas i tre delar:

- En hållbar utveckling av hela kommunen
- En struktur som stödjer ett hållbart resande
- En livsmiljö som är levande och mångfunktionell

Den övergripande planeringsinriktningen för att hantera de olika utmaningarna inom dessa tre områden är:

En hållbar utveckling av hela kommunen

Hållbar befolkningsutveckling

Planera för en hållbar befolkningsutveckling enligt huvudinriktningen, med utgångspunkt från lokala förutsättningar på olika platser i kommunen

Grunden för att kommunen ska kunna utveckla välfärd och service till sina kommuninvånare och företag, och att arbeta förebyggande med till exempel klimatrisker, är att tillräckligt många tycker det är attraktivt att bo kvar i och flytta in till kommunen. Vad som är en hållbar befolkningsutveckling kan diskuteras och kan se olika ut i olika delar av kommunen. Översiktsplanen utgår från en befolkningsutveckling på max 9 800 invånare år 2050.

Minskade klimatrisker

Arbeta förebyggande med klimat- och riskfrågor genom att identifiera riskområden och föreslå riskförebyggande åtgärder

En stor utmaning för samhällsplaneringen är de alltmer påtagliga klimätförändringarna och de ökade riskerna för akuta kriser, i form av till exempel översvämningar, som de kan medföra. Här har planeringen ett ansvar både för att skapa förutsättningar för att minska energianvändning och utsläpp av växthusgaser, och för att i möjligaste mån identifiera riskområden och förebyggande åtgärder.

Framtida livsmedelsförsörjning

Var återhållsam med utbredningen av bebyggelse och infrastruktur på mark med potential för framtida livsmedelsproduktion och arbeta förebyggande för att minimera hot mot framtida dricksvattenreserver.

Jordbruksmarken har stor betydelse för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Behovet av livsmedel bedöms i framtiden öka i takt med att befolkningen växer. Samtidigt minskar arealen jordbruksmark stadigt till följd av bland annat utbyggnad av tätorter och infrastruktur, klimatrelaterade hot såsom sjunkande vattennivåer, erosion och föroreningar, och användning av jordbruksmark för till exempel bioenergi. På samma sätt bedöms hoten mot vattenförsörjningen öka över tid. I krissituationer kan behovet av lokal produktion av mat och dricksvatten vara avgörande för försörjningen. Planeringen behöver därför ta hänsyn till behovet av jordbruksmark och rent dricksvatten för framtiden i avvägningen mot andra intressen.

En struktur som stödjer ett hållbart resande

Starka stråk

Planera för kortade restider till större arbetsmarknadsregioner genom att bygga starka stråk där kollektivtrafik, infrastruktur, samhälls- och bebyggelseutveckling samordnas och förstärker varandra

Tillgången till en stark arbetsmarknadsregion är den avgörande faktorn för om en plats ökar eller minskar sin befolkning. För att det ska gå att bo i hela kommunen och samtidigt ha tillgång till den starka arbetsmarknaden i Örebro behöver en stark kommunikationsstruktur byggas som både kortar restider och möjliggör ett hållbart resande. En sådan utvecklingsstruktur bygger på starka stråk där bebyggelse, service och kollektivtrafik samverkar. På så sätt förstärks resandeunderlagen för en utvecklad kollektivtrafikstandard, vilket i sin tur förbättrar förutsättningarna för att bo och verka i hela kommunen

Bra bytespunkter

Utveckla bra bytespunkter mellan olika trafikslag i strategiska lägen i stråken från orter som inte har god kollektivtrafik idag, med anslutande cykelvägar, säker parkering för bilar och cyklar, laddstationer med mera

Det räcker inte med starka stråk om hela kommunen ska ha en god tillgång till den större arbetsmarknaden med ett hållbart resande. Det måste också finnas bra bytesplatser där det är bekvämt, tryggt och säkert att byta färdstätt under resans gång, till exempel att ställa bilen för att åka vidare till jobbet med en snabb buss. På så sätt blir inte bara tillgängligheten till arbete större oavsett var man bor i kommunen, dessutom tillför boende på landsbygden resandeunderlag som i sin tur stärker utbyggnaden av kollektivtrafiken.

En levande och mångfunktionell livsmiljö

Livskraftig landsbygd

Utveckla livsmiljön för boende och arbete i mindre samhällen och på landsbygden, med attraktiva bostäder, bredband och bra länkar med bil till kollektivtrafikens noder och till service i tätorterna

Stora delar av Lekeberg består av mindre samhällen och landsbygd som i takt med urbaniseringen har avfolkats med minskad service som följd. Planeringen behöver förbättra möjligheten att bo och arbeta i mindre orter och på landsbygden bland annat genom utvecklade länkar till kollektivtrafiken och till service i tätorterna, och förbättrade förutsättningar för kommunikationer, boende och verksamheter.

Attraktiva tätorter

Utveckla tätorterna som hela samhällen med blandade och trygga livsmiljöer, utvecklande mötesplatser och god infrastruktur för cykel och kollektivtrafik

Att leva på en plats handlar inte bara om att bo utan om hela livsmiljön. Livsmiljön behöver vara levande, trygg, utvecklande och funktionell om vi ska trivas. Planeringen behöver stödja utvecklingen av alla delar av livsmiljön i tätorterna, från trygga bostadsmiljöer, cykelbanor, kollektivtrafik och service, till utvecklade mötesplatser, rekreationsområden, kulturmiljöer och en attraktiv helhet.

Planering i dialog

Ta fram planer för samhällsbyggnad i dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda. Uppmärksamma de som är särskilt berörda och som inte brukar höras i planeringen

Samhällsplanering berör många och det finns många olika erfarenheter, tankar och perspektiv på vad som är ett levande och mångfunktionellt samhällsbyggande. Därför är det viktigt att vinnlägga sig om en bra dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda i planeringen. Särskilt viktigt att uppmärksamma berörda grupper som sällan gör sig hörda i samhällsplaneringen.

Övergripande utvecklingsstruktur

Planeringsinriktningar Utvecklingsstruktur

Planering, byggande och ändrad markanvändning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Prioritera utvecklingen av starka stråk med hög standard och attraktiva bytespunkter, enligt strukturbilden, för att tillgängliggöra en större arbetsmarknad, underlätta transporter och minska miljöbelastningen till följd av ökande resor och transporter.
- Förstärk resandeunderlagen genom att utveckla attraktiva boende- och centrummiljöer. Lokalisera större sammanhängande bostadsområden till huvudorterna och förstärk landsbygden genom attraktiva länkar i stråken.
- Bygg tätare och närmare service och kollektivtrafik, och komplettera befintlig bebyggelse för att korta avstånden och hushålla med marken.

Utgångspunkter

Storstadskoncentration. Det ömsesidiga och ökande beroendet mellan olika delar av världen har resulterat i att inte bara landsbygden utan också mindre städer och större tätorter tappar invånare till tillväxtregionerna. De starka regionerna växer medan befolkningen i områden som ligger längre bort minskar. Snabba förbindelser som ger ökad närhet till de starka regionerna har därför blivit den viktigaste tillväxtfaktorn. Snabba förbindelser som ger ökad närhet till de starka regionerna har därför blivit den viktigaste tillväxtfaktorn, se kapitel *Förutsättningar i omvärlden och i närområdet*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRUTSÄTTNINGAR I OMVÄRLDEN OCH I NÄROMRÅDET

Pendlingen allt viktigare. Storstadskoncentrationen leder också till att resandet ökar kraftigt. I Lekeberg har pendlingen över kommungränsen ökat, både vad gäller andelen och antalet personer, se avsnitt *Pendling och resvanor* i kapitel *Resor och transporter*. Idag pendlar hela 62 procent av de Lekebergsbor som arbetar ut från kommunen, varav över två tredjedelar till Örebro kommun (1). Dessutom är det många som pendlar mellan olika platser inom kommunen (2). Åt andra hållet står inpendlingen för 36 procent av arbetstillfällena i kommunen. Genom att underlätta för pendling blir det lättare att få ihop vardagen, fler kan bo kvar eller bosätta sig i kommunen och samtidigt ha tillgång till en stor arbetsmarknad, och företagen får lättare att kompetensförsörja sina verksamheter. Den viktigaste faktorn för att underlätta för pendling är att få ner restiderna med kollektivtrafik.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Kollektivtrafik en förutsättning. Transporternas andel av de totala utsläppen av växthusgaser har ökat och uppgår nu till över 30 procent i Sverige (3). Trots teknikutveckling och större andel fossilfria bränslen kommer utsläppen av koldioxid från transportsektorn att fortsätta öka på grund av de ökande transportmängderna. En trolig utveckling är att det generellt blir dyrare att förflytta sig med bil och att parkera i städerna, och att tillgången till bra kollektivtrafik blir en förutsättning för att bosätta sig på en plats.

Förändrat arbetsliv. Samtidigt håller arbetslivet på att förändras genom att teknikutvecklingen förändrar vårt sätt att bo och arbeta. Allt fler yrken blir platsoberoende och det blir lättare att välja att bo längre bort från arbetsplatsen, pendla vissa dagar och kommunicera digitalt andra dagar. För Lekebergs del skapar detta nya möjligheter. Kommunen ligger mycket nära den regionala tillväxtmotorn Örebro. Det växande distansarbetet kan tillsammans med en effektivare kommunikationsstruktur för kollektivtrafik medföra att restiderna till de delar av

kommunen som ligger längre ifrån Örebro blir attraktivare. Med en ny järnväg och kortare restider mellan Oslo och Stockholm, ökar dessutom möjligheterna att bo i Lekeberg och pendla dagligen till exempelvis Karlstad eller Västerås inom en timme, se avsnitt *Transportinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Till Stockholm kommer man kunna pendla inom en timme och tre kvart från större delen av kommunen.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fotnoter:

1) avser 2022

2) avser 2022

3) Naturvårdsverket 2024b

Utvecklingsstrategi

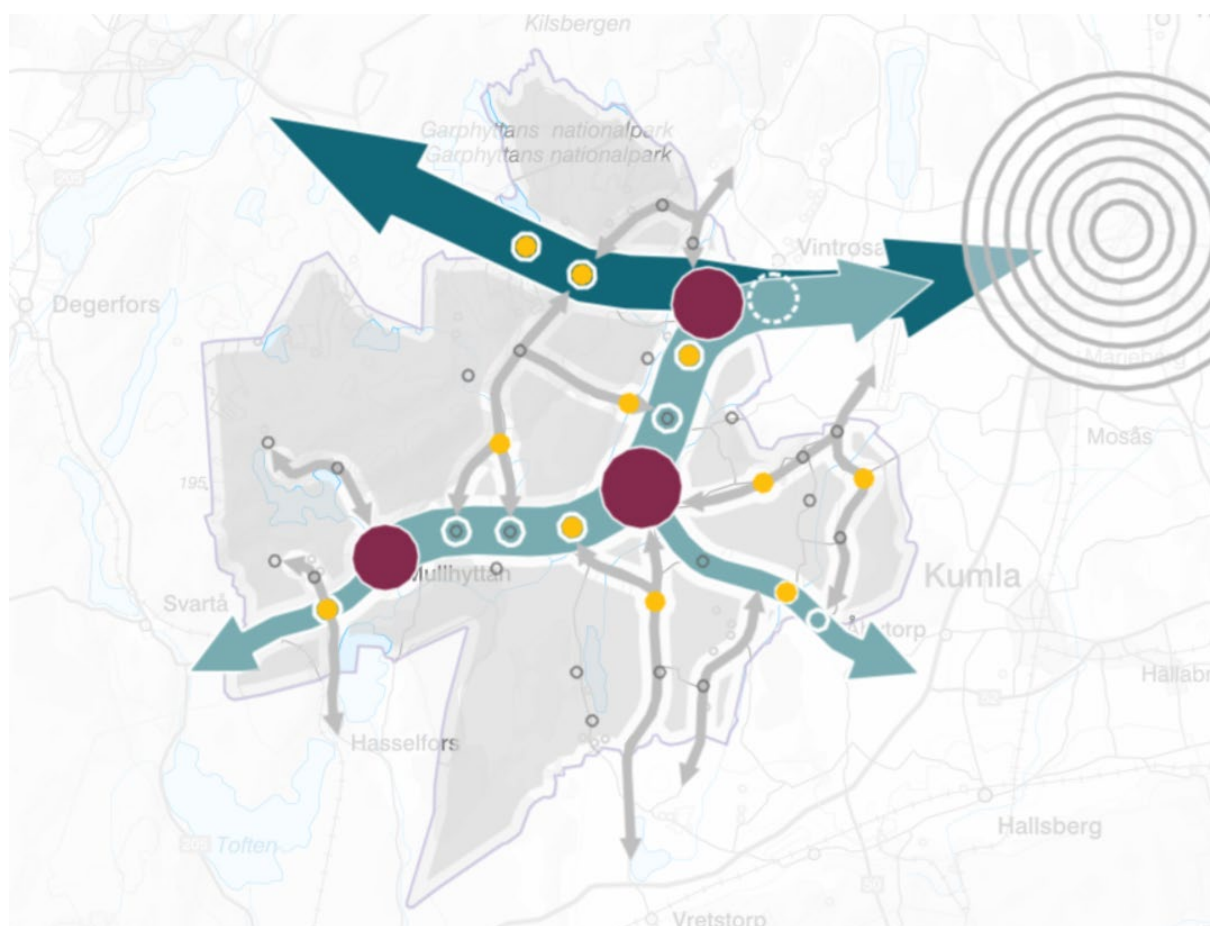
Strategier för en hållbar utveckling. För att ta vara på de möjligheter som läget i regionen ger, och få till stånd en långsiktigt hållbar utveckling av hela kommunen, kan följande strategier formuleras som grund för den övergripande utvecklingsstrukturen för Lekeberg:

Bygg en stark struktur. Avgörande för en hållbar utveckling av hela kommunen är hur väl integrerad kommunen blir med omgivande arbetsmarknader, genom utvecklade kommunikationer från och till olika delar av kommunen. Det regionala samarbetet och förmågan att tänka förbi kommungränserna i planeringen spelar stor roll för att uppnå detta. En viktig del av utvecklingsstrategin är därför att bygga en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som tillgängliggör hela kommunen.

Samordna bebyggelse och kommunikationer. En förutsättning för en stark struktur är att planeringen för bebyggelse, kollektivtrafik och service samordnas så att de förstärker varandra. För att öka underlagen för en effektiv kollektivtrafik i huvudstråken, behöver tillkommande bebyggelse i första hand lokaliseras lägen som ansluter på ett bra sätt till stråken. Dessutom behöver ett stomnät av bytespunkter, kompletteringstrafik och anslutande bil- och cykelvägar utvecklas. Detta ökar tillgängligheten och boendemöjligheterna i hela kommunen, inte bara för pendlare utan också för unga och andra grupper utan bil.

Kraftsamla i stråken. I huvudstråken för kommunikationer behöver snabb kollektivtrafik prioriteras, genom att vägstandarden successivt höjs och kollektivtrafiken byggs ut. Strategiska satsningar i huvudstråken ger snabba kommunikationer för människor och varor, och förbättrar kraftigt förutsättningarna för människor och företag att kunna bo och verka i kommunen. Genom att planera för en utveckling som bygger på större andel kollektivtrafikresande, kan tillväxten ske utan att belastningen på miljön ökar i motsvarande grad.

Länka samman. Med hjälp av genomtänkta länkar mellan starka stråk och övriga delar av kommunen, förstärks tillgången till bra kommunikationer inte bara i själva stråken utan i hela kommunen. Bilen är viktig för tillgängligheten på landsbygden, men den behöver inte följa med på hela resan in till staden,

HUVUDSTRÅK

- INTERREGIONALT STRÅK
- REGIONALT STRÅK
- DELREGIONALT STRÅK

LÄNKAR

- LÄNKSTRÅK
- MINDRE BYTESPUNKT
- STÖRRE BYTESPUNKT
- FRAMTIDA PENDELSTATION

BEBYGGELSE

- LANDSBYGDSBEBYGGELSE
- MINDRE ORT
- LÄNKAD ORT
- HUVUDORT

Strukturbild för Lekeberg.

där den tar plats och kostar pengar att parkera. Det ska vara lätt och attraktivt att ta bilen eller cykeln till en bytespunkt för att därefter ta sig vidare med kollektivtrafik den längre delen av resan, oavsett var man bor i kommunen.

Strukturbild

Stark struktur. Strukturbilden beskriver vilka samband som behöver förstärkas för att skapa en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som skapar bra förutsättningar för en utveckling av hela kommunen. Syftet med strukturbilden är att förtydliga kommunens prioriteringar både för den egna planeringen och i dialogen med andra aktörer och samverkansparter. Med hjälp av strukturbilden blir det tydligt var kommunen ser de största utvecklingsmöjligheterna och är beredd att göra satsningar för att främja en hållbar utveckling av kommunen.

STRUKTURBILDENS DELAR

Huvudstråk. Stommen i strukturbilden för den övergripande utvecklingsinriktningen är de tre huvudstråken, vilka i sin tur kompletteras och förstärks av bytespunkter, länkstråk och bebyggelse. Det finns tre slags huvudstråk i strukturbilden: *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*, begrepp som speglar de relationer de i första hand är tänkta att stödja och som utgår från den regionala strukturbilden, se avsnitt *Samband med den regionala strategin* nedan. Syftet med huvudstråken är att förstärka viktiga regionala samband på ett sätt så att hela kommunen kan dra nytta av närheten till och tillväxtpotentialerna i arbetsmarknadsregionen.

I översiktsplanen pekas huvudstråken i strukturbilden ut som *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*.

VISA KARTA ÖVER HUVUDSTRÅK I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Länkar. För att öka tillgängligheten för hela kommunen till den snabba kollektivtrafiken i stråken och en större arbetsmarknadsregion, har inte bara själva stråken utan också länkarna en viktig roll. Strukturbildens länkar består av *Länkstråk*, *Större bytespunkter*, *Mindre bytespunkter* och en eventuell framtida *Pendelstation*. Länkstråken är de delar av vägnätet som kopplar större bebyggelsegrupper på landsbygden med huvudstråken. Bytespunkterna är strategiska platser i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. De behöver vara attraktiva och hålla god standard. Det ska vara bekvämt, tryggt och säkert att lämna bilen eller cykeln för att åka vidare med kollektivtrafik för den längre delen av resan. Pendelstationen markerar ett ur Lekebergs synpunkt möjligt läge för en eventuell pendelstation på den framtida järnvägsleden Nobelbanan, se avsnitt *Transportinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*.

I översiktsplanen pekas länkarna i strukturbilden ut som *Länkstråk*, *Större bytespunkter*, *Mindre bytespunkter* och *Pendelstation*.

VISA KARTA ÖVER LÄNKAR I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Bebyggelse. Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*. Denna indelning hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till huvudstråken, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. I strukturbilden finns också mindre orter illustrerade, vilka ingår i *Landsbygdsbebyggelse*. För beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översiktsplanen följande begrepp för att beskriva

olika typer av bebyggelse i Ortsstrukturen: *Tätort, Tätortsnära område, Mellanstor ort och Mindre orter och landsbygd*, se avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

I översiktsplanen pekas bebyggelsen i strukturbilden ut som *Huvudort, Länkad ort och Landsbygdsbebyggelse*.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

PLANERING ENLIGT STRUKTURBILDEN

Strukturbilden ger inriktningen. För att genomföra översiktsplanens intentioner är det viktigt att den efterföljande planeringen stödjer utvecklingsstrategin. Genom att utveckla infrastruktur och bebyggelse i enlighet med strukturbilden, skapas bättre förutsättningar för att leva och verka inte bara i orterna i huvudstråken utan också i länkade orter och omgivande landsbygd.

Infrastruktur. Med utgångspunkt från strukturbilden bör det fortsatta planeringen verka för att:

- *Förstärka resandeunderlagen.* För att kollektivtrafiken ska vara långsiktigt bärkraftig, är det nödvändigt att satsa offensivt och målmedvetet på att förbättra resandeunderlagen, genom att underlätta för fler att använda kollektivtrafik istället för bil, för den längre delen av resan. Ju fler som använder kollektivtrafiken desto högre kan standarden bli. Resandeunderlagen förstärks framför allt av att ny bebyggelse kommer till i bra kollektivtrafiklägen, och av hög standard i stråk och bytespunkter.
- *Prioritera standarden i stråken.* En attraktiv kollektivtrafik behöver ha god framkomlighet, hög turtäthet och samordnade tidtabeller för att fungera för arbets- och studiependling, vilket i sin tur är en förutsättning för en hållbar befolkningstillväxt i kommunen. Vägstandarden har stor betydelse för hög framkomlighet och trafiksäkerhet i stråken. Samfinansiering av extra angelägena åtgärder i transportsystemet kan bli nödvändig för att skynda på utvecklingen.
- *Göra bytespunkterna attraktiva.* Med attraktiva bytespunkter till kollektivtrafiken i huvudstråken, behöver man inte ta bilen hela resan, och andelen biltrafik kan minska totalt sett. Det ska vara tryggt och enkelt att byta transportmedel under resan. På så sätt kan bebyggelse på landsbygden förstärka kollektivtrafikunderlagen i huvudstråken och hela kommunen får tillgång till en större arbetsmarknad vilket ökar boendeattraktiviteten både för Lekebergsbor och potentiella inflyttare.

Bebyggelse. Med utgångspunkt från strukturbilden bör det fortsatta planeringen verka för att:

- *Bygga tätare och närmare.* Genom att bygga tätare och närmare service och kollektivtrafik, minskar avstånden mellan olika funktioner och tillgängligheten ökar. Det underlättar för kollektivresande, cykling och gång, och gör de tekniska försörjningssystemen mer effektiva och robusta. En tätare bebyggelse leder också till att offentliga rum blir mer levande, och till en bättre markhushållning. Vad som uppfattas som tätt är olika på olika platser och från person till person. Utgångspunkterna för all bebyggelseplanering bör vara den unika platsens förutsättningar och identitet, så att de kvaliteter som gör ett område attraktivt inte byggs bort.
- *Komplettera och förnya befintlig bebyggelse.* I första hand bör ny bostadsbebyggelse lokaliseras till områden som redan idag kan erbjuda bra service, infrastruktur och tillgänglighet till kollektivtrafik, och i andra hand till nya områden där liknande förutsättningar går att utveckla. Komplettera hellre befintliga centrum- och bostadsområden med funktioner och bebyggelse typer som saknas, än att bygga helt nya områden. På så sätt blir bebyggelsen mindre utspridd,

men också mer komplett och uppblandad. Det blir lättare att göra enstaka bostadstillskott och bebyggelsen kan utvecklas successivt i takt med efterfrågan.

- *Lokalisera ny bebyggelse så att strukturen förstärks.* Hur ny bebyggelse lokaliseras har stor betydelse för att utveckla en stark kommunikationsstruktur och öka tillgängligheten i hela kommunen. Det behövs stabila resandeunderlag för att utveckla kollektivtrafiken, och tillgängligheten till god kollektivtrafik med bra bytespunkter är i sin tur avgörande för att det ska vara attraktivt att ta bussen istället för bilen för de längre resorna.

LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE ENLIGT STRUKTURBILDEN

Förstärk strukturen

Lokaliseringsprinciper för bostadsbebyggelse, verksamheter och handel preciseras i kapitel *Bostäder, Verksamheter, respektive Service och handel*.

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

[GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER](#)

[GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE](#)

Huvudprinciperna för lokalisering av ny bebyggelse i enlighet med strukturbilden är:

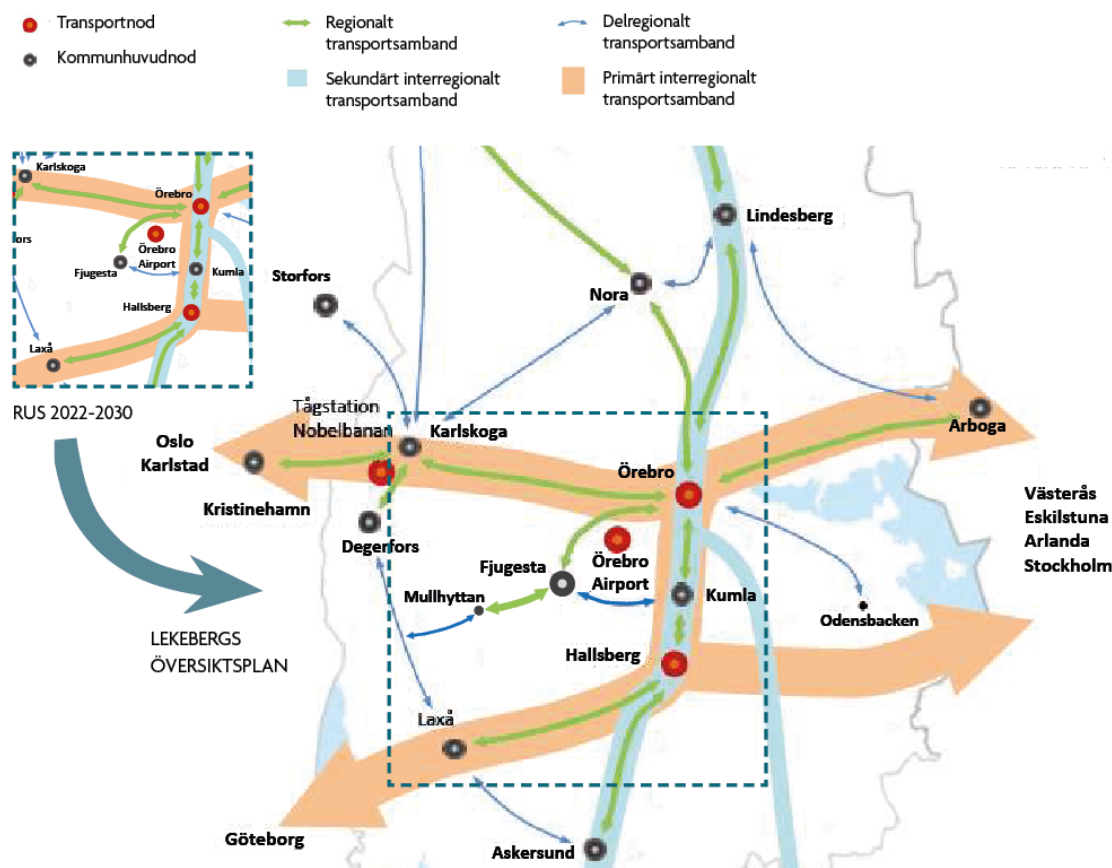
- *Ny sammanhängande bebyggelse i tätorter.* För att förstärka en hållbar utveckling av kommunen och bygga en stark struktur, bör större sammanhängande bostadsbebyggelse i första hand utvecklas i bra kollektivtrafiklägen i utvecklingsorterna, enligt strukturbilden. På samma sätt bör personal- och besöksintensiv verksamhet lokaliseras till bra kollektivtrafiklägen.
- *Kompletteringsbebyggelse i länkade orter.* Ny bostadsbebyggelse, enstaka eller i grupp, som kompletterar och knyter samman den befintliga bebyggelsen i de länkade orterna, förstärker orternas utveckling och bidrar samtidigt till att förstärka resandeunderlagen med hjälp av utvecklade länkar till stråken.
- *Enstaka eller mindre grupper av bostäder på landsbygden.* Det är viktigt att det går att bygga och bo bra på landsbygden, både för kommunens attraktivitet och för en levande landsbygd. Bebyggelse längre ifrån kollektivtrafikstråken, enstaka eller i mindre grupper, kan bidra till att stärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken. En stark kommunikationsstruktur ökar i sin tur tillgängligheten till arbetsplatser och service och därmed kvarboendemöjligheter i och inflyttning till landsbygden. Lekeberg ser positivt på konvertering av fritidshus till åretruntboende, som ett sätt att erbjuda ett varierat utbud av boendemöjligheter i kommunen.

SAMBAND MED DEN REGIONALA UTVECKLINGSSTRATEGIN

Persontransporter

Stråk. Den regionala strukturbilden för persontransporter i den regionala utvecklingsstrategin (1) beskriver önskvärt läge 2030 för utvecklingen av persontransporter i regionen för att stärka omvärldsrelationerna, stärka tillgängligheten på arbetsmarknaden och begränsa transporternas klimatpåverkan. I strukturbilden redovisas de viktigaste regionala och interregionala transportsambanden, se bild nedan. Översiktsplanen stödjer den regionala strukturbilden för persontransporter, med en viktig skillnad:

Regionalt stråk Örebro-Fjugesta förlängs till Mullhyttan för att stärka tillgängligheten till arbetsmarknaden för en större del av kommunen och samtidigt begränsa transporternas klimatpåverkan. Från Mullhyttan till Svartå övergår det till ett delregionalt stråk som binder samman Lekeberg med lokala arbetsmarknaderna i Laxå, Degerfors och Karlskoga. Läs mer i avsnitt *Transportinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*.

Regional strukturbild över förutsättningar för persontransporter 2030 enligt Regional utvecklingsstrategi 2022–2030, kompletterad med en förlängning av regionalt transportsamband mellan Fjugesta och Mullhyttan, och ett delregionalt transportsamband mellan Mullhyttan och Svartå, enligt övergripande utvecklingsinriktning för Lekebergs kommun. Källa: Region Örebro län, 2022a

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

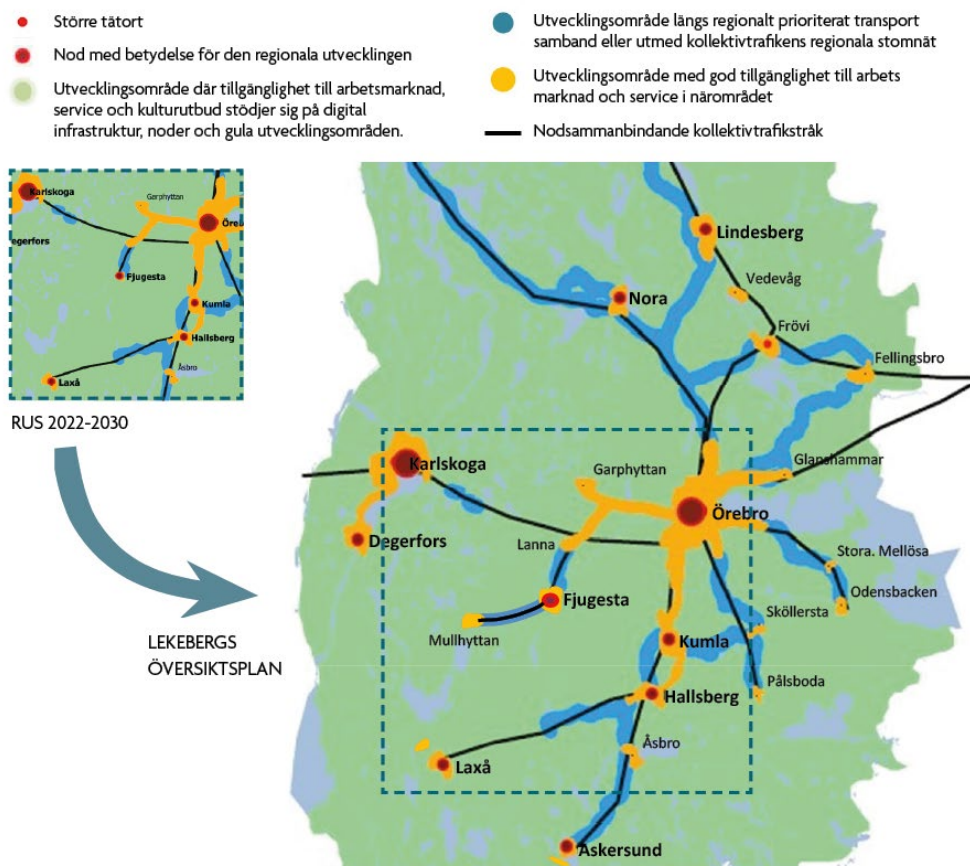
Bytespunkter. Vidare anges i den regionala strategin att korta restider, hög kapacitet och god standard är avgörande för Örebroregionens utveckling. Den strategiska inriktningen för persontransporterna är 1) att skapa förutsättningar för ett hållbart transportsystem enligt strukturbilderna, 2) att utveckla Örebro län som nod längs nationella och internationella transportstråk och 3) att säkra en robust tillgång till digital infrastruktur i hela länet.

Översiktsplanens utvecklingsinriktning verkar i samma riktning, men med ett viktigt tillägg för att även mindre orter och landsbygd utanför de starka stråken ska kunna dra nytta av de utvecklade persontransporterna:

- Utveckla bytespunkter med hög standard i stråken för att möjliggöra ett hållbart resande i hela regionen.

Bebyggelse

Bebyggelseutveckling. Den regionala strukturbilden för framtida byggande av bostäder och arbetsplatser beskriver önskvärt läge 2030 för bebyggelseutvecklingen i regionen, vilken har stor betydelse för den regionala tillgången till arbetskraft, jobbopportuniteter, vardaglig service och resande till arbete, skola och fritidsaktiviteter, se bild nedan. I Lekeberg redovisas ett utvecklingsområde för bebyggelse mellan Lanna och Fjugesta. Översiktsplanens utvecklingsinriktning stödjer den regionala strukturbilden för framtida byggande, med en viktig skillnad:

Regional strukturbild över förutsättningar för framtida bebyggelse enligt Regional utvecklingsstrategi 2022–2030, kompletterad med ett nodsammanbindande kollektivtrafikstråk mellan Fjugesta och Mullhyttan (svart) och utvecklingsområde längs regionalt prioriterat transportsamband (blått), enligt övergripande utvecklingsinriktning för Lekebergs kommun. Källa: Region Örebro län 2022a.

- Utvecklingsområde för bebyggelse förlängs till Mullhyttan, det vill säga "Nodsammanbindande kollektivtrafikstråk" och "Utvecklingsområde längs regionalt prioriterat transportsamband eller utmed kollektivtrafikens regionala stomnät" i strukturbilden.

Bostadsförsörjning och attraktiva miljöer. Den strategiska inriktningen för bostadsförsörjning och attraktiva miljöer är 1) att förbättra förutsättningarna för bostadsbyggande vid en växande befolkning och som en utvecklingsfaktor vid en minskande befolkning, 2) att etablera regional planering kring fysisk planering som bidrar till att nå ett hållbart Örebro län, och 3) att förbättra förutsättningarna för levande landsbygder genom utbyggnad av digital infrastruktur, platsutveckling samt stöd till initiativ som möjliggör ökat distansarbete, delningsekonomi och minskat bilberoende. Översiktsplanen stödjer inriktningarna och verkar särskilt för att förbättra förutsättningarna för levande landsbygder.

Fotnoter:

1) Region Örebro län 2022a

Tematiska inriktningar

De tematiska inriktningarna fördjupar frågorna

Tematiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktning för en mängd olika frågor för att nå för en hållbar utveckling av kommunen.

Effektiva och hållbara kommunikationer

Hållbara och effektiva kommunikationer handlar om att vi behöver förflytta oss, transportera varor och överföra olika slags information, på ett sätt som underlättar för människor att hitta rätt jobb och för företag att hitta rätt kompetens och klara allt kortare leveranstider, samtidigt som belastningen på människor, miljö och klimat minskar.

Resor och transporter

Planeringsinriktning Resor och transporter

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Skapa förutsättningar för god tillgång till kollektivtrafik i hela kommunen
- Inkludera kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik tidigt i planeringen av ny bebyggelse och gör avvägningar så att en hållbar transportförsörjning kan uppnås.
- Prioritera arbetet med att utveckla ett cykelnät för vardagspendling.
- Prioritera vidareutveckling av bytespunkter för kollektivtrafiken tillsammans med trafik huvudman, så att dessa får hög standard och god tillgänglighet för gång, cykel och bil.

Ett hållbart transportsystem

Rörligheten ökar. I takt med globaliseringen ökar rörligheten av både människor och gods. Människor reser längre till arbete och utbildning, och företagen letar allt längre bort efter rätt kompetens till sina verksamheter. På samma sätt ökar också betydelsen av godstransporter både för företagens konkurrenskraft och för privatpersoners tillgång till livsmedel och konsumtionsvaror. Transportsystem som underlättar rörligheten för människor och varor är idag avgörande för tillgången till större arbetsmarknader, möjligheten att välja var man vill bo och näringslivets utveckling.

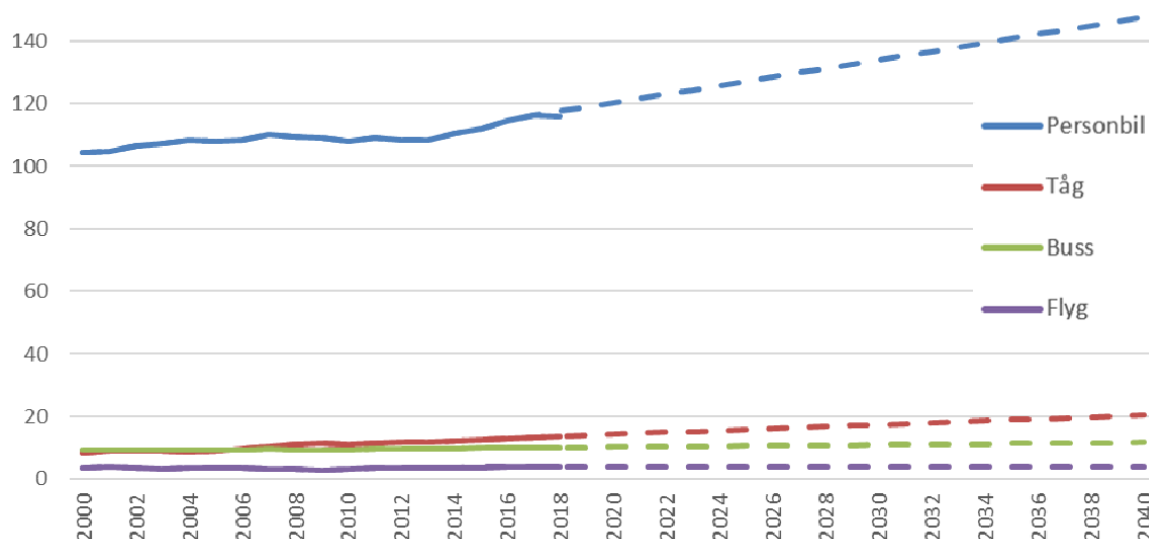
Miljöpåverkan. Samtidigt som vi är beroende av ökad rörlighet, är transportsektorns påverkan på miljö och hälsa stor. Vägtrafiken påverkar miljön genom utsläpp av försurande, gödande och ozonbildande ämnen, och människors hälsa påverkas av partiklar och buller. Förbränning av fossila bränslen som bensin och diesel ger utsläpp av koldioxid vilket bidrar till växthuseffekten och en negativ klimatpåverkan (1). Inrikes resor och transporter står för 33 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser (2019). Av dessa står personbilstrafiken för 63 procent och lastbilstrafiken för 28 procent (2019) (2).

Omställning. Teknisk utveckling av fordon och miljövänligare drivmedel har stor potential för att minska transporternas miljöpåverkan och fossilberoende, men kommer inte att räcka för att nå klimatmålen, på grund av de ökade transportmängderna och transportsektorns stora andel av utsläppen. Det krävs därför en större omställning av transportsystemen, med ändrade resvanor och en samhällsplanering som underlättar för minskat resande i egen bil och överflyttning av personresor och godstransporter till mer miljövänliga transportsätt. Med nuvarande takt i försäljningen av elbilar beräknar forskarna att personbilstrafiken ändå behöver minska med 20–25 procent. (3).

Hållbar mobilitet. Omställningen till vad som brukar kallas för hållbar mobilitet, handlar både om att minska efterfrågan på transporter och att göra de transporter som behövs så lite miljöstörande som

möjligt. Vilka åtgärder som behövs ser olika ut beroende på var man befinner sig och hur förutsättningarna ser ut, men inriktningen är densamma: att minska behovet av transporter, att flytta över till mer miljövänliga transportmedel och att förbättra transportsystemen på olika sätt, genom till exempel effektivare fordon, ökad säkerhet, bullerminskning och användning av alternativa drivmedel (4).

Trafiksäkerhet. Trafiken påverkar också människors trygghet och säkerhet. Utgångspunkten för allt trafiksäkerhetsarbete i Sverige är Nollvisionen (5), som siktar på att ingen ska dödas eller skadas allvarligt i trafiken. Det ska vara lätt att göra rätt i trafiken och misstag ska inte straffas med döden. Vägar, gator och fordon behöver därför anpassas efter människans förutsättningar. Sedan nollvisionen antogs har antalet döda i trafiken mer än halverats, och ligger idag på ca 230 personer per år i Sverige och 5–10 personer per år i Örebro län (6).

Utveckling och prognos av resande i Sverige. Transportarbete i miljarder personkilometer per år. Historiska data 2000–2018 och prognostiserad tillväxt 2017–2040. Källa: Trafikverkets basprognoser.

Fotnoter:

1) Se till exempel Naturvårdsverket 2024c och Transportstyrelsen 2024a

2) Naturvårdsverket 2024b

3) KTH 2024a

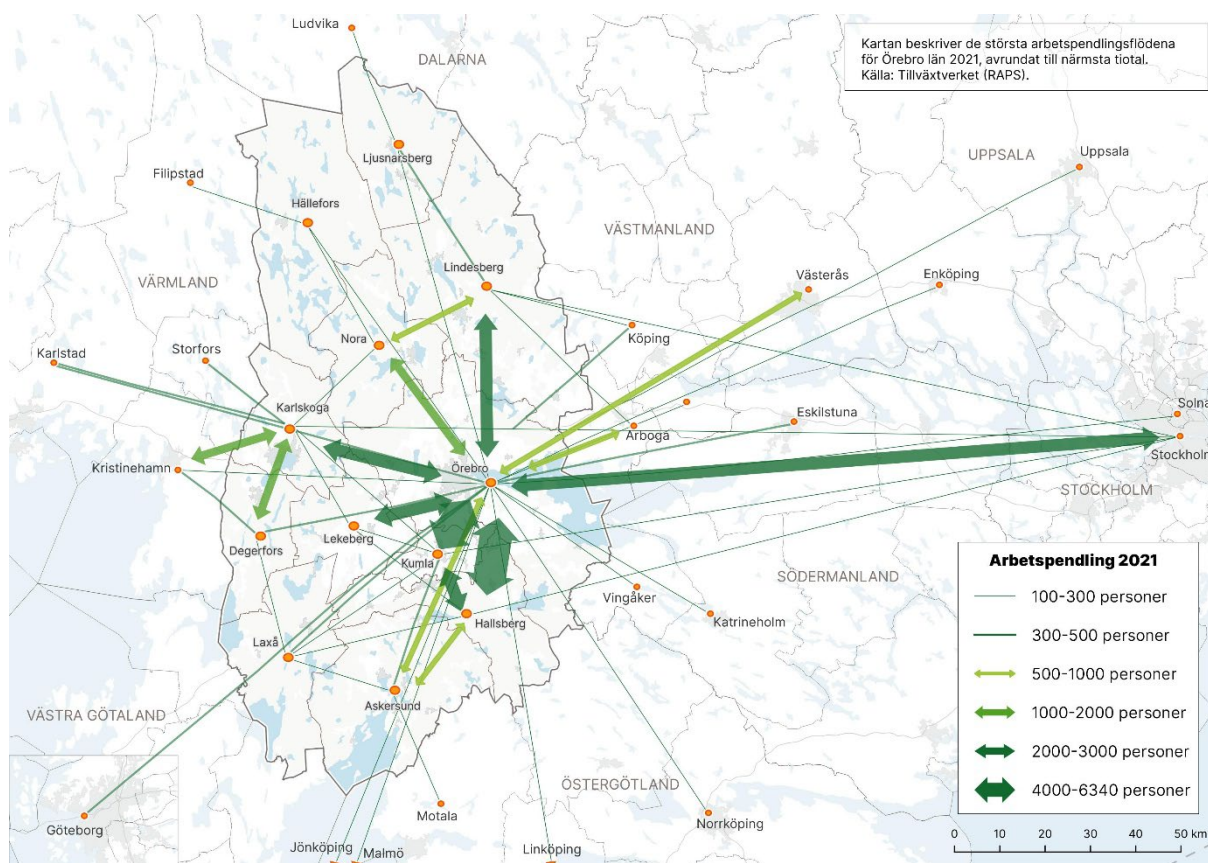
4) Naturvårdsverket 2015a

5) Antagen av Riksdagen 1997. Beslut om nystart för Nollvisionen och ett intensifierat arbete för trafiksäkerheten i Sverige 2016, se Regeringskansliet 2024a

6) Transportstyrelsen 2024b

Pendling och resvanor

Arbetsresor. Över hälften av alla de resor som görs i Sverige är relaterade till sysselsättning eller skola, även om den andelen minskat sedan före pandemin (1). En femtedel av personresorna är fritidsrelaterade och ungefär en sjundedel relaterade till service och inköp (2). Alla resmål behöver kunna nås på ett bra sätt, men möjligheten att arbetspendla är särskilt avgörande för kommunens fortsatta utveckling som boende- och näringslivskommun. Bra förutsättningar för arbets- och skolpendling ger samtidigt bättre förutsättningar att nå fritidsaktiviteter, handel och service för till exempel äldre, unga och andra grupper utan bil.

UTPENDLING TILL	Antal 2022	Andel 2022	INPENDLING FRÅN	Antal 2022	Andel 2022
Örebro	1 988	43,6 %	Örebro	528	19,6 %
Karlskoga	150	3,3 %	Kumla	101	3,7 %
Hallsberg	148	3,2 %	Hallsberg	75	2,8 %
Kumla	140	3,1 %	Karlskoga	68	2,5 %
Stockholms län	86	1,9 %	Laxå	38	1,4 %
Laxå	61	1,3 %	Degerfors	37	1,4 %
Askersund	36	0,8 %	Stockholms län	11	0,4 %
Övriga kommuner	211	4,6 %	Övriga kommuner	105	3,9 %
Utpendlare	2 820	62 %	Inpendlare	963	36 %
Totalt i arbete nattbefolkning	4 557	100 %	Totalt arbetstillfällen dagbefolkning	2 700	100 %
Bor och arbetar i Lekeberg	1 737	38 %	Arbetar och bor i Lekeberg	1 737	64 %

Arbetspendling mellan Lekeberg och andra kommuner 2022. Till vänster redovisas de kommuner som Lekebergsborna i första hand pendlar till, och till höger de kommuner som de som arbetar i Lekeberg kommer från. Källa: SCB:s regiondatabas.

Körkort och tillgång till bil. För att kunna köra bil behövs både körkort och tillgång till bil. I Örebro län har 86 procent av invånarna körkort, och på landsbygden hela 91 procent (10). 83 procent av hushållen har tillgång till bil och på landsbygden hela 91 procent (11). Alla har dock inte körkort eller tillgång till bil, och har därför svårt att resa till och från platser med sämre tillgänglighet med kollektivtrafik, gång och cykel. Det gäller till exempel barn- och unga eller en del personer med funktionsvariation. Tillgången till bil varierar också mellan könen, med något lägre tillgång för kvinnor (12).

Fotnoter:

1) Trafikanalys 2024a

2) avser 2023. Cirka 57 procent av alla huvudresor var under 2023 arbets-, tjänste- eller skolresor, 22 procent har fritid som huvudsakligt ändamål och 16 procent service och inköp. Trafikanalys 2024a.

3) avser 2022 Källa SCB:s regiondatabas

4) avser 2022. Källa SCB:s regiondatabas

5) avser 2013–2022. Källa SCB:s regiondatabas

6) Trafikanalys 2024a

7) Region Örebro län 2023a. Den förra gjordes 2017, och dessa båda skiljer sig relativt mycket åt vad gäller färdmedelsfördelning mm

8) avser 2023. Källa: Trafikanalys 2024a och Miljöbarometern 2024a

9) avser 2023. I Örebro län är andelen resor som genomförs med bil som huvudfärdmedel 61 %, gång- och cykel 29 % och kollektivtrafik cirka 8 procent. Källa: Region Örebro län 2023a och Miljöbarometern 2024a

10) Med landsbygd avses allt som inte är tätort enligt SCB:s definition, dvs utanför Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och Gropen-Kvistbro i Lekeberg. Invånare 16 år och äldre. Källa: Region Örebro län 2023a

11) Region Örebro län 2023a

12) kvinnor 81 % och män 84 % i Örebro län. Andel av befolkningen 16+, Region Örebro län 2013a

Personresor

FRAMTIDA RESANDE

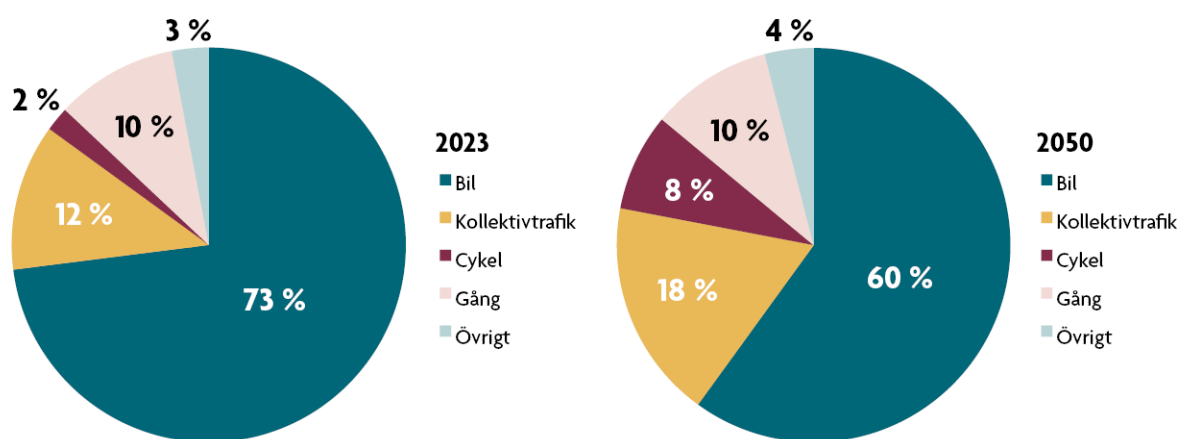
Ökat resande. Personresorna blir fler och fler, och människor förväntas resa oftare och längre i framtiden. Trafikverket räknar med att det årliga persontransportarbetet framöver kommer att fortsätta öka med knappt en procent per år i Sverige fram till 2045, vilket innebär att personresorna fram till år 2045 generellt kommer att öka med ungefär 26 procent (1).

Utmaning. Det ökande resandet innebär en större belastning på vägar, och ger mer trafikbuller och ökade utsläpp av växthusgaser, partiklar mm. Utmaningen ligger i att förstärka och snabba upp transportsystemen för att skapa förutsättningar för mer hållbara färdvägar. Genom att kraftfullt förbättra möjligheterna att framför allt åka kollektivt och att cykla hela eller delar av resan, kan dessa andelar av personresorna öka, och andelen huvudresor med bil hållas nere. I en landsbygdskommun som Lekeberg kommer dock bilen fortsätta vara viktig som transportmedel framför allt för de kortare resorna mellan bostad, service och kollektivtrafik.

Målbild. Idag sker över 70 procent av alla resor i Lekeberg med bil, och endast 24 procent med kollektivtrafik, cykel eller till fots (2). Andelen cykel och kollektivtrafik är mycket låg jämfört med länet och med landet som helhet. Genom att skapa bättre förutsättningar för att gå, cykla och resa kollektivt kan andelen för dessa färdmedel öka i förhållande till övriga, vilket minskar den negativa påverkan av de ökade trafikmängderna till följd av det generellt ökade resandet, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Fokus i den fortsatta planeringen bör ligga på att underlätta för att kunna gå och cykla i högre utsträckning när det gäller kortare resor, och att det ska vara enkelt att kunna använda kollektivtrafik för huvuddelen av de längre resorna. Målbilden är att öka andelen resor med gång, cykel och kollektivtrafik till 36 procent av resorna från dagens 24 procent, se graferna ovan.

Färdmedelsfördelning i Lekeberg nuläge 2023 och målbild för 2050. I målbilden utgör andelen kollektivtrafik, gång och cykel 36 procent av resandet, jämfört med 24 procent idag. I kategorin Övrigt ingår moped, MC, A-traktor mm. Källa nuläge: Resvaneundersökning, Region Örebro län 2023a.

Fotnoter:

1) Trafikverket 2024a

2) Region Örebro län 2023a

KOLLEKTIVTRAFIK

Resa gemensamt. Med kollektivresande avses resor som man gör gemensamt, i första hand till arbete, skola och service. Det kan till exempel vara en resa med tåg eller buss i linjetrafik eller anropsstyrd trafik. Fördelen med kollektivt resande är att belastningen på närmiljö och klimat minskar, men också att det utrymme som tas i anspråk på vägar, parkeringar och allmänna platser blir mindre. Bilarnas utrymmeskrav är ett påtagligt problem framför allt i städerna, men konkurrerar också om utrymmet med till exempel torg och grönytor i alla bebyggelsemiljöer. På gator och vägar kan konkurrensen om utrymmet mellan olika trafikslag vara ett problem, och det kan i framtiden behövas tydligare prioriteringar för att förbättra framkomligheten för snabb kollektivtrafik och cykeltrafik.

Snabbt och smidigt. För att resorna med kollektivtrafik ska öka behöver den konkurrera med bilen på ett bättre sätt än i dag. De viktigaste faktorerna i detta avseende är snabbhet och smidiga övergångar mellan olika färdmedel.

Hög framkomlighet. Kortare restider med kollektivtrafik kräver rakare linjer och åtgärder i form av standardhöjningar på vägar och banor som ökar framkomligheten, till exempel prioriterade busskörfält. Ökad turtäthet, anpassade tidtabeller och samordnade betalsystem över länsgräns är andra viktiga framgångsfaktorer.

Bra bytespunkter. För kollektivtrafikens framkomlighet är det viktigt med samlade hållplatser i strategiska lägen som håller hög kvalitet. Miljön kring hållplatser behöver också vara tillgänglig, säker och attraktiv för att byte mellan färdmedel ska fungera smidigt. Trafiksäkra övergångar, hög kvalitet på anslutande gång- och cykelvägar och trygga parkeringar är grundläggande för att säkerställa tillgänglighet till och från hållplatserna.

Resandeunderlag. Det behövs tillräckliga resandeunderlag för att kunna utveckla en turtät och snabb kollektivtrafik. Det i sin tur kräver en förutseende och konsekvent kommunal planering där kollektivtrafiken är styrande vid lokaliseringsprövning av ny bebyggelse och andra beslut. Bebyggelse i anslutning till Bytespunkterna för kollektivtrafik behöver vara styrande för lokalisering av ny bebyggelse. Utanför tätorterna behöver kvaliteten på bytespunkterna i stråken prioriteras så att boende på landsbygden i större utsträckning väljer att åka kollektivt för den längre delen av resan och därigenom bidra till större resandeunderlag och mer kollektivtrafik. Även verksamhetsområden där många arbetar behöver kollektivtrafikförsörjas. En effektiv kollektivtrafik ökar företagets möjligheter att finna specialiserad arbetskraft i och med att fler människor kan nå arbetsplatsen kollektivt inom rimlig restid.

Tillgång till kollektivtrafik utanför kommunen. Det allmänna kollektivtrafikutbudet i Lekeberg består av expressbussar, regionbussar och närtrafik. Med hjälp av dessa kan man effektivt nå region- och fjärrtåg i Örebro, men till exempelvis tågstationen i Hallsberg finns ingen direktförbindelse från Lekeberg. För personresor har tågtrafik stor betydelse för att korta restiderna på längre sträckor, vilket har blivit allt viktigare i den pågående arbetsmarknadsförstoringen. Bra kopplingar mellan busstrafiken och tågtrafiken har därför en särskilt viktig roll. Planering av en utvecklad järnvägsförbindelse för att kraftigt förkorta restiderna mellan Stockholm och Oslo pågår. Med ett stopp i Örebro kan förbindelsen komma att få en stor betydelse för det regionala resandet. Till exempel kommer restiden från Örebro till Karlstad respektive Västerås att minska till 30 minuter, och Stockholm till en timme och tio minuter.

Närtrafik. Där tillräckligt underlag saknas för linjelagd trafik är anropsstyrd trafik ett alternativ. Närtrafiken är en förlängning av den tidtabellslagda allmänna kollektivtrafiken i Örebro län, och har som huvudsakligt syfte att ge invånarna på landsbygden möjlighet att nå service. Utbudet riktar sig till personer som bor utanför tätorter mer än en kilometer från en hållplats som angörs av express- eller regiontrafik med buss eller tågtrafik. Resenären hämtas i nära anslutning till bostaden och lämnas vid närtrafik hållplatser i närmaste tätort, varifrån man kan välja att resa vidare med annan kollektivtrafik, eller i omvänd riktning. Närtrafikresor samplaneras med andra närtrafikresor samt med färdtjänst- och sjukresor (3).

Särskilda persontransporter är samlingsnamnet för färdtjänst, riksferdtjänst, sjukresor och skolskjuts. Syftet med dessa transporter är att resenärer med särskilda behov ska ha möjlighet att resa. I särskilda persontransporter ingår transporter och ersättningar för transporter som kräver särskilt beslut eller

tillstånd, alternativt genomförs under särskilda förutsättningar. På det sättet skiljer sig de särskilda persontransporterna från kollektivtrafiken, som är öppen för alla. Särskilda persontransporter styrs av egna lagar.

Utanför stråken. Eftersom över fyra femtedelar av kollektivtrafikresandet i Sverige sker i storstadsregionerna, samtidigt som en tredjedel av Sveriges befolkning bor på landsbygden (4), är det viktigt att skapa möjligheter för omställning mot ett mer hållbart resande även i landsbygderna. Det behövs utvecklade former för en attraktiv kollektivtrafik utanför de stora stråken.

Delad mobilitet. Traditionell kollektivtrafik med stora bussar i linjetrafik passar sämre och är svårare att finansiera i områden där resandeunderlagen är små och avstånden stora. Därför behöver nya synsätt utvecklas och nya former av kollektivresande som är bättre anpassade för glesbygd. Det handlar till exempel om bilpooler, samåkning, delning och uthyrning av bilar, låncyklar och taxiliknande tjänster, så kallad delad mobilitet. För att den här typen av tjänster ska kunna växa krävs samordning med övrig kollektivtrafik, anpassning till lokala förhållanden och arbete med att få människor att faktiskt vilja och känna sig trygga med att använda delade transportmedel.

Självkörande bilar. Kraftfullare datorer har möjliggjort utvecklingen av självkörande fordon, vilket redan blivit verklighet, om än i liten skala. Självkörande bilar är både säkrare och mer miljövänliga än vanliga bilar, och kommer inte påverka bara privatbilismen, utan även leda till att det utvecklas nya former av resetjänster inom kollektivtrafiken. Möjligheten att köra kollektivtrafik förarlöst kommer bland annat kraftigt sänka kostnaden för lågintensiv kollektivtrafik.

Kombinera med bil eller cykel. Bilen kommer fortsatt vara viktig som transportmedel på landsbygden, men genom bra kvalitet på anslutande vägar och bytespunkter, kan den längre delen av resan göras kollektivt. Sådana kombinerade färd sätt förstärker också resandeunderlagen för kollektivtrafik och bidrar till ett hållbart transportsystem. För att underlätta för kombinerat resande mellan kollektivtrafik och cykel, behövs dels säkra cykelvägar och cykelparkeringar vid hållplatser och bytespunkter, dels förbättrade möjligheter att ta med cyklar i kollektivtrafiken. Läs mer om infrastruktur för kollektivtrafik i avsnitt *Transportinfrastruktur* nedan.

Fotnoter:

3) Regionalt trafikförsörjningsprogram, Region Örebro län 2022b

4) I Lekeberg bor 46 % av befolkningen utanför tätorterna (år 2023)

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Gångtrafik. Att ta sig fram till fots utgör en tiondel av alla resor i Lekeberg. Gånghastigheten brukar beräknas till fem till sju kilometer per timme. Gång dominerar på korta avstånd för att sedan avta vid cirka två kilometer. En tredjedel av alla bilresor är kortare än tre kilometer varför dessa i många fall kan ersättas med att man går istället. För att främja ökad gångtrafik bör den bebyggda miljön planeras så att dagliga målpunkter kan nås till fots, och att själva gångstråken är trygga och har hög trafiksäkerhet så att inte minst barn och unga kan ta sig själva till aktiviteter och mötesplatser. Vissa miljöer bjuder in till att promenera mer än andra, till exempel bilfria områden, gårdsgator och stråk längs vatten. En tätare livaktig bebyggelse ökar också förutsättningarna för att färdas till fots. Andra åtgärder som stimulerar ett ökat gående är tilltalande miljöer och bra möjligheter att sitta ner för vila och avkoppling. Gångvägar ska vara integrerade i bebyggelsen, vara gena och inte innebära någon större omväg i förhållande till fågelvägen mellan start- och målpunkt.

Cykeltrafik. Cykeln ökar människors rörlighet och bidrar till att på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt öka tillgänglighet till arbete, skola, fritidsaktiviteter, service, eller som ett medel för träning och rekreation. Cykelstråken behöver, precis som gångstråken, vara gena och ha hög trygghet och säkerhet, så att man kan ta sig till arbete, skola och aktiviteter på ett bekvämt och säkert sätt. Själva cykeln liksom digitala stöd och tjänster för cykling är i kraftig utveckling. Elcyklar, liggcyklar, velomobiler, vicyklar och lastcyklar fyller olika funktioner, och ny teknik som till exempel automatiska bromssystem

för motorfordon som känner av och bromsar automatiskt, ökar säkerheten för cyklister. Den snabba utvecklingen av elcyklar möjliggör cykelpendling över längre sträckor.

Cykelpendling. I och med att användningen av elcykel antagligen ökar kan vi förvänta oss att många kan tänka sig längre resor med cykel. Att cykla tio till trettio kilometer med elcykel kan mycket väl vara något som många finner både rimligt och positivt (5). Det finns potential att öka skol- och arbetspendlingen med cykel, främst i och mellan tätorterna. Det tar ungefär en halvtimme att cykla 8–10 kilometer med vanlig cykel. Medelhastighet för vardagscykling är 15–20 kilometer per timme med vanlig cykel och 25–30 kilometer per timme med elcykel (6). Det genomsnittliga arbetspendlingsavståndet med elcykel är 1,5 gånger så stort som med vanlig cykel (7), vilket gör att man på en halvtimme istället kommer 12–15 kilometer med elcykel. I Lekeberg är avstånden relativt korta, vilket gör att cykeln har stor potential som transportmedel i Lekeberg. Avstånden i Lekeberg ger följande cykelrestider med vanlig cykel respektive elcykel mellan tätorterna (8):

- Mullhyttan - Fjugesta: ca 45/30 minuter (12 km)
- Gropen - Fjugesta: ca 10/7 minuter (3 km)
- Fjugesta - Lanna: ca 30/20 minuter (9 km)

Med bra cykelvägar är det också möjligt att cykelpendla till Örebro (Stortorget) från Lanna och Fjugesta inom en timme med elcykel:

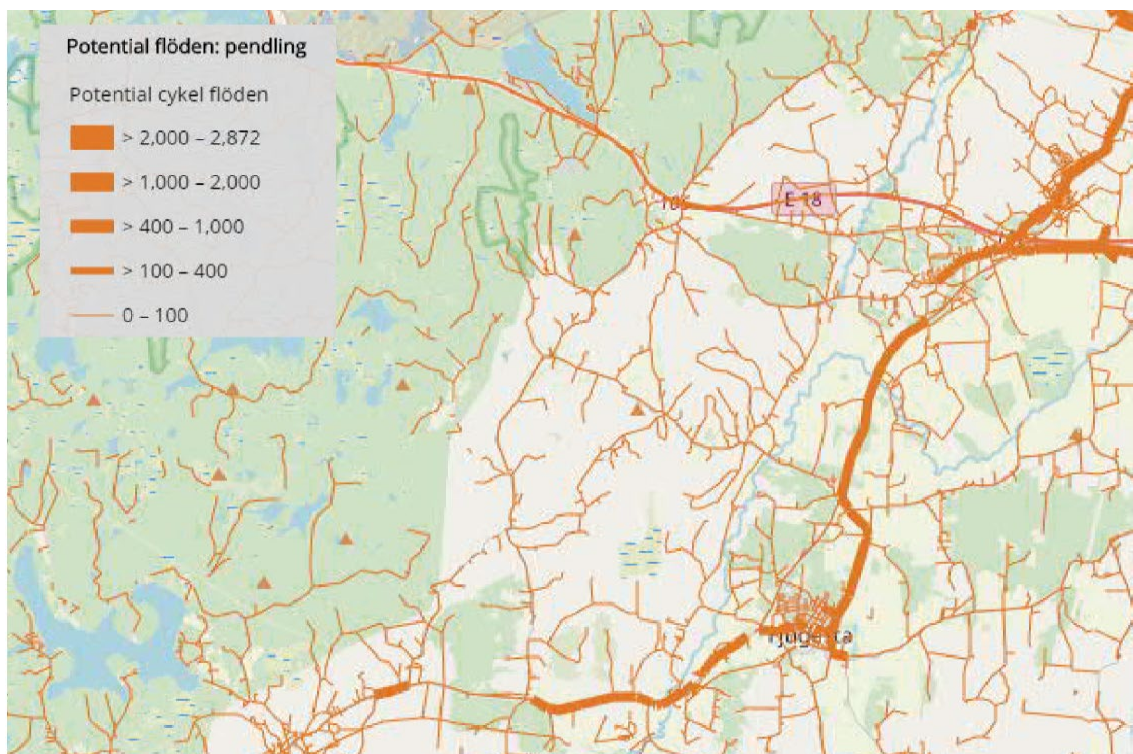
- Lanna-Örebro: ca 70/45 minuter (20 km)
- Fjugesta-Örebro: ca 90/60 minuter (28 km)

Snabba cykelstråk. Snabba cykelstråk är längre stråk som förbinder städer, större tätorter eller olika delar av tätorter med varandra (9). Stråket ska vara en gen förbindelse, i möjligaste mån med prioriterat företräde och trafiksinaler vid övergångar över trafikerade vägar. Det är framför allt på längre sträckor som restidvinster kan vara stora genom att skapa snabba cykelstråk. På alla snabba cykelstråk ska en hög kvalitet eftersträvas i stråket som helhet, även om den fysiska infrastrukturen på olika delsträckor kan se olika ut. Ett snabbt cykelstråk ska (10):

- vara tillgängligt.
- ge en förbindelse som är så gen som möjligt.
- vara trafiksäkert.
- vara snabbt, smidigt och bekvämt att använda.
- vara lätt att orientera sig på.
- kännas tryggt att använda, även på kvällen när det är mörkt.
- ge en positiv upplevelse att cykla på.

De huvudcykelstråk som pekas ut i översiktsplanen ska i möjligaste mån vara snabba cykelstråk. Framför allt gäller det *Huvudcykelstråk kommun* som också går genom tätorter, se avsnitt Transportinfrastruktur nedan.

Cykelpotential. Med cykelpotential avses antalet av de som arbetar som har upp till 20 km till jobbet längs närmsta väg, oavsett om det finns lämpliga cykelvägar på vägsträckorna idag eller inte. Enligt den cykelpotentialstudie som tagits fram för Örebro län (11), har väg 204 mellan Lanna och Fjugesta och i delar mellan Fjugesta och Mullhyttan, se karta nedan. Denna sträcka sammanfaller på ett ungefär med föreslaget huvudcykelstråk genom kommunen, se avsnitt *Transportinfrastruktur* nedan. I översiktsplanen föreslås sträckan mellan Fjugesta och Lanna som en del av *Huvudcykelstråk kommun*.

Beräknad potential för antal arbetspendlande enligt cykelpotentialstudien för Örebro län. Den högsta potentialen i Lekeberg motsvarar ca 200 personer. Källa: Länsstyrelsen Örebro län 2020c.

Fotnoter:

5) Trafikverket 2014a

6) Trafikverket 2014a, Trivector 2016a

7) Trafikverket 2014a

8) Avstånd och restider räknade mellan ICA Träffen i Mullhyttan, Coop i Fjugesta och Lanna bokcafé

9) Trafikverket 2014a

10) Trafikverket 2014a

11) VTI 2022a

BILTRAFIK

Kombinerat resande. Biltrafiken utgör den största delen av alla personresor i Sverige, och i Lekeberg över 70 procent. Bilen har också en viktig roll i transportsystemet, inte minst för tillgängligheten i glesbygd. Att ställa om resvanor handlar därför inte om att avskaffa bilen, utan om att använda den där den gör mest nytta och behövs som bäst, och att bygga infrastruktur som främjar övergång till fossilfria fordon. Genom att kombinera bilen med andra färdssätt för de delar av resan där dessa är mer lämpade, medför resan som helhet mindre belastning på miljön och tar mindre utrymme där det är trångt.

Snabb teknikutveckling. Bilen som fordon är under kraftig utveckling, vilket också förändrar vårt sätt att använda bilen på. Effektivare fordon och fossilfria bränslen minskar miljöbelastningen, och självkörande bilar, kolonnkörning i de större stråken och begränsningar för bilkörande i städerna kommer förändra våra resvanor. Störst och snabbast förändring kommer vi förmodligen se i städerna där den egna bilen håller på att fasas ut till förmån för kollektivtrafik, länebilar och bilpooler. På landsbygden där bostäder och olika funktioner ligger mer utspridda, kommer bilen även fortsättningsvis ha en viktig funktion, men även här kommer användningen av bilen förändras. Det kommer bli mindre attraktivt att ta med sig bil in till städerna, och självgående fordon möjliggör nya lösningar för individuella och kollektiva transporter. El- och bränslecellsbilar ger renare och tystare fordon, men ställer också krav på investeringar i hemmet, längs med vägarna och på sättet vi producerar och distribuerar el och bränsle på (12). Läs mer om vägar i avsnitt *Transportinfrastruktur* nedan.

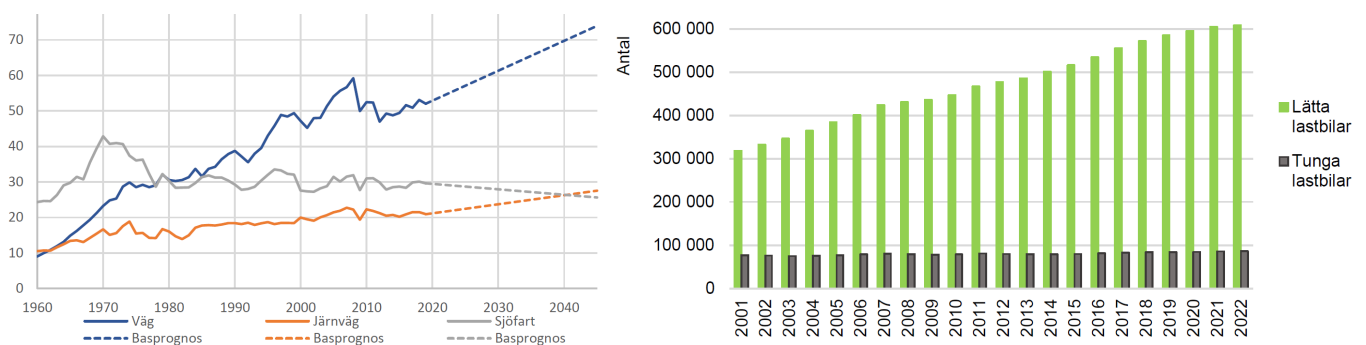
Fotnoter:

12) se till exempel Trafikverket 2020c, KTH 2013a

Godstransporter

Varor behöver transporteras. Godstransporterna har stor betydelse för samhället, inte minst ur ett ekonomiskt perspektiv. Transporterna av varor gör det möjligt att producera och sätta samman varor på andra ställen än där de används, vilket är en grundförutsättning för många företag och de arbetstillfällena som därigenom skapas. De är också en förutsättning för att få tillgång till matvaror i butiken eller serviceboendet, och för att till exempel beställa varor på nätet. Allt mer gods fraktas längre sträckor och med allt snävare tidsmarginaler, och det är vanligt att man arbetar med mycket korta ställtider, där varor produceras och levereras i precis den mängd och vid den tidpunkt som de behövs, så kallad Just-in-Time. Det blir då avgörande för konkurrenskraften att transporterna är pålitliga och snabba.

Godstransportarbetet ökar. Den totala tillväxttakten för transportarbetet i Sverige skattas till +0,8 procent per år fram till år 2045, varav transporter på väg bedöms öka mest med +1,4 procent per år (1). Framför allt är det transporter med lätta lastbilar som ökar. Medan antalet tunga lastbilar (2) inte blivit fler, har de lätta lastbilarna fördubblats på tjugio år, inte minst på grund av e-handels stora expansion (3), se bild nedan. Tillsammans med ökningen av personresorna innebär det att trycket på vägarna generellt ökar, och att förutsättningarna för resor och transporter försämras om inte transportinfrastrukturens kapacitet förstärks.

Till vänster: Utveckling och prognos av godstransporter i Sverige, i miljarder tonkilometer per år. Historiska data till 2019 och prognostiserad tillväxt till 2045. Källa: Trafikverket 2024b.

Till höger: Antal lätta och tunga lastbilar i trafik, 2001–2022. Källa: Trafikanalys 2023a.

Samma utrymme. Godstransporterna sker i hög utsträckning där människor finns, på samma gator och vägar som bilar, bussar, cyklar och fotgängare. Godstrafikens behov av att komma fram tillförlitligt och effektivt, kan ibland stå i konflikt med motsvarande behov för övriga transportslag. Detta ställer höga krav på transportinfrastrukturen, både vad gäller framkomlighet och trafiksäkerhet. En del av transporterna består också av farligt gods, vilket ställer särskilda krav, se kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljöpåverkan. Inom vägtransporter står personbilarna för majoriteten av växthusgasutsläppen totalt, medan de tunga lastbilarna har i särklass störst utsläpp per fordon/ekipage. Utsläpp av växthusgaser totalt från alla vägtransporter har sedan år 1990 har minskat med 20 procent (4). Ungefär en tredjedel av utsläppen av växthusgaser från vägtrafik kommer från godstransporter (5). Sedan 1990 har de tunga lastbilarnas totala utsläpp av växthusgaser minskat i absoluta tal, medan den ökat för lätta lastbilar (6). Tunga lastbilar står idag för 22 procent av växthusgasutsläppen, medan lätta lastbilar står för 11 procent (7).

Fotnoter:

1) Trafikverket 2024b

2) Tunga lastbilar har en totalvikt på minst 3,5 ton

3) Trafikanalys 2023a

4) Trafikanalys 2023a

5) 30,3% 2023, SCB 2025a

6) Tunga lastbils utsläpp av växthusgaser har minskat med 519 koldioxidekvivalenter medan de lätta lastbilarnas har ökat med cirka 360, SCB 2025a

7) SCB 2025a

Transportinfrastruktur

Infrastrukturplaner. Planering, finansiering och tidsplan för genomförande av om- och nybyggnadsåtgärder på det statliga vägnätet och järnvägar styrs dels av Nationell plan för transportsystemet 2022–2033 (1), dels av Länsplan för regional transportinfrastruktur i Örebro län 2022–2033 (2). Båda dessa håller på att revideras för perioden 2026–2037 (3). Nationell transportplan omfattar medel för investeringar, drift och underhåll av statliga järnvägar, vägar i stamvägnätet, sjöfart och luftfart, och den regionala omfattar för åtgärder i övriga statliga vägar, statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar med mera, samt åtgärder i andra icke statliga anläggningar av betydelse för det regionala transportsystemet. Trafikverket redovisar sin plan till regeringen som beslutar om innehållet i nationell plan, och Region Örebro län beslutar om sin regionala plan.

Fotnoter:

1) Trafikverket 2021a

2) Region Örebro län 2022d

3) Trafikverket 2025b och Region Örebro län 2025a

CYKELINFRASTRUKTUR

Mer än cykelvägar. För att kunna cykla snabbt och säkert behövs en bra cykelinfrastruktur som planeras utifrån sina egna förutsättningar som färdmedel. Fokus bör ligga på att skapa lätt framkomliga och trafiksäkra cykelvägar och kraftigt förbättra tillgängligheten för vardaglig arbets- och skolpendling. Viktiga faktorer för en ökad vardagscyklning är:

- Sammanhängande, separerade, gena cykelbanor, fria från hinder
- Prioriterade övergångar i förhållande till övrig trafik
- Bra underhåll av cykelbanor
- Trygg cykelparkering vid målpunkter och/eller möjlighet att ta med cykel på bussen eller tåget
- God färdvägsmiljö

Cykelplaner. För att långsiktigt utveckla cykelinfrastrukturen krävs en genomtänkt cykelplanering som underlag för prioriteringar och investeringar, både i kommunen och i regionen. En cykelplan bör ha målet att skapa sammanhängande och gena stråk med god tillgänglighet, trafiksäkerhet och en enhetlig utformningsstandard. I Lekeberg har en ny cykelplan och en handlingsplan för utbyggnad av gång- och cykelvägar (4), antagits under 2025. Cykelplanen utgår från den övergripande cykelinfrastruktur som föreslås i översiktsplanen. Den regionala cykelplanen som antogs 2022 (5), föreslår att sträckorna Vintrosa/Lanna-Örebro och Hidinge-Lanna-Vintrosa-Latorpsbruk utreds till nästa planperiod, liksom trafiksäkerheten i Fjugesta. Den övergripande cykelinfrastruktur som föreslås i översiktsplanen är en vidareutveckling av den regionala cykelinfrastrukturen, där framför allt *Huvudcykelstråk kommun* (se nedan) ska ses som ett direkt inspel till det fortsatta arbetet med regional cykelplanering.

Trafiksäkerhet. Trafikmiljön för oskyddade trafikanter ska vara trygg och säker. Målet är att ingen ska dödas eller skadas allvarligt i trafiken, men olyckstalen för fotgängare och cyklister är fortfarande höga.

Varje år skadas ungefär 630 cyklister och 770 fotgängare i trafiken i landet och över 50 personer dör (6). De flesta cyklisterna skadas inom tätbebyggt område och på allmän väg eller gata (7). 32 procent av alla cykelolyckor kan man koppla till brist i drift och underhåll och 13 procent till trottoarkanter (8). Viktiga åtgärder för att höja trafiksäkerheten är:

- Separering av oskyddade trafikanter från biltrafik och avskilda fält för gång och cykel vid viktiga pendelcykelstråk
- Sänkt hastighet till 30 kilometer per timme vid gång- och cykelpassager, och vid blandad trafik
- Bra röjning och underhåll av gång- och cykelbanor

Cykelvägar i Lekeberg. Lekeberg har förhållandevis lite utbyggda cykelvägar, mätt i meter cykelväg per invånare. Riksgenomsnittet är 2,9 meter per invånare, medan Lekeberg har 1,4 (9). Kommunens ambition är att öka utbyggnaden av cykelvägar. Eftersom det är kostsamt att bygga cykelväg är det ett arbete som kommer ta tid och som kräver tydliga prioriteringar, samfinansiering och en bra samverkan med Region Örebro län och med väghållare, framför allt Trafikverket. Ett led i detta är en tydlig struktur för cykelnätet som stödjer en hållbar utveckling av kommunen som helhet i översiktsplanen och konkretisering av denna i den nya cykelplanen (10).

Strukturbild för cykel i översiktsplanen är en stomme av huvudcykelstråk av hög kvalitet för snabb vardagscykling till arbete och skola. Huvudcykelstråken behöver vara sammanhängande, separerade och så raka som möjligt för att möjliggöra snabb cykling med hög framkomlighet och så få konflikt-punkter som möjligt med andra trafikslag. I översiktsplanen föreslås tre typer av huvudstråk:

Huvudcykelstråk kommun utgör ryggraden för cykling mellan kommunens tätorter, och är samman-kopplat till huvudnät för cykel i Örebro kommun. Kommunstråket föreslås i huvudsak följa väg 204, med undantag för sträckan mellan Fjugesta och Gropen som går på den tidigare banvallen. Mellan Fjugesta och Lanna har ett *Huvudcykelstråk kommun alternativ* pekats ut längs gamla banvallen, vilket om det används som alternativ, förutsätter att stråket blir separerat från biltrafik i sin helhet och får en sammanhängande ”rak” sträckning för snabb cykling.

Huvudstråk för snabb cykling genom kommunen pekas ut som *Huvudcykelstråk kommun* i översiktsplanen.

Huvudcykelstråk tätort är ryggraden för cykelnätet i de större tätorterna, där det utgör stommen för cykling med hög framkomlighet mellan målpunkter, med fokus på arbete, skola och kollektivtrafik. I Lanna har ett *Huvudcykelstråk tätort alternativ* lagts till som ett andrahandsalternativ till *Huvudcykelstråk tätort* på Hidingevägen österut om detta skulle visa sig vara ogenomförbart. Utöver huvudcykelstråken behövs kompletterande cykelvägar för att nå olika målpunkter i tätorterna, vilket inte redovisas i översiktsplanen. Eftersom det är ett omfattande arbete att bygga ut cykelinfrastrukturen i kommunen, behöver man börja med de sträckor som har störst cykelpotential. De målpunkter som i första hand bör förses med god cykelinfrastruktur i tätorterna är bytespunkter för kollektivtrafik, skolor, större servicepunkter, till exempel livsmedelsbutiker, fritidsanläggningar, till exempel idrottsplatser, bad, större bostadsområden och större arbetsplatser och områden med personalintensiva verksamheter.

Kompletterande huvudstråk för cykling genom tätorterna pekas ut som *Huvudcykelstråk tätort* i översiktsplanen.

Huvudcykelstråk landsbygd är kompletterande huvudcykelstråk på landsbygden, mellan de mellan-stora orter på landsbygden där det bor flest människor som kan ha nytta av stråken och bytespunkter för kollektivtrafik i kommunhuvudstråket och/eller tätorter. På riktigt lång sikt är det önskvärt att länka alla mellanstora orter till huvudstråket, men detta bedöms inte som realistiskt under planperioden.

Kompletterande huvudstråk för cykling på landsbygden pekas ut som *Huvudcykelstråk landsbygd* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER SAMTLIGA HUVUDCYKELSTRÅK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Gång- och cykelpassager. För att på ett säkert sätt kunna ta sig över trafikerade vägar med cykel eller till fots, behöver säkra passager för fotgängare och cyklister över eller under väg säkerställas i strategiska lägen. Det handlar främst om befintliga eller föreslagna lägen där huvudcykelstråk och rekreationsstråk korsar vägar med mycket biltrafik. Det urval av passager som ingår är preliminärt. Passage över väg för fotgängare och cyklister ingår också som en självklar del i *Pendelparkering* i översiktsplanen.

Befintliga eller föreslagna passager för fotgängare och cyklister i strategiska lägen redovisas i översiktsplanen som *Gång- och cykelpassage*.

VISA KARTA ÖVER GÅNG- OCH CYKELPASSAGE, PENDELPARKERING, HUVUDCYKELSTRÅK OCH REKREATIONSSTRÅK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Rekreationscykelstråk. Cykelturismen har ökat de senaste åren och allt fler väljer cykeln som färdmedel på semestern. Det finns flera fina cykelleder i delar av kommunen, men saknas helt i till exempel den västra delen av kommunen. Befintliga rekreationscykelvägar kan därför behöva kompletteras med fler sträckor, och med länkar till viktiga målpunkter för besökare, sås om campingplatser, naturreservat och badplatser. Färdvägsmiljön är extra viktig när det gäller rekreationscykelstråk. Rekreationscykelleder märks upp och marknadsförs av Bergslagen Cycling som är ett samarbete mellan Örebro läns kommuner och föreningar och Region Örebro län. Rekreationscykelstråk pekas inte ut i översiktsplanen.

Fotnoter:

4) Lekeberg 2025c-d

5) Region Örebro län 2022c

6) avser 2023, Transportstyrelsen 2024b

7) MSB 2013a

8) Halt väglag 18%, lösgrus och sand 8%, håll, gupp och spår 6%, MSB 2013a

9) avser 2022. Aktuell hållbarhet 2025a

10) Lekeberg 2025c-d

INFRASTRUKTUR FÖR KOLLEKTIVTRAFIK

Kollektivtrafikinfrastruktur i Lekeberg. Linjenätet för kollektivtrafik är en mycket viktig del av transportinfrastruktur för hållbara personresor. I Lekeberg finns fyra kollektivtrafiklinjer (11):

- 500 Örebro – Karlskoga (expressbuss), stannar vid hållplatserna Lanna motorväghållplats, Lekhyttan, Klunkhyttan och Villingsberg.
- 600 Örebro – Fjugesta (expressbuss), stannar vid hållplatserna Lannavägen, Hagakorset (eller vissa turer Lanna gruvområde och Lanna centrum), Hidingebrovägen, Göksvalla, Norra Brånsta, Brånsta, Knista by, Basvägen, Bergsgatan, Nygatan, Storgatan, Tingshuset och Sannabadet.
- 620 Örebro – Lanna (regionbuss), stannar vid hållplatserna Lannavägen, Lanna gruvområde, Lanna centrum, Lanna golfbana, Hidinge skola, Hidinge kyrka och Västra Skärmartorp.

- 630 Fjugesta – Mullhyttan (regionbuss), stannar vid hållplatserna Sannabadet, Hässelby, Möbelvägen, Gropen, Kvistbro kyrka, Östra Hulvik, Västra Hulvik, Skärlingstorp, Ljungstorp östra, Ljungstorp, Ljungstorp västra, Mohultsvägen, Mullhyttans kyrka, Mullhyttan

Befintliga linjer för kollektivtrafik i Lekeberg ingår i översiktsplanen som *Kollektivtrafiklinje*.

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Linje 600 till Mullhyttan. En viktig åtgärd i översiktsplanens utvecklingsstrategi är att hela sträckan Örebro-Mullhyttan ska ingå i delregionalt stråk och att linje 600 förlängs till Mullhyttan, dels för att linjen ska bli sammanhängande, dels för att få till stånd en tätare trafik i huvudstråket till Mullhyttan, och därmed kraftfullt förbättra tillgången till kollektivtrafik i en stor del av kommunen och minska andelen bilresor, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Mullhyttan bedöms också ha stor potential som utvecklad boendeort, vilket förutsätter goda kommunikationer med Örebro stad. Tur-tätheten behöver inte vara lika hög som mellan Fjugesta och Örebro, till exempel kan varannan tur gå vidare till Mullhyttan, men linjen bör vara sammanhållen hela vägen.

Lekeberg arbetar för att linje 600 ska förlängas till Mullhyttan och ingå i delregionalt stråk mellan Örebro och Mullhyttan

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Förstärkning av linje 620. Eftersom linje 600 i de flesta fall inte går igenom och på så sätt kollektivtrafikförsörjer Lanna, är en annan åtgärd för att öka kollektivtrafikresandet att förstärka trafikeringen på linje 620 för att minska andelen som väljer bil istället för buss vid arbetspendling till Örebro, och på så sätt även förbättra närmiljön i Lanna.

Återupprättad kollektivtrafik till Kumla/Hallsberg. I översiktsplanens utvecklingsstrategi ingår sträckan Fjugesta-Kumla som ett föreslaget delregionalt stråk i den regionala strukturbilden, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Kollektivtrafiklinjen mellan Fjugesta och Kumla är numera nedlagd, men kommunen anser att den i framtiden bör utvecklas med återupprättad kollektivtrafik för att koppla samman med de lokala arbetsmarknaderna i Lekeberg och Kumla/Hallsberg. Möjligheten att även nå även Hallsberg bör även övervägas, framför att för att nå järnvägsstationen med kollektivtrafik.

Föreslagen linje för kollektivtrafik mellan Fjugesta och Kumla/Hallsberg ingår i översiktsplanen som *Kollektivtrafiklinje*.

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hållplatser och pendelparkeringar. Viktiga delar av infrastrukturen för kollektivtrafik är dels anslutande gång- och cykelvägar, se avsnitt om *Cykelinfrastruktur* ovan, dels tillgång till bra hållplatslägen för byten mellan trafikslag och möjlighet att parkera bil och cykel i anslutning till dessa. Hållplatserna ska vara attraktiva och hålla god standard och ligga i strategiska lägen nära där många kan nå dem men samtidigt inte så tätt att det får betydande påverkan på restiderna. Det ska också kunna gå att ta sig med gång och cykel till hållplatserna och finnas tillgång till cykelparkering. I anslutning till vissa strategiskt viktiga hållplatser som lätt kan nås från länkade orter och omgivande landsbygd behövs pendel-

parkering av bilar, cyklar och andra fordon i anslutning till hållplatsen. I redovisningen av pendelparkering ingår också passage över väg för fotgängare och cyklister som en självklar del.

Viktiga lägen för hållplatser och pendelparkeringar redovisas som *Hållplats* respektive *Pendelparkering* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER HÅLLPLATS OCH PENDELPARKERING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) Länstrafiken 2025a

VÄGINFRASTRUKTUR

Stomme. Kvaliteten på väginfrastrukturen är avgörande för tillgänglighet, framkomlighet och trafiksäkerhet för personresor med bil och kollektivtrafik, och för godstransporter. Vägnätet består av allmänna vägar där staten (Trafikverket) eller kommunen ansvarar för investeringar och underhåll, och av enskilda vägar där vägföreningar eller enskilda markägare har ansvar för väghållningen. En viktig grundstomme för långväga resor och för godstransporternas effektivitet är det transeuropeiska transportnätet (TENT-T) och funktionellt prioriterat vägnät.

Fyrstegsprincipen. Vid planering av åtgärder i den statliga väginfrastrukturen använder Trafikverket planering enligt den så kallade fyrstegsprincipen för att hushålla med resurser och minska transportsystemets miljöpåverkan. Den går ut på att steg för steg analysera hur ett trafikproblem kan lösas genom olika styrmedel, drift och underhåll, mindre investeringar eller andra åtgärder för att förbättra användningen av befintlig infrastruktur, innan man väljer att bygga ny.

Funktionellt prioriterat vägnät är vägar som Trafikverket pekat ut som viktigast för nationell och regional tillgänglighet, och som ingår i det funktionellt prioriterade vägnätet. I Lekeberg ingår följande vägar i det nationellt prioriterade vägnätet:

- E18 – funktion för dagliga personresor, långväga personresor, kollektivtrafik, godstransporter
- Väg 204 – funktion för dagliga personresor, långväga personresor, kollektivtrafik, godstransporter
- Väg 534 – funktion för dagliga personresor

När tätorter växer är målet att detta ska ske utan att det funktionellt prioriterade vägnätet får en begränsad framkomlighet eller sämre trafiksäkerhet.

I översiktsplanen pekas funktionellt prioriterat vägnät ut som *Nationellt prioriterat vägnät*.

Lokalt prioriterad väg i översiktsplanen är vägar som är av väsentligt allmänt intresse för den lokala tillgängligheten för personresor. När fokus flyttas från att använda bilen hela vägen till destinationen, till att ta den till en bytespunkt för att där åka vidare med kollektivtrafik, kan trafikflödena och behovet av standard på vägarna komma att förändras. Prioriteringen utgår från behovet av högkvalitativa länkar mellan orter utanför stråken och bytespunkter för kollektivtrafik i stråken, se avsnitt *Struktur-bild* i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. I det prioriterade vägnätet är det viktigt att vägarna håller hög standard med avseende på framkomlighet och trafiksäkerhet för olika trafikslag.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

VISA KARTA ÖVER STRUKTURBILD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Inom *Tätort* ingår de huvudvägar för matartrafik som prioriteras, inklusive två framtida väglänkar som syftar till att avlasta Kyrkvägen i östra Fjugesta och Vretavägen i norra Lanna.

I översiktsplanen pekas vägnät av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten ut som *Lokalt prioriterat vägnät*.

VISA KARTA ÖVER NATIONELLT OCH LOKALT PRIORITERAT VÄGNÄT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintresse för väg omfattar i Lekeberg E18 som är ett riksintresse för kommunikationer av internationell betydelse. E18 är en öst-västlig förbindelse som förbinder Stockholm med Oslo via Västerås, Örebro och Karlstad. Det ingår i det transeuropeiska transportnätets (TEN-T) stomnät som är av särskild internationell betydelse. Den ingår i funktionellt prioriterat vägnät både för långväga personresor och för godstransporter, och är utpekad som särskilt betydelsefull för dagens godstransporter, bland annat för internationella godstransporter längs axeln S:t Petersburg - Stockholm - Oslo. E18 är också en primär transportled för farligt gods. I riksintresset ingår ett påverkansområde inom vilket åtgärder som exempelvis ny bebyggelse kan påverka eller påverkas av vägens funktion. Påverkansområdets fysiska utbredning från vägen varierar beroende på den geografiska platsen samt vilken typ av åtgärd som ska vidtas. Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påverka vägens funktion negativt (12).

Beslutat riksintresse för kommunikationer avseende väg ingår som *Riksintresse väg* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE VÄG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om riksintresse för väg i kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Påverkan från vägtrafikbuller. Kring vägar med mycket trafik finns risk för störningar från trafikbuller, se vidare i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som ligger inom 55 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg, och som därmed kan vara utsatta för vägtrafikbuller pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller*.

VISA KARTA ÖVER VÄGTRAFIKBULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Avstånd till allmän väg. Vid planering och byggande utmed allmän väg behöver tillräckliga avstånd hållas till väganläggningen för att kunna upprätthålla säkerhet och sköta drift och underhåll med mera. Hänsyn behöver tas till vägens vägområde och säkerhetszon. Allmän väg är väg som är öppen för allmän trafik och där staten, genom Trafikverket, eller kommunen är väghållare. Enligt väglagen finns även en tillståndspliktig zon, där länsstyrelsens tillstånd krävs om byggnader eller anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten ska uppföras. Länsstyrelsens tillstånd krävs inte om åtgärden provas i en detaljplan eller i ett bygglov. Den tillståndspliktiga zonen sträcker sig generellt 12 meter från den allmänna vägens vägområde. Efter beslut från Länsstyrelsen gäller utökad tillståndspliktig zon på 50 meter från vägområdet utmed E18, samt 30 meter för väg 204.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Trafiksäkerhet allmän väg*, för att uppmärksamma behovet av säkerhetsavstånd vid allmän väg. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

12) se riksintressebeskrivning, Trafikverket 2022b

TÅGINFRASTRUKTUR

Värmlandsbanan. I Lekeberg finns idag en järnväg som passerar kommunens sydvästra del, Värmlandsbanan. Närmaste station från Lekeberg är Degerfors och för enstaka tåg Laxå. Banan ansluter i Laxå till Västra stambanan och idag en viktig länk i förbindelsen Stockholm-Oslo.

Värmlandsbanan sträckning genom kommunen införs som *Järnväg* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER JÄRNVÄG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Avstånd till järnväg. Inom 150 meter från spårmitt behöver lämpliga riskavstånd och eventuella behov av skyddsåtgärder utredas vidare vid planläggning och lovprövning av ny bebyggelse och markanvändning. Generellt bör bostäder och annan känslig markanvändning inte lokaliseras närmare än 75 meter från järnväg. Inom ett område på 30 meter från järnvägen, (räknat från spårmitt på närmaste spår) bör ingen ny bebyggelse tillåtas, för att ge utrymme för räddningsinsatser vid olyckor, och möjliggöra utveckling av järnvägsanläggningen. Undantaget är verksamheter som inte är störningskänsliga och där människor endast tillfälligt vistas, till exempel parkering, garage och förråd.

Riksintresse järnväg. Värmlandsbanan är av riksintresse för kommunikationer av internationell betydelse. Värmlandsbanan ingår i det transeuropeiska transportnätets (TEN-T) stomnät, trafikerar av långväga persontrafik, av långväga godstrafik, och är en primär transportled för farligt gods. Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påverka banans funktion negativt (13).

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende järnväg införs i översiktsplanen som *Riksintresse Järnväg*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE JÄRNVÄG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om riksintresse för järnväg i kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Nobelbanan är en ny järnvägslink mellan Örebro och Kristinehamn som planeras som ett led i utvecklingen av en järnväg som kortar restiderna betydligt mellan Oslo – Stockholm och städerna däremellan. Syftet är att minska klimatpåverkan, stärka ekonomin och totalförsvarsförmågan genom att knyta samman två huvudstadsregioner, kraftfullt förbättra pendlingsmöjligheterna i stråket och kraftigt öka kapaciteten för gods (14). Om och när förbindelsen är klar kommer den få stor betydelse för regional och interregional pendling i regionen och i Lekeberg, och betydelsen av bra kollektivtrafik till Örebro förstärks. Nobelbanan planeras att gå genom Lekeberg, och en lokaliseringstudie pågår som beräknas vara klar våren 2026. Det utredningsalternativ som redovisas i översiktsplanen är den korridor som

kommunen förespråkar. Flera alternativa lägen söder om Lanna och norr om sjön Multen har också diskuterats. Redovisningen av utredningsalternativ i översiktsplanen kan komma att anpassas till resultatet av lokaliseringsutredningen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att i dialog med Trafikverket och andra aktörer medverka till att lokaliseringen av Nobelbanan får så liten lokal påverkan som möjligt.

Av kommunen förespråkat utredningsalternativ för Nobelbanan införs som *Utredningsalternativ järnväg* i översiktsplanen, i avvaktan på lokaliseringsutredning.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSLTERNATIV JÄRNVÄG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lekeberg förespråkar en sträckning av Nobelbanan i anslutning till E18 för att minimera påverkan på boendemiljöer och naturvärden

I strukturbilden är *Framtida pendelstation* markerad i anslutning till motorvägsavfarten vid Lanna/Vintrosa, vilket anger det läge för en eventuell framtida pendelstation som Lekebergs kommun föredrar.

VISA KARTA ÖVER STRUKTURBILD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

13) se riksintressebeskrivning, Trafikverket 2022b

14) se Oslo-Stockholm 2.55a

FLYGINFRASTRUKTUR

Örebro flygplats och Villingsberg. Tillgången till regional flygplats strax utanför kommungränsen ökar tillgängligheten till kommunen och bidrar till arbetsmarknadsförstoring. Örebro Airport ägs tillsammans av Region Örebro län, Örebro kommun, Karlskoga kommun och Kumla kommun, och används av Försvarsmakten, fraktflyg och passagerarflyg, främst charter. Även runt försvarets anläggning i Villingsberg finns påverkansområden med anledning av flygverksamhet, se avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*. Närheten till flyg innebär olika grad av påverkan, i form av riksintressen med olika påverkansområden och i form av buller.

Riksintresse kring Örebro flygplats. Lekeberg påverkas av riksintresse för kommunikationer runt Örebro flygplats. Flygplatsen är en central kommunikationsanläggning för att tillgodose grundläggande tillgänglighet och åtkomlighet för regionen. Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påverka flygplatsens funktion negativt (15). Riksintresseanspråket består av fyra delar: flygplatsyta, rullbana, flyghinder hinderbegränsande yta och flyghinder MSA-yta, varav Lekeberg berörs av de båda sistnämnda.

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende luftfart införs i översiktsplanen som *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta*, och *Riksintresse flyghinder MSA-yta*. En generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt* införs också för att tydliga kravet på samråd om höga objekt.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE FLYGHINDER HINDERBEGRENSANDE YTA, RIKSINTRESSE FLYGHINDER MSA-YTA OCH G6 (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om riksintressena för luftfart i kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Hinderbegränsande yta kring flygplatsen omfattar den så kallade ICAO Annex 14-ytan, dvs start-, stig-, och inflygningsytor i Örebro flygplats omedelbara närhet. Dessa områden ska hållas fria från flyghinder, och alla höga objekt över 20 meter såväl fasta som tillfälliga ska hinderprövas och konsekvensbedömas i samråd med flygplatsen och berörd luftfartsmyndighet (16).

MSA-ytan omfattar flygplatsens så kallade MSA-påverkande yta, vilken omfattar hela Lekeberg. MSA betyder lägsta sektorhöjd, och är den höjd som ett flygplan som är på väg ner för att landa säkert kan sjunka till innan den slutliga inflygningen tar vid. Inom dessa områden kan därför höga byggnader och andra föremål komma att påverka flygtrafiken. Alla byggnader och andra föremål som är högre än 20 meter ska därför flyghinderprövas av flygplatsen och berörd luftfartsmyndighet (17).

Riksintresse Villingsbergs skjutfält. Även runt Villingsberg finns riksintressen med påverkansområden, bland annat med avseende på flygverksamhet (18). Till riksintresset hör utöver själva skjutfältet och ett påverkansområde för buller och annan risk, också ett område med särskilda behov av hinderfrihet se kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Drönare. Obemannade luftfartyg kallas i vardagligt tal för drönare, och förkortas ibland UAS (19). Den som flyger drönaren är en så kallad fjärrpilot, och det behövs i de flesta fall ett behörighetsbevis för att få flyga drönare (20). Beroende på hur drönaren ska flygas och användas delas den in i en av följande tre kategorier:

- *Öppen kategori.* I den öppna kategorin är risken som lägst, eftersom man inte får flyga utom synhåll, inte högre än 120 meter och inte heller på ett sätt som utgör en risk för andra luftfartyg, människor, djur, miljö eller egendom. Drönare får inte heller väga mer än 25 kg.
- *Specifik kategori.* Alla flygningar som överskrider begränsningarna i den öppna kategorin innebär en större risk för utomstående, vilket kräver tillstånd och ska genomföras antingen i den specifika kategorin eller certifierade kategorin.
- *Certifierad kategori.* Flygningar med hög risk för utomstående kräver både certifiering och registrering av själva drönaren. Exempel på sådana flygningar är transporter av personer eller flygningar över folksamlingar. Flygningar i den certifierade kategorin kräver ett tillstånd från Transportstyrelsen.

Regler för drönare. För att underlätta utvecklingen av drönare och samtidigt behålla den höga säkerheten i takt med att trafiken ökar, finns EU-gemensamma regler för flygning med drönare utomhus (21). Grundregler som alltid gäller vid drönarflygning oavsett kategori är att:

- det behövs särskilt tillstånd för att få flyga utom synhåll och högre än 120 meter över marken, utom när det flyger över ett hinder
- man inte får flyga på ett sätt som utgör en risk för andra luftfartyg, människor, djur, miljö eller egendom

Drönarförbudsområden. Inom vissa områden är flygning med drönare inte tillåtet utan särskilt tillstånd, till exempel runt Villingsberg och Örebro flygplats. Flygning inom drönarförbudsområden får bara ske efter särskilt tillstånd, se LFV:s drönarkarta (22). Drönarförbudsområden pekas inte särskilt ut i översiktsplanen. I framtida revideringar av översiktsplanen kan det bli aktuellt att i regional samverkan identifiera till exempel flygkorridorer och landningsplatser för kommersiella drönartransporter.

Fotnoter:

15) Trafikverket 2022b

16) LFV, Trafikverket och Försvarmakten

17) LFV, Trafikverket och Försvarmakten

18) Försvarmakten 2021a

19) *Unmanned Aircraft Systems*. En drönare är oftast en synonym för en multirotor, som är en flygande radiostyrd farkost med fler än två propellrar. Den vanligaste typen är en quadcopter eller quadcopter med fyra propellrar. Det finns även drönare med tre, sex och åtta propellrar. Källa: Voister 2022a

20) Med undantag för drönare som är leksaker eller är under en viss vikt

21) Transportstyrelsen, 2022b. Nya regler infördes 2021

22) LFV 2024a

Digital kommunikation

Planeringsinriktning Digital kommunikation

Planering, byggande och ändrad markanvändning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Fortsätt arbeta för en högtäckningsgrad för bredband i hela kommunen.
- Beakta tillgång till digital infrastruktur vid all planering och byggande, till exempel tillgänglighet till fibernät i tätorterna.

Smarta samhällen och landsbygder

Allt är uppkopplat. Digital kommunikation blir allt viktigare för samhället, och används inom fler och fler områden. Förutom att mejla, videochatta, ha webbmöten, swisha, titta på digital-tv och annat som vi tar för givet idag, förändrar digitaliseringen sättet att producera varor och tjänster i grunden. Till exempel går det att leda processer inom industrin och medicinska operationer på distans, eller att skriva ut en vara med 3D-skrivare. Utvecklingen gör att vi kan ersätta mer och mer av fysiska resor och transporter med digital kommunikation och informationsöverföring.

Från självkörande bilar till smarta papperskorgar. Digitaliseringen har flyttat ut i de fysiska miljöerna som med sensorer kan samla stora mängder data och analysera den. Ett område där den digitalt drivna utvecklingen går fort är transportområdet, med adaptiva farthållare, ögonavkänning och självkörande fordon. Trafiken kan också styras om, kollektivtrafiken ruttoptimeras, restider skyltas i realtid och parkeringar övervakas med hjälp av uppkopplade sensorer. Intelligent elnät är ett annat område, där elektrisk energi styrs från generering till användning för att jämna ut och minska elanvändningen, och belysning anpassas till behov med ljus- eller rörelsesensorer. Kylskåpsavkännare, automatiska matleveranser och smarta återvinningskärl som signalerar när de behöver tömmas är andra exempel på en smart teknikutveckling som är i sin linda. Men samtidigt som digitaliseringen förenklar vardagen ökar sårbarheten och riskerna. Hela system kan sluta fungera eller manipuleras. En ökad digitalisering kräver därför både en ökad medvetenhet om riskerna och ett intensifierat säkerhetsarbete.

Smart samhällsutveckling. Samhällsbyggandet står inför många utmaningar som handlar om att bygga och utveckla långsiktigt hållbara samhällen samtidigt som förändringstakten är hög. Arbetsmarknadsförstoring, klimatförändringar och sociala utmaningar ställer höga krav på nya kunskaper, innovativa lösningar och ökad delaktighet i samhällsplaneringen, samtidigt som resurserna är begränsade. Här kan digitaliseringen och smarta sätt att kommunicera, använda sensorer, uppkoppling och digitala styrsystem hjälpa oss att skapa miljöer som spar resurser och inspirerar till nya beteenden. Digitala plattformar för dialog och diskussion om hur vi vill utforma vår miljö kan i sin tur bidra till mer inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara samhällen. Denna utveckling brukar kallas för "smarta städer", men digitaliseringen handlar lika mycket om att utveckla nya innovativa lösningar som förbättrar förutsättningarna att leva och verka i mindre samhällen och på landsbygden.

Ett uppkopplat Lekeberg

Digital infrastruktur. Digitaliseringen ställer krav på tillgång till en bra infrastruktur för digital kommunikation, i form av bredband (1), IT-plattformar och digitala tjänster. En snabb uppkoppling gör det möjligt att arbeta hemifrån och att driva företag, att få tillgång till samhällstjänster, banktjänster, tv och telefoni, med mera, och har därför blivit en grundläggande förutsättning för att människor i alla åldrar, oavsett kön, bakgrund eller hemort ska kunna delta i dagens samhälle. Det är också centralt för att företagen ska kunna utvecklas. För boende och företagare på landsbygden är tillgången till snabbt och pålitligt bredband avgörande för att kunna bo och verka lokalt.

Bredbandsmål. Den svenska bredbandspolitiken bygger på att utbyggnaden ska ske på en kommersiell grund, det vill säga att det är operatörerna själva och inte staten eller kommunen som ska svara för att bredbandsnät byggs ut. I områden där det inte bedöms vara lönsamt att bygga ut på kommersiell grund kan offentligt stöd användas för att ett nät ändå ska byggas ut. Regeringen har tagit fram en bredbandsstrategi, som formulerade etappmål för bredbandsutbyggnaden (2). För 2025 är målet:

- 98 procent bör ha tillgång till bredband om minst 1 Gbit/s i hemmet och på arbetet, resterande 1,9 procent bör ha tillgång till minst 100 Mbit/s, och 0,1 procent bör ha tillgång till minst 30 Mbit/s.

Lekeberg har en hög täckningsgrad, jämfört med övriga kommuner i länet, särskilt på landsbygden, där Lekeberg ligger i topp. I Lekeberg som helhet har över 97 procent av hushållen tillgång till bredband med minst hastighet 100 Mbit per sekund, och på landsbygden över 94 procent (3). Motsvarande täckningsgrad för länet som helhet är 97,2, och för landsbygden (4) 83,5 (5). Endast knappt 1,5 procent av hushållen saknar tillgång till minst 30 Mbit per sekund (6).

Bredbandsutbyggnaden bör inte ses som en enskild IT-fråga utan som en del i det generella samhällsbyggandet och den tillhörande infrastrukturen. Tillgång till en bra digital infrastruktur bör därför ingå vid planläggning av ny bebyggelse, på samma sätt som till exempel VA och fjärrvärme. I de fall fibernät är tillgängligt bör möjligheten till samordning och samgravning beaktas vid planering för bostadsutbyggnad eller underhåll av gatu- eller ledningsnät.

LÄS MER OM ROLLER OCH ANSVAR FÖR BREDBAND PÅ LEKEBERG.SE

Fotnoter:

1) Bredband är ett samlingsnamn för en mängd olika tekniker som gör det möjligt att ansluta till internet med hög överföringshastighet

2) Regeringskansliet 2016a

3) Bredbandskartan, Post- och telestyrelsen 2025a

4) med landsbygd här avses områden utanför tätort och småort enligt SCB:s definition

5) Bredbandskartan, Post- och telestyrelsen 2025a

6) Bredbandskartan, Post- och telestyrelsen 2025a

Attraktiva boende- och livsmiljöer

Samhällsplaneringens roll är att bidra till långsiktigt hållbara boende- och livsmiljöer, där människor trivs och känner sig välkomna. Det behöver finnas bostäder som passar olika behov och önskemål, och byggnader, platser och strukturer behöver utformas på ett sätt så att livsmiljön fungerar i vardagen och är socialt hållbar.

Människor och livsmiljö

Planeringsinriktning Människor och livsmiljö

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Främja miljöer som underlättar för möten och samspel mellan människor genom att utveckla allsidiga mötesplatser, och trygga och välkomnande offentliga miljöer.
- Vårda och utveckla olika platsers identitet och gestaltning. Anpassa ny bebyggelse till platsens karaktär och utforma bebyggelse som används av många eller syns väl, vid till exempel torg eller infarter, med särskild omsorg om gestaltningen.
- Utgå från att människor är olika och har olika behov. Säkerställ att planering och byggande är inkluderande och verkar för att möta människors olika behov för att kunna fungera och vara delaktiga samhällslivet.
- Länka samman olika delar av tätorterna med varandra, värna möjligheten att röra sig till fots och använd universell utformning av bebyggelse och allmänna platser så att miljön är tillgänglig för alla oavsett olika funktionsförutsättningar.
- Integrera de sociala aspekterna i planeringen och arbeta aktivt med dialog och delaktighet i planprocesserna.

Socialt hållbar livsmiljö

Socialt hållbart är attraktivt. En socialt hållbar miljö är grundläggande för att det ska vara lockande för människor att flytta till en plats och att vilja stanna kvar. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden än är. För att en plats ska vara attraktiv måste den därför också vara socialt hållbar. Att bygga ett socialt hållbart samhälle handlar om att skapa förutsättningar för ett samhälle där människor kan leva ett gott liv med god hälsa, bra tillgänglighet och utan orättfärdiga skillnader. Det är ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, där människor känner tillit till och förtroende för varandra och känner sig delaktiga i samhällsutvecklingen (1).

Kommunens roll. Kommunen har ansvar för många områden som spelar stor roll för hur livsmiljöerna utvecklas, bland annat i rollen som samhällsplanerare och huvudman för allmän plats. Att bygga ett socialt hållbart samhälle innebär att sätta människor i fokus, både på den lilla och den stora skalan. En god fysisk planering kan skapa fler och bättre mötesplatser för människor, öka säkerhet och trygghet i utomhusmiljöerna, och bidra till lokal identitet och att invånarna känner stolthet för platsen där de bor (2).

Fotnoter:

1) Folkhälsomyndigheten 2024b

2) Torége 2015

LIKA MÖJLIGHETER

Diskriminering. Ett samhälle med lika möjligheter är öppet, låter alla vara med och ser till att ingen blir diskriminerad. Direkt diskriminering innebär att en person kränks eller blir behandlad sämre än någon annan i en jämförbar situation. Indirekt diskriminering är när någon drabbas negativt av en bestämmelse eller en rutin som framstår som neutral men som särskilt missgynnar personer utifrån en viss diskrimineringsgrund. Trakasserier och bristande tillgänglighet är andra former av diskriminering. Inkluderande miljöer är tillgängliga, trygga och välkomnande och lockar många olika besökare. Attraktiva platser för möten mellan människor såsom torg och parker, har stor betydelse, men också bibliotek, bygdegårdar och andra möteslokaler inomhus.

Mångfald är ett brett begrepp och kan definieras som en blandning av olika kulturella och åsiktsmässiga identiteter i samhället. I ett jämlikt samhälle ska varje person ges både rätt och praktisk möjlighet att vara just den han eller hon vill vara. Alla ska kunna ta aktiv del i samhället oavsett till exempel ålder, kön, utbildnings- och inkomstnivå, etnicitet, religion, funktionsvariation och så vidare. För att alla ska få plats i det gemensamma samhället behöver det anpassas så att det kan möta olika behov. I den fysiska planeringen främjas mångfalden generellt av blandade funktioner, lägenhetsstorlekar, hustyper, upplåtelseformer, ålder på bebyggelse, med mera. Vad som mer specifikt behövs ser olika ut på olika platser och behöver undersökas i varje enskilt projekt.

Jämställdhet avser kvinnors och mäns lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter i livets alla viktiga områden. Jämställdhetsaspekten glöms ibland bort i planeringen vilket leder till att den byggda miljön kan bidra till att förstärka skillnader mellan mäns och kvinnors möjligheter i det vardagliga livet. Vid planering och byggande är det till exempel viktigt att tänka på hur lokalisering och bebyggelsestruktur påverkar, hur kollektivtrafik, cykelbanor och gångvägar lokaliseras och utformas, hur livsmedel och annan service kan nås och vilka platser och passager som upplevs som trygga eller otrygga (3). En annan viktig fråga är jämställd tillgång till arbete och försörjning, särskilt viktigt då män har högre inkomster, högre sysselsättning och är överrepresenterade bland egenföretagare i Örebro län (4). Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i alla beslut, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som deltar i beslutsfattandet.

Barnrättsperspektivet är centralt för en hållbar utveckling och behöver lyftas in tydligt i den fysiska planeringen. Beslut om markanvändning, bebyggelse, infrastruktur och rumslig utveckling, påverkar barns livsplatser, men också deras framtida livsmiljöer som vuxna. En bra livsmiljö och goda uppväxtvillkor för barn och unga ger förutsättningar för att de sedan kan må bra som vuxna och delta i samhället som medmänniskor, företagare, arbetstagare, beslutsfattare och så vidare. Ett samhälles fysiska struktur påverkar barns rörelsefrihet och möjligheter till samspel och lek, vardagsliv, identitet, hälsa och säkerhet. Barnkonventionen som är lag i Sverige (5), slår också fast att barn har rätt att höras i alla frågor som rör dem. Att integrera barnrättsperspektivet i samhällsplaneringen innebär att ge tillräckligt utrymme i den fysiska miljön för barns intressen och behov och att barn ska få komma till tals. Viktiga frågor för barn och unga i den fysiska planeringen är bland annat lokalisering av skolor, bostäder och platser för idrott, lek och andra fritidsaktiviteter, liksom möjligheten att själv kunna färdas mellan dessa platser, till fots, med cykel eller med kollektivtrafik med hög trafiksäkerhet. Ett sätt att arbeta med barnrättsperspektivet i planeringen är att göra barn delaktiga genom dialog med barnen själva för att säkerställa att deras perspektiv tas med i planeringen, ett annat är att göra barnkonsekvensanalyser (6).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv*, för att uppmärksamma behovet av dialog och socialt perspektiv vid planering av livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) Checklista för jämställd planering, se Boverket 2007a

4) I Örebro län är kvinnors förvärvsinkomst 74 % av mäns, och endast 33 % av länets företagare är kvinnor osv., Länsstyrelsen i Örebro län 2021a

5) Regeringskansliet 2024c

6) Modeller och checklistor för barnkonsekvensanalyser och sociala konsekvensanalyser har arbetats fram, se bland annat SKR 2024a, Barnombudsmannen 2015, Länsstyrelsen Västra Götaland 2009a och Göteborgs stad 2011a och 2011b. Läs mer på Boverket 2025f.

DEMOKRATI OCH TILLGÄNGLIGHET

Delaktighet. Demokrati handlar om att kunna ha inflytande över sina livsvillkor och det som rör det gemensamma. Utöver rättigheten att rösta fram politiska representanter i fria val, kan demokratin fördjupas genom möjligheten att delta i och påverka olika frågor som man känner sig berörd av, genom medborgardialog och brukarinflytande av olika slag. En bra dialog speglar många synvinklar och ger bättre kunskaper i planeringen. Delaktighet ska vara viktig och på riktigt, och handla om frågor som berör och som går att påverka. Alla människors röster är viktiga, men vissa grupper gör sig oftast mindre hörda i planeringen och kan därför behöva uppmärksammas särskilt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv*, för att uppmärksamma behovet av dialog och socialt perspektiv vid planering av livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tillgänglighet. För att vara delaktig måste man också kunna ta sig till och ha tillgång till de platser där människor möts och samtal förs, både fysiska platser och virtuella. Det gäller alla människor, men ofta lyfts särskilt möjligheten att delta på lika villkor för personer med funktionsnedsättning eller funktionsvariation. Det finns regler om tillgänglighet som syftar till att den fysiska miljön även ska kunna användas av personer som till exempel använder rullstol eller rullator, har nedsatt syn, hörsel eller orienteringsförmåga, och som provas när man söker bygglov. Men även personer med till exempel psykisk ohälsa, allergier eller kognitiva funktionsvariationer (7) ska kunna vara delaktiga i samhället. Det handlar om att tillgängliggöra offentliga platser, lokaler, verksamheter, information och aktiviteter. I den fysiska planeringen är det till exempel viktigt att överbrygga fysiska barriärer mellan olika områden och att verka för väl fungerande kommunikationer. Ofta kan små åtgärder göra stor skillnad och enklast är att göra rätt från början, det vill säga att i all planering och i allt genomförande utgå ifrån att människor är olika och har olika förutsättningar och behov.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Tillgänglighet*, för att uppmärksamma tillgänglighetens betydelse för livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

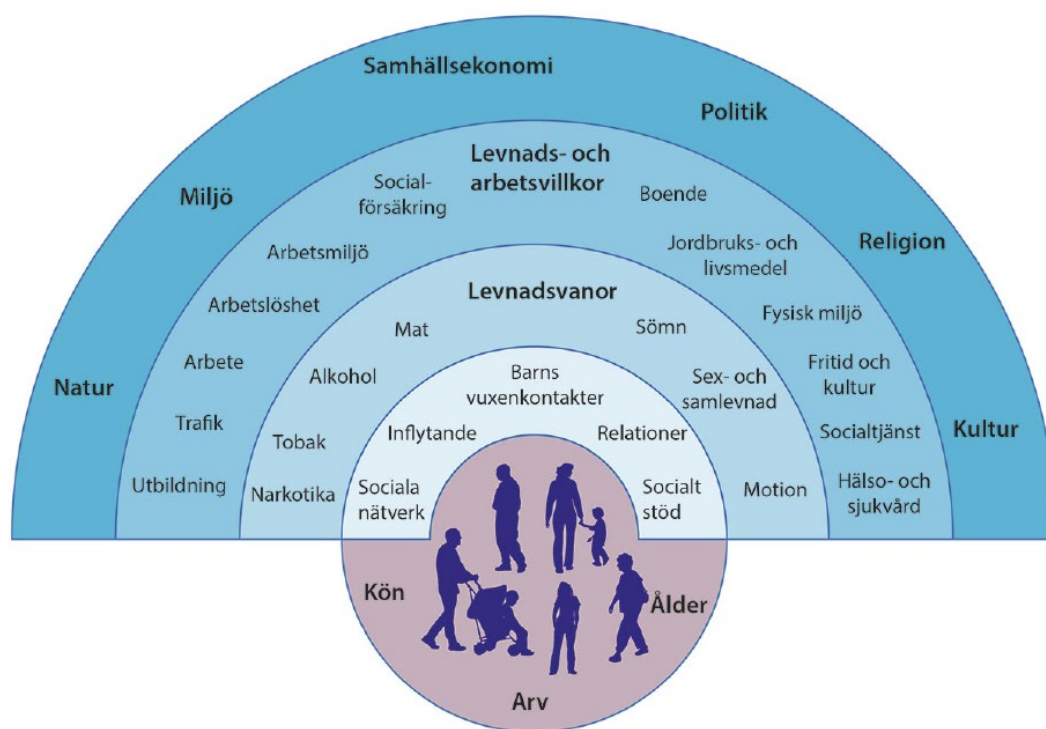
VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) Kognitiva funktionsvariationer kan göra att man till exempel har svårt att komma ihåg, ta initiativ till vardagliga aktiviteter, passa tider, med ordning och reda, komma till ro och få sömn, eller delta bland många människor

VÄLFÄRD OCH HÄLSA

Folkhälsa. Begreppet hälsa är brett och berör flera olika nivåer av samhällsplaneringen. På en individuell nivå betyder en god hälsa att vara frisk och må bra. Hälsan påverkas till exempel av mat, stress, sömn, rökning och droger. Den påverkas också av om man trivs med sig själv, de människor som finns omkring och om man tycker livet har en mening. Direkta hot mot hälsan kan vara olika former av yttre risker, till exempel buller, föroreningar eller översvämningar, se vidare kapitel *Sociala risker*. Folkhälsa är ett begrepp som beskriver hälsotillståndet hos befolkningen som helhet. En god folkhälsa innebär bra livskvalitet, hög medellivslängd och låg sjuklighet, samtidigt som hälsan är jämlikt och jämställt fördelad. God folkhälsa är en av flera avgörande faktorer för välfärd och tillväxt.

Hur människor mår bestäms av många olika faktorer. Källa Länsstyrelserna 2022a.

Jämlik hälsa. Målet med den globala och nationella folkhälsopolitiken är en god hälsa på lika villkor för alla. Folkhälsan förbättras överlag, men samtidigt ökar skillnaderna i hälsa mellan olika grupper. Vi vet att det finns stora socioekonomiska skillnader när det gäller hälsa mellan länder, mellan kommuner och mellan delar av samma stad. Till exempel skiljer sig medellivslängden ungefär 50 år mellan olika länder i världen, 6–8 år mellan olika kommuner i Sverige och så mycket som 5 år mellan olika stadsdelar i en och samma stad (8). Generellt mönster är att personer med låg utbildning eller låg inkomst har kortare medellivslängd och har en sämre hälsa än den övriga befolkningen, att kvinnors självrapporterade hälsa generellt är sämre än mäns medan män har kortare medellivslängd än kvinnor (9).

Fotnoter:

8) Malmö stad 2013a

9) Folkhälsomyndigheten 2023a

Gestaltad livsmiljö

Livsmiljöns gestaltning. Hur miljön där vi bor och rör oss är gestaltad påverkar hur vi mår, trivs och hur människor och samhälle fungerar. Gestaltade livsmiljöer omfattar alla av människan skapade miljöer, offentliga rum, byggnader, landskap, anläggningar, interiörer, tjänster, produkter och processer. Gestaltningsfrågorna är ständigt aktuella när vi planerar och formar framtiden. Det handlar om utformning och funktioner i vardagsmiljön men också om hela landskap. Inte bara tätortsmiljöer utan även landsbygden präglas av människans verksamheter och gestaltande påverkan. En väl gestaltad livsmiljö påverkar människors livskvalitet och känsla av sammanhang och gemenskap.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Helhetsperspektiv. Gestaltad livsmiljö handlar om en helhetssyn på utformningen av våra livsmiljöer: platserna där vi bor, arbetar och lever våra liv. Med perspektivet följer en helhetssyn på formandet av livsmiljön där gestaltning ses som ett sammanhållet område där kulturmiljö, arkitektur, form, design och konst ingår. Det grundar sig på perspektivet att människors liv påverkar och påverkas av sin omgivning. Med detta som grund är det människans behov som blir utgångspunkt för hur livsmiljön utformas.

Lokal karaktär. En viktig del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären. Den utgörs både av platsens fysiska uttryck och av dess innehåll av byggnader, gaturum, verksamheter och kultur. Karaktären bidrar till att göra platsen särpräglad och unik. För en hållbar utveckling av livsmiljön behöver omvandling och förtätning åstadkommas, med ett medvetet och hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Genom att bygga vidare på dessa värden bevaras och förstärks platsens särart, attraktivitet och identitet.

Särskild omsorg om gestaltning och utformning bör ges miljöer som byggnader och miljöer används av många, till exempel offentliga rum och lokaler, och/eller som syns mycket, till exempel tätortsinfarter och höga byggnader. Konstnärlig gestaltning och utsmyckning av de offentliga miljöerna har i Lekeberg stöd i en riktlinje för konstnärlig gestaltning (1), som kan ge ett ekonomiskt utrymme för konstnärlig gestaltning av byggnader och offentliga rum.

Universell utformning. En levande miljö förutsätter att den är tillgänglig för alla. Det innebär till exempel att personer med funktionsvariation ska kunna förflytta sig i och använda alla inne- och utemiljöer på lika villkor som andra. Universell utformning handlar om att göra rätt från början, att utforma och planera samhället så att man inte utesluter någon. På så sätt undviker man att skapa behov av anpassningar i efterhand. Universell utformning definieras i Funktionsrättskonventionen (2).

Gestaltningssprogram Fjugesta centrum. För att för att få ett övergripande ställningstagande för utveckling av centrum har ett gestaltningssprogram tagits fram för Fjugesta centrum (3). Syftet med gestaltningssprogrammet är att formulera hur centrum i Fjugesta kan utvecklas hållbart för att skapa mer attraktiva offentliga miljöer som i sin tur skapar mereffekter som naturliga mötesplatser, ökad trivsel och en ökad trygghetskänsla. Syftet är också att identifiera de viktigaste karaktärsdragen i miljön som helhet och vad som är viktigast att ta fasta på och bevara. Programmet är en långsiktig och gemensam framtidsbild för hur centrum i Fjugesta ska gestaltas och utvecklas, och ska vara ett stöd vid gestaltningsfrågor vid detaljplanläggning av tillkommande byggnader, ombyggnationer av befintlig bebyggelse samt även vara stöd för nyinvesteringar på allmän plats i både liten och stor skala.

Fjugesta centrum pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt gestaltningsområde*, där särskild omsorg ska läggas på bebyggelsens och gaturummets gestaltning, funktionalitet och tillgänglighet.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GESTALTNINGSPROGRAM

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT GESTALTNINGSOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Gestaltning i övriga delar av Lekeberg. Hur livsmiljön gestaltas är viktigt för hela Lekeberg, och gestaltningsprogrammet för Fjugesta centrum ska ses som ett första steg för att formulera principer för gestaltning av Lekebergs livsmiljöer, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*. Alla bebyggelsemiljöer i Lekeberg bör gestaltas med omsorg, och med ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning* för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Gestaltning av livsmiljöer hänger tätt samman med lokalisering och utformning av bebyggelse i landskap både i tätorter och på landsbygden, se avsnitt *Att bygga i landskap* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

I översiktsplanen införs två slags riktlinjer som stöd för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande, dels *Landskapsområde* för specifika landskapsområden, dels *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Landskapsvärden* en generell riktlinje om landskapsvärden som gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE OCH G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Lekebergs kommun 2023e. Riktlinjer för konstnärlig gestaltning

2) Regeringskansliet 2008a

3) Lekebergs kommun 2023d

Utveckling av livsmiljöer

ASPEKTER ATT UTVECKLA I LIVSMILJÖN

Mötesplatser och sammanhang. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. Mötesplatser kan också vara tillfälliga såsom idrottsevenemang, festivaler och konserter. En bra mötesplats är en plats med ett rikt innehåll. Ett torg kan till exempel vara vackert, men helt tomt på människor. Avgörande är innehållet, det vill säga vilka anledningar som finns för att söka sig till platsen. Ett torg eller en gågata behöver till exempel butiker, caféer, bibliotek, torghandel, evenemang och liknande för att vara levande. En skatebana, en isrink eller en scen kan liva upp ett livlöst torg, och en park eller en bostadsgård kan få nytt liv med aktivitetsytor och sittplatser av olika slag. Eftersom den fysiska handeln minskar är det extra viktigt att försöka förtäta centrala mötesplatser med andra slags aktiviteter som drar människor dit. Stora ödsliga kontorshus och parkeringsplatser i centrala lägen

får motsatt effekt. Det är också viktigt att tätorter hänger samman på ett bra sätt för de som går och cyklar och att till exempel vägar inte skapar barriärer mellan olika tätortsdelar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang*, för att uppmärksamma behovet av mötesplatser och sammanhängande livsmiljöer. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALiteter (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Säkerhet och trygghet. Säkerhet är den faktiska risk att utsättas för brott och ordningsstörningar som finns på en plats, medan trygghet är individens upplevelse av den säkerheten eller risken (1). Stiftelsen Tryggare Sverige har utarbetat en modell med nio aspekter som påverkar tryggheten. Flera av aspekterna handlar om utemiljöns fysiska utformning, till exempel att den är överblickbar och har bra ljussättning, men också om att skapa förutsättningar för aktiviteter och verksamheter som gör att många människor rör sig i miljön (2).

Modell över olika aspekter som påverkar tryggheten. Källa: Stiftelsen Tryggare Sverige 2020a.

Aspekter som påverkar tryggheten

1. *Gestaltning* - Handlar till exempel om rumslig integration, proportioner, närhet till andra människor och funktioner, grönska och naturelement i rummet, förekomst av konstnärlig och annan utsmyckning, mänsklig skala i ögonhöjd, överblick.
2. *Mix av funktioner* - Handlar till exempel om variation i bostadsutbud, varierande utbud av aktiviteter, kommersiell och offentlig service, placering och typ av aktivitetsmöjlighet för respektive barn, unga, vuxna med flera grupper.
3. *Mix av människor* - Handlar till exempel om genomströmning av fotgängare, cyklister och bilar, antal personer per kvadratmeter yta vid olika tidpunkter, fördelning av olika grupper (till exempel män/kvinnor, barn/äldre), antal olika aktiviteter som genomförs samtidigt (helst minst tio fokuspunkter eller saker att göra).
4. *Tydlighet* - Handlar till exempel om uppdelning av områden och byggnader i offentliga, halvoffentliga, halvprivata och privata zoner, typer av gränser och övergångar mellan zonerna, placering av entréer mot gatan respektive åt annat håll, namngivning och skyltning av gång- och cykelvägar som är viktiga i vardagen.

5. *Social kontroll* - Handlar till exempel om överskådlighet, förekomst av tunnlar, prång och nischer, antalet synliga människor vid olika tidpunkter på olika ställen i området (minst 100 personer per timme), antal entréer, bostadsfönster och genomsiktliga balkonger per 100 meter.

6. *Belysning* - Handlar till exempel om avstånd till mörka platser vid sidan av rörelsestråk, kontinuerlig belysning från start till destination, möjlighet att känna igen ett ansikte inom tio meters radie, ljus i skyltfönster och privata fastigheter/bostäder på kvällen, förekomst av belysning på speciellt otrygga ställen, effektbelysning, interaktiv belysning.

7. *Skalskydd* - Handlar till exempel om förekomst av och höjd på murar, staket, häckar, taggtråd och grindar samt låsmöjligheter, placering av dörrar, grindar och andra öppningar, förekomst av synligt inbrotts- och stöldskydd på och i byggnader. Förekomst av sektionering, placering och synlighet av kameror.

8. *Förvaltning* - Handlar till exempel om förekomst av klotter och annan skadegörelse, smuts och slitage på fastigheternas ytterskal, offentliga rummet och objekt, tillräckligt robusta och lättskötta material.

9. *Information* - Handlar till exempel om hållplatser med realtidsinformation, placering av information om brottsofferstöd (även på relevanta språk), aktuell information om stadsdelen och aktiviteter i området (från kommun, fastighetsägare, skola, trafikbolag med flera).

Identitet. En anonym plats som man inte känner att man kan identifiera sig med, kan skapa otrygghet och en ovilja att engagera sig i och ta ansvar för miljön. Att bygga bostadsområdets eller ortens identitet eller "varumärke" bidrar både till ökad stolthet och till större ansvar för platsen. Att utveckla den lokala identiteten handlar om att uttrycka en berättelse om platsen som ger sammanhang och stolthet, både för dem som redan bor där, och för att locka nya invånare. Den behöver fånga något som är unikt och som man redan har eller vill satsa på i framtiden, såsom märkvärdig natur eller arkitektur, en speciell attraktion, ett återkommande evenemang, en iögonfallande satsning eller en stark samhällsanda. Det kan också handla om fysiska åtgärder som att rusta upp och att stärka fysiska samband med omgivningen.

Kommunens roll. Kommunen har ansvar för många områden som spelar stor roll för hur livsmiljöerna utvecklas, bland annat i rollen som samhällsplanerare och huvudman för allmän plats. Att bygga ett socialt hållbart samhälle innebär att sätta människor i fokus, både på den lilla och den stora skalan. En god fysisk planering kan skapa fler och bättre mötesplatser för människor, öka säkerhet och trygghet i utomhusmiljöerna och bidra till lokal identitet och att invånarna känner stolthet för platsen där de bor (3).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv*, för att uppmärksamma behovet av dialog och socialt perspektiv vid planering av livsmiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Stiftelsen Tryggare Sverige, 2025a

2) Stiftelsen Tryggare Sverige, 2020a

3) Torége 2015a

Boendemiljöer

Planeringsinriktning Boendemiljöer

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Arbeta med att utveckla olika slags boendeattraktivitet på olika platser i kommunen och komplettera bostadsbeståndet med de värden som saknas på den specifika platsen.
- Planera för utveckling av utemiljöer, gång- och cykelvägar, och social och teknisk infrastruktur vid planering av ny sammanhängande bostadsbebyggelse.

Attraktivt boende

PLATSENS FÖRUTSÄTTNINGAR

Det är attraktivt där människor väljer att bo. Förenklat skulle man kunna säga att ju fler som väljer att bo på ett ställe, desto mer attraktivt är det. Studier visar att de grundförutsättningar som gör att de flesta väljer en plats är dels hög folkmängd och täthet, dels närhet till en ekonomisk motor (1), faktorer som fram för allt finns i storstadsregionerna som på så sätt fungerar som magneter eftersom de redan har många människor och företag.

Platsens kvaliteter viktiga. Dagens ökade rörlighet, gör att boende och fritid inte längre behöver ligga geografiskt nära varandra och att avstånden kan öka ju flexiblare arbetslivet blir, se avsnitt *Övergripande drivkrafter* i kapitel *Förutsättningar i omvärlden och i närområdet*. Om vi förr flyttade dit jobben fanns, är det idag andra kvaliteter i livsmiljön som värderas högre vid val av boendeort (2). Vad som uppfattas som attraktiva kvaliteter skiljer sig från person till person och mellan olika grupper, men den forskning som pågår visar att platsernas egna kvaliteter spelar en större roll än individuella faktorer som ålder, inkomst och utbildning (3).

GÅ TILL TEXT OM FÖRUTSÄTTNINGAR I OMVÄRLDEN OCH I NÄROMRÅDET

Förutsättningar. För att förstå förutsättningarna för lokal och regional tillväxt, delar Arena för tillväxt (4) in platsens utvecklingsförmåga i tre delar som samspelar med varandra (5):

- *Externa faktorer* som påverkar platsens möjlighet att utvecklas, till exempel drivkrafter som globalisering, urbanisering och digitalisering, se avsnitt *Övergripande drivkrafter* i kapitel *Förutsättningar i omvärlden och i närområdet*.
- *Platsens grundläggande förutsättningar* för utveckling, till exempel det geografiska läget, den lokala arbetsmarknadsregionens storlek, infrastruktur, demografi, utbildningsnivå och branschstruktur, se avsnitt *Förutsättningar i och runt Lekeberg* i kapitel *Förutsättningar i omvärlden och i närområdet*.
- *Platsens sociala kapital* och människors egen förmåga till förnyelse i samarbete med andra, se kapitel *Människor och livsmiljö*.

Dessa tre delar behöver vara uppfyllda för att platsen överhuvudtaget ska komma ifråga att flytta till, men också för att man ska vilja och kunna bo kvar. Man kan helt enkelt inte tänka sig att bo på en plats där man inte har försörjning inom räckhåll, eller där man inte känner sig trygg och säker.

GÅ TILL TEXT OM FÖRUTSÄTTNINGAR I OMVÄRLDEN OCH I NÄROMRÅDET

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Livskvalitet. Även andra studier stödjer den här bilden. Tillväxtanalys (6) har till exempel gjort en studie av ett fyrtiotal orter med en positiv befolkningstillväxt som ligger i kommuner med i övrigt minskande befolkning (7). Den visar att attraktivitet i hög utsträckning handlar om att skapa ökad livskvalitet på orten. De förutsättningar som är viktiga för livskvaliteten är:

- Närhet till arbetsmarknader
- Bra kommunikationer
- Goda sociala strukturer
- God offentlig service
- Attraktivt boende

Dessutom behövs enligt andra forskare (8):

- Utbud av varor, tjänster och upplevelser, som ger en känsla av att det händer något, till exempel butiker, caféer, kultur och upplevelser.

Utöver de externa faktorerna, platsens förutsättningar och sociala kapital, spelar med andra ord också tillgången till attraktivt boende, kvaliteten på den offentliga servicen och utbudet av varor, tjänster och upplevelser roll för hur en plats attraktivitet uppfattas.

Fotnoter:

1) Jönköpings universitet 2022a

2) Cars 2011a

3) Torége 2015a

4) Arena för tillväxt är en oberoende plattform för regional och lokal tillväxt och utveckling i samarbete mellan ICA, Swedbank, Sveriges kommuner och regioner

5) Torége 2015a. Se även SKL 2015a

6) Tillväxtanalys är en analysmyndighet under Näringsdepartementet, som på uppdrag av regeringen utvärderar och analyserar svensk tillväxtpolitik

7) Tillväxtanalys 2011a

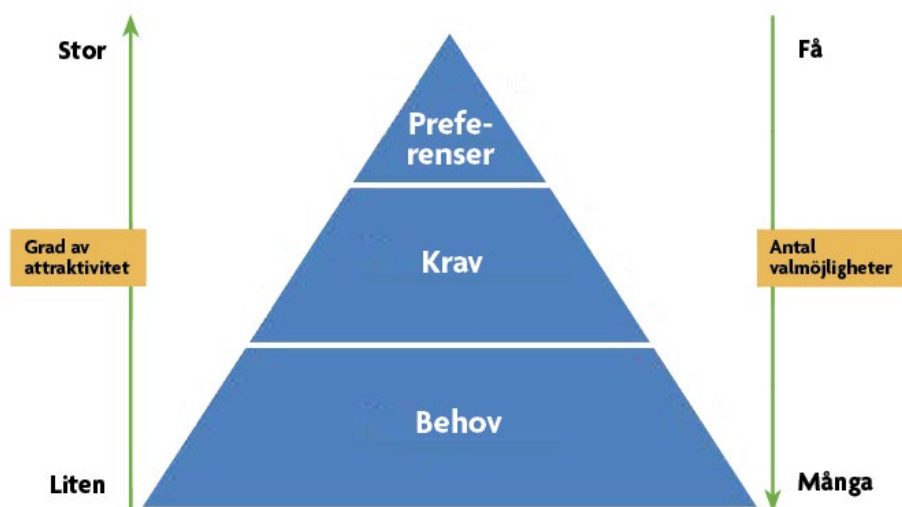
8) Handelsrådet 2022a och Jönköpings universitet 2022a

VAL AV BOENDEORT

Attraktivitet vid val av boendeort. Att bestämma sig för att flytta till en ny ort är ett stort beslut som omfattar många ställningstaganden. En forskningsstudie om platserns attraktivitet som gjorts genom intervjuer med ett stort antal flyttare visar att det som styr valet av plats hänger samman med faktorer på tre nivåer, som alla är viktiga för attraktiviteten (9), se bild nedan:

- *Behov* är de grundläggande förutsättningar som måste vara uppfyllda för att platsen ska överhuvudtaget ska komma ifråga. Det handlar om faktorer såsom en trygg och säker bostad, och tillgång till arbete, försörjning och bra kommunikationer
- *Krav* är de förutsättningar som inte är förhandlingsbara utan måste vara uppfyllda (ska-krav), till exempel att bo nära sin släkt, korta avstånd till för skola och skola, billigt boende eller en viss typ av bostad
- *Preferenser* eller önskemål handlar om de förutsättningar som är "det lilla extra", till exempel lugn och ro, sjöutsikt, möjlighet att ha hästar eller en extra fin bostad

Alla delar. Ju bättre förutsättningar en plats har att uppfylla behov, krav och önskemål hos olika grupper, desto större är platsens eller ortens attraktivitet. Ytterst handlar attraktivitet om livskvalitet, både sådant som behövs för att få ihop tillvaron (behov och krav) och sådant som gör att den också blir njutbar (preferenser). Det är vanligt att man bara fokuserar på de personliga preferenserna i pyramidens topp när man pratar om attraktivitet, men grundläggande behov och krav en måste också vara uppfyllda för att en plats verkligen ska vara lockande att bo på och att flytta till.

Modell för attraktiva platser. Ju bättre en plats kan tillfredsställa olika behov, desto högre boendeattraktivitet, men de grundläggande behoven får inte glömmas bort. Källa: Tillväxtanalys.

Fotnoter:

9) Niedomysl 2010a

BOSTADENS ATTRAKTIVITET

Fysiska kvaliteter. Utformningen av själva bostaden spelar ofta stor roll för vårt val om boende. Fysiska kvaliteter som värdesätts kan handla om bostadens storlek och standard, hur den ser ut, om det finns trädgård, uteplats eller altan, eller om den är lättskött. Även om dessa värden inte är grundläggande för att man ska klara sig, kan de vara avgörande för varför till slut väljer en plats framför en annan.

Attraktiva lägen. Hur viktigt läget är och vad som uppfattas som attraktiva bostadslägen varierar. För vissa är läget kanske inte alls viktigt, om andra behov, krav och preferenser är uppfyllda, medan det för andra kan vara avgörande. Platsbundna värden kan till exempel vara enskildhet, närhet till kollektivtrafik och service, vacker natur, fin kulturmiljö, möjligheten att ha hästar, eller sjöutsikt. På platser som ligger längre från de större städernas dragningskraft, och där man inte alltid kan räkna med att få igen investeringar när man bygger bostad, är det viktigt att fundera närmare på vad det där lilla extra skulle kunna vara som lockar och möjliggör för människor att stanna kvar och flytta till platsen.

Helhet. När det gäller attraktivt boende kan kommunen på samma sätt som med bostadsbeståndets kvantitativa värden, se kapitel *Bostäder* nedan, arbeta med att undersöka vad som finns och vad som efterfrågas för att skaffa sig en bild av vilka kvaliteter bostadsbeståndet bör kompletteras med och vilka lägen som kan vara attraktiva för ny bebyggelse. Att identifiera vackra lägen på landsbygden kan vara en del av detta, men det kan också handla om att till exempel bygga moderna terrasslägenheter mitt i en tätort. För att få till stånd en hållbar befolkningstillväxt på en plats eller i en kommun, behöver man samtidigt jobba med:

- Den fysiska attraktiviteten i orterna och på landsbygden, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*
- Den sociala miljön så att människor känner trygghet och tillit till varandra, se avsnitt *Socialt hållbar livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*
- Kraftfulla åtgärder för arbetsmarknadsförstoring så att det går att nå ett utbud av arbetsplatser, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSSINRIKTNING](#)

Landsbygdsutveckling i strandnära läge

STRANDSKYDD

Närhet till vatten. För många människor är närheten till vatten en särskilt värdefull kvalitet. Det kan handla om att få tillgång till en vacker sjöutsikt, och/eller närhet till fiske, båtliv och bad. Dessa lägen kan ha en avgörande betydelse för att kunna behålla och utveckla service och verksamheter i bygden. Ett attraktivt läge kan vara avgörande för att kunna bygga nya bostäder på landsbygden, eftersom det annars är svårt att finansiera byggnation eller att på sikt kunna sälja bostaden utan förlust. Det finns också andra typer av attraktiva lägen, men närheten till vatten är ofta den mest eftertraktade. Det finns också verksamheter som på grund av sin natur behöver ligga vid vatten, till exempel en fiskodlingsverksamhet eller en campingplats.

Strandskyddets syften. Vatten har stor betydelse också för djur- och växtliv och för det rörliga friluftslivet. Därför skyddas stränder i Sverige av strandskydd, som det bara i vissa fall går att få dispens från. Strandskyddet har två syften:

- Bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet
- Långsiktigt trygga att människor har tillgång till strandområden genom allemansrätten

Alliemansrättsligt tillgänglig mark har allmänheten rätt att vara på eller passera fritt över och använda för att bada, ströva och utöva annat friluftsliv. Inom strandskyddade områden är det bland annat förbjudet att uppföra nya byggnader.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Strandskydd*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Generellt och utökat strandskydd. Det generella strandskyddet omfattar ett område om 100 meter upp på land och ut i vattnet från strandkanten och gäller vid alla sjöar och vattendrag, utom vid små insjöar under en hektar, de delar av vattendrag som är maximalt två meter breda vid medelvattenstånd, eller vid vatten som anlagts efter den 30 juni 1975 (1). Länsstyrelsen kan om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften utvidga det generella strandskyddet till högst 300 meter. I Lekeberg finns inget utökat strandskydd. För mindre vattendrag, som är redovisade med enkeldragen linje på fastighetskartan, gäller inte det generella strandskyddet i Örebro län enligt Länsstyrelsens beslut från år 2008 (2). Undantaget från beslutet är de vattendrag där särskilda naturvärden finns dokumenterade.

Strandskydd i detaljplaner. I en detaljplan får kommunen bestämma att strandskyddet ska upphävas för ett område, om det finns särskilda skäl och om behovet av att använda området är viktigare för samhället än strandskyddsintresset. Om en befintlig detaljplan ska ändras, eller om en ny detaljplan ska tas fram över ett område med en gällande detaljplan där strandskyddet är upphävt, så träder strandskyddet in på nytt. I vissa fall kan kommunen besluta att ett upphävt strandskydd inte återinträder om det är en äldre detaljplan som ersätts och området fortsätter ha samma användning som tidigare (3). För att återigen kunna upphäva strandskyddet i den nya eller ändrade detaljplanen krävs att något av de särskilda skälen är uppfyllda.

Särskilda skäl. Det går enligt miljöbalken att pröva dispens från strandskyddet i samband med förhandsbesked och bygglov eller genom upphävande av strandskyddet i en detaljplan, om det finns särskilda skäl för detta. De särskilda skälen gäller om området:

1. redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse

Om ett område är utpekad för landsbygdsutveckling i strandnära läge, ett så kallat LIS-område, i översiktsplanen gäller också att dispens får prövas om området:

- tas i anspråk för byggnad/anläggning/verksamhet som bidrar till landsbygdsutveckling
- tas i anspråk för enstaka en- eller tvåbostadshus med komplementbyggnader i anslutning till befintligt bostadshus

Utpekande av ett LIS-område innebär alltså att det finns ett ytterligare skäl för att kunna pröva dispens från strandskyddet i ett sådant område, inte att man automatiskt får dispens.

Fotnoter:

1) *Ändringar från juli 2025, enligt proposition 2024/25:102*

2) *Under 2008 fattade Länsstyrelsen ett beslut om att flertalet mindre vattendrag i Örebro län inte ska omfattas av strandskydd enligt 7 kap miljöbalken. Beslutet vann laga kraft 2010-06-03*

3) *Ändringar från juli 2025, enligt proposition 2024/25:102*

VAD ÄR LIS?

Verktyg för landsbygdsutveckling. LIS är ett strategiskt verktyg för utveckling av kommunen där man vill skapa bättre förutsättningar för bebyggelse i de fall strandskyddet kan utgöra ett hinder för önskad och lämplig landsbygdsutveckling.

Redovisas i översiktsplan. Sedan 2009 kan kommunen i översiktsplanen redovisa områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge. Ett sådant område får betraktas som ett särskilt skäl för dispens från strandskyddet:

- om det endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften i eller i närheten av tätorter, och
- om byggnaden, verksamheten, anläggningen eller åtgärden är lämplig för utveckling av landsbygden, eller
- om den är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt

Tillämpning enligt Boverket. Boverket anger följande tillämpning av miljöbalkens bestämmelser (4): Inom ett LIS-område kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas vid dispens och upphävande av strandskyddet. Kommunen ska kunna motivera beslutet i varje enskilt fall. Åtgärden ska till exempel bidra till att skapa långsiktiga arbetstillfällen eller till att det fortsatt ska kunna finnas butiker och offentlig service. Exempel på åtgärder som kan få dispens:

- En turistanläggning där tillgång till stränder och vatten är en förutsättning, eller åtminstone en avsevärd fördel

- Livsmedelsförädling som behöver ligga vid vatten, till exempel fiskodling och fiskförädling.
- Verksamheter som behöver kombineras för att täcka upp säsongen och få bättre lönsamhet
- Nya bostäder för att ge tillräckligt många boende i området så att kommersiell och offentlig service ska kunna finnas kvar

Om dispensen gäller enstaka en- eller tvåbostadshus inom ett LIS-område är kravet istället att huset ska byggas i anslutning till ett befintligt bostadshus.

Fri passage. Det ska alltid finnas en fri passage mellan bebyggelse och stranden som är minst några tiotals meter bred. Passagen ska vara så bred så att allmänheten ska kunna gå utmed stranden utan att området ska kännas som privat. Det gäller också inom LIS-områden och detaljplaner där strandskyddet är upphävt. Det går att säkerställa den fria passagen genom att till exempel i en detaljplan kräva att staket eller mur byggs mellan enskilda tomter och den fria passagen. Den fria passagen ska anpassas till de verkliga förhållandena i terrängen. Vid kraftiga sluttningar ner mot stranden kan den fria passagen behöva göras bredare.

Fotnoter:

4) Boverket 2022d

LIS I PLANERINGEN

Tematiskt tillägg. Lekebergs kommun antog 2016 LIS-områden. Tematiskt tillägg till översiktsplan som togs fram tillsammans med Askersunds och Laxå kommuner (5). LIS-planen är ett tematiskt tillägg till den kommunövergripande översiktsplanen som antogs 2014. Tillägget bedöms fortfarande vara aktuellt och föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan.

Tematiskt tillägg LIS, 2016

Det antagna tematiska tillägget för LIS från 2016 föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan.

Om konflikt uppstår mellan riktlinjer i LIS-planen och denna översiktsplan, gäller alltid senast antagna översiktsplan, det vill säga denna översiktsplan.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge i översiktsplanen är områden som i LIS-planen pekades ut som lämpliga för landsbygdsutveckling, se karta nedan.

- LIS 1 Lillsjöstrand – Lillsjön
- LIS 2 Lekhyttan – Lekhytteån
- LIS 3 Vekhyttan – Vekhytteån/Lillån
- LIS 4 Hidingebro – Svartån
- LIS 5 Kvistbro/Gropen – Svartån
- LIS 6 Mullhyttan – Lillån/Mullån
- LIS 7 Långvassen-Ängatorp – Multen
- LIS 8 Trumön/Gammelhyttan – Multen
- LIS 9 Torhyttan – Multen
- LIS 10 Hemsjöstrand – Stora och Lilla Hemsjön

Undantag. Samtliga områden kvarstår i denna översiktsplan, med undantag för de delar som länsstyrelsen framfört invändningar emot i sitt granskningsyttrande till LIS-planen. Det gäller:

- Del av LIS 1 Lillsjöstrand – Lillsjön
- Del av LIS 2 Lekhyttan – Lekhytteån

Dessa delar redovisas tydligt i den antagna versionen av LIS-planen och i kommunens webb-karta. I översiktsplanen har undantagna delar tagits bort.

Beslutade LIS-områden som identifierats i det tematiska tillägget, pekas i översiktsplanen ut som *Landsbygdsutveckling i strandnära läge*, med undantag för de delar som länsstyrelsen haft invändningar emot.

VISA KARTA ÖVER LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL TEMATISKT TILLÄGG LIS

Prövning. Inom ett LIS-område får man pröva om dispens från strandskyddet är möjligt, även när något av de övriga sex skälen för dispensprövning saknas. För alla LIS-områden gäller att för att lättnader i strandskyddet ska kunna medges krävs att strandskyddets syften fortsatt är tillgodosedda, dvs att allmänhetens tillträde till stranden säkerställs, och att goda livsvillkor för djur- och växtliv på land och i vatten bevaras. Fortsatt utredning i samband med planläggning eller bygglov kan visa att det är olämpligt att bebygga delar av ett LIS-område.

Vad som gäller i strandskyddsområden regleras i översiktsplanen med generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövården - Strandskydd*. Vilka områden som omfattas av strandskydd kan förändras över tid. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÅRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) Lekebergs kommun 2016a

Bostäder

Planeringsinriktning Bostäder

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Planera för en bostadsutveckling som inte överskrider översiktsplanens tak för befolkningsutvecklingen som helhet och i de olika delarna av Lekeberg.
- Prioritera bostadsprojekt som kompletterar det befintliga bostadsutbudet och som bidrar till att stärka kollektivtrafik, service och livsmiljön som helhet. Uppmärksamma särskilt behov av olika typer av bostäder.
- Hushålla med markresursen genom att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse med hänsyn till platsens förutsättningar och kvaliteter.
- Bygg ut nya områden för blandad bostadsbebyggelse i tätorterna inifrån och ut, det vill säga den del som ligger bäst till i förhållande till service och kollektivtrafik först och där befintlig infrastruktur för till exempel vatten och avlopp kan tas till vara.
- Underlätta för ny bebyggelse på landsbygden, särskilt i mellanstora orter, vilket genom bra länkar till huvudstråken i sin tur förstärker utvecklingsstrukturen och kommunen som helhet.

Bostadsförsörjningsansvar

Boendeplaneringen är en strategisk fråga för kommunen. Bra bostäder och goda boendemiljöer är grundläggande faktorer som har betydelse för både den ekonomiska och den sociala hållbarheten. Kommunen har stora möjligheter att styra bostadsutvecklingen, framför allt genom sitt planmonopol, sitt markinnehav, regional samverkan och sitt kommunala bostadsbolag. Ett bra samarbete med privata aktörer som är beredda att möta behoven är också en viktig tillgång för att få en långsiktig och attraktiv bostadsutveckling.

Kommunen har huvudansvaret. Lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (1) tydliggör att kommunerna har huvudansvaret för att planera så att alla i kommunen ska kunna bo i bra bostäder. Bostadsförsörjningen ska ske med hänsyn till befolkningsutveckling, efterfrågan på bostäder, marknadsförutsättningar och bostadsbehovet för särskilda grupper. Det innebär att kommunen, vid sidan av insatser för speciella grupper och för det befintliga bostadsbeståndet, även måste ha en långsiktig planberedskap och under varje mandatperiod anta en handlingsplan för bostadsförsörjningen.

Länsstyrelsens roll. Länsstyrelserna ska stödja kommunerna i arbetet med att underlätta inträde på bostadsmarknaden för personer som är resurssvaga eller som i övrigt har svårt att varaktigt etablera sig på bostadsmarknaden, att motverka hemlöshet och att förebygga avhysningar. Särskilt fokus ska ligga på familjer med barn. Länsstyrelserna ska särskilt föra fram behovet av att i ägardirektiv betona de kommunala bostadsföretagens sociala och allmännyttiga roll (2).

Allmännyttan. Det övergripande allmännyttiga syftet för kommunala bostadsföretag är att främja bostadsförsörjningen i kommunen. I detta ingår till exempel att tillgodose olika bostadsbehov, inte enbart för personer med särskilda behov eller som av olika skäl har en svag ställning på bostadsmarknaden, utan även att tillhandahålla ett varierat bostadsutbud av god kvalitet som kan attrahera olika hyresgäster. I det allmännyttiga syftet ingår även ett samhällsansvar. Därför är det viktigt att kommunen tydligt klargör vilken nytta som bolaget förväntas tillföra invånarna i kommunen.

Handlingsplan för bostadsförsörjning är kommunens övergripande styrmedel för att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder (3). Handlingsplanen ersätter de tidigare riktlinjerna för bostadsförsörjning från och med 1 mars 2025. Handlingsplanen för bostadsförsörjning ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod, och ska som minst innehålla följande uppgifter:

- behov av tillskott av bostäder i kommunen
- kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet
- kommunens planerade åtgärder för att nå uppsatta mål
- hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen

Underlag översiktsplan. En aktuell handlingsplan för bostadsförsörjningen saknas som underlag för översiktsplanen, men planeras att påbörjas under 2026. När handlingsplanen antagits, kan översiktsplanen behöva ses över med anledning av bostadsplaneringen och eventuellt uppdateras, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Analyser. Riktlinjerna ska särskilt grundas på en analys av den demografiska utvecklingen, marknadsförutsättningarna, och vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Analysen ska genomföras med stöd av ett underlag som Boverket förser kommunen med. Riktlinjerna bör liksom översiktsplanen ha ett långsiktigt perspektiv, och därför kopplas till översiktsplanens strategier för att undvika eventuella målkonflikter. Uppföljningen kan med fördel samordnas med den kontinuerliga översiktsplaneringen, som också ska behandlas i kommunfullmäktige varje mandatperiod, liksom med den årliga budgetuppföljningen.

Fotnoter:

1) SFS 2000:1383 lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, ändringar från 1 mars 2025.

Bostadsbehov

Lekebergs befolkningsutveckling. Lekeberg har vuxit kraftigt under 10–15 år, en utveckling som matats av under 2023 både genom konjunkturedgång och en medveten inbromsning. Enligt det befolkningsscenario som planeringen inriktas mot, kommer kommunen ha en befolkning på max 9 800 personer år 2050, vilket är 1 200 fler än idag (1), se kapitel *Befolkningsutveckling* och tabellen nedan.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

Fler bostäder. En växande befolkning medför ett behov av ytterligare bostäder, för att det inte ska uppstå bostadsbrist. Frågan om när det råder bostadsbrist är en bedömningsfråga, eftersom brist på bostäder kan innebära olika saker. Det kan handla om att antalet är för litet i förhållande till befolkningsökningen, men ofta handlar det om att utbudet inte stämmer med efterfrågan. Beståndet behöver då anpassas till behoven, till exempel genom att få fram fler billiga hyresrätter så att ungdomar kan flytta hemifrån, eller genom att tillgänglighetsanpassa bostäder för den äldre befolkningens behov.

Olika sätt att öka utbudet. Brist på bostäder behöver inte alltid innebära ett nybyggnadsbehov. Ett ökat utbud kan också uppstå genom ökad omsättning av de bostäder som redan finns i beståndet, att fritidshus eller andra byggnader blir åretruntboende, eller att befintliga bostäder delas upp i fler. Genom att bygga för specifika behov, kan man få igång flyttkedjor som möjliggör och underlättar generationsväxling i andra delar av bostadsbeståndet. Behoven kan också variera mellan olika individer och grupper. Här kan kommunen i sin boendeplanering undersöka hur bostadsbeståndet ser ut, hur behoven ser ut och hur bebyggelsen skulle kunna kompletteras så att det finns bostäder med olika storlek, typ och bekvämlighet för att möta olika behov. Att rätta till en bostadsbrist handlar i hög utsträckning om att förstå vad bristen består i och att göra rätt åtgärder för att komma till rätta med dem.

Bostadsutveckling i hela kommunen. Lekebergs tätorter, mellanstora orter och omgivande landsbygd hänger samman och behöver utvecklas på ett hållbart sätt i alla sina delar. Förutsättningarna för bostadsbyggande skiljer sig i olika delar av kommunen, men den gemensamma grundförutsättningen för att kunna bo och verka i hela kommunen, är den starka kommunikationsstruktur som föreslås i översiktsplanen, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. För att förstärka möjligheten att bo i olika delar av Lekeberg och skapa underlag för en stark kommunikationsstruktur behöver de lokala förutsättningarna användas på bästa sätt. Vad som är en hållbar bebyggelseutveckling på en plats behöver inte vara hållbar på en annan.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGINRIKTNING

Hur många bostäder behövs? Den planerade befolkningsutvecklingen om max 1 200 personer till år 2050, motsvarar ett behov av cirka 520 bostäder fram till år 2050 (2), se tabellen nedan. Utslaget på hela perioden motsvarar det i genomsnitt cirka 20 bostäder per år totalt i Lekeberg, men kan i praktiken variera från år till år.

LEKEBERG	Regional prognos	Nationell prognos	Planeringstak
Befolkning 2023	8 600 personer	8 600 personer	8 600 personer
Befolkningsökning till år 2050	+ 2 000 personer	+ 1 400 personer	max + 1 200 personer
Antal nya bostäder till år 2050	+ 870 bostäder	+ 610 bostäder	max + 520 bostäder
Antal invånare 2050	10 600 personer	10 000 personer	9 800 personer

Bostadsbehov i Lekeberg till år 2050, med olika scenarier för befolkningsutveckling. Enligt planerat befolkningsscenario behövs som mest cirka 520 bostäder fram till år 2050, vilket motsvarar ungefär 20 bostäder per år.

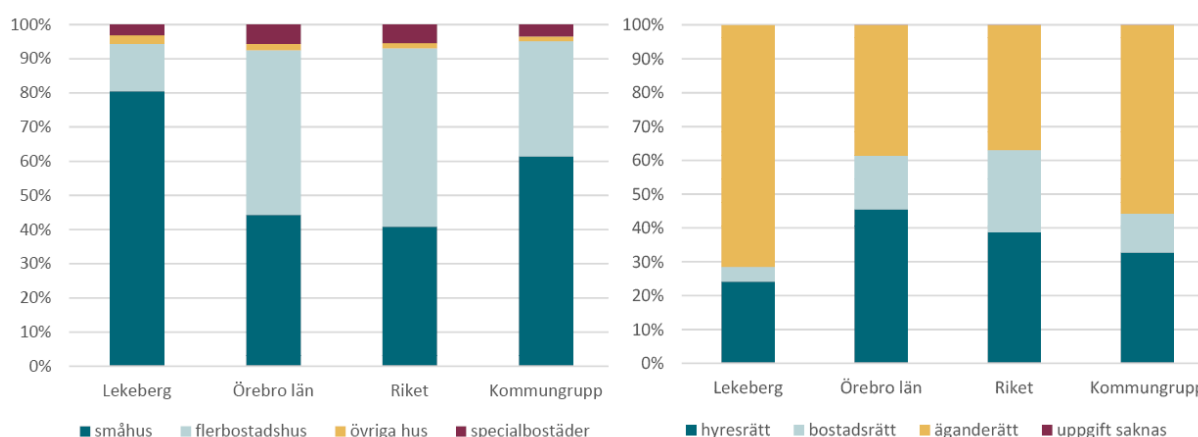
Bostadsbehov kommunelar. Uppskattat bostadsbehov i kommunens tätorter och övriga orter och landsbygd enligt planerad befolkningsutveckling varierar mellan olika delar av Lekeberg, se tabellen nedan. Befolkningsutveckling och bostadsbehov utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling på olika platser, och förutsätter att annan infrastruktur är på plats. Planerat bostadstillskott i Lanna motsvarar i huvudsak permanentning av fritidshus, samt omvandling av och mindre tillskott till befintliga bostäder, vilket är en kraftig förändring jämfört med tidigare utveckling och de utvecklingsskisser som diskuteras i den tidiga dialogen om översiktsplanen (3). Även i Fjugesta och Mullhyttan planeras för färre bostäder, medan antalet är detsamma i övriga kommunen, främst beroende på att bostäder på landsbygden sällan planläggs (4).

KOMMUNELAR	Befolkning 2023	Befolkningsökning max till år 2050	Bostadsbehov max till år 2050	Befolkning max 2050
Fjugesta	2 370 personer	500 personer	220 bostäder	2 870 personer
Lanna	1 690 personer	170 personer	70 bostäder	1 860 personer
Mullhyttan	560 personer	150 personer	60 bostäder	710 personer
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	380 personer	170 bostäder	4 360 personer
Lekeberg	8 600 personer	1 200 personer	520 bostäder	9 800 personer

Bostadsbehov i olika delar av kommunen till år 2050, enligt planerat scenario för befolkningsutveckling. Under perioden behövs som mest cirka 520 bostäder, vilket motsvarar ungefär 20 bostäder per år.

Bostadstyper. Av alla bostäder i Lekeberg finns idag drygt 80 procent i småhus, och cirka 14 procent i flerbostadshus (5), vilket är en relativt stor obalans, se tabell nedan. För att balansera det framtida bostadsbyggandet föreslås följande fördelning som riktvärde vid nybyggnation av sammanhängande bostadsbebyggelse:

- 30 procent bostäder i flerbostadshus
- 70 procent bostäder i småhus

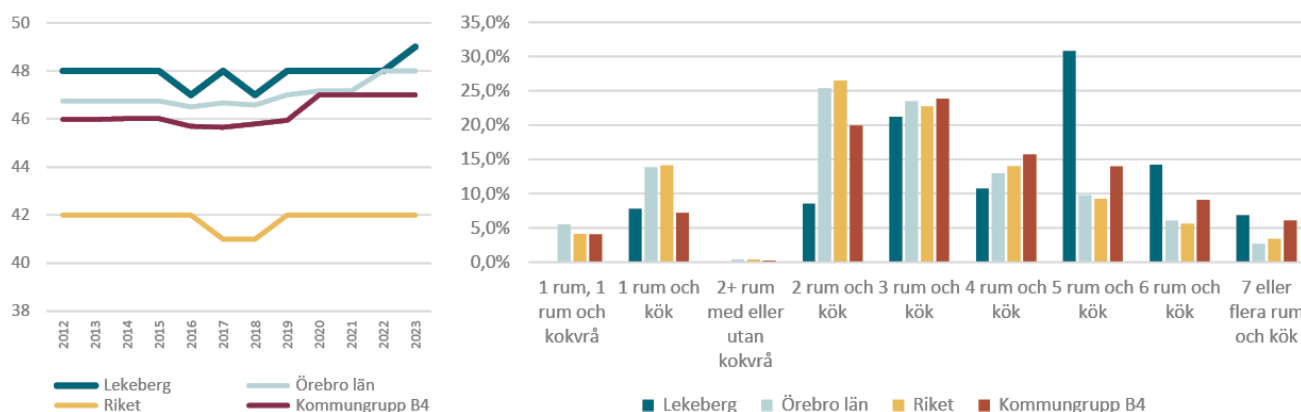
Till vänster - Fördelning mellan bostadstyper i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4, 2023. Till höger - Fördelning mellan upplåtelseformer för bostäder i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4 (pendlingskommun nära större stad), 2023. Källa: statistikdatabasen.scb.se.

Upplåtelseformer. När det gäller upplåtelseformerna har Lekeberg betydligt större andel äganderätter än riket, länet och pendlingskommuner nära större stad (6). Hyresrätterna finns framför allt i Fjugesta, varför det kan finnas ett behov av att få till mer varierade upplåtelseformer med fler hyres- och bostadsrätter i Lanna och i Mullhyttan.

Bostadsstorlek. Den genomsnittliga boytan i Lekeberg är 49 kvadratmeter per invånare, vilket är något högre än länet och kommungruppen, och det har övervägande byggts småhus med 5–7 rum under de senaste femton åren (7), se tabell nedan.

Efterfrågan och behov av bostäder är inte helt samma sak. Bostadsbehov handlar om hur många bostäder som skulle behövas för att uppnå behovstäckning, medan bostadsefterfrågan, hänger samman med hushållens ekonomiska förutsättningar att hyra eller köpa de bostäder som kan erbjudas på bostadsmarknaden. Många inflyttare till kommunen är barnfamiljer som efterfrågar småhus med flera rum, vilket också är vad bostadsmarknaden tillhandahållit. I kommunens ansvar för bostadsförsörjningen ingår dock också att tillgodose av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. I den fortsatta bostadsplaneringen behöver därför bostadsbehoven analyseras närmare, och strategier utvecklas för att möta behov som inte tillgodoses av bostadsmarknaden.

Mer varierat bostadsutbud. Den översiktliga bedömningen är att den fortsatta planeringen behöver säkerställa att orterna växer med en varierad bostadssammansättning, så att det blir möjligt för till exempel unga, ensamstående eller äldre att bo kvar på orten. Ett varierat bostadsutbud med olika bostadstyper, upplåtelseformer och bostadsstorlek gör det möjligt för människor i olika skeden och med olika förutsättningar att hitta bostad.

Till vänster – Bostadsstorlek 2012–2023 i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4 (pendlingskommun nära större stad). Till höger – Fördelning mellan olika lägenhetsstorlekar vid nybyggnation av bostäder, 2011–2023, i Lekeberg, Sverige, kommungrupp B4 och Örebro län. Källa: statistikdatabasen.scb.se.

Fotnoter:

- 1) avser 2023
- 2) räknat på 2,3 personer per bostad
- 3) i den tidiga dialogen föreslogs 330 bostäder i Lanna
- 4) i den tidiga dialogen föreslogs 360 bostäder i Fjugesta, 180 i Mullhyttan och 380 i övriga delar av kommunen
- 5) övriga hus knappt 3 %, specialbostäder drygt 3 %, källa statistikdatabasen.se
- 6) Kommungrupp B4
- 7) 2009–2023

Utveckling av bostadsbebyggelse

BEBYGGELSESTRUKTUR

Bebyggelse i utvecklingsinriktningen. För att ta till stånd en långsiktig hållbar utveckling av hela kommunen, har en övergripande utvecklingsstrategi för Lekeberg formulerats i översiktsplanen, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Den handlar om att bygga en stark struktur, att samordna bebyggelse och kommunikationer, att kraftsamla i stråken, och att länka samman olika delar av kommunen med de starka stråken.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer:

- *Huvudort*
- *Länkad ort*
- *Landsbygdsbebyggelse*

Indelningen hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till den övergripande strukturen, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. Till varje bebyggelsetyp finns riktlinjer som beskriver dess relation till strukturen som helhet och hur bebyggelsen bör utvecklas för att stärka strukturen.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I UTVECKLINGSDIRIKTIONEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bebyggelsestruktur. När man tittar närmare på hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översiktsplanen andra begrepp för att beskriva olika typer av bebyggelse i ortstrukturen:

- *Tätort* – motsvarar *Huvudort* i strukturbilden
- *Tätortsnära område* – motsvarar sådan *Landsbygdsbebyggelse* som ligger allra närmast tätorterna
- *Mellanstor ort* – motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden
- *Mindre orter och landsbygd* – motsvarar *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätort i översiktsplanen motsvarar huvudort i utvecklingsinriktningen och är ett större område med samlad bebyggelse, där ny bebyggelse behöver prövas i ett sammanhang. Till Tätort räknas kommunens större tätorter, Fjugesta, Lanna och Mullhyttan. Enligt SCB:s definition av tätort (1) är Gropen-Kvistbro också en tätort, och i de tidiga utvecklingsskisserna ingick den som en så kallad utvecklingsort (2) i översiktsplanen. Efter inspelen i den tidiga dialogen är bedömningen att det för närvarande inte finns möjlighet till en mer samlad bebyggelseutveckling i Gropen-Kvistbro. Istället förslås att orten ingår som *Mellanstor ort* i översiktsplanen.

I översiktsplanen pekas Fjugesta, Lanna och Mullhyttan ut som *Tätort*. Läs mer under tematiska inriktningar för respektive tätort under *Geografiska inriktningar*.

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

GÅ TILL TEXT OM LANNA

GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN

VISA KARTA ÖVER TÄTORT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätortsnära område. Förutsättningarna för den landsbygd som ligger allra närmast tätorterna skiljer sig från den övriga landsbygden. Intresset av att bygga ökar ofta i tätorternas omedelbara närhet, vilket gör att det finns behov att pröva sådan bebyggelse samlad för att helheten ska bli bra, till exempel att det finns tillgång till samlade vatten- och avloppslösningar, att trafiken inte skapar problem och att det finns utrymme för gång- och cykelbanor.

Områden som ligger 500 meter från Fjugesta och Lanna och 300 meter från Mullhyttan pekas i översiktsplanen därför ut som *Tätortsnära område*, där ny bebyggelse behöver prövas i ett sammanhang.

VISA KARTA ÖVER TÄTORTNÄRA OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätortsnära område ingår i Lekebergs landsbygder, se kapitel *Lekebergs landsbygder* under *Geografiska inriktningar*.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

Mellanstor ort i översiktsplanen motsvarar länkad ort i utvecklingsinriktningen och är bebyggelseområden med minst 30 invånare. Hit räknas de länkade orterna i strukturbilden: Lekhyttan, Leken, Brotorp, Hidingebro, Vekhyttan, Ingelstorp, Södra Folkavi, Hackvads Via, Edsberg, Bäckatorp och tätorten Groppen-Kvistbro, inklusive Kvistbro stationssamhälle och Västaby. Dessa orter ingår i Lekebergs landsbygder, se kapitel *Lekebergs landsbygder* under *Geografiska inriktningar*.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

I översiktsplanen pekas dessa orter ut som *Mellanstor ort*.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mindre orter och landsbygd. Mindre orter och landsbygd motsvarar landsbygdsbebyggelse i utvecklingsinriktningen och omfattar bostäder och annan bebyggelse utanför *Tätort*, *Tätortsnära område* eller *Mellanstor ort*. Bebyggelsen ligger enskilt eller samlad i mindre bebyggelsegrupper eller byar.

I översiktsplanen har alla områden utanför *Tätort*, *Tätortsnära område* eller *Mellanstor ort* pekats ut som *Mindre orter och landsbygd*.

VISA KARTA ÖVER MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mindre orter och landsbygd ingår i Lekebergs landsbygder, se kapitel *Lekebergs landsbygder* under *Geografiska inriktningar*.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

Centrumfunktioner. Fjugesta, Lanna och Mullhyttan har en funktion som servicecentrum för omgivande landsbygd, och Fjugesta även för kommunen som helhet, se avsnitt kapitel *Handel och service*.

I översiktsplanen pekas centrala Fjugesta ut som *Kommuncentrum*, och centrala Lanna respektive Mullhyttan ut som *Lokalt nav*, se kapitel *Handel och service*.

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALT NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Fotnoter:

1) En tätort är enligt SCB:s definition en ort med minst 200 invånare med högst 200 meter mellan husen. Groppen-Kvistbro inklusive Binninge hade ca 270 invånare 2023

2) namn för huvudort i den tidiga dialogen

SÄRSKILDA BEBYGGELSEOMRÅDEN

Områden för bostäder i tätorter. Blandad bostadsbebyggelse i översiktsplanen är områden i *Tätort* som huvudsakligen innehåller bostäder men också kan ha inslag av service och verksamheter som inte är störande för omgivningen eller som medför stora trafikmängder. De omfattar:

- Befintliga områden med sammanhållen bostadsbebyggelse (status befintlig)
- Befintliga områden som föreslås utvecklas med fler bostäder eller nya områden för bostäder som redan är planlagda eller håller på att planläggas (status utvecklad, etapp 2026–2035 eller 2036–2050)
- Områden som pekas ut i tätorterna för att provas för ny sammanhållen bostadsbebyggelse i den fortsatta planeringen (status ny, etapp 2026–2035, 2036–2050 eller efter 2050)

Utöver befintlig bebyggelse pekas följande områden för blandad bostadsbebyggelse ut:

Fjugesta - sju områden som tillsammans omfattar 150–240 bostäder under planperioden, se avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Fjugesta* under *Geografiska inriktningar/Fjugesta*.

[GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA](#)

Lanna – tre områden som tillsammans omfattar 60–110 bostäder under planperioden, se avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Lanna* under *Geografiska inriktningar/Lanna*.

[GÅ TILL TEXT OM LANNA](#)

Mullhyttan – sex områden som tillsammans omfattar 60–90 bostäder under planperioden, se avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Mullhyttan* under *Geografiska inriktningar/Mullhyttan*.

[GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN](#)

I översiktsplanen har befintliga och framtida områden för bostäder med inslag av service och icke-störande verksamheter pekats ut som *Blandad bostadsbebyggelse*.

VISA KARTA ÖVER BLANDAD BOSTADSBEBYGGELSE I FJUGESTA/LANNA/MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Områden för bostäder på landsbygden. Bostadsbebyggelsen på landsbygden ligger samlad i byar, i mindre grupper av bostäder eller enskilt, och bör fortsatt behålla denna struktur. Större sammanhängande områden med blandad bostadsbebyggelse bör även fortsättningsvis ligga i tätorterna, medan bostadsbebyggelsen på landsbygderna bör utvecklas mer småskaligt. Bebyggelsen i *Mellanstor ort* skulle med fördel kunna utvecklas långsiktigt med mer bebyggelse som är småskalig och väl anpassad till platsens karaktär, medan ny bebyggelse i *Mindre orter och landsbygd* kan kompletteras med enstaka bostäder som företrädesvis ligger i anslutning till befintlig bebyggelse, eller på annan lämplig plats, se riktlinjer för *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd*. Till *Mellanstor ort* räknas de länkade orterna i strukturbilden: Lekhyttan, Leken, Brotorp, Hidingebro, Vekhyttan, Ingelstorp, Södra Folkavi, Hackvads Via, Edsberg, Bäckatorp och tätorten Gropen-Kvistbro, inklusive Kvistbro stationssamhälle och Västanby. När det gäller byggnader för jordbrukets behov, se riktlinje för *Jordbruksmark*.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT OCH MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Övriga områden som berör bostadsbebyggelse. Försiktighetsområde förtätning i översiktsplanen är områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, se avsnitt *Försiktighetsområde förtätning* i kapitel *Kulturmiljö*. Vidare föreslås Fjugesta centrum som ett område där särskild omsorg ska läggas på bebyggelsens och gaturummets gestaltning, funktionalitet

och tillgänglighet, med utgångspunkt från det gestaltningsprogram som tagits fram, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT GESTALTNINGSOMRÅDE OCH FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

UTFORMNING

Tätt och nära. För att hushålla med markresursen behöver ny bebyggelse i första hand komplettera och förtäta den befintliga bebyggelsen, istället för att ta ny mark i anspråk. Genom att bygga inåt och förtäta bebyggelsen istället för att sprida ut den, minskar avstånden mellan olika funktioner och tillgängligheten till arbetsplatser, service och fritidsaktiviteter ökar. Det underlättar för kollektivresande, cykling och gång, och gör de tekniska försörjningssystemen mer effektiva och robusta. En tätare bebyggelse ger också mer sammanhållna och levande gaturum och platser där många människor uppehåller sig. Vad som uppfattas som tätt kan skilja sig mellan olika platser, men i Lekeberg handlar det oftast om en lägre bebyggelse som ligger mer samlat än tidigare för att hushålla med markresursen. Förtätning av bebyggelsen ska också ske med hänsyn till kulturmiljön, till den unika platsens förutsättningar och identitet, och till behovet av grönområden och andra friytor, vilket gör att det ibland inte är lämpligt att förtäta. Det kan behöva bedömas från fall till fall, men gäller särskilt i vissa områden:

Områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*, se avsnitt *Försiktighetsområde förtätning* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING I FJUGESTA/LANNA/MULLHYTTAN/GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Gestaltning. Ny och ändrad bebyggelse behöver också gestaltas med omsorg, både vad gäller fungerande strukturer, såsom till exempel närmiljö och tillgänglighet till promenadstråk, gång- och cykelvägar, men också platser och byggnaders utseende och anpassning till miljön. För Fjugesta centrum har ett gestaltningsprogram tagits fram, ett område där särskild omsorg ska läggas på bebyggelsens och gaturummets gestaltning, funktionalitet och tillgänglighet förslås i översiktsplanen, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT GESTALTNINGSOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Blandat. För att åstadkomma miljöer med hög närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service, och som är levande under större delar av dygnet, kan nya bostäder med fördel samlokaliseras med service och arbetsplatser som har ingen eller liten omgivningspåverkan, till exempel närlivs, frisörer eller cykelreparatörer. Utöver funktionsblandning bör man också sträva efter en blandning av olika bostadstyper, upplåtelseformer och bostadsstorlek i bostadsområdena, se avsnitt *Bostadsbehov* ovan.

Rika utemiljöer. Tillgängliga och upplevelserika miljöer för utevistelse, möten och rekreation, både i bostadsområdet och gemensamt för fler områden, bidrar till ökad hälsa, trygghet och trivsel för de som bor där och öka bostadsområdets och ortens attraktivitet, se kapitel *Människor och livsmiljö* och avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter*, för att uppmärksamma behovet av rekreativa och sociala kvaliteter i utemiljön. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

LOKALISERING AV BOSTÄDER

Förstärk strukturen. Bostadsutveckling bör i första hand ske genom komplettering av befintlig bebyggelse i *Tätort* och *Mellanstor ort*. På så sätt kan en stark struktur byggas som underlättar för att bo och verka i hela kommunen och befintlig infrastruktur tas till vara, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektivtrafikstråken, bidrar också till att förstärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Följande huvudprinciper föreslås som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen:

Lokaliseringsprinciper för bostadsbebyggelse

Ny bostadsbebyggelse ska i första hand förstärka befintlig bebyggelse:

- **Tätorter** - större sammanhängande bostadsområden och kompletteringar i befintlig bebyggelse, främst i lägen med bra tillgång till kollektivtrafik
- **Mellanstora orter** - enskilda orter och grupper av bostäder som kompletterar och knyter samman orten
- **Mindre orter och enskilda lägen** - enskilda bostäder som företrädesvis kompletterar och knyter samman orter och byar, eller enskilda bostäder i mer enskilda lägen där förhållandena i övrigt tillåter det

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse - Bostäder* som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätorter. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* lokaliseras samlade områden för bostadsbebyggelse till utpekade områden eller till befintlig bebyggelse i bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen. Till tätort räknas här kommunens tre större tätorter Fjugesta, Lanna och Mullhyttan.

VISA KARTA ÖVER TÄTORTER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätortsnära områden. Inom *Tätortsnära område* strax utanför tätorterna, kan enskilda bostäder provas, medan större sammanhängande bebyggelseområden i första hand ska provas inom tätorten.

VISA KARTA ÖVER TÄTORTSNÄRA OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mellanstora orter. Ny bostadsbebyggelse i *Mellanstor ort*, i form av enstaka eller mindre grupper av bostäder, bör komplettera och knyta samman den befintliga bebyggelsen på orten. Bebyggelsen kan med fördel vara blandad, med olika bostadsformer och inslag av verksamheter och service med liten eller ingen omgivningspåverkan.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTORA ORTER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mindre orter och landsbygd. Ny bostadsbebyggelse i *Mindre orter och landsbygd* fyller en viktig funktion för kommunens attraktivitet och för en levande landsbygd. Den kan också bidra till att stärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Nya bostäder på landsbygden placeras företrädesvis i anslutning till befintlig bebyggelse i mindre orter, eller på annan lämplig plats där vatten, avlopp och andra frågor går att lösa på ett bra sätt. Vid nybyggnation längre ifrån stråken innebär att man inte kan räkna med samma närhet till service som i tätorterna. Läs mer om respektive tätort och tätortsnära område under *Geografiska inriktningar* i kapitel *Fjugesta, Lanna och Mullhyttan*, och om mellanstora orter i kapitel *Lekebergs landsbygder*.

VISA KARTA ÖVER MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om respektive tätort och tätortsnära område under *Geografiska inriktningar* i kapitel *Fjugesta, Lanna och Mullhyttan*, och om mellanstora orter i kapitel *Lekebergs landsbygder*.

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

GÅ TILL TEXT OM LANNA

GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

LÄMPLIGHETSPRÖVNING AV BOSTADSBEBYGGELSE

Plan- och bygglagen (PBL)

Prövningsformer. All bebyggelse lämplighetsprövas enligt plan- och bygglagen (3), och tillämpningen preciseras successivt genom utfall i de rättsfall som prövas när olika beslut överklagas. Prövning av ny eller ändrad bebyggelse och markanvändning sker med detaljplan eller områdesbestämmelser och/eller förhandsbesked och bygglov:

Prövning med detaljplan och områdesbestämmelser. Ny sammanhängande bebyggelse och reglering av befintlig bebyggelse som behöver ske i ett sammanhang, ska i första hand prövas genom detaljplan (4). Områdesbestämmelser kan användas för att reglera enskilda frågor för begränsade områden av kommunen som inte omfattas av en detaljplan, till exempel kulturmiljöfrågor. Äldre planer, till exempel byggnadsplaner och avstyckningsplaner gäller som detaljplaner. Detaljplanen utreder om marken är lämplig, reglerar hur mark och vatten ska användas och hur bebyggelsen ska se ut. I plan- och bygglagen finns bestämmelser om i vilka situationer en detaljplan ska göras (PBL kap 4:2). När det gäller bostäder ska en detaljplan tas fram för:

- Ny sammanhållen bebyggelse med bygglovspliktiga byggnadsverk, om det behövs med hänsyn till bebyggelsens karaktär, omfattning eller inverkan på omgivningen, till behovet av samordning eller till förhållandena i övrigt
- Bebyggelse som ska förändras eller bevaras, om regleringen behöver ske i ett sammanhang med hänsyn till den fysiska miljö som åtgärden ska genomföras i, till åtgärdens karaktär eller omfattning eller till förhållandena i övrigt

Det innebär att det i de flesta fall behövs en detaljplan för sammanhängande bostadsbebyggelse, och i vissa fall till och med för enstaka bostadshus om miljön eller förhållandena kräver prövning i ett sammanhang.

Huvudprincip för prövning av bostadsbebyggelse med detaljplan

- **Blandad bostadsbebyggelse i tätort** - med detaljplan
- **Tätort och Tätortsnära område, utanför Blandad bostadsbebyggelse** - med detaljplan eller i särskilda fall med förhandsbesked och bygglov

I Lekeberg är huvudprincipen att lämplighetsprövning av nya bostäder alltid ska ske med detaljplan i nytt utpekad område för *Blandad bostadsbebyggelse*, och i de allra flesta fall i *Tätort och Tätortsnära område*, se riktlinjer för dessa. Tätorterna och dess direkta närområde är per definition sammanhängande bebyggelse, varför ny bebyggelse som huvudprincip ska prövas med detaljplan. Områden för *Blandad bostadsbebyggelse* har redan bedömts som lämpliga för bostäder i denna översiktsplan, varför man kan räkna med positivt planbesked för bostadsbyggnation i enlighet med planen.

VISA KARTA ÖVER BLANDAD BOSTADSBEBYGGELSE, TÄTORT OCH TÄTORTSNÄRA OMRÅDE
(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Prövning med förhandsbesked och bygglov. I de fall ny bebyggelse kan tillkomma utan föregående prövning i detaljplan sker lämplighetsprövning genom förhandsbesked eller bygglov. Prövning genom bygglov eller förhandsbesked kan komma att kräva sådana utredningar som i annat fall genomförs i detaljplan. Ny eller ändrad bebyggelse inom gällande detaljplan kräver också bygglovsprövning, och ska alltid medges om åtgärderna är förenliga med detaljplanen. Om ansökan inkommer om bygglov för åtgärder som är förenliga med gällande detaljplan, men som till exempel strider mot översiktsplanens intentioner, kan byggnadsnämnden (PBL 9:28) besluta om anstånd i upp till två år med avgörandet, om arbete med detaljplan påbörjats.

Huvudprincip för prövning av bostadsbebyggelse utan detaljplan

- **Mellanstor ort** - upp till tre bostäder utan detaljplan om bebyggelsestrycket är lågt och förhållandena i övrigt tillåter det
- **Mindre orter och landsbygd** - enstaka bostäder med förhandsbesked och bygglov, eller i med undantagsfall detaljplan

I Lekeberg är huvudprincipen att lämplighetsprövning av upp till tre bostäder nya bostäder i *Mellanstor ort* bör kunna ske med förhandsbesked och bygglov utan detaljplan, om bebyggelsestrycket inte är högt, även om orterna utgör sammanhållen bebyggelse, se riktlinjer. Den nya bostadsbebyggelsen ska knyta samman befintlig bebyggelse i själva orten. Syftet är att underlätta för kompletterande bebyggelse genom att förenkla prövningsprocessen, utan att sänka kraven för prövningen. I *Mindre orter och landsbygd* (5) prövas enstaka bostäder huvudsakligen med förhandsbesked och bygglov, se riktlinjer. Ny större sammanhängande bostadsbebyggelse är inte lämplig att lokalisera utanför tätorterna.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT OCH MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Prövning utan detaljplan eller bygglov. Viss byggnation kan tillkomma utan förhandsbesked eller bygglov (6), till exempel så kallade friggebodar och attefallsåtgärder, liksom uteplatser och skärmtak inom vissa gränser. För områden inom sammanhållen bebyggelse och i områden utanför detaljplan och sammanhållen bebyggelse (7) finns ytterligare bygglovsbefriade åtgärder. En åtgärd som inte behöver lov kan ändå vara anmälningspliktig enligt plan- och bygglagen. Det finns även bestämmelser om krav på marklov, rivningslov mm. En lov- eller anmälningspliktig åtgärd får inte påbörjas innan byggnads-

nämnden gett startbesked. Utanför detaljplanerat område krävs inte bygglov för ekonomibyggnader för jordbruk, skogsbruk eller liknande näring. Däremot krävs bygglov om byggnaden tas i anspråk eller inreds för ett väsentligt annat ändamål.

Fotnoter:

3) SFS 2010:900

4) plan- och bygglagen kap 2

5) dvs utanför Tätortsnära område eller Mellanstor ort

6) plan- och bygglagen kap 9 §§ 3–7

7) Sammanhållen bebyggelse definieras som en samling byggnadsverk som inte enbart består av anläggningar, och där de bebyggda tomterna gränsar till varandra eller åtskiljs endast av väg, parkmark eller dylikt. Vad som räknas som en samling byggnadsverk bedöms från fall till fall, men utgångspunkten är 10–20 hus inklusive komplementbyggnader mm. Även områden ner till tre byggnader på två tomter kan räknas som sammanhållen bebyggelse om miljön är känslig, till exempel en utpekad kulturmiljö. Sammanhållen bebyggelse kan även vara områden med särskilt stort bebyggelsetryck eller i särskilt behov av gemensamma anläggningar

Ett livskraftigt näringsliv

Hur näringslivet i kommunen utvecklas är viktigt både för att skapa arbetstillfällen och för att få en robust utveckling av kommunen som helhet. Inom temat ryms utveckling av verksamheter, handel och service, liksom jord- och skogsbruk.

Verksamheter

Planeringsinriktning Verksamheter

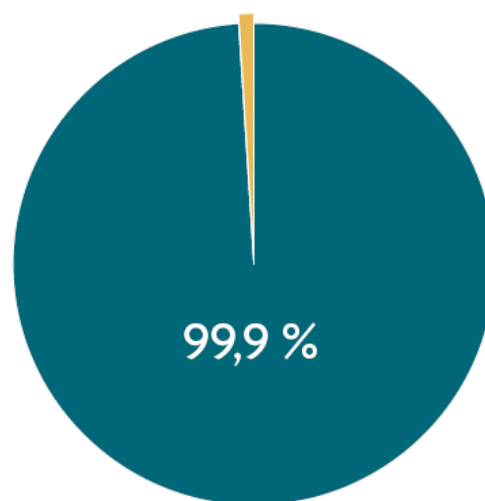
Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Prioritera utvecklingen av infrastruktur och kollektivtrafik för att underlätta för näringslivets kompetensförsörjning.
- Använd varje del av ett verksamhetsområde till det som det är mest lämpat för. Lokalisera på ett sätt som minimerar behovet av transporter av material och människor.
- Förtäta befintliga och nya verksamhetsområden, minimera andelen hårdgjorda ytor och använd yteffektiva lösningar som begränsar utbredningen på värdefull jord- och skogsbruksmark.

Näringsliv och verksamheter i Lekeberg

ETT SMÅSKALIGT NÄRINGSLIV

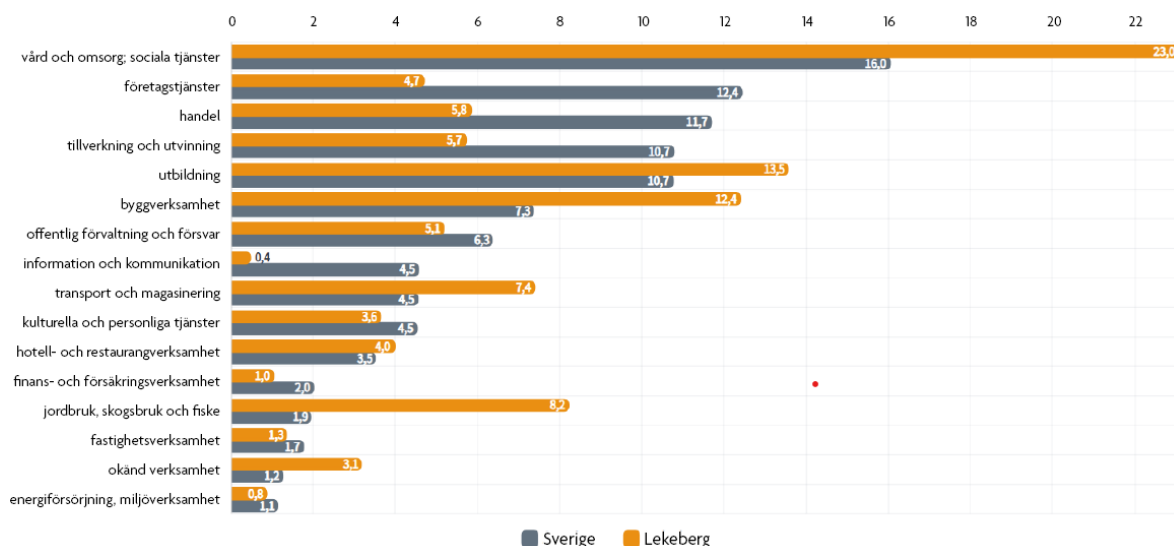
Många arbetar i små företag. Lekeberg har ett levande näringsliv med många små företag, av vilka många har sitt ursprung i jorden och skogen. Över 18 procent av den arbetsföra befolkningen driver företag, jämfört med drygt 13 procent i Sverige som helhet (1). Småföretagen utgör en stor majoritet av samtliga företag i kommunen. Nio av tio företag är så kallade mikroföretag med färre än 10 anställda och hela 99,9 procent av företagen har färre än 50 anställda, se figur nedan (2). Av de totalt cirka 2 800 arbetsplatserna som finns i Lekeberg (3) står de små företagen med färre än 50 anställda för cirka 50 procent, större företag för några procent och offentliga och andra organisationer för över 45 procent (4).

Andel arbetsställen i små och större företag i Lekeberg, 2016.
SCB Företagsregister. Källa: Företagarna 2024a.

■ Småföretag (<50 anställda)
■ Större företag (50+ anställda)

Lekebergs branschstruktur domineras av framför fem branscher sett till andelen arbetstillfällen: *Vård och omsorg* som står för hela 23 procent av alla arbetstillfällen i Lekeberg (2020), *Utbildning* med cirka 14 procent, *Byggverksamhet* med cirka 12 procent, *Jordbruk, skogsbruk, fiske* med cirka 8 procent och *Transport och magasinering* med cirka 7 procent av arbetstillfällena. Dessa fem har alla större andel av arbetstillfällena jämfört med kommungruppen, länet och landet som helhet. Däremot står *Tillverkning och utvinning* och *Handel* jämförelsevis för en mycket liten del av arbetstillfällena i Lekeberg, se diagram nedan.

Procentuell andel av arbetstillfällen i Lekeberg efter näringsgren 2021. Källa: Svenskt Näringsliv, 2024a.

Låg sårbarhet. För att minska känsligheten för konjunktursvängningar och kriser som drabbar en enskild bransch, är det en fördel med en bred näringslivsstruktur inom olika branscher, så kallad diversifiering. Men även om diversifieringen inte är hög i Lekeberg, är sårbarheten förhållandevis låg, eftersom Lekeberg ligger så centralt inom Örebro arbetsmarknadsregion, med korta avstånd till branscher som saknas i kommunen. Exempelvis arbetar närmare 12 procent av Lekebergsborna inom *Tillverkning och*

utvinning och cirka 11 procent inom *Handel*, se kapitel *Förutsättningar i omvärlden och i närområdet*, branscher som är små inom kommunens gränser, men stora i grannkommunerna.

GÅ TILL TEXT OM FÖRUTSÄTTNINGAR I OMVÄRLDEN OCH I NÄROMRÅDET

Ett näringsliv i förändring. Precis som samhället i övrigt, står näringslivet och arbetsmarknaden inför stora förändringar, dels genom att komplexiteten ökar när ny teknik och nya aktörer ger sig in på marknaden, dels genom att utvecklingstakten ökar. Invanda begrepp ställs på ända, och det blir allt viktigare att å ena sidan kunna leverera snabbt och i tid, å den andra att förstå och hantera kommande förändringar och ökad osäkerhet. Samtidigt växer kraven på hänsyn till miljön, inte bara vad gäller direkt påverkan i form av utsläpp och buller, utan också indirekt genom en miljödriven efterfrågan på produkter och tjänster. Lekeberg, regionen och den större omvärlden behöver fler människor och innovativa företag som utvecklar nya lösningar på de utmaningar vi står inför.

Fotnoter:

1) avser 2023, Svenskt näringsliv 2024a

2) I beräkningen är inte branschen "jordbruk, skogsbruk och fiske" med, då den består av många enskilda skogsägare. Källa: Företagarna 2024a

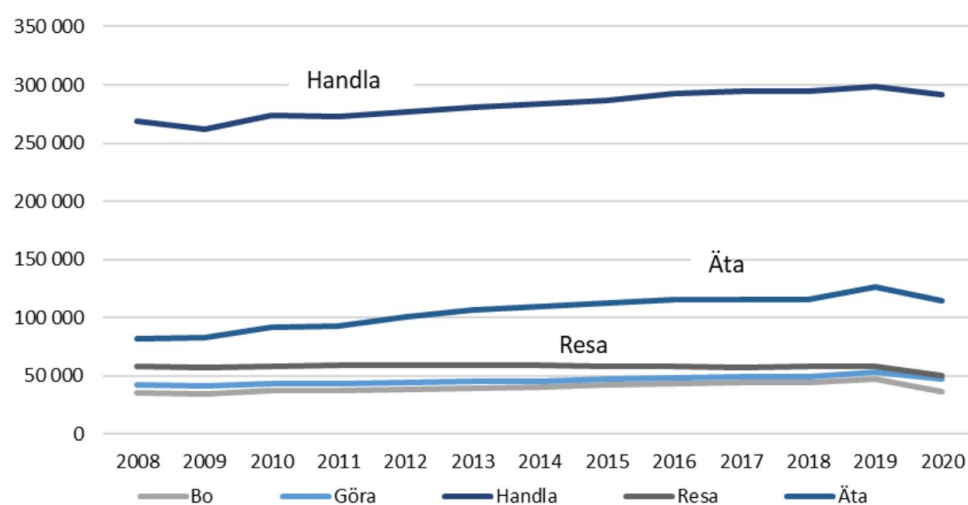
3) avser 2023, Företagarna 2024a

4) Kommunen är den största arbetsgivaren och står för över 45 % av arbetstillfällena i Lekeberg 2023, enligt Svenskt näringsliv 2024a

BESÖKSNÄRING

Turism och besöksnäring. Turismen har en viktig roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera det lokala näringslivet. Turism är människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning, medan begreppet besöksnäring beskriver alla branscher som får del av de pengar som besökare spenderar. Det är således inte bara hotell, campingplatser, konferensanläggningar och aktivitetsföretag som ingår i besöksnäringen, utan även till exempel livsmedelsbutiker, bensinstationer, taxi- och bussbolag.

Sysselsättning. Turismen stärker kommunens och regionens identitet och bidrar till att marknadsföra bygden, bland annat för framtida kommuninvånare. Vidare är besöksnäringen en personalintensiv bransch som till skillnad från andra näringar inte kan utlokaliseras. Det gör den värdefull som sysselsättningskapare. År 2020 var cirka 541 000 personer sysselsatta i besöksnäringen, vilket motsvarar elva procent av alla sysselsatta (5). Av dessa arbetar 54 procent inom handel och 28 procent inom hotell och restaurang, se tabell nedan. Besöksnäringen är på så sätt en bra inkörsport på arbetsmarknaden, inte minst för unga.

Antal sysselsatta inom besöksnäringens kategorier över tid. Källa: Tillväxtverket 2023a.

Natur och kultur drar. Stommen i besöksnäringen i Lekeberg utgörs av naturnära aktiviteter och upplevelser som golf, friluftsbad, vandring, fritidsfiske, kanoting, men också historiska miljöer, pilgrimsleder, gårdsbutiker, marknader och andra evenemang. Naturen, friluftslivet och kulturarvet är på så sätt viktiga dragarna för besöksnäringen i Lekeberg. Natur- och kulturturismen har en attraktiv målgrupp som är mindre säsongsbunden, är mer rörlig och spenderar mer än andra turister. Eftersom besöksanledningar finns i själva miljön, kan natur- och kulturturismen bidra inte bara till en hållbar ekonomisk utveckling utan också till en miljömässig och social hållbarhet, genom att miljöns och människans välbefinnande står i fokus.

Besöksnäringens behov. Besöksnäringen är generellt beroende av välfungerande infrastruktur, anläggningar av bra kvalitet med attraktiv lokalisering, hög tillgänglighet med mera. Besöksnäringens intressen i Lekeberg sammanfaller i hög grad med intressena för kulturmiljö, naturvärden och friluftsliv, men behoven skulle kunna preciseras ytterligare i den fortsatta planeringen för att kunna tillgodose bättre i avvägningen mot andra intressen. För att samhällsplaneringen ska kunna stödja besöksnäringen bättre är en turismstrategi eller liknande värdefull för att:

- identifiera sammanhängande områden, värdekärnor, enskilda objekt och sammanbindande stråk som är viktiga för besöksnäringen
- formulera hur områden, stråk och besöksmål som är viktiga för besöksnäringen kan förstärkas och utvecklas

I det fortsatta arbetet med kommunens strategiska planering kan man vid uppdatering av översiktsplanen:

- göra avvägningar av besöksnäringens anspråk gentemot andra intressen
- föreslå riktlinjer för mark- och vattenanvändningen som stödjer en hållbar utveckling av besöksnäringen

Fotnoter:

5) Tillväxtverket 2023a

STÖRNINGAR

Verksamhetsbuller. Vissa verksamheter alstrar buller som kan vara störande för omgivningen. I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller, se avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljöfarlig verksamhet. Vissa typer av verksamheter och anläggningar innebär risker för hälsan och för omgivningen. De verksamheter som har störst miljöpåverkan behöver tillstånd för verksamheten, medan de som har en mindre miljöpåverkan kan ha anmälningsplikt. I Lekeberg finns för närvarande nio verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet, se avsnitt *Miljöfarlig verksamhet* i kapitel *Miljörisker*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utveckling av verksamheter

Strategier i översiktsplanen. Omställningen ställer nya krav inte bara på företagens öppenhet och flexibilitet, utan också på till exempel gott företagsklimat, effektiv infrastruktur för godstransporter och på möjligheten att rekrytera specialiserad kompetens i ett större omland. Samhällsplaneringen kan påverka och stödja näringslivsutvecklingen inom framför allt följande områden:

- Kompetensförsörjning
- Infrastruktur för godstransporter
- Mark- och planberedskap
- Lokalisering av verksamheter

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Arbetsmarknadsförstoring. Brist på lämplig arbetskraft är ett stort tillväxthinder för företag, och kraven på god kompetensförsörjning blir allt viktigare för att möta den ökade komplexiteten och den generellt ökande arbetskraftsbristen. Samhällsplaneringens viktigaste bidrag för att förstärka möjligheterna till god kompetensförsörjning är att bygga en stark struktur som förstörar arbetsmarknadsregionen och ökar möjligheterna att pendla till specialiserade arbeten i kommunen. Läs mer i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

[GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR](#)

INFRASTRUKTUR FÖR GODSTRANSPORTER

Framkomlighet. En annan viktig fråga för näringslivet är behovet av god framkomlighet för godstransporter. Den övergripande utvecklingsstrukturen för Lekeberg är tänkt att stödja effektiva transporter av både människor och gods, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

[GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR](#)

MARK- OCH PLANBEREDSKAP

Samverkan. Varje verksamhet har ett eget ansvar för att hitta en bra plats att bedriva och utveckla sin verksamhet på. Till exempel kan en verksamhet som redan ligger på en plats behöva arbeta med strategiska markförvärv i närområdet för att möjliggöra framtida expansion, och i dialog med kommunen säkerställa att marken är lämplig för aktuell verksamhet. Samtidigt kan kommunen för att utveckla näringslivet behöva erbjuda företag ett varierat utbud av platser för lokalisering av nya verksamheter, och möjliggöra för befintliga verksamheter att expandera eller hitta ny lokalisering. Ett strategiskt läge i regionen, en väl utbyggd och fungerande infrastruktur och tillgång till kunnig och välutbildad arbetskraft är viktiga faktorer som påverkar var företag väljer att etablera sig eller stanna kvar. Tillgång till mark som redan är planlagd är också attraktivt, eftersom planprocesser tar tid och kostar pengar. För att underlätta för verksamhetsutvecklingen kan kommunen därför behöva agera som mellanhand genom att köpa in strategiskt belägen mark och planlägga den i förväg. På så sätt kan man också styra verksamhetsutvecklingen till lämpliga platser.

Mark för småskaliga verksamheter. Eftersom Lekeberg är en kommun med ett småskaligt näringsliv, är behovet av stora verksamhetsytor begränsat. Kring befintlig större verksamhet i Mullhyttan finns verksamhetsmark för möjlig expansion, och i Fjugesta finns två befintliga verksamhetsområden med outbyggd mark som bedöms täcka behovet för första halvan av planperioden. På längre sikt föreslås ett större verksamhetsområde nordost om Fjugesta. Lanna bedöms inte ha behov av ett nytt verksamhetsområde för småskalig verksamhet.

Befintliga och framtida områden för verksamheter som kan vara störande för omgivningen pekas ut som *Verksamhetsområde* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER VERKSAMHETSOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Effektiv markanvändning. Verksamhetsområden i översiktsplanen är områden för verksamheter som har viss omgivningspåverkan och som lämpar sig för samlade verksamhetsområden. Påverkan på omgivningen kan bero på att verksamheten alstrar mycket transporter, bullrar eller på annat sätt genererar störningar. Verksamheter med begränsad omgivningspåverkan och som är lämplig att lokalisera i närheten av bostäder bör i första hand lokaliseras till centrumområden eller blandad bostadsbebyggelse. Eftersom tillgången till mark är begränsad är det viktigt att använda avsatt verksamhetsmark yteffektivt och till det de är mest lämpade för. Till exempel är besöks- eller personalintensiva verksamheter lämpliga i de delar av verksamhetsområdena som har god tillgänglighet för cykel och kollektivtrafik, och verksamheter som är yrkrävande, till exempel grusupplag, olämpliga i ett tätortsnära verksamhetsområde.

Verksamhetsmark vid E18. När det gäller större etableringar med behov av verksamhetsmark vid E18, finns områden avsatta utanför Lanna i Örebro kommun, vilket bedöms täcka behovet under planperioden. Därmed är det inte motiverat att öppna kommunens enda motorvägsavfart vid Lekhyttan för verksamheter i nuläget. En eventuell framtida avsättning av mark för verksamhetsändamål påverkas av två utredningsområden i närheten av Lekhytteavfarten, dels *Utredningsalternativ järnväg*, dels *Utredningsområde masshantering schakt*, se kapitel *Teknisk försörjning*.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSLTERNATIV JÄRNVÄG OCH UTREDNINGSSOMRÅDE MASS-HANTERING SCHAKT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

LOKALISERING AV VERKSAMHETER

Rätt verksamhet på rätt plats. Var det är bäst att lokalisera olika verksamheter ur ett samhällsperspektiv beror på vilken typ av verksamhet det handlar om, vilken påverkan den har på omgivningen i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar, och behovet av att i möjligaste mån förstärka centrumkärnorna. Fem huvudprinciper föreslås som stöd för lokalisering av verksamheter i kommunen:

Publika verksamheter - i kommuncentrum och lokala nav i tätorterna

Verksamheter med ingen eller liten omgivningspåverkan - i kommuncentrum, lokala nav eller blandad bostadsbebyggelse, i tätorter, mellanstora orter, mindre orter och landsbygd

Störande verksamheter - i halvexterna eller externa lägen med bra kommunikationer

Ytkrävande verksamheter - i externa lägen goda transportmöjligheter

Platsbundna verksamheter som använder mark, vatten och luft som resurs - där resursen finns

Publika verksamheter. Butiker, caféer och andra verksamheter i tätorter som vänder sig till allmänheten, bör i första hand lokaliseras till centrum och lokala nav, för att centrummiljöerna ska bli mer attraktiva och levande. Publika verksamheter med stor omgivningspåverkan kan istället behöva lokaliseras till verksamhetsområden med bra tillgång till kollektivtrafik och cykelvägar. Se även kapitel *Handel och service*.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Verksamheter med ingen eller liten omgivningspåverkan. Arbetsplatser som inte har störande verksamhet och inte genererar mycket trafik, kan med fördel placeras i och anpassas till blandad bostadsbebyggelse. På så sätt blir det närmare mellan bostäder, arbetsplatser, kollektivtrafik och annan service, och en blandad bebyggelse blir mer levande under olika delar av dygnet. Se även avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Störande verksamheter. Verksamheter som är störande för omgivningen, till exempel tillverkningsindustri och verkstäder, behöver lokaliseras till externa lägen med bra kommunikationer för gods-transporter, där det är tillåtet att bullra och hantera till exempel farligt gods. Verksamheter som är störande men också personal- och/eller besöksintensiva, som till exempel handel med skrymmande varor, behöver dessutom ha god tillgänglighet till cykel- och kollektivtrafik och ligga så tätortsnära som möjligt i halvexterna lägen. Se även avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Ytkrävande verksamheter. Verksamheter som tar mycket plats, till exempel lager, bussgarage eller upplag av olika slag, är inte heller lämpliga att placera centralt i samhällena eftersom de lägena behöver användas mer yteffektivt. Ytkrävande verksamheter har ofta behov av goda transportmöjligheter, samtidigt som de kan ha omgivningspåverkan i form av buller vid lastning och lossning, eller en viss "stökighet" som gör att de inte bör ligga nära bostäder eller alltför synligt. Lägen bakom andra verksamheter i ett externt verksamhetsområde eller helt fristående kan vara lämpliga beroende på verksamhetens karaktär.

Platsbundna verksamheter. De verksamheter som använder marken, vattnet eller luften som en resurs, behöver finnas där resursen finns, till exempel areella näringar som jordbruk, skogsbruk och vindbruk, eller näringar som använder en resurs intensivt på ett särskilt ställe, till exempel bergtäkter. Se även kapitel *Areella näringar*, *Energiförsörjning* och *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ARELLA NÄRINGAR

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Verksamheter*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av verksamhetsbebyggelse. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Handel och service

Planeringsinriktning Handel och service

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Prioritera utvecklingen av kommuncentrum i Fjugesta och lokala nav i Lanna och Mullhyttan, genom upprustning av den offentliga miljön, förbättrad tillgänglighet och andra åtgärder som höjer attraktiviteten. I kommunens landsbygder har den lokala handeln med lanthandlare och gårdsbutiker en viktig roll för ett småskaligt näringsliv och en levande landsbygd.
- Lokalisera i möjligaste mån service, livsmedelshandel, butiker, kaféer, restauranger och andra småskaliga och besöksrika verksamheter i kommuncentrum eller lokalt nav.
- Lokalisera besöks- och personalintensiv handel som inte passar i kommuncentrum eller lokalt nav, till de delar av utpekade verksamhetsområden i tätorterna som har bäst tillgänglighet med kollektivtrafik och cykel, eller andra lägen med bra tillgänglighet med kollektivtrafik och cykel.

Service och centrumutveckling

OFFENTLIG OCH KOMMERSIELL SERVICE

Offentlig service. En god kommersiell och offentlig service har stor betydelse för att människor ska kunna ta del av samhällets stöd och andra varor och tjänster och för att skapa attraktiva och levande livsmiljöer. Till den offentliga servicen hör till exempel skola, vård och omsorg, bibliotek, idrottsanläggningar och försäkringskassa, i kommunal, regional eller statlig regi. Den offentliga servicen finns framför allt i kommunens tätorter.

Kommersiell service. Den kommunala servicens närvaro och kvalitet kan kommunen givetvis påverka i hög grad, genom utvecklade och medborgaranpassade tjänster och bemötande. När det gäller statliga och regionala tjänster är möjligheterna att påverka mindre. Den kommersiella servicens utbud har kommunen mycket små möjligheter att påverka, men kan genom centrumutveckling och framsynt lokalisering förbättra förutsättningarna. Idag går utvecklingen mot att offentlig och kommersiell service i allt högre grad flyttar ut på nätet och blir mer platsberoende genom olika digitala tjänster och växande e-handel.

CENTRUMUTVECKLING

Centrummiljöer. Digitaliseringen ger överlag en ökad tillgänglighet till fler varor och tjänster, men innebär samtidigt att många lokala butiker läggs ner och att det blir svårare att utveckla levande centrummiljöer där människor kan mötas. Vad kommunen kan göra för att utveckla den gemensamma centrummiljön, är att med sin samhällsplanering sträva efter att samlokalisera verksamheter som levererar varor, tjänster och upplevelser på ett klokt sätt för att skapa förutsättningar för mer upplevelserika centrummiljöer. Man kan också arbeta offensivt med evenemang, festivaler, kulturupplevelser med mera, tillsammans med föreningslivet, näringslivet, handeln och andra aktörer för att höja känslan av puls och aktivitet.

Centrumfunktioner. De tre större tätorterna i Lekeberg har olika förutsättningar för handel, service och centrumutveckling och centrumfunktionen varierar därför mellan de olika orterna. Gemensamt är att de ska ha ett centralt läge, nås bekvämt med cykel, kollektivtrafik och bil, deras roll som mötesplats, och behovet av en viss täthet av olika slags service och gemensamma funktioner som ger anledning till besök och bidrar till att utveckla centrum som mötesplats. En utmaning är att lösa bilparkering ett sådant sätt att det inte tränger undan andra funktioner som behövs för en tät och levande centrummiljö, till exempel genom att lägga parkeringar bakom byggnader och/eller i kanten av centrum-

området. En huvudhållplats för kollektivtrafiken bidrar till tillgängligheten men också till liv och rörelse, liksom även ett huvudcykelstråk.

I översiktsplanen föreslås två slags centrumområden för hela kommunen, dels *Kommuncentrum* i Fjugesta, dels *Lokalt nav* i Mullhyttan och Lanna.

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALA NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om *Kommuncentrum* i Fjugesta i avsnitt *Handel och service* i kapitel *Fjugesta*.

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

Läs mer om *Lokalt nav* i Lanna i avsnitt *Handel och service* i kapitel *Lanna*

GÅ TILL TEXT OM LANNA

Läs mer om *Lokalt nav* i Mullhyttan i avsnitt *Handel och service* i kapitel *Mullhyttan*.

GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN

Handel

HANDELN ÄR STRATEGISK

Handelns roll. Handeln är viktig för kommunens utveckling och attraktivitet. Den ger invånare ett utbud av varor och tjänster, förstärker kommunen som livsmiljö och ger möjligheter till nya arbetstillfällen. Inte minst viktiga är de arbetstillfällen som detaljhandeln genererar, bland annat som inkörsport i arbetslivet för unga och andra grupper som inte kommit in på arbetsmarknaden. Men handeln är till sin karaktär global och dess funktion är oberoende av kommungränser, en utveckling som förstärks av utvecklingen inom e-handeln. Tillgången till arbetstillfällen inom detaljhandel utanför kommunen kan därför vara lika viktig för kommunens utveckling som de inom kommunen.

Olika slags handel. Detaljhandel är handel där varor kan köpas enskilt, till skillnad från partihandel som är ett mellanled utan försäljning av enstaka varor till kund. Detaljhandel brukar delas in i dagligvaruhandel och sällanköpsvaruhandel, där den sistnämnda är mer konjunkturkänslig. Partihandel kan jämföras med andra typer av logistikverksamheter.

Detaljhandel

Detaljhandeln brukas delas in i handel med dagligvaror och sällanköpsvaror:

- **Dagligvaruhandel** är handel med varor som oftast förbrukas under en kort tid, till exempel livsmedel, hygienartiklar, hushållspapper och blommor.
- **Sällanköpsvaruhandel** är handel med varor som handlas mer sällan. Hit räknas dels shopping, dels volymhandel:
- **Shopping** är sällanköpsvaruhandel med t.ex. skor, kläder, elektronik, leksaker och heminredning.
- **Volymhandel** är sällanköpsvaruhandel med mer skrymmande varor såsom kylskåp och byggvaror.

Samhällsplaneringens roll. Lokalisering av handel är en viktig strategisk fråga för samhällsplaneringen. Den har betydelse för såväl markutnyttjande och bebyggelsestruktur som för mängden transporter. Detaljhandelns lokalisering spelar också en betydande roll i målsättningen att skapa hållbara tätorter, där bilanvändning inte är ett måste för att till exempel handla mat om man bor på orten. Tillgången till

kollektivtrafik, gång- och cykelbanor är därför en viktig lokaliseringsfaktor, liksom hur väl bostadsbebyggelsen når livsmedelsbutiker.

HANDELN I LEKEBERG

Utflöde. Handel har ingen dominerande ställning i Lekeberg, utan mycket av den fysiska handeln sker utanför kommunen, framför allt i Örebro, men också i ökande andel på nätet. Lekeberg har ett försäljningsindex på 32 (2023), vilket anger att utflödet av köpkraft är cirka två tredjedelar gentemot övriga riket (index 100). För dagligvaror är försäljningsindex 33 och för sällanköpsvaror 30, vilket visar på att handeln av dagligvaror i något större utsträckning sker inom kommunen, medan sällanköpsvarorna i högre utsträckning köps utanför kommunen. Motsvarande siffror för Örebro kommun är 100 för dagligvaror och 140 för sällanköpsvaror, vilket antyder att det framför allt är där Lekebergsborna köper sina sällanköpsvaror (1). Det finns fyra dagligvarubutiker i Lekeberg (tre livsmedelsbutiker och en blomsterbutik) och elva butiker med sällanköpsvaror (2).

Underlag för livsmedelshandel. Mindre livsmedelsbutiker i Sverige är idag utsatta för allt hårdare konkurrens från stora butiker i de större tätorterna och från näthandeln. På mindre orter kan detta förstärkas av en låg befolkningsutveckling. För en medelstor butik i en livsmedelskedja, krävs ett underlag på cirka 3 000 fastboende eller 15 000 fritidsboende. Det finns tre livsmedelsbutiker fördelat på cirka 8 600 fastboende i Lekeberg (år 2023), vilket mot bakgrund av detta och konkurrensen från annat håll, är en relativt god tillgång. Viktigt för att stödja den lokala dagligvaruhandel är en planering som förstärker möjligheterna att bo i kommunen. En växande befolkning, som också väljer att göra sina in köp lokalt, är en grundförutsättning för att behålla dagligvaruhandeln i orterna.

Fotnoter:

1) avser 2023. Källa: Handelsfakta 2024a

2) avser 2023. Källa: Handelsfakta 2024a

LOKALISERING AV HANDEL

Genomtänkt lokalisering. Lokalisering av handel och service har stor betydelse på människors vardag. Olika typer av handel har olika förutsättningar. Följande huvudprinciper föreslås som stöd för lokalisering av handel i kommunen.

Dagligvaruhandel - i kommuncentrum eller lokala nav, och med bra tillgänglighet med kollektivtrafik, gång, cykel och bil

Lanthandel och gårdsbutiker - i alla lägen utanför de större tätorterna där förutsättningar finns

Shopping - i centrala lägen i de större tätorterna

Handel med skrymmande varor - i halvexterna lägen med bra skyltläge och med goda kommunikationer för kollektivtrafik, cykel och bil

Livsmedel och annan dagligvaruhandel. Tillgång till livsmedelshandel är grundläggande för alla människor, och var livsmedelsbutikerna ligger är därför en viktig fråga för samhällsplaneringen. För att så många som möjligt ska kunna handla livsmedel med eller utan bil, bör de livsmedelsbutiker som finns ligga i strategiska lägen centralt i förhållande till bostadsbebyggelse och med bra tillgång till kollektivtrafik, gång, cykel och parkering. I kommunens tätorter är lägena "mitt i byn" där livsmedelsbutiker ofta ligger, i de flesta fall de bästa, men eftersom många tar bilen från landsbygden för att handla kan bra halvcentrala lägen med god tillgänglighet med gång, cykel och kollektivtrafik från tätorten och med bil vara ett bra alternativ, särskilt om det finns mer än en livsmedelsbutik i tätorten. Eftersom livsmedels-

handel också har stor betydelse för ett levande centrum, behöver den i möjligaste mån ligga centralt. Som stöd för lokalisering kan man använda sig av översiktliga avståndsbedömningar:

Färdmedel	Tid	Hastighet	Avstånd fågelvägen
Gångavstånd	ca 10 min	ca 4 km/h	ca 0,6 km
Bekvämt gångavstånd	ca 5 min	ca 4 km/h	ca 0,3 km
Cykelavstånd	ca 7,5 min	ca 13 km/h	ca 1,6 km
Bekvämt cykelavstånd	ca 5 min	ca 13 km/h	ca 1,1 km

Avstånds- och hastighetsbedömning för gång- och cykeltrafikanter till livsmedelsbutiker. Bekvämt gångavstånd är ca 400 m gångväg vilket motsvarar drygt 300 m fågelvägen. Hastigheten har sänkts från den normala gånghastigheten om 5 km/h för att ta höjd för att man kanske bär tunga matkassar. Angiven cykelhastighet motsvarar ett relativt lugnt tempo. Källa: Falkenbergs kommun, 2012a.

I översiktsplanen pekas ett område i centrala Fjugesta ut som *Livsmedelshandel*, dit ny livsmedelshandel i Fjugesta i första hand ska lokaliseras, för att stödja tillgången till livsmedel för invånarna i tätorten och omgivande landsbygd, och för att förstärka utvecklingen av ett levande kommuncentrum.

VISA KARTA ÖVER LIVSMEDELSHANDEL (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lanthandel och gårdsbutiker. Småskaliga livsmedelsbutiker och gårdsbutiker som säljer närproducerade varor är direkt kopplade till en särskild plats eller en gård där varorna produceras, och som därmed anger förutsättningarna för lokaliseringen. Lanthandel och gårdsbutiker har stor betydelse för boende och verksamheter i Lekebergs landsbygder och behöver ges så goda förutsättningar som möjligt för att kunna utvecklas.

Shopping. Sällanköpsvaruhandel av mindre varor som kläder, skor och böcker, har stor betydelse för ett levande centrum. Ofta handlar det inte bara om att man behöver köpa något, utan man vill också gå runt och titta, ta en fika och träffa folk. Kanske passar man på att handla lite mat på samma gång och tittar in på biblioteket. Lekeberg har för stor konkurrens från e-handeln och omgivande kommuner för att attrahera större butikskedjor. Men även ett mer småskaligt centrum med udda och mer unika butiker kan ha en viktig funktion för ett levande centrum.

Handel med skrymmande varor. När det gäller volymhandel, eller sällanköpsvaruhandel med skrymmande varor, är det viktigt att etableringarna sker i lägen som stödjer en hållbar samhällsutveckling. Externetablering av handel har för många kommuner skapat problem för handeln i centrumkärnorna, men kan ibland vara motiverad. Volymhandel av exempelvis bygg- och vitvaror är lämpligare att lokalisera till halvexterna och externa lägen, eftersom dessa ofta är utrymmeskrävande och kräver mycket transporter. Handelsföretag har också ofta behov av att synas bra. Om volymhandeln är personaltintensiv eller om den kombineras med försäljning av mindre varor, vilket den ofta gör, är det viktigt att den också kan nås på ett bra sätt av fotgängare, cyklister och kollektivtrafikresenärer.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Handel*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av bebyggelse för handelsverksamhet. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Areella näringar

Planeringsinriktning Areella näringar

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Hushålla med de markresurser som finns så att så lite jordbruks- eller skogsbruksmark som möjligt behöver användas för ny bebyggelse.
- Använd inte långsiktigt brukningsvärd jordbruksmark för bebyggelse eller andra ändamål som innebär att brukningsvärdet förstörs, med undantag för ändamål för jordbrukets funktion och för betydande samhällsintresse då alternativ lokalisering saknas.
- Undvik att bygga på skogsmark om åtgärden påtagligt försvårar ett rationellt skogsbruk eller har en betydande påverkan på markens natur-, kultur- och friluftsvärden.

Jordbruk

JORDBRUKSMARKENS BETYDELSE

Samhällsresurs. Jordbruksmarken är en unik samhällsresurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för vår överlevnad. Odlingslandskapet är ett resultat av ett ihärdigt arbete genom generationer av bönder som genom odling och bete har skapat bördiga jordar. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs (1).

Jordbruksmarkens värden. Jordbrukslandskapet har betydelse ur flera olika perspektiv, såsom livsmedelsproduktion, energiproduktion, arbetstillfällen, livsmiljö för värdefulla arter, kulturmiljövärden och att den bidrar med ytterligare ekosystemtjänster. Utöver detta har tätortsnära gårdar och jordbruk stora sociala, rekreativa och pedagogiska värden. I framtiden bedöms den svenska jordbruksmarken bli ännu mer värdefull än idag, när lokala och globala klimatförändringar, som havsnivåhöjningar och öken-spridning, minskar tillgången på jordbruksmark i många länder.

Livsmedelsförsörjning. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Klimatförändringar, sjunkande grundvattennivåer, erosion och föroreningar är några av de globala hot som finns mot livsmedelsförsörjningen. Samtidigt bedöms behovet av livsmedel öka kraftigt till följd av befolkningsökning, vilket tillsammans med bland annat ökad odling för bioenergi, medför prisökningar och större efterfrågan på odlingsmark (2).

Arealen minskar. Men istället för att jordbruksarealen ökar, minskar den kontinuerligt. I Sverige har arealen minskat från fem miljoner hektar på 1950-talet till cirka tre miljoner idag (3). Den största delen av den minskningen beror på skogsbildning (4), men mycket försvinner också genom utvidgning av tätorter och infrastruktur (5), vilket är allvarigare eftersom sådan mark inte kan återtas för odling (6). Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Sverige med drygt 72 000 hektar eller cirka 2,3 procent, medan den produktiva skogsmarken ökade med 1,4 procent och bebyggd och anlagd mark ökade med 5,1 procent (7).

Jordbruksmark i Lekeberg. Lekebergs kommun är en utpräglad jord- och skogsbruksbygd. Närmare hälften av kommunens invånare är bosatta utanför tätorterna, och en stor del av företagen i kommunen är jordbruksföretag. Knappt en fjärdedel av kommunens landareal används idag som åker- eller betesmark (8). Framför allt odlas spannmål där höstveten är största grödan, följt av havre och vårkorn (9). Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Lekeberg med 173 hektar eller cirka 1,6 procent, medan den produktiva skogsmarken ökade med 0,15 procent och bebyggd och anlagd mark ökade med 2,6 procent (10). Trenden är densamma som för Sverige som helhet, men andelarna är lägre i

Lekeberg. Cirka 23 procent av kommunens landareal består av jordbruksmark, varav 94 procent åker och 6 procent bete.

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Jönköpings län 2020a

2) Bedömning av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO, enligt Jordbruksverket 2013b. Se även Jordbruksverket 2008b.

3) Jordbruksverket 2013b

4) Skogsbildning beror till största delen på jordbrukets effektivisering och rationalisering, som krävt större enheter. KSLA 2012a

5) Cirka 600–700 hektar jordbruksmark om året försvinner till bebyggelse och anläggningar i Sverige. Jordbruksverket 2013a

6) Jordbruksverket 2008a

7) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

8) varav åkermarken utgör 94% och betesmarken 6%. SCB 2024f

9) Spannmål odlas på 57% av åkerarealen (2021), varav höstvetete står för knappt hälften (25 procentenheter) och havre respektive vårkorn står för knappt hälften (13 procentenheter vardera). Jordbruksverket 2022a.

10) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

JORDBRUKSMARK I PLANERINGEN

Jordbruksmark

Lagstiftning. Miljöbalken (11) anger att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark bara får användas för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att ta tillvara väsentliga samhällsintressen och dessa intressen inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att använda annan mark. Brukningsvärd jordbruksmark är mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion.

Rättsfall. I ett aktuellt rättsfall som berörde jordbruksmark i södra Fjögesta hänvisade domstolen till ett avgörande i Mark- och miljööverdomstolen (12) som slagit fast att mark som i tidigare antagen detaljplan har givits ett annat ändamål än jordbruk inte ska bedömas som jordbruksmark, och att detta även gäller om marken har fortsatt att brukas.

Tillämpning. Grundläggande kriterier för tillämpning av skrivningen om jordbruksmark i miljöbalken i översiktsplanen är enligt Jordbruksverket (13) att:

- peka ut var jordbruksmarken finns i kommunen
- precisera vilka väsentliga samhällsintressen som kan tillåtas på jordbruksmark
- ange varför väsentliga samhällsintressen inte kan lokaliseras på annan mark eller på jordbruksmark med sämre produktionsförutsättningar.

Kartering. Länsstyrelsen har tagit fram en kartering av brukningsvärd jordbruksmark i Örebro län. Den baseras på en sammanslagning av åkermark från lantmäteriets fastighetskarta, samt jordbruksblock och ängs- och betesmarksinventeringen från Jordbruksverket. Kartsiktet redovisar inte någon detaljerad bedömning av jordbruksmarken för att fastställa om den är brukningsvärd eller inte, men fungerar i samhällsplaneringen på en översiktlig nivå och som en indikation för var bedömningar kan behöva göras i enskilda fall.

Avgränsning av jordbruksmark. Jordbruksmark i översiktsplanen är mark med åker- eller betesmark som har potential för livsmedelsproduktion. För att säkra livsmedelsproduktion på lång sikt bör all jordbruksmark som har potential för framtida livsmedelsproduktion skyddas mot bebyggelse och anläggningar som omöjliggör framtida odling eller djurhållning. Jordbruksmark med potential för framtida livsmedelsproduktion kan således omfatta fler områden än sådan mark som för närvarande används. Som definition av jordbruksmark används i översiktsplanen länsstyrelsens översiktliga kartering av

brukningsvärd jordbruksmark i länet, vilken kan komma att revideras efter hand. Undantaget är mark som redan är planlagd för annat ändamål än jordbruk, vilken enligt aktuellt rättsfall inte ska betraktas som jordbruksmark.

Länets kartering av brukningsvärd jordbruksmark, ingår i översiktsplanen som *Jordbruksmark*, för att översiktligt redovisa var jordbruksmark som ska skyddas kan finnas. Jordbruksmark som redovisas i kartan men som redan är planlagd för annat än jordbruksändamål, ska inte ingå.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) miljöbalken kap 3 § 4

12) MÖD 2021a, P 6258–20

13) Jordbruksverket 2013a

Väsentligt samhällsintresse

Huvudinriktningen för all bebyggelseutveckling är att ny bebyggelse i första hand sker genom komplettering och förtätning av befintlig bebyggelse och att jordbruksmark inte används för byggnader, anläggningar och hårdgörande av ytor. I vissa fall kan dock jordbruksmark behöva tas i anspråk för ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller för väsentliga samhällsintressen som inte kan tillgodoses på annan mark (14). För att avgöra om behovet inte kan tillgodoses på annan mark, behöver en förutsättningslös lokaliseringsprövning göras.

Precisering av väsentligt samhällsintresse. De väsentliga samhällsintressen som efter prövning kan motivera att bebyggelse tillåts på jordbruksmark i Lekeberg är:

Väsentligt samhällsintresse

Väsentliga samhällsintressen som kan tillåtas på jordbruksmark i Lekeberg om behoven inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt på annan mark, är:

Strategiskt viktig samhällsutveckling - Område som pekas ut och motiveras i översiktsplan som område för strategiskt viktig infrastruktur, samhällsfunktion, bostadsförsörjning eller verksamhetsutveckling.

Strategiskt landsbygdsutveckling - Utveckling som har särskild betydelse för att stärka lokalsamhället inom ett landsbygdsområde, särskilt

- **LIS-område** - Ny sammanhängande bebyggelse inom LIS-område, område för landbygdsutveckling i strandnära läge
- **Mellanstor ort** - Ny bebyggelse i direkt anslutning till befintlig sammanhängande bebyggelse i mellanstor ort enligt översiktsplanens definition
- **Bostad för generationsskifte** - Ny bebyggelse för generationsskifte på egen mark med aktivt jordbruk, i form av 1-2 bostäder på mindre tomt/tomter i utkanten av jordbruksmark

Strategiska åtgärder för klimatanpassning, klimatpåverkan eller naturvård - Exempelvis skredsäkring, dagvattenhantering eller återvätning av landskap.

Strategiskt viktig samhällsutveckling avser områden som pekas ut och motiveras i en översiktsplan som område för strategiskt viktig infrastruktur, samhällsfunktion, bostadsförsörjning eller verksamhetsutveckling där behoven inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt på annan mark. Det kan till exempel handla om vägar, anläggningar för vatten- och energiförsörjning, skolor, eller bostadsområden. Utgångspunkten är att områden prövas mot jordbruksintresset i översiktsplanen. För områden som pekas ut för bostadsbebyggelse, verksamheter, kommunikationer eller teknisk anläggning i denna översiktsplan har en avvägning gjorts mot jordbruksintresset, se tabell nedan. Utöver lokaliseringsalternativ för Nobelbanan som kommunen inte har rådighet över, återstår ett mindre område där väsentliga samhällsintressen skulle kunna stå i konflikt med jordbruksintresset, se nedan. Området är ett utredningsalternativ för masshantering schakt som kommer ifråga för denna användning endast om övriga alternativ inte är genomförbara.

Strategisk landsbygdsutveckling avser utveckling som har särskild betydelse för att stärka lokalsamhället inom ett landsbygdsområde, som till exempel tillskott av service, arbetstillfällen eller bostäder, där behoven inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt på annan mark. Detta gäller särskilt:

- *LIS-områden.* Ny bebyggelse i LIS-områden kan i vissa fall komma att beröra jordbruksmark. Att ett område pekats ut som LIS-område innebär att skäl finns för att pröva dispens från strandskyddet inom området, inte att hela områden anses som lämpligt för bebyggelse. Sex LIS-områden berör i någon mån jordbruksmark som inte redan är planlagd: LIS 2 Lekhyttan – Lekhytteån, LIS 3 Vekhyttan – Vekhytteån/ Lillån, LIS 4 Hidingebro – Svartån, LIS 5 Kvistbro/ Gropen – Svartån, LIS 6 Mullhyttan – Lillån/Mullån, och LIS 7 Långvassen/Ängatorp – Multen, se avsnitt *Landsbygdsutveckling i strandnära läge* i kapitel *Boendemiljö*. Det är ett väsentligt samhällsintresse att utpekade LIS-områden kan användas för avsedd bebyggelse. Detta kan dock i de flesta fall ske utan att ta jordbruksmark i anspråk. Ny bebyggelse bör tillkomma samlat eller i anslutning till befintlig bebyggelse. Eftersom befintlig bebyggelse ofta ligger vid jordbruksmark kan konflikt uppstå.
- *Mellanstora orter.* Eftersom befintlig sammanhängande bebyggelse i mellanstora orter ofta ligger i anslutning till jordbruksmark, kan kompletterande bebyggelse komma i konflikt med jordbruksintresset, se avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*. Det är ett väsentligt samhällsintresse att sammanhängande bebyggelse i mellanstora orter kan kompletteras med ny bebyggelse i direkt anslutning till befintlig, för att skapa förutsättningar för bättre underlag för service och kommunikationer, och därigenom underlätta för fler att kunna bo och leva på landsbygden.
- *Bostäder för generationsskifte.* Ny bebyggelse för generationsskifte på egen mark med aktivt jordbruk, i form av en till två bostäder för eget bruk på mindre tomter i utkanten av jordbruksmark. Det är ett väsentligt samhällsintresse att möjliggöra generationsskiften i lantbruket för att främja lokalt ägande och brukande av marken.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Strategiska åtgärder för klimatanpassning, klimatpåverkan eller naturvård avser åtgärder i landskapet som syftar till att förebygga klimatrisker som översvämningar och skred, minska växthusgasutsläpp som till exempel återvätning av landskap.

Fotnoter:

14) för exempel på väsentligt samhällsintresse, se proposition 1985/86:3

Lokalisering på jordbruksmark i denna översiktsplan

Lokaliseringsprövning och motivering. Det innebär att för varje lokalisering som prövas på utpekade områden för jordbruksmark och som är av väsentligt samhällsintresse enligt ovan, ska alltid en alterna-

tiv lokaliseringsprövning göras, och bedömningen om lämpligheten att eventuellt ändå bygga på jordbruksmark tydligt motiveras ur allmän synpunkt. För område som pekas ut på jordbruksmark i översiktsplanen görs denna prövning här, se tabellen nedan. Av denna framgår att inga områden som innebär exploatering på jordbruksmark föreslås, utöver en eventuell dragning av Nobelbanan genom kommunen, där separat lokaliseringsprövning sker, och ett alternativt utredningsområde för lokalisering av en anläggning för hantering av schaktmassor. Ingen alternativ lokaliseringsprövning behöver därför göras.

VÄSENTLIGT SAMHÄLLSINTERESSE Utpekade områden i översiktsplanen	Berörd jordbruksmark	MOTIV varför inte annan lokalisering
Bostadsbebyggelse ▪ <i>Blandad bostadsbebyggelse</i> > inga föreslagna områden på jordbruksmark	0 hektar	
Verksamheter ▪ <i>Verksamhetsområde</i> > inga föreslagna områden på jordbruksmark	0 hektar	
Kommunikationer ▪ <i>Utredningsalternativ järnväg</i> > samtliga fem alternativ för Nobelbanan berör jordbruksmark	går inte att bedöma	Inte inom kommunens rådighet, intrång bedöms i prövningsprocessen
Teknisk anläggning ▪ <i>Utredningsområde masshantering schakt</i> > ett av åtta områden (alt H, öster om väg 204) ▪ <i>Utredningsområde masshantering gatuunderhåll</i> > inga föreslagna områden på jordbruksmark ▪ <i>Utredningsområde återvinningsstation</i> > inga föreslagna områden på jordbruksmark	0,003 ha (30 kvm) 0 hektar 0 hektar	Sistahandsalternativ om övriga inte är genomförbara
Sammanlagd berörd jordbruksmark	0,003 hektar	

Beskrivning av och motivering till områden av väsentligt samhällsintresse som pekas ut i översiktsplanen, och där utveckling på jordbruksmark är motiverad. Planförslaget innebär inget eller ett försumbart intrång på jordbruksmark.

Skogsbruk

SKOGSMARKENS VÄRDEN

Skogens betydelse. Skogsbruket är den största areella näringen i Sverige, och en viktig inkomstkälla för en del av Lekebergs invånare. Det finns cirka 615 skogsägare i Lekeberg, vilket betyder att mer än var fjortonde Lekebergsbo äger skog (1). Traditionellt har skogen gett råvara till papper och trävaror, men får allt större betydelse också som råvara för förnybar energi, textilier, kompositmaterial, och andra biobaserade produkter. Skogens betydelse för att leverera nödvändiga ekosystemtjänster, såsom till exempel klimatreglering, vattenrening, föda/jakt och rekreation, uppmärksammas alltmer.

Skogsmark i Lekeberg. Lekebergs geografiska läge gör att det naturligt förekommer en stor variation av skogstyper inom kommunen. Kilsbergen utgör sydgräns för den västliga tajgan som domineras av gran och tall, samtidigt som det på slätterna söderut i kommunen finns både barr-, bland- och lövskog. Drygt 60 procent av kommunens landareal består av skog. Kilsbergens skogar är också av stor betydelse för friluftslivet.

Lagstiftning. Skogsbrukets verksamheter regleras främst av skogsvårdslagen och miljöbalken. Skogen är en nationell tillgång som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. För skogsmark som har betydelse för skogsnäringen gäller att den så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk (2).

Skogliga värden. I skogen finns många mindre natur- och kulturvärden med olika slags skydd: fornlämningar, biotopskyddsområden, nyckelbiotoper), områden med naturvårdsavtal, sumpskog, liksom naturvårdesobjekt och andra natur-, kulturvärden och friluftsvärden liksom andra allmänna intressen att ta hänsyn till, se Skogsstyrelsens karttjänst "Skogens pärlor" (3) och kapitel *Levande natur- och kulturmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM LEVANDENATUR- OCH KULTURMILJÖER

SKOGSMARK I PLANERINGEN

Undvik skogsmark med höga värden. Ibland kan ny bebyggelse och andra åtgärder komma att beröra skog som är produktiv eller har andra värden, framför allt i anslutning till tätorterna. Huvudinriktningen för bebyggelseutveckling är att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse och att undvika åtgärder på skogsmark med höga naturvärden eller som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Prövning av bebyggelse i skog. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska natur- och rekreativvärden beaktas, liksom möjlighet till rationell skötsel av skogen. Om ny sammanhållen bebyggelse eller andra åtgärder övervägs på skogsmark, ska exploaterings påverkan på skogliga naturvärden och möjligheten att bedriva ett rationellt skogsbruk redovisas i de detaljplaner där detta kan bli aktuellt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G4 Areella näringar - Skogsmark*, för att uppmärksamma behovet av hänsyn till skogsmarkens värden. Riktlinje G4 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G4 AREELLA NÄRINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) avser 2023, Skogsstyrelsen 2024a, antal invånare 2023 var 8606

2) enligt miljöbalken kapitel 3 § 4

3) Skogsstyrelsen, 2024b

Fiske och vattenbruk

YRKES- OCH FRITIDSFISKE

Fiske är benämningen på av skörd/plockning av naturliga bestånd av fisk, kräftor och musslor, yrkesmässigt eller på fritiden. Fritidsfisket är omfattande. Varje år fiskar cirka 1,3 miljoner svenskar i åldrarna 16–80 år någon gång i antingen havet, sjöar eller andra vattendrag, tre gånger så många män som kvinnor (1). Utöver detta tillkommer ett stort antal barn, ungdomar samt utländska turister. Den sammanlagda fångsten som behövs uppskattas till 11 000 ton, varav 8 000 ton fångades i sjöar och vattendrag, och cirka 13 000 ton återutsattes (2). I Lekeberg bedrivs inget yrkesfiske men ett omfattande fritidsfiske, vilket har stor betydelse för friluftslivet och för besöksnäringen. I översiktsplanen pekas inga särskilda områden för yrkes- eller fritidsfiske ut.

Fotnoter:

1) avser 2023, SCB 2024g

2) SCB 2024g

VATTENBRUK

Odling i vatten. Vattenbruk är odling av fisk, kräftdjur, musslor och ostron och alger i alla typer av vatten; söt- och saltvatten, i sjöar och i hav, eller i odlingssystem på land. Odlingen kan vara intensiv eller extensiv, beroende på om fisken äter torrfoder eller det som naturligt finns i vattnet. I Sverige har extensiva former av fiskodling förekommit i hundratals år. Idag bedrivs framför allt intensiv odling av matfisk och skaldjur för direkt försäljning till konsument och till vidareförädling, samt sättfiskodling för fritidsfiske, återuppbyggande av hotade bestånd eller kompensation i vattenkraftutbyggda vattendrag (3). Till övervägande del handlar det om kassodlingar, det vill säga att man föder upp småfisk till slaktvikt i stora kassar i det fria vattnet i sjöar och vattendrag (4). För att få odla fisk eller vattenbruksdjur krävs tillstånd för miljöfarlig verksamhet av länsstyrelsen, oavsett storlek på odlingen. I Lekeberg finns för närvarande inga vattenbruksföretag.

Växande näring. Vattenbruk är en växande näringsgren på den svenska landsbygden, och globalt sett räknar man med att vattenbruket kommer att behöva växa mycket kraftigt för att möta efterfrågan på fisk och skaldjur, samtidigt som haven inte får bli utfiskade. I Sverige är vattenbruket förhållandevis blygsamt, men det finns stor potential för tillväxt, vilket skulle bidra till både en mer klimatsmart köttproduktion och fler arbetstillfällen på landsbygden. Utmaningen är att utveckla näringen på ett hållbart sätt, så att det blir långsiktigt ekonomiskt hållbart och bedrivs inom ekologiskt hållbara ramar (5).

Landbaserade system. Eftersom odling i öppna system i sjöar och vattendrag medför miljöstörningar, genom till exempel näringsläckage från foderspill och risk för smittspridning till vilda populationer, är det problematiskt att öka produktionen i öppna system på ett hållbart sätt. Intresset har därför ökat för slutna landbaserade fiskodlingssystem, som innebär minimal miljöpåverkan förutsatt att vattenreningen är tillräcklig. En sammanfattande benämning på dessa är RAS, recirkulerande akvatiska system. Andra slutna system är Akvaponi som är ett mer lågintensivt produktionssystem där fisktråg kopplas till växthus, och Biofloc där reningen sköts av mikroorganismer i varmare odlingsdammar.

Inga utpekade områden. I dagsläget finns inte förutsättningar för utpekande av särskilda områden för vattenbruk i översiktsplanen, eftersom det saknas kunskapsunderlag och kriterier för vad som är lämpliga områden för vattenbruk. Dessutom innebär branschens utveckling mot landbaserade slutna system att lokalisering i ökad utsträckning kan ske mer fritt i landskapet. Den fortsatta utvecklingen inom området får utvisa om det är möjligt och lämpligt att peka ut vattenbruksområden i översiktsplanen.

Fotnoter:

3) Jordbruksverket 2015c och Arena grön tillväxt 2016a

4) Arena grön tillväxt 2016a

5) SOU 2009:26

Energi och resurser för framtiden

Vi behöver vatten att dricka, energi för att värma våra hus och driva våra verksamheter, bilar och datorer, material för att bygga vägar och hus och tekniska system för att hantera vatten, avlopp, el med mera. Resurserna som vi hämtar från marken, vattnet och luften behöver hanteras varsamt för att räcka i all framtid.

Energiförsörjning

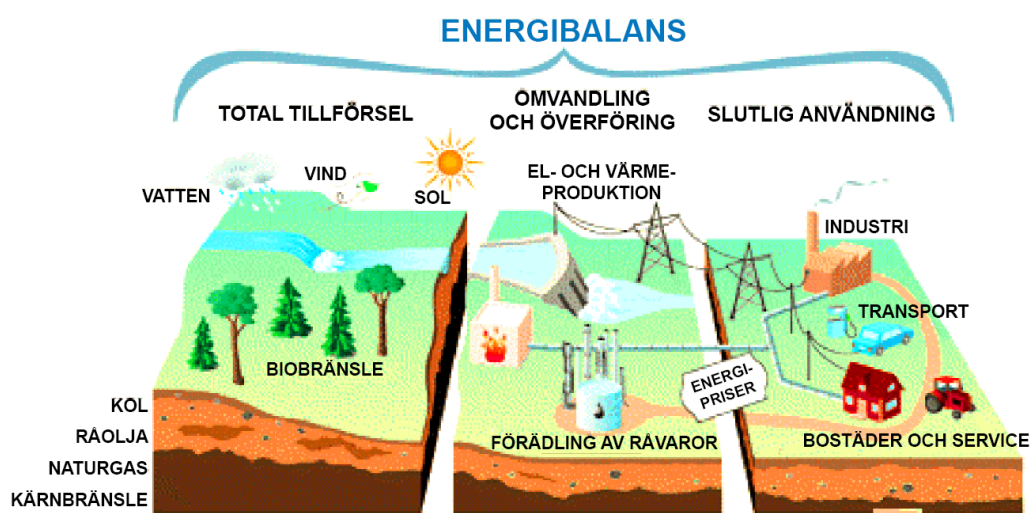
Planeringsinriktning Energiförsörjning

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Utred energiförutsättningar och konsekvenser i samband med detaljplan och bygglov.
- Arbeta tillsammans med elnätsgäare för att förstärka elnätscapaciteten i kommunen i tidiga planeringsskeden för ny bebyggelse
- Verka för en ökad andel förnybar elproduktion och underlätta för att den installerade solcells-effekten ökar med minst 7 megawatt i Lekeberg till år 2030 för att likvärdigt bidra till det regionala målet
- Lokalisera om möjligt ny bebyggelse så att den kan anslutas till fjärrvärmenät.

Energibalans

Energi kan inte förstöras eller skapas, utan bara omvandlas. Energi tillförs från sol, vind, vatten, bio-bränsle, kol, råolja, naturgas, kärnbränsle med mera. Den omvandlas sedan till el, värme och andra bränslen som kan användas inom till exempel industrin, i bilar eller för uppvärmning av byggnader, se figur nedan.

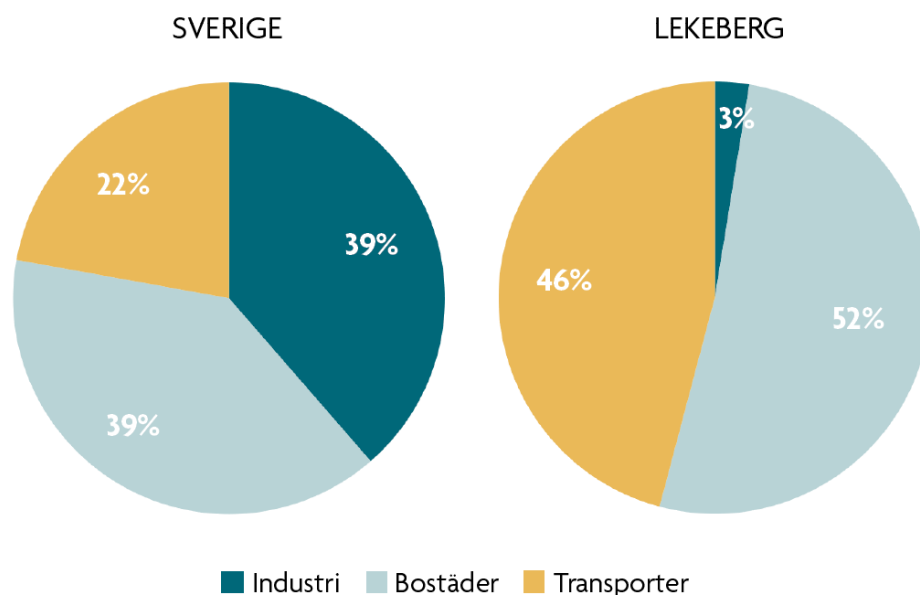

Energibalansen omfattar tillförsel, omvandling och slutanvändning av energi. Källa: Energimyndigheten.

Tillförsel. Av den energi som tillförs energisystemet i Sverige, 518 terawattimmar (2022), kommer över 40 procent från förnybara källor som biobränslen, vattenkraft och vindkraft, knappt 30 procent från kärnbränsle och knappt 30 procent från fossila bränslen och övrigt (1).

Omvandling och överföring. Av den tillförda energin i Sverige, når cirka 70 procent (2022) till slutanvändarna (2), medan resten försvinner i energiförluster vid omvandling, framför allt vid kärnkraftsproduktionen, men också vid till exempel kraftöverföring i elnät och ledningar. Med omvandling menas energi som har omvandlats från dess ursprungliga form till en ny form såsom el, värme, kyla och bensen. El kan till exempel produceras i vind-, vattenkraftverk och solceller, och värme i solfångare, värmepumpar och fjärrvärmeverk.

Slutanvändning. Av den totala energianvändningen i Sverige om cirka 355 terawattimmar står industri-sektorn för nästan 40 procent, och bostads- och servicesektorn, där bland annat bostäder, lokaler, jord- och skogsbruk ingår, för ungefär lika mycket. Transportsektorn står för drygt 20 procent av Sveriges totala energianvändning (3). I Lekeberg är energianvändningen cirka 0,2 terawattimmar 2022 (4), varav industrisektorn endast står för tre procent, transportsektorn för 46 procent och bostads- och servicesektorn för 52 procent (5), se figur nedan.

Energianvändning i Sverige (till vänster) respektive Lekeberg (till höger), 2022. Källa Energimyndigheten 2024a och SCB 2024b.

Fördubblad elanvändning. Elanvändningen har legat stabilt runt cirka 140 terawattimmar sedan mitten av 1980-talet. De kommande årtiondena väntas dock en drastisk ökning av elanvändningen, på grund av ökad elektrifiering inom industrin, av transporter med mera. Det scenario som många elföretag och Svenska kraftnät har börjat planera för innebär en dubbling av elanvändningen till 310 terawattimmar för Sverige år 2045 (6). Regeringens formulerar i sin långsiktiga inriktning för energipolitiken att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh år 2045 (7). Detta innebär en rad utmaningar för samhällsplaneringen:

- Elproduktionen behöver förstärkas kraftigt och elanvändningen effektiviseras för att möta den ökade efterfrågan
- Det kommer behövas plats för fler och större ledningar och elnätsstationer, ovan och under mark, när infrastrukturen ska förstärkas, se avsnitt *Eldistribution* nedan
- Elnätskapaciteten behöver få ett större fokus i tidiga skeden av planeringsprocesserna och en tidig dialog ske med nätägarna vid planering av ny bebyggelse, laddinfrastruktur med mera, se avsnitt *Eldistribution* nedan
- Behov av ökad regional samverkan för att fördjupa dialogen med nätägarna och arbeta fram långsiktiga prognosunderlag för framtida elbehov, se avsnitt *Eldistribution* nedan

Ökad andel förnybar energi. Samtidigt som energibehovet växer, ökar också kraven på en hållbar omställning av energianvändningen. I det regionala energi- och klimatprogrammet (8) är målet för insatsområdet *Robust och förnybart energisystem*: "Ett flexibelt energisystem som klarar en ökad efterfrågan och där en stor produktion av förnybar energi kan integreras". Lekeberg föreslås stödja de regionala målen inom insatsområdet enligt följande:

- *Mål 1* - Ökad förnybar elproduktion i Örebro län - Lekeberg har i nuläget en förnybar elproduktion som överstiger elanvändningen i kommunen. Med hänsyn till en fördubblad elanvändning och förväntad befolkningstillväxt, behöver den förnybara elproduktionen i Lekeberg öka.
- *Mål 2* - År 2030 är den installerade solcellseffekten i Örebro län 250 megawattimmar - Lekeberg har i nuläget en mycket begränsad installerad solcellseffekt. För att likvärdigt bidra till målet, behöver den installerade solcellseffekten öka med minst 7 megawatt i Lekeberg till år 2030, vilket motsvarar en solcellspark om 9–12 hektar .
- *Mål 3* - Aktuella planeringsunderlag för vindkraft finns i samtliga kommuner i länet - Lekeberg har ett planeringsunderlag för vindkraft, som föreslås uppdateras tillsammans med andra energifrågor i den fortsatta översiktsplaneringen, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.
- *Mål 4* - Den årliga biogasproduktionen i Örebro län ökar - Lekeberg har i nuläget ingen biogasproduktion. Möjligheterna till biogasproduktion i samverkan mellan bland annat LRF och kommunerna i Sydnärke har utretts för ett tiotal år sedan, med Region Örebro län som sammanställande, men resulterade inte i ny biogasproduktion (9).

Energiplan. En kommun kan på flera sätt styra tillförsel, distribution och användning av energi. Kommunen kan agera utifrån sina roller som offentlig aktör, informatör, fastighetsägare, arbetsgivare eller som ägare till ett energibolag. Ett sätt att strategiskt påverka utvecklingen är att göra upp en energiplan. Varje kommun ska ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi, enligt lagen om kommunal energiplanering (10). En ny energiplan bör tas fram i kommunens fortsatta planering, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*. Arbetet planeras att påbörjas under 2026.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Fotnoter:

1) Energimyndigheten 2024a

2) Energimyndigheten 2024a

3) Energimyndigheten 2024a

4) Avser 2022. Uppskattning från SCB 2024b

5) SCB 2024b

6) Sweco 2022a

7) Proposition 2023/24:105

8) Länsstyrelsen Örebro län 2021c

9) Biogaswiki 2024a

10) enligt SFS 1977:439, lagen om kommunal energiplanering

Vattenkraft

Lägesenergi. I ett vattenkraftverk utnyttjas vattnets lägesenergi genom att man låter det strömma genom en vattenturbin från en högre punkt till en lägre. Ungefär hälften av den totala elproduktionen i Sverige kommer från vattenkraft. Vattenkraft är bra ur klimatsynpunkt, men har samtidigt negativa effekter på naturmiljö och biologisk mångfald.

Miljöpåverkan. Vattenkraften har haft stor negativ påverkan på de akvatiska ekosystemen, och många växter och djur som är beroende av forsar och fall har försvunnit när dammar skär av deras vandringsvägar. Den bristande konnektiviteten i vattendragen är en viktig anledning till att uppsatta miljökvalitetsnormer inte uppnås. Därför infördes 2019 ändringar i miljöbalken som innebär att alla vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor genom att prövas mot kraven i miljöbalken (1). Även reglerna kring miljökvalitetsnormer förändrades avsevärt. Det är till exempel numera förbjudet att tillåta verksamheter eller åtgärder som riskerar att påverka miljökvalitetsnormerna negativt (2). 2019 infördes ändringar i

miljöbalken som innebär att alla vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor genom att prövas mot kraven i miljöbalken. Syftet är att uppnå de nationella energi- och miljömålen.

Vattenkraft i Lekeberg. Vattenkraften har en lång tradition i Lekeberg och har historiskt varit avgörande till exempel för lokalisering av bergslagshyttorna. Idag utgör vattenkraften ungefär 0,7 procent av den el som produceras i kommunen, ca 205 gigawattimmar (3). Det finns fem vattenkraftverk i Lekeberg: fyra i Svartån, och en i Garphytteån, vilka har ett fall på 6–8 meter (4). Utöver detta finns det ett trettiotal småskaliga vattenkraftverk i drift.

Inga utpekade områden. Förutsättningar för att bygga ut vattenkraft i kommunen bedöms som begränsade, och inga områden för vattenkraft pekas ut i översiktsplanen. Vattenkraftens behov av byggnader och annan hänsyn tillgodoses inom ramen kommunens plan-, bygg- och miljöverksamheter.

Fotnoter:

1) miljöbalken kap 11 § 28

2) JP Infonet, 2022a

3) Elproduktionen i Lekeberg utgörs av vindkraft (200 000 MWh beräknad produktion 2022 Länsstyrelserna 2025c), solkraft (3360 MWh 2022 enligt SCB 2024c) och vattenkraft (1420 MWh 2022 enligt SCB 2024c). Elanvändning 2022 var 195 GWh, SCB 2024b

4) Kuhlin 2022a

Vindkraft

FÖRUTSÄTTNINGAR

Vindkraft är ett av de snabbast växande energislagen i världen och teknikutvecklingen är snabb, med högre torn och större, effektivare turbiner. Genom att göra vindkraftverken större kan de producera betydligt mer el trots att bladen roterar långsammare än på små verk. De vindkraftverk som sätts upp i Sverige idag kan också på ett effektivare sätt anpassas till den aktuella platsen, till exempel genom anpassning av turbinens storlek (vingarnas längd) och generatorns kapacitet efter hur vindarna är på platsen.

Produktion. Vindkraft levererar cirka 9 procent av den el som används i Sverige idag (2022). I slutet av 2023 fanns det cirka 5 500 vindkraftverk i Sverige, med en total installerad kapacitet på drygt 16 000 megawatt, som sammanlagt producerade över 34 terawattimmar el (1). I Lekeberg finns en vindkraftspark i Kronoparken med 17 vindkraftverk i drift med en sammanlagd årsproduktion på cirka 200 gigawattimmar (2). Det utgör större delen av kommunens totala elproduktion och motsvarar mer än hela elanvändningen (3).

Riktlinjer för buller och skuggor. Det riktvärde för buller som tillämpas vid de statliga tillståndsprövande myndigheternas bedömningar är att ljudnivån från vindkraft vid bostäder generellt inte bör vara högre än 40 decibel (dBA). I friluftsområden och i områden med lågt bakgrundsljud bör den inte överstiga 35 dBA. Om vindkraftverken ger ifrån sig tydligt hörbara toner, så kallade rena toner, bör ljudnivån vara 35 dBA. Riktvärdena avser ljudnivån från såväl planerade anläggningar som näraliggande befintliga anläggningar (4). Riktvärdena har genom domslut i mark- och miljööverdomstolen (2012 och 2013) blivit rättspraxis. När det gäller skuggbildning från vindkraftverk har mark- och miljööverdomstolen i flera avgöranden slagit fast att praxis är att faktisk skuggbildning inte får överskrida åtta timmar per år eller 30 minuter per dag. Om risk finns för att man kommer över detta ska verken styras så att villkoret kan uppfyllas (5).

Fotnoter:

1) Energimyndigheten 2024a

2) Vindbrukskollen, Länsstyrelserna 2025c

3) Elproduktionen i Lekeberg utgörs av vindkraft (200 000 MWh beräknad produktion 2022 Länsstyrelserna 2025c), solkraft (3360 MWh 2022 enligt SCB 2024c) och vattenkraft (1420 MWh 2022 enligt SCB 2024c). Elanvändning 2022 var 195 GWh, SCB 2024b

4) Socialstyrelsen 2008a, Boverket 2009a, Naturvårdsverket 2012a och 2015a

5) Naturvårdsverket 2015a

OMRÅDEN FÖR VINDKRAFT

Tematiskt tillägg. Utpekande av vindkraftsområden i översiktsplanen utgår från det tematiska tillägg för vindkraft som togs fram 2012 (6), och som bland annat utgår från den landskapsanalys som länsstyrelsen har tagit fram (7). Tillägget bedöms vara tillräckligt aktuellt och föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan tills vidare. Om konflikt uppstår mellan riktlinjer i det tematiska tillägget för vindkraft och denna översiktsplan, gäller alltid senast antagna, det vill säga för närvarande denna översiktsplan. I det fortsatta arbetet med kommunens översiktsplanering föreslås att det tematiska tillägget för vindkraft ses över tillsammans med hantering av andra energifrågor, se kapitel Aktiv översiktsplanering.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Tematiskt tillägg vindkraft, 2012

Det antagna tematiska tillägget för vindkraft från 2012 föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL TEMATISKT TILLÄGG VINDKRAFT

Vindkraftsområden. Vindkraftsplanen pekar dels ut områden som är olämpliga för vindkraft, dels områden där särskild hänsyn bör tillämpas. Däremot pekas inga särskilda områden som är lämpliga för vindkraft ut. De områden som pekats ut i det tematiska tillägget för vindkraft förs i sin helhet in i denna översiktsplan, och benämns:

- Olämpligt område vindkraft
- Hänsynsområde vindkraft

Områden som bör undantas från vindkraftsetablering i det tematiska tillägget för vindkraft är områden där risken för negativ påverkan är särskild stor på grund av höga natur- och kulturmiljövärden. Inom olämpligt område vindkraft ska dessa värden särskilt beaktas och prövning av vindkraft ske mycket restriktivt.

Beslutade områden från det tematiska tillägget för vindkraft, pekas i översiktsplanen ut som *Olämpligt område vindkraft*.

VISA KARTA ÖVER OLÄMPLIGT OMRÅDE VINDKRAFT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Områden där särskild hänsyn bör tillämpas i det tematiska tillägget för vindkraft är områden där särskild hänsyn ska tas inom nedanstående områden. De två sista punkterna läggs till i denna översiktsplan:

- *Riksintresseområdena för natur- och kulturvärden och värdefulla natur- och kulturmiljöer enligt antagna program* - hänsyn ska tas till bevarandevärdena och en avvägning görs i varje enskilt fall.
- *Stora opåverkade områden* - områdena får inte splittras upp och ska skyddas mot åtgärder som påtagligt påverkar dess karaktär. Avvägningen ska ske i varje enskilt fall och med hänsyn

till kommunens tillgång på större opåverkade områden som helhet. Särskild hänsyn ska tas till friluftsinteresset där vandringsleden Bergslagsleden passerar.

- *Nära tätort* - inom 1 000 meter från tätortgränsen (enligt SCB) och i tätort får etablering inte försvåra tätortsutveckling och ska alltid prövas med detaljplan. Risker för störning för kringboende ska minimeras.
- *Nära bostad* - inom 750 meter från bostad ska nödvändiga avstånd mellan bostad och vindkraftverk med anledning av buller, skuggor mm prövas i varje enskilt fall.
- *Påverkansområde kring kultur- och naturvärden* - i påverkansområden kring objekt eller miljöer med kultur- och naturvärde, till exempel kyrkor, fornlämningar, fornborgar, vårdkasar, och utpekade natur- och kulturmiljöer med landskapsvärden, ska avståndet och placering i förhållande till värdemiljön beaktas för att undvika påverkan. Detta bör studeras i varje enskilt fall, genom till exempel visualiseringar från utvalda punkter. Hänsyn till påverkansområden gäller också vid etablering i närheten av hänsynsområde vindkraft.
- *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el* - För att vindkraftsetableringar inte påtagligt ska försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av luftledningarna inom *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el* och dess påverkansområden, behöver vindkraftverk placeras med minst ett avstånd motsvarande vindkraftverkens maximala totalhöjd från riksintresseanspråket. Hänsyn behöver också tas till Elsäkerhetsverkets föreskrifter och allmänna råd.
- *Riksintresse flyghinder* - Inom hinderbegränsande yta för Örebro flygplats bör vindkraft undantas helt med anledning av risk för negativ påverkan på riksintresset.

Beslutade områden från det tematiska tillägget för vindkraft, pekas i översiktsplanen ut som *Hänsynsområde vindkraft*.

VISA KARTA ÖVER HÄNSYNSOMRÅDE VINDKRAFT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintresse energiproduktion vindbruk är ett område som är särskilt lämpligt för utvinning av elproduktion från vindenergi ur ett nationellt perspektiv. I Lekeberg finns ett område av riksintresse för vindbruk, vilket senast reviderades 2013. Riksintresset ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av vindkraftsanläggningar (8). Inom ett utpekat riksintresseområde för vindbruk bör företrädesvis tillståndspliktiga vindkraftverk etableras (9). Den slutliga avvägningen mellan olika riksintresseanspråk gör i samband med tillståndsprövning för ett projekt när riksintresset vägs mot andra intressen. Då bedöms riksintresset mot exempelvis naturvårdens eller försvarets intressen. Totalförsvarets riksintressen har alltid företräde (10). Eftersom avgränsningen av riksintresset ändrades efter antagandet av det tematiska tillägget för vindkraft, skiljer sig redovisningen i denna översiktsplan från det tematiska tillägget, liksom att två punkter har lagts till i riktlinjen. I Lekeberg finns ett riksintesseområde för energiproduktion vindbruk, se kapitel *Riksintressen*. Energimyndigheten har tagit fram ett förslag till fler riksintresseanspråk för vindkraft, varav två områden berör Lekeberg (11).

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Beslutat riksintresse för energiproduktion vindbruk införs i översiktsplanen som *Riksintresse energiproduktion vindbruk*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGIPRODUKTION VINDBRUK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) Lekebergs kommun 2012a

7) Länsstyrelsen Örebro län 2011a

8) enligt 3 kap. 8 § miljöbalken

9) Energimyndigheten 2013a

10) Länsstyrelsen Örebro län, 2019a

11) Energimyndigheten, 2025a, samrådshandling

PRÖVNING AV VINDKRAFT

Prövning. Vindkraft provas antingen genom ansökan om tillstånd enligt miljöbalken, eller genom anmälan enligt miljöbalken och/eller bygglov och eventuell detaljplan enligt plan- och bygglagen (12). Enligt miljöbalken (13) får tillstånd till en anläggning för vindkraft endast ges om den kommun där anläggningen är tänkt att uppföras, tillstyrker det. Kommunen har på så sätt veto när det gäller större vindkraftsanläggningar som tillståndsprövas enligt miljöbalken. Detta gäller inte vindkraftsetablering i mindre skala som inte tillståndsprövas, som istället prövas enligt andra lagrum. Kommunen har med andra ord inte vetorätt vid prövning av mindre vindkraftsanläggningar. Vilken prövning som krävs beror på anläggningens storlek:

Större anläggningar är tillståndspliktiga enligt miljöbalken. Som en större anläggning räknas en grupp med sju eller fler verk över 120 meter, eller två eller fler verk över 150 meter. Tillståndsprövningen görs hos länsstyrelsen och miljöprövningsdelegationerna beslutar om tillstånd för vindkraftsetableringar på land. I Lekeberg är större anläggningar inte lämpliga i område utpekad som *Olämpligt område vindkraft* eller i *Hänsynsområde vindkraft*.

Medelstora anläggningar är både anmälnings- och bygglovspliktiga. Såväl bygglov som anmälan enligt miljöbalken prövas av kommunen. Definitionen av en medelstor anläggning har sin grund i miljöförvaltningsförordningen (14) där det anges att en anmälningspliktig medelstor anläggning är en verksamhet med:

- ett vindkraftverk som inklusive rotorblad är högre än 50 meter
- två eller fler vindkraftverk som står tillsammans (gruppstation), eller
- ett vindkraftverk som står tillsammans med ett annat vindkraftverk, om verksamheten påbörjas efter det att verksamheten med det andra vindkraftverket påbörjades

För att uppföra vindkraftverk med en totalhöjd över 20 meter över markytan krävs utöver anmälan enligt miljöbalken, även bygglov enligt plan- och byggförordningen (15). För vindkraftverk som kräver bygglov ska även startbesked och slutbesked erhållas innan anläggningen kan börja byggas respektive tas i drift. I Lekeberg är medelstora anläggningar inte lämpliga i område utpekad som *Olämpligt område vindkraft*, och i de flesta fall inte heller i *Hänsynsområde vindkraft*.

Gårdsverk är bygglovspliktiga. Ett gårdsverk är ett vindkraftverk med en totalhöjd på 20–50 meter eller ett verk vars rotordiameter överstiger tre meter. För att bygga ett gårdsverk krävs bygglov enligt plan- och byggförordningen om det uppfyller minst ett av kriterierna nedan:

- är högre än 20 meter över markytan (16)
- placeras på ett avstånd från gränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken (17)
- monteras fast på en byggnad, eller
- har en vindturbin med en diameter som är större än tre meter (18)

För vindkraftverk som kräver bygglov ska även startbesked och slutbesked erhållas innan anläggningen kan börja byggas respektive tas i drift. I Lekeberg kan gårdsverk vara lämpliga i område utpekad i *Hänsynsområde vindkraft* och i *Olämpligt område vindkraft* om särskild hänsyn tas till angivna värden.

Små verk kräver varken bygglov, anmälan eller tillstånd enligt miljöbalken. Med små verk avses vindkraftverk under 20 meter över markytan (19), med en rotordiameter under tre meter, som inte monteras fast på en byggnad och som placeras enligt avståndskrav. I Lekeberg kan små verk vara lämpliga i

område utpekade i *Hänsynsområde vindkraft* och i *Olämpligt område vindkraft* om särskild hänsyn tas till angivna värden.

Prövning med detaljplan. För vindkraftverk som ska uppföras inom områden med stor efterfrågan på mark för bebyggelse bör lämpligheten också prövas genom detaljplan (20). Detta kan till exempel tillämpas om flera fastighetsägare med angränsande områden vill uppföra vindkraftverk. I närheten av tätorterna i Lekeberg ska vindkraft alltid prövas med detaljplan, se *Hänsynsområde vindkraft* nedan.

Fotnoter:

12) se vidare Energimyndigheten 2022b

13) miljöbalken kapitel 16 § 4

14) miljöförvaltningsförordningen (2013:251) kap 21 § 15

15) plan- och byggförordningen (2011:338) kap 6 § 1 p 6

16) med höjd över marken avses den högsta höjd som anordningen uppnår, inklusive mast eller torn

17) se not 25 ovan

18) Diametern på vindturbinen beräknas på den största cirkel som turbinen beskriver runt sin axel

19) se not 25 ovan

20) enligt plan- och bygglagen 5:12

Solenergi

FÖRUTSÄTTNINGAR

Snabb utveckling. Av solens strålar kan man producera el med hjälp av solceller, eller värme med hjälp av solfångare. Solenergi är en av de energiformer som har lägst miljöpåverkan, och en ökad användning av solenergi är ett viktigt bidrag till övergången till förnybara energisystem. Utvecklingen inom solenergiområdet har gått snabbt de senaste åren. Kraftigt prisras på solcellssystem har tillsammans med statligt investeringsstöd och stigande priser på el, medfört att solenergi har blivit ett konkurrenskraftigt alternativ för elproduktion.

Solinstrålning. Medelsolinstrålningen över Sverige är omkring 1 000 kilowattimmar per kvadratmeter och år. Eftersom solen strålar mest under sommarhalvåret när energin efterfrågas minst, behöver solenergi kombineras med lagring och/eller andra typer av elproduktion (1).

Solceller. Solcellen omvandlar solljus direkt till elektrisk energi. Processen sker tyst, utan rörliga delar, utan bränsle och utan att någonting i solcellen förbrukas. Detta innebär att solcellssystem kan placeras i befintlig bebyggelse utan att störa. Det fungerar också lika bra oavsett storlek och passar därför bra både för större centraliserade kraftverk och för privatpersoners egenproduktion.

Solpaneler på byggnader. Solpaneler på byggnader innebär att man kopplar ihop många solceller som vid ny- eller ombyggnation kan integreras från början och ersätta andra fasad- och takmaterial. I befintlig bebyggelse finns det gott om ytor som kan vara lämpliga för produktion av solenergi, inte minst på industrifastigheter som ofta också har en hög elförbrukning. Avgörande för hur mycket el som kan produceras är solinstrålning, verkningsgrad, vinkel, väderstreck och skuggning. Energimyndigheten uppskattar potentialen i Sverige för solceller på framför allt hustak men också vissa fasader till cirka 40 000 gigawattimmar per år eller mer (2).

Solcellsparkar. Solcellsparkar blir allt vanligare i Sverige, ofta med kommunala energibolag som investerare. En solcellspark är en anläggning i större skala som placeras på marknivå, i kombination med annan användning, oftast betesdjur, eller på mark som inte används till något annat, till exempel i anslutning till vägar, nedlagda flygplatser eller före detta torvtäkter. Solcellsparkar tar större plats per producerad energienhet än vindkraft, men kan samtidigt uppfattas som mindre störande.

Solenergi i Lekeberg. I Lekebergs kommun finns solenergianläggningar framför allt på privata och kommunala anläggningar. Lekeberg har mål om fortsatt utbyggnad av solceller för den kommunala

verksamheten där 100 procent av den energi som används till el, värme och kyla ska vara förnybar och miljömärkt. Generellt sett bör potentialen för solenergiutbyggnad vara relativt stor i Lekeberg, både när det gäller enskilda byggnader och större solcellsanläggningar på mark, till exempel som komplement till betesdrift. I Lekeberg är andelen öppen mark relativt stor. För att bidra till det regionala målet för solceller på ett likvärdigt sätt, behöver den installerade solcellseffekten öka med minst 7 megawatt i Lekeberg till år 2030 (3), vilket motsvarar en solcellspark om cirka 9–12 hektar (4).

Utredningsområde solenergi. På en torvtäkt som håller på att avslutas i Västkärr i södra Lekeberg, utreds möjligheten att anlägga en solcellspark om cirka 80 hektar och med en produktion av cirka 50 gigawattimmar per år. Kommunen bedömer att detta är ett av få lämpliga områden för solcellsanläggningar med få motstående intressen som finns i kommunen.

I översiktsplanen pekas pågående utredningsområde ut som *Utredningsområde solenergi*, för att tillgodose intresse av produktion av solenergi.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE SOLENERGI (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Energimyndigheten 2016a

2) Energimyndigheten 2016a

3) Det regionala målet är 250 MW installerad solcellseffekt i Örebro län år 2030. Lekebergs befolkning utgör 2,8 % av regionens, vilket ger ett riktvärde på 7 MW

4) Solkapital, 2022a

PRÖVNING AV SOLENERGIANLÄGGNINGAR

Bygglov. För att montera solcellspaneler eller solfångare på en byggnad som följer byggnadens form krävs inte bygglov, om följande kriterier är uppfyllda (5):

- de monteras utanpå en byggnads fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial
- de följer byggnadens form
- de inte monteras på byggnader eller inom bebyggelseområden som är särskilt värdefulla
- de inte monteras inom eller i anslutning till områden som är av riksintresse för totalförsvaret
- att solenergianläggningen inte kräver bygglov enligt den detaljplan som gäller för området

För solanläggningar som är fristående eller till exempel är vinklade i förhållande till taket krävs bygglov inom detaljplan och inom 4,5 meter från granne i områden utan detaljplan. Solcellsparken kräver i regel inte bygglov om de uppförs utanför detaljplanelagt område. Fristående solenergianläggningar kan dock kräva bygglov om de är att betrakta som en byggnad. Transformatorstationen kräver alltid bygglov. Dessutom behöver alla storskaliga solcellsanläggningar i naturen, och i många fall även mindre anläggningar, samrådas med länsstyrelsen (6) som prövar om anläggningen väsentligt kan komma att ändra naturmiljön.

Detaljplan. Ett effektivt resursutnyttjande av solenergi är till stor del beroende av en främjande fysisk planering. Förutsättningarna sätts redan i detaljplanen genom att byggnader är utformade på ett sådant sätt att tak- och fasadytor har rätt förutsättningar gällande instrålning och skuggning. Vidare har samplanering av solceller och växtlighet betydelse vid solcellsintegrering i byggnader. Växtlighet är viktig både ur trivselsynpunkt och av miljöhänsyn. Exempelvis kan lövträd bidra med minskad energianvändning i ett kontorshus sommartid, genom att hindra solinstrålningen. Då kan det vara effektivast att placera solceller på eller integrerat i tak istället för i fasaden.

Solkartor. För att underlätta för etablering av solenergianläggningar finns solkartor framtagna för tätorterna i kommunen som redovisar inkommande solenergi på alla takytor. I den fortsatta planeringen bör solkartan kompletteras så att den även täcker övriga delar av Lekeberg.

Framtida utpekande. Ökad produktion och användning av solenergi i kommunen kan framför allt ske genom anläggning av solcellsparker och fler solcellsanläggningar på kommunala och andra byggnader. Den fortsatta planeringen får utvisa om det är möjligt och lämpligt att peka ut fler utredningsområden för solenergi.

Fotnoter:

5) Boverket 2023a

6) Boverket 2023a och Energimyndigheten 2023d

Fjärrvärme

Central värmeproduktion. Fjärrvärme är den vanligaste uppvärmningskällan för lokaler och flerbo-stadshus i Sverige och står för 86 procent av uppvärmningsenergin av dessa (2023). För uppvärmning av småhus står fjärrvärme däremot bara för 18 procent, eftersom dessa ligger glesare och kräver mer ledningar per anslutning (1). Fjärrvärme produceras centralt i ett värmeverk och levereras till olika fastigheter i form av högtempererat vatten i isolerade ledningar. Oftast används energi som annars skulle gå förlorad, som till exempel rester från skogsavverkning, avfall eller spillvärme från industrin.

Fjärrvärme i Lekeberg. Fjärrvärme har funnits i Lekeberg sedan 1997 då Lekebergs Bioenergi AB bildades. I fjärrvärmearläggningen i Fjugesta produceras 18,2 gigawattimmar fjärrvärme per år (2) som distribueras till stora delar av Fjugesta tätort. Fjärrvärmesystemet produceras i ett fliseldat värmeverk med en oljepanna i reserv, men en ny panncentral håller på att byggas för att verksamheten ska bli helt fossilfri. I övriga tätorter finns inte fjärrvärme.

Utbyggnad. För att ge ökad möjlighet att använda fjärrvärme, är det viktigt att i möjligaste mån lokalisera nya byggnader så att dessa går att ansluta till fjärrvärmenätet eller att utreda möjligheterna att utöka nätet. Genom att förtäta och lägga ny bebyggelse i anslutning till befintlig, kan öka möjligheterna att ansluta till fjärrvärmenätet.

I översiktsplanen pekas Fjugesta ut som *Fjärrvärmeområde*, där möjligheten att ansluta till fjärrvärmenätet bör undersökas för ny bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER FJÄRRVÄRMEOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Energimyndigheten 2024a

2) avser 2022, SCB 2024d

Biogas

Syrefri rötning. Biogas bildas när organiskt material exempelvis matavfall, gödsel och växtröster bryts ner under syrefria förhållanden med hjälp av mikroorganismer. Biogas är en förnybar energigas och består i huvudsak av metan och koldioxid. Vid förbränning av biogas bildas biogen koldioxid och vatten, vilket inte ger något nettotillskott av koldioxid i atmosfären. I processen produceras också biogödsel, som kan användas som fullgott gödningsmedel inom lantbruket. Biogas kan produceras i liten skala på exempelvis en gård, eller i mer storskaliga anläggningar. Beroende på storleken är det olika myndigheter som ansvarar för provningen.

Produktion. Det finns ungefär 300 biogasanläggningar i Sverige, vilka sammanlagt producerar cirka 2 300 gigawattimmar per år (1). I Örebro län finns för närvarande tolv biogasanläggningar som tillsammans producerar 127 gigawattimmar, vilket motsvarar närmare sex procent av den totala biogasproduktionen i Sverige (2). Bland annat körs stads- och länsbussarna i Örebro län med fordonsgas från en anläggning utanför Karlskoga (3). I Lekeberg finns ingen biogasanläggning. Möjligheterna till biogasproduktion i samverkan mellan kommunerna i Sydnärke, LRF, Länstrafiken och Region Örebro län, utreddes för ett tiotal år sedan, men resulterade inte i ny biogasproduktion. Därmed bedöms förutsättningarna för närvarande vara små för ny biogasproduktion i kommunen (4).

Fotnoter:

1) År 2023, Energimyndigheten 2024b

2) År 2023, Energimyndigheten 2024b

3) Kumbro 2022a

4) Biogaskartan, Biogas Öst 2022a

Vatten- och materialförsörjning

Planeringsinriktning Vatten- och materialförsörjning

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Fortsätt samarbeta med grannkommuner kring den långsiktiga dricksvattenförsörjningen vad gäller kvantitet, kvalitet och riskförebyggande arbete.
- Förebygg påverkan från ny bebyggelse eller andra åtgärder som riskerar att försämra vattenkvalitet eller vattenkvantitet inom känsliga områden för framtida dricksvattenförsörjning.

Vattenförsörjning

TILLGÅNG TILL VATTEN

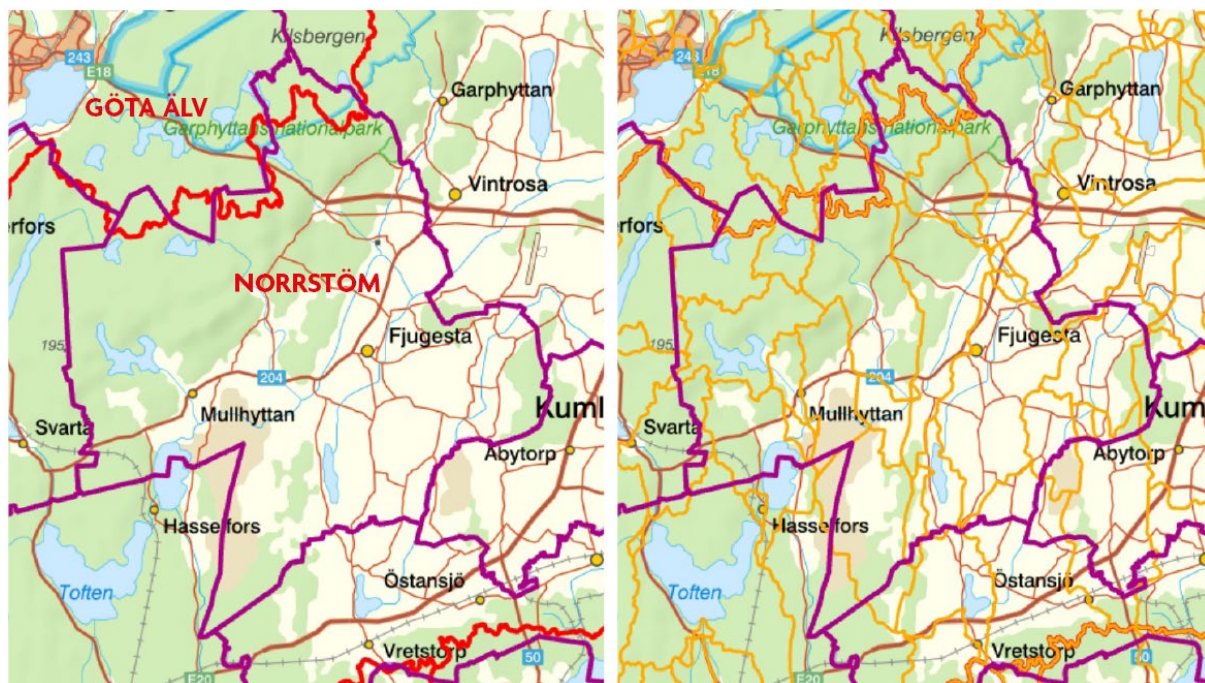
Livsmedel och naturresurs. Vatten är vårt viktigaste livsmedel och vår mest grundläggande naturresurs. Utöver dricksvatten är vatten nödvändigt för att många funktioner ska fungera i samhället, till exempel jordbrukets bevattning, vattenkraft, kylning och processer i industrier och avloppssystem. Vatten hämtas oftast från grundvatten eller från sjöar och vattendrag. För att ha tillgång till rent vatten i framtiden behöver vattenresursen vårdas långsiktigt genom en hållbar vattenförvaltning.

Långsiktigt kvalitetsarbete. Rent vatten är inte en självklarhet, även om vi är vana vid riklig tillgång till bra vatten i Sverige. Miljöbelastning och klimatförändringar förändrar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen och ökar riskerna både för periodvis vattenbrist och för ökad spridning av farliga ämnen när översvämningarna blir fler och kraftigare. Ett långsiktigt förbättrat skydd av vattentillgångarna och en aktiv vattenförsörjningsplanering kommer därför vara avgörande för den framtida vattenförsörjningen. Läs mer om miljökvalitetsnormer för vatten i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Vattenförekomster. För att kunna beskriva tillståndet i vattnet delas i princip allt vatten, utom det öppna havet, in i mindre enheter som kallas vattenförekomster. En vattenförekomst är en specifik vattensamling i naturen av en viss geografisk storlek (1). Det finns fyra sorters vattenförekomster: sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten. I Lekeberg finns alla slags vattenförekomster utom kustvatten.

Grundvatten bildas när nederbörd sipprar ner genom marken och lagras i tomrum och sprickor i berg rum och jordlager, och delas in i sand- och grusavlagringar, sedimentär berggrund och övriga geologiska bildningar.

Lekebergs kommun ligger huvudsakligen inom Norrströms och till en liten del inom Göta älvs huvudavrinningsområde (bild till vänster), och dessa är i sin tur indelade i ett antal delavrinningsområden (bild till höger). Källa: Informationskarta Örebro län, Länsstyrelsen Örebro län 2025c.

Avrinningsområden. Ett avrinningsområde är det område, både markyta och vattenyta, som samlar upp all den nederbörd som rinner fram till en viss punkt i ett vattendrag. Avrinningsområdet begränsas av höjdryggar, som delar flödet från regn och smältvatten åt olika håll. Dessa gränser kallas för vattendelare. I Sverige finns ett drygt hundratal huvudavrinningsområden, färre i inlandet och fler vid kusterna. Lekebergs kommun ligger till större delen inom Norrströms huvudavrinningsområde och till en liten del, inom Göta älvs huvudavrinningsområde. Dessa omfattar i sin tur ett antal delavrinningsområden som på samma sätt avgränsas av vattendelare. Multens avrinningsområde är till exempel en del av huvudavrinningsområdet för Norrström, se figur ovan. Kunskapen om hur vattnet strömmar i landskapet är viktig för att kunna bedöma hur olika vattenresurser påverkas av till exempel föroreningar.

Tillrinningsområde är avrinningsområdets area minus arean av själva vattnet i avrinningsområdet. Det är därmed bara markytan som räknas i tillrinningsområdet. Storleken på tillrinningsområden kan variera mycket mellan olika vattenförekomster. Den del av tillrinningsområdet som ligger närmast vattnet eller har snabbast flöden dit behöver extra stor varsamhet mot framför allt risken för föroreningsrisker vid olyckor. Däremot har de samlade utsläppen i hela tillrinningsområdet betydelse för den långsiktiga påverkan på vattenförekomstens kvalitet.

Fotnoter:

1) Vattenförekomsterna ska ha en viss storlek. Till exempel ska en sjö vara minst en kvadratkilometer stor och en grundvattenförekomst ge minst tio kubikmeter vatten per dygn, eller kunna förse minst 50 personer med dricksvatten. Vatten som inte klassats som vattenförekomster kallas övrigt vatten men omfattas ändå av Sveriges vattenförvaltning.

VATTENRESURSER OCH VATTENANVÄNDNING

Rent vatten. Sverige har gynnsamma naturgeografiska vattenförhållanden med god tillgång till vatten från grundvatten, sjöar, vattendrag och hav. Eftersom vi historiskt har haft så god tillgång till dricks-

vatten och det haft ett lågt pris, så har vi kunnat slösa med det som om det vore en oändlig resurs. I takt med att riskerna för vattenbrist och vattenföroreningar ökar, behöver dricksvattnet hanteras med större försiktighet. Tillgången till rent dricksvatten har därför blivit en allt viktigare fråga i samhällsplaneringen.

Vattenresursernas storlek bestäms till stor del av nederbörden, och vattentillgången varierar därför över året och mellan åren. Perioder med blöta respektive varma och torra förhållanden kan därför ge snabba förändringar och påtagligt ogynnsamma förhållanden för även för normalt vattennyttjande. På lokal nivå under begränsade perioder kan det förekomma att tillgången till vatten inte täcker alla behov och vattenbrist kan uppstå.

Vattenbalans. Ett områdes vattenbalansen beskriver skillnaden mellan hur stor mängd vatten som kommer till genom nederbörden över ett område, och hur mycket vatten som avdunstar, tas upp av växtligheten, förs bort genom vattenuttag, rinner av till hav, eller magasineras i sjöar och grundvattenmagasin. Den årliga nederbörden i Lekeberg ligger på ungefär 800 millimeter per år och har ökat något under de senaste tjugo åren (2). Det regnar minst i de lägre belägna områdena på Närkeslätten och mer i de höglänta områdena i Kilsbergen. Avrinningen varierar mellan olika årstider och beror till stor del på magasinering av nederbörden i form av snö, liksom på magasinering i mark och grundvatten. Magasinering i sjöar och vattendrag inverkar utjämnande på flödesförloppet i år och älvar. Vattenbalansen varierar således mellan olika år, årstider och regioner.

Vattenanvändning i Sverige. I Sverige använder vi ungefär 3,1 miljarder kubikmeter vatten per år, varav ungefär 12 procent kommer från grundvatten, och 63 procent från ytvatten (3). Industrin använder mest vatten, cirka 68 procent av den totala sötvattenvolymen. Hushållen står för cirka 19 procent och jordbruket för drygt 3 procent (4). Den totala vattenanvändningen har minskat med ungefär 15 procent under de senaste 30 åren (5), framför allt har industrins och jordbrukets användning minskat medan hushållens ligger kvar på samma nivå. Under senare år verkar jordbrukets vattenanvändning vända uppåt, troligen till följd av ökat behov av bevattning.

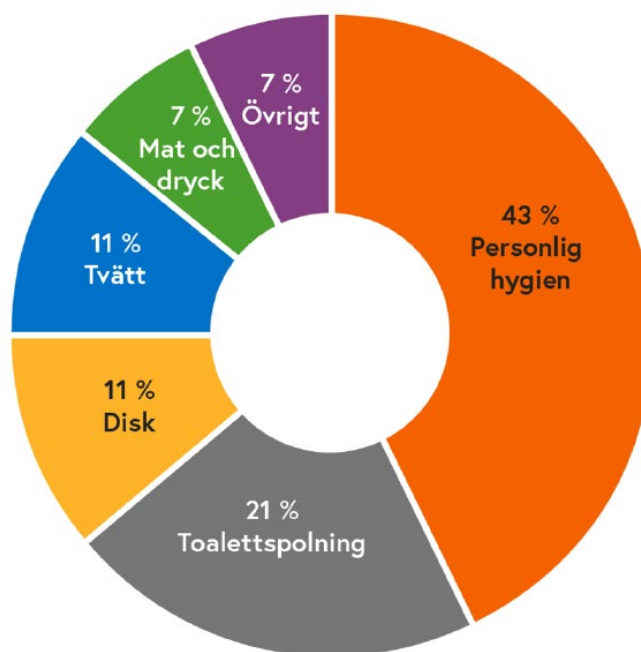

Diagram över genomsnittlig vattenanvändning i ett vanligt hushåll i Sverige. Det genomsnittliga dagsbehovet av dricksvatten beräknas till ungefär 140 liter per person. Det mesta vattnet används till tvätt, disk, personlig hygien och toalettpolning. För vatten till mat och dryck behövs ungefär 10 liter per person och dygn. Källa: Livsmedelsverket 2023a.

Vattenanvändning i länet. Enligt SCB:s sammanställning användes totalt över 88 miljoner kubikmeter vatten i Örebro län under året 2020 (6). Den absolut största mängden vatten användes av industrin, cirka 69 procent. Näst störst mängd vatten går till hushållens behov, 19 procent. Jordbruket står för cirka en procent, och "övrigt" för elva procent, dvs andra verksamheter än industri till exempel byggverksamhet, varuhandel, hotell- och restaurang, transporter och offentlig förvaltning, men också vatten som används för drift och underhåll av vattenverk, och förluster som uppstår i ledningsnätet mellan vattendistributör och användare. (7)

Vattenanvändning i Lekeberg. Om man översätter de regionala siffrorna till Lekebergsmått, kan man grovt uppskatta att cirka 470 tusen kubikmeter vatten går till hushållens behov (8), och 120 tusen kubikmeter till jordbrukets behov (9). Industrins andel av vattenförsörjningen bör vara betydligt lägre än för länet som helhet, och uppskattas till 430 tusen kubikmeter (10), det vill säga endast något mer än hushållens. Andelen vatten som används till "övrigt" bedöms ligga på ungefär samma nivå som för länet som helhet, vilket motsvarar cirka 260 tusen kubikmeter (11). Sammantaget bör den totala vattenanvändningen i Lekeberg därmed ligga i storleksordningen 1 280 tusen kubikmeter per år. Eftersom endast en fjärdedel (12) av den uppskattade totala vattenanvändningen levereras via kommunens vattenledningsnät, spelar enskilda och andra vattenuttag stor roll för vattenförsörjningen i kommunen.

Fotnoter:

2) SMHI 2015a

3) SCB 2023c

4) 2020. Övrig användning står för 10 % och omfattar kommunalt vatten som används inom andra näringsgrenar än tillverkningsindustrin, bl.a. byggverksamhet, varuhandel, hotell- och restaurang, transporter, offentlig förvaltning, men också det vatten som används för drift och underhåll av vattenverkens anläggningar samt de förluster som uppstår i ledningsnätet mellan vattendistributör och användare. Övrig användning av vatten från enskilda täkter ingår inte.

5) 1990–2020, SCB 2023a

6) SCB 2023a

7) Länsstyrelsen Örebro län 2023a

8) Antal invånare 2020: Lekeberg 8 472, Örebro län 305 643, SCB 2023g

9) Antal hektar åker och betesmark år 2022: Lekeberg 10 831, Örebro län 111 287, Jordbruksverket, 2023a

10) Antal förvärvsarbetande 16–74 år (dagbefolkning) 2021: Lekeberg 144, Örebro län 20 300, SCB 2023f

11) Antal invånare 2020: Lekeberg 8 472, Örebro län 305 643, SCB 2023g

12) Den årliga totala vattenleveransen till kommunens vattenledningsnät är knappt 320 tusen kubikmeter (2022) enligt egenrapportering i Vass, Svenskt vatten 2023b.

VATTENFÖRSÖRJNINGSANSVAR

Kommunens ansvar. Inom ett verksamhetsområde för kommunalt vatten- och avlopp (VA) ansvarar kommunen för vattenförsörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljöskäl behöver lösas i ett större sammanhang (13), se vidare avsnitt *Verksamhetsområden* i kapitel *Teknisk försörjning*. Kommunen har också ett övergripande ansvar för hållbar vattenresursförvaltning så att vattenförekomsterna skyddas för framtiden.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Regelverk. Den viktigaste skillnaden mellan allmän och enskild vattenförsörjning är att den allmänna vattenförsörjning regleras i författning (14) som måste följas, medan enskild vattenförsörjning regleras genom allmänna råd som talar om vad man bör göra (15). När en ny dricksvattenanläggning anläggs ska bestämmelserna i miljöbalken (16) följas. Mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning (17).

Fotnoter:

13) SFS 2006:412 lagen om allmänna VA-tjänster

14) SFS 2006:412 lagen om allmänna VA-tjänster

15) SGU 2023a

16) kapitel 1 § 1 och kapitel 2 §§ 1–7

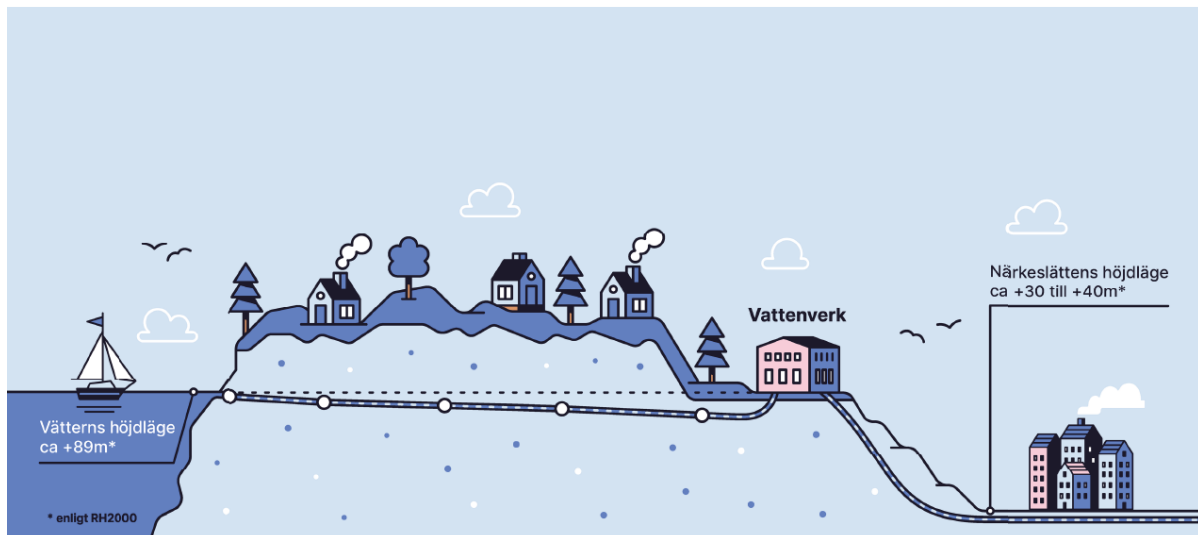
17) SGU 2023a

ALLMÄN VATTENFÖRSÖRJNING

Kommunal vattenförsörjning. Drygt hälften av Lekebergsborna är anslutna till vattenförsörjning via det kommunala ledningsnätet (18), framför allt i tätorterna, se avsnitt *Allmänna VA-anläggningar* i kapitel *Teknisk försörjning*. Tidigare hämtade Lekeberg vatten vid vattentäkter i Fjugesta och Mullhyttan, men har inte längre någon egen vattenproduktion, utan köper dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. Den årliga totala vattenleveransen till kommunens vattenledningsnät är knappt 320 tusen kubikmeter (19), vilket förser cirka 4 500 personer (20) främst i tätorterna med vatten, men också olika verksamheter. Av den totala vattenmängden debiteras 224 tusen kubikmeter, vilket innebär vissa vattenförluster (21), se vidare avsnitt *Allmänna VA-anläggningar* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vätternvatten. Vätternvatten är ett kommunalägt bolag som ägs av Hallsberg, Kumla, Lekeberg och Örebro kommuner och arbetet samordnas av Länsstyrelsen i Örebro län. Målet är att från år 2035 kunna leverera dricksvatten till invånarna i delägarkommunerna. Vattnet hämtas i Vättern och överförs med självfall via ny intagsledning från Vättern till Hallsberg (2–3 km), där nytt vattenverk anläggs, och en ny överföringsledning (27 km) via Kumla till Örebro. Till Lekeberg går vattnet via befintlig överföringsledning (20 km). Projektet ska ge vatten med god kvantitet och kvalitet fram till år 2070 eller längre.

Vättern ligger ca 60 m över Närkeslätten vilket gör att vattnet i huvudsak kommer att kunna transporteras med hjälp av självfall till användarna. Källa: Vätternvatten 2022a.

Reservvatten. Eftersom dricksvatten är en av de viktigaste resurserna för ett fungerande samhälle, behöver det finnas tillgång till reservvatten om den ordinarie vattenförsörjningen av någon anledning inte kan användas. Reservvattenförsörjning motsvarar hela eller delar av den ordinarie dricksvattenförsörjningen och distribueras i det ordinarie eller i ett provisoriskt ledningsnät, och baseras på en alternativ vattentäkt eller ett alternativt vattenverk, till exempel i en annan kommun. Lekebergs dricksvattenförsörjning saknar i dagsläget fullgoda reservvattenlösningar, och är därmed sårbart om en brist eller en förorening skulle uppstå. Vid övergången till gemensam vattenförsörjning från Vättern, förbättras reservvattenförsörjningen genom att fler reservvattentäkter ansluts till ledningsnätet. Samtidigt ökar i viss mån sårbarheten vid ledningsbrott eftersom flera grannkommunerna då riskerar att bli av med vattnet samtidigt. Överföringsledningar inom eller till kommuner utanför Vätternvattensamarbetet kan minska denna sårbarhet.

Nödvatten. Nödvatten är dricksvatten som distribueras på annat sätt än genom ledningsnätet vid någon form av samhällsstörning. En samhällsstörning som påverkar tillgången till rent dricksvatten, påverkar hela samhället och berör alla typer av verksamheter. En situation som kräver nödvatten kommer alltid att innebära ett behov av prioritering utifrån vad som har påverkan på i första hand människors

liv och hälsa och på miljön. Dricksvattenproducenten har ett ansvar att leverera vatten för i första hand hushållsanvändning inom sitt verksamhetsområde. (22) Vidare har kommunerna det geografiska områdesansvaret på lokal nivå inför och vid extraordinära händelser. (23)

Vattenskyddsområde. För att skydda dricksvattenresurser på lång sikt och säkerställa tillgång och kvalitet, upprättas vattenskyddsområden med föreskrifter för markanvändning och verksamhetsutövning. Både nuvarande och framtida dricksvattenresurser ska skyddas. Länsstyrelsen eller kommunen får besluta om vattenskyddsområde (24). Eftersom Lekeberg inte längre har någon egen vattenproduktion, har vattenskyddsområdena kring de äldre vattentäkterna upphävts (25). Inga befintliga vattenskyddsområden redovisas därför i översiktsplanen. Planering pågår för ett vattenskyddsområde i Örebro kommun som sträcker sig in i Lekeberg.

Fotnoter:

18) Andelen anslutna till kommunalt dricksvatten 52,7 % i Lekeberg 2020 enligt statistik från SCB, där uppgifter i fastighetstaxeringsregistret sambearbetats med folkbokföringsuppgifter är.

19) 2022, enligt egenrapportering i Vass

20) SCB 2023b

21) 95 084 kubikmeter oredovisat vatten 2022, enligt egenrapportering i Vass

22) SFS 2006:412 lag om allmänna vattentjänster,

23) SFS 2006:544 lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

24) enligt miljöbalken kapitel 7 §§ 21–22

25) Fjögsta och Mullhyttans vattenskyddsområden upphävdes av länsstyrelsen 2022-10-27

ENSKILD VATTENFÖRSÖRJNING

Definition. Enskild vattenförsörjning är enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv vattenuttag för dricksvattenförsörjning för privat konsumtion som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller försörjer mindre än 50 personer med dricksvatten. Mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning. (26)

Antal. I Sverige kommer cirka 16 procent av hushållens dricksvattenbehov från enskilda brunnar, varav 15 procentenhet används av permanentboende och 1 procentenhet av fritidsboende med egen brunn (27). I Lekeberg hämtar knappt hälften av invånarna sitt dricksvatten via enskilda vattentäkter, cirka 4 300 personer (28), se avsnitt *Allmänna VA-anläggningar* i kapitel *Teknisk försörjning*. Enskilda vattentäkter för åretruntbruk finns på drygt 1 900 fastigheter (29) i Lekeberg. Till det kommer knappt 300 brunnar som har enskilt vatten del av året. Majoriteten av de enskilda brunnar som används året om ligger på Närkeslätten och hämtar sitt vatten från grundvatten i berg, se tabell nedan, inom de bedömningszoner dricksvatten som föreslås i översiktsplanen för att skydda dessa, se vidare *Prioriterade vattenförekomster* nedan.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Eget ansvar. För kommunal vattenförsörjning får konsumenten betala en viss avgift men har tryggad tillgång på dricksvatten. Vid enskild vattenförsörjning betalar den enskilde fastighetsägaren ingen avgift men får själv ansvara för investerings- och driftskostnader för dricksvattenanläggningen och reda ut eventuella problem. I det ingår att själv ansvara för att vattnet håller godtagbar kvalitet genom regelbunden provtagning.

Gränsdragning. Enskild vattenförsörjning är vattenuttag för dricksvattenförsörjning som understiger tio kubikmeter per dygn i genomsnitt eller betjänar mindre än 50 personer, enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv. I praktiken varierar anslutningen till kommunalt vatten med läget i förhållande till VA-nätet och kommunens kapacitet att bygga ut detta.

PRIORITERADE DRICKSVATTENFÖREKOMSTER

Svartån SE655694-143607, SE656621-144836, SE656336-144485, SE655827-144143, SE655840-143823 (beteckningarna hänvisar till olika delar från Teen i söder till kommungränsen vid Östa)

Vattendrag inom huvudavrinningsområde Norrström. Tillrinning från Lillån mellan Logsjön och Svartån, Garphytteån, Lekhytteån, Lillån vid Vekhyttan, och bäck vid Skagerhultsmossen. Bedömd uttagsmöjlighet 2 000 - 6 000 liter/timme. Vattenstatus: Ekologisk status otillfredsställande (mellan Lillån och kommungräns) respektive måttlig (övriga delar). Kemisk status uppnår ej god. Tillkomst/härkomst naturlig. Kvalitetskrav 2027 god status.

Påverkanskällor - betydande påverkan från:

- Punktkällor - **reningsverk** (Fjugesta avloppsreningsverk), **urban markanvändning** (tätorter Fjugesta, östra Lanna, m.fl.), **förorenade områden** (Kälkesta-Kvistbro rödfyr, Kälkesta-Gärkilen rödfyr, brandövningsplats mm).
- Diffusa källor - **enskilda avlopp, jordbruk, atmosfärisk deposition, transport och infrastruktur** (E18).
- Förändring av: **konnektivitet** genom dammar, barriärer och slussar - för vattenkraft och för översvämningsskydd; **hydrologisk regim** - jordbruk och vattenkraft; **morfologiskt tillstånd** - för översvämningsskydd och annat. **Fysisk förlust** av hela eller delar av vattenförekomsten (rådad, omgrävd).

Påverkas också av Lillån öster om Fjugesta, Garphytteån, Lekhytteån, Lillån från Vekhyttan, Mullån och Teen. Sårbarhet bedöms vara hög.

Trygebodaåsen Dormenområdet SE655650-143392

Sand- och grusförekomst inom huvudavrinningsområde Norrström. Modellerat tillrinningsområde. Bedömd uttagsmöjlighet: 5-25 liter/sekund. Vattenstatus: Kemisk status god. Kvantitativ status god. Kvalitetskrav 2027 god status.

Påverkanskällor - betydande påverkan från:

- Punktkällor - **förorenade områden** (gammal jämhytta).
- Diffusa källor - **transport och infrastruktur** (väg 204)

Sårbarhet bedöms vara måttlig.

Åskersundsåsen SE655353-144670

Sand- och grusförekomst inom huvudavrinningsområde Norrström. Modellerat tillrinningsområde. Bedömd uttagsmöjlighet: 5-25 liter/sekund. Vattenstatus: Kemisk status god. Kvantitativ status god. Kvalitetskrav 2027 god status.

Påverkanskällor - betydande påverkan från:

- Punktkällor - **förorenade områden** (Sanna Deponi, Vretstorpsverken).
- Diffusa källor - **jordbruk, transport och infrastruktur**.
- Vattenuttag - kommunal eller allmän **vattentäkt** (Vretstorp)

Sårbarhet bedöms vara måttlig.

Fjugesta SE656233-144587

Sedimentär bergförekomst inom huvudavrinningsområde Norrström. Bedömd uttagsmöjlighet: 2 000-6 000 liter/timme. Vattenstatus: Kemisk status god. Kvantitativ status god. Kvalitetskrav 2027 god status.

Påverkanskällor - betydande påverkan från:

- Punktkällor - **förorenade områden** (Kälkesta avfallsupplag, Sanna Deponi, Kälkesta-Gärkilen rödfyr).

Sårbarhet bedöms vara låg.

Närkeslätten SE656024-146232

Sedimentär bergförekomst inom huvudavrinningsområde Norrström. Bedömd uttagsmöjlighet: 2 000-6 000 liter/timme. Vattenstatus: Kemisk status god. Kvantitativ status god. Kvalitetskrav 2027 god status.

Påverkanskällor - betydande påverkan från:

- Punktkällor - **förorenade områden** (Jaburek och söner garveri, m.fl. fallor utanför kommunen).

Sårbarhet bedöms vara låg.

Prioriterade dricksvattenförekomster i Lekeberg, med information om egenskaper, vattenstatus, påverkanskällor och i översiktsplanen bedömd sårbarhet. Källa: Lekeberg 2014a, Länsstyrelsen Örebro län 2023a, Länsstyrelsen 2024a.

Fotnoter:

26) SGU 2023a

27) Länsstyrelsen Örebro län, 2024a

28) Andelen som har enskilt dricksvatten är 45,8 % i Lekeberg 2020 enligt statistik från SCB, där uppgifter i fastighetstaxeringsregistret sambearbetats med folkbokföringsuppgifter. Enligt egenrapportering till Vass, Svenskt Vattens statistiksystem, är andelen 38,7 %. Arbete pågår med att följa upp avviken.

29) SCB 2023d

PRIORITERADE VATTENFÖREKOMSTER

Regional prioritering. I den regionala vattenförsörjningsplanen (30) pekas ett antal dricksvattenförekomster ut som prioriteras för Örebro läns dricksvattenförsörjning. Syftet med prioriteringen är att ge

underlag för skydd av dessa vattenresurser och att säkerställa att de kan användas för dricksvattenförsörjning även i framtiden.

De två dricksvattenförekomster som prioriterats i Lekeberg är:

- *Svartån* - ytvatten i vattendrag
- *Askersundsåsen* mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst

Utgångspunkten för den regionala prioriteringen är dricksvattenförekomster som bedöms vara viktiga för att kommunal försörjning av både ordinarie dricksvatten och reservvatten av god kvalitet och tillräcklig mängd på lång sikt.

Kommunal prioritering. I Lekebergs kommunala vattenförsörjningsplan (31) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050, se tabell ovan:

- *Svartån* - ytvatten i vattendrag
- *Tryggebodaåsen Dormenområdet* - grundvatten i sand- och grusförekomst
- *Askersundsåsen* mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- *Fjugesta* - grundvatten i sedimentär bergart
- *Närkeslätten* - grundvatten i sedimentär bergart

De tre första har tidigare använts för kommunal dricksvattenförsörjning medan de två sistnämnda har prioriterats eftersom de används för en större mängd uttag (32) för enskild dricksvattenförsörjning, vilket bedöms som viktigt i en kommun med en stor andel enskild vattenförsörjning.

I översiktsplanen pekas dessa fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bedömningszonerna omfattar:

- *Svartån* med modellerat tillrinningsområde
- *Askersundsåsen* med modellerat tillrinningsområde
- *Tryggebodaåsen Dormenområdet* med modellerat tillrinningsområde
- *Fjugesta* i sin utbredning
- *Närkeslätten* i sin utbredning

Fotnoter:

30) Länsstyrelsen Örebro län 2023a

31) Lekebergs kommun 2014a

32) Uttag över 10 kubikmeter per dygn eller för över 50 personer

RISKBEDÖMNING

Vattenstatus (33). Den prioriterade ytvattenförekomst som ingår i *Bedömningszon dricksvatten*, *Svartån*, har för den övre delen mellan Garphyttån och kommungränsen, en otillfredsställande ekologisk status, och för den nedre delen mellan Leen och Garphyttån, en måttlig ekologisk status. *Svartån* ska nå god ekologisk och kemisk status 2027 (34). Samtliga fyra prioriterade grundvattenförekomster når god kemisk status och kvalitativ status.

Kvalitetsrisker. Vattenstatusen påverkas dels av att form och flöden har förändrats på grund av dammar, vattenuttag, med mera, dels av olika slags föroreningar. Alla prioriterade yt- och grundvattnen i Lekeberg har en betydande påverkan av miljögifter från kända föroreningskällor som deponier, upplag

och industrier, se figur nedan. Andra källor som har en betydande påverkan på Svartån och dess tillflöden är övergödning och belastning av framför allt fosfor från enskilda avlopp, urban markanvändning och i någon mån reningsverk. Både Svartån och Askersundsåsen påverkas betydligt av jordbruk med risk för och miljögifter och övergödning genom belastning av framför allt fosfor. Svartån, Tryggebodaåsen och Askersundsåsen har också en betydande risk för utsläpp vid olyckor med farligt gods på större vägar. Alla ytvatten påverkas också betydligt av så kallad atmosfärisk deposition med för höga halter av kvicksilver och bromerade difenyletrar (35). Konnektivitet, hydrologi och morfologi är otillfredsställande i hela eller delar av Svartån (36).

Kvantitetsrisker. För att en grundvattenförekomst ska uppnå god kvantitativ status får inte uttagen vara större än nybildningen av grundvatten eller så stora att flödesriktningar ändras. Grundvattennivån får inte heller förändras så att det påverkar ekologisk status i sammanhängande ytvatten eller ekosystemen. Grundvatten bildas främst under de kalla månaderna eftersom nästan all nederbörd under sommaren tas upp av växter eller avdunstar. Det räcker därför inte med enstaka skyfall för att fylla på grundvattenmagasinen. Varierande grundvattennivåer ger inte automatiskt brist på vatten, men om uttagen är större än tillförseln under en lång tid kommer grundvattennivåerna att sjunka permanent, vilket kan ge brist både i kommunala täkter och enskilda brunnar. Man kan inte påverka hur mycket det regnar, men det går att påverka hur mycket av regnet som når magasinen. Färre hårdgjorda ytor gör att mer regn kan infiltrera, likaså ger dammar, fördröjningsmagasin och våtmarker vattnet tid och möjlighet att nå ner till grundvattnet istället för att flöda över ytan. Det går också att effektivisera vattenanvändningen och på så sätt minska mängden vatten som tas ut, till exempel kan renat avloppsvatten istället för grundvatten användas för tvätt, bevattning, infiltration och industriella processer med mera.

Bebyggelse. Bebyggelse ökar sårbarheten för näraliggande vattentäkter på flera sätt. Diffusa utsläpp från enskilda avloppsanläggningar kan ge sanitära problem. Markarbeten kan påverka vattenförande lager i marken, och nybildningen av grundvatten påverkas negativt när andelen hårdgjorda ytor ökar vilket försvårar infiltration av vatten. Läckage av köldbärarvätskor från energibrunnar (bergvärme) och användning av bekämpningsmedel kan kontaminera vattenreserverna.

Klimatförändringar. Vid ett förändrat klimat kan dricksvattenresurserna försämrats både kvantitativt och kvalitativt. En varmare atmosfär innebär högre avdunstning och snabbare cirkulation vilket ger mer nederbörd, ökad årstillrinning i vattendragen under hösten och vintern, vilket i sin tur ökar risken för till exempel översvämningar, läs mer i kapitel *Klimatrisker*. Med högre temperaturer blir också vegetationsperioderna längre, dvs den period som grödor växer och behöver vattentillförsel, och värmeböljorna förväntas bli fler. Periodvis kan grundvattentillgången i små grundvattenmagasin bli lägre i ett förändrat klimat, men generellt bedöms risken för grundvattenbrist vara liten i Örebro län (37). De prognostiserade förändringarna av lufttemperatur och vattenföring medför också risk för försämrad vattenkvalitet, genom förändrad förorenings-spridning och bakterietillväxt i vatten. Försämrad vattenkvalitet i vattentäkter räknas som ett av de allvarligaste klimathotet (38). Spridningen av miljö- och hälsoskadliga ämnen från förorenade områden och miljöfarliga verksamheter kan öka till följd av ökade vattenflöden, den ökade risken för markerosion, urlakning av markbundna föroreningar och ökad användning och spridning av bekämpningsmedel i jordbruket. Bakteriell tillväxt och smittspridning riskerar att öka på grund av ökad ytvattentemperatur, översvämning av jordbruksmark, och bräddning av avlopp vid intensiva skyfall och översvämningar (39),

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Fotnoter:

33) *Vattenstatus 2016–2021. För ytvatten bedöms ekologisk och kemisk status, för grundvatten kemisk och kvantitativ status.* Källa Viss, Länsstyrelserna 2024a

34) *Enligt beslutade miljökvalitetsnormer 2021–2027.* Källa Viss, Länsstyrelserna 2024a

35) Viss, Länsstyrelserna 2024a

36) *Konnektivitet handlar om möjligheten för t.ex. fiskar att förflytta sig mellan olika områden, hydrologi om flöden och förändringstakt, och morfologi om vattendragets form och struktur.*

37) Länsstyrelsen Örebro län, 2023a

Materialförsörjning

MINERAL OCH MATERIAL

Gruv- och täktverksamhet. Utvinning av mineral sker i gruvor och täkter. I gruvor bryts mineral och metaller, vilka definieras som koncessionsmineral och styrs av minerallagens och miljöbalkens regelverk. Utvinning i täkter styrs enbart av miljöbalken och kan delas in i ballast, natursten och industrimineral (1). I Lekeberg finns en stor bergtäkt som levererar minst 100 tusen ton ballast i form av krossberg per år, Lekhyttans bergtäkt. Det finns ingen aktiv gruva, men ett beviljat undersökningstillstånd för metaller och industrimineral enligt minerallagen som gäller guld och volfram (2).

I översiktsplanen pekas den pågående krossbergstäckten ut som *Materialutvinning* i översiktsplanen, för att tillgodose verksamhetens intresse av ett fortsatt nyttjande av materialresursen.

VISA KARTA ÖVER MATERIALUTVINNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Ballast (3) är den största råvaran som utvinns i Sverige, undantaget vatten. Behovet av ballastmaterial är stort i samhället, framför allt som huvudkomponent i asfalt och betong, men även som järnvägs-makadam och fyllnadsmaterial, se bild nedan. Ballasten produceras i täkter av krossat berg, morän eller naturgrus, men också av berg som blivit över vid väg- och tunnelbyggen (entreprenadberg) eller vid gruvbrytning. Totalt produceras drygt 100 miljoner ton ballast varje år som ska brytas, lastas, lagras och transporteras till olika byggplatser.

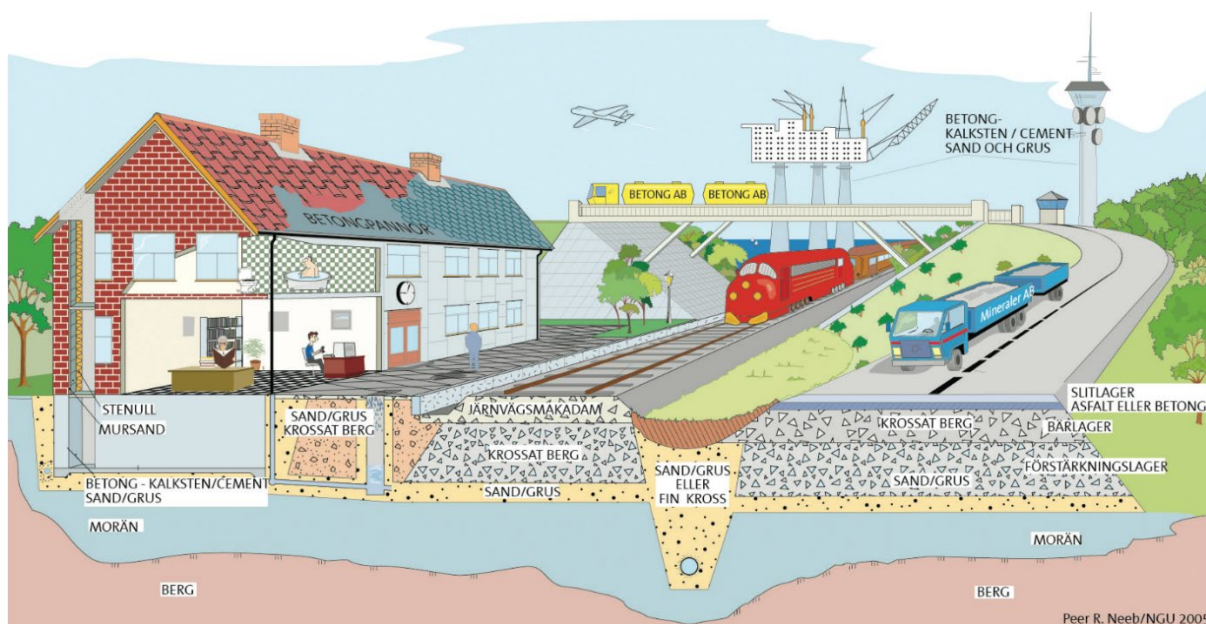
Mindre naturgrus och mer krossberg. Det har de senaste decennierna skett en övergång från naturgrus till användning av krossberg och återvunna material. Naturgrustillgångar är en ändlig resurs och av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen. Därför fick naturgrusförekomster ett förstärkt skydd 2010, vilket innebär att ersättningsmaterial ska användas i så hög utsträckning som möjligt. Enligt miljöbalken (4) får en naturgrustäkt inte komma till stånd om:

- det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material
- naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning
- om naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö.

Medan naturgrustäkterna blir allt färre ökar krossbergstäkterna i antal. Cirka 93 procent av all ballastproduktionen i Sverige utgörs idag av krossat berg. I Lekeberg finns en större krossbergstäkt, men inga kvarvarande naturgrustäkter.

Användning. Ju mer vägar och hus som byggs, desto större blir behovet av ballast. Därför är ballastproduktionen tätt kopplad till byggkonjunkturen. För att bygga en normalstor villa går det uppskattningsvis åt 100 ton ballast, och det går åt cirka 64 000 ton för att bygga en kilometer motorväg (5). Ballast används framför allt till:

- Väg och andra ytor: asfaltmakadam, bärlager,
- Förstärkningslager, bankfyllnad.
- Järnväg: makadamballast, förstärkningslager, underballast för frostisoleringslager.
- Byggnader och anläggning: Betongballast, rörgravsgrus, kabelsand, anläggningsjord.
- Sandprodukter: sandningsand, halkbekämpning, fallsand, lekplatssand, gjuterisand.

Exempel på vad ballast används till i vardagen. Källa: SGU, 2024c.

Närhet. Tillgång till ballast behöver finnas på relativt nära håll eftersom det är tungt och energikrävande att förflytta längre sträckor. Många täkter kan endast transportera ballast upp till fem mil. Endast ballast med högre kvalitet, till exempel kvartsit och porfyr, kan transporteras längre sträckor (6). Behovet av ballast är störst där det byggs mest, det vill säga i storstäder och regionala centra, och bergtäkter behöver därför ligga på transportmässigt gynnsamma platser nära användningen. Krossbergstakten i Lekeberg ligger nära E18 och med Örebro och Karlskoga inom två till tre mils avstånd.

Störningar. Stoft sprids då materialet bryts genom borrar, sprängning eller schaktning, vid hantering av jord- och bergmassor, liksom vid transport och annan hantering. Borrar, sprängning, krossning, lastning och transporter kan också generera buller och vibrationer. För att inte få problem av dessa störningar tillämpas ett generellt riktvärde för skyddsavstånd till materialtäkt på 500 meter för ny bebyggelse (7). Det bygger på en sammanvägd bedömning av riskerna för miljö, hälsa och säkerhet, men en anpassning av skyddsavståndet efter lokala förhållanden (terräng, vegetation etc) bör alltid ske. Hälso- syn ska också tas till riktvärden för trafikbuller vid byggnation i anslutning till väg för materialtransporter.

Krossbergstakten vid Lekhyttan ingår i *Bedömningszon verksamhetsbuller*, se kapitel *Miljörisker*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Lokalisering av krossbergstäkter har kommunen ingen direkt rådighet över. Marknaden är regional och länsstyrelsen är tillsynsmyndighet. Däremot kan man i översiktsplanen göra en bedömning av om tillgången till ballastmaterial är tillräcklig inom närområdet för den utbyggnad kommunen planerar för. Om behovet av ballast bedöms öka mer än tillgången i närområdet, kan det vara av stort värde att ta fram strategisk materialförsörjningsplan, så att de mest lämpade områden används för framtida täkter. De regionala behoven bör hanteras på regional nivå.

Framtida behov. I Sverige används cirka 8,3 ton ballast per invånare och år (8), vilket motsvarar cirka 71 tusen ton för Lekebergsborna 2023. Översiktsplanen siktar på en befolkning på max 9 800 invånare år 2050, se *Övergripande inriktning*, kapitel *Befolkningsutveckling*. Om man grovt räknar med att dessa invånare "förbrukar" lika mycket som genomsnittssvensken under ett år, motsvarar det ett behov av

ballast på ungefär 81 tusen ton per år 2050, vilket ligger inom dagens produktion i Lekeberg. Det är inte känt hur exakt stor produktionen i Lekeberg är, men den ligger uppskattningsvis mellan 100–300 tusen ton per år. Befintlig täkt bedöms därmed kunna tillgodose det successivt ökade behovet av ballast i kommunen.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

Fotnoter:

1) Industrimineral används i industriell verksamhet och är mineral som anses ha speciella egenskaper, till exempel kalk och lera

2) SGU 2024c och SGU 2024a

3) Ballast är grus, sand, morän och krossat berg

4) miljöbalken kapitel 9 § 6f

5) SGU 2024c

6) SGU 2024c

7) Boverket 2004a

8) Avser 2023, SGU 2024c

FOSSILMATERIAL

Torvbruk. Sverige är ett av världens mest torvtäta länder och torvmarker utgör 15 procent av den svenska landarealen (9). Torv är en jordart av organiskt ursprung som bildas genom biologiska och kemiska processer i våtmarker under tusentals år. Torvmarker har under lång tid brukats av människan. Idag utvinns odlings- och energitorv från en mycket liten andel av torvarealen. Under senare år har produktionen av energitorv minskat och sedan 2015 är produktionen av odlingstorv större än utvinningen av energitorv (10). I Lekeberg finns mycket torvmarker, men bara två kvarvarande koncessioner för torvtäkt: Stockås och Sandhagsmossen. Koncessionen för Västkärr går ut 2026.

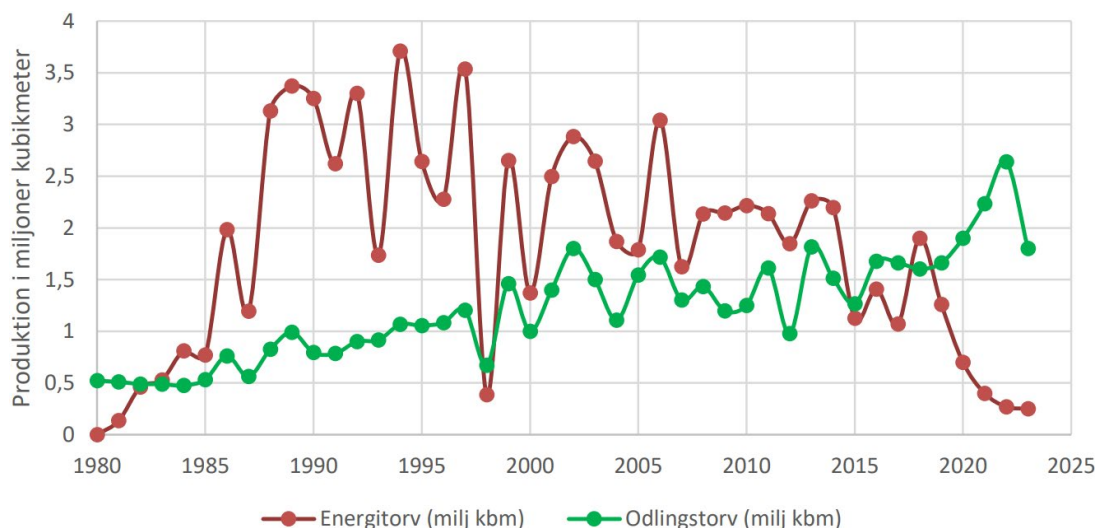
I översiktsplanen pekas de två pågående torvtäkterna ut som *Materialutvinning*, för att tillgodose verksamheternas intresse av ett fortsatt nyttjande av materialresursen.

VISA KARTA ÖVER MATERIALUTVINNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tillstånd för utvinning av torv regleras av miljöbalken. Det är idag endast möjligt att få tillstånd att utvinna torv från områden med låga naturvärden, vilket oftast är marker som sedan tidigare är påverkade av dikning eller annan markanvändning. I delar av landet krävs dessutom dispens från förbudet för markavvattning. Tidigare reglerades tillstånd för täkt av energitorv av Torvlagen, vilken innebar att det var möjligt att få koncession för utvinning av energitorv, men från och med januari 2017 gäller samma regelverk som för utvinning av energitorv som för utvinning av odlingstorv, vilket bland annat innebär att torvutvinning inte kan ske utan fastighetsägarens samtycke

Användning. Under 2023 uppgick produktionen av torv på koncessionsbelagda täkter i Sverige till drygt två miljoner kubikmeter. Av dessa var cirka 12 procent energitorv och 88 procent odlingstorv. (11) Odlingstorven används till traditionell odlingsjord och som växtsubstrat vid storskalig växthusodling. Sverige är en stor producent av odlingstorv i Europa. Torv kan också användas som till exempel biofilter, i textilier och som isoleringsmaterial. Energitorv används främst som bränsle vid fjärrvärmeanläggningar och då oftast tillsammans med olika typer av biobränslen. Under senare år har produktionen av energitorv minskat, se graf nedan.

Andra värden. Odikade torvmarker utgörs ofta av myrar och kärr som är värdefulla livsmiljöer för bland annat fåglar och växter. Torvmarker bidrar med flera ekosystemtjänster. De har stor betydelse

Utvinning av torv i Sverige, 1980–2023. Jämförelse mellan produktion av energi- och odlingstorv i Sverige. Källa: SGU 2024d.

för livsmedelsförsörjning, för vattenbalans, för överlevnad av en mängd arter av växter och djur och för rekreation. Den samlade ytan som idag används för torvtäkt är liten, men många torvmarker bär spår av tidigare torvtäkt. Skogsklädda torvmarker har i stor omfattning dikats och avvattnats för att öka skogsproduktionen. En del torvmarker är även dikade och torrlagda för att användas som jordbruksmark. Utdikningen av torvmarker tog fart under andra halvan av 1800-talet och fortsatte fram till slutet av 1900-talet, men sker idag i mycket liten utsträckning. Dikade torvmarker är en väsentlig källa för växthusgaser och i många fall bildas ingen ny torv i dessa torvmarker (12). Men även dikade torvmarker kan hysa höga naturvärden. Med tiden kan ett nytt naturtillstånd ha uppstått, exempelvis sumpskogar med rik flora och fauna. Dikade torvmarker kan också i delar ha kvar myrens höga naturvärden. (13)

Fotnoter:

9) SGU 2024e

10) SGU 2024e

11) SGU 2024d

12) Naturvårdsverket 2024g

13) Naturvårdsverket 2023a

Teknisk försörjning

Planeringsinriktning Teknisk försörjning

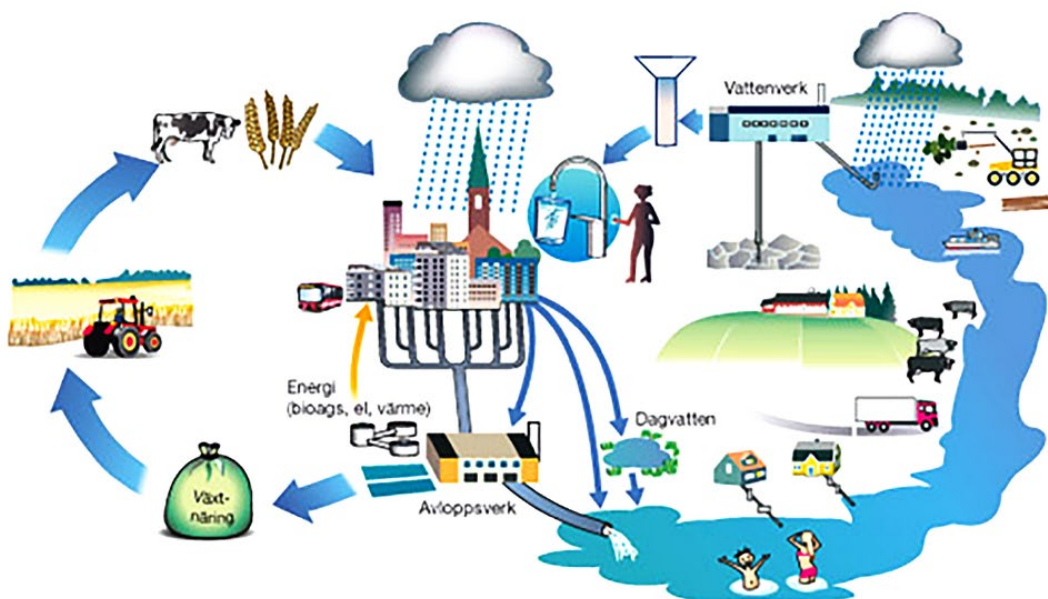
Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Verka för att kommunala eller gemensamma lösningar för vatten- och avloppsförsörjning används där så är möjligt och öka anslutningstakten till kommunalt verksamhetsområde för va i prioriterade områden.
- Minska belastningen på det allmänna ledningsnätet och risken för översvämningar genom att utöka användningen av dagvattensystem som ger högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkt avledning av dagvatten. Uppmärksamma dagvattensituation i tidiga planeringsskeden för att förebygga framtida problem.
- Planera ny bebyggelse utan återvändsgator eller med en tillräckligt stor vändplats, för att undvika olyckor med backande renhållningsfordon.
- Uppmärksamma elnätscapaciteten och utveckla dialogen med nätägarna i tidiga skeden av planeringsprocesserna vid planering av ny bebyggelse, laddinfrastruktur med mera.

Vatten- och avloppshantering

VATTNETS KRETSLOPP

Vatten. Vi dricker samma vattenmolekyler som dinosaurierna drack och det vatten som vi använder i dag är ett lån från kommande generationer. Vattnet på jorden förbrukas inte, utan används och återförs till vattnets kretslopp. Vattnet faller ner som nederbörd och rinner ut i sjöar och hav eller genom jorden till grundvattnet. Av solens värme dunstar vattnet och stiger upp mot himlen som vattenånga. Ångan kyls ner och bildar moln med små, små vattendroppar som kolliderar och slås samman för att till slut falla ner som nederbörd igen. Det vatten som ska bli vårt dricksvatten hämtas från en vattentäkt, renas och levereras som dricksvatten till en kran hos användaren. Det använda dricksvattnet rinner ut i avloppet via avloppsledningar till ett reningsverk, där det renas innan vattnet återlämnas till naturen och spolas ut i ett vattendrag eller en sjö. (1)

Vattnets kretslopp är nära sammanlänkat med näringskretsloppet. Källa: Svenskt vatten 2023a.

Näringsämnen. Vattnets kretslopp är nära knutet till näringsämnenas kretslopp, och brukar därför kallas för det dubbla kretsloppet (2). Två näringsämnen som avskiljs i reningsverken är fosfor och ofta kväve. Alla levande organismer behöver dessa ämnen men vattendrag, sjöar och hav mår inte bra av för mycket fosfor och kväve. Det leder till övergödning och syrebrist. Reningsverken kan avskilja nästan all fosfor och delar av kvävet innan vattnet släpps ut igen. Vid avskiljningen blir de en del av slammet och ett slam av god kvalitet kan användas som gödsel på åkrarna.

Fotnoter:

1) Svenskt vatten 2023a

2) Svenskt vatten 2023a

VA-FÖRSÖRJNING

Lagkrav. Alla kommuner ska ha en vattentjänstplan (3), som innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Den ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. En ny vattentjänstplan bör tas fram i kommunens fortsatta planering och planerar att påbörjas under 2026 se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Proaktivt. Men en strategisk vattenplanering handlar inte bara om lagkrav utan är också ett verktyg för att arbeta förebyggande och välavvägt med den kommunala vattenhanteringen, vilket både sparar både tid och pengar för organisationen och ger bättre effekt för miljön.

Vatten- och avloppsförsörjning. VA-försörjningen ska vara ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar på lång sikt, oavsett vem som ansvarar för den. Det innebär en vattenförsörjning som är robust och uppfyller krav på god dricksvattenkvalitet och att avloppsvatten avleds utan olägenhet för människors hälsa eller för miljön (4). Här ingår att tillgodose behovet av vatten för att dricka och för andra ändamål, att avleda och rena avloppsvatten och att av leda och omhänderta dagvatten och dräneringsvatten så att olägenhet inte uppstår (5).

Kommunala verksamhetsområden. Att ett område har kommunalt VA innebär att det ligger i ett så kallat verksamhetsområde inom vilket kommunen har ordnat eller ska ordna VA-försörjning för bebyggelsen inom området (6). Huvudmannen ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningsnätet inklusive fasta anläggningar, till exempel avloppsreningsverk och pumpstationer. Inom verksamhetsområde är kommunen huvudman genom kommunstyrelsen, och det är kommunfullmäktige som fattar beslut om VA-taxor.

Enskilt ansvar. Utanför områden med kommunalt verksamhetsområde ligger ansvaret för VA-försörjningen på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs dock om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljöskäl behöver lösas i ett större sammanhang (7). Med det avses en sammanvägning av flera olika faktorer, till exempel hur tätbebyggt området är, om det finns kända problem med vatten- och avloppshantering, eller om det ligger i anslutning till känslig eller skyddsvärd miljö eller ett offentligt bad och så vidare.

Låg andel anslutna. I Lekeberg är det en relativt låg andel av invånarna som är anslutna till kommunalt vatten och avlopp, enligt SCB drygt 50 procent (8), jämfört med ca knappt 90 procent i Sverige som helhet (9). Den låga andelen anslutna till kommunalt VA hänger samman med dels karaktären av landsbygds kommun med förhållandevis små tätorter, dels med kommunens snabba tillväxt under de senaste tio åren, då bebyggelsens ökat utan att utbyggnaden av VA-infrastrukturen till fullo har hängt med.

Kommunalt VA om möjligt. Ny sammanhängande bebyggelse ska i första hand lokaliseras så att det kan anslutas till ett befintligt verksamhetsområde för VA, i andra hand genom andra gemensamhetslösningar, antingen i kommunal regi eller enskild, beroende på omfattningen av bebyggelsen. Om det

inte är möjligt att anordna gemensamma lösningar, behöver enskilda lösningar för dricksvatten och spillvatten anordnas.

Fotnoter:

3) enligt lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) § 6a-d

4) Havs- och vattenmyndigheten 2014a

5) Havs- och vattenmyndigheten 2014a

6) enligt lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

7) lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

8) Andelen anslutna till kommunalt dricksvatten 52,7 respektive spillvatten 51,2 % i Lekeberg 2020 enligt statistik från SCB, där uppgifter i fastighetstaxeringsregistret sambearbetats med folkbokföringsuppgifter, SCB 2023b

9) Andelen anslutna till kommunalt dricksvatten 88,5 respektive spillvatten 87,9 % i Sverige 2020, SCB 2023b

ALLMÄNNA VA-ANLÄGGNINGAR

Allmänna vattentjänster. Vattentjänster är en sammanfattande benämning på olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp. När sådana tjänster tillhandahålls genom en allmän VA-anläggning är de allmänna vattentjänster. Bara kommunala anläggningar kan enligt vattentjänstlagen vara allmänna VA-anläggningar. Kommunen får också fastställa bestämmelser för användningen av den allmänna VA-anläggningen, ABVA (10).

Dricksvattennät. Dricksvatten hämtas i vattentäkter, renas i vattenverk och leds sedan vidare till användarna via dricksvattenledningar i marken. Kommunens ledningar för dricksvatten i det allmänna nätet är sammanlagt ungefär 30 kilometer långa (11). Lekeberg köper idag sitt dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. En sårbarhet i dricksvattenförsörjningen är mängden oredovisat vatten, cirka 30 procent (12). Detta kan bero på läckage i ledningsnätet, eller på att vatten levereras odebiterat till kunder. Den preliminära bedömningen är att det framför allt handlar om felaktigheter i debiteringssystemen, då ledningsnäten är förhållandevis nya. Samtidigt visar den relativt höga andelen av kemiska undersökningar som bedömts som "Tjänligt med anmärkning" att det också kan handla om ledningsdimensionering (13). En hög andel oredovisat vatten leder oavsett orsak till högre kostnader för dricksvattnet, eftersom mer vatten än nödvändigt behöver tas upp och behandlas, eller köpas in från annan kommun. Arbete med att identifiera oredovisat vatten och åtgärda eventuella läckage i ledningsnätet bör därför intensifieras som en del i den fortsatta vattenplaneringen.

Spillvattennät. Spillvatten är allt som spolas ner i våra avlopp genom till exempel toaletten eller diskhon. Det kommer från hushåll, kontor, serviceinrättningar och mindre industrier. Abonenterna länkas samman med avloppsreningsverken genom avloppsledningsnät som för kommunen i sin helhet är 30 kilometer långa (14). Även i spillvattennätet förekommer så kallat ovidkommande vatten, till exempel dag- och dräneringsvatten, som går till reningsverken, vilket kan bero på läckage, felkopplingar eller feldebiteringar. Ovidkommande vatten kräver i de flesta fall inte någon rening och belastar därmed i onödan reningsverkens och pumpstationernas kapacitet. En överbelastning av avloppssystemen kan leda till att det måste bräddas, vilket kan medföra utläckage av näringsämnen, smittspridning och spridning av föroreningar. Mängden ovidkommande vatten (15) är cirka 35 procent i Lekeberg. Bedömningen är att det även här framför allt handlar om felaktigheter i debiteringssystemen, något som håller på att ses över. Arbete med att identifiera ovidkommande vatten och åtgärda eventuella läckage i ledningsnätet bör intensifieras som en del i den fortsatta vattenplaneringen.

Avloppsreningsverk. I Lekeberg finns ett avloppsreningsverk i Fjugesta som tar hand om spillvatten från avloppsnätet i Fjugesta, och slam som kommer från tömda två- till trekammarbrunnar i kommunen. I verket renas avloppsvattnet och släpps därefter ut i Lillån. Avloppsreningsverket behandlar i genomsnitt knappt 1 200 kubikmeter avloppsvatten per dygn vilket motsvarar drygt 0,13 kubikmeter per person och dygn (16). Rening av avloppsvatten omfattar mekanisk, biologisk och kemisk rening i olika steg. Stora investeringar har gjorts i reningsverket för att klara de krav som klimatförändringar, ökade miljökrav och föråldrade anläggningar ställer. Avloppsreningsverket redovisas inte i kartan.

Fotnoter:

10) Allmänna bestämmelser för användande av kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning, enligt 2 § i förordningen (2007:701) om allmänna vattentjänster. I Lekeberg antogs ABVA senast 2019

11) Svenskt vatten, 2023b

12) dvs skillnaden mellan total vattenleverans och debiterad vattenmängd. Hur stor del som beror på faktiskt utläckage har inte redovisats i Vass, Svenskt vatten, 2023b

13) dvs att de i vissa fall har för stor dimension i förhållande till förbrukningen och därför måste spolats relativt ofta

14) Svenskt vatten, 2023b

15) dvs skillnaden mellan behandlad mängd avloppsvatten och debiterad avloppsmängd, 2021 enligt Vass

16) 415 496 kubikmeter per år 2021, enligt egenrapportering i Vass. Antal invånare 2021 var 8603

ENSKILDA VA-ANLÄGGNINGAR

Enskilda avlopp. Invånare som bor utanför kommunalt verksamhetsområde för VA har enskild avloppsanläggning, i form av egen anläggning eller gemensamhetsanläggning. I Lekeberg finns nästan 2 000 enskilda avloppsanläggningar (17), till vilka ungefär hälften av invånarna är anslutna.

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. Många anordningar både i Sverige och i Lekeberg är äldre och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet samt närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel många enskilda avlopp i närheten av en sjö, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden, se vidare kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Utbyggnad av verksamhetsområden för VA. Kommunen har ett planeringsansvar även utanför verksamhetsområdet, dels för att göra bedömningar var de naturgivna förutsättningarna kan förväntas påverka vattenkvaliteten negativt, dels för att kunna göra prioriteringar för framtiden och tidigt identifiera områden med behov av allmänna VA-lösningar. Eftersom gränsdragningen mellan kommunalt och enskilt ansvar för VA-försörjning gäller både för existerande bebyggelsegrupper och framtida, är det viktigt att i den strategiska VA-planeringen göra samlade bedömningar av var, när och i vilken ordning den allmänna VA-anläggningen behöver byggas ut och var andra lösningar är mer lämpliga. I översiktsplanen bedöms kommunens näst största tätort Lanna som särskilt angelägen att lösa VA-frågorna samlat för, och att prioritera för utbyggnad av allmän VA-anläggning i de delar där det inte är utbyggt. Det finns flera skäl att prioritera utbyggnad av VA i Lanna. Inom området finns bland annat stor risk för påverkan på grundvattnet, enskilda vattentäkter och på specifikt vatten. Dessutom är det i delar av området olämpligt att borra brunnar på grund av naturligt förekommande arsenik i marken.

Lanna pekas därför ut som *Prioriterat omvandlingsområde VA* i översiktsplanen. I området ingår själva tätorten och det i översiktsplanen utpekade tätortsnära området, för att tydliggöra kommunens prioritering av utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen.

VISA KARTA ÖVER PRIORITERAT OMVANDLINGSOMRÅDE VA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utpekande av omvandlingsområdet innebär att kommunen prioriterar utredning och utbyggnad av det allmänna VA-nätet inom hela eller delar av området, men är ingen garanti att hela området kommer att anslutas till det allmänna VA-nätet. Eftersom det tar tid innan nya delområden kan anslutas till befintligt verksamhetsområde, gäller tills vidare att enskilda VA-lösningar kan provas tills beslut om utökat verksamhetsområde inom prioriterat omvandlingsområde tas.

Fotnoter:

17) Totalt 1938 enskilda anläggningar varav 1812 aktiva och 126 ansökta/beviljade, enligt ärendehanterings systemet Ecos maj 2023

DAGVATTENHANTERING

Definition. Med dagvatten avses tillfälligt förekommande avrinnande regn- och smältvatten, tillfälligt framträngande grundvatten och spolvatten. Dagvattnet leds till ytvatten, grundvatten eller till reningsverk via ledningar, diken eller ytligt på marken. Dräneringsvatten är vatten som samlas upp under markytan och leds bort, till exempel från husgrunder.

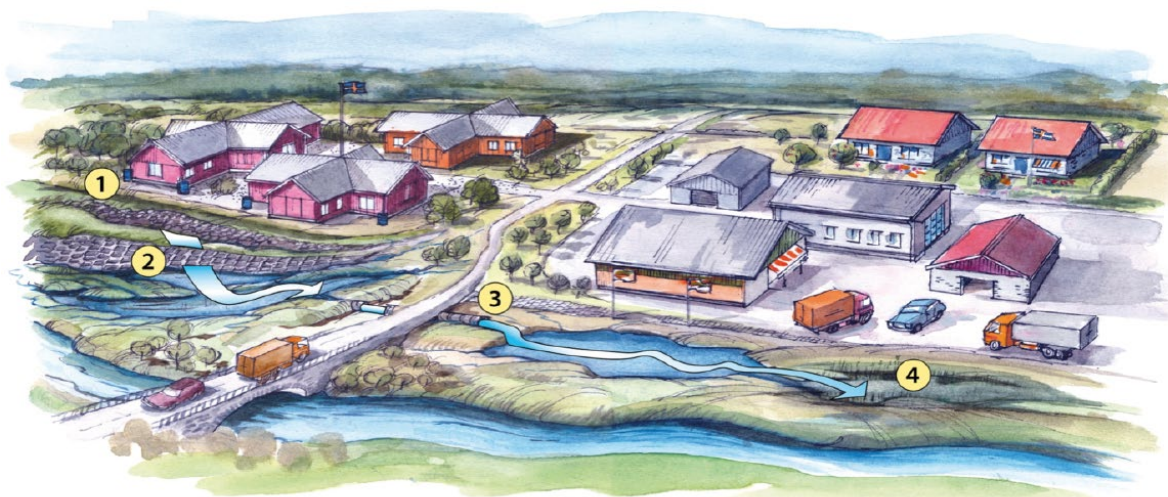
Lagstiftning. Enligt miljöbalken räknas dagvatten normalt som avloppsvatten (18), och utsläpp av sådant dagvatten är därmed miljöfarlig verksamhet. Miljö- och byggnämnden ansvarar för tillsynen. I vissa fall, till exempel om dagvattnet leds bort i ledning som inte går till en allmän spillvattenledning, kan dagvatten rent juridiskt komma att betraktas som vattenverksamhet, vilket också kräver tillstånd (19).

Ansvar för dagvatten. Inom kommunalt verksamhetsområde har kommunen ansvar för dagvattenhantering, i övriga områden ligger ansvaret på vägföreningar och dikesföretag, och inom tomt på fastighetsägaren. Ansvarsfrågan kan ibland vara svår att reda ut. Det är därför viktigt att dagvattensituation och ansvarsfrågor för ny och befintlig bebyggelse utreds i tidiga planskeden, och att detta blir styrande vid lokaliserings- och lämplighetsprövning av ny bebyggelse. Risken för översvämningar är ett kriterium för kommunens lämplighetsprövning enligt plan- och bygglagen (20).

Klimatförändringar. Hantering och avledning av dagvatten blir allt viktigare vid planering och byggande, framför allt beroende på ökade nederbörds mängder och stigande nivåer i hav, sjöar och vattendrag. I Lekeberg förväntas nederbörden vintertid öka med 20–25 procent från idag till slutet av seklet (21), och situationer med extremt väder förväntas bli vanligare. Anpassningen till ett förändrat klimat innebär behov av en höjd beredskap för ökade mängder dagvatten och snabbare flöden, genom högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkta system för avledning.

Slutna och öppna system. Dagvatten kan hanteras i slutna eller öppna system, eller en kombination av båda. Sluten dagvattenhantering i rörsystem innebär att de processer som finns i naturen inte får samma möjligheter att verka som i ett öppet system. Vid öppen dagvattenhantering handlar det främst om att studera och försöka utnyttja områdets topografi och biologi för flödesutjämning och rening av vatten. Öppen dagvattenhantering kan realiseras på flera nivåer:

- *Lokalt omhändertagande*, genom fördröjning på den egna fastigheten genom infiltration, stenkista och/eller annan lämplig lösning. Bräddavlopp ska anordnas för att säkerställa att egna och angränsande fastigheter inte skadas av dagvatten och dagvattenutredning alltid tas fram om det inte är uppenbart onödigt.
- *Fördröjning nära källan*, genom att en samlad fördröjning anordnas i direkt anslutning till en samlad bebyggelsegrupp, vilket ofta hanteras i detaljplan vid ny bebyggelse
- *Trög avledning*, i form av svackdiken, bäckar och avrinningsvägar via till exempel grönstråk och gator för att fördröja tillrinning till vattendrag
- *Samlad fördröjning* via dammar, våtmarksområden och mångfunktionella översvämningssytor

ÖPPNA DAGVATTENLÖSNINGAR

Illustration: Willy Lindström, Tecknargården

1. Lokalt omhändertagande

Infiltration och fördröjning i gräs-, grus- och makadamfyllningar
Genomsläppliga beläggningar
Vattenutkastare och infiltration på gräsytor
Uppsamling av takvatten
Gröna tak

2. Fördröjning nära källan

Infiltration och fördröjning i gräs-, grus- och makadamfyllningar
Genomsläppliga beläggningar
Växtbäddar och trädgropar
Översvämningssytor
Diken, dammar, våtmarker

3. Trög avledning

Kanaler
Svackdiken
Bäckar och diken
Sekundära avrinningsvägar i, grönstråk, på gång- och cykelvägar och på gator

4. Samlad fördröjning

Dammar
Våtmarksområden
Översvämningssytor i parker och i andra miljöer i landskapet

Olika steg och metoder för att fördröja och rena dagvattnet i öppna dagvattenlösningar. Källa: Hylte kommun 2019a

Marken ger förutsättningarna. Hur mycket dagvatten som kan infiltreras beror på markens geohydrologiska förhållanden. Därför fungerar inte lokalt omhändertagande överallt, exempelvis inte i områden med hög grundvattennivå och med jordarter med begränsad infiltrationskapacitet såsom lerskiktade jordar. I sådana områden får man hitta andra lösningar för dagvattenhantering, till exempel en kombination av öppna eller slutna system, såsom fördröjning i slutna tankar innan avledning till exempelvis samlad fördröjning.

Befintlig bebyggelse. Det är angeläget att se över dagvattenhantering inte bara vid nybyggnation utan också för befintlig bebyggelse, för att förhindra översvämning och spridning av föroreningar. Främst handlar det om förebyggande åtgärder inom ramen för VA-planeringen, såsom att se över dagvattenledningar som leder direkt ut i sjöar och vattendrag, ställa krav på viss fördröjning och lokalt omhändertagande på tomtmark, och anordna trög avledning och samlad fördröjning kan anordnas på allmän platsmark. Vid hot mot vattenstatus eller människors hälsa och säkerhet har miljöenheten tillsynsansvar enligt vatten direktivet och miljöbalken (22). Däremot finns inget stöd i plan- och bygglagen för krav på åtgärder vid befintlig bebyggelse.

I Fjugesta, Lanna och Mullhyttan har områden identifierats där det kan finnas behov av att anlägga samlad fördröjning för att öka beredskapen för ökande dagvattenflöden, vilka pekas ut som *Utredningsområde dagvatten* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER EXEMPEL PÅ UTREDNINGSMÅL DAGVATTEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Dagvatten i detaljplaner. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering och förebygga översvämningar och spridning av föroreningar, behöver förutsättningarna utredas när detaljplaner tas fram och möjliga dagvattenlösningar föreslås. Lämplig utformning av dagvattensystem utgår från områdets läge, höjdförutsättningar, risk vid spridning av föroreningar etcetera, vilket kräver utredning från fall till fall. Översiktliga utredningar av geoteknik och dagvatten behöver därför alltid tas fram för detaljplaner för ny

bebyggelse, om detta inte är uppenbart onödigt. Beräkningar av dimensionerande dagvattenflöden ska utgå från aktuella rekommendationer, i nuläget minst 100 års dimensionerande återkomsttid för regn, och en klimatkoefficient på minst 1,25 för regn kortare än en timme och minst 1,20 för längre regn (23).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering. Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hårdgjorda ytor. Hårdgörande av mark med till exempel asfalt eller hårt packat grus, påverkar markens förmåga att infiltrera och fördröja dagvatten. Andelen hårdgjord yta behöver därför begränsas för att förebygga översvämning och föroreningsutsläpp. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, köryta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att begränsa andelen hårdgjord yta och öka markens infiltrationsförmåga. Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

18) miljöbalken kapitel 9 § 1-2, SFS 1998:808

19) regleras i miljöbalken kap 11

20) kapitel 2 § 3, SFS 2010:900

21) SMHI 2015a

22) miljöbalken kap 6, inom detaljplan klassas dagvatten som avloppsvatten

23) SMHI 2020a

Avfallshantering

ANSVAR FÖR AVFALL

Allmänt intresse. Avfallshantering är ett viktigt allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (1). Människans konsumtion av varor och tjänster förbrukar resurser och skapar avfall, hela vägen från råvaruutvinning, tillverkning och användning till avfall. Hur vi hanterar avfall blir allt mer betydelsefullt för en hållbar samhällsutveckling där användning av energi- och naturresurser och spridning av farliga ämnen behöver minska.

Planering. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det handlar om utrymme för och skyddsavstånd till platser för återvinning, om plats för renhållningsfordon att komma fram och vända på, och om tillgängligheten till insamlingssystem för avfall med gång, cykel och bil så att det blir enklare att återvinna avfall. Eftersom kraven på sopsortering i hemmen ökat, tar avfallshanteringen också större plats i bostäderna.

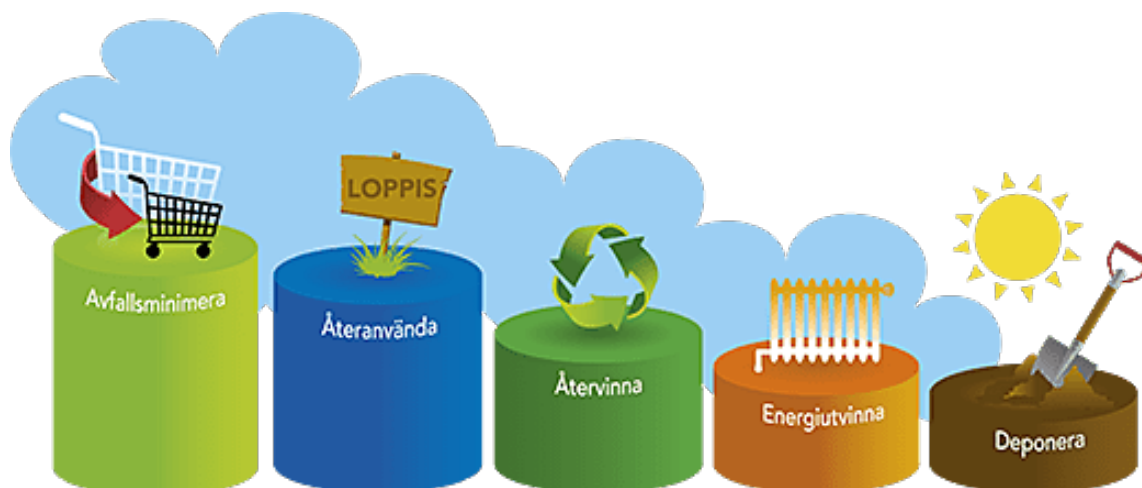
Ansvar. Det är obligatoriskt för hushållen att sortera avfallet och kommunerna är skyldiga att hämta och ta hand om hushållsavfall. När det gäller annat avfall ansvarar hushållen för att ta det till obemannade återvinningsstationer där förpackningar och tidningar samlas in, eller till kommunens återvinningscentraler där bland annat farligt avfall och grovavfall tas omhand. I Lekeberg är det Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallshanteringen. En del fastighetsförvaltare ordnar egen insamling av förpackningar och tidningar för att underlätta för de boende.

Fotnoter:

1) plan- och bygglagen kap 2 § 6

AVFALLSHIERARKI

Förebygga avfall. Inom EU används en avfallshierarki för att minska de negativa konsekvenser avfallet har på miljön under hela sin livscykel. Den innebär att uppkomsten av avfall alltid först och främst ska förebyggas. Är det inte möjligt ska avfallet förberedas för återanvändning, materialåtervinnas eller energiutvinnas, och först i sista hand deponeras på ett säkert sätt. Det långsiktiga målet är en cirkulär ekonomi där avfall i princip inte uppstår och resurser behålls i samhällets omlopp eller på ett hållbart sätt återförs till naturens eget kretslopp.

Avfallshierarkin innebär att uppkomsten av avfall alltid först och främst ska förebyggas och i sista hand deponeras. Källa: Vatten och miljöresurs, 2023a.

Återanvändning. Avfallsmängderna i Sverige har ökat i takt med den ekonomiska utvecklingen, men ökar nu långsammare eftersom vi blir allt bättre på återanvändning och återvinning. Mängden hushållsavfall som behandlas i Sverige är cirka 449 kilo per person och år (2). Genom avfallsförebyggande åtgärder minskas mängden avfall men framförallt mängden resurser som går åt vid produktionen av produkter. För att generellt minska avfallsmängderna krävs förbättrade produktionsmetoder men också förändrade konsumtionsmönster, till exempel ökad återanvändning av dels av olika material som till exempel jord och grus, dels av konsumtionsvaror som kläder, möbler med mera. I Lekeberg finns:

- återbruksverksamhet vid återvinningscentralen, men också privata initiativ för till exempel återbruk av barnkläder
- hantering av schaktmassor vid Hallafors åkeri i Lanna

Fastighetsnära insamling. Enklare insamling och sortering av förpackningar för hushåll och verksamheter gör att producenterna kan återvinna mer avfall, och bidrar i sin tur till en mer resurseffektiv hantering av avfall. Det bidrar också till den gröna omställningen eftersom behovet av nya råvaror blir mindre och gör att koldioxidutsläppen minskar. Fastighetsnära insamling innebär att förpackningar kan

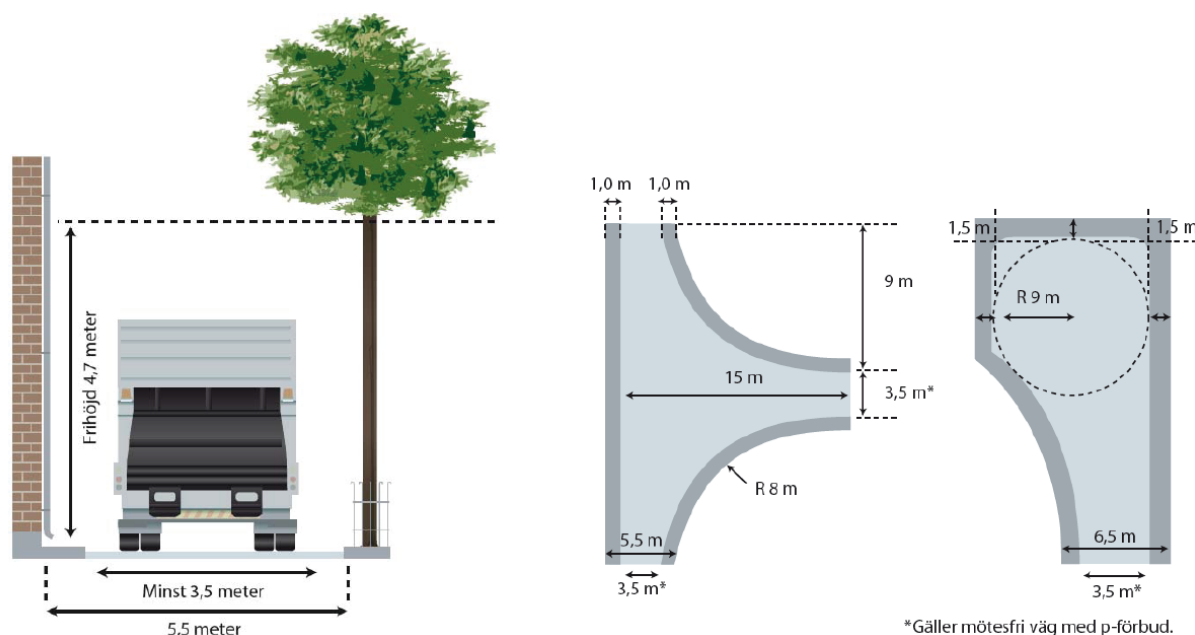
lämnas till återvinning i direkt anslutning bostaden. Senast den 1 januari 2027 ska fastighetsnära insamling vara införd för hushållen (3). De vanligast förekommande förpackningsslagen (papper, plast, metall och glas) ska alltid samlas in fastighetsnära, medan skrymmande förpackningar av papper och plast samlas in på lättillgängliga insamlingsplatser och övriga förpackningsmaterial (trä, keramik, textil och dylikt) på kommunens återvinningscentral (4). Från januari 2024 har kommun tagit över ansvaret för insamling av hushållens förpackningsavfall från producenterna (5).

Renhållningsfordon. För att möjliggöra sophämtning och slamtömning i närheten av bostaden behöver sop- och slambilar komma fram på ett säkert sätt. Arbetsmiljön för renhållningsarbetare och säkerheten för de boende kan ibland komma i konflikt med varandra, då fordonen behöver komma så nära det avfall som ska hämtas som möjligt för att få bra arbetsförhållanden. Det innebär att tunga fordon förekommer i en miljö där man inte förväntar sig dem. Backningsolyckor med sopbilar är ett känt problem, eftersom sopbilar ibland måste backa när avfall hämtas på återvändsgränder som är så små att det inte går att vända. Under perioden 2000–2020 dog 13 personer och 23 skadades allvarligt i vägtrafikolyckor där sopbilar var inblandade, bland annat i Kopparberg 2021 då en man i 50-årsåldern dog vid påbackning (6). Personerna som förolyckats har ibland haft nedsatt syn, hörsel eller rörlighet, vilket medfört att de inte upptäckt bilen eller hunnit gå undan. För att undvika olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas, se bild nedan. Befintlig bebyggelse måste också ha fri hämtningsväg för att sopbilen ska kunna köra fram till fastigheten. I planering av ny bebyggelse behöver transportvägar för avfallsinsamling beaktas, liksom placeringen av utrymmen och anordningar för avfall. Det är till exempel olämpligt att placera avfallsutrymmen och lekplatser nära varandra eftersom avfallstransporter ofta sker med tunga fordon. Avfallsutrymmen bör inte heller placeras så att gångvägar behöver användas eller korsas.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon*, för att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon. Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinning. Återvinning kan ske genom att materialet eller energin återvinns eller att näringsämnen går in i ett kretslopp. En återvinningscentral är en stationär insamlingsanläggning för uppdelad insamling

Utrymmen för renhållningsfordon. Källa: Okrab 2023a.

av grovsopor som oftast är bemannad, medan en återvinningsstation är en mindre anläggning för återlämning av främst förpackningsmaterial. I kommunen finns:

- en återvinningscentral i Fjugesta där privatpersoner och företag får lämna avfall.
- obemannade återvinningsstationer (miljöstationer) i Fjugesta, Mullhyttan och Lanna. För närvarande saknas en återvinningsstation i Gropen-Kvistbro, men arbete med lokalisering pågår.

Utöver detta finns tre kommersiella återvinningsanläggningar i kommunen:

- *Miljöhantering*. Verksamheten omfattar insamling och mellanlagring av farligt avfall och icke-farligt avfall inom Örebro län och angränsande län inom cirka 20 mils radie. Det är främst bensinstationer, verkstäder, lantbruk samt industri som är främsta kundkretsen.
- *Fordonsdemontering*. Verksamheten tar emot bilar för demontering, tömning och pressning. Verksamheten är anmälningspliktig för yrkesmässig omhändertagande av uttjänta bilar.
- *Smådjurskremering*. Verksamhet med tillstånd för förbränning av avfall, vilket omfattar kremering av smådjur från mer än 200 djurkliniker i Mellansverige, inklusive Stockholm och Göteborg.

Påverkan från återvinningsanläggningar handlar i första hand om bullerpåverkan när material ska hantieras och transporteras till och från anläggningarna. Hur stor bullerpåverkan blir beror på förutsättningarna på platsen. Idag finns inga generella skyddsavstånd men äldre riktvärden för skyddsavstånd (7) anger 200 meter som lämpligt skyddsavstånd från anläggningar som mellanlagrar avfall och 50 meter från återvinningsstationer eller mindre anläggning för gatuunderhåll. Dessa används som utredningsavstånd i översiktsplanen. Om bullerskydd i form av plank eller vegetation används, bör avstånden kunna minskas efter genomförd bullerutredning, utan att verksamheterna blir störande för omgivande bebyggelse. Fastighetsnära insamling och lättinsamlade platser är mindre, genererar inte tunga transporter eller buller, och kräver därmed inte heller utredningsavstånd i översiktsplanen.

I översiktsplanen pekas anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall ut som *Avfallshantering*, där återvinningscentralen och de kommersiella återvinningsanläggningarna ingår. Områdena inkluderar ett utredningsavstånd om 200 meter för eventuell buller- eller annan riskpåverkan från materialhantering och transporter.

VISA KARTA ÖVER AVFALLSHANTERING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinningsstationer pekas i översiktsplanen ut som *Återvinningsstation* och *Utredningsområde återvinningsstation*, inklusive utredningsavstånd om 50 meter för eventuell bullerpåverkan från materialhantering och transporter.

VISA KARTA ÖVER ÅTERVINNINGSTATION OCH UTREDNINGSMRÅDE ÅTERVINNINGSTATION (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Deponi. Att deponera avfall handlar om att permanent lagra avfall. Sedan år 2002 är det förbjudet att deponera brännbart avfall i Sverige och år 2005 utökades förbudet till att även omfatta allt organiskt avfall (8). Kvar finns oorganiska material såsom jord, gips och aska som i viss mån fortfarande depone-ras. Av den totala mängden avfall i Sverige går ungefär 15 procent till deponi (9). De vanligaste icke-farliga avfallsslag som deponerades i Sverige är jordmassor, mineraliskt bygg- och rivningsavfall och icke-brännbart avfall. De farliga avfallsslag som deponerades i störst utsträckning var jordmassor samt askor, slagg och mineralavfall från avfallsbehandling (10). I Lekeberg finns ingen aktiv deponi, däremot nio äldre nedlagda deponier. Nedlagda deponier är i många fall en stor risk för långsiktig yt- och grundvattenpåverkan, se kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

2) Naturvårdsverket 2023b

3) enligt regeringsbeslut 30 juni 2022, Avfall Sverige 2023x

4) Avfall Sverige, 2023a

5) enligt samma regeringsbeslut 30 juni 2022

6) Transportarbetaren xx

7) Boverket 2004a

8) Naturvårdsverket 2021a. Nationell avfallsplan

9) 15 % deponi, 4 % annat bortskaffande, 22 % materialåtervinning och 59 % energiåtervinning 2020. Naturvårdsverket 2022d

10) Naturvårdsverket 2022d. Avfall i Sverige 2020

MASSHANTERING

Anläggning för masshantering. Bygg- och anläggningsverksamheter ger ofta upphov till avfall i form av ett överskott på massor av jord och sten, som ibland kan återvinnas för anläggningsändamål. Även om massbalans inom ett arbetsområde eftersträvas går detta inte alltid att uppnå. Generellt råder det brist avseende avsättning av schaktmassor och i syfte att minska kostnader för transporter finns risken att otillåten tippning förekommer, alternativt att transporterna blir onödigt långa. Idag saknas en större anläggning för hantering av schaktmassor som kommer från allmänna och privata bygg- och anläggningsarbeten i kommunen.

Förstudie. En förstudie för en anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor i kommunen, har tagits fram i samarbete med konsult (11), för att identifiera möjliga lokaliseringar för hantering av schaktmassor. En ny anläggning bör vara tillräckligt stor för klassificering och hantering av olika fraktioner av massor. Upptagningsområdet bedöms framförallt vara kommunen, men också andra kommuner, varför lokaliseringen bör vara inom räckhåll från E18 och Fjugesta. Inkommande massor förutsätts både vara förorenade samt ha inga eller små föroreningar. Verksamheten bör i första hand bedrivas i enskild driftsform.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL FÖRSTUDIE MASSHANTERING

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen åtta lokaliseringalternativ såsom *Utredningsområde masshantering schakt*, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen. Ett utredningsavstånd om ca 300 meter ingår.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMÅL MASSHANTERING SCHAKT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Ytor för tillfällig lagring av massor för gatuunderhåll. Kommunen har också behov av egna mindre anläggningar i de större tätorterna för upplag av snö samt mellanlagring av mindre mängd massor som uppkommer vid drift av gator och VA-anläggningar, till exempel vid VA-schakter eller andra massor som behöver mellanlagras i avvaktan på provtagning och analysvar.

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen ett antal lokaliseringsalternativ såsom *Utredningsområde masshantering gatuunderhåll*, i Fjugesta, Lanna och Mullhyttan, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen. Inget utredningsavstånd föreslås.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE MASSHANTERING GATUUNDERHÅLL (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) Lekebergs kommun 2022g

Eldistribution

ÖVERFÖRINGSKAPACITET

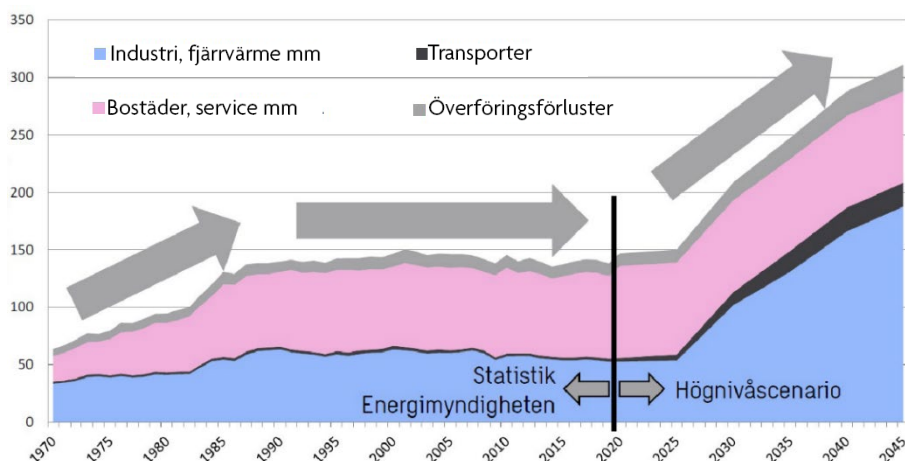
Överföring av el. Det moderna samhället är starkt beroende av en trygg elförsörjning. Ett väl fungerande system för överföring och produktion av el i samverkan med en väl fungerande elmarknad är en förutsättning för en trygg elförsörjning och för att uppnå mål om ett hållbart energisystem. I detta avsnitt behandlas de distributionssystem som behövs för överföringen av el mellan producenter och konsumenter, dvs de fysiska kraftledningsnäten, elnätens överföringskapacitet och elsystemens påverkan på samhällsplaneringen, medan själva produktionen av el och annan energi behandlas i kapitel *Energiförsörjning*.

[GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING](#)

ELSYSTEM OCH BEHOV

Nya förutsättningar. Elnäten ska möjliggöra utvecklingen mot en allt större andel förnybar elproduktion och en ökad elektrifiering i samhället, till exempel elbilar. Dessutom ger en ökad variation i produktion och användning av el ett större behov av flexibilitet och lagring i elsystemet (1). Elsystemets olika led, produktion, överföring och användning, blir alltmer sammanflätade och utvecklingen går snabbt både vad gäller teknik och marknadslösningar (2). Den snabba utvecklingen ger förändrade förutsättningar och ställer elsystemen inför nya utmaningar.

Mer än fördubblad elanvändning. Den svenska elanvändningen har legat stabilt runt cirka 140 terawattimmar sedan mitten av 1980-talet. De kommande årtiondena väntas dock en drastisk ökning av elanvändningen, driven av elektrifiering av industrin tillsammans med nya affärsmöjligheter, datacenter och vätgasprojekt samt i viss grad elfordonsladdning och "organisk tillväxt" genom exempelvis befolkningsutveckling. Den drastiska ökningen kan innebära en dubblering av elanvändningen till 310 terawattimmar för Sverige år 2045, ett scenario som många elföretag och Svenska kraftnät har börjat planera för, se bild ovan (3).

Elanvändning i Sverige 1970–2020, med scenario till 2045.
Källa: Sweco 2023a.

Fotnoter:

1) Energimyndigheten 2023c

2) Länsstyrelserna 2020a

3) Sweco 2022a

ELBRIST

Bristssituationer. Elsystemet är väldigt komplext och kan drabbas av olika former av bristssituationer, dvs situationer när tillgången på el inte och motsvarar efterfrågan på en viss plats eller en viss tidpunkt och av olika anledningar. Länsstyrelsen har en samordnande roll vid bristssituationer. Bristssituationerna kan i huvudsak delas in i (4):

Elenergibrist. Elenergibrist beskriver en situation där den årliga elproduktionen är lägre än den årliga elanvändningen över tid, vilket innebär att bristssituationen är mer långsiktig än här och nu. Sverige har ingen elenergibrist, tvärt om så har vi sedan 2011 varit nettoexportör av el (5). Men mycket pekar på att förbrukningen kommer att öka medan produktionen minskar, vilket kan ge en kommande elenergibrist. Det finns också en obalans i produktion och konsumtion mellan olika delar av Sverige, där problem med elnätens överföringskapacitet kan ge regional elenergibrist.

Effektbrist. Effektbrist upplevs momentant i stunden och handlar om hur mycket el som efterfrågas vid en viss tidpunkt, ofta under en och samma timme. Effektbrist kan uppstå när många behöver mycket el vid samma tidpunkt, som under en kall vinterdag. Med stor andel väderberoende energi i systemet ökar risken för effektbrist ytterligare. Genom att förstärka elnätet mot angränsande länder, bygga ut elproduktionen eller lagra energi, kan risken för effektbrist minskas. På samma sätt som för elbrist kan en brist i elnätens överföringskapacitet i praktiken leda till en regional effektbrist om regionen är beroende av eltillförsel från andra län eller länder för att klara sin effektbalans, vilket till exempel Örebro län är (6). Behovet av effekt handlar istället om hur mycket el som efterfrågas vid en viss tidpunkt, ofta under en och samma timme.

Kapacitetsbrist. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten beror på att elen inte kan flöda genom ledningarna i den mängd som behövs. Det har sin grund i att elnäten inte dimensionerats eller förstärkts i samma takt som efterfrågan vuxit. Det är för trångt i elnätet helt enkelt. Följden blir att den el som produceras i norra Sverige, där elproduktionen är störst, inte kan föras över till södra Sverige där elanvändningen är högst. Ökat behov av el och utbyggnaden av förnybar energi ställer nya krav på elnätens kapacitet. För att undvika kapacitetsbrist behöver hela elnätet vara rätt dimensionerat, från det nationella transmissionsnätet, via regionnätet och lokalnätet fram till slutanvändaren.

Fotnoter:

4) Se t.ex. Länsstyrelserna 2020a och E.on 2023a

5) Sveriges nationella överskott är ca 20 TWh per år. Elförbrukning 140 TWh per år och elproduktion cirka 160 TWh, 2019.

6) Örebro län har mycket högre elanvändning (drygt 4 TWh) än egen elproduktion (ca 1,5 TWh), se Sweco 2023a

DISTRIBUTIONSNÄT FÖR EL

Eldistribution. Distribution av el är en fråga som under de senaste åren kommer allt mer i fokus när olika förändringar i samhället påverkar kraftsystemen. Ökade och mer varierande flöden i elnätet och en ökad sammanlänkning av olika energislag skapar utmaningar för en säker och tillförlitlig eldistribution. Det är inte längre självklart att producenter eller konsumenterna kan koppla upp sig mot elnätet när det behövs. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten kan därmed resultera i elbortfall (elenergi- och effektbrister) och att övergången till förnybar energi bromsas upp, när till exempel solcellsanläggningar inte kan kopplas på elnätet.

Samverkan och framförhållning. De utmaningar som elsystemen står inför påverkar också kommunernas fysiska planering på olika sätt:

- Elproduktionen behöver förstärkas kraftigt och elanvändningen effektiviseras för att möta den ökade efterfrågan, se kapitel *Energiförsörjning*
- Det kommer behövas plats för fler och större ledningar och elnätsstationer, ovan och under mark, när infrastrukturen ska förstärkas
- Elnätskapaciteten behöver få ett större fokus i tidiga skeden av planeringsprocesserna och en tidig dialog ske med nätägarna vid planering av ny bebyggelse, laddinfrastruktur med mera.
- Behov av ökad regional samverkan för att fördjupa dialogen med nätägarna och arbeta fram långsiktiga prognosunderlag för framtida elbehov.

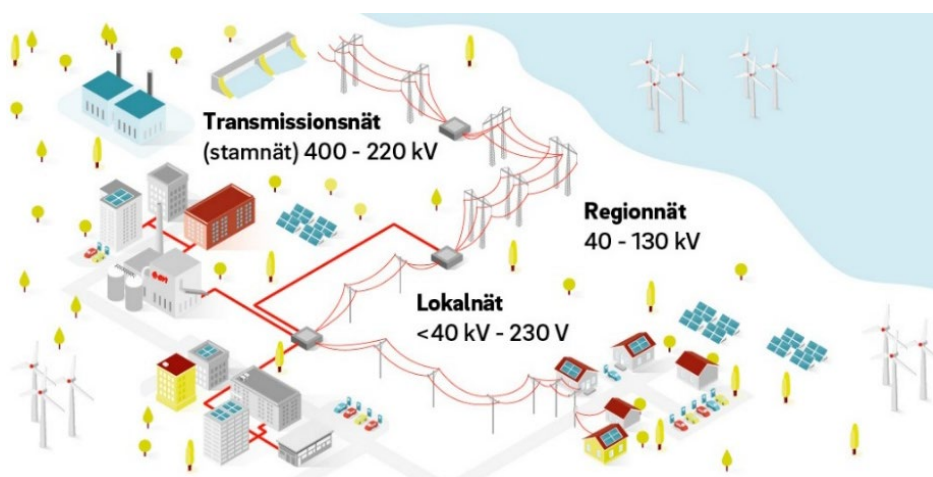
Det tar tio till femton år att planera, söka tillstånd för att anlägga transmissionsnätsanläggningar, och kostnaderna är höga. För en fortsatt trygg elförsörjning behövs en god framförhållning och samverkan mellan aktörer på olika nivåer, särskilt vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser - Elkapacitet*, för att uppmärksamma behovet av att utreda elkapacitet i ett tidigt skede vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar. Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Det svenska elnätet består av transmissionsnätet, ett antal regionnät och ännu fler lokalnät, se bilden nedan. Det finns även utlandsförbindelser till grannländer som gör att elöverföring kan ske mellan länderna på marknadsmässiga villkor. Det svenska elnätet består av ungefär 58 400 mil ledning, varav 70 procent är jordkabel och 30 procent är luftledning. Sverige är uppdelat i fyra elområden som visar på var det finns överföringsbegränsningar i elnätet (7). Lekeberg ligger i elområde 3.

Transmissionsnät för el. Transmissionsnätet, eller stamnätet, ägs av statliga Svenska kraftnät och är en slags motorvägar för el. Det har höga spänningsnivåer mellan 220 och 400 kilovolt och överför el från kraftproducenterna till regionnäten och konsumenterna. Till transmissionsnätet hör även transformator- och kopplingsstationer som behövs för att knyta samman nätet och sänka spänningsnivåerna. Med ett dubblerat effektbehov på 20 år, behöver kraftledningsnätet som helhet byggas ut och effektiviseras. När det gäller transmissionsnätet planerar Svenska kraftnät att uppföra en ny 400 kV-dubbelledning från Sollefteå kommun via Gagnefs kommun till Hallsberg, vilket bland annat berör Lekeberg. Pro-

De tre nivåerna i Sveriges elnät. Källa: E.ON 2023b

jektet ingår i Svenska kraftnäts största investeringspaket NordSyd, och kallas för Hallsbergsbenet. Åtgärderna som kommer att genomföras är mycket omfattande och vissa åtgärder kan ta flera decennier att genomföra, medan andra kommer att genomföras de närmaste åren. Lekeberg påverkas fram för allt genom att korridorerna genom östra Lekeberg breddas så att ledningarna kan dubblas. Utredningar för Hallsbergsbenet har påbörjats under 2025, ett inriktningsbeslut förväntas tas under 2026 och projektet slutföras kring 2040.

Riksintressen. Två ledningsgator med transmissionsledningarna passerar i nordsydlig riktning genom östra delen av Lekeberg. För dessa båda finns två riksintressen, dels ett riksintresse för energidistribution som omfattar alla 220 kV- och 400 kV-ledningar i transmissionsnätet med tillhörande transformator- och kopplingsstationer i Örebro län enligt miljöbalken kap 3:8 (8), dels ett nyligen infört riksintresse för totalförsvarets civila anläggningar som omfattar alla ledningar och stationer i transmissionsnätet för el i Sverige, samt ett påverkansområde runt dessa, enligt miljöbalken kap 3:9 (9). När åtgärder eller byggnation planeras inom 500 m från transmissionsledningarna och stationer ska samråd hållas med Svenska Kraftnät.

De båda beslutade riksintressena som berör transmissionsnätet för el införs i översiktsplanen som *Riksintresse energidistribution* och *Riksintresse totalförsvaret transmissionsnät el*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGIDISTRIBUTION OCH RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR TRANSMISSIONSNÄT EL (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om riksintressena i kapitel *Riksintressen*., och om totalförsvarets civila del i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Regionala elnät. Regionnäten är en länk mellan stamnätet med höga spänningsnivåer och lokalnäten med lägre spänning. Spänningsnivån i regionnäten varierar mellan 40 och 130 kV. Många vindkraftsparker ansluts direkt till regionnäten. I kommunen finns flera kraftledningar i regionnätet. De regionala näten ägs av fem stora regionnätsföretag, i Lekeberg huvudsakligen av Ellevio.

Lokala elnät. De lokala näten får precis som småvägar gå genom bebyggelse fram till hushåll och verksamheter. De har en spänning på 40 kV eller mindre och överför el till de flesta elanvändare. De lokala näten ägs av över 100 små och stora elnätsföretag, många med lokal anknytning. I Lekeberg ägs de lokala elnäten av Ellevio i väster och Eon i öster, med gräns som går bland annat genom Fjugesta och Lanna, samt av Karlskoga energi i den allra nordligaste delen av Lekeberg.

I översiktsplanen har områden kring kraftledningar som är 70 kilovolt eller mer pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*, se kapitel *Miljörisker*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Elsäkerhet handlar om att förebygga fara för personskada och sakskada på grund av el. Det gäller skador som uppstår omedelbart, exempelvis vid fysisk kontakt med el eller i händelse av brand. I Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter och allmänna råd finns regler för minsta avstånd mellan kraftledningar och bland annat byggnader och vissa typer av verksamheter. Förutom föreskrifterna finns etablerade standarder eller andra bedömningsgrunder som behöver beaktas i planeringen.

För att inte ny bebyggelse eller byggnadsverk ska komma för nära en befintlig kraftledning behöver hänsyn tas till avståndsreglerna. Generellt gäller följande minimiavstånd till kraftledningar och tillhörande anläggningar:

Minsta avstånd mellan kraftledning och område med explosionsrisk		
Högsta driftsspänning anläggning	Minsta avstånd till riskområde med brandfarlig varor	Minsta avstånd till förråd med explosiv vara
12,0 - 72,5 kV	15 meter	50 meter
82,5 kV	30 meter	50 meter
145 - 170 kV	30 meter	100 meter
245 kV	45 meter	100 meter
420 kV	60 meter	100 meter

Minsta horisontella avstånd i meter från spänningssatta ledare till ett område med explosionsrisk. Källa: *Elsäkerhetsverket 2022a.*

Exempel på riskområden är verksamhet med brandfarliga och explosiva varor, upplag, parkeringsplatser, busshållplatser med mera. Avståndskraven varierar med bland annat spänning, strömstyrka, utförande av kablar och stolpar, och beroende på om det rör detaljplanlagt område eller inte. För att få information om vilka minsta avstånd som gäller vid olika elnätanläggningar behöver det berörda elnätsföretaget kontaktas. Eftersom reglerna och god elsäkerhetsteknisk praxis anger minimikrav är det inget som hindrar elnätsföretagen från att anförä högre krav. I översiktsplanen föreslås därför att berört elnätsföretag kontaktas inom ett avstånd om 50 meter från kraftledningar och tillhörande anläggningar i regionnät och lokalnät för eldistribution. Svenska kraftnät vill bli kontaktade vid all planering inom 500 meter från transmissionsnätledningar och -stationer, se riktlinje för *Bedömningszon kraftledning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING ([Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet](#))

Invid och under en kraftledning i transmissionsnätet finns risk för steg- och beröringsspänningar i marken. Det finns också elsäkerhetsrisker med att anlägga el-, tele- och metalliska rörledningar eller metalliska konstruktioner, till exempel elstängsel och vindskydd med plåttak, i närheten av kraftledningar. Byggnader i närheten av transmissionsnätet för el kan behöva jordas, exempelvis om väggar och tak är av plåt.

Fotnoter:

7) *Energimyndigheten 2023b*

8) *Beslut 1994 av dåvarande Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK. Källa: Länsstyrelsen Örebro län, 2021e*

9) *MSB 2024a Värdebeskrivning*

Levande natur- och kulturmiljöer

Lekeberg har en mångfald av natur- och kulturmiljöer som är värde-fulla för rekreation, växt- och djurliv och klimatreglering, men också för vår identitet och förståelse av sammanhang. Översiktsplanen fokuserar på hur dessa miljöer kan värnas och utvecklas så att de fortsatt blir en tillgång för Lekeberg.

Kulturmiljö

Planeringsinriktning Kulturmiljö

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Arbeta långsiktigt för att bevara och utveckla kulturmiljön, med utgångspunkt från att den är en angelägen och levande resurs för vår livsmiljö, för attraktiviteten och för samhällsutvecklingen.
- Anpassa ny bebyggelse och infrastruktur till den omgivande miljön, både vad gäller placering och utformning
- Använd kulturmiljöutredningen som stöd för samhällsplaneringen, och fortsätt utveckla kunskapsunderlagen för att kunna värna och utveckla kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i Lekeberg.

En levande kulturmiljö

KULTURMILJÖ SOM RESURS

Historien runt omkring oss. En plats är nästan aldrig ett oskrivet blad. Överallt finns någonting som berättar om samhällsutvecklingen och historien. Varje tidsperiod har satt sitt avtryck i landskapet och är en del av den kulturmiljö vi lever i. Samhällsförändringar och människors livs i översiktsplanen har områden kring kraftledning som är 70 kilovolt eller mer pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*, se kapitel *Miljörisker* villkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt. Det är inte bara de äldsta och mest utsmyckade byggnaderna och miljöerna som beskriver vår historia och är viktiga att värna. Även yngre hus eller till synes oansenliga byggnader kan ha uttryck, karaktär, material och arkitektoniska kvalitéer som är viktiga för helhetsmiljön.

Gemensamt ansvar. Kulturmiljölagens första paragraf anger att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och värda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". Medborgarnas engagemang och delaktighet är viktiga förutsättningar för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Såväl enskilda som myndigheter har ansvar och ska visa hänsyn och aktsamhet. I plan- och bygglagen ställs till exempel krav på att fastighetsägaren ska underhålla sin fastighet och visa varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspliktig eller inte.

Kommunens roll. Enligt plan- och bygglagen har kommunen ett särskilt ansvar vid planläggning och frågor om lov i särskilt värdefulla miljöer. Det är kommunens ansvar att det allmänna intresset bevakas och prioriteras och frågan om kulturmiljö måste testas i alla ärenden enligt plan- och bygglagen. Kommunen har även ett uttalat ansvar att skydda de särskilt värdefulla kulturmiljöerna vid planläggning. Detta innebär att kommunen inte kan utarbeta en detaljplan eller lämna ett lov som skadar den särskilt värdefulla kulturmiljön. Kommunen ska i kommande detaljplaner besluta om lämpliga bestämmelser som garanterar ett fullgott skydd för miljön.

Kulturmiljö är attraktivt. Kulturarvet är inte bara värdefullt i sig, som ett avtryck av sin tid och vår historia, utan är också en viktig resurs för boende och besökare, och för att utveckla den lokala kulturen och företagsamheten. Kulturmiljöerna formas och förändras kontinuerligt och bör framför allt ses som en tillgång i samhällsbyggandet, snarare än något statiskt som inte kan eller får förändras. De är en viktig del av livsmiljön för kommunens invånare och utgör tillsammans med naturmiljöerna en viktig grund för människors välbefinnande. Kulturmiljöerna i kommunen är starkt förknippade med så väl attraktiva boendemiljöer som intressanta besöksmål. Synen på kulturmiljön som en resurs bör därför vara grunden i inriktningen för kommunens arbete med frågor kopplade till kulturmiljön.

LAGAR OM KULTURMILJÖ

De viktigaste lagskydden för kulturmiljön är miljöbalken, plan- och bygglagen och kulturmiljölagen.

Plan- och bygglagen (PBL)

Anpassad utformning (1). Generellt gäller vid detaljplan, bygglov och åtgärder som inte kräver bygglov, att bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Förbud mot förvanskning (2). En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas. Vid beslut om bygglov behöver kommunens byggnadsnämnd ta ställning i varje enskilt fall om byggnaden har sådana värden att den anses vara särskilt värdefull. Förvanskningsförbud gäller inte bara byggnader, utan också andra anläggningar som är bygglovspliktiga, tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i detaljplan eller i områdesbestämmelser, allmänna platser och bebyggelseområden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Förvanskningsförbud*, för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen pekas områden som har sådana värden att de anses vara särskilt värdefulla ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Underhåll och varsamhet (3). Byggnader ska vårdas och underhållas med anpassning till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Ändring av byggnad ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess värden tas till vara. Dessa generella underhålls- och varsamhetskrav gäller all bebyggelse, även sådan som inte är särskilt skyddad.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Varsamhet*, för att uppmärksamma varsamhetskravet för all bebyggelse. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Detaljplan och områdesbestämmelser. Kommunen är skyldigt att skydda särskilt värdefulla byggnader vid planläggning av ett område, med hjälp av utformningsbestämmelser, rivningsförbud eller andra skydds- och varsamhetsbestämmelser. Varsamhetsbestämmelser symboliseras "k" för befintlig byggnad och "f" för anpassning av ny bebyggelse, och förvanskningsförbudets skyddsbestämmelse symboliseras genom "q" i detaljplan. Byggnader kan även beläggas med rivningsförbud och symboliseras då vanligen med "r". Reglering i detaljplan eller områdesbestämmelser ska vara ett stöd för att kunna genomföra förändringar som respekterar, förmedlar och förstärker de kulturhistoriska värdena, samtidigt som bebyggelsen kan användas och utvecklas för sitt ändamål.

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6

2) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 13

3) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

Miljöbalken (MB)

Miljöbalken (4) syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nu levande och kommande generationer ska kunna bo och verka i en god och hälsosam miljö. Lagen ska tillämpas så att särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer vårdas och skyddas. Detta kräver ett kommunalt ansvar genom plan- och bygglagen.

Riksintressen för kulturmiljövård (5) är sammanhängande kulturmiljöer av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv, som särskilt tydligt berättar om kulturhistoriska sammanhang i landskapet. Det är områden som pekats ut av Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet gemensamt. Gemensamt för kulturmiljöer av riksintresse är att de kulturhistoriska värdena ska vara vägledande för utvecklingen. Riksintressena har inte områdesskydd på samma sätt som byggnadsminnen, kulturresevat eller kulturmiljöer med områdesbestämmelser (6). Riksintressena kan skilja sig åt genom att de tål förändringsåtgärder i olika stor utsträckning. Det finns två utpekade riksintressen för kulturmiljövård i Lekeberg:

- Drumlinområdet
- Lekhyttan

För riksintressen för kulturmiljövården gäller att de så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Till varje riksintresseområde finns en riksintressebeskrivning som redogör för anspråket. I Lekeberg finns två riksintresseområden för kulturmiljövård, se kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

För att förtydliga vad som gäller vid hantering av bebyggelsemiljö i Lekhyttan bör områdesbestämmelser tas fram i den fortsatta planeringen, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Beslutade riksintressen för kulturmiljövård införs i översiktsplanen som *Riksintresse kulturmiljövård*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kulturresevat (7). Kulturresevatens syfte är att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. I ett kulturresevat kan hela områdets natur- och kulturmiljövården skyddas och vårdas, inklusive byggnader, anläggningar, lämningar, marker och vissa fall även verksamheter, kunskaper och traditioner. Naturresevaten är områden med höga naturvärden där syftet är att vårda och bevara dessa. I Lekeberg finns inget kulturresevat.

Naturresevat (8). Flera av naturresevaten i Lekeberg har höga kulturmiljövården, se även kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*. Det gäller framför allt:

- Botåsen
- Dunderklintarna
- Ekåsen
- Håvesta ekhage
- Klunkhytte skans
- Limstensgruvorna
- Stenbäcken

- Trystorps ekäng

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Biotopskydd (9). Ofta utgör skyddade biotoper en del av ett utpräglat kulturlandskap, så som alléer i ett herrgårdslandskap och åkerholmar och odlingsrösen i ett utpräglat jordbrukslandskap. Biotopskydd skyddar biotoper på grund av sina särskilda egenskaper som livsmiljö och finns i två former, dels ett generellt biotopskydd, dels särskilt beslutade biotopskyddsområden (10). Det generella biotopskyddet gäller i hela landet och omfattar:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark i jordbrukslandskap
- Odlingsrösen i jordbruksmark
- Pilevallar
- Småvatten och våtmark i jordbrukslandskap
- Åkerholmar

Inga åtgärder som kan skada naturvärdena är tillåtna i ett biotopskyddsområde. Länsstyrelsen kan ge dispens om det finns särskilda skäl.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Biotopskydd*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) SFS 1998:808

5) enligt miljöbalken kap 3 § 6

6) Riksantikvarieämbetet 2014a

7) enligt miljöbalken kap 7 § 9

8) enligt miljöbalken kap 7 § 9

9) enligt miljöbalken kap 7 § 11

10) Beslut om biotopskyddsområden görs av länsstyrelsen, kommunen eller Skogsstyrelsen

Kulturmiljölagen (KML)

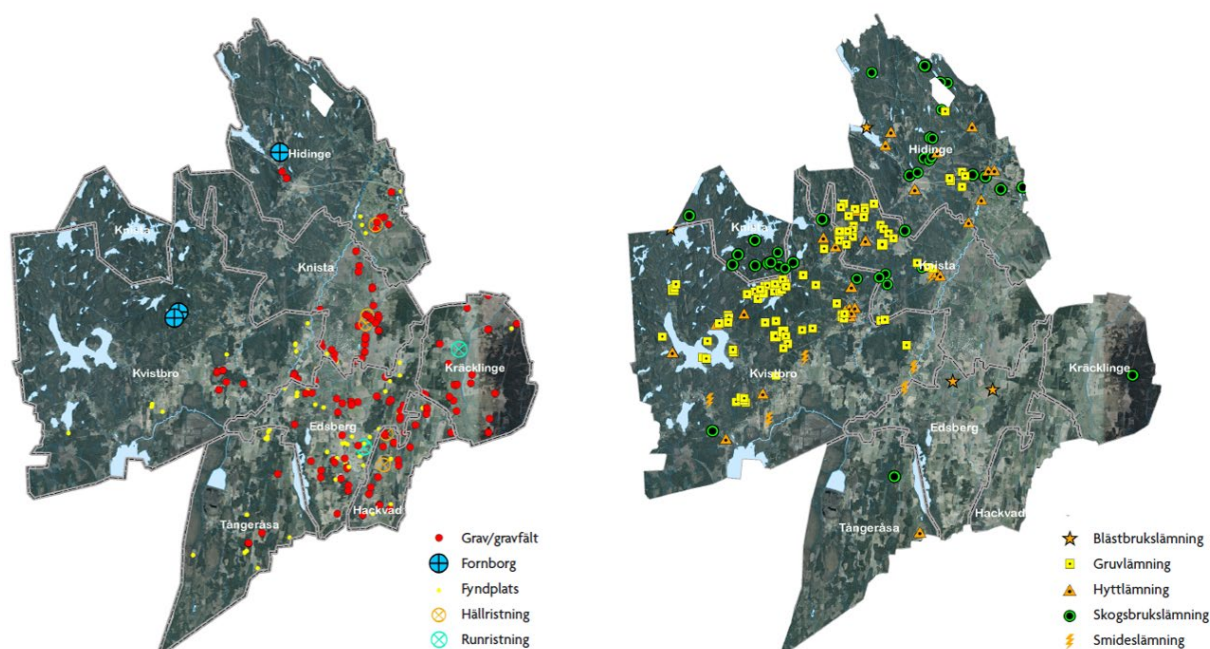
Kulturmiljölagen (11) klargör att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att ansvaret delas av alla tillsammans. Såväl myndigheter som enskilda personer är skyldiga att visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornfynd, kyrkliga byggnadsminnen och vissa kulturföremål.

Fornlämningar (12). En fornlämning är en fast kvarleva efter människors verksamhet från äldre tider (före 1850) som inte används längre. En yngre lämning klassas oftast som övrig kulturhistorisk lämning om den inte är en fornlämning, men har ett antikvariskt värde. Det är länsstyrelsen som avgör om dessa övriga lämningar ska klassas som fornlämningar på grund av sitt höga värde. Fornlämningar är skyddade och får inte skadas. Detta gäller också den stora mängd fornlämningar som finns i landskapet och som

ännu inte är kända och registrerade. Information om alla fornlämningar finns i Riksantikvarieämbetets databas *Fornsök* (13) som uppdateras kontinuerligt. Lekebergs kommun är en rik fornlämningsbygd med ett stort antal kända registrerade lämningar enligt *Fornsök*. De tidigare socknarna Edsberg, Hackvad och Knista har flest kända fornlämningar i förhållande till ytans storlek och Tångeråsa har lägsta antalet i Lekeberg. Den som vill ändra en fornlämning måste ha länsstyrelsens tillstånd. Länsstyrelsen beslutar också om krav på arkeologiska utredningar och undersökning och gör bedömningen hur bevarandet ska avvägas mot samhällsintressen vid en eventuell exploatering

I översiktsplanen införs en generell riktlinje G3 Natur- och kulturmiljövärden - Fornlämning, för att uppmärksamma att fornlämningar, även sådana som ännu inte är kända, är skyddade och inte får skadas. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Karta över lämningsskategorier från *Fornsök*, till vänster kopplade till de förhistoriska bygderna i Lekeberg, till höger kopplade till skogs- och gruvnäringen i Lekeberg. Källa Kulturmiljöutredning, Lekebergs kommun 2023a.

Byggnadsminnen (14). En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller ingår i ett bebyggelseområde med synnerligen högt värde kan förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Detta kan även gälla trädgårdar, parker och andra anläggningar. Vem som helst kan väcka frågan om att byggnadsminnesförklara en byggnad och det är Länsstyrelsen som beslutar och utövar tillsyn. Den som äger ett byggnadsminne har möjlighet att ansöka om bidrag för merkostnader som kan uppkomma exempelvis vid restaurering och/eller renovering. Vid varje byggnadsminnesförklaring fastställs skyddsbestämmelser som syftar till att byggnaden eller miljöns kulturhistoriska värden och karaktärsdrag bevaras. För ändring av eller ombyggnader av ett byggnadsminne krävs tillstånd från länsstyrelsen. I Lekeberg finns två beslutade byggnadsminnen och ett som är under utredning:

- Riseberga bönehus
- Knista fattigstuga
- Mullhyttans såg- och kvarn (preliminärt)

I översiktsplanen har byggnadsminnen, pekats ut som *Byggnadsminne*, för att uppmärksamma de byggnadsminnen som finns eller utreds i kommunen.

VISA KARTA ÖVER BYGGNADSMINNEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kyrkliga kulturminnen (15). Alla kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser har enligt kulturmiljölagen ett automatiskt skydd som kyrkliga kulturminnen om de är uppförda för 1940. Dessa får inte ändras utan tillstånd från länsstyrelsen. Även byggnader uppförda efter 1940 kan förklaras som kyrkliga kulturminnen om de till exempel har ett kulturhistoriskt eller arkitektoniskt värde. Detta prövas av länsstyrelsen. Skyddet innebär i korthet att kyrkomiljöernas kulturhistoriska värde ska bevaras. Om förändring sker ska den göras utan att de kulturhistoriska värdena minskar och tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen. Tillståndsplikten omfattar även kyrkornas interiörer och kyrkliga inventarier. I Lekebergs kommun finns nio kyrkliga byggnadsminnen, flera av dessa har medeltida ursprung.

I översiktsplanen har kyrkliga kulturminnen, pekats ut som *Kyrkligt kulturminne*, för att uppmärksamma de kyrkliga kulturminnen som finns i kommunen.

VISA KARTA ÖVER KYRKLIGA KULTURMINNEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) SFS 1988:950

12) enligt kulturmiljölagen kap 2

13) Riksantikvarieämbetet 2023a

14) enligt kulturmiljölagen kap 3

15) enligt kulturmiljölagen kap 4

KUNSKAPSUNDERLAG

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. Som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande, har en utredning av särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg tagits fram (16). Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden, se avsnitt *Lekebergs kulturmiljöer* nedan, och beskriver dessa i sitt sammanhang. Utifrån kulturmiljöernas värden, bärande karaktärsdrag och kvalitéer formuleras kulturmiljöutredningen specifika råd och riktlinjer för hur varje enskild miljö ska hanteras för bevarande och fortsatt utveckling. Riktlinjer anges också för samhällena och landskapsområdena som helhet.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Avgränsningar. Avgränsningen av de särskilt värdefulla kulturmiljöerna har gjorts med hänsyn till landskapets förutsättningar, bärande strukturer, markanvändning och bebyggelse. Inom en särskilt värdefull miljö kan det finnas delar som inte har höga kulturhistoriska värden, precis som att det utanför ett särskilt värdefullt område finns byggnader eller anläggningar som har höga kulturhistoriska värden. Förändringar och tillägg av byggnader som har ett lägre kulturhistoriskt värde kan påverka upplevelsen av det särskilt värdefulla området i sin helhet.

Status. Kulturmiljöutredningen ersätter det tidigare kulturmiljöprogrammet som antogs av kommunfullmäktige i juni 2016 (17). Det gemensamma ansvaret och lagskyddet för kulturmiljön gäller alltid, och med hjälp av utredningen om särskilt värdefulla kulturmiljöer underlättas handläggning av till exempel bygglov och detaljplaner, men också enskilda fastighetsägares vård, underhåll och utveckling av mark och byggnader i särskilt värdefulla kulturmiljöer. Kulturmiljöutredningen är kommunens viktigaste kunskapsunderlag för att värna Lekebergs samlade kulturmiljö.

Bebyggelseinventering. Som stöd för att identifiera enskilda byggnaders och bebyggelsemiljöers kulturvärden behöver kommunens byggnader också inventeras och klassificeras utifrån sina kulturhistoriska värden. I det tidigare kulturmiljöprogrammet (18) har bebyggelsen inventerats, dokumenterats och beskrivits, vilket utgör en bra utgångspunkt för bedömning av kulturvärden. Denna bebyggelseinventering kommer fortsatt att användas som underlag för att bedöma när kulturhistoriska värden i enskilda byggnader och bebyggelsemiljöer behöver utredas av sakkunnig, se riktlinje *Förvanskningsförbud*. I den fortsatta planeringen behöver bebyggelseinventeringen aktualiseras och värdena preciseras och klassificeras.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Förvanskningsförbud*, för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

16) *Lekebergs kommun 2023a*

17) *Lekebergs kommun 2016b*

18) *Lekebergs kommun 2016b*

ÖVERGRIPANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Kulturmiljö och samhällsplanering. I planering och byggande finns stora möjligheter att skapa ett positivt samspel mellan kontinuitet och förändring, där historien är avläsbar i en miljö i utveckling, och där dagens tillskott blir en del av en levande kulturmiljö. Genom att aktivt lyfta in kulturmiljövärdena i utvecklingen av kommunen, förstärka kompetensen och engagera invånare i planeringsprocesserna, kan olika kunskaper och idéer om kulturvärdena tas till vara och bidra till att förstärka livsmiljön som helhet.

Övergripande råd för att värna Lekebergs kulturmiljöer. I kulturmiljöutredningen (19) formuleras generella råd för att värna Lekebergs kulturmiljö på en övergripande nivå:

Landskap och strukturer

- Större anläggningar i form av exempelvis solcellsparker, vindkraftverk och stora industribyggnader behöver prövas med utgångspunkt i omgivande landskapsrum. Exempelvis är slättlandskapet mer känsligt för större nya anläggningar som inte kan läsas samman med den agrara användningen där nya dominerande tillägg kan bli synligt på långt håll.
- Ny infrastruktur bör ta hänsyn till äldre strukturer som det äldre ålderdomliga vägnätet och järnvägens äldre sträckning. Exempelvis kan den tidigare järnvägens sträcknings läsbarhet förstärkas genom att den blir en gång och cykelbana eller något annat som bidrar till att sträckningen bibehålls.
- Möjliggör för ett fortsatt aktivt brukande av kulturmiljön både vad gäller landskapet och bebyggelsemiljöer. Landskap som får växa igen och byggnader som inte används innebär ofta att det kulturhistoriska värdet minskar.
- Vid ändring i miljön ska antikvarisk sakkunnig medverka i planprocess och vid bygglov som kan påverka kulturmiljöns värden och karaktärsdrag.

Anpassning av nya byggnader till den specifika platsen

- Placera den nya bebyggelsen/byggnaden så att den naturligt kompletterar den befintliga bebyggelsen.

- Ny bebyggelse bör ansluta till sin närmiljö. Är etableringen i torpmiljön, bymiljön eller kring herrgården bör bebyggelsen anpassas därefter. Vidare har samhällena sina förutsättningar.
- Beroende på närmiljöns karaktär är olika typer av byggnader och utformning på bebyggelsen lämplig. Nybyggnation på landsbygden skiljer sig från tillägg i samhällen.
- Ny bebyggelse behöver utgå från befintliga vägnät och strukturer.
- Ny bebyggelse bör inte placeras på jordbruksmark, utan istället i utkanten av ett skogsparti eller höjd i terrängen, efter befintliga strukturer och vägnät.
- Anpassa den nya bebyggelsen/byggnaden till den omgivande miljön, både vad gäller placering och utformning så att den väl smälter in.
- På landsbygden, placera huvudbyggnad, garage och andra komplementbyggnader utan att för stor andel av fastigheten bebyggs och hårdgörs med markbeläggning. Mindre fastighetsstorlek bör undvikas ute på landsbygden.
- Inne i Lekebergs samhällen behöver tomten anpassas till omgivande tomtstruktur. Äldre villatomter är ofta stora till ytan, terränganpassade, medan modernismens tomter ofta är små och planerade.
- Undvik avstyckning av äldre större bevarade tomter i Lekbergs samhällen.
- Minimera markarbete, där markens naturliga förhållanden förändras. Detta innebär att byggnaden bör anpassas till den befintliga terrängen och därmed undvika sprängning, schaktning och fyllning i möjligaste mån. Hållmark och uppvuxna träd ska värnas.
- Vid en kuperad tomt kan husen byggas med förhöjd sockel, eller källarvåning. Detta för att byggnaden ska anpassas till den rådande terrängen.

Utformning, renovering och underhåll

- Befintliga byggnader ska hållas i vårdat skick och ursprungliga karaktärsdrag och detaljer ska värnas.
- Välj fasadmaterial och färgbehandling efter byggnadens ursprungliga utformning och omgivande miljö.
- Vid byte av fasad, fönster och dörrar ska detta ske med hänseende till byggnadens arkitektoniska utformning. Äldre material ska värnas.
- Fönster och dörrar är något som har en starkt karaktärsbärande effekt, vid renovering och underhåll av fönster och dörrar bör i möjligaste mån ursprungliga fönster bevaras. Vid byte av fönster ska ursprunglig utformning eftersträvas.
- Byggnader som har tilläggsisolerats kan med fördel återställas vid fasadändring. Vid ny tilläggsisolering kan denna ske inifrån.
- Vid installation av till exempel värmepump, nya skorstenror, brandstege, solceller etc. ska dessa placeras mot husets baksida om möjligt, detta för att minska påverkan på fasadens utformning ut mot gaturummet.

Om- och tillbyggnader

- Vid ny tillbyggnad ska den nya volymen anpassas i färg och form till ursprunglig volym. Tillbyggnaden ska underordna sig ursprunglig volym.
- Vid nybyggnation av terrass/altan och inglasade uterum ska dessa utföras i proportion till huvudbyggnaden. Undvik att uppföra altan i kuperad terräng, då detta medför höga pelare vilket ger ett dominerande intryck.
- Undvik att klä in altanens undersida, då detta bidrar till att altanens volym upplevs större.

Fotnoter:

19) Lekebergs kommun 2023a

Lekebergs kulturmiljöer

BÄRANDE BERÄTTELSE

Teman. Kulturmiljöutredningen (1) har en uppbyggnad som går från helhet till delområde, där tre bärande berättelser, eller teman, tydliggöra skeden som varit särskilt viktiga för Lekeberg, och vars spår i den fysiska miljön och är med och bidrar till att forma kommunens identitet. Avgränsningen av temana är ungefärlig och bör i gränslandet mellan dem bedömas från fall till fall. De tre temana är Bergsmannabygden, Samhällena och Slättbygden.

I översiktsplanen pekas de tre temana ut som *Landskapsområde*, se kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samhällena. Inom varje tema identifieras ett antal särskilt värdefulla kulturmiljöer, som på så sätt beskrivs i sitt kulturhistoriska sammanhang. För tema Samhällena utgör tätorterna Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och Gropen-Kvistbro egna berättelser, där de identifierade särskilt värdefulla kulturmiljöerna är inordnade i sina respektive sammanhang.

Lekebergs särskilt värdefulla kulturmiljöer

Bergsmannabygden

1. Vekhyttan
2. Farbrorstorp
3. Kinkhyttan
4. Lekhyttan
5. Svenshyttan och Hällshyttan
6. Ribbohyttan
7. Öna bymiljö
8. Ängartorp
9. Torpen längs Malmvägen
10. Övratorp
11. Kvarntorp och Mårtens-torp

Samhällena

12. Fjugesta
 - 12a. Stationssamhället med Storgatan och äldre villakvarter
 - 12b. Bebyggelsen längs Fjugesta Letstig
 - 12c. Modernismens småhusbebyggelse vid Egnahemsvägen och Fyrklöversgatan
 - 12d. Idrottsplatsens Bergavallen
13. Gropen-Kvistbro
 - 13a. Kvistbro sockencentrum
 - 13b. Gropen invid Svartån
 - 13c. Gropen industri- och järnvägssamhälle
 - 13d. Backa kvarn
14. Mullhyttan
 - 14a. Mullhytte Letstig och hyttområde
15. Lanna
 - 15a. Miljön kring Hindige nya kyrka
 - 15b. Skolmiljö och intilliggande kulturlandskap
 - 15c. Lanna bymiljö
 - 15d. Lanna kalk- och skifferindustrimiljö

Slättbygden

16. Edsbergs sockencentrum
17. Riseberga
18. Hulvik
19. Västra Göksvalla och Hallsberg
20. Knista sockencentrum och Östa bymiljöer
21. Trystorp
22. Tångeråsa sockencentrum
23. Hackvad sockencentrum med omgivande agrara bebyggelsemiljöer
24. Kräcklinge herrgårds-landskap
25. Hidinge gamla kyrka och kyrkby

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. Totalt har 34 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats, varav tretton ingår som delområden i samhällena, se förteckning nedan. Miljöerna redovisas i anslutning till respektive tema och/eller samhälle. De utpekade kulturmiljöerna bedöms uppvisa ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Landskap, bebyggd miljö och fornlämningar samverkar i olika utsträckning i de olika delmiljöerna. Kulturmiljöutredningen pekar med andra ord ut bebyggelse när den utgörs av en samlad miljö eller inom området samlar flera delar som tillsammans formar en berättelse.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

De särskilt värdefulla kulturmiljöer som identifierats i kulturmiljöutredningen pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Avgränsningar. Miljöernas avgränsningar har gjorts med hänsyn till landskapets förutsättningar, bärande strukturer, markanvändning och bebyggelse. *Inom* en särskilt värdefull miljö kan det finnas delar som inte har höga kulturhistoriska värden, precis som att det *utanför* ett särskilt värdefullt område finns byggnader eller anläggningar som har höga kulturhistoriska värden. Förändringar och tillägg av byggnader som har ett lägre kulturhistoriskt värde kan påverka upplevelsen av det särskilt värdefulla området i sin helhet.

Fotnoter:

1) Lekebergs kommun 2023a

BERGSMANNABYGDENS KULTURMILJÖER

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. Lekeberg har en mångfald av berättelser som idag kan utläsas i landskapet. För Lekebergs skogstrakter i Kilsbergen, *Bergsmannabygden*, är de kulturhistoriska värdena framför allt följande:

- De fysiska lämningar och strukturer i Kilsbergen, som tillsammans med bevarade bergsmannabyar och gårdar i den utpräglade skogsbygden visar på berättelsen om bergsmannabygden och järnhanteringen i Lekeberg.
- De rester efter hyttor, gruvhål, kolningslämningar och andra fysiska lämningar från järnframställning, vilka utgör mycket viktiga beståndsdelar för förståelsen av den tidigare järnhanteringen och relaterade verksamheter på platsen.
- Miljöernas placering i landskapet med koppling till vattendrag.
- De bevarade bergsmansgårdarna och torplägena i ett småskaligt hävdad landskap med öppen jordbruksmark, vilka på ett pedagogiskt sätt visar arbetet med att hävda marken och hur bergsmannabygdens jordbruksbebyggelse såg ut.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Bergsmannabygden. I Bergsmannabygden har elvamiljöer identifierats (2) som särskilt värdefulla kulturmiljöer.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I BERGSMANNABYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) Lekebergs kommun 2023a

SLÄTTBYGDENS KULTURMILJÖER

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. För Lekebergs utpräglade jordbruksbygd i slättlandskapet, *Slättbygden*, är de kulturhistoriska värdena framför allt följande:

- Slättbygdens välbevarade bebyggelsestrukturer, äldre vägnät och markanvändning med långt tidsdjup.
- Den sammanhållna landsbygden som ger en mycket god och representativ bild av utvecklingen från förhistorisk tid fram till 1900-talets första hälft.
- De välbevarade by- och gårdsmiljöerna tillsammans med de historiska kyrkbyarna med de medeltida kyrkorna med tillhörande bebyggelse som på ett pedagogiskt sätt visar ett utpräglat jordbrukslandskap i Mellansverige.
- De stora säteribildningarna med ett rationellt brukat landskap, alléer och stora herrgårdsmiljöer med tillhörande arrendegårdar och torp i de södra och östra delarna av Lekeberg.
- Det stora antalet synliga och lätt utläsbara förhistoriska och historiska spår som ger landskapet ett tidsdjup.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Slättbygden. I Slättbygden har tiomiljöer identifierats (3) som särskilt värdefulla kulturmiljöer.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I SLÄTTBYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) Lekebergs kommun 2023a

SAMHÄLLENAS KULTURMILJÖER

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. För Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och Gropen-Kvistbro, Samhällena, är de kulturhistoriska värdena framför allt följande:

- Den sammanhållna bebyggelse som växt fram till mindre orter i gränsen mellan skogen och slätten.
- Samhällenas tydligt skilda karaktärer och utvecklingssteg som visar varför de vuxit fram.
- Bostadsbebyggelsen som framför allt visar 1900-talets bebyggelseutveckling från egnahemsbebyggelse till modernismens tätorter med småhus och flerbostadshus.
- Bebyggelse med industribyggnader från framför allt 1900-talet som visar på Lekebergs industriella utveckling.
- Byggnaderna från slutet av 1800-talet och 1900-talet i form av skolor, affärsbyggnader och andra samhällsnyttiga byggnader.
- Miljöer kopplade till idrott och hälsa.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Samhällena. I Samhällena har sammanlagt 13 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats (4), fördelade på fyra samhällen, se nedanstående avsnitt.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

Fotnoter:

4) Lekebergs kommun 2023a

FJUGESTAS KULTURMILJÖER

Motiv till bevarande. Fjugesta är ett tydligt exempel på ett stationssamhälle som växt fram i samband med att järnvägen byggs vid slutet av 1800-talet. Bebyggelsen är lätt avläst och berättar om ett planerat samhälle som utvecklats i etapper under hela 1900-talet. Den tidiga villastaden, stationsområde med huvudgata och de nyare delarna är till stor del placerade i tydligt avgränsade områden vilket underlättar för förståelsen av samhällets utveckling. Vidare visar Edsbergs Sanna gård, tingshus, arrest och andra äldre byggnader på områdets tidiga betydelse som knutpunkt i området.

Bärande karaktärsdrag. De kulturhistoriska värdena uttrycks i den fysiska miljön genom värdefulla egenskaper och karaktärsdrag som är viktiga att ta hänsyn till för att värdet ska bibehållas. Det innebär att vissa av dessa egenskaper och karaktärsdrag inte kan ändras eller tas bort utan att värdet minskar.

- Fjugesta ligger i gränsbygden mellan skogsbygden och slättbygden, öster om Svartån och bebyggelsen har samlad bebyggelsestruktur med tydliga årsringar.
- Fjugesta har trots järnvägens nedläggning en bibehållen karaktär av ett stationssamhälle som vuxit under hela 1900-talet. I tydligt avgränsade områden går det att följa hur staden byggts ut i etapper där olika stilar och tidsperioder satt sin prägel. Särskilt den nyare bebyggelsen har placerats i tydligt avgränsade områden utanför de äldre kvarteren varför det är lätt att läsa av Fjugestas årsringar och utveckling från stationssamhälle till pendlarort.
- Det äldre stationssamhället är lokaliserat kring den före detta järnvägen med en planstruktur med raka gator med kvarter där bebyggelsen placeras mot gata för att frigöra grönyta in mot kvarteren. Bebyggelsen har en spridning i karaktär från sent 1800-tal till 1930-tal. Gatan löper parallellt med det gamla spårområdet.
- I kontrast till de raka gatorna har de äldre vägsträckningarna, Letstigen och kyrkvägen, en mjukare utformning.
- Fjugestas huvudgata, Storgatan, karaktäriseras av för stationssamhället viktiga byggnader såsom stationsbyggnad, före detta järnvägshotell, församlingshem, flerbostadshus med affärer/ verksamheter i bottenplan.
- Modernistiska småhus på avstyckade tomter insprängda i villabebyggelsen samt samlade runt enstaka gator. Dessa representeras framför allt av enhetliga enplansvillor i gult, rött eller brunt tegel med små detaljer som särskiljer husen ifrån varandra, till exempel färgat murbruk, detaljer målade i enhetlig färg eller särskilda mönster i murningen. Svagt lutande brutna tak, stora fönster utan spröjs.
- Vissa kompletteringar av enskilda byggnader har skett i de äldre kvarteren, men annars ligger modernismens bebyggelse från 1950-talet och framåt företrädesvis i ytterkanten, i nordväst och söder. Karaktäristiskt är upprepande volymverkan med småhus och grupphusbebyggelse i form av kedje- och radhus där materialval med tegel och panel är tongivande.
- Vid infarten från sydväst längs med Fjugesta Letstigen ligger Sanna gård med bevarad bebyggelse och i anslutning till detta den äldre bebyggelsen med bland annat tingshus, arrest och före detta apotek kopplad till ortens tidiga funktion som knutpunkt i bygden.
- Småindustrin är framför allt lokaliserad i sydöst och i anslutning till stationen. Bebyggelsen karaktäriseras av 1900-talet och är starkt karaktärsbärande byggnader i Fjugesta samhälle.
- Landmärke för Fjugesta är silobyggnaden i öster som blir monumental och ett blickfång i omgivande öppna slättlandskap.

- Geijers Ekäng är en anlagd ekpark som under 1900-talet varit en särskilt viktig mötesplats. Centralt i parken finns en bevarad talarstol.

Riktlinjer för Fjugestas kulturmiljöer som helhet. För att värna de kulturhistoriska värdena i Fjugesta gäller generellt:

- Byggnader och miljöer kopplade till Fjugestas äldre historia som knutpunkt i bygden ska särskilt värnas, såsom Sanna gård, Tingshus, för detta Apotek och arrest.
- Bevarade äldre vägstrukturer ska särskilt värnas, såsom Letstogens och Kyrkvägens äldre sträckningar.
- Bärande strukturer och bebyggelse kopplade till Fjugestas inrättande som municipalsamhälle och framväxt av stationssamhället ska särskilt värnas.
- Äldre villabebyggelse från 1900–1940-talet som kan kopplas till Fjugestas tidigaste utbyggnadskeden ska bevaras i så lång utsträckning det går, även de som ligger utanför särskilt värdefulla områden.
- Vid ändring i miljön ska antikvarisk sakkunnig medverka i planprocess och vid bygglov som kan påverka kulturmiljöns värden och karaktärsdrag.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Fjugesta. I Fjugesta har sammanlagt fyra miljöer identifierats (5) som särskilt värdefulla kulturmiljöer.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) Lekebergs kommun 2023a

LANNAS KULTURMILJÖER

Motiv till bevarande. Miljön som helhet har en spridd karaktär men innehåller flera viktiga element som tillsammans berättar om Lannas utveckling från jordbruksby till mindre industrisamhälle. Miljön rymmer tydliga årsringar med välbevarad bebyggelse som representerar ortens olika utvecklingsfaser. Från agrar användning med resterna efter Lanna by med omgivande strukturer, till industriorten med dess komponenter.

Bärande karaktärsdrag. De kulturhistoriska värdena uttrycks i den fysiska miljön genom värdefulla egenskaper och karaktärsdrag som är viktiga att ta hänsyn till för att värdet ska bibehållas. Det innebär att vissa av dessa egenskaper och karaktärsdrag inte kan ändras eller tas bort utan att värdet minskar.

- Lanna ligger i övergångsbygden mellan bergsmannabygden och det öppna slättlandskapet. Området kring Lanna och Hidinge kyrka är lätt kuperat och ett böljande landskap som bryts av större och mindre skogsklädda moränhöjder. Samhället ligger i höjdläge och från Lanna bjuds det in till vyer ut mot slättlandskapet söderut. Söderifrån syns Hidinge nya kyrka som en solitär i landskapet med dess höga torn. Bebyggelsen har en spridd karaktär och har en organisk framväxt, där den äldre bebyggelsen framför allt är lokaliserad till de äldre vägsträckningarna.
- Genom samhället går i öst-västlig riktning den gamla vägen till Lekhyttan och vägen har behållit en ålderdomlig prägel, slingrar sig fram och följer den rådande terrängen. Mellan skolan och Lanna by finns rester efter alléer, även delvis kantad av stengärdesgård i kalksten vid Lanna by.

- Runt om i hela Lanna och Hidinge återfinns rester efter bebyggelse kopplad till agrar användning med rester efter utflyttade gårdar och ett stort antal torp. Exempelvis längs med infarten norrifrån kantas Vretavägen av ett flertal mindre torp tillsammans med äldre villabebyggelse.
- Norr och söder om vägen till Lekhyttan i de östra delarna av Lanna karaktäriseras miljön av en äldre samhällsbildning med rester efter industrins verksamhet efter kalkbrytningen med stora och mindre kalkbrott och lämningar efter denna verksamhet. Här återfinns även den tidiga bostadsbebyggelsen som växt fram kring industrin bestående av egnahemsbebyggelse organiskt framväxt.
- Runt om i Lanna längs med de äldre vägarna återfinns ett stort antal torpmiljöer, vilka det funnits ett stort antal i Lanna under 1800- och 1900-talet. Dessa har blivit allt mer sällsynta i bebyggelsen.
- Egnahemsvillor utspridda i området med koncentrationer kring huvudgatan samt runt Hidinge nya kyrka. Bebyggelsen har en spridd karaktär från tidig 1900-tal fram till 1940-tal. Individuellt utformade villor på stora tomter, indragna från vägen med uppvuxna äldre trädgårdar med fruktträdplantering och inhägnade häckar eller rader av uppvuxna lövträd.
- Rester efter kalkbrytningen syns framför allt i den nordöstra delen av Lanna bestående av bland annat stora och mindre kalkbrott och lämningar efter denna verksamhet, så som äldre maskiner, ekonomibyggnader, banvallsrester efter smalspåret från kalkbruket till stationen samt högar av restprodukter från kalk och skifferbrytningen
- Lämningar från förhistorisk tid är lokaliserade företrädesvis till de idag skogbeklädda moränhöjderna.
- Byggnader med samhällsfunktion: Byggnader med samhällsfunktion på rad utmed Lannas huvudgata såsom skola, missionshus, brandstation, före detta postkontor, Lannamässen och butik.

Avvikande karaktär jämfört med de värdebärande karaktärer som ska värnas:

- Bebyggelse som avviker från Lannas äldre bebyggelseutveckling är den moderna villabebyggelsen från framför allt 2000-talet. Bebyggelsen har växt fram på tidigare jordbruksmark eller på moränhöjder och ligger framför allt centralt i orten, bestående av småhus med villor och grupphusbebyggelse. Bebyggelsen följer i stort sett inte äldre utbyggnadsmönster och utformning. Norr om den moderna bebyggelsen ligger Lanna golfbana med tillhörande bebyggelse som växt fram på tidigare jordbruksmark.

Riktlinjer för Lannas kulturmiljöer som helhet. För att värna de kulturhistoriska värdena i Lanna gäller generellt:

- Bebyggelse och strukturer som är en del av Lannas bärande värden ska särskilt värnas, såsom äldre agrara miljöer, miljön kring Hidinge nya kyrka och samhällets industriutveckling med bebyggelse i koppling till denna samhällsutveckling som framför allt är lokaliserad till Lannas östra del.
- Utveckling med ny bebyggelse bör ske på ett sådant sätt att Lannas utvecklingsfaser från agrar miljö till ortsbildning är tydligt läsbar.
- Den moderna villabebyggelsen är lokaliserad företrädesvis till de centrala delarna, och hit bör i första hand ny bebyggelse lokaliseras. Ny bebyggelse utanför detta område behöver fortsättningsvis anpassas till platsen vad gäller placering och utformning, där stor hänsyn tas till den naturliga terrängen. Undvik uppfyllning, höga stödmurar och hårdgörande av stora ytor. Även vita kulörer bör undvikas då detta blir dominerande i det öppna landskapet.
- Fortsatt värna läsbarheten efter järnvägen, med rester efter perrong, byggnader och järnvägens sträckning.
- Vägarnas småskalighet och äldre karaktär ska fortsatt värnas.
- Vid ändring i Lanna samhälle ska antikvarisk sakkunnig medverka i planprocess och vid bygglov som kan påverka kulturmiljöns värden och karaktärsdrag.

Att värna äldre byggnader i Lanna:

- Äldre villabebyggelse ca 1910–1940-talet ska fortsatt värnas och dess äldre karaktär bibehållas.
- De äldre villatomterna ska fortsatt präglas av uppvuxen grönska med exempelvis, hamlade träd, äldre fruktträd, bärbuskar och gräsytor. Undvik hårdgörande av mark vilket är främmande för dessa äldre villatomter.
- Bebyggelsens ursprungliga arkitektoniska utformning ska bevaras och vara vägledande vid om- och tillbyggnader.
- Eventuella tillbyggnader ska underordnas ursprunglig volym.
- Vid kuperad tomt ska markuppfyllnader undvikas med höga stödmurar mot gaturummet.
- Om ny bebyggelse läggs till i den befintliga miljön, bör den utgå från omgivande bebyggelse vad gäller placering på tomten, utformning och volymverkan.
- Bevarade äldre agrara bebyggelsemiljöer ska värnas och underhållas.
- Byggnader som haft viktiga samhällsfunktioner ska värnas och underhållas, till exempel skola, brandstation och missionshus, före detta mässen, och före detta kontor till industrin.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lanna. I Lanna har sammanlagt fyra miljöer identifierats (6) som särskilt värdefulla kulturmiljöer.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) Lekebergs kommun 2023a

MULLHYTTANS KULTURMILJÖER

Motiv till bevarande. Mullhyttan är som helhet ett mycket tydligt exempel på framväxten av en industriort som utvecklats kring en äldre hytta från 1600-talet. Miljön rymmer tydliga årsringar med välbevarad bebyggelse som representerar ortens olika utvecklingsfaser från framför allt 1700–1900-talets första hälft.

Bärande karaktärsdrag. De kulturhistoriska värdena uttrycks i den fysiska miljön genom värdefulla egenskaper och karaktärsdrag som är viktiga att ta hänsyn till för att värdet ska behållas. Det innebär att vissa av dessa egenskaper och karaktärsdrag inte kan ändras eller tas bort utan att värdet minskar.

- *Sågverks-, hytt- och kvarnmiljön* illustrerar områdets tidiga industriella vattenbunda industri- verksamheter, vilka också ligger till grund för samhällets utveckling. Området delas av Mullhytte Letstig men binds ihop av Mullåns (Lillåns) sträckning. Miljön präglas av rödmålade träbyggnader och lummig grönska koncentrerad utmed Mullåns strand.
- *Det tidiga 1900-talets villabebyggelse* har i Mullhyttan har en relativt samlad karaktär och knyter an till ett för samhället viktigt historiskt skede genom 1900-talets expanderande småindustrier. Bebyggelsen består i huvudsak av små rader och klungor av egnahemsvillor placerade avskilt från övrig bebyggelse.
- *Egnahemshusen* är placerade på stora tomter indragna från vägen. Tomterna är ofta kantade av uppvuxna träd eller syrenbuskage. Husen är till en viss del individuellt utformade även om

en gemensam karaktär kan utläsas i det grundläggande formspråket med brutna sadeltak, småspröjsade fönster och lövsågade detaljer.

- *Samhällsfunktioner.* Under Mullhyttans tillväxtperiod tillkommer en rad byggnader med olika samhällsfunktioner. Dessa är utspridda över ett längre tidsspänn men markerar samhällets centrum. De omfattar byggnader som före detta brandstation, butiksbyggnader, Mullhyttans kyrka och missionshus. Stilmässigt har denna bebyggelse en spridning från tidigt 1800-tal till 1960-tal. De har gemensamt att deras byggnadsvolym är betydligt större än övrig bebyggelse samt deras placering utmed eller i närheten av Mullhytte Letstig.
- *Radhuslängorna eller pensionärshusen utmed Furuvägen* illustrerar de nya rationella samhällsidealen som förändrar Mullhyttan under 1960-talet. Bebyggelsen utgörs av små enplans radhus i tre rader om fyra hus vardera. Byggnaderna har sadeltak täck med tegelimiterande plåt, vitmålade tvålufts-fönster utan spröjs, rödmålad locklistpanel med vita knutar, samt liten uteplats och liten förrådsbyggnad till varje hus.

Riktlinjer för Mullhyttans kulturmiljöer som helhet. För att värna de kulturhistoriska värdena i Mullhyttan gäller generellt:

- Mullhyttans tydliga årsringar med välbevarad bebyggelse som representerar ortens olika utvecklingsfaser från framför allt 1700–1900-talets andra hälft ska fortsatt vara tydligt läsbara.
- Bebyggelsens ursprungliga arkitektoniska utformning ska bevaras och vara vägledande vid om- och tillbyggnader.
- Vid renovering av den äldre bebyggelsen innan 1950-tal ska man utgå från byggnadens ursprungliga materialval och färgsättning. Undvik tillbyggnader mot gaturummet. Nya tillbyggnader ska underordna sig i volym och utföras i liknande arkitektonisk utformning.
- Byggnader med samhällsgemensamma funktioner för Mullhyttans tidiga samhälle som före detta brandstationen, butiksbyggnader, kyrka och missionshus ska särskilt värnas.
- Sågverks-, hytt- och kvarnmiljön ska som helhet bevaras och dess bärande karaktär som tidig industriell vattenburen industriverksamhet ska fortsatt vara tydligt läsbar. Äldre bevarade byggnader, anläggningar och strukturer ska underhållas och tillägg ska kunna läsas samman med verksamheten.
- Radhuslängorna utmed Furuvägen ska bevara sin enhetlighet.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Mullhyttan. I Mullhyttan har en större miljö identifierats (7) som särskilt värdefulla kulturmiljö.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Denna miljö pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För kulturmiljön finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) Lekebergs kommun 2023a

GROPEN-KVISTBROS KULTURMILJÖER

Motiv till bevarande. Tillsammans berättar de utpekade miljöerna om Gropens och Kvistbros utveckling från sockencentrum till blomstrande stationssamhällen med småskalig industriverksamhet. I områdena ingår värdefulla bebyggelsemiljöer som vittnar om hur socknen och samhället var organiserat: Kvistbro kyrka och den omgivande bebyggelsen berättar på ett pedagogiskt sätt om kyrkans betydelse

som sockencentrum och knutpunkt i samhället. Den samlade bebyggelsen på andra sidan bron i Gropen med bland annat brandstation, missionshus och dansbana vittnar om nya samhällsfunktioner under 1800-talets andra hälft och 1900-talets början. De vattenanknutna industrimiljöerna berättar om Svartåns betydelse för ortens industriella utveckling och platsens långa kontinuitet som industriort.

Bärande karaktärsdrag. De kulturhistoriska värdena uttrycks i den fysiska miljön genom värdefulla egenskaper och karaktärsdrag som är viktiga att ta hänsyn till för att värdet ska bibehållas. Det innebär att vissa av dessa egenskaper och karaktärsdrag inte kan ändras eller tas bort utan att värdet minskar.

- Gropen-Kvistbro samhälle är koncentrerad till landsväg 204 och invid Svartån som slingrar sig fram i övergångsbygden mellan bergsmannabygden och det öppna slättlandskapet.
- Gropen-Kvistbros utveckling är tydlig i den bebyggda miljön och genom bebyggelsekoncentrationer kring samhällets framväxt från sockencentrum till industri- och stationssamhälle.
- Längs vägkorsningen som binder samman bygden söderut ligger Kvistbro sockencentrum med Kvistbro kyrka, kyrkogård och omgivande bebyggelse med koppling till kyrkans funktion och en mindre grupp egnahemsbebyggelse. Miljön ligger invid Svartån och omges av ett öppet jordbrukslandskap.
- Norr om landsvägen invid Svartån, öster om sockencentrumet ligger en välbevarad miljö som representerar olika delar av Gropen-Kvistbros samhälle med Gropens gård, Gropens kraftstation/garveri och nere vid Svartån den gamla dansbanan och festplatsen. Miljön omges av uppvuxen grönska och saknar idag moderna främmande tillägg.
- Söder om väg 204 i det öppna landskapet kan delar av järnvägens tidigare sträckning fortfarande utläsas i landskapet, där samhällets bebyggelsekoncentration framför allt är lokaliserade till de tidigare stations- och hållplatslägena vid Gropen och Kvistbro stationssamhälle i sydväst.
- Invid den tidigare hållplatsen vid Gropen finns en tydlig bebyggelsekoncentration med småindustri och villabebyggelse från framför allt 1920-talet och framåt. Det är kring lastplatsen bevarad småindustribebyggelse är lokaliserad, stora låga volymer och norr om landsvägen.
- Småhusbebyggelsen i Gropen-Kvistbro karaktäriseras företrädesvis av arbetarbostäder i form av egnahemsbebyggelse bestående av villor placerade indragna från vägen, omgivna av större uppvuxna trädgårdar. Byggnaderna från 1910–1940-talet karaktäriseras av träpanel och sadeltak.
- Flera välbevarade småindustrier från första hälften av 1900-talet utspritt i samhället samt brandstation och missionshus.
- Längs Svartån söderut ligger Backa kraftstation, en välbevarad vattenanknuten kulturmiljö.
- I sydväst invid Kvistbros före detta hållplats ligger Kvistbro stationssamhälle som karaktäriseras av individuellt utformad villabebyggelse från sekelskiftet 1900 fram till 1950-talet. I anslutning till den tidigare banvallen finns stationshus och banvaktarstuga bevarad.

Riktlinjer för Gropen-Kvistbros kulturmiljöer som helhet. För att värna de kulturhistoriska värdena i Gropen-Kvistbro gäller generellt:

- Bebyggelse och strukturer som är uttryck för Kvistbro och Gropens bärande värden ska värnas, såsom sockencentrum och samhällets industriutveckling med bebyggelse koppling till denna samhällsutveckling.
- Den representativa miljön med Kvistbro kyrka och kyrkogård ska underhållas och bevaras i sin helhet. Kopplingen mellan kyrkan och de omgivande byggnaderna ska vara tydligt avläsbar.
- Äldre villabebyggelse 1910–1940-talet som kan kopplas till samhällets tidiga utbyggnadsskeden ska särskilt värnas.
- Bebyggelsens ursprungliga arkitektoniska utformning ska bevaras och vara vägledande vid om- och tillbyggnader.
- De äldre industrimiljöerna utmed Svartån vid Backa och Gropen ska bevaras och underhållas.
- Byggnader som haft viktiga samhällsfunktioner ska värnas och underhållas, till exempel brandstation och missionshus samt festplatsen med dansbana.

- Vid renovering av den äldre bebyggelsen från tiden före 1950-tal ska man utgå från byggnadens ursprungliga materialval och färgsättning och undvika tillbyggnader mot gaturummet. Nya tillbyggnader ska underordna sig i volym och utföras i liknande arkitektonisk utformning.
- Fortsatt värna läsbarheten efter järnvägen, med rester efter perrong, byggnader och järnvägens sträckning.
- Vid ändring i miljön ska antikvarisk sakkunnig medverka i planprocess och vid bygglov som kan påverka kulturmiljöns värden och karaktärsdrag.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Gropen-Kvistbro. I Gropen-Kvistbro har sammanlagt fyra miljöer identifierats (8) som särskilt värdefulla kulturmiljöer.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Dessa miljöer pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö*. För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

8) Lekebergs kommun 2023a

Landskapsvärden

Planeringsinriktning Landskapsvärden

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Anpassa ny bebyggelse och infrastruktur till landskapsbilden så att den blir ett tillskott som förstärker landskapets värden, både inne i orterna och på landsbygderna.

Landskapet omkring oss

VÅRT GEMENSAMMA LANDSKAP

Människa och natur. Landskapet är hela omgivningen omkring oss, så som vi uppfattar den. Det har skapats genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid. Är landskapet format av jordbruk, skogsbruk och/eller bete talar man om odlingslandskap, medan andra former av mänsklig verksamhet kan forma ett urbant landskap eller ett industrilandskap. Hur landskapet uppfattas handlar om relationen mellan människa och plats. Upplevelserna är inte bara visuella utan handlar även om ljud, lukt, känsla, minnen och associationer.

Landskapet förändras. Landskapet förändras i takt med att samhället utvecklas. Odlingsmark överges, orter växer, vägar byggs, hus rivs och nya tillkommer. Den största påverkan på dagens landskap har tätorters utbredning, förskogning av odlingslandskap, skogsbruket som förändrar de naturliga skogsmiljöerna i stor skala och utbyggnad av industri- och energianläggningar. Historiska spår efter hur människan utnyttjat landskapet finns överallt, såväl i det öppna landskapet, som i skogen eller mitt i en tätort. En annan förändring är själva synen på landskapet och hur det används. Samtidigt som landsbygden i hög grad används för människors försörjning, genom rationellt och storskaligt skogs- och jordbruk, använ-

der allt fler landskapet som ett fritidslandskap, vilket syns i form av golfbanor, ridanläggningar, campingplatser med mera. Landskapet har på så sätt fått nya funktioner.

Gemensam tillgång. Landskapet är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Enligt den europeiska landskapskonventionen (1), se nedan, betonas att landskapet är en gemensam tillgång men också ett gemensamt ansvar. I landskapet möts många olika slags värden och tillgångar: kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska. För att kunna hantera landskapets mångfald av värden på ett hållbart sätt behövs ett bra samarbete mellan myndigheter, organisationer, företag och enskilda, om hur landskapets resurser ska nyttjas, fördelas och utvecklas (2).

Fotnoter:

1) Proposition 2012/13:96 Kulturmiljöns mångfald

2) Riksantikvarieämbetet 2024a

LAGAR OM LANDSKAPSVÄRDEN

Plan- och bygglagen, PBL (3)

Hänsynskrav. I PBL ställs krav på att bebyggelse och byggnadsverk ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till (4):

- stads- och landskapsbilden
- natur- och kulturvärdena på platsen
- intresset av en god helhetsverkan

Med hänsyn menas både anpassning till befintliga värden och om att tillskapa nya värden för en god helhetsverkan. Kravet gäller för:

- uppförande av nya byggnader och ändring av byggnad oberoende av om åtgärden är bygglovspliktig eller anmälningspliktig eller ingetdera,
- bygglovspliktiga åtgärder avseende andra anläggningar än byggnader, och
- bygglovspliktiga åtgärder avseende skyltar och ljusanordningar.

Alla byggnader. Kravet på byggnader gäller generellt och oberoende av om åtgärden är bygglovspliktig eller inte. Det innebär att kravet även gäller för till exempel friggebodar och utvändiga ändringar av byggnader utanför detaljplanlagt område. I ett bygglov prövar byggnadsnämnden om kravet uppfylls, men när bygglov inte krävs måste byggherren göra den bedömningen på egen hand. Plan- och bygglagen ställer också krav på att tomter ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbild (5), samt att byggnadsnämnden ska verka för en god och tilltalande stads- och livsmiljö (6).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, som stöd för att bedöma landskapets tåligheter och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) SFS 2010:900, plan- och bygglagen

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

5) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9

Miljöbalken, MB (7)

Vård och skydd av natur- och kulturmiljöer (8). Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nu levande och kommande generationer ska kunna bo och verka i en god och hälsosam miljö. Lagen ska tillämpas så att särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer vårdas och skyddas och mark, vatten och fysisk miljö i övrigt användas så att en från ekologisk, social, kulturell och samhälls-ekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas. Detta kräver ett kommunalt ansvar genom plan- och bygglagen.

Hänsynsregler (9). I hänsynsreglerna beskrivs vilka krav som ställs på en verksamhetsutövare och alla som vidtar en åtgärd, för att förhindra skador på miljön. I miljöbalken beskrivs det också när det kan ställas krav på en verksamhetsutövare ska utföra åtgärder för att kompensera för den skada som uppstår i olika allmänna intressen som till exempel landskapsvärden.

Stora opåverkade områden (10). Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön, ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär, läs mer om *Stora opåverkade områden* längre ner i detta kapitel.

I översiktsplanen pekas sex stora opåverkade områden ut som *Stort opåverkat område*.

VISA KARTA ÖVER STORT OPÅVERKAT OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintressen för naturvård (11). Ett område kan vara av riksintresse för naturvården om det särskilt belyser viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller är ostört och inrymmer en stor mångfald av naturtyper. Urvalet av områden ska belysa utvecklingen av landskapet och visa mångfalden i naturen (12). Detta medför att flera riksintressen för naturvård samtidigt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljöns landskapsvärden. Hänsynen till riksintresset gäller oavsett om en planerad verksamhet eller åtgärd avser mark innanför eller utanför det redovisade områdets gränser. I Lekeberg finns sju riksintressen för naturvård, se kapitel *Naturmiljö och friluftsliv* nedan, varav följande är riksintressen där landskapsvärdena är centrala enligt områdets beskrivning:

- Drumlinområdet vid Hackvad (1986)
- Latorpsplatån (1987)
- Svenshyttan (1999)
- Lekhyttan (1999)
- S Vissboda (1999)
- Multen (1999)

Beslutade riksintressen för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse naturvård*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE NATURVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Riksintressen för kulturmiljövård (13) är sammanhängande kulturmiljöer av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv, och som pekats ut av Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet gemensamt, se kapitel *Kulturmiljö* ovan. Riksintressena skyddar allt från mindre miljöer speciella för en historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt. Vissa har därför stora landskapsvärden. Det finns två utpekade riksintressen

för kulturmiljövård i Lekeberg, som båda bedöms ha stora landskapsvärden enligt områdets beskrivning:

- Drumlinområdet (1996)
- Lekhyttan (1996)

Beslutade riksintressen för kulturmiljövård införs i översiktsplanen som *Riksintresse kulturmiljövård*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Riksintressen för friluftsliv (14). De områden som pekas ut som riksintresse för friluftsliv har stora friluftsvärden tack vare särskilda kvaliteter i natur- och kulturmiljö, och god tillgänglighet för allmänheten. Till väsentliga kvaliteter för friluftslivet hör bland annat variationen i landskapet, visuella helhetsvärden och landskapsbild (15). I Lekeberg finns två riksintressen för friluftsliv, se kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*:

- Södra Kilsbergen (uppdatering 2017)
- Kilsbergen (uppdatering 2017)

Båda omfattar mycket stora områden och innehåller delar med höga landskapsvärden, bland annat i nationalpark, naturreservat och sammanfallande riksintressen för naturvård och kulturmiljövård. Också själva förkastningsbranten där terrängen reser sig upp från odlingsmarkerna på närkeslätten till höjder på över 200 meter över havet, har höga landskapsvärden.

Beslutade riksintressen för friluftsliv införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE FRILUFTSLIV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Nationalpark (16). Tillsammans bildar Sveriges 30 nationalparker en helhet av olika landskapstyper. Nationalparkstatus är det starkaste skydd ett område kan få, och bildas genom beslut av regering och riksdag. Syftet är att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligt oförändrat skick. Garphyttans nationalpark vid Svenshyttan bildades redan 1909 och är en av två nationalparker i länet (17).

Beslutad nationalpark införs i översiktsplanen som *Nationalpark*, för att uppmärksamma vad som gäller för denna.

VISA KARTA ÖVER NATIONALPARK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Naturreservat (18) är en stark skyddsform som kan bildas av både länsstyrelser och kommuner. Naturreservat består ofta av sammanhängande värdefull natur där naturskog, vattendrag, marina miljöer, öppna kulturlandskap och myrar kan ingå. Naturreservatets landskapsvärden beror på vilka värden som gör området unikt, och som ingår i beskrivningen av området (19). I Lekeberg finns i dagsläget 31 naturreservat, se kapitel *Naturmiljö och friluftsliv* nedan, varav följande bedöms ha särskilda landskapsvärden enligt områdenas beskrivningar:

- Trystorps ekäng (1967)

- Lekeberga-Sälven (1974)
- Stenbäcken (1993)
- Klunkhytte skans (1996)
- Ekåsen (2001)
- Håvesta ekhage (2001)
- Tjugestaåsen (2001)
- Botåsen (2005)
- Sixtorp (2005)
- Härvesta ekhage (2006)
- Kilaskogen (2017)
- Limstensgruvorna (2022–2024)

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Biotopskydd (20) skyddar biotoper på grund av sina särskilda egenskaper som livsmiljö, och finns i två former, dels ett generellt skydd för vissa biotoptyper (21), dels särskilt beslutade biotopskyddsområden, se vidare kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*. Det generella biotopskyddet gäller i hela landet och gäller för följande biotoper:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark i jordbrukslandskap
- Odlingsrösen i jordbruksmark
- Pilevallar
- Småvatten och våtmark i jordbrukslandskap
- Åkerholmar

Ofta utgör skyddade biotoper en del av ett utpräglat kulturlandskap. Samtliga de generellt skyddade biotoperna bedöms ha betydande landskapsvärden. Inga åtgärder som kan skada naturvärdena är tillåtna i en biotoptyp eller ett biotopområde. Länsstyrelsen kan ge dispens om det finns särskilda skäl.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Biotopskydd*, för att uppmärksamma när biotopskydd gäller. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Natura 2000 (22) är ett nätverk av skyddade naturområden som syftar till att bevara den biologiska mångfalden i Europa. Flera områden är utvalda därför att de är viktiga livsmiljöer för hotade arter, se kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*. Många Natura 2000-områden bidrar också indirekt till att skydda landskapsvärden genom att exempelvis öppna betesmarker och våtmarker som är viktiga för fågelliv skyddas. Följande Natura 2000-områden bedöms ha höga landskapsvärden enligt områdenas beskrivningar:

- Ekåsen
- Garphyttans nationalpark
- Härvesta norra
- Lekebergs Sälven

- Sixtorp
- Skagerhultsmossen Torp
- Södra Vissboda
- Trystorps ekäng
- Äpsätter

Beslutade Natura 2000-områden införs i översiktsplanen som *Riksintresse Natura 2000 fågel* och *Riksintresse Natura 2000 art och habitat*.

VISA KARTA ÖVER NATURA 2000-OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Fotnoter:

7) SFS 1998:808, miljöbalken

8) enligt miljöbalken kap 1 § 1 p 2 och 4

9) enligt miljöbalken kap 2 § 2

10) enligt miljöbalken kap 3 § 2

11) enligt miljöbalken kap 3 § 6

12) Naturvårdsverket 2005a

13) enligt miljöbalken kap 3 § 6

14) enligt miljöbalken kap 3 § 6

15) Naturvårdsverket 2005a

16) enligt miljöbalken kap 7 § 2–3

17) Den andra är Tivedens nationalpark

18) enligt miljöbalken kap 7 §§ 4–8

19) Till varje naturreservat finns beslut och skötselplan där värdena beskrivs

20) enligt miljöbalken kap 7 § 11. Beslut om biotopskyddsområden görs av länsstyrelsen, kommunen eller Skogsstyrelsen

21) enligt förordning om områdesskydd enligt miljöbalken mm, SFS 1998:1252

22) enligt miljöbalken kap 7 § 27 och kap 4 § 8

Internationella konventioner

Landskapskonventionen. I Sverige trädde den europeiska landskapskonventionen i kraft 2011 (23), vilket innebär att Sverige åtar sig att skydda, förvalta och planera landskapet enligt med konventionens intentioner. Den betonar att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Det är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Därför är det viktigt att människor kan delta aktivt i och ta ansvar för utvecklingen av landskapet. Landskapskonventionen syftar till att förbättra skydd, förvaltning och planering av europeiska landskap. Den syftar också till att främja samarbetet kring landskapsfrågor inom Europa och till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i förvaltningen av landskap. Konventionen innefattar alla typer av landskap som människor möter i sin vardag. I översiktsplanen införs två slags riktlinjer för att tydliggöra kravet på att skydda, förvalta och planera landskapen enligt landskapskonventionens intentioner:

De tre övergripande landskapsområdena i Lekeberg pekas i översiktsplanen ut som *Landskapsområde*. För varje landskapsområde och för respektive samhälle finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövården – Landskapsvärden* införs också i översiktsplanen. En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövården – Landskapsvärden* införs också i översiktsplanen

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÅRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

23) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

Äldre lagstiftning eller utpekande

Samrådsområde Drumlinområdet. Till skydd för landskaps- och kulturvården utgör Drumlinområdet ett så kallat samrådsområde enligt äldre lagstiftning (24). Anmälan om samråd ska göras till länsstyrelsen för en rad åtgärder som exempelvis uppförande av byggnad, uppsättning av stolpar eller luftledning utanför tomtmark eller därmed jämförligt område samt om- och nybyggnad av väg. Samrådskravet gäller även för åtgärder som inte är bygglovspflichtiga.

Beslutat samrådsområde införs i översiktsplanen som *Förordnandeområde*.

VISA KARTA ÖVER FÖRORDNANDEOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Förordnandeområdet sammanfaller i stora delar, men inte helt, med *Riksintresse naturvård* för Drumlinområdet vid Hackvad och med *Riksintresse kulturmiljövård* för Drumlinområdet.

VISA KARTA ÖVER FÖRORDNANDEOMRÅDE, RIKSINTRESSE NATURVÅRD OCH RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Odlingslandskapets bevarandeområden pekades ut av Naturvårdsverket på 1990-talet i samband med att en nationell bevarandeplan för odlingslandskapet togs fram. Ett område, *Etternärke*, pekades ut som delvis berör Lekeberg. Området pekas inte ut i översiktsplanen som ett område med specifika riktlinjer, på grund av att:

- De referenser som hänvisas till länsstyrelsen webb-GIS (25) inte går att hitta på Naturvårdsverkets hemsida. Därmed saknas möjlighet att beskriva värdet och ange riktlinjer
- Utpekandet inte nämns i länsstyrelsens underlag av betydelse för översiktsplanering (26).

Fotnoter:

24) enligt naturvårdslagen 20§ och 20§ naturvårdskungörelsen

25) Hänvisning till Publ nr 1993:2, obj 61:2, 80:8, 81:1 och Naturvårdsverkets Rapport 4815

26) Länsstyrelsen Örebro län 2021e och 2022a

KUNSKAPSUNDERLAG

Kulturmiljöutredning. Som kunskapsunderlag för landskapsfrågorna i översiktsplanen används i huvudsak den kulturmiljöutredning (27) som tagits fram, se avsnitt *Kulturmiljön som resurs* i kapitel *Kulturmiljö*. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden och beskriver dessa i sitt historiska och rumsliga sammanhang. Utgångspunkten är ett helhetsperspektiv på kulturlandskapet och dess innehåll i tre övergripande landskapsområden, vilka beskrivs i avsnitt *Lekebergs landskap* nedan. Denna bild kompletteras med övergripande riktlinjer för landskap enligt den grönstrukturutredning (28) som tagits fram, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖ- OCH GRÖNSTRUKTURUTREDNINGAR](#)

Fotnoter:

27) Lekebergs kommun 2023a

28) Lekebergs kommun 2022f

ÖVERGRIPANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Helhet. Landskap är ett komplext begrepp och det finns ingen gemensam definition som täcker alla behov (29). Enligt den europeiska landskapskonventionen (30) ses landskapet som en helhet och beskrivs som en viktig del av människornas livskvalitet överallt, i stadsområden och på landsbygden, i såväl vanvårdade områden som områden som anses vara särskilt vackra. I landskapet möts många olika värden och tillgångar: kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska. Landskapskonventionen innebär att vi behöver:

- värna om de olika landskapskaraktärerna, både för orienterbarhet och för identitet
- öka medvetenheten om landskapets värde och betydelse i det civila samhället, i privata organisationer och hos offentliga myndigheter
- främja delaktighet i beslut och processer som rör landskapet lokalt och regionalt
- utveckla en helhetssyn på landskapets värden och hållbar förvaltning av dessa.

I översiktsplanen införs två slags riktlinjer för att tydliggöra kravet på att skydda, förvalta och planera landskapen enligt med landskapskonventionens intentioner, dels *Landskapsområde* för specifika landskapsområden, dels *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, en generell riktlinje om landskapsvärden som gäller för hela kommunen. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE OCH G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Definition. I landskapskonventionen definieras landskap som: "ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer." Definitionen beskriver tre aspekter på landskapet:

- det formas av samband och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer
- det förändras över tid
- det avgränsas av hur människan uppfattar det

Perspektiv. Landskapet har med andra ord olika funktioner som hänger alltså samman över tid och rum, och kan betraktas utifrån olika aspekter. Två dominerande/övergripande perspektiv på landskap är dels såsom kulturlandskap, vilket utgår från människans historiska formande av naturmiljön, dels

såsom ekologiskt funktionellt landskap, vilket utgår från vad naturen behöver för att kunna leverera ekosystemtjänster.

Kulturlandskap. Kulturlandskapsperspektivet beskriver landskapet utifrån människans samspel med och formande av naturmiljön över lång tid, som resulterat i spår av det förflutna i landskapet. Det betonar vikten av att bevara och utveckla landskapets värden för människans förståelse av historiska samband och som identitetsskapare.

Ekologiskt funktionella landskap. Perspektivet beskriver landskapet som livsmiljö för olika arter och utgår från vad naturen behöver för att kunna leverera ekosystemtjänster för människans och andra arters överlevnad. För att bevara och stärka biologisk mångfald och säkra ekosystemtjänster krävs det att det finns livsmiljöer i tillräcklig omfattning och kvalitet i landskapet (31). Landskapet kan översiktligt delas in i olika landskapstyper, med delvis olika funktionella villkor för arter, habitat och naturtyper (32):

- Skogslandskap
- Gräsmarkslandskap
- Odlingslandskap
- Urbana landskap
- Akvatiska landskap

För att säkra populationers långsiktiga överlevnad behövs nätverk av livsmiljöer som är ekologiskt funktionella i ett landskapsperspektiv, en grön infrastruktur. Läs mer om grön infrastruktur i avsnitt *En grön livsmiljö* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

Fotnoter:

29) KSLA 2019a

30) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

31) Länsstyrelsen Skåne län, 2022a. Se även Länsstyrelserna 2024a

32) Länsstyrelsen Skåne län, 2022a

Lekebergs landskap

ÖVERGRIPANDE LANDSKAPSinDELNING

Landskapskaraktärisering innebär att analysera vad som är unikt och urskiljbart i ett visst landskap. En landskapskaraktär kan beskrivas som ett distinkt och igenkännbart mönster av element som förekommer genomgående i ett specifikt landskap. Att analysera landskapets karaktär handlar om att fånga det unika i platsen, det som skiljer en plats från en annan eller ett landskap från ett annat (1). Hur man karaktäriserar och delar in landskapet beror på vad man har för fokus. Som underlag för översiktsplanen har två utredningar som relaterar till landskap tagits fram, dels en kulturmiljöutredning, dels en grönstrukturutredning:

Landskapsindelning kulturmiljö. Kulturmiljöutredningen (2) tar sin utgångspunkt i landskapets förutsättningar, lämningsbild och sammanhang, och beskriver det kulturhistoriska landskapet i Lekeberg utifrån tre teman eller *landskapsområden* med olika form och berättelser:

- Bergsmannabygden
- Samhällena
- Slättbygden

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

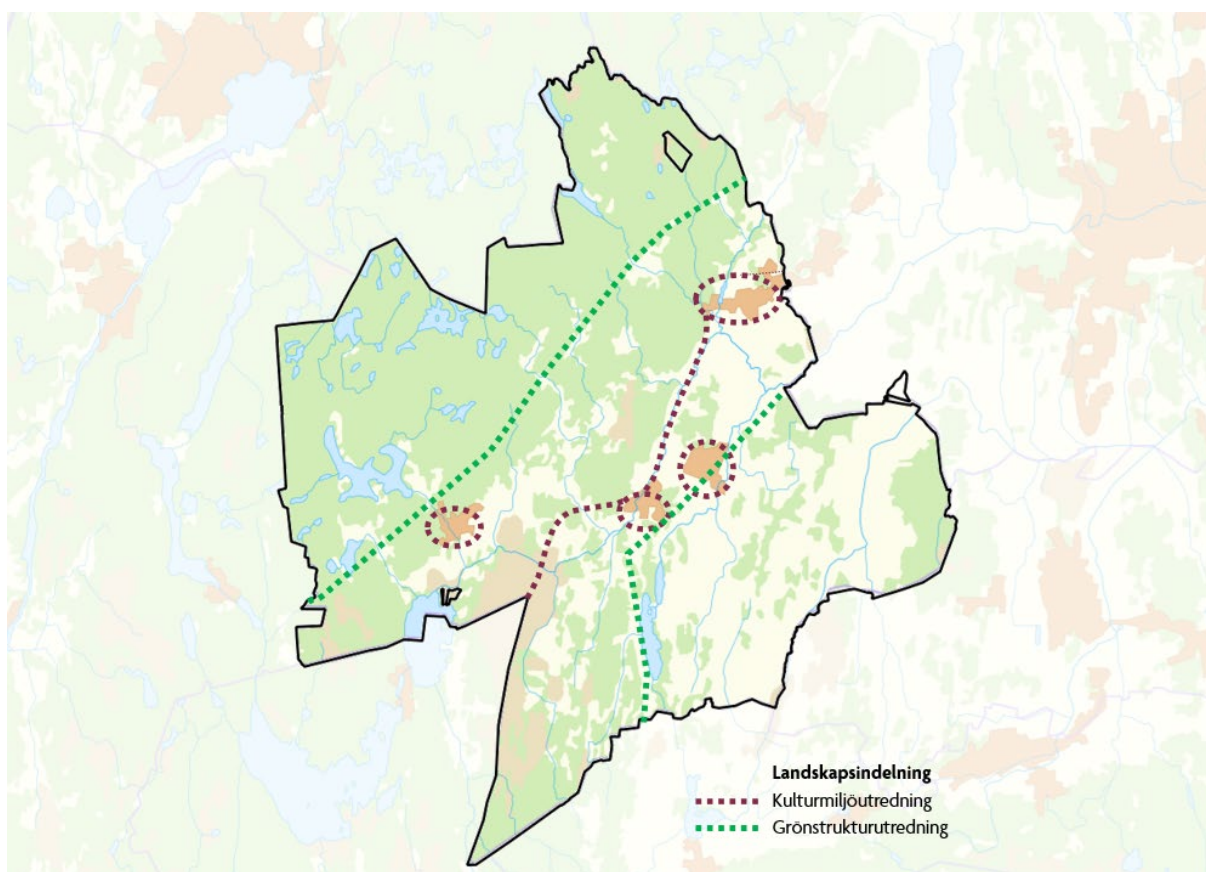
[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

Landskapsindelning grönstruktur. Grönstrukturutredningen (3) har fokus på natur- och rekreationsvärden och delar in landskapet utifrån historisk och nutida markanvändning, och geologiska förutsättningar:

- Kilsbergen
- Mellanbygden
- Slättbygden

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNINGEN](#)

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

Skillnader i landskapsindelning med olika fokus.

Landskapsindelning översiktsplan. Eftersom avsikten med riktlinjer för landskapsområden i översiktsplanen är att ge stöd för landskapsanpassning vid planering och byggande ur ett kulturmiljöperspektiv, används här landskapsindelningen i enlighet med kulturmiljöprogrammet. Utöver det kan det finnas behov av att identifiera riktlinjer för hantering av ekologiskt funktionella landskap vid planering och byggande, men sådana underlag på landskapsnivå saknas idag. Vidare behöver många av de åtgärder för att förstärka de ekologiskt funktionella sambanden på landskapsnivå, ske på andra sätt än genom de verktyg som plan- och bygglagen tillhandahåller. För att i möjligaste mån förhindra att viktiga livsmiljöer försvinner genom planering och byggande enligt plan- och bygglagen, används istället andra riktlinjer i översiktsplanen såsom

- Riksintressen och skyddad natur (*Riksintresse Natura2000, Riksintresse naturvård, Naturreservat, Planerade områdesskydd natur, Nationalpark, Naturminne*)
- Ekologiskt särskilt känsliga områden (*Ekologiskt särskilt känsligt område*)
- Identifierade naturvärden inom riksintresse naturvård i Lanna (*Utredningsområde natur, Naturvärde livsmiljö, Naturvärde spridningsväg, Naturvärde känslig nod*)
- Generell hänsyn (*G3 naturvärden, strandskydd, biotopskydd och artskydd*)

VISA KARTA ÖVER OMRÅDEN SOM STÖDJER EKOLOGISKT FUNKTIONELLA LANDSKAP (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

De landskapsområden som används i översiktsplanen är således *Bergsmannabygden*, *Samhällena* och *Slättbygden*, se beskrivningarna nedan, läs mer i kulturmiljöutredningen och i kapitel *Kulturmiljö*. Gränserna mellan olika landskap är aldrig knivskarpa, utan landskapen hänger samman och flikar geografiskt in i varandra. Vid hantering av ärenden om ny eller ändrad bebyggelse eller markanvändning ska hänsyn också tas till de generella riktlinjer för kommunövergripande grönstruktur som formuleras i avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen pekas de tre övergripande landskapsområdena ut som *Landskapsområde*, för att uppmärksamma särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa. För varje landskapsområde och för respektive samhälle i landskapsområde *Samhällena* finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för landskap enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Örebro län 2010a

2) Kulturmiljöutredning, Lekebergs kommun 2023a

3) Lekebergs kommun 2022f

BERGSMANNABYGDENS LANDSKAP

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. Lekeberg har en mångfald av berättelser som idag kan utläsas i landskapet. För Lekebergs skogstrakter i Kilsbergen, *Bergsmannabygden*, är de landskapsrelaterade värdena framför allt följande:

- De fysiska lämningar och strukturer i Kilsbergen, som tillsammans med bevarade bergsmannabyar och gårdar i den utpräglade skogsbygden visar på berättelsen om bergsmannabygden och järnhanteringen i Lekeberg.
- Miljöernas placering i landskapet med koppling till vattendrag.
- De bevarade bergsmansgårdarna och torplägena i ett småskaligt hävdad landskap med öppen jordbruksmark, vilka på ett pedagogiskt sätt visar arbetet med att hävda marken och hur bergsmannabygdens jordbruksbebyggelse såg ut.

Riktlinjer för Bergsmannabygdens landskap. De mest centrala riktlinjerna som påverkar upplevelsen av Bergsmannabygdens landskap är:

- Bevara äldre strukturer så att de är fortsatt läsbara, såsom vägsträckningars utformning och karaktär och gärdesgårdar.
- Ta stor hänsyn till bebyggelsens ursprungliga arkitektoniska utformning, volymverkan och material vid ny-, om- och tillbyggnad. Värna särskilt äldre välbevarad bebyggelse.
- Skydda historiska lämningar som kopplar mot berättelsen om bergsmannabygden med lämningar efter järnhantering och skogsbruk.

- Använd antikvarisk sakkunnig i plan och bygglovsprocesser vid förändring som kan påverka landskapsvärdena.

I översiktsplanen pekas Bergsmannabygdens landskap ut som ett *Landskapsområde*, för att uppmärksamma dess särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa. Utvecklade beskrivningar finns i Lekebergs kulturmiljöutredning.

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Kilsbergen* och *Mellanbygden* enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE BERGSMANNABYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

SLÄTTBYGDENS LANDSKAP

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. Lekeberg har en mångfald av berättelser som idag kan utläsas i landskapet. För Lekebergs utpräglade jordbruksbygd i slättlandskapet, *Slättbygden*, är de landskapsrelaterade värdena framför allt följande:

- Slättbygdens välbevarade bebyggelsestrukturer, äldre vägnät och markanvändning med långt tidsdjup.
- De välbevarade by- och gårdsmiljöerna tillsammans med de historiska kyrkbyarna med de medeltida kyrkorna med tillhörande bebyggelse som på ett pedagogiskt sätt visar ett utpräglat jordbrukslandskap i Mellansverige.
- De stora säteribildningarna med ett rationellt brukat landskap, alléer och stora herrgårdsmiljöer med tillhörande arrendegårdar och torp i de södra och östra delarna av Lekeberg.
- Det stora antalet synliga och lätt utläsbara förhistoriska och historiska spår som ger landskapet ett tidsdjup.

Riktlinjer för Slättbygdens landskap. De mest centrala riktlinjerna som påverkar upplevelsen av Slättbygdens landskap är:

- Bevara äldre strukturer så att de är fortsatt läsbara, såsom vägsträckningars utformning och karaktär, äldre stengärdesgårdar och alléer.
- Ta hänsyn till Slättbygdens stora landskapsutsnitt med djupa siktlinjer och utblickar, vilket gör den känslig för stora förändringar och tillägg
- Låt ny bebyggelse underordna sig kyrkornas dominans i volym och skala.
- Ta särskild hänsyn till drumlinlandskapet, herrgårdslandskapet, kyrkbyar och sockencentrum.
- Använd antikvarisk sakkunnig i plan och bygglovsprocesser vid förändring som kan påverka landskapsvärdena.

I översiktsplanen pekas Slättbygdens landskap ut som ett *Landskapsområde*, för att uppmärksamma dess särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa. Utvecklade beskrivningar finns i Lekebergs kulturmiljöutredning.

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Slättbygden* och *Mellanbygden* enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE SLÄTTBYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

SAMHÄLLENAS LANDSKAP

Sammanfattning av kulturhistoriska värden. Lekeberg har en mångfald av berättelser som idag kan utläsas i landskapet. För Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och Gropen-Kvistbro, *Samhällena*, är de landskapsrelaterade värdena framför allt följande:

- Den sammanhållna bebyggelse som växt fram till mindre orter i gränsen mellan skogen och slätten.
- Samhällenas tydligt skilda karaktärer och utvecklingssteg som visar varför de vuxit fram.

Riktlinjer för Samhällenas landskap. De mest centrala riktlinjerna som påverkar upplevelsen av Samhällenas landskap är:

- Utgå från den enskilda tätortens bärande strukturer och utvecklingsfaser vid tillägg av nya bebyggelseenheter, vägsträckningar och andra typer av anläggningar.
- Bevara äldre vägsträckningar så att de är fortsatt läsbara. Även vägens bredd, beläggning, anpassning till terrängen, och grönska, till exempel alléer, har betydelse för läsbarheten.
- Planera nya bostadsområden med hänsyn till platsen förutsättningar såsom terräng och vegetation.
- Ta stor hänsyn till bebyggelsens ursprungliga arkitektoniska utformning, volymverkan och material vid ny-, om- och tillbyggnad.
- Värna järnvägens äldre sträckning och kvarvarande bebyggelse.
- Använd antikvarisk sakkunnig i plan och bygglovsprocesser vid förändring som kan påverka landskapsvärdena.

I översiktsplanen pekas Samhällenas landskap ut som ett *Landskapsområde*, för att uppmärksamma dess särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa. Utvecklade beskrivningar för landskapet som helhet och för de olika samhällenas landskap finns i Lekebergs kulturmiljöutredning.

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Slättbygden* och *Mellanbygden* enligt grönsstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönsstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDE SAMHÄLLENA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I Fjugesta pekas också ett särskilt gestaltungsområde ut i centrum, se vidare avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Att bygga i landskap

Samspel. Bebyggelse har sedan urminnes tider vuxit fram i samspel med landskapet. Att ta hänsyn till landskapets värden handlar om att samspela med omgivningen, så att den nya bebyggelsen kompletterar miljön och blir ett positivt tillskott i landskapet.

Aspekter. Men hur gör man då för att anpassa ny bebyggelse till landskapet? Vilka aspekter ska man tänka på när man läser av landskapets tålighet, och vilka tumregler kan man använda för att anpassa den nya bebyggelsen?

VAD TÅL LANDSKAPET?

Påverkan. Med tålighet menas hur ett landskap bedöms kunna ta emot nya inslag utan att dess karaktär och värden påverkas påtagligt på ett negativt sätt. Tåligheten handlar om hur synlig den nya byggnaden eller anläggningen är, om relationen mellan landskapets och exploaterings skala och komplexitet, och om hur byggnationen tar hänsyn till olika värden i landskapet.

Synlighet. Graden av påverkan på landskapsbilden beror förstås hur synlig exploateringen är. Byggnader som tar stöd i höjder och slänter eller ligger i anslutning till träd eller andra liknande byggnader, blir mindre synliga, och påverkar landskapet mindre än byggnader ute på en slätt.

Skala. Nya byggnader och anläggningar bör placeras så att de samverkar med och underordnar sig landskapets skala. Ett storskaligt landskap med stora berg, hög bebyggelse eller täta skogar, tål vanligtvis större och högre byggnader än ett småskaligt, låglänt och öppet landskap. Detsamma gäller vid kompletteringar i befintlig bebyggelse. Att bygga ett stort höghus bland många små envåningshus, eller tvärtom, kan upplevas som en stor avvikelse från den rådande skalan.

Komplexitet. Relaterad till skalan är landskapets komplexitet, som beskriver hur omväxlande och detaljrikt ett landskap är. Ett landskapsrum som har hög komplexitet är varierat och detaljrikt och har många olika landskapselement. Om dessa element blir för många och inte passar ihop, blir landskapet svårt att överblicka och upplevs som rörigt och utan struktur. Motsatt kan ett landskapsrum med låg komplexitet uppfattas som ointressant och tråkigt.

Visuell tålighet. Relationen mellan skala och komplexitet har betydelse för upplevelsen av landskapet och för dess visuella tålighet. Ett storskaligt och ensartat landskap har stor tålighet för större byggnader eller anläggningar medan ett småskaligt, varierat och detaljrikt landskap har hög känslighet för landskapspåverkan, och kräver större varsamhet. Tabellen nedan beskriver hur denna relation påverkar landskapsbilden, och kan användas för att bedöma den visuella tåligheten för olika slags landskap.

Andra värden. Utöver de landskapsbildsvärden som diskuteras ovan, finns det andra värden som påverkar landskapets tålighet och som ny bebyggelse behöver ta hänsyn till. Det är framför allt värden som är relaterade till naturvård, kulturmiljö och friluftsliv, och jordbruksmark läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*, *Kulturmiljö* och *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM ARELLA NÄRINGAR

SKALA \ KOMPLEXITET	Få element Ensartat landskap	Medelkomplext landskap	Många element Sammansatt landskap
Småskaligt landskap			
Mellanskaligt landskap			
Storskaligt landskap			

Visuell tålighet. Tabell som beskriver hur relationen mellan skala och komplexitet påverkar landskapsbildens visuella tålighet. Fält i tabellen som är gröna har högre tålighet för nya byggnader och andra element i landskapet, medan de vinröda fälten har lägre tålighet, vilket kräver större varsamhet i anpassningen till det omgivande landskapet. Förutsättningarna för visuell tålighet varierar lokalt och behöver bedömas från fall till fall. Bearbetning av Hylte kommun 2019a.

LANDSKAPSANPASSNING

Som stöd för en god anpassning till landskapets värden föreslås följande riktlinjer för planering och byggande:

Bygg där det redan är byggt. Bygg i första hand i anslutning till befintlig bebyggelse och vägnät. Placera huset som ett komplement till redan befintliga byggnader, på lucktomt eller kompletterande tomt i en befintlig by eller ort, se illustration nedan, eller om landskapet är öppet, nära befintliga byggnader, i ett skogsbryn, vid en bergsknalle eller en träddunge där huset får stöd i landskapet.

Samverka med omgivningen. Skapa helhet och balans genom att anpassa huset till omgivningens skala och komplexitet. Låt etablerade mönster för hur byggnad läggs till byggnad, hur tomter avgränsas och hur tillfarter utformas vara vägledande. Men också färgsättning, takvinklar och detaljer på omgivande bebyggelse kan spela roll för helheten. Det betyder inte att allt måste se likadant ut. Även moderna byggnader kan anpassas och fungera väl i ett äldre område eller i känsliga natur- och kulturlandskap.

Ta stöd i landskapet. Låt husen smyga sig in i landskapet i ett naturligt skyddat läge, både visuellt och för väder och vind. Ta vara på utsikten, men placera byggnaden så att den tar skydd av skog eller höjder. Det gäller särskilt i känsliga natur- och kulturlandskap. Undvik placering på en höjd, om byggnaden inte omges av till exempel skog. I mer öppna landskap bör man vara extra försiktig med fristående resliga byggnader, så att dessa inte får för stor dominans i landskapet, till exempel stora ridhus och maskinhallar.

Anpassa till terrängen. Utgå från landskapets givna förutsättningar vid val av tomt för att minimera sprängning, schaktning och utfyllnad. Placera byggnaderna på tomten så att de upplevs som en självklar och naturlig del av miljön. Utgå från vad platsen har att erbjuda och tänk på att färre markarbeten generellt brukar göra att de nya byggnaderna lättare passar in i miljön. Bevara gärna de vackraste platserna på tomten och förlägg i stället trädgården där, som på så sätt bevarar värdet.

Stäng inte av. Ny bebyggelse bör inte stänga av möjligheten att ta sig till fots till sjöar, utmed vandringsleder med mera. Det kan även handla om att inte stänga av vackra och långa vyer visuellt. Det är viktigt att skapa öppenhet i områden med vackra och vidsträckta vyer och inte bygga för. Ett sätt kan vara att bygga framför skogspartier eller nedanför slänter.

Ta hänsyn till naturvärdena. Ta reda på vilka naturvärden som finns på platsen för byggnaderna och tomten, och anpassa utformningen efter dessa. Om det finns en värdefull träddunge eller naturtyp kan placering av byggnader behöva anpassas och kanske tomten behöver få en karaktär som tar hänsyn till naturmiljön.

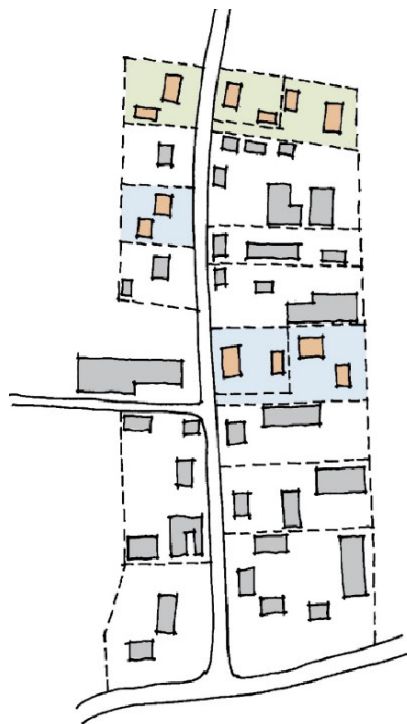

Illustration av hur nya tomter kan skapas på ett naturligt sätt i en befintlig bebyggelsemiljö. Blått är lucktomter, och grönt är kompletterande tomter. Bild: Karin Danielsson Karavan arkitekter. Källa: Byggsamverkan i Jönköpings län 2024a.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, som stöd för att bedöma landskapets tåligkhet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING

Förtätning. Generellt sett är det viktigt att använda markresursen effektivt och undvika att sprida ut bebyggelsen på värdefull jordbruksmark och naturmark när tätorterna byggs ut. Därför kan det i många fall vara motiverat att tomter styckas av och nya byggnader placeras mellan befintliga byggnader. I vissa fall kan dock förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till tätortslandskapets kulturmiljövärde, vilket därför är olämpligt enligt plan- och bygglagen (1). Vilka områden detta gäller framgår av riktlinjerna i kulturmiljöutredningen (2).

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Områden i tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet i hela eller delar av området, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDEN FÖRTÄTNING I FJUGESTA/LANNA/MULLHYTTAN/GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Plan- och bygglagen kap 2 § 6

2) Lekebergs kommun 2023a

Stora opåverkade områden

Skydd. Enligt miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär (1). Skyddet motiveras av värdet för jord- och skogsbruket, av värdet för människor som är verksamma på landsbygden och bevarandet av handlingsfriheten i det framtida resursutnyttjandet. Områdena ska skyddas mot ekologiska påfrestningar, bullerstörningar och störningar på landskapsbilden. Stora sammanhängande områden har också stor betydelse för naturupplevelser och rekreation. Tanken är dock inte att områdena ska hindra utvidgning av befintlig bebyggelse eller påverka bruksformerna i jord- och skogsbruket.

Vad är stort och opåverkat? Kriterier för bedömningen av hur ett område ska anses vara "stort" och "opåverkat" saknas i lagstiftningen. Eftersom förutsättningarna i de olika delarna av landet är väldigt varierande, får bedömningen istället utgå från de lokala förhållandena. Länsstyrelsen i Västmanland använder 5 000 hektar som minsta yta, medan Länsstyrelsen i Södermanland använder 500 hektar för mer inzoomade områden (2). Som opåverkade användes upplevelsen av området som opåverkat, både vad gäller buller och synintryck. Ett antal olika slags exploateringsföretag identifierades som begränsande för stora opåverkade områden, bland annat koncentrerad bebyggelse, större vägar, järnvägar, kraftledningar, vindkraftverk, grus- och bergtäkter, industrianläggningar, motorbanor, campingplatser och golfbanor.

Stora opåverkade områden i Lekeberg. I den nu gällande översiktsplanen har inga stora opåverkade områden pekats ut geografiskt, men de inre delarna av Kilsbergen samt Skagershultsmossen omnämns som relativt opåverkade av exploatering förutom det skogsbruk som bedrivs. Genom att peka ut stora opåverkade områden geografiskt blir det tydligare för efterföljande planering var kommunen bedömer att skyddet ska gälla eller inte gälla. För att identifiera stora opåverkade områden har följande kriterier använts:

- Områdesstorlek om minst 1000 hektar
- Avstånd om minst 500 meter till tillståndspliktiga vindkraftverk och riksintresse för vindkraft
- Avstånd om minst 100 meter till bedömningszoner för vägtrafikbuller och verksamhetsbuller, verksamhetsområden, kraftledning och utredningsområde masshantering schakt

- Utanför tätortsnära område
- Avstånd om minst 100 meter till mellanstor ort

I översiktsplanen föreslås sex områden som *Stort opåverkat område*.

VISA KARTA ÖVER STORT OPÅVERKAT OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Miljöbalken kap 3 § 2

2) Länsstyrelsen Västmanland 2002a och Länsstyrelsen Södermanland 2023a

Naturmiljö och friluftsliv

Planeringsinriktning Naturmiljö och friluftsliv

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Främja tillgängligheten till kvalitativa natur- och rekreationsområden, särskilt i och i anslutning till tätorter. 300 meter bör användas som riktlinje för största avstånd till närrekreation av god kvalitet.
- Verka för att tätortsnära områden med rekreationsvärden bevaras och vårdas, genom eget markinnehav, dialog med skogsbruket, men också genom försiktighet vid utvidgning av bebyggelse.
- Skydda så långt som möjligt naturmiljöer med höga biologiska värden vid planering, byggande, markarbeten och andra åtgärder.
- Bevara sammanhängande naturområden som spridningskorridorer för växter och djur. Bedöm särskilt om planläggning eller bygglov medför att barriärer skapas som hindrar spridning.

En grön livsmiljö

GRÖN INFRASTRUKTUR

En sammanhängande struktur. Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Allt från den välansade parken eller trädgården, till den vilda naturen ingår i grönstrukturen och hit räknas också vattnet i dammar, sjöar, vattendrag och våtmarker. Denna grönstruktur är en levande infrastruktur, som är minst lika viktig för samhället som fungerande vägnät, elnät eller kollektivtrafiknät. Den har också ett eget värde för den biologiska mångfalden.

Kvalitativ gröniska. Den gröna infrastrukturen innehåller många sociala, ekologiska och kulturella värden och ger förutsättningar för rekreation och friluftsliv, både på landet och i tät bebyggelse. Med ökad täthet blir det ännu viktigare att identifiera och värna om grönstrukturen. Men mycket gröniska skapar inte automatiskt en bättre byggd miljö, utan det är dess kvaliteter för människor och ekosystemen som spelar roll. Välintegrerad med övriga strukturer kan grönstruktur bidra till attraktivitet, hållbar tillväxt och ökad välfärd.

Två slags värden. Förenklat kan man säga att grönstrukturen har två slags värden, dels för att försörja oss människor med olika överlevnadstjänster som vi behöver, så kallade ekosystemtjänster, dels för att upprätthålla de funktionella ekosystemens långsiktiga balans och den biologiska mångfalden. Den bio-

logiska mångfalden är grunden för de funktionella ekosystemen och dessa är i sin tur en förutsättning för de ekosystemtjänster naturen bidrar med. Dessutom kan en stärkt grön infrastruktur öka ekosystemens motståndskraft, eller resiliens, mot till exempel klimatförändringar (1). All samhällsplanering och beslutsfattande ska enligt riksdagsbeslut ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster (2).

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Skåne län 2002a

2) Proposition 2013/14:141

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Naturens nytta. De flesta är nog överens om att grönområden både förskönar och skapar trivsel i ett område. Vad många inte tänker på lika ofta är vilken betydelse fungerande ekosystem har för vårt välbefinnande och vår vardag. Vi är beroende av processer som jordens ekosystem upprätthåller. Många av processerna är så vardagliga att de tas för givna, samtidigt ger de oss luften vi andas, maten vi äter och vattnet vi dricker.

Ekosystemtjänster. Begreppet ekosystemtjänster används för att synliggöra denna nytta som människan får från naturens arbete, både direkt och indirekt. Ekosystemtjänster är ett samlingsbegrepp för olika produkter, tjänster och andra värden som ekosystem förser oss med, till exempel binas pollinering av fruktträd och lövens förmåga att rena och syresätta luft. Ekosystemtjänster delas in fyra undergrupper:

- *Försörjande tjänster* levererar produkter, till exempel genetisk mångfald. De utgör grunden för hur naturen fungerar och klarar att fortleva.

Ekosystemtjänster i sötvatten

Sötvattnets ekosystem är livsviktiga för människor, djur och natur. De bidrar med allt från försörjande ekosystemtjänster som dricksvatten, till stödjande och reglerande tjänster där två exempel är livsmiljöer för olika arter och vattenrening. Sötvattensmiljöer bidrar även till kulturella ekosystemtjänster i form av rekreation och inspiration.

Primärproduktion

i form av alger och andra vattenväxter är föda för växtätare och tillför energi via fotosyntesen. De är ofta mikroskopiskt små, men utgör grunden för sötvattnets hela ekosystem.

Livsmiljö

Den varierande miljön som uppstår där land och vatten möts skapar gynnsamma livsmiljöer för många arter och bidrar till hög biologisk mångfald.

Vattenrening

Sjöar, vattendrag och våtmarker har en naturlig renande effekt på vattnet. Växtligheten i området närmast vattnet hjälper också till att filtrera och rena.

Flödesutjämning och vattenmagasinering

Dessa två egenskaper hos våtmarker, sjöar och vattendrag bidrar bland annat till att minska risken för översvämningar.

Forskning och utbildning

bidrar till att utveckla vår förståelse för naturen och ger oss viktig kunskap för en hållbar utveckling.

Livsmedel

såsom fisk, skaldjur och dricksvatten.

Naturupplevelser

I form av exempelvis fiske och bad bidrar till livskvalitet, folkhälsa och turism.

Havs
och Vatten
myndigheten

Exempel på ekosystemtjänster i sötvatten. Källa: Havs- och vattenmyndigheten 2024a.

- *Reglerande tjänster* fungerar som buffert i olika sammanhang genom att reglera och utjämna olika skeenden i miljön, till exempel luftrening, bullerreglering, skydd mot extremt väder, vattenrening, stabila mikroklimat, bindning av luftens koldioxid eller lokalt omhändertagande av dagvatten.
- *Understödjande tjänster* bygger upp och stödjer övriga ekosystemtjänster. De erbjuder livsmiljöer för djur och växter samt biologisk mångfald och genetisk mångfald. De utgör grunden för hur naturen fungerar och klarar att fortleva.
- *Kulturella tjänster* påverkar människors hälsa och välbefinnande. Det kan till exempel vara områden för rekreation, besöksnäring och/eller estetiska och kulturella upplevelser.

Mångfunktionella ytor. En viktig uppgift för samhällsplaneringen är att organisera samhällets funktioner, på ett sätt så att ekosystemens förmåga att generera tjänster som tillgodoser våra behov samtidigt säkras. Att aktivt integrera ekosystemtjänster i planeringen är viktigt för att till exempel göra samhället mindre sårbart för klimatförändringar. Ett sätt att stödja klimatreglerande tjänster i bebyggelse är att arbeta aktivt med träd, grönområden, vattenflöden och dammar i bebyggelsen så att dessa kan fungera som luftförbättrare, temperatursänkare och för hantering av ökande vattenmängder, samtidigt som de kan användas som bollplaner och grönytor, och förhöjer livsmiljön i den byggda miljön.

BIOLOGISK MÅNGFALD OCH NATURVÅRD

Variationsrikedom. Med biologisk mångfald menas den genetiska variationen hos individerna inom en art, mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap. Man skulle kunna säga att det innefattar allt i naturen, både vilda och odlade växter och djur. Olika arter har olika roller i ekosystemen och om man tar bort en del av kedjan så blir hela systemet svagare och fungerar sämre. Arbete för biologisk mångfald innebär samtidigt bevarande av olika ekologiska processer som livet på jorden är beroende av, till exempel fotosyntesen i de gröna växterna, nedbrytningen i jorden, pollineringen av grödor och vattenregleringen i skogslandskapet.

Snabb artförlust. Precis som i stora delar av världen är tillståndet för flera arter och naturtyper i Sverige allvarligt. Mänskliga aktiviteter medför att allt fler livsmiljöer förstörs och arter dör ut i snabb takt (3). Arter som bedöms ha en risk att dö ut hamnar på *Rödlistan för hotade arter* (4). Av de svenska naturtyper och arter som ingår i EU:s art- och habitatdirektiv, för att de anses vara värda att skydda, har bara 20 procent av naturtyperna och 40 procent av arterna gynnsam bevarandestatus, det vill säga tillräckliga förutsättningarna för att naturtyperna och arterna ska kunna finnas kvar på lång sikt (5). Utarmningen av den biologiska mångfalden i Sverige har många orsaker, men två faktorer dominerar: dels igenväxning av ängs- och naturbetesmark i jordbrukslandskapet, dels skogsavverkning vilket ger brist på lövskog, gamla och/eller döda träd och bryter den skogliga kontinuiteten (6). Även klimatförändringarna kommer att påverka den biologiska mångfalden, både direkt genom förändrad temperatur och nederbörd samt indirekt genom förändrad markanvändning (7).

Spridningskorridorer. För att främja den biologiska mångfalden behöver arter få möjlighet att förflytta sig mellan olika habitat och föröka sig. Ett stråk som kopplar samman olika naturområden med varandra så att olika arter kan ta sig emellan dessa, kallas spridningskorridor. Större sammanhängande landskapsstråk utan barriärer är också mycket värdefulla för rekreation och naturupplevelser. Värdefulla stråk går ofta längs skogsbryn och längs vatten, områden som också kan vara viktiga för till exempel bebyggelse och vägar. Det är därför angeläget att viktiga spridningskorridorer identifieras och säkerställs i samhällsplaneringen.

I översiktsplanen pekas spridningskorridorer för signalarten större vattensalamander ut i Lanna som *Naturvärde spridningsväg*. Hela Lanna ingår i ett riksintresse för naturvård.

VISA KARTA ÖVER NATURVÄRDE SPRIDNINGSVÄG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Invasiva arter. Invasiva främmande arter är globalt ett av de största hoten mot biologisk mångfald och hotet ökar bland annat på grund av klimatförändringarna och ökad internationell handel. I Sverige har vi minst 451 arter som är eller riskerar att bli invasiva. Dessa arter kan orsaka betydande skador på den biologiska mångfalden, jordbruk, fiske och infrastruktur. För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna som invasiva främmande arter förorsakar finns sedan januari 2015 en EU-förordning (8) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Syftet är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. Enligt EU-förordningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på EU-förteckningen över invasiva främmande arter. Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa eller reproducera sig. Kommunerna har flera viktiga roller i arbetet med invasiva främmande arter. Det handlar om:

- *Skötsel av grönytor* - kommunen är ansvarig för många parker och andra allmänna ytor och kan förhindra att arter som är eller riskerar att bli invasiva planteras där.
- *Ägande och förvaltning av fastigheter* - kommunen är också ansvarig för att bekämpa invasiva främmande växter som finns på den kommunala marken. Har kommunen kännedom om att en invasiv främmande art växer på den kommunala marken är kommunen alltså skyldig att bekämpa arten. Samma skyldighet gäller för den som genom en nyttjanderätt förfogar och har rådighet över en fastighet, till exempel förvaltning av privatägd mark i ett kommunalt reservat.
- *Tillsyn* – Invasiva främmande arter kan förekomma inom verksamheter som omfattas av kommunal tillsyn, till exempel avfallshanteringen lokalt, livsmedel, växtskydd och växtnäring. Om hantering av invasiva främmande arter förekommer i verksamheten ingår det i kommunens tillsyn att se till att den hanteringen är lagenlig och informera länsstyrelsen om den upptäcker överträdelser av förbuden i EU-förordningen.
- *Avfallshantering* - Kommunen är också ansvarig för avfallshanteringen och har en mycket viktig roll i att se till att avfallet från invasiva främmande växter hanteras på ett sådant sätt att det förstörs och inte i sig blir en spridningskälla. Lekeberg hanterar avfall genom Sydärke kommunalförbund.
- *Information* – Kommunen kan också via sina kontakter och informationskanaler sprida kunskaper om invasiva arter och om pågående arbete till invånare och fastighetsägare i kommunen.

Som ett första steg, bör en plan för hanteringen av invasiva arter inom kommunens verksamheter och i kommunen tas fram, som underlag för ett systematiskt arbete med frågan, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Våtmarker. Sjöar, vattendrag och våtmarker har stor betydelse för växt- och djurlivet. Våtmark är sådan mark där vatten till stor del av året finns nära under, i eller strax över markytan och vegetations-täckta vattenområden. Begreppet innefattar en mängd olika naturtyper såsom myrar, stränder, kärr och mossar. I Lekeberg finns många mindre eller större våtmarker. De representerar det närmaste ”riktig vildmark” vi kan komma idag. Våtmarker levererar viktiga ekosystemtjänster som att binda och lagra kol, rena vatten, fungera som översvämningsskydd och bidra med biologisk produktion. Flera våtmarker har också arkeologiska lämningar och kulturhistoriska-, landskaps- och friluftsvärden som kan skadas när de exploateras eller växer igen. I Lekeberg är Dammsjömosse och delar av Skagerhultsmosse skyddade som naturreservat, medan övriga våtmarker med höga naturvärden saknar ett bra skydd, se bild nedan.

Fotnoter:

3) Se till exempel Naturvårdsverket, 2024d och Naturskyddsföreningen, 2024a

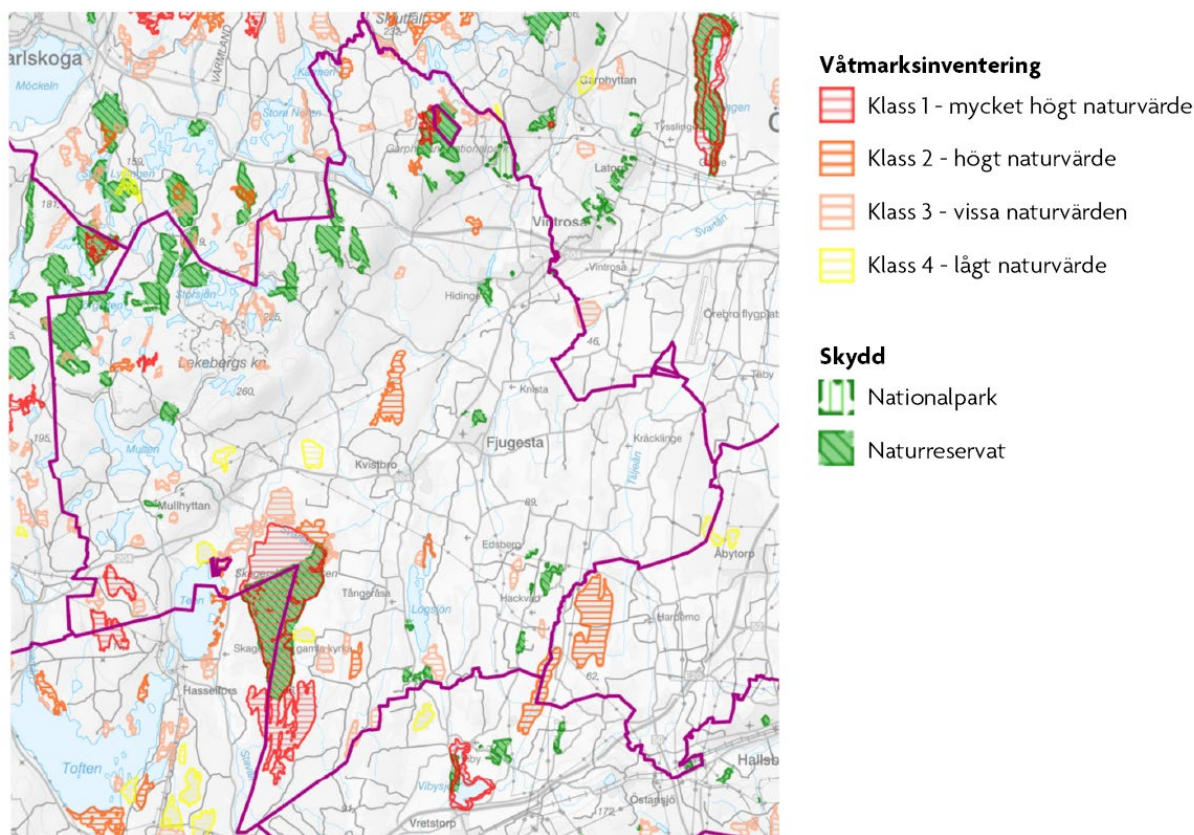
4) SLU Artdatabanken 2024c

5) Naturvårdsverket, 2024d

6) SLU Artdatabanken 2024a-b, SCB 2022n, Naturvårdsverket, 2024e, SCB 2020a och 2022n, Naturvårdsverket, 2024d

7) Naturvårdsverket 2024f

8) EU-förordning nr 1143/2014, genom SFS 2018:1939, Förordning om invasiva främmande arter

Våtmarker i Lekeberg med naturvärdesklassificering. Endast två våtmarker med högt eller mycket högt naturvärde är skyddade av naturreservat. Källa: Länsstyrelsens webb-GIS, Länsstyrelsen Örebro län 2025c.

FRILUFTSLIV OCH REKREATIONSVÄRDEN

Friluftslivets betydelse. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Det bidrar till att människor får en förståelse för naturen och miljön och till bättre folkhälsa samtidigt som det stärker den regionala utvecklingen och svensk ekonomi.

Hälsa och välmående. Möjligheter till rekreation och friluftsliv är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. Det är lättare att ha ett rikt friluftsliv om det finns attraktiva natur- och grönområden i närheten av bostaden och som det är lätt att ta sig till. Det är inte i första hand mängden grönområden som är viktigast, utan hur attraktiva och upplevelserika de är och hur lätt det är att använda dem.

Från upplevelse till aktivitet. Motiven till att vara ute i naturen har förändrats med tiden, från att det viktigaste varit själva upplevelsen av naturen till att naturen fungerar mer som en arena för olika aktiviteter, till exempel terrängcykling, vindsurfing, forspaddling och klättring. I motsats till vad man kanske kan tro sker de flesta naturnära aktiviteter ganska nära hemmet.

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. Tillgång till bostads- och tätortsnära natur är särskilt viktig eftersom det kan bidra till en större regelbundenhet i utövandet av friluftaktiviteter. Det finns ett tydligt samband mellan avstånd till det närmaste naturområdet och hur ofta det besöks (9). För vissa grupper, till exempel barn och äldre, är behovet av närhet till parker och grönområden ännu större. För

att säkra tillgången till bostadsnära natur omfattar behöver man ta hänsyn till tre aspekter i den fysiska planeringen (10):

- *Tillgång* - den faktiska resursen som bostadsnära natur utgör
- *Kvalitet* - den bostadsnära naturens storlek, innehåll och värden
- *Nåbarhet* - den faktiska och upplevda tillgängligheten till denna natur. Boverket rekommenderar generellt att bostadsnära natur ska ligga inom cirka fem minuters promenadavstånd eller 300 meter fågelvägen från bostäder och skolor.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden*, för att uppmärksamma behovet av tillgång till grö- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

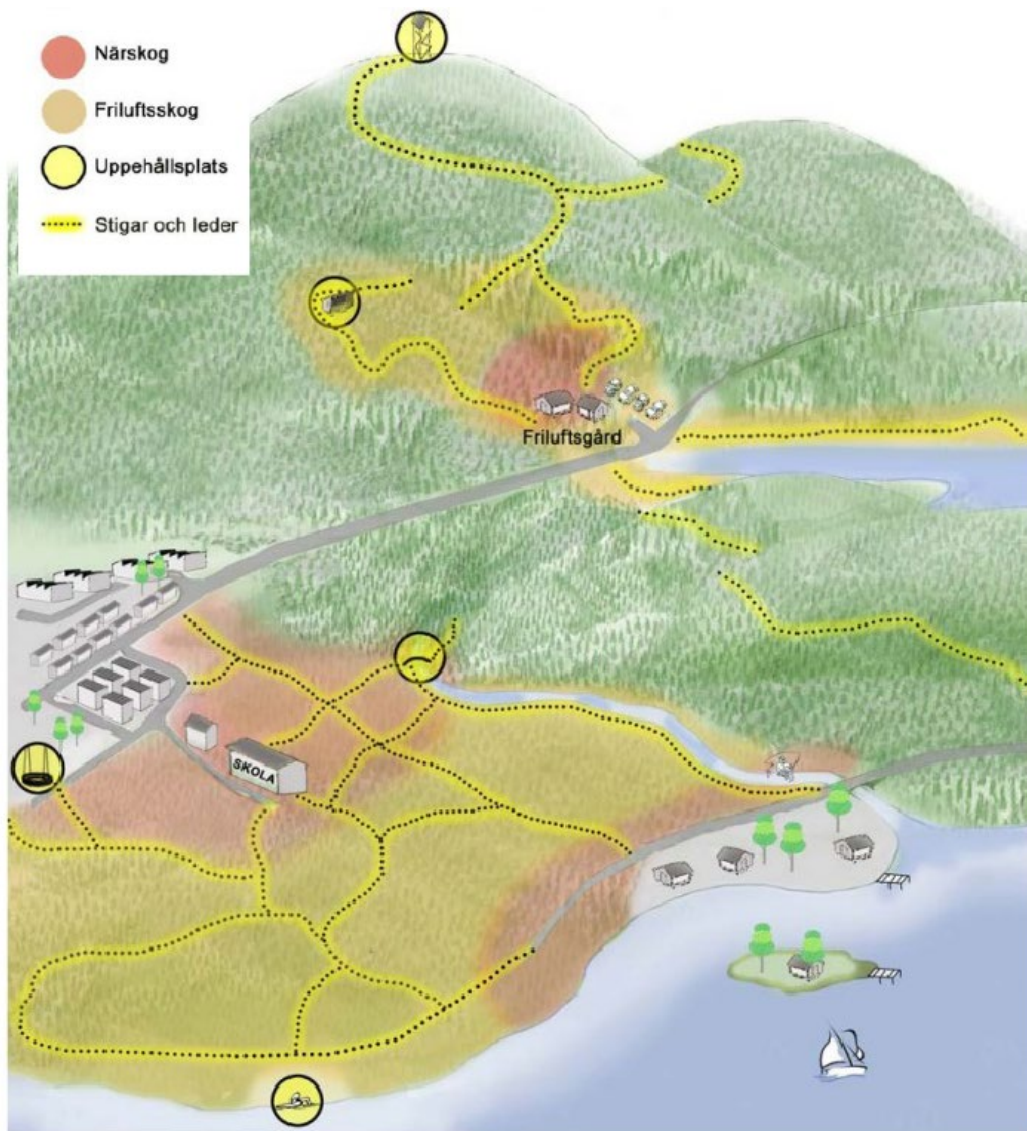
Ett antal specifika områden med olika rekreationsvärden pekas också ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* nedan.

Friluftsliv längre bort. Med friluftsliv tänker man ofta på områden och aktiviteter som utövas längre bort från bostaden, under längre tider och med lite mindre regelbundenhet. Vistelse i friluftsområden längre från bostaden ger ofta andra typer av upplevelser och kvaliteter än det mer bostadsnära friluftslivsutövandet.

Skogens sociala värden. Skogen är den vanligaste miljön för friluftsliv. Många använder skogen för att kunna vara ute och njuta av vacker natur, jaga, fiska, sporta, plocka bär och svamp eller helt enkelt bara vara i tystnaden. På senare år har skogens sociala värden lyfts upp tydligare på agendan, vid sidan av ekonomiska och ekologiska värden. Skogsstyrelsen (11) som etablerat begreppet, definierar det som "de värden som skapas av människans upplevelser av skogen". Fyra målbilder formuleras för god miljöhänsyn till friluftsliv och rekreation i skogar där skogsbruk kan bedrivas:

- *Närskogar* - den skog som ligger närmast bebyggelse, som är mest tillgänglig, som människor vistas i regelbundet, och där skötseln bör inriktas mot att bevara skogskänsla och främja tillgänglighet. Det varierar hur långt in i större skogar närskogen sträcker sig, men 200–300 meter in i skogen kan användas som riktmärke för att kunna få avskildhet i skogen.
- *Friluftsskogar* - den skog som används för friluftsliv och rekreation men som inte är närskogar, där hänsynen varierar efter användande och upplevelseaktiviteter. Med friluftsskogar avses skogar som är allmänt nyttjade för friluftsliv och rekreation men som inte är närskogar. De kan kännas igen genom att de har hög tillgänglighet, stignät, spår och leder, uppehållsplatser och utflyktsmål, attraktiva landskap med specifika natur- och kulturmiljöer, ovanliga eller särskilt goda förutsättningar för friluftsliv och rekreation, är allmänt kända, utpekade och populära friluftsområden, och har stor potential att utveckla höga värden för friluftsliv och rekreation.
- *Uppehållsplatser* - platser där människor brukar vistas eller stanna till och där upplevelsevärden och trivsamma miljöer är viktiga, exempelvis, utsiktspunkter, rastställen, grillplatser, badställen och lekmiljöer.
- *Stigar* - alla typer av rörelsestråk för friluftsliv och rekreation där framkomlighet och attraktiva upplevelser är i fokus, exempelvis skogsstigar, gång- och cykelvägar, motions- och skidspår och vandringsleder

Dessa begrepp kan med fördel användas för att identifiera olika slags rekreationsområden i den fortsatta planeringen, se bild nedan.

Målbilder för friluftsliv i skogslandskap. Illustration: Bo Persson. Källa: Naturvårdsverket 2016a.

Fotnoter:

9) Naturvårdsverket 2024g

10) Boverket 2007a

11) Skogsstyrelsen 2016a

LAGAR OM NATUR- OCH FRILUFTSVÄRDEN

Plan- och bygglagen, PBL (12)

Ändamålsenlig struktur. I PBL ställs krav på att planläggning ska ske med hänsyn till bland annat natur- och kulturvärden, och främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder (13).

Hänsynskrav. Vidare ställer PBL krav på att bebyggelse och byggnadsverk ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till (14):

- stads- och landskapsbilden
- natur- och kulturvärdena på platsen
- intresset av en god helhetsverkan

Med hänsyn menas både anpassning till befintliga värden och om att tillskapa nya värden för en god helhetsverkan. Kravet gäller för:

- uppförande av nya byggnader och ändring av byggnad oberoende av om åtgärden är bygglovspliktig eller anmälningspliktig eller ingetdera
- bygglovspliktiga åtgärder avseende andra anläggningar än byggnader
- bygglovspliktiga åtgärder avseende skyltar och ljusanordningar

Gäller alla byggnader. Kravet på byggnader gäller generellt och oberoende av om åtgärden är bygglovspliktig eller inte. Det innebär att kravet även gäller för till exempel friggebodar och utvändiga ändringar av byggnader utanför detaljplanlagt område. I ett bygglov prövar byggnadsnämnden om kravet uppfylls, men när bygglov inte krävs måste byggherren göra den bedömningen på egen hand. PBL ställer också krav på att tomter ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbild (15), samt att byggnadsnämnden ska verka för en god och tilltalande stads- och landskapsmiljö (16).

Fotnoter:

12) SFS 2010:900, plan- och bygglagen

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

15) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9

16) enligt plan- och bygglagen kap 12 § 2

Miljöbalken, MB (17)

Hänsynsregler (18). För all byggnation och andra åtgärder gäller hänsynsreglerna i miljöbalken kap 3, det vill säga att alla som bedriver verksamheter eller gör åtgärder ska förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för miljön. I de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken beskrivs vilka krav som ställs på en verksamhetsutövare och alla som vidtar en åtgärd, för att förhindra skador på miljön, och när det kan ställas krav på en verksamhetsutövare ska utföra åtgärder för att kompensera för den skada som uppstår i olika allmänna intressen som till exempel naturvärden.

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Naturvärden* införs i översiktsplanen för att uppmärksamma att hänsynsreglerna i miljöbalken gäller för all samhällsplanering. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Ett antal specifika områden med olika naturvärden pekas också ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* nedan.

Ekologiskt särskilt känsliga områden (19). Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön, se vidare avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* nedan.

I översiktsplanen pekas områden med klass 1–4 i naturvårdsprogrammet ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintressen för naturvård (20). Ett område kan vara av riksintresse för naturvården om det särskilt belyser viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller är ostört och inrymmer en stor mångfald av naturtyper. Det kan vara av särskilt stort intresse också därför att det hyser unika och hotade eller sårbara naturtyper eller arter, till exempel ett rikt fågelliv, en ovanlig flora eller en kombination av egenskaper som gör området värdefullt för förståelsen av naturen. Hänsynen till riksintresset gäller oavsett om en planerad verksamhet eller åtgärd avser mark innanför eller utanför det redovisade områdets gränser. I Lekeberg finns sju riksintressen för naturvård. Gemensamt för naturområden av riksintresse för naturvård är att de identifierade värdena ska vara vägledande för utvecklingen. I Lekeberg finns sju riksintresseområden för naturvård, se kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Beslutade riksintressen för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse naturvård*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE NATURVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Inom riksintresse för naturvård Latorpsplatån pekas fyra slags områden ut som är identifierade i grönstrukturutredning för Lanna som viktiga för att långsiktigt bibehålla och utveckla naturvärdena i tätorten: *Utredningsområde natur*, *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg*, *Naturvärde känslig nod*.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE NATUR, NATURVÄRDE LIVSMILJÖ, NATURVÄRDE SPRIDNINGSVÄG, NATURVÄRDE KÄNSLIG NOD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintressen för friluftsliv (21). De områden som pekas ut som riksintresse för friluftsliv har stora friluftsvärden tack vare särskilda kvaliteter i natur- och kulturmiljö, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten. Lekeberg finns två riksintressen för friluftsliv. Gemensamt för områden av riksintresse för friluftsliv är att de identifierade värdena ska vara vägledande för utvecklingen. I Lekeberg finns två riksintresseområden för friluftsliv, se kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Beslutade riksintressen för friluftsliv införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE FRILUFTSLIV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Allemansrätten (22). Allemansrätten ger alla möjlighet att röra sig fritt i naturen (23). Med rätten följer också krav på hänsyn och varsamhet mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Allemansrätten gäller även i naturreservat och fågelskyddsområden, men där kan den vara begränsad genom olika föreskrifter för att skydda vissa djurarter. Även i tätorterna gäller allemansrätten, även om den delvis kan begränsas genom den lokala ordningsstadgan, som bland annat anger var man inte får rida, springa eller rasta sin hund.

Naturreservat (24) är ett av de vanligaste sätten att långsiktigt skydda värdefull natur. De bildas för att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, tillgodose behov av områden för friluftslivet, och för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för värdefulla arter. I Lekeberg finns i nuläget trettioen naturreservat. Föreskrifter och skötselplan för varje område finns på länsstyrelsens hemsida. Kommunerna får att bilda egna naturreservat, vilket Lekeberg gjort i Bergaskogen, Gökhults groddammar och Vretakundsskogen.

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat* och områden som länsstyrelsen utreder för eventuellt skydd införs i översiktsplanen som *Planerade områdesskydd natur*.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT OCH PLANERADE OMRÅDESSKYDD NATUR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Naturminnen (25) är vid sidan av nationalpark den äldsta skyddsformen för natur i Sverige. Ett naturminne är ett särpräglat natur föremål som behöver skyddas eller vårdas särskilt. Naturminnen kan i många fall ha mycket stor betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden, till exempel när gamla, särskilt skyddsvärda träd med rik fauna och flora skyddas. I Lekeberg finns ett naturminne med ytsträckning och fem punktojekt.

Beslutade naturminnen införs i översiktsplanen som *Naturminne*.

VISA KARTA ÖVER NATURMINNE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Biotopskydd (26). Mindre områden som håller mycket höga naturvärden och som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, kan skyddas som biotopskyddsområden. Det finns två olika former av biotopskyddsområden, dels ett generellt skydd för vissa biotop typer (27), dels särskilt beslutade biotopskyddsområden (28). Det generella biotopskyddet gäller i hela landet och gäller för följande biotoper:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark i jordbrukslandskap
- Odlingsrösen i jordbruksmark
- Pilevallar
- Småvatten och våtmark i jordbrukslandskap
- Åkerholmar

Inga åtgärder som kan skada naturvärdena är tillåtna i en skyddad biotop typ. Om biotoper som är skyddade enligt det generella biotopskyddet riskerar att skadas i samband med en exploatering måste dispens från det generella biotopskyddet sökas innan området får exploateras. Länsstyrelsen kan ge dispens från biotopskyddet om det finns särskilda skäl. I första hand ska dock skyddsåtgärder vidtas för att undvika skada på biotoperna. Vidare kan Skogsstyrelsen eller kommunen skydda mindre skogsområden som håller mycket höga naturvärden som biotopskyddsområden, till exempel nyckelbiotoper. I Lekeberg finns ett 20-tal skogliga biotopskyddsområden beslutade av Skogsstyrelsen. Inom dessa får man inte bedriva verksamhet eller genomföra åtgärder som kan skada naturmiljön. Skogsstyrelsen får ge dispens om det finns särskilda skäl. Vid planläggning i område med generellt skyddad biotop typ eller i ett skogligt biotopskyddsområde kan naturvärdesinventeringar och utredningar behöva göras för att bedöma om en plats är lämplig för exploatering.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Biotopskydd*, för att uppmärksamma att biotopskydd gäller för många miljöer. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Artskydd (29). Skyddet av djur- och växtarter i landskapet är ett viktigt komplement till skyddade områden. Artskyddet är ett genom förande av internationella överenskommelser och EU-direktiv, samt inkluderar de svenska fridlysningarna. Till skillnad från områdesskyddet gäller artskyddet över hela landskapet. Det innebär att alla kan beröras och behöva ta hänsyn. Cirka 600 av de 50 000 kända växt-

och djurarterna i Sverige är fridlysta i hela landet, bland annat alla orkidéer, groddjur, kräddjur, fladdermöss och vilda fåglar, och ytterligare 43 växt- och djurarter är fridlysta i vissa län. Information om arter finns på länsstyrelsens hemsida. Arbetsföretag i naturmiljöer kan komma att skada fridlysta arter. Beroende på art och syfte med åtgärden kan en dispens från artskyddsförordningen krävas. Vid planläggning kan naturvärdesinventeringar och utredningar behöva göras för att bedöma om en plats är lämplig för exploatering.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Artskydd*, för att uppmärksamma det artskydd som gäller i hela landskapet. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Strandskydd (30). Vid alla sjöar och vattendrag omfattas mark- och vattenområdena närmast stranden av ett generellt strandskydd, som finns för att trygga allas tillgång till stränderna och för att skydda livsvillkoren för djur och växter på land och i vatten. Inom ett strandskyddat område får man inte bygga nytt, ändra användningen av befintliga byggnader, gräva, fylla ut, eller ändra förutsättningar för naturvärdena på annat sätt. Om det finns särskilda skäl kan man få dispens från strandskyddet, se avsnitt *Strandskydd* i kapitel *Boendemiljöer*, vilket i första hand prövas av kommunen. Länsstyrelsen ansvarar för prövningen i områden som även omfattas av naturskydd. Det strandskyddade området är i vanliga fall 100 meter från strandkanten, men detta kan utökas eller minskas av länsstyrelsen. I Lekeberg har ingen sjö med utökat strandskydd, men förslag finns på utökat strandskydd till 200 meter för Multen och Teen (31).

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Strandskydd*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Natura 2000 (32) är ett nätverk av skyddade naturområden som syftar till att bevara den biologiska mångfalden i Europa. Flera områden är utvalda därför att de är viktiga livsmiljöer för hotade arter. Natura 2000-områden utses med stöd av två EU-direktiv, fågeldirektivet (33) respektive art- och habitatdirektivet (34). Enligt miljöbalken är områdena i sin helhet av riksintresse (35). Det krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, eller utan för ett sådant område om åtgärden bedöms påverka syftet med området negativt. Tillstånd hanteras i första hand av länsstyrelsen. För varje område finns en bevarandeplan tillgänglig på länsstyrelsens hemsida. I Lekeberg finns sexton Natura 2000-områden, se kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Beslutade Natura 2000-områden införs i översiktsplanen som *Riksintresse Natura 2000 fågel* och *Riksintresse Natura 2000 art och habitat*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE NATURA 2000-OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

17) SFS 1998:808, miljöbalken

18) enligt miljöbalken kap 2

- 19) enligt miljöbalken kap 3 § 3
- 20) enligt miljöbalken kap 3 § 6
- 21) enligt miljöbalken kap 3 § 6
- 22) enligt miljöbalken kap 7 § 1
- 23) Regeringsformen kap 2 § 15
- 24) enligt miljöbalken kap 7 §§ 4–8
- 25) enligt miljöbalken kap 7 § 10
- 26) enligt miljöbalken kap 7 § 11
- 27) enligt förordning om områdesskydd enligt miljöbalken mm, SFS 1998:1252
- 28) enligt miljöbalken kap 7 § 11. Beslut om biotopskyddsområden görs av länsstyrelsen, kommunen eller Skogsstyrelsen
- 29) enligt miljöbalken kap 8 § § och Artskyddsförordningen SFS 2007:845
- 30) enligt miljöbalken kap 7 §§ 13–18
- 31) Länsstyrelsen Örebro län, 2023b
- 32) enligt miljöbalken kap 7 § 27 och kap 4 § 8
- 33) Europaparlamentet 2009a
- 34) Europarådet 1992a
- 35) enligt miljöbalken kap 4 § 1

Andra avtal och konventioner

Konventionen om biologisk mångfald (36). Sverige har undertecknat ett internationellt avtal, konventionen om biologisk mångfald där vi förbinder oss att vårda vår biologiska mångfald och använda den på ett uthålligt sätt, det vill säga så att den inte för störs. Konventionen har tre övergripande mål:

- Bevarande av biologisk mångfald
- Hållbart nyttjande av mångfaldens beståndsdelar
- Rättvis fördelning av den nytta som kan utvinnas ur genetiska resurser.

Våtmarkskonventionen (37) eller Ramsarkonventionen, är en global naturvårdskonvention för att bevara våtmarker och vattenmiljöer och nyttja dem på ett hållbart sätt. Världens naturliga våtmarker och vattenmiljöer är mycket värdefulla och man räknar med att världens våtmarker varje år ger världens befolkning tjänster och produkter till ett värde av tiotals miljarder kronor. Medlemsstaterna i Våtmarkskonventionen förbinder sig att verka för markplanering och förvaltning som tar hänsyn till våtmarker och vattenmiljöer, främja forskning och utbildning samt samarbeta med andra länder i frågor som rör konventionen, i synnerhet rörande gränsöverskridande våtmarker och vattensystem. Dessutom åtar sig varje medlemsland att utse och bevara minst ett våtmarksområde av internationell betydelse, ett så kallat Ramsarområde. I Lekeberg finns inget Ramsarområde, men konventionens övriga delar gäller för alla våtmarker och vattenmiljöer.

Fotnoter:

36) SÖ 1993:77

37) SÖ 1975:76

KUNSKAPSUNDERLAG

Grönstrukturens värden kan identifieras utifrån olika synvinklar och olika detaljeringsnivå. Generellt sett kan man skilja på grönstrukturens naturvärden respektive rekreativevärden. Utöver de underlag som länsstyrelsen, Naturvårdsverket, med flera tagit fram, har Lekebergs kommun tagit fram följande kunskapsunderlag:

- *Grönstrukturutredning Lekeberg* (38). Framtagen inom arbetet med översiktsplanen, färdigställdes 2022. Omfattar kommunövergripande grönstruktur och tätorterna grönstruktur, med fokus på rekreationsvärden.
- *Grönstrukturutredning Lanna* (39). Påbörjades 2017 och färdigställdes 2021. Påbörjades med anledning av riksintresset för naturvård och den då pågående utvecklingen i Lanna. Har fokus på naturvärden, särskilt den större vattensalamanderns livsmiljöer.
- *Naturvårdsplan* (40). Antogs 2006 och identifierar 67 områden ut som särskilt bevarandevärda. Innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt och arbete pågår med att uppdatera områdena, med klassificering och kompletteringar av värdekärnor.

GÅ TILL SIDA MED LÄNKAR TILL ÖP-RELATERADE UTREDNINGAR

Fotnoter:

38) *Lekebergs kommun 2022f*

39) *Lekebergs kommun 2021e*

40) *Lekebergs kommun 2006a-b*

ÖVERGRIPANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Övergripande naturvårdsmål. Med utgångspunkt från de naturvårdsmål som formulerats i naturvårdsplanen (41) formuleras följande övergripande mål:

- Kommunens invånare ska ha god tillgång på rika naturupplevelser.
- Den biologiska mångfalden ska förstärkas och utvecklas. Den i kommunen förekommande variationsrikedom av naturtyper och arter ska bibehållas och ges förutsättningar att fortleva i livskraftiga populationer under naturliga betingelser
- Värdefulla geologiska bildningar, såsom drumlinar, ska bevaras.
- Hushållningen av naturresurser ska vara långsiktigt hållbar.

Grönstruktur och samhällsplanering. I grönstrukturutredningen för Lekeberg (42) formuleras följande övergripande förhållningssätt till naturmiljö och friluftsliv i Lekeberg:

För att utveckla Lekebergs gröna karaktär bör:

- Hänsyn alltid tas till landskapet som helhet, dess biologiska mångfald samt rekreation och upplevelsevärden vid bebyggelseutveckling.
- Befintliga natur- och rekreationsvärden bevaras och förstärkas vid planering, byggande och andra markåtgärder.
- Natur- eller kulturlandskap lämpade för rekreation säkerställas, utvecklas och tillgängliggörs.
- Den biologiska mångfalden ses som en naturresurs, en tillgång och ett långsiktigt ansvar då kommunen utvecklas.

För att skapa god tillgång till attraktiva parker och naturområden bör:

- Närheten och tillgängligheten till parker och naturområden betraktas som en kvalitet och attraktionsfaktor i utvecklingen av kommunen, både i befintliga områden och nya.
- Tätortsnära skog, med upplevelsevärden bevaras. Detta gäller även tätortsnära skog som i framtiden bedöms kunna innehålla upplevelsevärden.
- Möjlighet finnas att utöva fysisk aktivitet i närmiljön.

För att behålla ett sammanhängande grönt nätverk bör:

- Den struktur av gröna stråk som knyter samman grönområden och sjöar utvecklas och kompletteras för att förstärka kommunens gröna infrastruktur för att öka den biologiska mångfalden och möjliggöra rekreation även längre sträckor.

- De gröna stråken utvecklas så att det råder god framkomlighet, att det är lätt att orientera sig längs stråket och att det är en intressant och upplevelserik miljö att röra sig i.
- Nya stråk och gröna länkar i utbyggnadsområden utvecklas så att de ansluter till det överordnade gröna värdekärnorna i kommunen.
- Diversitet och mångfald av kommunens gröna miljöer eftersträvas utifrån platsernas unika förutsättningar, till exempel ordnad parkmiljö, större sammanhängande friluftsområden, lekmiljöer i anslutning till skolor/förskolor och bostadsområden.

Fotnoter:

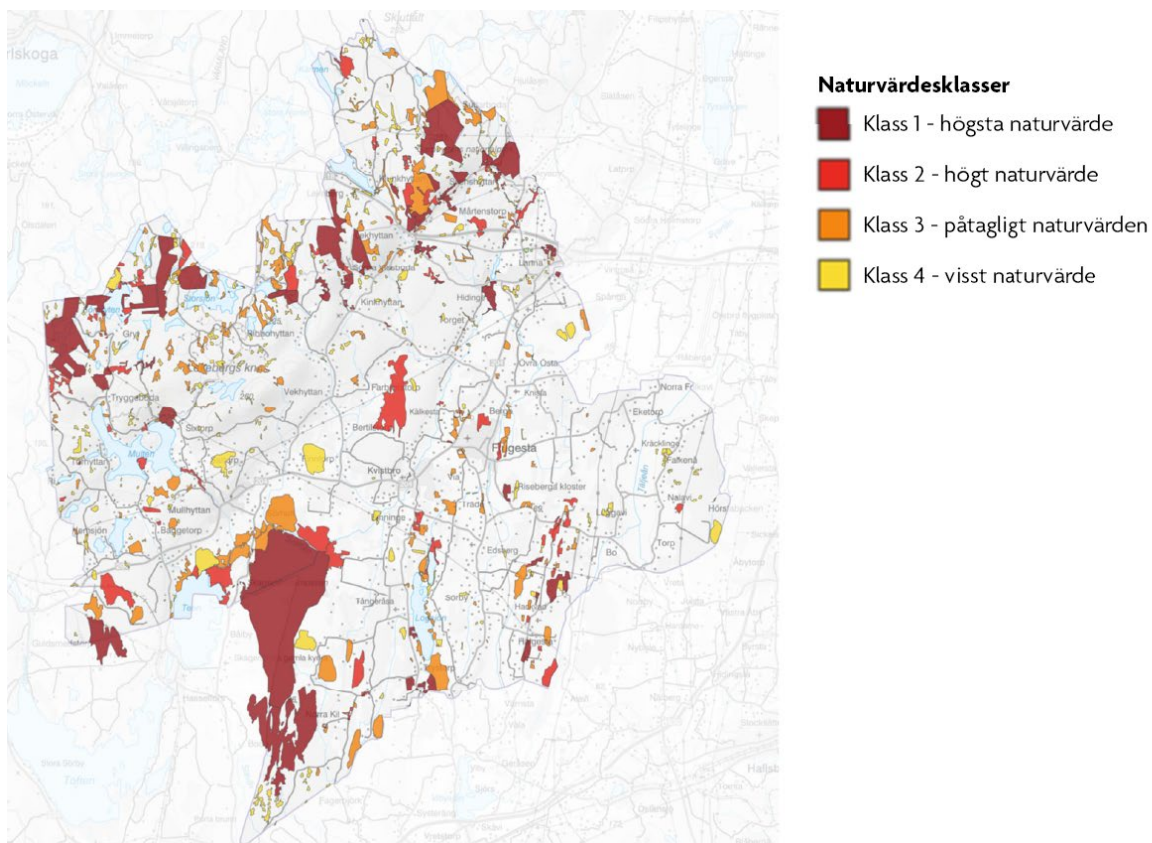
41) Lekebergs kommun 2006a

42) Lekebergs kommun 2022f

Lekebergs gröna miljöer

NATURVÄRDEN I LEKEBERG

Värdekärnor. I naturvårdsplanen (1) har ett stort antal värdekärnor och andra områden av intresse för naturvården identifierats. Arbete pågår med att uppdatera naturvårdsplanen till ett naturvårdsprogram, med förnyad inventering, klassificering och enstaka kompletteringar av värdekärnor. Samtliga värdekärnor har klassificerats i klass 1–4 där 1 har högst värde. I översiktsplanen har dessa pekats ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område*, se vidare avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* nedan.

Naturvärdesklassificering enligt pågående arbete med naturvårdsprogram, med utgångspunkt från Naturvårdsplan, Lekebergs kommun 2006a-b.

Områden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i det bearbetade naturvårdsprogrammet och som bedöms ha särskilt höga naturvärden, pekas i översiktsplanen ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område*.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGT OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Lekebergs kommun 2006a-b

NATURVÄRDEN I LANNA

Riksintresse naturvård i tätort. Lanna som utvecklats kraftigt under en tioårsperiod, ingår i riksintresse för naturvård för "Latorpsplatån". För att säkerställa naturvärdena inom riksintresset har en grönstrukturutredning med fokus på naturvärden tagits fram (2). I utredningen identifieras dels ett antal utvecklingsområden där särskild fokus bör vara på att främja biologiska värden för att behålla och utveckla grönstrukturen inom området, dels miljöer och kopplingar som gynnar Större vattensalamander, som är en särskild ansvarsart i Lekeberg. För alla fridlysta arter gäller det generella skyddet enligt bestämmelser i artskyddsförordningen (3).

Områden med särskild fokus på att främja biologiska värden för att bibehålla och utveckla grönstrukturen enligt grönstrukturutredningen för Lanna, pekas i översiktsplanen ut som *Utredningsområde natur*.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE NATUR I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljöer och kopplingar som gynnar Större vattensalamander i Lanna, pekas ut som *Utredningsområde natur*, *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg* och *Naturvärde känslig nod* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER NATURVÄRDE LIVSMILJÖ, NATURVÄRDE SPRIDNINGSVÄG, NATURVÄRDE KÄNSLIG NOD I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) Lekebergs kommun 2021e

3) SFS 2007:845

KOMMUNÖVERGRIPANDE GRÖNSTRUKTUR

Grönområde kommun. I grönstrukturutredningen för Lekeberg (4) används tre olika landskapstyper utifrån historisk och nutida markanvändning, och geologiska förutsättningar: Kilsbergen, Mellanbygden och Slättbygden. Observera att dessa landskapstyper inte sammanfaller med utpekade landskapsområden i översiktsplanen, vilka utgår från kulturmiljöutredningens indelning (5). Inom dessa landskapstyper har sammanlagt elva värdefulla områden för rekreation och friluftsliv identifierats, se karta nedan.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Kommunövergripande grönområden med identifierade rekreationsvärden, pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde kommun*. För varje område finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

De elva kommunövergripande områden för rekreation som identifierats i Lekebergs grönstrukturutredning (gröna) inom tre landskapstyper (lila). Karta: WSP, Lekebergs kommun 2022f.

Kilsbergen. Inom landskapstypen Kilsbergen är tre kommunövergripande grönområden identifierade: Leken-Garphyttan, Kilsbergens sjö- och skogsområde, och Multen-Trollkarlsområdet. För dessa föreslås följande generella riktlinjer:

- Skydda sammanhängande skogsområden.
- Utveckla leder mm. som ”kopplar” till Bergslagsleden.
- Utveckla former för intressentdialog med Länsstyrelsen, skogsägare, Sveaskog, Naturvårdsverket, friluftsförbundet/svenska turistföreningen och ev. andra verksamma aktörer inom turism och skogen för en långsiktig förvaltning av skogen. Se vidare *Handlingsplan grön infrastruktur* (6).

För att tillvarata Kilsbergen potential och utveckla Kilsbergen som område för friluftsliv, rekreation och naturturism, pågår ett samarbete mellan de fem ingående kommunerna, länsstyrelsen, Region Örebro län, Sveaskog och de båda skjutfälten, där en viljeinriktning har tagits fram och ett samverkansråd inrättats.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN I KILSBERGEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mellanbygden. Inom landskapstypen Mellanbygden är fem kommunövergripande grönområden identifierade: Garphytteån, Lekhytteån, Vekhytteån, Svartån och Skagerhultsmossens skogs- och våtmarksområde. För dessa föreslås följande generella riktlinjer:

- Exploatering ska vägas mot förlust av naturvärden – minsta möjliga förlust bör eftersträvas.

- Värna strandskyddet och allemansrätten längs med åar och vattendrag som mynnar i Svartån, vilket också bidrar till att bevara biologisk mångfald och är viktig som spridningskorridor för land- och vattenlevande arter.
- Vidta kompensationsåtgärder vid exploatering som att till exempel skydda mindre skogsområden (lundar, ekhagar etcetera) och göra dem tillgängliga för allmänheten och omkringboende, vilket bidrar till biologisk mångfald och attraktiva boenden.
- Främja artrika vägar, bekämpa invasiva arter, plantera alléer, med mera. så att de kan utgöra spridningslänkar för biologisk mångfald som utgöra attraktiva rekreationsstråk.
- Grova, gamla och ihåliga träd klassas som skyddsvärda träd och bör bevaras så långt som möjligt.
- Upprätta trädplan för att kunna ersätta gamla/sjuka/fallna/nedtagna träd och skapa en kontinuitet i trädbeståndet.
- Delar av Latorpsplatån och Lanna utgör åtgärdsområde för vattensalamander, åtgärder för att möjliggöra artens spridningsförutsättningar ska eftersträvas i samband med planarbete, se grönstrukturutredning för Lanna (7).
- Befintliga våtmarker ska värnas. Våtmarker som strandängar och rikkärr ska skötas.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN I MELLANBYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Slättbygden. Inom landskapstypen Slättbygden är fem kommunövergripande grönområden identifierade: Leken-Garphyttan, Kilsbergens sjö- och skogsområde, och Multen-Trollkarlsområdet. För dessa föreslås följande generella riktlinjer:

- Slättbygden är kraftigt påverkat av mänsklig påverkan av bland annat täckdikning för att möjliggöra odling, men har potential för att nyanlägga/restaurera småvatten och våtmarker i högre utsträckning, se åtgärdsförslag för våtmarker i Handlingsplan för grön infrastruktur (8).
- Främja artrika vägar, bekämpa invasiva arter, plantera alléer, mm. så att de kan utgöra spridningslänkar för biologisk mångfald som utgöra attraktiva rekreationsstråk.
- Utveckla cykelstråk som binder samman slättbygden och dess ekologiska och kulturella värden.
- Objekt, till exempel höga byggnader, som kan förändra landskapsbilden bör utredas (landskapsanalys).
- Utveckla former för intressentdialog (mark- och skogsägare, berörda myndigheter).

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN I SLÄTTBYGDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) Lekebergs kommun 2022f

5) Lekebergs kommun 2023a

6) Länsstyrelsen Örebro län 2019b

7) Lekebergs kommun 2021e

8) Länsstyrelsen Örebro län 2019b

GRÖNSTRUKTUR I TÄTORTER

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. För att uppmärksamma behovet av tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet införs en generell riktlinje G2 *Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden* i översiktsplanen, se avsnitt *En grön livsmiljö/Friluftsliv och rekreationsvärden* ovan.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Grönområde tätort. I grönstrukturutredningen för Lekeberg (9) identifieras ett antal naturområden med rekreativvärden i tätorterna, klassificerade i klass A-C.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

De grönområden i tätort med identifierade rekreativvärden pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde tätort*. För varje område finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE TÄTORT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utvecklade rekreativvärden i tätort. Med utgångspunkt från identifierad grönstruktur och kommunens förvaltning av parker och grönytor, pekas ett antal grönområden ut i de större tätorterna, där intentionen är att sköta och utveckla natur- och rekreativvärden med en mer anlagd eller naturlig karaktär. Rekreativstråk som tillgängliggör park- och rekreativområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk i tätorten har också identifierats.

Områden för utvecklade rekreativvärden i tätorterna och rekreativstråk som tillgängliggör dessa pekas i översiktsplanen ut som *Parkområde* och *Rekreativstråk*, se kapitel *Fjugesta*, *Lanna* respektive *Mullhyttan*.

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

GÅ TILL TEXT OM LANNA

GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN

Fotnoter:

9) Lekebergs kommun 2023a

Ekologiskt särskilt känsliga områden

Skydd. Enligt miljöbalken (1) ska mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Syftet är att bevara fungerande ekosystem.

Känslighet. Ekologiskt särskilt känsliga områden är områden som har ekologiska funktioner som är särskilt känsliga för störningar och ingrepp. De kan vara av olika karaktär beroende på vilken ekologisk funktion de har, till exempel områden som är hårt belastade av miljöföroreningar, har ogynnsamma återväxtförutsättningar, inrymmer växt- och djurarter som är rödlistade eller områden som har särskilda ekologiska värden. Utpekande av områdena handlar med andra ord i första hand om naturmiljöns känslighet, och sammanfaller ofta men inte alltid med områden som har höga naturvärden (2).

Underlag. I Lekeberg har inget underlag som specifikt bedömer olika områdens ekologiska känslighet tagits fram. Däremot pågår arbete med att uppdatera klassificeringen av alla värdefulla naturområden i arbetet med naturvårdsprogrammet.

Utpekande. I dialog med kommunens naturvårdshandläggare, och i brist på specifika känslighetsutredningar, har klass 1–4 i tillräckligt hög grad bedömts motsvara lagstiftningens intentioner och pekas därför ut som *Ekologiskt särskilt känsliga områden* i översiktsplanen.

I översiktsplanen pekas områden med klass 1–4 i naturvårdsprogrammet ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Miljöbalken kap 3 § 3

2) Österåkers kommun 2017a, Norrtälje kommun 2024a

Beredskap för risk och sårbarhet

Samhället påverkas ständigt av olika riskfaktorer, till exempel luft- och vattenföroreningar, översvämningar och eldsvådor. Riskerna behöver identifieras i översiktsplanen, för att minska sårbarheten, och så långt som möjligt hantera och förebygga riskerna i det fortsatta arbetet med att utveckla kommunen.

Miljörisker

Planeringsinriktning Miljörisker

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Arbeta långsiktigt för att bevara och höja vattenkvaliteten i sjöar, vattendrag och grundvatten som värdefulla resurser för människa och miljö.
- Utveckla bebyggelse, markanvändning och vattenförsörjning så att riskerna för radon och naturligt förekommande arsenik minimeras.
- Sträva efter en så god ljudmiljö som möjligt i hela kommunen. Överväg vid behov bullerdämpande åtgärder och gör endast avsteg från riktvärden i undantagsfall.
- Uppmärksamma och förebygg riskerna för spridning av föroreningar från förorenade områden, äldre deponier, miljöfarliga verksamheter, reningsverk och enskilda avloppsanläggningar.

Vattnet

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR VATTEN

Vattendirektivet. Inom EU finns ett gemensamt ramdirektiv för vatten, det så kallade Vattendirektivet, där vatten pekats ut som en av de viktigaste strategiska frågorna för Europas framtid. Vattendirektivets kvalitetsmål har i Sverige formulerats som miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten, kopplat till ett omfattande åtgärdsprogram med olika ansvarsområden för olika myndigheter. Kommunerna ska aktivt verka för att miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås och att nuvarande status inte försämras, vilket

kräver samarbete över kommun- och länsgränser. Fokus är att skydda dricksvattnet, minimera övergödning från enskilda och kommunala avlopp, tillsyn av förorenade områden och att vid planläggning och tillsyn se till att miljökvalitetsnormerna uppnås.

Vattenkvalitet. Miljökvalitetsnormerna (MKN) för vatten anger en lägsta nivå för den kvalitet olika vattenförekomster ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Svensk vattenförvaltning utgår ifrån EU:s ramdirektiv för vatten som har införlivats i svensk lagstiftning genom miljöbalken. Genom den så kallade Weserdomen har tolkningen av vattendirektivet skärpts vilket innebär att inga åtgärder får tillåtas som leder till försämrad kvalitet eller som försvårar åtgärder för att förbättra kvaliteten på vattenförekomster (1). Det är Vattenmyndigheterna som kartlägger vilken status som vattenförekomsterna har, och beslutar om miljökvalitetsnormer, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram. Miljökvalitetsnormer för vatten består av tre delar: MKN enligt vattenförvaltningsförordningen, MKN för fisk- och musselvatten, och MKN för havsmiljö. Lekebergs berörs bara av den förstnämnda.

Vattenstatus i Lekeberg. För att bedöma vattenkvaliteten, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status, se tabell intill. Två sjöar i kommunen, Multen och Storsjön, har god ekologisk status, medan övriga sjöar har måttlig status men ska nå god ekologisk status till år 2027 eller 2033. Samtliga vattendrag har för närvarande otillfredsställande eller måttlig ekologisk status och ska nå god ekologisk status till år 2027, 2033 eller 2045. När det gäller kemisk status finns det inga ytvattenförekomster i Lekeberg eller i Sverige som når god status, på grund av för höga halter av kvicksilver och av bromerade difenyletrar. Om man bortser från dessa ämnen ser den kemiska statusen i Lekebergs sjöar och vattendrag bättre ut. Alla ytvatten når då god kemisk status idag, utom Täljeån, Logsjön, Teen, Leken och Kärlen vilka ska nå god status 2027 eller 2033. Grundvatten har beslutade kvalitetskrav för kemisk respektive kvantitativ status. Samtliga grundvattenförekomster, både de sedimentära bergförekomsterna och sand- och grusförekomsterna, har god kemisk och kvantitativ status avseende uppmätta värden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Ny bebyggelse. I översiktsplanen föreslås en viss utbyggnad av nya bostads- och verksamhetsområden i Fjugesta och Mullhyttan (2). Påverkan på respektive recipient bedöms enligt följande:

- *Fjugesta: bostadsområden BF1 (förtätning), BF2 (nytt) och verksamhetsområde norr om Berga* – Ligger inom delavrinningsområde för Lillån mellan Logsjön och Svartån som har otillfredsställande ekologisk status, genom påverkan från jordbruk, vattenreglering, enskilda avlopp och reningsverk. Förslaget omfattar 40–50 bostäder och verksamhetsmark om cirka 11 hektar. Påverkan av förslaget på vattenförekomsten bedöms ske framför allt genom ökad belastning på reningsverket, vilket förutsätter att dess kapacitet utökas innan byggnation av föreslagna områden kan ske, se riktlinje för *Blandad bostadsbebyggelse/BF1 och BF2*, och för *Verksamhetsområde*.
- *Fjugesta: bostadsområde BF3 (efter 2050) och utbyggt verksamhetsområde norr om Berga (efter 2050)* – Ligger inom delavrinningsområde för Svartån mellan Garphytteån och Lillån som har otillfredsställande ekologisk status, genom påverkan från jordbruk och vattenreglering. Förslaget omfattar 200–300 bostäder och en opreciserat areal verksamhetsmark, båda för utbyggnad efter planperioden. Under förutsättning att avrinning från hårdgjorda ytor tas om hand, bedöms påverkan av förslaget på vattenförekomsten bedöms vara begränsad då områdena kommer att ligga inom kommunalt verksamhetsområde för vatten, avlopp och dagvat-

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR LEKEBERGS VATTEN		
Sjöar	Krav ekologisk status/potential	Krav kemisk status/potential
Multen	God status	God status*
Storsjön	God status	God status*
Leken	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från förorening	God status*
Kärmen	Måttlig status, ska nå god status till 2033. Påverkan framför allt från vattenreglering, skogsbruk	God status*
Logsjön	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från övergödning	God status*
Teen	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från vandringshinder	God status*
Vattendrag	Krav ekologisk status/potential	Krav kemisk status/potential
Svartån m Teen och Mullån	Måttlig status, ska nå god status till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Svartån m Mullån och bäck Skagerhultamossen	Måttlig status, ska nå god status till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Svartån m bäck Skagerhultamossen och Vekhytteån	Måttlig status, ska nå god status till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Svartån m Vekhytteån och Garphytteån	Otillfredsställande, ska nå god till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Svartån m Garphytteån och Lillån	Otillfredsställande, ska nå god till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Svartån m Lillån och Lindbacka	Otillfredsställande, ska nå god till 2045. Påverkan framför allt från jordbruk, vattenreglering	God status*
Lekhytteån	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från vattenreglering	God status*
Garphytteån	Måttlig status, ska nå god status till 2045. Påverkan framför allt från vattenreglering	God status*
Vekhytteån	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från vattenreglering	God status*
Mullån	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från vattenreglering	God status*
Stora Hemsjöbäcken	Otillfredsställande, ska nå god till 2027. Påverkan framför allt från vattenreglering	God status*
Bäck Skagerhultamossen	Måttlig status, ska nå god status t 2027. Påverkan framför allt från avvattnings, jordbruk	God status*
Lillån söder om Logsjön	Måttlig status, ska nå god status till 2027. Påverkan framför allt från enskilda avlopp, jordbruk	God status*
Lillån m Logsjön-Svartån	Otillfredsställande, ska nå god till 2033. Påverkan framför allt från enskilda avlopp, jordbruk	God status*
Torpabäcken	Otillfredsställande, ska nå god till 2033. Påverkan framför allt fr avvattnings, enskilda avlopp, jordbruk	God status*
Täljeån n om Torparebäcken	Otillfredsställande, ska nå god till 2033. Påverkan framför allt från avvattnings, enskilda avlopp, jordbruk	Uppnår ej god*, ska uppnå god 2027. Betydande påverkan av Pfos från fd brandövningsplats
Täljeån s om Torparebäcken	Måttlig status, ska nå god t 2027. Påverkan framför allt från avvattnings, enskilda avlopp, jordbruk	God status*
Grundvatten	Krav kemisk status	Krav kvantitativ status
Närkeslätten	God status	God status
Garphyttan-Vintrosa	God status	God status
Fjugesta	God status	God status
Fagerlöt	God status	God status
Hackvad	God status	God status
Kumla	God status	God status
Mullhyttan	God status	God status
Dormen	God status	God status

Tabell över vattenstatus för Lekebergs sjöar, vattendrag och grundvatten. * med undantag från överallt överstridande ämnen, det vill säga kvicksilver och bromerade difenyletrar, där den kemiska statusen inte är god. Källa: VISS Vatteninformation i Sverige. Karttjänst på viss.lansstyrelsen.se.

ten. Belastningen sker då istället framför allt på reningsverket, vilket förutsätter att dess kapacitet utökas innan byggnation av föreslagna områden kan ske, se riktlinje för *Blandad bostadsbebyggelse/BF3*, och för *Verksamhetsområde*.

- *Mullhyttan: bostadsområden BM2, BM3, BM4 och BM5* – Ligger inom delavrinningsområde för Mullån/Lillån vid Mullhyttan som har måttlig ekologisk status, genom påverkan från vattenreglering och äldre åtgärder. Förslaget omfattar 40–50 bostäder och verksamhetsmark om cirka 11 hektar. Under förutsättning att avrinning från hårdgjorda ytor tas om hand, bedöms påverkan av förslaget på vattenförekomsten bedöms vara begränsad då områdena kommer att

ligga inom kommunalt verksamhetsområde för vatten, avlopp och dagvatten. Belastningen sker då istället framför allt på reningsverk i Laxå kommun.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE- OCH VERKSAMHETSOMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Dricksvatten. Alla ovanstående vattendrag rinner ut i Svartån, som också är utpekad som prioriterad vattenförekomst för långsiktig dricksvattenförsörjning, där markanvändning och bebyggelse inte äventyra den prioriterade dricksvattenförekomstens kvalitet eller kvantitet, se riktlinje *Bedömningszon dricksvatten*. Detta ställer krav på anpassning av dagvattenhantering och markytebehandling med hänsyn till befintliga förhållanden, tidigare markanvändning och eventuella föroreningsrisker, särskilt inom planerat verksamhetsområde.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Vattenförvaltningsförordningen. I vattendirektivet är dricksvattnet särskilt uppmärksammat och ingår i en grupp som är skyddade områden enligt vattenförvaltningsförordningen. Här ingår förutom dricksvattentäkter, även badvatten, musselvatten, fiskvatten, nitratkänsliga områden, avloppskänsliga områden och vattenrelaterade Natura 2000-områden. I Lekeberg finns följande skyddade områden:

- Badvatten: Leken
- Nitratkänsliga områden: Edsberg, Hackvad och Kräcklinge församlingar i sydöstra Lekeberg
- Avloppskänsliga områden: Hela kommunen (hela Sverige klassas som avloppskänsligt område på grund av känslighet för fosfor).
- Vattenrelaterade Natura 2000-områden: Garphyttans nationalpark, Dunderklintarna, Lekeberga-Sälven, Kroksjöskogen, Ugglehöjden, Skagerhultsmosse-Torp.

Huvudskälet till att områden pekas ut som skyddade i vattenförvaltningsförordningen är att de är särskilt skyddsvärda och att skyddsarbetet för dessa områden därför behöver samordnas. Det innebär inte att de har ett formellt skydd genom miljöbalken eller annan lagstiftning, däremot ett visst skydd genom krav på normer och åtgärder enligt vattenförvaltningsförordningen. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för övervakning i samarbete med myndigheter, kommuner och andra organisationer, vilket framför allt sker när skyddade områden riskerar att inte nå miljökvalitetsnormerna för vatten.

Fotnoter:

1) Havs- och vattenmyndigheten, 2016a

2) Områden för blandad bostadsbebyggelse anges också för pågående eller redan planlagda områden BFI, B54, BF5, BF6 och BF7 i Fjugesta, BL1, BL2 och BL3 i Lanna, och BM7 och BM8 i Mullhyttan

HOT MOT VATTENFÖRSÖRJNINGEN

Tillgång till friskt vatten är avgörande för både människors välbefinnande och ekosystemens överlevnad. De största hoten mot vattenkvaliteten är effekterna av övergödning, av miljögifter, av läkemedel och av bakterier, virus och parasiter. Hoten förstärks i sin tur av klimatförändringarna.(3)

Övergödning av vattendrag och sjöar har länge varit ett problem. Näringsämnen i form av kväve och fosfor finns naturligt i miljön, men när extra näringsämnen tillförs vattnet på grund av mänskliga aktiviteter kan det leda till obalans i näringskedjan med övergödning, syrebrist, döda bottenar och minskad biologisk mångfald som följd. Näringsämnena kan hamna i miljön via utsläpp av kväveoxider från förbränning, från motortrafik, läckage från jordbruket, utsläpp från industrier och avloppsreningsverk eller enskilda fastigheters avlopp. Klimatförändringen tillsammans med övergödning ökar risken för tillväxt av cyanobakterier (blågröna alger) som i vissa fall bildar gifter och dessutom för ner kväve från luft till växttillgängligt kväve i vattenmassan. Flera vattenförekomster i Lekeberg påverkas negativt av enskilda avloppsanläggningar och jordbruk, se tabell ovan.

Miljögifter som sprids till miljön från exempelvis industrier, förorenade områden, deponier, avloppsvatten från hushåll, trafik och uppvärmning har länge varit ett hot mot vattenkvaliteten. Olika typer av föroreningar sprids från olika källor till luft, ytvatten och/eller mark och grundvatten. Ett växande hot är högfluorerade ämnen, PFAS, i miljön, som är mycket beständiga och inte bryts ner i naturen, till exempel PFOS. PFOS är en stor grupp på över 5 000 olika per- och polyfluorerande substanser som används i många konsument- och industriprodukter, bland annat impregnering och brandskum. Substanserna orsakar problem framförallt genom att ämnena är så beständiga, kan lagras i människor, djur och andra biologiska organismer, och vissa av dem är giftiga. De kan vara hormonstörande, påverka immunförsvaret, och misstänks orsaka cancer. Mycket forskning återstår för att klarlägga hur PFAS påverkar människan och ekosystem. PFAS används fortfarande, vilket innebär att gamla miljöskulder ökar. Mark och vatten vid brandövningsplatser, ofta i anslutning till flygfält, har uppmärksamats under de senaste åren. Ett vattendrag i östra Lekeberg, Täljeån norr om Torparebäcken, är påverkat av PFOS, se figur ovan.

Läkemedel. Många olika typer av läkemedel påverkar vattenhanteringen eftersom de kommer ut i urin och fekalier till toaletten eller via salvor och gel i avloppsvattnet. Det handlar om tusentals olika substanser, med olika kemisk struktur som var och en förekommer i väldigt låga koncentrationer. Nya substanser tillkommer varje år. Avloppsvatten är största spridningsvägen för läkemedelssubstanser. Läkemedel används även vid djurhållning vilket leder till ökad läkemedelsspridning från stallgödsel och urin. Ämnena passerar i vissa fall genom samtliga reningssteg i reningsverk, även de biologiska, därför följer de ut med vattnet i miljön. Ekosystemen kan påverkas, men de långsiktiga effekterna är inte helt kända. Antibiotika, giftiga ämnen och hormonstörande kan utgöra problem vid bräddningar, då orenat avloppsvattnet leds ut.

Bakterier, virus och parasiter. Dagens vattenverk klarar bakterier bättre än virus och parasiter. Problemen med förekomst av bakterier, virus och parasiter i vatten kommer sannolikt att bli vanligare och svårare i framtiden, på grund av att den globala uppvärmningen successivt höjer temperaturen på ytvattnet, vid vattenanläggningarnas intag och i vattenreservoarer. Skyfall och kraftigare flöden kan öka spridningen, genom bräddningar från avloppsnät, gödselbrunnar och enskilda avlopp.

Humus är växt- och djurdelar som brutits ned. Det är inte direkt skadligt men påverkar vattenkvaliteten. Vattnet kan bli illaluktande, gulbrunt och grumligt, vilket förändrar vattnets ekosystem och ökar belastningen på vattenanläggningarnas filtersystem. Påverkan är störst vid snösmältning och vid större nederbörds mängder. Viss produktion sker också direkt i vattnen genom tillväxt och omsättning av alger, bakterier med mera. Humus kan också transportera metaller som till exempel kvicksilver från atmosfäriskt nedfall från skogsmarker vidare till vattendrag och sjöar. Hur mycket humus som läcker ut från marken till vattnet påverkas av markanvändningen, främst skogsbruk. Problemet med humus förväntas bli svårare, dels på grund av att den globala uppvärmningen ökar mängden biomassa som produceras varje år då växtsäsongen förlängs, dels på grund av att tillfällena med kraftig nederbörd ökar.

Klimatförändringar utgör ett växande hot mot en trygg dricksvattenförsörjning, både vad gäller vattnets kvalitet och kvantitet. Klimatet i Lekeberg förväntas att bli fuktigare och varmare med en längre växtsäsong och mindre snö. Tillrinning och flöden i Svartån kommer öka och skyfall förväntas bli mer frekventa och intensiva, vilket leder till en ökad översvämningsrisk, se vidare text om *Klimatrisker*. Medeltemperaturhöjning, ökade nederbörds mängder och förändrade mönster för avdunstning och grundvattenbildning kan leda till minskade vattentillgångar och ökad vattenbrist. Vidare ökar kraftiga skyfall och stora översvämnningar påtagligt risken för att översvämningsvattnet från bräddade avlopp, reningsverk, vägar, industriområden och förorenade områden, sprider kemikalier eller smitta till viktiga dricksvattenresurser. Brunnar som försörjs av ytvatten är extra känsliga, vilket förväntas medföra ett ökat uttag av grundvatten istället. En sämre kvalitet gör i förlängningen att vattnet kan bli svårare att behandla. Vidare kan en längre odlingssäsong och nya grödor innebära en ökad användning av vatten, bekämpningsmedel och handelsgödsel. Risken för avbrott och förorening av dricksvattnet ökar i och med ökade risker för ras och skred. Hur stora de negativa konsekvenserna av klimatförändringarna blir beror på hur mycket klimatet förändras, men också på hur välanpassat samhället är till de nya förutsättningarna.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Fotnoter:

3) IVA 2021a

ENSKILDA AVLOPPSANLÄGGNINGAR

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. En källa för spridning av föroreningar är enskilda avlopp. Många anordningar i Sverige och i Lekeberg är gamla och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet och närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel enskilda avlopp i närheten av sjöar, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden.

Identifiering av riskområden. För att bedöma var det finns stora risker för påverkan från enskilda avloppsanläggningar, använder kommunen länsstyrelsens kartsikt för prövning av små avlopp. Eftersom dessa för närvarande genomgår en större bearbetning och därefter kommer att uppdateras kontinuerligt, avgränsas inga specifika bedömningszoner för enskilda avlopp i översiktsplanen.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen införs också *Bedömningszon dricksvatten* för kommunens långsiktigt prioriterade dricksvattenförekomster och dess tillrinningsområden, vilka berör majoriteten av de enskilda avloppsanläggningarna i kommunen, se vidare kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Luften

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR LUFT

Luftkvalitetsförordningen. I luftkvalitetsförordningen (1), anges beslutade miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Syftet är att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika ämnen och partiklar i luften. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxider, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljökvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) SFS 2010:477 luftkvalitetsförordningen

LUFTFÖRORENINGAR

Utsläppskällor. Luftföroreningar utomhus kommer från många olika källor, men framför allt från trafik, uppvärmning och industriprocesser. Av dessa är utsläppen från vägtrafik den främsta orsaken till hälso-
problem, eftersom de sker i gatunivå där människor vistas. Problemen är störst i de större städerna. Luftföroreningarna påverkar också klimatet negativt, skadar skogs- och jordbruk och bryter ner byggnadsmaterial.

Luftmiljö i Lekeberg. Den övergripande bedömningen är att luftkvaliteten i Lekeberg generellt är god. Bebyggelsen är relativt gles, både på landsbygden och i tätorterna. Motorväg E18 genom norra delen av kommunen bedöms vara den främsta spridningskällan för skadliga ämnen och partiklar. Inga särskilda områden med luftkvalitetsproblem har identifierats i kommunen, men generellt ökande trafikmängder kan påverka luftmiljön längs de större vägarna. Översiktsplanen föreslår en struktur med starka stråk för att förbättra förutsättningarna att åka kollektivt för de längre resorna även på landsbygden, se vidare kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Minskande resandeandelar med bil bedöms generellt minska den negativa påverkan på luftkvaliteten, men kan lokalt förflytta trafik så att påverkan ökar på vissa vägar medan den minskar på andra.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR BULLER

Förordningen om omgivningsbuller. Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller är en målsättningsnorm, som enligt förordning om omgivningsbuller (2) gäller för större vägar, järnvägar och flygplatser i hela landet, samt i kommuner med över 100 000 invånare. Trafikverket och större kommuner är därmed skyldiga att kartlägga bullersituationen och upprätta åtgärdsprogram med målet att omgivningsbuller inte ska medföra skadliga effekter på människors hälsa. Kravet omfattar därmed inte Lekeberg. Trafikverket ska kartlägga buller från vägtrafik vid vägar med mer än tre miljoner fordon per år, järnvägar med mer än 30 000 tåg per år samt flygplatser med mer än 50 000 flygrörelser per år. Kartläggning ska göras vart femte år och innefattar upprättande av bullerkartor. Lekeberg berörs därmed av den kartläggning av trafikbuller som Trafikverket gör för E18 och Värmlandsbanan.

Fotnoter:

2) SFS 2004:675 förordning om omgivningsbuller

BULLERSTÖRNINGAR

Många berörs av buller. Buller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Vanliga källor till buller är väg-, spår- och flygtrafik, fläktbuller i fastigheter, ljud från grannar, industrier och byggnadsarbeten. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av Sveriges befolkning, motsvarande två miljoner människor, är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA. Vägtrafik är den klart dominerande källan följt av spårtrafik och flygtrafik (3).

Påverkar hälsan. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Det påverkar människor olika beroende på vilken typ av buller det är, vilken styrka det har, vilka frekvenser det innehåller, och hur det varierar över tiden. Det har även betydelse i vilken situation vi utsätts för det. Förutom att vi blir störda av buller kan det påverka vår prestation, inlärning och sömn negativt. Under senare år har flera studier pekat på att långvarig exponering för flyg- och vägtrafikbuller kan öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar.

Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar. Enligt plan- och bygglagen (4) utgör människors hälsa och säkerhet grundläggande allmänna intressen, och bebyggelse och byggnadsverk ska förläggas till mark som är lämplig för ändamålet, i vilket ingår "möjligheten att förebygga bullerstörningar". Detta gäller både planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked för ny såväl som befintlig bebyggelse. Enligt miljöbalken ska människors hälsa och miljön skyddas från skador och olägenheter, inklusive buller. De allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken ska tillämpas vid tillståndsgivning och tillsyn enligt miljöbalken. I plan- och byggförordningen (5) finns vidare egenskapskrav avseende skydd mot buller i nyuppförda bostäder.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Buller*, för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa skadliga effekter från buller på människors hälsa. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Redovisning i detaljplan och bygglov. Sedan 2015 gäller att beräknade bullervärden utomhus ska anges i detaljplanens planbeskrivning om det handlar om bostadsbyggnader, eller i bygglovets om det är utanför detaljplanlagt område, om det inte kan anses obehövt med hänsyn till bullersituationen (6). Samtidigt gäller att buller som har godtagits i ett ärende enligt plan- och bygglagen, som huvudregel inte ska kunna leda till senare ingripanden med stöd av miljöbalken. Det innebär att en tillsynsmyndighet inte får besluta om förelägganden eller förbud när det gäller omgivningsbuller vid en bostadsbyggnad om det i planbeskrivningen till detaljplanen eller i bygglovets har angetts beräknade bullervärden och omgivningsbullret inte överskrider dessa värden (7).

Bullerkartläggning. Som underlag för översiktsplanen har Lekeberg med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig kartläggning av vägtrafik- och verksamhetsbuller i kommunen (8). Syftet är att underlätta för fortsatt samhällsplanering i Lekeberg genom att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behövas. Bullerbelastningen från vägar har beräknats enligt aktuella schabloner, utifrån två scenarier, dels nuläge 2020, dels uppräknade siffror för prognosår 2050. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar. Övriga vägar inkluderas inte, eftersom de mindre vägarna har så pass lite trafik att deras påverkan i en översiktlig kartläggning bedöms vara minimal. Järnvägstrafik har uteslutits på grund av att endast en kort sträcka av den lågt trafikerade Värmlandsbanan går genom en närmast obebodd del av kommunen. För verksamhetsbuller från Örebro flygplats och Villingsbergs skjutfält har ytor för tidigare identifierade områden med risk för bullerstörningar använts, och för verksamheter som har tillstånd för bullrande verksamhet har schablonavstånd använts, då inga ljudeffekter för dessa finns tillgängliga för att kunna göra beräkningar.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN](#)

Fotnoter:

3) Folkhälsomyndigheten 2024a

4) SFS 2010:900 plan- och bygglagen kap 2 § 2 och 5 p 4

5) SFS 2011:338 kap 3 § 13 plan- och byggförordningen

6) SFS 2010:900 plan- och bygglagen kap 4 § 33a

7) SFS 2010:900 plan- och bygglagen kap 26 § 9a

8) Lekebergs kommun 2022a

BULLER OCH VIBRATIONER FRÅN TRAFIK

Trafikbuller. Buller från trafik är den vanligaste störningskällan. En högre andel elbilar i framtiden kan dock medföra att bullernivåerna i framför allt städer och tätorter minskar successivt. Elbilar är tystare jämfört med konventionella fordon i de lägre hastigheterna då motorljudet dominerar ljudet. Vid högre hastigheter blir istället ljudet från interaktionen mellan däck och vägbana det dominerade. Inom EU sker en skärpning av kraven på ljudnivåer från nya fordon, vilket innebär att bullret vid samma trafikmängd kommer att minska i takt med att fordonsflottan byts ut. Vidare ska nya däck som monteras på bilar och släpvagnar uppfylla krav på "rullningsbuller" för att begränsa ljudnivån från kontakten mellan däck och vägbana. Andelen dubbdäck påverkar också bullret. Förutom det direkta "smattret", också genom behov av beläggningar som ger mer buller (9).

Riktvärden för bostäder. I trafikbullerförordningen (10) anges riktvärden för trafikbuller vid nya och befintliga bostadsbyggnader, vilka ska tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked. Om bullerfrågan redan har prövats i detaljplan, tillämpas inte förordningen vid prövning av bygglov inom det planlagda området. Följande riktvärden gäller enligt förordningen:

Riktvärden trafikbuller vid bostadsbyggnader		
Buller från spårtrafik och vägar	Ljudnivå vid bostadsbyggnads fasad: bostad / bostad om högst 35 kvm	Ljudnivå vid en uteplats om en sådan anordnats i anslutning till byggnaden: ekvivalent / maximal ljudnivå
Högsta ekvivalenta ljudnivåer, dvs medelljudnivå beräknad som ett frifaltsvärde och medelvärde per dygn under ett år		
Buller bör inte överskrida:	60 dBA / 65 dBA	50 dBA / 70 dBA
Om ljudnivån vid fasad ändå överskrider ska: - minst hälften av bostadsrummen i en bostad vara vända mot en sida där 55 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrider vid fasaden*, och - minst hälften av bostadsrummen vara vända mot en sida där 70 dBA maximal ljudnivå inte överskrider mellan kl. 22.00 och 06.00 vid fasaden * vid ändrad användning enligt PBL kap 9 § 2a, gäller i stället att minst ett bostadsrum i en bostad bör vara vänt mot en sida där 55 dBA ekvivalent ljudnivå inte överskrider vid fasaden		
Om ljudnivån vid uteplats ändå överskrider 70 dBA bör nivån dock inte överskridas med mer än 10 dBA maximal ljudnivå fem gånger per timme mellan kl. 06.00 och 22.00.		
Vid beräkning av bullervärden vid en bostadsbyggnad ska hänsyn tas till framtida trafik som har betydelse för bullersituationen.		
Buller från flygplatser	Ljudnivå vid bostadsbyggnads fasad: medelljudnivå för flygtrafik / maximal ljudnivå	
Högsta ekvivalenta ljudnivåer på ljuddämpad sida som friluftsvärde utomhus vid bostadsbyggnads fasad, och vid uteplats		
Buller bör inte överskrida:	55 dBA / 70 dBA	
Om ljudnivån vid fasad ändå överskrider 70 dBA maximal ljudnivå bör nivån inte överskridas mer än: - sexton gånger mellan kl. 06.00 och 22.00, och - tre gånger mellan kl. 22.00 och 06.00		
Vid beräkning av bullervärden vid en bostadsbyggnad ska hänsyn tas till framtida trafik som har betydelse för bullersituationen.		

Riktvärden för trafikbuller vid bostadsbyggnader. Källa: SFS 2015:216.

Tillämpning. I Lekebergs kommun ska som huvudregel en god ljudmiljö alltid eftersträvas och trafikbullerförordningens riktvärden användas som högsta värden för bostäder. I undantagsfall kan det dock vara motiverat att använda trafikbullerförordningens avstegsregler vid fasad. Detta kan till exempel gälla i hållplatsnära lägen längs kollektivtrafiklinje i tätorterna. I första hand ska andra åtgärder vidtas för att nå så låga bullernivåer som möjligt. Eventuella avsteg från förordningens riktvärden ska tydligt motiveras, och planbestämmelse om skydd mot bullerstörning och/eller kompensationsåtgärder föras in i detaljplan.

Riktvärden för trafikinfrastruktur. När ny eller väsentligt ändrad trafikinfrastruktur planeras genom detaljplan är det infrastrukturpropositionens (11) riktvärden som används för bedömning av olägenheter av buller vid befintlig bebyggelse utanför den aktuella detaljplanen. Följande riktvärden för trafikbuller bör normalt inte överskridas vid nybyggnation eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur:

- 30 dB(A) ekvivalentnivå inomhus,
- 45 dB(A) maximalnivå inomhus nattetid,
- 55 dB(A) ekvivalentnivå utomhus (vid fasad),
- 70 dB(A) maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostad.

Vid tillämpning av riktvärdena vid åtgärder i trafikinfrastrukturen bör hänsyn tas till vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. I de fall utomhusnivån inte kan reduceras till nivåer enligt ovan bör inriktningen vara att inomhusvärdena inte överskrids.

Vägtrafikbuller i Lekeberg. Lekeberg har överlag en god ljudmiljö enligt bullerkartläggningen. Riskområden för trafikbuller har identifierats längs med E18. Riktvärdena för trafikbuller klaras vid befintliga bostäder och skolor på de flesta håll i tätorterna, medan vissa mer avskilda bostäder i närheten av E18 och väg 204 är mer utsatta. Beräkningar för år 2020 respektive 2050 visar på små skillnader av ljudnivåerna på de större vägarna och endast marginella skillnader på de mindre vägarna. Inom identifierade riskområden för vägtrafikbuller kan bullerförhållandena variera, dels på grund av lokala terräng- och vegetationsförhållanden, dels på grund av att riktvärden för de ekvivalenta ljudnivåerna gäller för frifältsvärde vid fasad, medan resultaten i bullerkartläggningen redovisas som spridningskartor två meter ovan mark.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN](#)

Översiktsplanen föreslår en relativt återhållen bebyggelseutveckling vilket därmed bedöms medföra en marginell ökning av bullernivåerna från vägtrafik. Om kommunens befolkning skulle öka kraftigare i framtiden är det dock viktigt att räkna med ökat buller vid planering av ny bebyggelse.

I översiktsplanen har områden som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg år 2050, och som därmed kan bli utsatta för vägtrafikbuller, pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

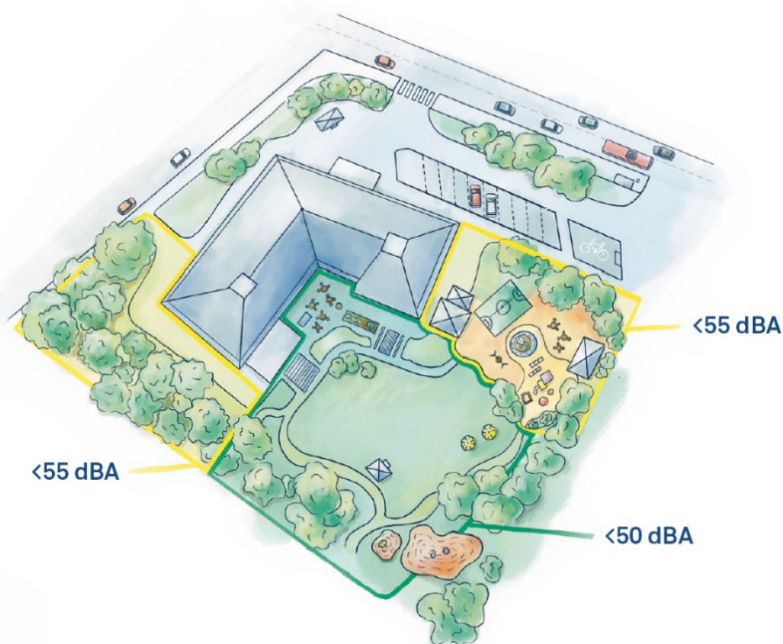
Trafikbuller vid skolgårdar. Naturvårdsverket har tagit fram en tillsynsvägledning med riktlinjer för buller på skolgårdar från väg och spårtrafik (12), vilket är den vanligaste källan till förhöjda ljudnivåer på skolgårdar. Ljudnivån i dessa miljöer har betydelse för barnens utveckling och lärande, deras sociala kontakter med jämnåriga och vuxna samt för hälsa och trygghet. Buller kan medföra kroniska effekter för barnens kognitiva utveckling, minne och läsutveckling. En så bra ljudmiljö som möjligt ska eftersträvas både vid nyetablering och när åtgärder vidtas vid befintliga skolor. Vägledningen omfattar utomhusmiljö vid skolor, förskolor och fritidshem.

Riktvärden trafikbuller på skolgård

Del av skolgård	Leq dygn (kl 00-24)
Minst 50 procent av skolgårdens yta, dvs de ytor där barnen befinner sig mest, exempelvis för mat och vila.	50 dBA
Övriga vistelseytor inom skolgården	55 dBA

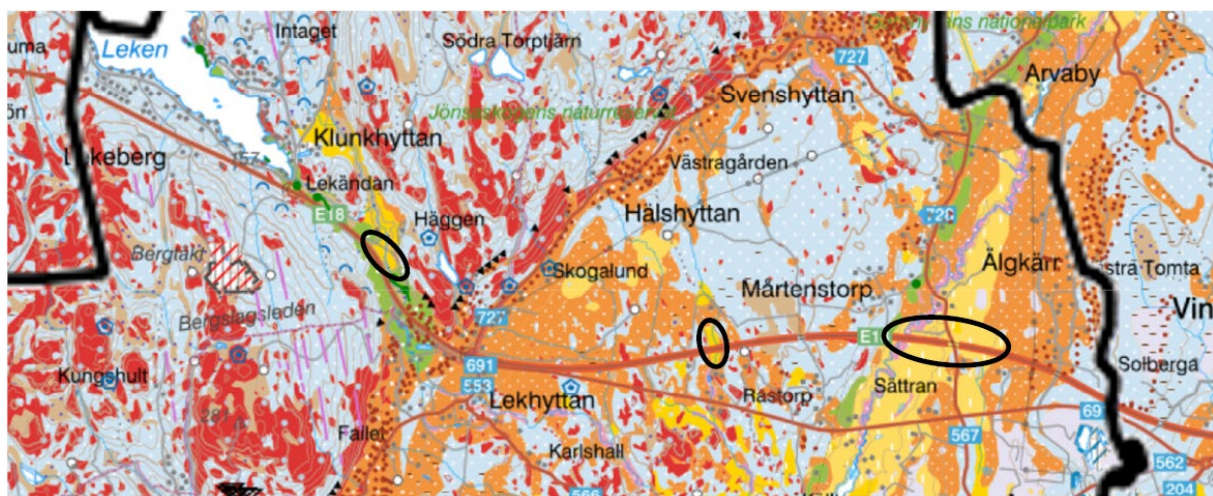
Riktvärden för buller från väg- och spårtrafik vid skolgård. Källa Naturvårdsverket 2023b.

Ljudnivån 50 dBA (ekvivalent ljudnivå) bör alltid uppnås vid så stor del av varje skolas utevistelseyta som möjligt, det vill säga vid minst halva skolgårdens yta, såväl vid nyplanering som vid befintliga verksamheter. Riktvärdet bör så långt möjligt även uppfyllas vid de delar av skolbyggnadens fasader som vetter mot ljudskyddad sida, normalt skolgård och utevistelseytor. För övriga ytor utomhus bör målsättningen vara att klara 55 dBA.

Exempel på hur skolgårdens ytor kan utformas och definieras. Källa Naturvårdsverket 2023b.

Vibrationer. När tunga fordon färdas på spår eller väg kan det i vissa fall också generas vibrationer i marken. Markvibrationer kan skapa fysiskt kännbara störningar i såväl marken som i omgivande byggnader. Vibrationer sprids längre i lösa material, som till exempel lera eller silt, än i fasta material, såsom sand och berg. Störningar från vibrationer kan yttra sig som sömnsvårigheter, insomningsproblem, koncentrationsproblem eller allmän trötthet. Vid höga vibrationsnivåer kan vibrationerna dessutom bidra till att förstärka upplevelsen av en bullerstörning. Mått på komfortvibrationer anges som maximal vibrationsnivå, RMS, vilket är den högsta vibrationsnivån i samband med en enskild vibrationshändelse under en viss tidsperiod (13). Upplevelsen av vibrationer varierar från person till person. Få människor störs av vibrationer på 0,4 millimeter per sekund vägd RMS, medan nästan alla störs vid nivåer på 1 millimeter per sekund vägd RMS. Trafikverkets inriktning (14) är att vibrationsnivån i bostäder vid nybygg-

Områden med ökad risk för vibrationer från tung trafik från E18, markerade med svarta ringar. Gula områden i jordartskartan består av glacial eller postglacial silt, där risken för vibrationer är större. Källa: Jordartskarta, SGU 2024a.

nad och väsentlig ombyggnad av infrastruktur inte ska överskrida 0,4 millimeter per sekund vägd RMS vid fler än fem tillfällen per natt under ett trafikårsmedel (15). I Lekeberg bedöms den största risken för påverkan från vibrationen finnas längs med E18. En mindre del av vägsträckan går genom område med glacial eller postglacial silt, huvudsakligen norr om Lanna, där risken för störningar av vibrationer från trafik är större, se karta nedan. Områdena ligger inom *Bedömningszon vägtrafikbuller*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) Transportstyrelsen 2024a

10) SFS 2015:216, trafikbullerförordningen

11) Proposition 1996/97:53, infrastrukturpropositionen

12) Naturvårdsverket 2023b

13) Trafikverket, 2024d

14) Trafikverket, 2024c

15) ÅDT, årsdygnstrafik

BULLER FRÅN VERKSAMHETER

Verksamhetsbuller utomhus kommer från olika slags verksamheter, såsom till exempel industrier, verkstäder, flygtrafik, skjutbanor, vindkraft och motorbanor. Vissa industrier och verksamheter kan avge flera olika typer av buller, till exempel lågfrekvent buller från ventilationssystem, impulsljud från mekanisk bearbetning i produktionen och ljud med tonala komponenter från roterande maskindelar. Samtliga dessa ljudkaraktärer bedöms som särskilt störande. Till detta kan buller från vägtransporter av gods och material till anläggningen tillkomma, och räknas då som verksamhetsbuller.

Riktvärden för verksamhetsbuller anges i Boverkets allmänna råd om omgivningsbuller utomhus från industriell verksamhet och annan verksamhet med likartad ljudkaraktär (16). De allmänna råden avser

Riktvärden omgivningsbuller från verksamheter

Tabell 1

Högsta ekvivalenta ljudnivåer som friluftsvärde utomhus vid bostadsbyggnads fasad	Leq dag (kl 06-18)	Leq kväll (kl 18-22) Lör-, sön- och helgdagar: Leq dag + kväll (kl 06-22)	Leq natt (kl 22-06)
Zon A* - Bostadsbyggnader bör kunna medges upp till angivna nivåer	50 dBA	45 dBA	45 dBA
Zon B - Bostadsbyggnader bör kunna medges upp till angivna nivåer, förutsatt att tillgång till luddämpad sida finns och att byggnaderna bulle- ranpassats	60 dBA	55 dBA	50 dBA
Zon C - Bostadsbyggnader bör inte medges över angivna nivåer	> 60 dBA	> 55 dBA	> 50 dBA

* Vad avser buller från teknisk utrustning vid annat än industriell och annan verksamhet på luddämpad sida enligt tabell 2 också på den exponerade sidan.

Tabell 2

Högsta ekvivalenta ljudnivåer på luddämpad sida som friluftsvärde utomhus vid bostadsbyggnads fasad, och vid uteplats	Leq dag (kl 06-18)	Leq kväll (kl 18-22)	Leq natt (kl 22-06)
Luddämpad sida och uteplats	45 dBA	45 dBA	40 dBA

Riktvärden för omgivningsbuller från industriell och annan verksamhet. Källa: Boverket 2020b.

omgivningsbuller utomhus från industriell eller liknande verksamhet vid planläggning och bygglovsprövning av bostadsbyggnader eller byggnader som kan jämföras med bostadsbyggnad, till exempel skolor, förskolor och vårdlokaler. Även avgränsade friytor för utevistelse vid dessa kan jämföras med uteplats vid bostadsbyggnad. Till de allmänna råden finns också en vägledning som kan användas som stöd vid planläggning och bygglovsprövning (17). För buller inomhus i ärenden enligt plan- och bygglagen, gäller Boverkets byggregler (18) och Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (19). Gällande riktvärden redovisas i ovanstående tabell.

Verksamhetsbuller i Lekeberg. Riskområden för bullerpåverkan har identifierats i den översiktliga bullerkarteringen (20). I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller i närområdet. Villingsbergs skjutfält, se kapitel *Försvar och beredskap*, har ett stort påverkansområde för buller och annan risk i norra delen av kommunen, vilket främst påverkar bebyggelsen runt sjön Leken samt naturreservaten Dunderklintarna, Klunkhytte skans och Båsbergen. Örebro flygplats påverkar främst boende kring Södra Folkavi. Utöver dessa finns elva verksamheter i Lekeberg som har tillstånd att bullra. Eventuella förändringar vid Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats kan komma att påverka den framtida bullersituationen.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN](#)

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller*. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring övriga anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

16) Boverket 2020b

17) Boverket 2020c

18) Boverket 2011a

19) Folkhälsomyndigheten 2014a

20) Lekebergs kommun 2022a

DJURHÅLLNING

En del av jordbruket. Djurhållning är en viktig del av jordbruket i Sverige och i Lekeberg. Bland annat bidrar djurhållningen till hållbara växtodlingssystem genom vallodling, till öppna attraktiva landskap och att mark som inte kan nyttjas för livsmedelsproduktion kan användas bättre.

Påverkan. Samtidigt står djurhållningen för en stor del av jordbrukets miljöpåverkan, och har en påverkan på klimatet. Djurhållning kan också medföra olika typer av mer direkta störningar på omgivningen, såsom dammbildning, buller (höfläktar, maskiner, transporter), lukt (framför allt från gödsel, gödselhantering, foder), flugor, starka strålkastare kring ridbanor, travbanor med mera. Det finns också viss risk för hälsopåverkan genom allergenspridning. Vid beslut enligt plan- och bygglagen ska sådana störningar om möjligt begränsas så att inte oacceptabel påverkan på omgivningen uppstår.

Lagar. De grundläggande kraven när det gäller planering för djurhållning i anslutning till den byggda miljön finns i plan- och bygglagen. Här ställs krav på att beakta hälsorisker mot omgivningen från olika verksamheter. Enligt miljöbalken är det upp till verksamhetsutövaren att ha tillräcklig kunskap för att driva verksamheten, vilka risker den medför och att vidta de försiktighetsåtgärder som krävs för att för-

hindra olägenhet för människor. Även djurskyddslagen anger krav på tillstånd för att till exempel hålla eller föda upp hästar, ha hästar i ridskoleverksamhet med mera.

Vägledning. Boverket har tagit fram en vägledning för planering för och invid djurhållning (21). Utgångspunkten är de boendes hälsa och säkerhet samt bland annat forskningsrön om djurallergier, som visar att till exempel hästallergen sprids mycket lokalt i hästanläggningens närområde, men att spridningen beror på de lokala förhållandena på platsen.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Djurhållning*, för att uppmärksamma behovet av skyddsavstånd vid ny känslig markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

21) Boverket 2011b

MAGNETFÄLT RUNT KRAFTLEDNINGAR

Magnetfält. Kring en luftledning för växelström finns ett elektriskt och ett magnetiskt fält. Spänningen mellan faserna (linorna) och marken ger upphov till det elektriska fältet, medan själva strömmen genom ledningen ger upphov till det magnetiska fältet. Elektriska och magnetiska fält uppträder oberoende av varandra och kan beräknas och mätas var för sig. Styrkan hos det elektriska fältet anges i enheten volt per meter, och magnetfältets styrka anges vanligen utifrån fältets flödestäthet anges i enheten mikrottesla (22). En skillnad är att en byggnad som ligger intill en kraftledning inte skyddas mot påverkan från magnetfält, eftersom dessa inte hindras av ytterväggar och tak, till skillnad mot elektriska fält (23).

Försiktighet. Eftersom hälsoeffekter på grund av magnetfält från kraftledningar på lång sikt inte helt kan uteslutas rekommenderar svenska myndigheter också en viss försiktighet både för allmänheten och i arbetslivet. Strålsäkerhetsmyndigheten ger följande rekommendationer vid samhällsplanering och byggande, om de kan genomföras till rimliga kostnader (24):

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas
- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält
- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

Sedan 2012 har myndigheterna bedömt att magnetfältsnivåer upp till 0,2 mikrottesla i årsmedelvärde är att betrakta som normalt för boendemiljöer (25), vilket motsvarar ett minsta avstånd på cirka 130 meter från en 400 kilovoltsledning, cirka 70 meter från en 220 kilovoltsledning och cirka 50 meter från en 70–130 kilovoltsledning. I praktiken finns dock inget linjärt samband mellan magnetfält och avstånd, eftersom magnetfältet beror på flera faktorer, till exempel ledningens årsmedelström, faslinornas höjd ovan marken och faslinornas placering i förhållande till varandra. Lämplig lokalisering av bebyggelse kan därför behöva beräknas från fall till fall.

Utredningsavstånd kraftledningar. Lekeberg bedömer att det är rimligt att bedömningszonerna omfattar det område där risk föreligger för påverkan från magnetfält över normalnivå, det vill säga över 0,2 mikrottesla. I översiktsplanen används 0,2 mikrottesla för att identifiera utredningsavstånd för påverkan från elektromagnetiska fält.

I översiktsplanen har områden som ligger inom ett avstånd från kraftledning motsvarande 0,2 mikrotlesa, pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*. För kraftledningar i transmissionsnätet används samma utredningsavstånd som för *Riksintresse totalförsvär transmissionsnät el*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

De kraftledningar i transmissionsnätet på 400 och 220 kilovolt som går genom östra delen av Lekeberg är av riksintresse dels för energidistribution, dels för totalförsvärets civila del (26), se avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Förvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Fotnoter:

22) Energiforsk 2024a

23) Energiforsk 2024b

24) Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. 2009a

25) Svenska kraftnät 2014a, Strålsäkerhetsmyndigheten 2012a.

26) Beslut oktober 2024, MSB 2024a

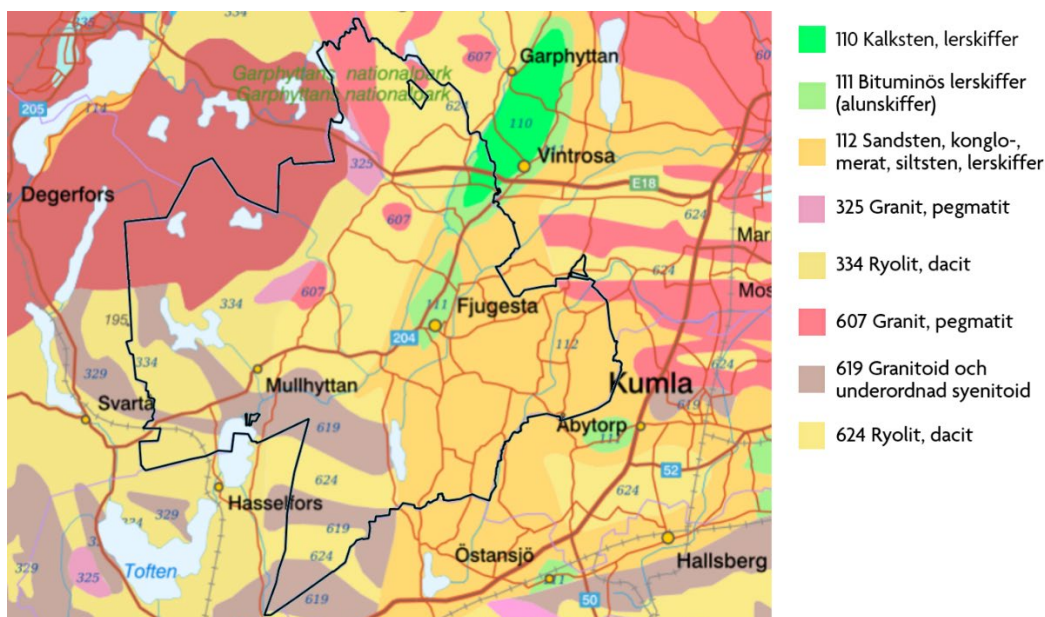
Marken

GEOTEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

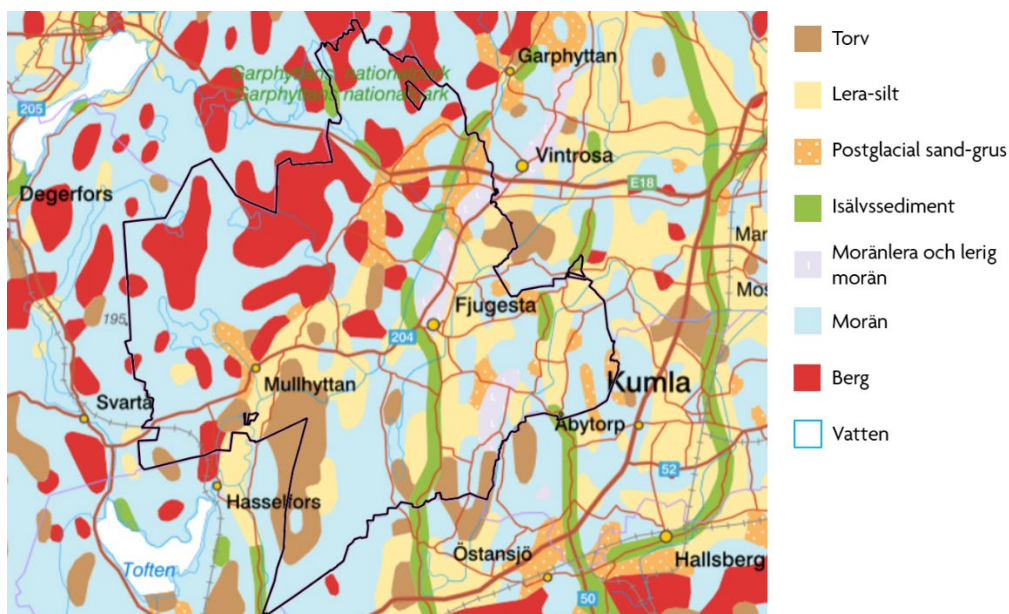
Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. De geotekniska förhållandena påverkar risken för ras-, skred och erosion, men också till exempel risk för påverkan av ämnen som radon och arsenik. För att få kunskap om de geotekniska förutsättningarna för till exempel byggnation, kan en geoteknisk undersökning behöva göras som fastställer jord-, berg- och grundvattenförhållanden. Det gör man genom att bestämma egenskaperna hos jord och berg och genom att samla in annan relevant information om aktuellt utredningsområde.

Lekebergs topografi och berggrund. Översiktligt karaktäriseras kommunens topografi av Kilsbergen i nordväst som utgörs av en horst där vissa delar går över högsta kustlinjen med högsta punkten på 280 meter över havet vid Kungshall. Sydost om Kilsbergen ligger slätten som bildas av gravsänkan mellan Kilsbergsförkastningen och Tisarförkastningen i Hallsbergs kommun. Vidare mot sydost består landskapet på mjuka, böljande kullar i form av drumliner. Lekebergs berggrund utgörs i norra Kilsbergen av olika graniter, med enstaka diabasgångar i nordvästlig-sydöstlig riktning. Mer söderut och mot sydväst dominerar berggrunden av granitoid och granit, som har inslag av yngre granit och pegmatit. Dessa urbergsområden hör till den svecofenniska berggrunden som bildades för knappt två miljarder år sedan. De viktigaste malmförekomsterna bildades i samband med vulkanism under denna period. Den östra delen av kommunen består mestadels av sedimentära bergarter, i huvudsak sandsten, som bildades för cirka 500 miljoner år sedan. I en liten del i norr, i Lannaområdet, utgörs berggrunden av kalksten och ler- och alunskiffer, och bildades ungefär samtidigt.

Jordarter i Lekeberg. I stora delar Kilsbergen, är jordtäcket tunt och osammanhängande eller utgörs av morän. Vissa delar består av kalt berg. Längs Kilsbergsförkastningen finns ett flertal klapperstensfält. Slätten nedanför förkastningen består av flera jordarter. Här finns morän och lerig morän. Strängar av glaciälvialt sediment omväxlas av lera och finmo med inslag av grovmo, sand och grus. Här och var har det bildats torv. Även på slätten finns mindre inslag av kalt berg. Genom kommunen, i nord-sydlig riktning, löper en rullstensås med isälvsediment som kallas för Getaryggen, men även för Askersundsåsen, Edsbergsåsen, Fjugestaåsen eller Snavlundaåsen. Den sträcker sig från Kilsbergen norr om Garphyttan söderut mot Askersund. Delar av rullstensåsen har med tiden fragmenterats.

Berggrundskarta Lekeberg

Jordartskarta Lekeberg

Geoteknisk undersökning vid planläggning. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. Undersökning av de geotekniska förutsättningarna ska därför alltid ske vid framtagande av detaljplan om det inte är uppenbart onödigt, och vid behov också vid prövning av förhandsbesked och bygglov.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Geoteknisk förhållanden*, för att uppmärksamma behovet av kunskaper om de geotekniska förutsättningarna vid ändrad markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fortsatt arbete. I det fortsatta arbetet bör också möjligheten att ta fram en översiktlig geoteknisk utredning övervägas som underlag för fortsatt planering. Genom en sammanvägd analys av jord-, berg- och grundvattenförhållanden, kan en sådan utredning resultera i exempelvis översiktliga kartsnitt med olika typer av riskklasser, som anger var det är särskilt angeläget att gå vidare med mer detaljerade undersökningar vid markåtgärder, bygglov och efterföljande planering. Se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

FÖRORENADE OMRÅDEN

Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön (1). Förorenade områden kan vara mark, grundvatten, ytvatten, sediment samt byggnader och anläggningar. Föroreningarna beror ofta på verksamheter som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. I Lekeberg finns cirka 300 kända potentiellt förorenade områden, med högre koncentration i tätorterna och Kilsbergen, se karta nedan. Av dessa har ungefär hälften inventerats och klassificerats.

Inventering. Länsstyrelserna genomförde mellan åren 2000–2015 en omfattande inventering av nedlagda verksamheter, vilket resulterade i en nationell databas över potentiellt och konstaterat förorenade områden, den så kallade EBH-kartan (2). Efter 2015 ligger ansvaret för fortsatt inventering och identifiering på tillsynsmyndigheten, vilket kan vara länsstyrelsen, kommunen eller Försvaret. I Lekeberg finns 146 icke-inventerade potentiellt förorenade områden som ska inventeras, och kommunen är ansvarig för majoriteten av dessa. Det är även kommunens ansvar att underrätta Länsstyrelsen om ett nytt potentiellt förorenat område uppstår, så att det kan registreras i EBH-stödet. I Örebro län finns för närvarande 45 prioriterade objekt, varav ett i Lekeberg (3):

- Deponi vid Sanna gård, tidigare avfallsdeponi. Riskklass 1 (mycket hög risk).

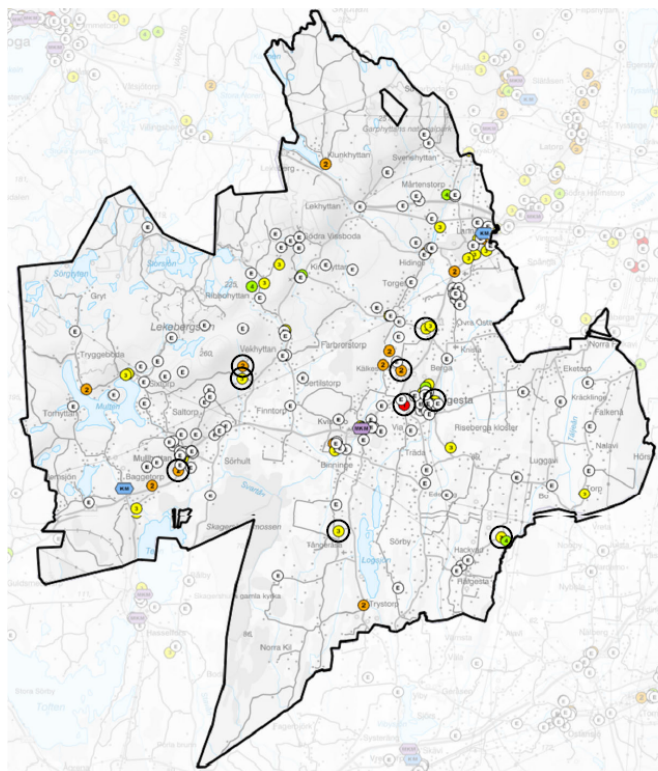
Risk. Den risk ett förorenat område utgör för hälsa eller miljö beror på tre faktorer, föroreningssituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen av människor eller miljö. För att en risk ska uppstå måste alla dessa faktorer samverka. Det räcker inte med att det till exempel finns en allvarlig förorening och att människor vistas i området om det inte finns någon exponeringsväg. Faktorerna kan förändras över tid, vilket innebär att ett förorenat område som idag inte är någon risk mycket väl kan bli en stor risk i framtiden då exempelvis spridningsförutsättningarna kan ha ändrats.

Spridning. De ämnen som hamnat i miljön blir ofta kvar där under lång tid om vi inte gör något. Föroreningarna kan läcka ut i grundvattnet och ytvatten och nå brunnar och vattentäkter. Spridningen är långsam som påverkas av nederbörd, grundvattenrörelser och biologiska processer. Klimatrelaterade händelser kan dock påverka förloppet, såsom till exempel skyfall och skred. Översvämningar på grund av höga flöden kan ge upphov till omfattande föroreningsspridning då många förorenade områden är lokaliserade intill vattendrag. Eftersom översvämningar och höga flöden förväntas bli både vanligare och mer extrema i framtiden, ökar också risken för spridning av föroreningar. Även mänskliga aktiviteter såsom grävning och schaktning, kan påverka spridningen av en förorening som tidigare legat relativt stilla.

Ny markanvändning kräver utredning. Graden av exponering beror på vad marken används till. Om marken i eller i närheten av ett förorenat område ska användas till något annat, behöver därför föroreningssituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen utredas, och eventuellt sanering eller efterbehandling genomföras. Kommunen ansvarar för markens lämplighet, genom planläggning och prövning av bygglov. När en detaljplan antas går kommunen i god för att marken är lämplig för det den planläggs för, till exempel byggande av bostäder. I planarbetet måste därför eventuella föroreningssituationer utredas i tillräcklig omfattning. Även vid bygglov måste hänsyn tas till om platsen som ska bebyggas kan vara förorenad. Speciellt viktigt blir detta vid hantering av bygglov inom äldre detaljplaner, eftersom dessa sällan har tagit hänsyn till eventuella föroreningar på platsen. En outredd plats kan inte bebyggas. Det är först när man vet hur föroreningssituationen ser ut, och om den behöver åtgärdas och i så fall hur, som kommunen kan bedöma om marken är lämplig för det planerade ändamålet (4).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Förorenat område*, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuellt avhjälpande åtgärder vid förorenat område. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nedlagda deponier i Lekeberg		
Deponi	Användning	Risikklass
Sanna gård deponi, Knista-Sanna 1:19	Deponi av avfall av olika slag. Oklara användningsår.	1 - mycket stor risk
Mullhyttan deponi, Västans 2:6, Mullersätter 1:152	Deponering av mat- och restavfall. Oklara användningsår.	2 - stor risk
Tipp längs Malmvägen 2, Vekhyttan 1:61	Deponering av farlig avfall så som batterier och vitvaror. Osäkert om tippen kan anses vara "kommunal".	2 - stor risk
Kälksta-Sanna avfallsupplag, Knista-Sanna 1:18	Deponering av grov-, rivnings-, mat-, rest- och trädgårdsavfall. Oklara användningsår.	2 - stor risk
Tipp längs Malmvägen 1, Vekhyttan 3:26, 1:26	Mat- och restavfall, samt bildelar. Osäkert om tippen kan anses vara "kommunal".	3 - måttlig risk
Stickninge soptipp, Stickninge 4:1	Deponi av schaktmassor. Oklara användningsår.	3 - måttlig risk
Fjugesta avfallsdeponi, Fjugesta 18:1	Mat-, rest- och industriavfall. Använd fram till 1986.	3 - måttlig risk
Irsta deponi, Hallsberg 2:11	Deponering av mat- och restavfall. Deponin lades ner efter 1969.	3 - måttlig risk
Bärsta asbesthög, Bärsta 3:1	Deponering av eternit (med asbest).	4 - liten risk

Potentiellt förorenad mark i Lekeberg, med klassificering 1 (röd, mycket stor risk) till 4 (grön, liten risk), samt "Ej riskklassade (E). Svarta ringar markerar äldre nedlagda deponier. Dessa redovisas i tabellen till höger. Källa: EBH-kartan, Länsstyrelserna 2025b, och Avfallsplan, Sydärkes kommunalförbund 2020b.

Fotnoter:

- 1) miljöbalken kap 10 § 1
- 2) Länsstyrelserna 2025b
- 3) Länsstyrelsen Örebro län 2024c
- 4) SGI 2024a

NEDLAGDA DEPONIER

Ändrade regler 2001. En typ av förorenade områden är deponier. Deponering har under en lång tid varit den huvudsakliga avfallshanteringen i Sverige. De deponier som är i drift i dag omfattas av deponeringsförordningen (5) som ställer krav på bland annat uppsamling av lakvatten, bottentätning, skyddsåtgärder under och runt om deponin liksom en avslutande täckning. Sedan förordningen trädde i kraft år 2001 har en anpassning skett av Sveriges deponier, men för alla de äldre deponier som har avslutats enligt tidigare lägre krav för deponering eller innan krav på skyddsåtgärder fanns, är miljöskyddet generellt sämre. Ofta sker till exempel ingen eller en begränsad övervakning av lakvatten. Äldre deponier behöver därför identifieras och riskklassas. Kommunerna har som tillsynsmyndighet över nedlagda deponier en skyldighet att i sin avfallsplan redovisa vilka nedlagda deponier som finns inom kommunen och vilket avfall som har tillförts deponin.

Deponierna är miljöfarliga. Att förvara avfall i en deponi räknas som pågående miljöfarlig verksamhet även om deponin inte tar emot något nytt avfall. Det beror på att utsläppen av föroreningar ändå fortsätter. Därför gäller miljöbalkens regler, och den som är ansvarig för deponin måste också utföra åtgärder för att minska miljöpåverkan. Nedlagda deponier kan påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten samt utsläpp av deponigas. De är också en källa till utsläpp av växthusgaser i form av metangas, vilket även är en brandfarlig gas. Dessutom har äldre, nedlagda deponier ofta en sämre placering ur miljösynpunkt, då lokaliseringsprincipen inte tillämpats i samma utsträckning som vid provningsförfaranden idag (6).

Blandat innehåll. Ett annat problem med äldre deponier är att avfallet oftast har ett mycket blandat innehåll. Oftast består avfallet av hushålls-, trädgårds- och byggavfall, men många deponier tog även emot industriavfall med varierande farlighetsgrad. Det blandade innehållet gör det mycket svårare att provta och bedöma vad föroreningarna består av, jämfört med andra slags förorenade områden.

Nedlagda deponier i Lekeberg. I Lekeberg har nio äldre nedlagda deponier identifierats och riskklassats. Av dessa har en deponi i södra Fjugesta högsta riskklass (mycket stor risk) och åtta har stor, medelstor eller liten risk, se figur ovan. Deponier med högst riskklass (1–2) behöver utredas ytterligare och eventuellt även åtgärdas. Utredning kan behövas även i de lägre riskklasserna, om det skulle bli aktuellt med exploatering eller om de utsätts för översvämning, ras eller liknande. Eftersom schaktning, borrhining med mera kan påverka upplagets innehåll och resultera i läckage av miljöstörande ämnen, så är det viktigt att inte bara själva deponin utan också dess närområde förblir så intakt som möjligt.

I översiktsplanen utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) SFS 2001:512 deponeringsförfordningen

6) SGI 2024a

MILJÖFARLIG VERKSAMHET

Miljöfarlig verksamhet är ett samlingsbegrepp som omfattar alla verksamheter som kan ha en påverkan på omgivande miljö eller människors hälsa, till exempel genom buller, lukt eller andra utsläpp (miljöbalken kapitel 9 § 1). Inom begreppet ryms mycket, från en mindre biltvätt till stora verkstäder, industrier, energi- och avfallsanläggningar och täkter. Också jordbruk och trafikanläggningar ingår i definitionen (7).

Utredningsavstånd. Vissa typer av verksamheter och anläggningar innebär risker för hälsan genom exempelvis buller och utsläpp av ämnen. Andra har mer karaktären av störningar som leder till otrivsel. De verksamheter som har störst miljöpåverkan behöver tillstånd för verksamheten, medan de som har en mindre miljöpåverkan kan ha anmälningsplikt (8). I Lekeberg finns för närvarande nio verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet.

De miljöfarliga verksamheter som har tillstånd att bullra, ingår i översiktsplanen i *Bedömningszon verksamhetsbuller*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) Länsstyrelsen Örebro län 2021e

8) Länsstyrelsen Örebro län 2021e

RADON

Radioaktiv gas. Radon är en osynlig och luktfri gas som bildas naturligt i berggrunden när det radioaktiva grundämnet radium sönderfaller, vilket i sin tur sönderfallit från uran. När gasen i sin tur sönderfaller, bildas så kallade radondöttrar, som är radioaktiva metallatomer. Radondöttrarna fastnar på damm som vi andas in och kommer på så sätt ner i lufterör och lungor, och ökar risken för lungcancer vid långvarig exponering.

Radonkällor. Radon kan komma in i byggnader från marken, från byggnadsmaterialet, eller från hållsvattnet. Blåbetong är ett byggnadsmaterial som användes i Sverige under perioden 1929–1978. Radon är den strålkälla som ger den högsta exponeringen av joniserande strålning till allmänheten. Eftersom markradonhalten kan variera mycket kraftigt på mycket korta avstånd, så är mätningar av inomhusluften det enda sättet att veta om det finns radon i en byggnad. Radonhalten bör mätas under minst två månader under perioden oktober till april (9).

Åtgärder. En ny byggnadskonstruktion kan utföras radonsäkert, radonskyddat eller traditionellt. Grundregeln är att det krävs ett radonskyddat utförande på mark med normal radonrisk och ett radonsäkert utförande på mark med hög radonrisk. Radonskyddat utförande kan vara golv och väggar som inte ger uppenbara otätheter mot mark, medan radonsäkert utförande innebär att byggnaden är tät mot inläckande jordluft. Man kan även ventileras bort radon i exempelvis befintliga kryppgrunder och byggnader. Som riktvärde för radon i inomhusluft gäller Strålskyddsförordningens (10) referensnivåer.

Markradon i Lekeberg. Olika geografiska områden har olika hög risk för att markradon, som är den vanligaste källan till förhöjd radonhalt. Radonhalten varierar med uranhalten i den lokala bergarten och med jordartens egenskaper. Höga halter av uran påträffas främst i kvartsrika bergarter, som till exempel alunskiffer (11), som är vanlig i delar av Lekeberg.

Översiktlig radonkartering. Inledningsvis var intentionen att ta fram en uppdaterad radonkartering som underlag för översiktsplanen, men då kostnaden för detta blev betydligt större än beräknad och kommunen har en väl fungerande handläggningsrutin för ärenden i områden med risk för radon, prioriterades denna utredning ner i förhållande till andra underlagsutredningar där behoven har bedömts vara större. Behovet av och möjligheten att ta fram en översiktlig radonkartering bör utredas i det fortsatta arbetet, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

I översiktsplanen införs ett utredningsområde för radon som *Bedömningszon radon*. Avgränsningen är ungefärlig och baseras på ett kartskikt för radonrisk som Örebro kommun tagit fram då Lekeberg var en del av Örebro kommun.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON RADON (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) Strålsäkerhetsmyndigheten 2024a

10) SFS 2018:506 strålskyddsförordningen

11) SGU 2024b

NATURLIGT FÖREKOMMANDE ARSENIK

Arsenik i mark. I områden med alunskiffer kan även arsenik finnas naturligt i marken. Alunskiffer är en bergart som är rik på kol och som bildats på botten av en sjö eller ett hav. Då denna bergart bildades fanns ingen tillgång till syre vilket gjorde att sulfider innehållande olika metaller bildades. En av dessa metaller är arsenik.

Arsenikförekomst i Lekeberg. Förekomsten av arsenik i mark upptäcktes i Lekeberg så sent som 2021 i samband med ett planerat nytt bostadsområde i Fjugesta. Därefter har som ett första steg en översiktlig kartstudie av naturligt förekommande arsenik tagits fram med hjälp av konsult, för att identifiera områden där det kan finnas risk för halter av naturlig förekommande arsenik (12). I nästa steg tas plats-specifika gränsvärden fram, och en bedömning görs av behovet av en mer detaljerad kartläggning, fördjupad riskbedömning och åtgärdsprogram.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN](#)

Spridning via yttjord. Arsenik kan spridas lätt och gör detta enklast med vatten. Spridning kan således ske i ytvatten, grundvatten och i bergssprickor. Alla dessa tre spridningsvägar sammanfaller inom ett större område mellan Kälkesta väster om Fjugesta och Hidinge norr om Fjugesta. Här har två typer av riskområden identifierats:

- riskområde till följd av hög genomsläpplig yttjord på alunskiffer
- riskområde till följd av jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskiffer

Båda riskområdena finns huvudsakligen kring Fjugesta och Lanna.

I översiktsplanen har ett utredningsområde med en buffert om 200 meter runt dessa riskområden, pekats ut som *Bedömningszon arsenik*.

[VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ARSENIK](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lakning i isälvsavlagringar. I Lekeberg finns det även risk för spridning i den rullstensås som går i nord-sydlig riktning genom kommunen (Askersundsåsen och dess förlängning norrut). Isälvsavlagringar har oftast goda förutsättningar för transport av vatten. Inom flera partier återfinns isälvsavlagringar i kant med områden med alunskiffer. Inom dessa områden bedöms vara förhöjd risk för spridning via vatten av arsenik och andra giftiga metaller som skulle kunna laka ur från alunskiffern. Det område som identifieras i utredningen är:

- riskområde till följd av hög genomsläpplighet i isälvsavlagringar i anslutning till alunskiffer

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN](#)

Bedömningen är att det i första hand är vid hämtning av vatten i åsen som det föreligger en risk för förhöjda arsenikhalter och där dricksvatten därför bör provtas. Man bör också vara försiktig med materialtäkter eller större schaktningsarbeten.

I översiktsplanen har ett utredningsområde där hela åsen med ett buffertområde om 200 meter ingår, pekats ut som *Bedömningszon enskilt vatten*.

[VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ENSKILT VATTEN](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lakning i berg med alunskiffer. Risk för förekomst av arsenik finns även i de områden som befinner sig ovanpå berggrund med alunskiffer. Eftersom alunskiffer kan innehålla sulfider så som exempelvis arsenikkis, har bedömning gjorts att i de områden där det finns alunskiffer kan det vara en förhöjd risk för lakning och transport av arsenik. Lakning av arsenik till följd av kontakt med syre och vatten skulle kun-

na ske vid exempelvis; brunnsbörning, byggnationer där jordlager tas bort ner till berggrunden, sprängning av berg innehållandes alunskiffer samt i områden där syrerikt vatten skulle kunna komma i kontakt med alunskiffern. Två sådana riskområdena har i utredningen identifierats, ett i Fjugesta och ett i Lanna.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN](#)

I översiktsplanen ingår dessa riskområden som utredningsområden *Bedömningszon brunnsbörning* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON BRUNNSBÖRNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fyllnadsmassor. Det finns även risk att massor från riskområden har flyttats och använts som fyllnadsmassor eller andra ändamål, vilket innebär att det kan finnas en risk för halter av arsenik i fyllnadsmassor i andra områden i kommunen.

Fotnoter:

12) Lekeberg kommun 2022h

Klimatrisker

Planeringsinriktning Klimatrisker

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Planera för att förebygga risker för högre temperaturer, mer regn och högre flöden, samt ökade risker för erosion, ras och skred till följd av klimatförändringarna.
- Arbeta aktivt med fördröjning av dagvatten vid detaljplaner och bygglov för ny bebyggelse och för att förebygga problem i befintlig bebyggelse, med stöd av riktlinjer från kommunens vattenplanering.
- Förebygg effekterna av ökande värmeböljor, genom att uppmärksamma behovet av skuggande träd vid bebyggelse och på offentliga platser, avskärmande markiser på offentliga byggnader och installation av klimatanläggningar i känsliga miljöer.

Klimatförändringar och klimatanpassning

HUR FÖRÄNDRAS KLIMATET?

Globala förändringar av klimatet. Klimatet har varierat naturligt i alla tider, men genom framför allt utsläpp av växthusgaser sker nu en snabb förändring av klimatet. Sedan 1800-talets andra hälft har medeltemperaturen ökat med närmare två grader (1). Den mesta uppvärmningen har skett de senaste tre decennierna. Uppvärmningen fortsätter och det är inte bara luften som värms upp, även världshaven blir varmare och världens isar smälter. Detta får stora konsekvenser för ekosystem och för människors livsmiljö, hälsa och säkerhet.

Ökade risker. Dagens samhälle är anpassat till ett visst klimat, vilket gör att de klimatförändringar pågår och som är att förvänta, ändrar förutsättningarna helt. Vi står inför stora utmaningar både när det gäller att minska vår klimatpåverkan och att anpassa oss till de effekter och risker som klimatföränd-

ringarna medför i form av ökade risker för översvämningar, ras och skred, föroreningar, värmeböljor med mera.

Drabbar olika. Klimatförändringen är inte jämnt fördelad över jorden utan varierar mycket mellan olika geografiska områden. Exempelvis är uppvärmningen större närmare polerna vilket för Sverige innebär att årsmedeltemperaturen väntas öka kraftigare jämfört med det globala genomsnittet. Nederbördsförändringen varierar också geografiskt. Generellt sett får områden som är torra idag mindre nederbörd framöver, medan områden som redan har rikligt med nederbörd såsom Sverige får ännu mer i framtiden.

Klimatscenarier. Ett klimatscenario är en beskrivning av en tänkbar utveckling av klimatet i framtiden. Eftersom ingen kan säga hur exempelvis utsläppen av växthusgaser blir framåt i tiden finns flera möjliga utvecklingsvägar. Det finns ingen global klimatmodell som kan sägas vara den bästa för att beskriva hela det globala klimatsystemet, därför använder man flera olika globala klimatmodeller och gör beräkningar med flera olika utsläpps- eller strålningsdrivningsscenarier. Vanligtvis används klimatmodellerna RCP 4.5 och RCP 8.5, till exempel i SMHI:s klimatanalys för Örebro län (2).

Fotnoter:

1) SMHI 2022b

2) SMHI 2015a

ANSVAR FÖR KLIMATANPASSNING

Kommunens roll. Många aktörer har en roll i klimatanpassningsarbetet, till exempel kommunen, staten, länsstyrelsen, regionen, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), fastighetsägare och andra privata aktörer. När kommunen identifierar problem som man inte har ansvar eller direkt rådighet över, kan kommunen ta initiativ till att förmedla kunskap och ha dialog med andra ansvariga aktörer utanför kommunens organisation. Det som kommunen har rådighet över och direkt kan påverka är:

- den lokala krisberedskapen
- fungerande vatten- och avloppsanläggningar, energi- och avfallshantering, skolor, förskolor och omsorg,
- sitt eget fastighetsbestånd
- myndighetsutövning inom till exempel miljöskydd, naturvård samt provning och tillsyn enligt miljöbalken
- myndighetsutövning inom mark- och bygglov, och ansvar för samhällsplaneringen genom översiktsplanering och detaljplanering enligt plan- och bygglagen

Befintlig bebyggelse. Inom befintlig bebyggelse är det kommunala tvingande ansvaret för klimatanpassning begränsat. Det är i grunden fastighetsägarens eget ansvar att skydda sig mot översvämningar och andra naturolyckor. Kommunen är dock skyldig att ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som vållats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning, enligt skadeståndslagen (3). Vidare ansvarar kommunen för planering av mark enligt plan- och bygglagen, och kan krävas på skadestånd om fel eller försummelse vid planläggning eller bygglovgivning leder till skada, till exempel om man möjliggör bebyggelse på mark som är olämplig för ändamålet. Skadestånd kopplade till markens lämplighet preskriberas efter tio år enligt preskriptionslagen (4). Eftersatt underhåll av tekniska försörjningssystem kan dock medföra skadeståndskrav även inom områden där detaljplanen är äldre än tio år.

Ny bebyggelse. Vid planering och provning av ny bebyggelse enligt plan- och bygglagen, är kommunens ansvar mer omfattande. Kommunens planering ska syfta till att mark- och vattenområden används för det ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov, och klimataspekter ska inkluderas i planläggningen både av ny och befintlig bebyggelse. I översiktsplanen ska kommunen också ge sin syn på klimatrelaterade risker för den byggda miljön. Länsstyrelsen är skyldig att överpröva och upphäva kommunala planbeslut, om myndigheten anser att planen

är olämplig med hänsyn till bland annat människors hälsa eller säkerhet, eller till risk för olyckor, översvämningar eller erosion (plan- och bygglagen kapitel 11 § 10–11).

Översiktlig klimatanalys. Utöver den regionala klimatanalysen (5) har Lekebergs kommun med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig klimatanalys, som underlag för översiktsplanen (6). Syftet är att identifiera klimatrelaterade risk- och sårbarhetsfaktorer, så att riskerna ska kunna hanteras förebyggande i den fortsatta planeringen. Det klimatscenario som används i klimatanalysen och i denna översiktsplan, är RCP 8.5, vilket är det ”Worst Case Scenario” som myndigheter utgår från och som länsstyrelserna kräver för att godkänna en översiktsplan eller detaljplan (7). Eftersom det vi bygger och planerar för idag ska hålla under lång tid, behöver den fysiska planeringen ta höjd för mer extrema förändringar.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

3) SFS 1972:207 skadeståndslagen kap 3 § 2

4) SFS 1981:130 preskriptionslagen § 2

5) SMHI 2015a

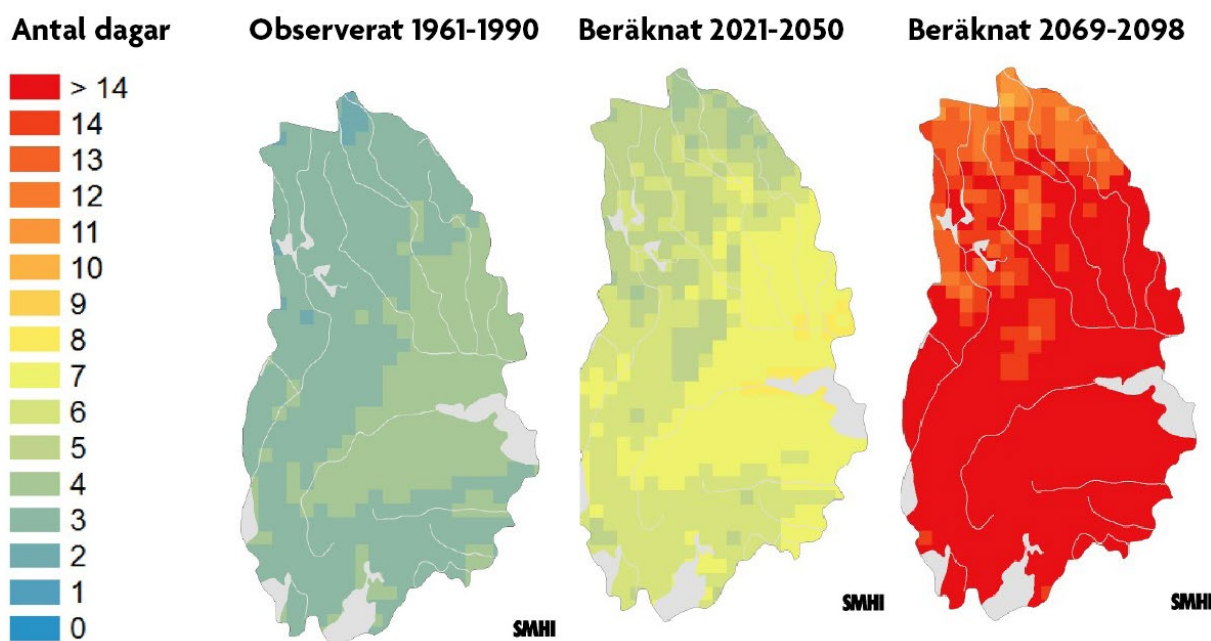
6) Lekebergs kommun 2021c

7) Lekebergs kommun 2021c

KLIMATFÖRÄNDRINGAR I LEKEBERG

Följande förändringar av klimatet kan förväntas i Lekeberg (8):

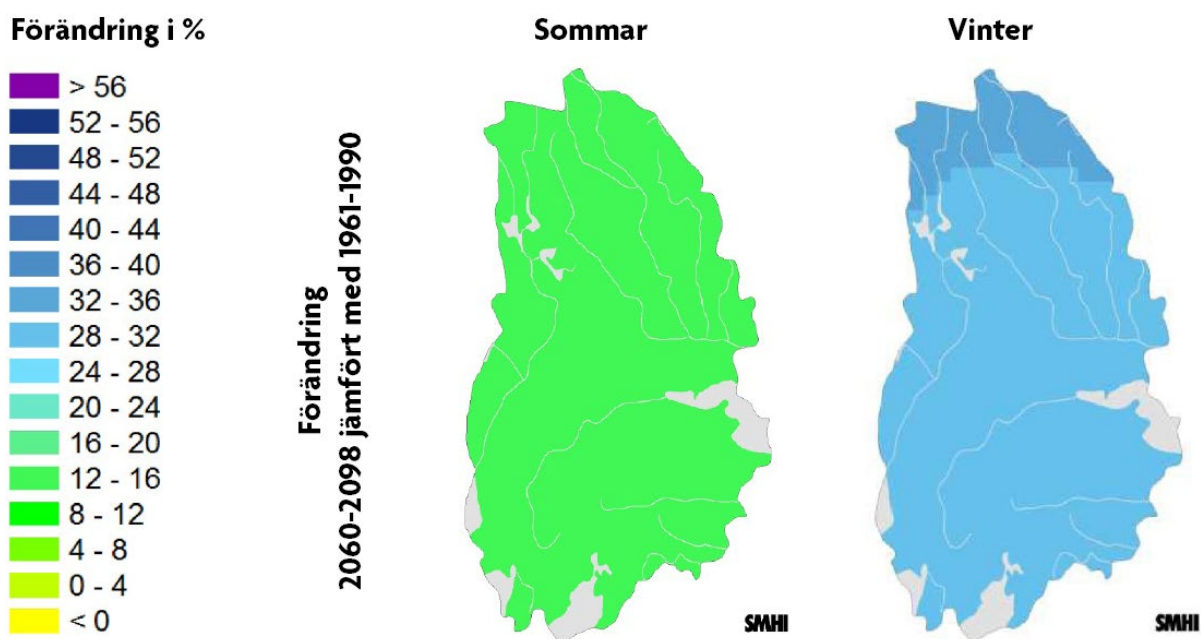
Ökad medeltemperatur och fler värmeböljor. Årsmedeltemperaturen för Örebro län beräknas öka med cirka 5 grader till slutet av seklet enligt RCP8.5. Den största temperaturökningen sker vintertid med uppemot 6 grader jämfört med referensperioden (1961–1990). Samtliga årstider visar på en förväntad temperaturökning. Sammanfattningsvis förväntas mildare och kortare vintrar, liksom varmare och längre somrar i ett framtida klimat, med höstar som håller i sig längre och vårar som börjar tidigare (9). Det varmare klimatet medför att värmeböljornas längd ökar. Medelvärde för antal dagar med värmebölja var 2,9 dagar Örebro län som helhet under perioden 1961–1990. I Lekeberg förväntas även antalet dagar med värmebölja öka med cirka 10 dagar, till cirka 14 dagar i slutet av seklet, se bild nedan.

Antal dagar med dygnsmedeltemperatur över 20°C, RCP8.5. Källa: Klimatanalys för Örebro län SMHI 2015a och för Lekebergs kommun 2021c.

Längre växtsäsong och nya växter. En tydlig effekt av temperaturökningen är att vegetationsperiodens längd förväntas öka. Längden på vegetationsperioden var 195 dagar för länet som helhet under referensperioden. Fram mot slutet av århundrandet kan vegetationsperioden komma att öka med cirka 75 dagar, vilket innebär att den i så fall pågår i nio månader. Längre växtsäsong och varmare temperaturer kommer att skapa förutsättningar för nya växtarter och djur, även skadedjur, att etableras sig, medan andra trängs undan. Samtidigt gör den längre växtsäsongen och varmare temperaturen att bevattningsbehovet kommer att öka.

Mer och kraftigare nederbörd. Nederbörden påverkas av den globala uppvärmningen, och har ökat något under de senaste drygt 20 åren. I Örebro län följer nederbördsmonstret topografin väl, så att det regnar mindre i det lägre belägna området kring Hjälmaren och mer i de höglänta områdena som Kilsbergen. Nederbörden varierar mycket från år till år. Fram till slutet av seklet beräknas nederbörden kunna öka med så mycket som drygt 20 procent, jämfört med referensperioden, mer vintertid än sommartid. Den största förändringen i Lekeberg sker på vintern och våren med 30–35 procent ökad nederbörd, se bild nedan. Även om den största regnökningen kommer ske under vinter- och vårmånaderna, så är sommaren och hösten även fortsättningsvis de mest nederbördsrika. I framtiden förväntas även antalet dagar med kraftig nederbörd och extremt korttidsregn, så kallade skyfall, att öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas extremregn öka med ca 35 procent i medel fram till slutet av seklet, jämfört med perioden 1971–2000. Betydligt fler dagar per år förväntas få mer än tio millimeter nederbörd, från 18 dagar 1961–1990 till 27 dagar i slutet av seklet, och största nederbörd per dygn liksom årets största sjudygnsnederbörd, förväntas också öka.

Förändring av medelnederbörd i Örebro län på sommaren (till vänster) och på vintern (till höger), RCP8.5, perioden 2069–2098, jämfört med perioden 1961–1990. Källa: Klimatanalys för Örebro län (SMHI 2015a) och för Lekebergs kommun (2021c).

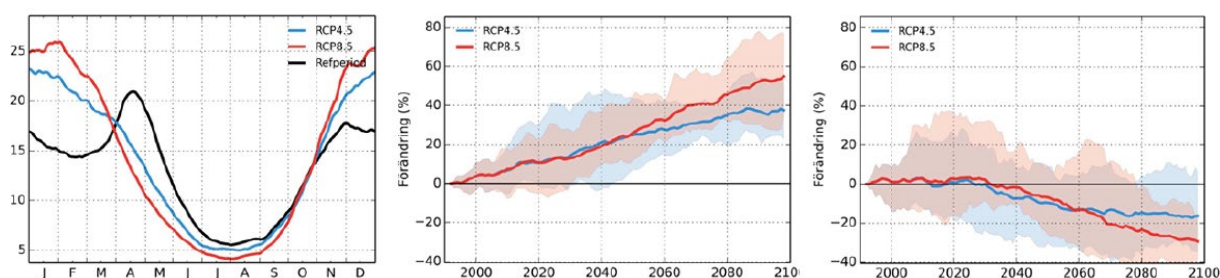
Blötare vintrar och torrare somrar. Stigande temperaturer leder till att den nederbörd som faller på vintern inte i samma utsträckning kommer att bindas upp som snö, vilket i sin tur förväntas göra vintarna betydligt blötare än idag. Vintertid kommer markfuktigheten därmed att öka. Under sommaren minskar däremot markfuktigheten trots ökade nederbördsmängder, eftersom avdunstningen samtidigt ökar i ett varmare klimat och är större än nederbörden på sommarmånaderna. Antal dagar med låg markfuktighet förväntas öka från dagens cirka tio dagar till cirka 35 dagar mot slutet av seklet (10), och därmed ökad risk för torka på sommaren.

Förändrade flöden i vattendrag. Tillrinning till vattendragen är beroende av hur nederbörd, temperatur, snötäcke, markfuktighet och avdunstning varierar och samspelar med varandra. Medeltillrinningen till vattendragen förväntas öka kraftigt under vintern, minska under vår och sommar och öka något under hösten. För Svartån och de vattendrag som rinner ut i Svartån, förväntas årsdynamiken förändras på så sätt att extremflöden generellt blir mer extrema, lågflöden sommartid lägre, och högflöden vintertid högre, se figur nedan. Den historiskt vanliga vårflo den, orsakad bland annat av snösmältning, förväntas minska. De lägre flödena under sommarperioden orsakas av den längre vegetationsperioden, då mindre volymer vatten når vattendragen eftersom det används av vegetationen. Den totala årsmedeltillrinningen i Svartån förväntas öka upp med ca tio procent fram till seklets slut, med störst förändring vintertid då medeltillrinningen ökar med 55–60 procent. Under sommaren ser medeltillrinningen under sommaren ut att minska med cirka 30 procent, se figur nedan.

Lägre grundvattennivåer vintertid. Grundvatten har stor betydelse för framför allt den enskilda vattenförsörjningen i Lekeberg och som reserv för den framtida allmänna vattenförsörjningen. Grundvattnet kan också spela roll för till exempel markens stabilitet, som kan påverkas av förändrat portryck i marken. Klimatförändringens påverkan på grundvattennivåer är komplex och beror i stor utsträckning på lokala geologiska förhållanden och variationer i nederbörd, avdunstning och växternas upptag av vatten. Grundvattenmagasin kan delas in i snabbreagerande (små) och långsamreagerande (stora) magasin (11). De snabbreagerande magasinerna finns bland annat i morän och i berg (till exempel Närkeslätten), och har stor betydelse för den enskilda vattenförsörjningen, då det är där som de flesta enskilda brunnarna finns. De reagerar snabbt på nederbörd och torka vilket gör att de är känsliga för torrperioder men även för perioder med mycket nederbörd.

Grundvattennivåer i Lekeberg. I den del av Sverige som Lekeberg ligger, ser grundvattennivåerna ut att minska under vintern och hösten, till följd av minskad eller utebliven grundvattenbildning. De långsamreagerande grundvattenmagasinen utgörs främst av isälsavlagringar (till exempel Askersundsåsen). Dessa är ofta större, sammanhängande sand- och grusavlagringar med hög genomsläpplighet vilket skapar goda möjligheter för stora grundvattenuttag, och används ofta för allmän vattenförsörjning, dock inte längre i Lekeberg. De är mindre känsliga för variationer mellan årstider medan variationerna mellan olika år kan vara större.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Till vänster - Förändring i total medeltillrinning för Svartån vid olika delar av året. Flödena förväntas bli kraftigare under vinter och höst och svagare under vår och sommar. Mitten och till höger - Förändrad total årsmedeltillrinning för Svartån, dels vintertid (mitten) dels sommartid (till vänster). Under förväntas medeltillrinningen öka med 55–60 procent. Källa: SMHI 2015a och Lekebergs kommun 2021c.

Fotnoter:

8) SMHI 2015a

9) SMHI 2015a

10) Lekebergs kommun 2021c

11) SGU 2015a

Höga temperaturer

Torka. Långa perioder av höga temperaturer kommer bli vanligare och maxtemperaturerna blir tydligt högre än idag. Ett varmare klimat ger olika effekter. Även om nederbörden ökar överlag, leder högre temperaturer samtidigt till ökad avdunstning och periodvis torka på sommaren, med låga grundvattennivåer på vissa ställen. Detta ger problem för bland annat jord- och skogsbruk i form av bland annat osäkrare skördar, ökad risk för angrepp av skadeinsekter av bland annat granbarksborre, och försämrad djurhälsa.

Värmeböljor. En ökning av medeltemperaturen, ökar också risken för mer extrema värmeböljor, vilket kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet, särskilt under de perioder när värmen är hög under hela dygnet. I Sverige är vi anpassade till ett kallt klimat och effekter av värme märks därför vid lägre temperaturer än i länder anpassade till värme, och dödligheten ökar redan vid medeltemperaturer över 11–12 grader i Norden. Individer påverkas olika men särskilt ålder och hälsotillstånd är viktiga faktorer. Problemen är ofta större i tätortsmiljöer än i glesbebyggda områden, då mängden hårdgjorda ytor är större och möjligheten till svalka i till exempel parker är mindre.

Dricksvatten. Även dricksvatten, dricksvattenkvaliteten och tillgången på dricksvatten påverkas av långvarig torka. Sinande brunnar hotar den enskilda dricksvattenförsörjningen, vilket i sin tur kan öka behovet av allmän vattenförsörjning. Torkan kan även leda till ökat bevattningsbehov inom jordbruk, parker och privata fastigheter.

Andra effekter. Utöver de direkta effekterna på hälsan kan värmeböljor också ge ökad spridning av partiklar, fler svåra skogsbränder, försämrad vattenkvalitet, bakterietillväxt och insektsrelaterade problem. Värmeböljor påverkar en större del av de samhällsviktiga sektorerna, oftast under perioder med sämre bemanning. Konsekvenser av ihållande höga temperaturer och värmeböljor kan till exempel vara (1):

- Risk för människoliv och hälsa, för känsliga eller utsatta grupper.
- Överbelastade ventilationssystem inom skola, vård och omsorg.
- Ökade kostnader för komfortkyla och kylning av livsmedel under sommaren
- Risk för ökade bakterie- och insektsproblem
- Försämrad badvattenkvalitet

Åtgärder. I Sverige är byggnader och infrastruktur främst anpassade för kallare förhållanden. Här kan till exempel åtgärder som markiser och skuggande träd vid bebyggelse och på offentliga platser spela stor roll för möjligheter till svalka, liksom klimatanläggningar i känsligare miljöer som äldreboenden och vårdcentraler (2). Riskerna för dricksvattenförsörjningen behöver hanteras inom ramen för kommunens strategiska vattenplanering.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Lekebergs kommun 2021c

2) SMHI 2011a

Regn och skyfall

Ökat regn. En ökning av årsmedelnederbörden och nederbörden vintertid kan leda till konsekvenser för bebyggelse och infrastruktur. Med ökad tillrinning stiger grundvattennivåer och markstabilitet kan förändras. Ett fuktigare klimat med mer nederbörd tillsammans med högre temperaturer kan leda till ökade underhållskostnader för byggnader, bland annat på grund av fler fukt- och mögelskador i exempelvis krypgrunder.

Skyfall. Utöver mer regn överlag, förväntas extrema regn att öka i framtiden och med detta risken för allvarliga översvämningar. När det regnar mycket kraftigt, hinner inte marken och dagvattensystemen absorbera vattnet tillräckligt snabbt och vattnet svämmas istället över markytan. När den byggda miljön översvämmas får det konsekvenser för samhället, genom att människors liv och hälsa hotas, bebyggelse eller infrastruktur skadas, föroreningar sprids, och naturmiljö och kulturarv skadas, och så vidare. Vägar, el- och VA-system är inte utformade för denna typ av extremhändelser, vilket kan leda till allvarliga konsekvenser som till exempel:

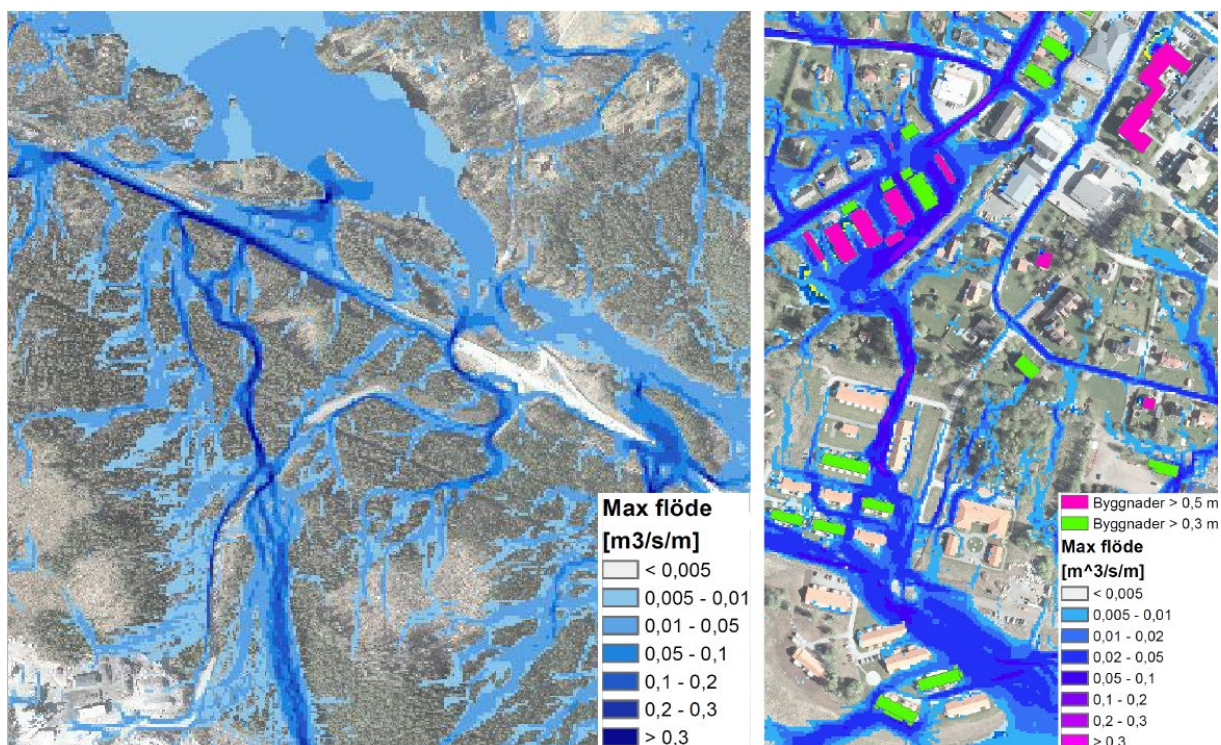
- Risk för människoliv. Personer kan bli instängda i fordon, viadukter eller underjordiska utrymmen.
- Samhällsviktiga funktioner kan slås ut om viktig verksamhet eller centrala installationer översvämmas, till exempel elavbrott.
- Allvarliga trafikstörningar kan uppstå när vägar blir översvämmade och inte längre är farbara, vilket leder till ingen eller begränsad framkomlighet. Framkomligheten för ambulans, räddningstjänst, hemtjänst och annan trafik hotas. Bebyggelse riskerar att bli helt isolerad från omvärlden.
- Stora flödeshastigheter och vattenmängder kan leda till erosion, ras av vägtrummor, underminering och bortspolning av vägar.
- Skador på byggnader och infrastruktur, i första hand källaröversvämningar, genom att vatten från överbelastade ledningsnät trycks upp genom golvbrunnar eller tränger in genom väggar och garagedörrar, eller att vatten på markytan tränger in.

Framkomlighet på vägar. En allvarlig konsekvens av skyfall är när gator och vägar svämmas över så att de inte längre är farbara. Vägar med ett vattendjup på minst två decimeter är svåra att använda för personbilar, och vid 3 decimeter är de inte längre farbara (1). Konsekvenserna kan drabba många, i värsta fall hela byar eller tätortsdelar, och kan bli allvarliga om de varar länge, då ambulans, räddningstjänst, hemtjänst och annan trafik inte kommer fram. Vid en översiktlig granskning av den framtagna skyfallsmodelleringen, kan man konstatera uppenbara problem för framkomligheten på E18, se bild nedan till vänster, och troliga problem på 204 och på flera vägar i det mindre vägnätet. Hur stora dessa risker är föreslås utredas vidare i den fortsatta planeringen, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Befintlig bebyggelse. Risken för att byggnader svämmas över vid kraftig nederbörd, är generellt sett störst i lågpunkter där vatten kan ta sig ytledes in i byggnader. I den översiktliga klimatanalysen, har byggnader som riskerar att drabbas av översvämning vid ett modellerat 100-årsregn identifierats, se bild ovan till höger och tabell nedan. Analysen visar att cirka 400 byggnader, varav cirka 20 med samhällsfunktioner riskerar att översvämmas med minst 50 centimeter maximalt vattendjup, ett vattendjup som kan leda till en stor skada på byggnaden, inventarier eller infrastruktur. Cirka 1000 byggnader riskerar att översvämmas av 30 centimeter vatten och cirka 5000 av 10 centimeter. Att byggnader översvämmas betyder inte nödvändigtvis att en skada uppstår, utan beror bland annat på vattendjup, vattenhastighet och byggnadens sårbarhet. För att förebygga skador vid skyfall behöver dagvatten fördröjas i högre utsträckning och mer systematiskt än idag, se avsnitt *Vatten- och avloppshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Till vänster - Maximala flöden på E18 vid avfarten mot Lekhyttan och sjön Leken, enligt modellering för år 2100 av ett 100-årsregn med sex timmars varaktighet och en klimatkfaktor på 1,3. Till höger - Byggnader i södra Fjagesta som riskerar att översvämmas med ett maximalt vattendjup på minst 30 cm (gröna) eller minst 50 cm (rosa) vid ett modellerat 100-årsregn med sex timmars varaktighet och en klimatkfaktor på 1,3. Källa: Översiktlig klimatanalys, Lekebergs kommun 2021c.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Dagvatten, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

ANTAL BYGGNADSTYP	> 10 cm maxhöjd	> 10 cm efter 8 tim	> 30 cm maxhöjd	> 30 cm efter 8 tim	> 50 cm maxhöjd	> 50 cm efter 8 tim
Bostad flerfamiljshus	64	11	14	4	4	2
Bostad småhus	1 329	236	254	84	89	34
Ekonomibyggnad	15	3	5	1	-	-
Industri	46	22	19	10	9	6
Komplementbyggnad	3 415	699	708	244	278	126
Samhällsfunktion	100	31	35	16	19	8
Verksamhet	25	7	9	6	2	2
Övrig byggnad	22	8	6	3	4	1
Totalt	5 016	1 017	1 050	368	405	177

Tabell som visar antal byggnader som drabbas av ett modellerat 100-årsregn på sex timmar år 2100, genom ett maximalt vattendjup (maxhöjd) på minst 10 cm, 30 cm eller 50 cm, och ca två timmar efter regnets slut (efter 8 h). En klimatkfaktor som motsvarar ett regn som kan uppstå i det klimat som förväntas råda år 2100 har använts i modelleringen. Källa: Lekebergs kommun (2021c).

Planering och prövning av ny bebyggelse. Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel klimatrisker. Det innebär att kommunen vid planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder i befintliga eller nya områden, måste göra en bedömning av lämpligheten med hänsyn till bland annat risken för översvämning vid skyfall. Som stöd för den bedömningen har den översiktliga klimatanalysen tagits fram, och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningsrisker till följd av både skyfall (fallande vatten) och höga flöden (stigande vatten). För skyfall har maximalt vattendjup om en decimeter eller mer från skyfallsmodelleringen använts som avgränsning.

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden pekats ut som *Bedömningszon översvämning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Teknisk infrastruktur. Utöver vägar och bebyggelse kan påverkan på den tekniska infrastrukturen ge stor påverkan på andra samhällsfunktionerna, till exempel VA- och elförsörjningen. Skador på reningsverk, VA-nät, pumpstationer etc. kan leda till avbrott i vattenförsörjning, avloppsbehandling och dagvattenavledning, vilket i sin tur kan förstärka översvämningssituationen eller orsaka spridning av föroreningar. Översvämningar kan också leda till elavbrott vilket ger problem med allt från ekonomiska transaktioner till uppvärmning av hus. Dessutom riskerar översvämmande vatten att bli strömförande i kontakt med el med risk för liv. Det är därför viktigt att på olika nivåer arbeta för att säkra den tekniska försörjningen mot dessa översvämningsrisker.

Föroreningsspridning. Vid översvämning orsakad av kraftig nederbörd är risken stor för spridning av föroreningar från till exempel förorenad mark, deponier och avloppsanläggningar, vilket ger skador på miljö- och hälsa. Översvämning kan leda till förorenings spridning genom:

- Bräddning av avloppsvatten till recipient, till exempel vattendrag eller sjö, då allmänna och enskilda reningsverks kapacitet överskrids
- Upptränkning av avloppsvatten i bebyggelse eller på gata via exempelvis golvbrunnar.
- Punktutsläpp från olycka, industri, skadad cistern eller liknande.
- Diffus spridning av lättlösliga/lättnobiliserade förorenande ämnen när vatten flödar över områden som normalt inte är vattentäckta, till exempel från deponier, förorenad mark, oljecisterner och liknande.

Fördröjning av dagvatten. Tätorterna avvattnas i huvudsak genom ledningsnäten för dagvatten. Eftersom ledningsnätet varken kan eller bör dimensioneras för extrema nederbördstillfällen kommer situationer att uppstå då ledningsnätets kapacitet överskrids. Vatten rinner då på ytan till lågt liggande områden där det blir stående. Därifrån måste vatten antingen avledas via ledning eller infiltrera på genomsläppliga ytor. Om vatten inte avleds eller infiltrerar tillräckligt snabbt uppstår översvämning. För att minska riskerna för skador på befintlig och ny bebyggelse både lokalt och i lägre liggande områden är det därför viktigt, dels att dagvatten fördröjs och avleds på ett lämpligt sätt, se kapitel *Teknisk försörjning*, dels att markens genomsläpplighet är hög.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Hårdgjorda ytor. När nya områden bebyggs ökar andelen hårdgjorda ytor vilket minskar dagvattnets möjlighet att infiltrera naturligt i marken. Detta kan motverkas genom att andelen genomsläpplig markyta regleras i detaljplan och/eller att krav på marklov införs för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet (2).

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att underlätta för nederbörd att infiltrera marken och förebygga översvämning och förorenings-spridning. Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Lekebergs kommun 2021c

2) 2010:900 plan- och bygglagen kapitel 9 § 12

Höga flöden

Svartån. Svartån är kommunens största vattendrag och merparten av Lekeberg ligger inom Svartåns avrinningsområde. Svartån har några sträckor som redan idag är utsatta för hög översvämningsrisk. I och med att Svartåns högflöden förväntas bli allt högre i framtiden är det sannolikt att översvämningsproblematiken kan komma att öka. Åsystemet är reglerat på ett flertal ställen med över 90 dammar registrerade (1) i avrinningsområdet uppströms, vilka kan påverka flödena. Förutom påverkan av reglering så påverkas flödena i Svartån även av omkringliggande markavvattning, vilket längs delar av Svartån omfattar stora markarealer. Markavvattningsföretagen har vanligtvis anlagts för att avvattna jordbruksmark och förbättra förutsättningarna för odling, men innebär också att avrinnande vatten når Svartån snabbare.

Framkomlighet på vägar. Risken för översvämningsrisker på gator och vägar till följd av höga flöden i vattendrag, är betydligt mindre än vid skyfall. Den genomförda analysen påvisar ingen större påverkan på vägar i kommunen med avseende på höga flöden i Svartån, med undantag för vägen mellan Knista och Nybble/Norra Folkavi som riskerar att ställas under vatten då översvämningen breder ut sig kring Hidingebro. Vid väldigt höga flöden i Svartån, till exempel i samband med kraftiga regn, kan dock risker finnas för samtliga broar över ån, beroende på vattendjup och bronns läge över ån. Det bör noteras att det inte finns översvämningskarteringar för andra år, vilket innebär att konsekvenser på infrastruktur längs dessa inte går att bedöma i nuläget.

Befintlig bebyggelse. Med utgångspunkt från MSB:s översvämningskartering (2) kan man konstatera att det är förhållandevis få byggnader, som riskerar att drabbas av översvämning till följd av höga flöden i Svartån, enligt ett 100-årsflöde, se figur nedan. Den översiktliga klimatanalysen (3) visar att knappt 50 byggnader, varav fyra med samhällsfunktioner riskerar att drabbas av ett 100-årsflöde, och cirka 120 byggnader, varav fem med samhällsfunktioner vid ett beräknat högsta flöde.

ANTAL BYGGNADSTYP	100-årsflöde	200-årsflöde	Beräknat högsta flöde, BHF
Bostad småhus	7	8	26
Industri	1	1	1
Komplementbyggnad	32	33	83
Samhällsfunktion	4	4	5
Övrig byggnad	2	2	3
Totalt	46	48	118

Tabell som visar antal byggnader som drabbas av ett 100-års-, 200-årsflöde och beräknat högsta flöde (BHF). Flödena är klimatanpassade och motsvarar flöden som förväntas år 2100. Källa: Översiktlig klimatanalys Lekebergs kommun, 2021.

Planering och prövning av ny bebyggelse. Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel klimatrisker om det finns risk för översvämning vid höga flöden. Det innebär att kommunen vid planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder i befintliga eller nya områden, måste göra en bedömning av lämpligheten med hänsyn till bland annat risken för översvämning vid höga flöden. Som stöd för den bedömningen har den översiktliga klimatanalysen tagits fram (4), och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningens risker till följd av både skyfall och höga flöden. För höga flöden har beräknat högsta flöde (BHF) från MSB:s kartering av Svartån, Garphytteån och Täljeån använts. Observera att alla sjöar och vattendrag i kommunen inte är översvämningsskaterade.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

I översiktsplanen har utredningsområden med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Jordbruksmark. Även mindre översvämningar och skyfall kan innebära en stor ekonomisk skada för jordbruksföretagen eftersom det kan leda till sämre avkastning, markskador, ökade arbets- och produktionskostnader, sämre utnyttjande av fasta anläggningar, förluster av växtnäring och en ökad användning av bekämpningsmedel (5). Vid översvämning utsätts marken för översvämning under olika lång tid. Varaktigheten av översvämningen påverkar hur mycket marken skadas. De flesta grödor klarar att stå under vatten maximalt en till tre dagar. En annan faktor som kan påverka skadans omfattning är tidpunkten på året då översvämningen inträffar, till exempel om händelsen inträffar på vintern eller strax före skörd. I vattenmättad mark kan strukturstabiliteten påverkas då den trafikeras med tunga maskiner, och markpackningsskador kan ge effekter på marken under lång tid efter översvämningens avslut (6). Även grödan kan skadas påtagligt om marken är vattenmättad för länge. En översvämning kan också förskjuta tidskritiska moment i jordbruksarbetet, vilket kan få stora ekonomiska konsekvenser för den enskilde jordbrukaren. Med ytavrinning kan utsäde, nysådd gröda och gödsel spolats bort, samtidigt som ogräs kan tillföras jordbruksmarken. Även djurhållande lantbruk är ekonomiskt utsatta för översvämningsskador då dessa kan tvingas ersätta egenproducerat foder med inköpt foder (7). Störst risk för översvämning finns på jordar som tidigare dikats ut och sjösänkts, såsom området öster om Hidingebro, norr om Teen och Skagerhults mosse och öster om Kräcklinge. Läs mer om jordbruksmark i kapitel *Areella näringar*.

Översvämning vid Hidingebro våren 1977, vid ett flöde med återkomsttid om cirka 50 år. Foto: Roland Eneflod. Källa: Översvämningar i Örebro län, Länsstyrelsen, 2011 och Översiktlig klimatanalys Lekebergs kommun, 2021.

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Örebro län 2025c

2) MSB 2013b

3) Lekebergs kommun 2021c

4) Lekebergs kommun 2021c

5) Jordbruksverket 2016a

6) Jordbruksverket 2016a

7) Lekebergs kommun 2021c

Erosion, ras och skred

EROSION

Erosion är den nednötning och transport av jord och berg som sker naturligt och som orsakas av bland annat vind, rinnande vatten och vågor. Det är en ständigt pågående naturlig förändringsprocess i landskapet, som anpassar branter och slänter till ett jämviktsläge. Små förändringar av denna jämvikt som förändrar markens stabilitet, kan utlösa skred eller ras, vilket kan orsakas till exempel av människans ingrepp i naturen och/eller av fler och kraftigare skyfall. Erosion innebär att material transporteras bort från den plats som eroderar, till en annan plats där eroderat material stannar upp och ackumuleras. Detta är ofta en långsam process som kan ta år eller årtionden, men förloppet kan också vara snabbt vid extrema väderhändelser. Regnvatten som flödar över markytan vid kraftiga skyfall eller höga flöden i ett vattendrag är tillfällen då erosionen på en plats kan vara mångdubbelt större än normalt. I sådana situationer kan mängden material som eroderas under några få timmar vara större än mängden material som har eroderat de senaste årtiondena, vilket medför risker för människor, natur, byggnader och infrastruktur. (1)

Två förutsättningar för erosion är tillgång på erosionskänsligt jordmaterial och ett flöde som är tillräckligt stort för att loss göra och transportera materialet. Om flödet minskar avsätts materialet igen. De mest erosionsbenägna jordarna är välsorterade jordarter med en kornstorleksfördelning motsvarande finsand och mellansand. Mindre välsorterad jord som morän, är mindre erosionsbenägen (2). Erosionen längs vattendrag och sjöstränder påverkar såväl naturområden som den bebyggda miljön. Påverkan är både direkt, genom skada eller förlust av mark eller byggnader, och indirekt genom restriktioner för markutnyttjande, transporter med mera. Dessutom kan erosionen leda till försämrad stabilitet i slänter, och ökad risk för ras och skred (3).

Erosionsrisker i Lekeberg. I Lekeberg finns risk för erosion längs med Svartån, Garphytteån och de flesta sjöar i kommunen, vilka behöver analyseras vidare i samband med förändrad markanvändning.

Planering och prövning av ny bebyggelse. Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel klimatrisker. Det innebär att kommunen vid planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder i befintliga eller nya områden, måste göra en bedömning av lämpligheten med hänsyn till bland annat risken för erosion. För att identifiera riskområden för erosion har följande kartsikt (4) använts:

- Stränders jordart och eroderbarhet (eroderbara jordarter).

I översiktsplanen har utredningsområden med risk för erosion pekats ut som *Bedömningszon erosion*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON EROSION (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) SGI 2024c

2) SGI 2024c

3) SGI 2009a

4) SGI 2025a, SGI:s kartverktyg

RAS OCH SKRED

Ras och skred sker naturligt i känsliga områden men det är många gånger människans påverkan vid exploatering och förändrad markanvändning som initierar ras och skred. Ras och skred är snabba massrörelser i jordtäcket eller i berggrunden, som kan skada människor och orsaka stora skador på infrastruktur och byggnader, inom det drabbade området, men även påverka intilliggande områden (5). I en stabil slänt är de mothållande krafter som förhindrar massrörelse större än de pådrivande krafter som driver massrörelse. Ras eller skred uppstår när de pådrivande krafterna överskrider de mothållande. Ett jordskred är en sammanhängande massrörelse som uppstår i slänter som har blivit, instabila och förekommer främst i finkorniga silt- och lerjordar, se figur nedan. I brantare terräng faller material nedför slänten i fritt fall och kallas för ras. Släntstabiliteten avgörs av jordarternas egenskaper, grundvattenförhållanden och topografi (6). Förändrad stabilitet beror på en eller flera av följande faktorer:

- Ökad belastning i släntens överkant, exempelvis ny bebyggelse
- Minskade mothållande krafter, exempelvis erosion eller schaktning vid släntfot. Även sjunkande havs- eller sjönivåer kan leda till minskade mothållande krafter
- Försämrade hållfasthet i jorden till följd av hög grund vattennivå och ökat portryck.

Ökande risker. Klimatförändringarna påverkar flera faktorer av betydelse för skred och ras, till exempel ökad avrinning, ökad nederbörd och intensiva regn som kan leda till slamströmmar och ravinbildning, förhöjda grundvattennivåer som påverkar porvattentryck och jordens hållfasthet, temperaturfluktuationer, eller ändrade förutsättningar för vegetation. Ofta är det flera faktorer som bidrar till att skred kan utlösas. Den ökning av nederbörd, avrinning och intensiva regn som förväntas i framtiden kan få konsekvenser för markens egenskaper och därmed ändra förutsättningar för skred (7). I den del av Sverige som Lekeberg ligger förväntas risken för ras och skred att öka under de närmaste 100 åren (8), se bilden nedan.

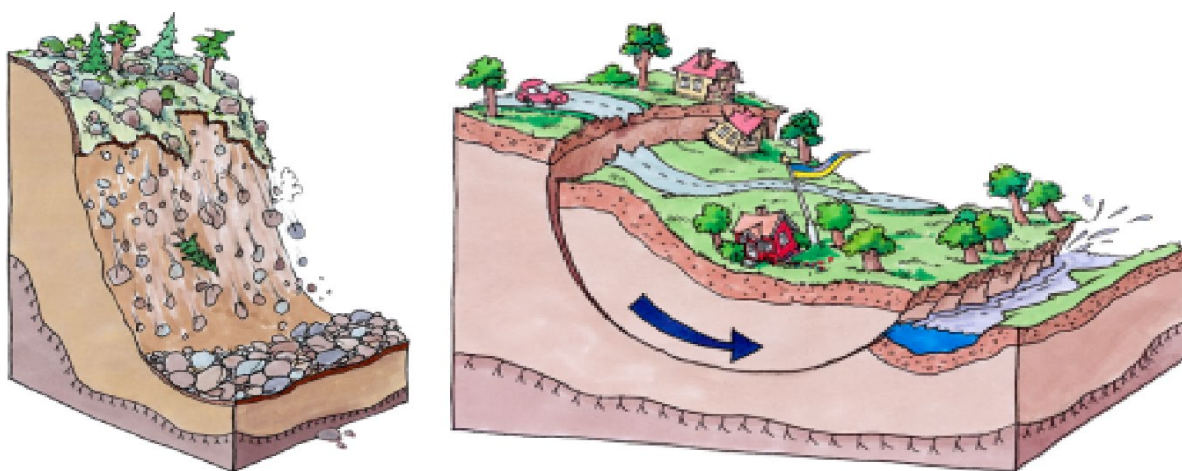
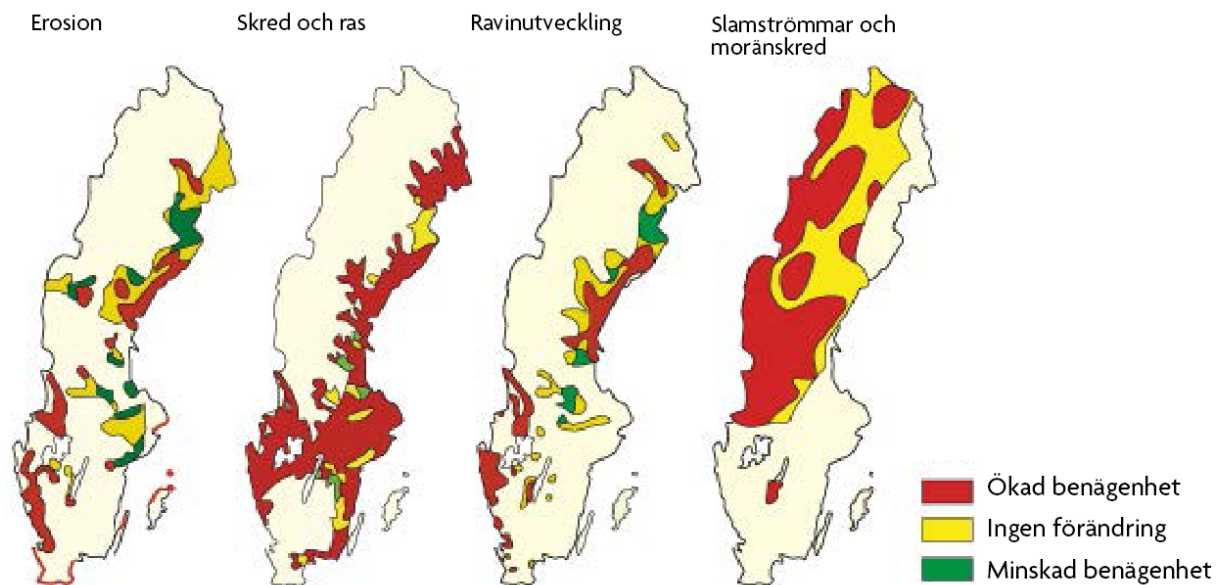

Illustration av ras (till vänster) och skred (till höger). I ett ras rör sig de enskilda partiklarna fritt i förhållande till varandra, medan det i ett skred däremot är en sammanhängande massa av jord eller en del av en bergslänt som kommer i rörelse. Ras och skred kan utlösas av riklig nederbörd eller mänskliga ingrepp i naturen, och kan båda inträffa utan förvarning. Illustration Robert Källgren. Källa: SGI 2024b.

Klimatförändringens inverkan på jordrörelser de närmaste hundra åren jämfört med perioden 1961–1990. Av den andra kartan framgår att risken för ras och skred ökar Lekeberg. Källa: Lekebergs kommun 2021c och SGI 2007a.

Instabilitetsrisker i Lekeberg. Det har inte förekommit några kända skred i Lekeberg, men det finns områden som identifierats som potentiella riskområden för skred och som behöver analyseras vidare i samband med exploatering. Med anledning av den ökade risken i samband med klimatförändringar bör riskerna uppmärksammas i den fortsatta planeringen.

Planering och prövning av ny bebyggelse. Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel klimatrisker. Det innebär att kommunen vid planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder i befintliga eller nya områden, måste göra en bedömning av lämpligheten med hänsyn till bland annat risken för ras. För identifiering av riskområden för ras och skred har följande kartsikt (9) använts:

- Förutsättningar för skred i (lera och silt)
- Förutsättningar för ras (sand och grus intill vattendrag)
- Aktsamhetsområden baserade på efterbearbetad lutningsanalys
- Aktsamhetsområden baserade på närhet till vatten (högsta kustlinjen samt fasta jordarter)

I översiktsplanen har utredningsområden med risk för ras och skred pekats ut som *Bedömningszon ras och skred*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON RAS OCH SKRED (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) SGI 2024c

6) Lekebergs kommun 2021c

7) Lekebergs kommun 2021c

8) SGI 2007a

9) SGI 2025a, SGI:s kartverktyg

OMRÅDEN SOM KAN PÅVERKAS AV EXPLOATERING OCH SKOGSBRUK

Instabila slänter. Inom områden med mycket kraftig lutning och i raviner finns det förutsättningar som gör att erosion, ras eller slamströmmar kan uppstå (10). I områden med mycket kraftig lutning kan dessa jordrörelser även påverka angränsande områden med kraftig lutning. Dessutom kan omkringliggande områden påverkas av rasande jordmassor från slänter, så att till exempel infrastruktur, bebyggelse eller vattentäkter påverkas eller skadas.

Påverkan. Alla åtgärder i sådana känsliga områden som påverkar mängden vatten i marken eller vegetationen på marken, ökar risken för erosion, ras eller slamströmmar. (11). Det innebär att områdena är känsliga för exploatering, skogsbruk och avverkning och att hänsyn behöver tas till riskerna.

Påverkansområden i Lekeberg. Områden med mycket kraftig lutning och påverkansområden finns i Lekeberg framför allt vid Garphytteån och i Kilsbergen.

Planering och prövning av ny bebyggelse. Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel klimatrisker. Det innebär att kommunen vid planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder i befintliga eller nya områden, måste göra en bedömning av lämpligheten med hänsyn till bland annat risken för påverkan vid erosion eller ras. För att identifiera dessa riskområden har följande kartsikt (12) använts:

- Instabila slänter med mycket kraftig lutning (över 25°, alla jordarter utom berg eller lera, slänthöjd över 15 meter, yta över 500 kvadratmeter)
- Angränsande slänter med kraftig lutning (10°-25°, alla jordarter utom berg eller lera, 200 meter ovan respektive nedan slänter med mycket kraftig lutning)
- Område som kan påverkas vid ras (inom 50 meter från angränsande slänt med kraftig lutning)

I översiktsplanen har utredningsområden med risk för påverkan av erosion eller ras pekats ut som *Bedömningszon påverkan erosion eller ras*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON PÅVERKAN EROSION ELLER RAS (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

10) för alla jordarter inkluderade utom lera och berg

11) Skogsstyrelsen 2025a

12) SGI 2025a, SGI:s kartverktyg

Tekniska olycksrisker

Planeringsinriktning Tekniska olycksrisker

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Uppmärksamma och förebygg riskerna för olyckor med farligt gods, drivmedelsstationer och andra tekniska anläggningar

Plötsliga olyckor med stor påverkan

Tekniska olyckor. I samhället förekommer transporter och verksamheter där olyckor kan uppstå som påverkar omgivande människor och miljö. Med tekniska olyckor avses oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering.

Brand och släckning. Till tekniska olycksrisker hör också brand, som kan uppstå av många olika orsaker och på olika platser. När en brand ska släckas behövs brandvatten och släckvatten som rinner av efter släckningen behöver hanteras så att det inte förorenar miljön. Kommunerna behöver därför ha en sammanhållen planering för brand- och släckvattenhantering där brandskydd, miljöskydd och säker dricksvattenförsörjning tillgodoses. En brand- och släckvattenplan bör tas fram i den fortsatta planeringen för att säkerställa att det finns tillgång till tillräckligt med vatten för att släcka bränder, samtidigt som man beaktar miljöskydd och säker dricksvattenförsörjning. Planeringen för brand- och släckvatten behöver ske i nära samverkan mellan VA-huvudmannen, räddningstjänsten, kommunens miljötillsyn fysiska planering. Se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Hänsyn i planeringen. Ett sätt att minska olycksriskerna är att i den fysiska planeringen lokalisera och utforma byggnader och markanvändning med hänsyn till de risker som finns, vilket både plan- och bygglagen och miljöbalken ställer krav på. Exempel på tekniska olycksrisker som kan hanteras i översiktsplaneringen är farlig verksamhet, transportleder för farligt gods, drivmedelsstationer och gasledningar. I Lekeberg är det framför allt transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer som utgör tekniska olycksrisker.

Transport av farligt gods

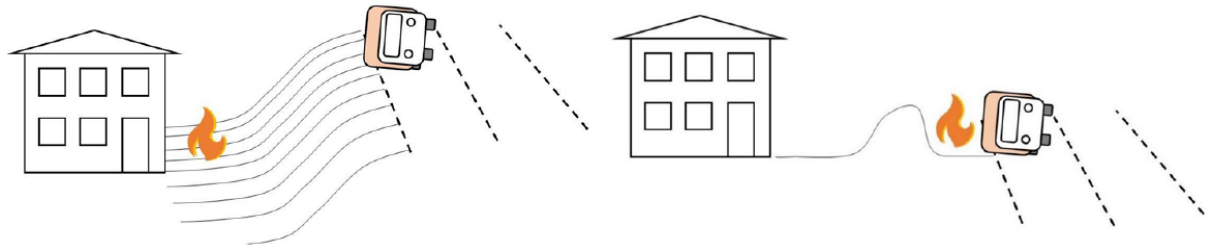
Farligt gods är ett samlingsbegrepp för varor och ämnen som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre hot som stöld eller skadegörelse. Det handlar om ämnen och föremål som transporteras på vägar, järnvägar men också till sjöss och i luften, och som kan ha explosiva, brandfarliga, giftiga, radioaktiva eller frätande egenskaper. Exempel på farligt gods är bensin, gasol, svavelsyra, arsenik, radioaktiva ämnen, fyrverkerier, litiumbatterier och sprayburkar.

Transportleder. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för fordon som transporterar farligt gods. Vägnetet är indelat i primärt och sekundärt rekommenderade transportleder för farligt gods. De primära lederna bildar ett huvudvägnet för genomfartstrafik medan sekundära leder är avsedda för lokala transporter till och från de primära transportlederna. Farligt gods får även transporteras på andra vägar än rekommenderade transportleder för farligt gods, om det inte vägen har ett förbud för transporter av farligt gods. Riskerna ska således beaktas om det är sannolikt att farligt gods kommer transporteras på en väg oavsett om transportleden är rekommenderad eller inte (1).

Planering. Transporter av farligt gods är en viktig aspekt att beakta när ny bebyggelse planeras intill transportanläggningar, när ny transportinfrastruktur planeras och när markens användning ska förändras på annat sätt. Planeringen ska inriktas på att dessa transporter sker trafiksäkert och inte i anslutning till tätbebyggda områden, vattentäkt, värdefulla naturområden och andra särskilt sårbara områden.

Skydd mot olyckor. Eftersom farligt godsolyckor har ett mycket brett spektrum beroende på framför allt ämnen och utsläppsmängder, så ger inte avstånd och skyddsåtgärder något absolut skydd i händelse av en olycka med farligt gods. Men för flertalet av möjliga olyckor är påverkansområdet inom några tiotals meter upp till cirka 100 meter. Avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att, för flertalet olyckor, begränsa de omedelbara konsekvenserna, ge tid till utrymning samt att förbättra möjligheterna för insatsstyrkor att hantera situationen. Det övergripande syftet är att ge en acceptabel personsäkerhet, inte att förhindra egendomsskada (2).

Riskhanteringsområde. En riskbedömning bör alltid göras inom ett riskhanteringsavstånd på 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods, räknat från vägkant eller närmaste räls. Inom riskhanteringsområdet bör en riskbedömning alltid genomföras för att reda ut hur förutsättningarna ser ut och om det krävs särskilda skyddsåtgärder. Hur topografin ser ut kan till exempel vara en avgörande faktor för hur stor risken för olycka är.

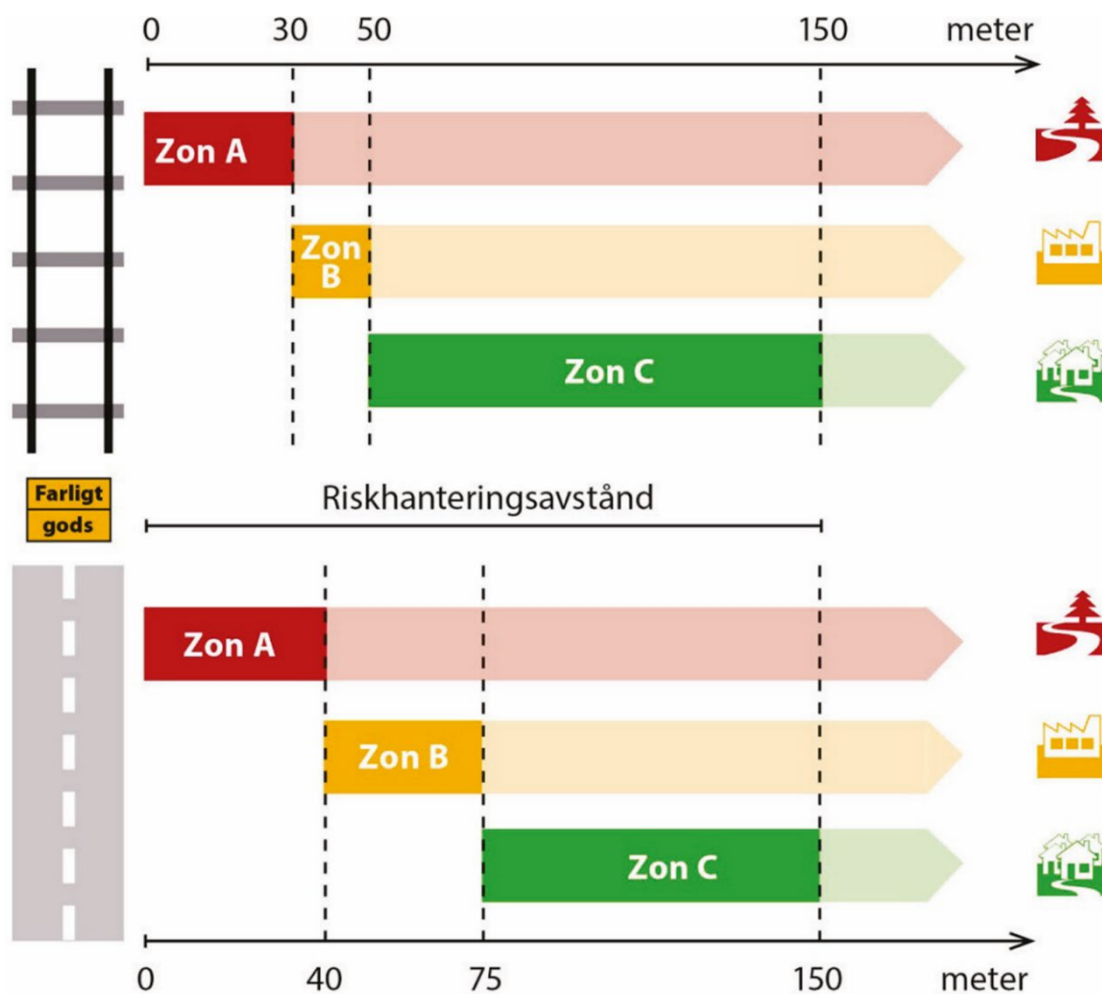
Topografin spelar roll vid bedömningen. Den kan innebära att brandfarliga vätskor riskerar att spridas, och därmed öka risken för närliggande bebyggelse (övre bild) eller den kan medföra att brandfarliga vätskor inte kan spridas, och därmed minska risken för närliggande bebyggelse. Källa: Länsstyrelsen Uppsala län 2023a.

Bebyggelsefritt avstånd. Skyddsavstånd från transportleder med farligt gods är generellt att föredra framför andra skyddsåtgärder. Detta gäller i synnerhet vid samhällsviktig verksamhet, mycket känslig markanvändning och viktig infrastruktur. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från närmaste räls respektive vägkant bör upprätthållas runt riskobjekt, till exempel på ömse sidor om väg och järnväg, för att begränsa konsekvenser av en olycka och underlätta för räddningsinsatser att komma fram (3).

Rekommenderade skyddsavstånd. Inom riskhanteringsavståndet om 150 meter ökar generellt kraven på skydd ju kortare avståndet mellan farligt godsleden, och den föreslagna markanvändningen är och ju känsligare markanvändning som föreslås, se bild nedan. Generellt är skyddsavstånd att föredra framför andra skyddsåtgärder. Byggnation och markanvändning inom riskhanteringsområde bör ske enligt följande principer (4):

- Zon A (väg 0–40 meter, järnväg 0–30 meter) – Trafik, ytparkering (det vill säga på mark), odling och djurhållning, obemannad drivmedelsförsörjning vid väg (inte järnväg)
- Zon B (väg 40–75 meter, järnväg 30–50 meter) – Industri, verksamheter, kontor, friluftsliv och camping, tekniska anläggningar, övrig parkering, övrig drivmedelsförsörjning
- Zon C (väg 75–150 meter, järnväg 50–150 meter) – Bostäder, skola, vård, centrum, detaljhandel, tillfällig vistelse, besöksanläggningar

Riskutredning. Inom 0–75 meter från farligt godsleden behöver en riskutredning tas fram vid förändrad markanvändning. En riskutredning kan vara mer eller mindre utförlig. I vissa fall kan det räcka med en kartläggning av vad som transporteras på vägen/järnvägen, hur många transporter som passerar planområdet och hur topografin ser ut tillsammans med ett resonemang kring riskbilden. I andra fall krävs det en detaljerad riskutredning med beräkningar av sannolikhet och konsekvens för olyckor med farligt gods. Det går inte att ge en allmän rekommendation för vid vilket avstånd som en riskutredning behöver vara detaljerad eftersom riskbilden skiljer sig avsevärt mellan olika planförslag. Generellt kan man dock säga att ju kortare skyddsavstånd desto större krav på en utförlig riskutredning. Inom 75–150 meter behöver det vanligtvis inte tas fram någon riskutredning, utan oftast räcker det att beskriva avståndet till vägen för att länsstyrelsen ska anse att riskerna har blivit beaktade.

Zon A	Zon B	Zon C
G – drivmedelsförsörjning (obemannad) L – odling och djurhållning P – parkering (ytparkering) T – trafik	E – tekniska anläggningar G – drivmedelsförsörjning (bemannad) J – industri K – kontor N – friluftsliv och camping P – parkering (övrig parkering) Z – verksamheter	B – bostäder C – centrum D – vård H – detaljhandel O – tillfällig vistelse R – besöksanläggningar S – skola

Rekommenderade skyddsavstånd mellan transportleder för farligt gods och olika typer av markanvändning. Avstånden mäts från den närmaste väggkanten respektive närmaste spårmit. Källa: Länsstyrelsen Stockholm 2016a.

Farligt gods i Lekeberg. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. De största transportmängderna går på motorvägen genom kommunen som är en primärt rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 204 är en sekundärt rekommenderad transportled för farligt gods.

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Stockholms län 2016a

2) Länsstyrelsen Hallands län 2011a

3) Länsstyrelsen Uppsala län 2023a

4) Länsstyrelsen Stockholms län 2016a

Drivmedelsstationer

Drivmedel. Med drivmedelsstation avses en tankplats för olika typer av drivmedel såsom bensin, diesel, etanol, truckdiesel, fordonsgas, vätgas och/eller laddning av el. Räddningstjänsten har tillsyn när det gäller riskfrågor och miljöenheten när det gäller miljöpåverkan.

Risker och avstånd. Kring en drivmedelsstation finns risk för brand, men också för utläckage och föroreningar på grund av exempelvis spill av drivmedel och oljor till mark och vattendrag. För omgivningen innebär en sådan anläggning också risk för störningar i form av ofta omfattande fordonstrafik även nattetid, buller, avgaser och ljusstörningar från strålkastare. För omgivningen finns också risk för långsiktiga hälsoeffekter orsakade av avgaser och lättflyktiga kolväten, till exempel bensen, som avgår från fordon och vid tankning och påfyllning av tankar. Det riktvärde för skyddsavstånd som rekommenderas av Boverket (5) är 100 meter, där 50 meter motiveras av riskhänsyn och det resterande skyddsavståndet av buller, lukt, ljusstörningar och luftföroreningar (6). Vid nyetablering bör ambitionen vara att hålla 100 meter från drivmedelsstationen till bostäder, daghem, skola, äldreboende, vårdcentral och samlingsplatser, medan andra användningar kan ligga närmare.

Tankbilsolycka på motorväg E6 utanför Falkenberg 2005. Foto: Anders Wallins. Källa: Länsstyrelsen Hallands län 2011a.

Drivmedelsstationer i Lekeberg. Det finns för närvarande fyra drivmedelsstationer i kommunen, i Lekhyttan, Fjugesta, Gropen och Mullhyttan. Utöver det kan det finnas det företag och jordbrukare som har egna cisterner.

I översiktsplanen införs ett utredningsavstånd om 100 meter runt drivmedelsstationer såsom *Bedömningszon drivmedelsstation*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRIVMEDELSSTATION (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

Farlig verksamhet

Miljö-och säkerhetsprövningar. Vissa typer av verksamheter får inte bedrivas utan tillstånd enligt miljöbalken. Syftet med tillståndsplikten är att prövningsmyndigheten ska få möjlighet att styra och även kunna förhindra vissa verksamheter som kan leda till skador på hälsa eller miljö. Hela prövningsförfarandet utmynnar antingen i att en ansökan avslås eller i ett tillstånd som har rättsverkan.

Farlig verksamhet enligt LSO. Vid farliga verksamheter hanteras stora mängder kemikalier eller bedrivs verksamhet som av andra skäl medför risker för olyckor med allvarliga skador på människor eller miljön. Sådana anläggningar omfattas av skyldigheterna i lagen om skydd mot olyckor, LSO (7), och kräver en skälig beredskap som kompletterar kommunens beredskap för räddningsinsats. I Lekebergs kommun finns ingen LSO-verksamhet.

Sevesoverksamheter är verksamheter där farliga ämnen i form av kemikalier förekommer i stora mängder vid ett och samma tillfälle. En Sevesoverksamhet kan omfatta en eller flera anläggningar, som lokaler, fabriker, cisterner och andra lagringsutrymmen där Sevesoklassade farliga ämnen lagras, tillverkas, eller hanteras. Vad som är Sevesoverksamhet regleras i den så kallade Sevesolagen (8) med tillhörande förordning (9) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, det vi kallar Sevesolagen respektive Sevesoförordningen. I Lekebergs kommun finns ingen Sevesoverksamhet.

Fotnoter:

7) SFS 2003:778 lagen om skydd mot olyckor, kapitel 2 § 4

8) SFS 1999:381 sevesolagen

9) SFS 2015:236 sevesoförordningen

Sociala risker

Planeringsinriktning Sociala risker

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Arbeta förebyggande med sociala riskfrågor genom planering och byggande som är inkluderande, tillgänglig och verkar för att möta olika behov.

Arbete med sociala risker

Sociala risker är en del av riskbilden. En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt (1). Det kan handla om upplopp med stenkastning riktad mot polis och räddningstjänst, anlagda bränder, fyrverkeripjäser och bensinbomber. Fysiska och tekniska risker som till exempel översvämningar, skred och bränder har samhället förhållandevis stor vana att hantera och försöka förebygga, men för att få en helhetsbild över de risker som finns är det viktigt att också ta hänsyn till sociala riskfaktorer. Det är ett ganska outforskat område och det kan vara svårt både att definiera och att förebygga de sociala riskerna inom planering och byggande.

Goda livsmiljöer. Det är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (2) att lokalisera och utforma bebyggelsen så att den ur social synpunkt främjar goda livsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla samhällsgrupper. Inom samhällsplaneringen är det framför allt genom att verka för mötesplatser, trygghet och identitet i den fysiska miljön och ökad delaktighet och tillgänglighet i planprocesserna som man kan påverka detta arbete. Dessa frågor behandlas i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Motverka risker. Planeringen ska också verka mot uppkomst och spridning av olyckor (3), vilket bland annat omfattar oönskade händelser till följd av så kallade sociala risker i samhället. Planering för att främja goda sociala livsmiljöer samverkar i hög grad med planering för att motverka sociala risker.

Arbeta förebyggande. Att jobba förebyggande med de sociala riskfrågorna förhindrar ekonomiska och faktiska förluster men framför allt stärker det sociala värden och förebygger otrygghet. Att ta sociala risker på allvar handlar i grund och botten om att bygga invånarnas tillit till samhället.

Risk- och sårbarhetsanalys. Ett första steg är att försöka identifiera sociala riskfaktorer och risker som en del av kommunens risk- och sårbarhetsanalys. Kommunala risk- och sårbarhetsanalyser ska upprättas en gång per mandatperiod och revideras vid betydande förändringar (4).

Västra Götalandsmodellen. Identifiering av sociala riskfaktorer i kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser har intensifierats under senare år, även i Lekeberg (5). Drivande i denna utveckling har Länsstyrelsen i Västra Götalands län varit, genom utvecklingen av den så kallade Västra Götalandsmodellen (6), en vägledning för att inkludera sociala risker i kommunernas arbete med risk- och sårbarhetsfrågor, se bilden nedan. Västra Götalandsmodellen är utgångspunkt i arbetet med sociala risker i Örebro län (7) som länsstyrelsen genomfört.

SKYDDSVÄRT		RISKFaktorER	RISKER
Värden	Demokrati och mänskliga rättigheter	- Social, ekonomisk och politisk marginalisering och ekonomiska skillnader - Utanförskap (stigmatisering och alienation) - Otrygga uppväxtförhållanden - Ohälsosamma levnadsvanor	HÄLSA - Missbruk - Ohälsa - psykisk och fysisk SÄKERHET OCH TRYGGHET - Skadegörelse - Stöld och rån (tillgrepp) - Hot och våld - Hatbrott - Otrygghet FÖRSÖRJNING - Ej möjlighet till egen försörjning FUNKERANDE SAMHÄLLSFUNKTIONER - Systemhotande och organiserad brottslighet - Sociala konflikter med våldsinslag - Politiska konflikter med våldsinslag - Bristar i samhällsfunktioner
System	Välfungerande samhällsfunktioner		
Miljö	Fysiskt och socialt trygg miljö		
Människa	Fysisk och psykisk hälsa		
	Fysisk och psykisk trygghet	- Bristande utbildning - Samhällets bristande finansiella, materiella eller personella resurser	
	Ekonomisk trygghet		

Skyddsvärden, sociala riskfaktorer och sociala risker enligt Västra Götalandsmodellen. Källa: Länsstyrelsen Västra Götaland 2013a.

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen Västra Götalands län 2013a

2) SFS 2010:900 plan- och bygglagen kapitel 2 § 3

3) SFS 2010:900 plan- och bygglagen kapitel 2 § 6

4) SFS 2006:544 lag om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

5) Lekebergs kommun 2023c

6) Länsstyrelsen Västra Götalands län 2013a

Riskfaktorer

SOCIALA SKYDDSVÄRDEN

Skyddsvärden. Enligt Västra Götalandsmodellen definieras en social risk som sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt. De skyddsvärden som formuleras är:

Sociala skyddsvärden

- Värden - Demokrati och sociala rättigheter
- System - Väl fungerande samhällsfunktioner
- Miljö - Fysiskt och socialt trygg miljö
- Människa - Fysisk och psykisk hälsa och trygghet, ekonomisk trygghet

Riskfaktorer. Vidare identifieras ett antal sociala riskfaktorer som kan leda till oönskade sociala risker:

- Social, ekonomisk och politisk marginalisering och ekonomiska skillnader
- Utanförskap (stigmatisering och alienation)
- Otrygga uppväxtförhållanden
- Ohälsosamma levnadsvanor
- Bristande utbildning
- Samhällets bristande finansiella, materiella eller personella resurser

Fysisk planering. Ur ovanstående riskfaktorer kan man särskilt uppmärksamma två områden där den fysiska miljön och samhällsplaneringen kan förstärka eller motverka de sociala riskerna:

- Marginalisering och utanförskap
- Osäkerhet och otrygghet

MARGINALISERING OCH UTANFÖRSKAP

Inte höra till. Marginalisering och utanförskap, kan upplevas både på individ- och gruppnivå, och hänger samman med faktorer såsom segregation och bristande tillgänglighet men också att inte bli lyssnad på eller att inte kunna påverka sin livsmiljö.

Segregation. Med segregation menas att människor i olika socioekonomiska grupper bor och verkar mer eller mindre fysiskt åtskilda från varandra. En ökad segregation kan medföra starkare sociala spänningar med åtföljande misstro mot samhällets institutioner och normer. Detta innebär att kriminalitet, missbruk och politisk extremism kan öka, vilket i sin tur kan generera olyckor, våld och självmord.

Fysisk integration. Segregation är motsatsen till integration, se kapitel *Människor och livsmiljö*. Segregation motverkas bland annat genom fysisk integration mellan olika tätortsdelar, till exempel att barriärer byggs bort, genom ett blandat och varierat bostadsutbud, genom jämlik tillgång till kommunal och kommersiell service, infrastruktur och kollektivtrafik och genom aktiv dialog med olika socioekonomiska grupper i samhällsplaneringen.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Bristande tillgänglighet handlar liksom segregation om åtskillnad men snarare på individnivå, där människor i olika livssituationer inte har full tillgång till samhällets olika delar, och inte fritt kan välja bostad,

arbetsplats, transportmedel eller få tillgång till information på grund av till exempel funktionsskillnad arbetslöshet, ålder, språk och så vidare. Bristande tillgänglighet är framför allt ett hot mot individens fysiska och psykiska hälsa, skapar otrygghet och kan vara ett hot mot till exempel försörjningsförmågan. På samma sätt som segregation kan det i förlängningen generera olyckor, våld och självmord. Bristande tillgänglighet motverkas genom fysiska tillgänglighetsåtgärder, genom ett blandat och varierat bostadsutbud och genom att information tillgängliggörs för olika mottagare.

Bli lyssnad på. Att påverka sin livsmiljö och att bli lyssnad på, kan handla både om att bli tillfrågad och att få reella möjligheter att påverka till exempel en detaljplan eller ett ombyggnadsförslag. Det kan också vara så att man rent formellt får tycka till, men att man antingen inte känner till det eller upplever att det är alltför krångligt eller utlämnande att lämna synpunkter. Inom samhällsplaneringen är det därför viktigt att utveckla formerna för både de formella och de informella samrådsprocesserna för att fördjupa dialogen med olika berörda, inte minst med grupper och individer som inte självmant brukar delta i samråd.

OSÄKERHET OCH OTRYGGHET

Förstärka och motverka. Att man känner osäkerhet och otrygghet i ett samhälle beror på många olika faktorer som ligger utanför den fysiska planeringens påverkansmöjlighet, men samhällsplaneringen kan på olika sätt förstärka eller motverka både den faktiska och den upplevda osäkerheten och otryggheten, se kapitel *Människor och livsmiljö*. Brott eller hot om brott kan dels försvåras i den fysiska miljön, dels förebyggas genom olika aktiviteter.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Befolkade rum. Trygghet och säkerhet främjas av levande miljöer och befolkade rum varför en strävan bör vara blandade bebyggelsemiljöer med bostäder, arbetsplatser, upplevelser med mera som är befolkade både under dagen och på kvällen. Rörelser inom och mellan områden bör koncentreras till ett gemensamt huvudstråk för gående, cyklar, bilar och andra fordon. Överskådlighet och synlighet, där det senare förutsätter god belysning, bör eftersträvas inom bebyggelseområden. Detta är särskilt viktigt kring allmänna platser som torg, mötes- och hållplatser samt längst de stråk som människor rör sig dagligen (8).

Trygghetsvandringar. En viktig del av detta är att arbeta förebyggande för att förhindra brott i olika miljöer, i aktiv dialog med till exempel invånare, bostadsföretag, polis, invånare och föreningar. Ett sätt att arbeta förebyggande är genom så kallade trygghetsvandringar i befintliga bostadsområden. Arbetet går ut på att en grupp människor med olika bakgrund och infallsvinklar (boende, näringsidkare, polis, räddningstjänst, bostadsbolag, vaktmästare med flera) tillsammans gör en inventering i ett avgränsat område. Oftast bedrivs arbetet reaktivt med innebörden att olika problem som skadegörelse, våld, otrygghet för boende redan före kommit i området. Utifrån inventeringarna sammanställs åtgärdslistor som sedan ligger till grund för investeringar och upprustning i området.

Fotnoter:

8) Räddningsverket 2004a

Sociala risker

Hälsa är den riskgrupp som omfattar både fysisk och psykisk hälsa som orsakas bland annat av ohälsosamma levnadsvanor såsom missbruk av droger. Inom denna riskgrupp kan följande sociala risker vara relevanta:

- Alkoholmissbruk
- Narkotikamissbruk
- Tobaksbruk
- Dopning
- Liberal syn på droger
- Högt antal sjukskrivningar
- Återfall i kriminalitet
- Depression
- Självmord

Säkerhet och trygghet. Denna riskgrupp omfattar brottslighet, såsom fysisk skadegörelse, tillgrepp (stöld, rån, häleri), hot och våld (misshandel) samt hatbrott. Riskgruppen omfattar även otrygghet. Inom denna riskgrupp kan följande sociala risker vara relevanta:

- Langning/smuggling
- Stöld
- Bostadsinbrott
- Skadegörelse
- Ungdomsbrottslighet
- Misshandel
- Hot om våld
- Dödshot
- Rädsla för att vittna
- Våld i familj
- Psykiskt våld
- Våldtäkt / sexuella övergrepp
- Anlagd brand/mordbrand
- Hatbrott
- Vapenbrott / skjutningar

Försörjning. Denna riskgrupp omfattar personer som inte har möjlighet till egen försörjning utan att få ekonomiskt bistånd.

Fungerande samhällsfunktioner. Denna riskgrupp omfattar systemhotande eller organiserad brottslighet, sociala eller politiska konflikter med våldsinslag samt brister i samhällsfunktioner. Inom denna riskgrupp kan följande sociala risker vara relevanta:

- Organiserad brottslighet
- Korruption
- Hot och våld mot politiker och tjänstemän
- Prostitution
- Människohandel

Sociala risker i översiktsplanen. Sociala risker i den fysiska planeringen hänger tätt samman med den sociala livsmiljön som helhet.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv, Mötesplatser och sammanhang, Tillgänglighet* för att uppmärksamma behovet av en socialt hållbar livsmiljö vid planering och byggande, se vidare kapitel *Människor och livsmiljö*. Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Försvar och beredskap

Planeringsinriktning Försvar och beredskap

Planering, byggande och ändrad användning av mark- och vattenområden i enlighet med översiktsplanens intentioner ska ske med följande inriktning:

- Ge beredskaps- och försvarsfrågor en större plats i samhällsplaneringen.
- Arbeta förebyggande med att utveckla den civila beredskapen genom att till exempel säkerställa framkomlighet, identifiera lämpliga platser för trygghetspunkter och samhällsviktig verksamhet som behöver klimatsäkras.

Ökat behov av civil beredskap och försvar

Utmaningar. Samhällets förmåga att upprätthålla verksamheter och skydda befolkningen under kris-situationer och ytterst i samband med krigsfara och krig är av grundläggande betydelse för Sveriges förmåga att motstå olika slags hot. Livsmiljöer påverkas i allt högre grad av klimatrelaterade händelser som ställer krav på samhället ur ett beredskapsperspektiv, och det säkerhetspolitiska läget har försämrats på senare år. Det råder för närvarande krig i Europa och Sverige har blivit fullvärdig medlem i NATO. Det innebär nya utmaningar och ställer högre krav på samhällets civila och militära beredskap.

Kommunens roll. Kommuner och regioner ska enligt lag minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred. Kommuner och regioner ska därigenom också uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar. Kommunen har även ett särskilt ansvar för samordning på lokal nivå vid extraordinära händelser i fredstid. Beredskapsarbetet utgår från kommunens risk- och sårbarhetsanalys och den koordinering av åtgärder som den kontinuerligt fastslår. Alla myndigheter ska (1):

- identifiera samhällsviktig verksamhet
- analysera sårbarheter inom sitt eget ansvarsområde
- bedriva ett systematiskt arbete med kontinuitetshantering
- utbilda och öva personalen
- beakta totalförsvarets krav och planera för att fortsätta sin verksamhet vid höjd beredskap

Civil beredskap. Sveriges civila beredskap handlar om förmågan att förebygga och hantera fredstida krissituationer, krigsfara och ytterst krig. Förmågan skapas i hela samhället, hos myndigheter, kommuner, regioner, företag och frivilliga. Alla som bor i Sverige har ansvar för beredskapen. I begreppet civil beredskap ingår både krisberedskapen och det civila försvaret.

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig, och omfattar all verksamhet som ska bedrivas under högsta beredskap. Totalförsvaret består av både det militära försvaret och det civila försvaret. Det övergripande målet för totalförsvaret är

- att ha förmåga att försvara Sverige och våra allierade mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet

Totalförsvaret är i dagsläget under stor förändring och utveckling i och med den återuppbyggnad som pågår. Även om många delar i systemet inte är klargjorda förväntas totalförsvarsplaneringen få en allt större roll i samhällsplaneringen och den fysiska planeringen över tid.

Påverkan på översiktsplaneringen. I den långsiktiga utvecklingen är det viktigt att samhällsplaneringen och arbetet med civilt försvar och krisberedskapen kompletterar varandra när hänsyn ska tas till totalförsvarets civila intressen i samhällsutvecklingen och vid bedömning av vilka områden som är av betydelse för totalförsvarets civila delar. För att bygga ett motståndskraftigt samhälle, där kriget är dimensionerande, måste arbetet med att tillvarata totalförsvarets civila intressen ske löpande och på bred front och inte begränsas till den fysiska planeringen. Detta ställer krav på flexibilitet i planeringen, där kontinuerlig uppföljning och uppdatering av översiktsplanen har en viktig roll för att kommunens planering ska vara aktuell och kunna möta totalförsvarets behov.

Fotnoter:

1) SFS 2022:524, Förordningen om statliga myndigheters beredskap

Krisberedskap

BEREDSKAP FÖR KRISSITUATIONER

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer, till exempel naturkatastrofer. Förmågan byggs upp genom bland annat att det skapas effektiva strukturer och samarbeten och genom utbildning och övning. Utgångspunkten är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapen. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Verktyg för civil beredskap är:

- Viktiga samhällsfunktioner och samhällsviktig verksamhet
- Risk- och sårbarhetsanalys (RSA)
- Försörjningsberedskap
- Kontinuitetshantering

Viktiga samhällsfunktioner och samhällsviktig verksamhet. En viktig samhällsfunktion är en sådan samhällsfunktion som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, i vardag, kris eller krig. Dessa funktioner upprätthålls och säkerställs av samhällsviktiga verksamheter. Med samhällsviktig verksamhet menas verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer viktiga samhällsfunktioner (2). De viktiga samhällsfunktionerna utgör därmed grunden för att identifiera samhällsviktig verksamhet, se avsnitt *Samhällsviktig verksamhet* nedan.

Risk och sårbarhetsanalys. Alla kommuner ska ta fram en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som ett första steg i en kedja för att reducera risker, minska sårbarheter och förbättra samhällets förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser. Här ska kommunen identifiera av samhällsviktig verksamhet och dess kritiska beroenden och analysera vilka extraordinära händelser som kan inträffa i fredstid och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten och kommunen som helhet.

Försörjningsberedskap. Försörjningsberedskap kan beskrivas som förmågan att både upprätthålla viktiga samhällsfunktioner och att förse befolkningen med de varor och tjänster som krävs för att upprätthålla liv och hälsa, till exempel livsmedel, transporter, el, värme och vatten. En del av varu- och tjänsteförsörjningen utgör samhällsviktiga verksamheter, vilka kan tillhandahållas av både privata och offentliga aktörer.

Kontinuitetshantering handlar om att planera för att upprätthålla kommunens verksamheter på en acceptabel nivå, oavsett vilken störning den utsätts för, till exempel när personalen inte kan komma till jobbet, lokalerna inte går att använda eller ett strömavbrott påverkar verksamheten. Man kan säga att det handlar om att ha en "plan B", som syftar till att mildra konsekvenserna av en händelse och underlätta för verksamheterna återhämta sig snabbare. Kontinuitetshantering är särskilt viktigt för samhällsviktig verksamhet.

Fotnoter:

2) SFS 2022:524, Förordningen om statliga myndigheters beredskap

SAMHÄLLSVIKTIG VERKSAMHET

Definition. Samhället måste fungera även vid samhällsstörningar, det vill säga olyckor, kriser eller krig. För att kunna upprätthålla samhällets funktionalitet oavsett störning är vissa verksamheter viktigare än andra för att samhället ska fungera. Med samhällsviktig verksamhet avses:

- Verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet (3).

I detta sammanhang ska verksamhet förstås som ett vidare begrepp. Verksamhet, tjänst eller infrastruktur inkluderar exempelvis även anläggningar, processer, system och noder. Dessa verksamheter

bedrivs av ett stort antal privata och offentliga aktörer, bland annat kommuner. En samhällsviktig verksamhet uppfyller minst ett av följande villkor:

- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.

Viktig samhällsfunktion är en funktion som är nödvändig för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. Dessa funktioner upprätthålls och säkerställs av samhällsviktiga verksamheter. Viktiga samhällsfunktioner är:

- *Barnomsorg och utbildning* - till exempel förskola, grundskola, gymnasieskola
- *Dricksvattenförsörjning, avlopp och avfall* - till exempel avfall, återvinning, deponier
- *Ekonomisk säkerhet* - till exempel försörjningsstöd, a-kassa, pensioner
- *Energiförsörjning* - till exempel el, energigas, fjärrvärme, drivmedel
- *Finansiella tjänster* - till exempel betalningssystem, försäkringar
- *Handel och industri* - till exempel byggnation och drift av samhällsviktig verksamhet, handel och tillverkning av nödvändiga varor
- *Hälsa, vård och omsorg* - till exempel sjukvård, äldreomsorg, begravningar, läkemedel, smittskydd
- *Information och kommunikation* - till exempel identifiering, elektroniska kommunikationer, samhällsinformation, post
- *Livsmedelsförsörjning* - till exempel livsmedelstillverkning, livsmedelsdistribution, och livsmedelskontroll, måltidsverksamhet
- *Offentlig förvaltning* - till exempel allmänna val, skatteuppbörd, krishantering, styrning, ledning, förvaltning
- *Ordning och säkerhet* - till exempel gränsskydd, befolkningsskydd, brottsbekämpning
- *Personalförsörjning* - till exempel bemanning av samhällsviktig verksamhet
- *Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen* - till exempel utrymning, inkvartering, räddningsinsatser, larmsystem
- *Transporter* - till exempel vägar, järnvägar, kollektivtrafik, lufttransporter, terminaler

Identifiering av samhällsviktig verksamhet

Ansvar. Kommuner, regioner, länsstyrelser och andra centrala myndigheter ska identifiera samhällsviktiga verksamheter inom sitt geografiska områdesansvar och inom sina verksamheters ansvarsområden. Grunden för att bedöma om en verksamhet är samhällsviktig är att ha en nära samverkan och dialog med de som har kunskap om verksamheten, både beslutsfattare som operativ personal. En viktig del i arbetet är att löpande dokumentera arbetet, inte minst varför eller varför inte en verksamhet är samhällsviktig. Som stöd för aktörer att identifiera samhällsviktig verksamhet finns mallar och annat stödmaterial som MSB tagit fram (4).

Identifiering. Ett kontinuerligt och systematiskt arbete med att identifiera samhällsviktiga verksamheter ger kunskap om vilken verksamhet som är viktig och som behöver upprätthållas och säkerställas, och sker i första hand i kommunens risk- och sårbarhetsarbete. Kommunen bedömer det inte vara lämpligt att ange exakt lokalisering av samhällsviktig verksamhet i översiktsplanens kartor. Arbetet med att identifiera samhällsviktig verksamhet bör intensifieras i det fortsatta arbetet, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Att tänka på vid lokalisering

Lokalisering. Samhällsplaneringen och den fysiska planeringen handlar till stor del om val av lokalisering för olika typer av markanvändning och bebyggelse. Det är därför viktigt att alltid bedöma om ny

bebyggelse eller ändrad mark- och vattenanvändning kan påverka eller påverkas av de funktioner som samhällsviktiga verksamheter upprätthåller, till exempel framkomlighet. Exempel på frågor som bör beaktas är att:

- Ta hänsyn till infrastruktur, funktioner och verksamheter som har särskild betydelse för den civila beredskapen mot förändringar i närområdet som kan försvåra driften av den samhällsviktiga verksamheten. Det kan till exempel handla om att ta hänsyn till samhällsviktiga verksamheter med omgivningspåverkan som producerar nödvändiga livsmedel för en stor del av befolkningen eller anläggningar för energidistribution.
- Lokalisera samhällsviktiga verksamheter med hänsyn till klimat- och olycksrelaterade risker. Exempelvis bör kanske inte en skola som ska utgöra en trygghets- eller SOT-punk (service- och trygghetspunkt) lokaliseras nära en transportled för farligt gods, på vilken det förväntas transporteras mer farligt gods i händelse av höjd beredskap. Se kapitel *Klimatrisker*.
- Ta hänsyn till räddningstjänstens särskilda behov under höjd beredskap i planeringen, till exempel behov av släckvattenkapacitet och brandposter. Se avsnitt *Plötsliga olyckor med stor påverkan* i kapitel *Tekniska olycksrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER](#)

Fotnoter:

3) MSB 2020a

4) exempelvis MSB 2023a, lista över samhällsviktiga funktioner

Civilt försvar

ETT MOTSTÅNSKRAFTIGT CIVILSAMHÄLLE

Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, och är också en del av den civila beredskapen, samt ingår i totalförsvaret. Arbetet syftar till att skydda och försvara civilbefolkningen och samhället, och bedrivs av myndigheter, kommuner och regioner, företag och föreningar. Det kan handla om transporter, att skydda människor, eller att se till att sjukvård och omsorg fungerar vid krigsfara och krig. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten. Målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att (5):

- Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. Här prioriterar Försvarsmakten fem områden: energiförsörjning och reservkraft, transporter, personalförsörjning, sjukvård och elektroniska kommunikationer (6)
- Inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga
- Skydda civilbefolkningen
- Upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar

Skyddsobjekt. Anläggningar som är av stor betydelse för samhället kan utpekas som skyddsobjekt enligt skyddslagen (7). Syftet med lagen är att förstärka anläggningarnas skydd, vilket både innebär skyldigheter och rättigheter för den som äger anläggningen. Det är länsstyrelsen som fattar beslut om civila skyddsobjekt och Försvarsmakten som fattar beslut om militära skyddsobjekt. Den som äger eller nyttjar ett civilt skyddsobjekt är ansvarig för att avgöra behovet av skydd. Det gäller också för de objekt och anläggningar som bedöms som samhällsviktiga. Ett beslut om skyddsobjekt innebär att obehöriga inte har tillträde till skyddsobjektet.

Fotnoter:

BEFOLKNINGSSKYDD

Befolkningsskydd. Att skydda civilbefolkningen vid höjd beredskap och ytterst krig är en central uppgift för det civila försvaret vid höjd beredskap. Att skydda civilbefolkningen är också ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (8). I händelse av ett väpnat angrepp kan åtgärder såsom användning av skyddsrum samt utrymning och tillhörande inkvartering vara nödvändiga för civilbefolkningens överlevnad.

Skydd av civilbefolkningen består av flera delar som behöver fungera tillsammans och var och en för sig. De delar som har särskild relevans för samhällsplaneringen och den fysiska planeringen är

- Utomhusvarning
- Skyddsrum och skyddade utrymmen
- Storskalig utrymning och inkvartering
- Trygghetspunkter

Idag finns inga krav på exempelvis utbyggnad av skyddsrum eller varningssystem i den fysiska planeringen, men på sikt kan det komma i och med den uppbyggnad av totalförsvaret som pågår (9).

Utomhusvarning är ett av flera system för att meddela och varna allmänheten vid olyckor, allvarliga händelser och störningar i viktiga samhällsfunktioner. Andra är VMA (viktigt meddelande till allmänheten), myndighetsmeddelande och varning vid svenska kärnkraftverk. Systemet för utomhusvarning, Viktigt Meddelande, även kallat "Hesa Fredrik", finns för att varna allmänheten vid riktigt allvarliga händelser både under höjd beredskap och i fredstid, och ingår i det civila försvaret. Det är MSB som äger systemet för utomhusvarningen, och kommunen som på uppdrag från MSB sköter drift och underhåll, och ansvarar även för utplaceringen av de ljudsändare som finns i kommunen. Ljudsändarna sitter främst i tätorter, men kan även förekomma på andra ställen.

Skyddsrum och skyddade utrymmen. Ett skyddsrum är en del av en byggnad eller annan anläggning med förstärkta väggar, tak, golv och dörrar som kan stå emot tryckvåg och splitter, brand, joniserande strålning och bråte från raserade hus. Skyddsrummet har ett eget ventilationssystem för att stänga ute giftiga gaser och radioaktivt damm (10). Skyddsrum ska i första hand användas för att skydda befolkningen i områden som är svåra att utrymma, till exempel i större tätorter eller städer. Skyddade utrymmen ska ses som ett komplement till skyddsrum och kan beskrivas som ett system bestående av olika typer av utrymmen och lokaler som ska ge skydd för olika målgrupper och verksamheter. I förhållande till skyddsrum ger dessa ett begränsat skydd för befolkningen i krig men de ska ändå ge ett visst skydd mot luftstöt vågor, splitter, byggnadsras och joniserande strålning. (11) I Lekeberg finns i dagsläget två skyddsrum, ett på Vallgatan och ett på Kyrkvägen, båda i Fjugesta (12). I det fortsatta arbetet med kommunens säkerhetsarbete och samhällsplanering kan lokalisering av lämpliga skyddsrum och skyddade utrymmen behöva identifieras, till exempel om det finns lämpliga lokaler eller om nya behöver anordnas.

Storskalig utrymning och inkvartering. Storskalig utrymning innebär en beslutad förflyttning av människor ut ur ett geografiskt område som omfattar en stad, stadsdel eller ett stort geografiskt område. I samband med stora samhällsstörningar, krigsfara eller krig kan god förmåga till storskaliga utrymningar vara en förutsättning för att skydda människors liv och hälsa. Med storskalig utrymning kommer också behov av inkvartering. Förutom tak över huvudet behöver man även säkerställa sådant som exempelvis värme, livsmedel, dricksvatten, sanitet, ordning och säkerhet, avfallshantering med mera för många människor under en kortare eller längre tid. Planering för utrymning och inkvartering regleras i lagen och förordningen om utrymning och inkvartering under höjd beredskap (13). I det fortsatta arbetet med kommunens säkerhetsarbete och samhällsplanering bör utrymning och inkvartering i både mindre

och större skala analyseras, och om det till exempel finns lämpliga och avsedda färdvägar eller andra transportmöjligheter för storskalig utrymning/inkvartering i kommunen.

Trygghetspunkter. Trygghetspunkter, service- och trygghetspunkt (SOT-punkter), samlingsplatser eller motsvarande kan fylla flera viktiga funktioner i händelse av en större samhällskris eller höjd beredskap. Dessa kan även vara aktuella att använda som uppsamlings-, utrymnings- och/eller mottagningsplats vid storskalig utrymning eller inkvartering. Platser och lokaler som kan vara aktuella att använda är exempelvis skolor, köpcentrum, butiker, församlingslokaler och idrottshallar, där det bör finnas grundläggande funktioner såsom bland annat dricksvatten, nödvändiga livsmedel, hygien och sanitet, värme, el, information och elektronisk kommunikation. Trygghetspunkter eller motsvarande är inte definierade i lag eller förordning, men försvarsberedningen menar att samlingsplatser och trygghetspunkter bör upprättas som en del i det kommunala ansvaret för befolkningsskydd (14). I det fortsatta arbetet med kommunens säkerhetsarbete och samhällsplanering bör befintliga och framtida trygghetspunkter eller motsvarande behöva analyseras, och om de i så fall är placerade på säkra och tillgängliga platser. Se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Fotnoter:

8) kap. 2 § 6 punkt 3, plan- och bygglagen

9) Bland annat föreslås åtgärder i utredningen *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap*, SOU 2022:57

10) Skyddsrummens utformning med mera regleras i SFS 2006:545, lag om skyddsrum, och i tillhörande förordning SFS 2006:639

11) I utredningen SOU 2022:57, *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap*, presenteras förslag på att så kallade skyddade utrymmen ska inrättas i det föreslagna nya systemet för befolkningsskyddet

12) se MSB 2025a, Skyddsrumskartan

13) SFS 2006:546, lagen om utrymning och inkvartering under höjd beredskap och SFS 2006:639, förordningen om utrymning och inkvartering under höjd beredskap

14) Försvarsberedningens rapport "Kraftsamling" Ds 2023:34

TOTALFÖRSVARETS CIVILA INTRESSEN

Civilförsvarets intressen. Riksintressen för totalförsvarets anläggningar (15), den civila delen, utgörs av mark- och vattenområden som är nationellt viktiga för befintliga eller framtida verksamheter med betydelse för det civila försvaret. Områden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna, vid prövning av exempelvis planärenden enligt plan- och bygglagen eller tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Om ett område är av riksintresse enligt 3 kap. i miljöbalken för flera oförenliga ändamål, ska företrädare ges åt det eller de ändamål som på lämpligast sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller del av det för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde (16).

Transmissionsnät för el. Ett prioriterat intresse för civilförsvaret är att energiförsörjningen fungerar vid kriser och krig. Transmissionsnätet, eller stamnätet, som ägs av statliga Svenska kraftnät och är en slags motorväg för el. Det har höga spänningsnivåer mellan 220 och 400 kilovolt och överför el från kraftproducenterna till regionnäten och konsumenterna. Till transmissionsnätet hör även transformator- och kopplingsstationer som behövs för att knyta samman nätet och sänka spänningsnivåerna. Transmissionsnätet för el är sedan 2025 utpekad av MSB som riksintresse för totalförsvarets civila del. Genom östra delen av Lekeberg passerar två ledningsgator med transmissionsledningar i nordsydlig riktning. Ledningarna samt ett påverkansområde runt dessa, är av riksintresse för totalförsvarets civila del, enligt miljöbalken (17).

Totalförsvarets riksintresse som berör transmissionsnätet för el införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvär transmissionsnät el*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR TRANSMISSIONSNÄT EL (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om riksintresset i kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Fotnoter:

15) MSB 2024a Värdebeskrivning

16) enligt miljöbalken kap. 3 § 10

17) enligt miljöbalken kap 3 § 9

Militärt försvar

FÖRSVARA OCH VERKA FREDSBEVARANDE

Det militära försvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet och förebygga och hantera konflikter och krig. Försvaret är sedan några år under tillväxt vad gäller till exempel krigsorganisation, personalvolym, materiel och övningar. Målet för det militära försvaret är att ha förmåga att (18):

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet
- värna rättigheter och nationella intressen utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, uppfylla Sveriges åtaganden som medlem i Nato
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap

Fotnoter:

18) Proposition 2024/25:34, *Totalförsvaret*

TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA INTRESSEN

Det militära försvarets intressen. För att kunna bedriva sin verksamhet har Försvarsmakten olika anläggningar och installationer för att organisera, öva och utveckla försvarskapaciteten, både sådana som kan redovisas öppet och sådana som omfattas av sekretess. Riksintressen för totalförsvär (19) är mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret, och som därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Totalförsvaret har en verksamhet av riksintresse i form av Villingsbergs skjutfält i norra delen av Lekeberg. Till riksintresset för Villingsberg hör tre delar som påverkar Lekeberg (20):

- Område av betydelse på land, det vill säga själva markområdet
- Påverkansområde för buller och annan risk
- Område med särskilt behov av hinderfrihet

Område av betydelse på land. Öppet redovisade områden av betydelse på land är områden av betydelse för Försvarsmyndigheternas möjlighet att bedriva nödvändig verksamhet. Villingsbergs skjutfält är ett skjutfält som utgör en omistlig produktionsresurs för Försvarsmaktens övningar med förekommande utrustning och vapensystem som nyttjas av olika förband inom Försvarsmakten, och därför är av riksintresse. Det är väsentligt att skjutfältets funktion kan skyddas och bibehållas.

Påverkansområde för buller och annan risk är ett område som sträcker sig utanför själva skjutfältet. Inom detta påverkansområde kan den verksamhet som bedrivs inom riksintresset eller området av betydelse påverka omgivningen, genom exempelvis buller eller andra risker. Vissa mark- och vattenåtgärder inom *påverkansområde för buller eller annan risk* kan i sin tur påverka den verksamhet som bedrivs och riskerar således att påtagligt skada de värden som utgör riksintresset eller område av betydelse. Inom ett påverkansområde för buller eller annan risk riskerar exempelvis tillkomst av störningskänslig bebyggelse (bostäder, skolor och vårdlokaler) skada riksintresset eller området av betydelse.

Område med särskilt behov av hinderfrihet. Det främsta syftet med området är att möjliggöra samövning mellan Försvarsmaktens flygande förband och markförband. Exempel på sådan verksamhet är inflygning med helikopter, understödjande av markstridsförband, övning med luftvärnssystem mot flygande mål eller flygbekämpning av markmål. Tillkommande höga objekt inom område med särskilt behov av hinderfrihet riskerar att skada värdet av det riksintresse eller område av betydelse som området tillhör, och därigenom medföra påtaglig skada på detta. Inom påverkansområdet får inte fasta installationer som är högre än den fastställda MSA-höjden förekomma, och alla ärenden gällande uppförande av objekt över 20 meter också ska remitteras Försvarsmakten för bedömning av påtaglig skada.

Områden som omfattas av sekretess. Inom totalförsvaret militära del finns också riksintressen eller områden av betydelse som omfattas av sekretess (21) och därmed inte kan redovisas öppet på karta. För att säkerställa att ingen skada sker på dessa intressen, är hela landets yta samrådsområde för bland annat alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, där samråd ska ske med Försvarsmakten. LfV (22) definierar sammanhållen bebyggelse utifrån Lantmäteriets översiktskarta i skala 1:250 000 där tätorter anges i gult på kartan. Andra exempel på ärenden som ska remitteras till Försvarsmakten är samtliga översiktsplaner, VA-planer och ärenden som rör områdesskydd enligt MB 7 för Natura 2000.

Det beslutade riksintressena för totalförsvaret för Villingsberg med påverkansområden införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvaret på land*, *Riksintresse totalförsvaret buller och annan risk* och *Riksintresse totalförsvaret hinderfrihet*. För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER TOTALFÖRSVARETS RIKSINTRESSEN FÖR VILLINGSBERG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå då åtgärder medför direkta eller indirekta begränsningar i vilken verksamhet som kan utföras på skjutfältet. Läs mer om riksintressena och exempel på åtgärder som kan medföra påtaglig skada i kapitel *Riksintressen*.

GÅ TILL TEXT OM RIKSINTRESSEN

Fotnoter:

19) enligt miljöbalken kap 3 § 9

20) Försvarsmakten 2020a

21) enligt offentlighets- och sekretesslagen, SFS 2009:400

22) LFV, tidigare Luftfartsverket

Geografiska inriktningar

De geografiska inriktningarna utgår från de lokala förutsättningarna

Geografiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktningar för en hållbar utveckling av olika delar av Lekeberg, utifrån dess olika förutsättningar. Kommunen delas in i fyra fördjupningsområden.

Fjugesta

I Fjugesta bor drygt en fjärdedel av kommunens invånare. I centrum finns samlad kommunal och kommersiell service för hela Lekeberg, och kommunikationerna med Örebro är goda. Bebyggelsen är väl sammanhållen, men utbyggnadsmöjligheterna begränsade, varför det är extra viktigt att hushålla med den mark som finns.

Övergripande inriktning för Fjugesta

Övergripande inriktning för Lekeberg handlar om översiktsplanens strategier för befolkningsutveckling och samhällsstrukturer för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen, samtidigt som miljö- och klimatpåverkan minskar. Det här kapitlet plockar upp dessa strategier och tittar närmare på dem utifrån Fjugestas perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Befolkningsutveckling Fjugesta
- Utvecklingsinriktning Fjugesta

För övergripande mål och förutsättningar i omvärlden och i närområdet, se kapitel *Utgångspunkter*.

[GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER](#)

Befolkningsutveckling Fjugesta

Befolkningsutveckling. I Fjugesta bor ungefär 2 400 personer, vilket är drygt en fjärdedel av invånarna i Lekeberg. Efter en liten ökning 2018 har befolkningen varit relativt konstant under perioden 2019–2023 (I), se tabellen nedan.

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Ökning per år 2018-2023	Planeringstak max till 2050	Befolkning max 2050	Ökning per år till 2050
Fjugesta	2 370 personer	1,8 % ca 38 pers	+ 500 personer	2 870 personer	ca 0,8 % ca 20 pers
Lanna	1 690 personer	12,1 % ca 127 pers	+ 170 personer	1 860 personer	ca 0,4 % ca 5 pers
Mullhyttan	560 personer	1,3 % ca 7 pers	+ 150 personer	710 personer	ca 1,0 % ca 5 pers
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	-1,9 % ca -75 pers	+ 380 personer	4 360 personer	ca 0,4 % ca 15 pers
Lekeberg	8 600 personer	1,2 % ca 98 personer	+ 1 200 personer	max 9 800 personer	max 0,5 % ca 45 personer

Tabell över befolkningsutveckling i Fjugesta och andra delar av Lekeberg till 2050 enligt föreslaget planeringstak för befolkningsutvecklingen.

Framtida befolkningsutveckling. I översiktsplanen formuleras en inriktning för att nå en hållbar befolkningsutveckling i kommunen som helhet och i sina delar, se kapitel *Befolkningsutveckling*. Huvudinriktningen är att befolkningen inte ska växa med mer än 0,5 procent per år i kommunen som helhet, ett så kallat planeringstak för befolkningsutvecklingen, se tabellen nedan. Som jämförelse har Leke-

bergs befolkning vuxit med i genomsnitt 1,2 procent per år under 2018–2023, varav allra mest i Lanna som vuxit med drygt 12 procent per år under samma period. För att befolkningsutvecklingen ska bli hållbar och vara en tillgång för invånarna i kommunen, behöver den ske på ett sätt som stödjer den lokala utvecklingen av tätorter, mindre orter och landsbygder i hela kommunen. Det handlar både om var befolkningstillväxten sker, hur ny bebyggelse utformas och att annan infrastruktur och service byggs ut i takt med bebyggelsen, vilket översiktsplanen formulerar strategier för.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

Inriktning för Fjugesta. Olika delar av kommunen har olika förutsättningar, och vad som är en hållbar utveckling i en del av kommunen kan vara något helt annat i en annan. Ett viktigt mål för Lekebergs utveckling är att en eventuell befolkningstillväxt fördelas så att hela kommunen drar nytta av den och kan utvecklas på ett hållbart sätt. Utöver planeringstaket för kommunen som helhet, är inriktningen vid befolkningstillväxt att befolkningen inte ska minska i någon kommunedel. Planeringstaket för befolkningsutvecklingen föreslås därför variera mellan olika kommundelar, se tabellen nedan. Förslaget utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling i respektive kommunedel. För Fjugesta föreslås en inriktning som innebär att befolkningen växer med max cirka 500 personer totalt eller 0,4 procent per år fram till år 2050, se tabellen nedan.

Fotnoter:

1) År 2018 (31 dec) var antalet invånare 2 181 och 2019 nästan 200 fler, 2 368 invånare. Under femårsperioden 2018–2023 ökade befolkningen i genomsnitt 1,8% per år, medan den under 2019–2023 endast ökade med 0,05% per år i genomsnitt.

Utvecklingsinriktning Fjugesta

ÖVERGRIPANDE PLANERINGSINRIKTNING FJUGESTA

I översiktsplanen har en planeringsinriktning formulerats för den fortsatta utvecklingen av kommunen, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Av dessa berörs Fjugesta i första hand av följande:

- **Hållbar befolkningsutveckling.** Planera för en hållbar befolkningsutveckling enligt huvudinriktningen, med utgångspunkt från lokala förutsättningar på olika platser i kommunen.
- **Starka stråk.** Planera för kortade restider till större arbetsmarknadsregioner genom att bygga starka stråk där kollektivtrafik, infrastruktur, samhälls- och bebyggelseutveckling samordnas och förstärker varandra.
- **Bra bytespunkter.** Utveckla bra bytespunkter mellan olika trafikslag i strategiska lägen i stråken från orter som inte har god kollektivtrafik idag, med anslutande cykelvägar, säker parkering för bilar och cyklar, laddstationer med mera.
- **Planering i dialog.** Ta fram översiktsplanen i dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda. Uppmärksamma de som är särskilt berörda och som inte brukar höras i planeringen.
- **Minskade klimatrisker.** Arbeta förebyggande med klimat- och riskfrågor genom att identifiera riskområden och föreslå riskförebyggande åtgärder.
- **Framtida livsmedelsförsörjning.** Var återhållsam med utbredningen av bebyggelse och infrastruktur på mark med potential för framtida livsmedelsproduktion och arbeta förebyggande för att minimera hot mot framtida dricksvattenreserver.
- **Attraktiva tätorter.** Utveckla tätorterna som hela samhällen med blandade och trygga livsmiljöer, utvecklande mötesplatser och god infrastruktur för cykel och kollektivtrafik.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

UTVECKLINGSSTRUKTUR FJUGESTA

Strukturbilden beskriver vilka samband som behöver förstärkas för att skapa en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som skapar bra förutsättningar för en utveckling av hela kommunen. Med hjälp av strukturbilden blir det tydligt var kommunen ser de största utvecklingsmöjligheterna och är beredd att göra satsningar för att främja en hållbar utveckling av kommunen. Se strukturbild och läs mer i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Huvudstråk. Stommen i strukturbilden för den övergripande utvecklingsinriktningen är de tre huvudstråken, vilka i sin tur kompletteras och förstärks av bytespunkter, länkstråk och bebyggelse. Det finns tre slags huvudstråk i strukturbilden: *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*. Syftet med huvudstråken i strukturbilden är att förstärka viktiga regionala samband på ett sätt så att hela kommunen kan dra nytta av närheten till den större arbetsmarknadsregionen. Fjugesta berörs framför allt av det regionala stråket längs med väg 204/E18 Mullhyttan-Fjugesta-Lanna-Örebro som utgör själva ryggraden för arbetspendling, men också av delregionalt stråk längs väg 534 mellan Fjugesta och Kumla.

I översiktsplanen pekas huvudstråken i strukturbilden ut som *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk* (3).

I Fjugesta möts ett *Regionalt stråk* och ett *Delregionalt stråk* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER HUVUDSTRÅK I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Länkar. För att öka tillgängligheten för hela kommunen till den snabba kollektivtrafiken i huvudstråken och en större arbetsmarknadsregion, har inte bara själva stråken utan också länkarna en viktig roll. Det är dessa länkar som kopplar de olika platser där människor bor med kollektivtrafiken i huvudstråken och som gör att denna blir tillgänglig. Strukturbildens viktigaste länkar består av *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter*. Fjugesta är en större bytespunkt i strukturbilden, det vill säga en strategisk plats i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. Länkstråken är de delar av vägnätet som kopplar större bebyggelsegrupper på landsbygden med huvudstråken, av vilka två länkstråk går in i Fjugesta, dels ett från Norra Folkavi och Ingelstad på väg 564, dels ett från Sörby och Edsberg på väg 518.

I översiktsplanen pekas de viktigaste länkarna i strukturbilden ut som *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter* (4).

Fjugesta är en *Större bytespunkt* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER LÄNKAR I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bebyggelse. Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, där Fjugesta utgör en av tre huvudorter. Denna indelning hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till huvudstråken, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. För beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översiktsplanen andra begrepp, där Fjugesta är en *Tätort* och har ett *Tätortsnära område* runt omkring. se vidare avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*, och avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Fjugesta* nedan.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen pekas bebyggelsen i strukturbilden ut som *Huvudort, Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse* (5).

Fjugesta är en *Huvudort* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om planering och lokalisering enligt strukturbilden i avsnitt *Strukturbild* i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Tematiska inriktningar för Fjugesta

Tematiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktning för en mängd olika frågor inom sex olika fokusområden för att nå för en hållbar utveckling av kommunen. Det här kapitlet tittar närmare på dem utifrån Fjugestas perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Effektiva och hållbara kommunikationer Fjugesta
- Attraktiva boende- och livsmiljöer Fjugesta
- Ett livskraftigt näringsliv Fjugesta
- Energi och resurser för framtiden Fjugesta
- Levande natur- och kulturmiljöer Fjugesta
- Beredskap för risk och sårbarhet Fjugesta

Effektiva och hållbara kommunikationer Fjugesta

RESOR OCH TRANSPORTER FJUGESTA

Ett hållbart transportsystem Fjugesta

Hållbar mobilitet. Teknisk utveckling av fordon och miljövänligare drivmedel har stor potential för att minska transporternas miljöpåverkan och fossilberoende, men kommer inte att räcka för att nå klimatmålen, på grund av de ökade transportmängderna och transportsektorns stora andel av utsläppen. Det krävs därför en större omställning med ändrade resvanor och en utveckling som underlättar för att minska efterfrågan på transporter, att göra de transporter som behövs så lite miljöstörande som möjligt och att förbättra transportsystemen på olika sätt, så kallad hållbar mobilitet. Läs mer om ett hållbart transportsystem i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling och resvanor Fjugesta

Arbetsresor. Över hälften av alla de resor som görs i Sverige är relaterade till sysselsättning eller skola. En femtedel av personresorna är fritidsrelaterade och ungefär en sjundedel relaterade till service och inköp, se kapitel *Resor och transporter*. Alla resmål behöver kunna nås på ett bra sätt, men möjligheten att arbetspendla är särskilt avgörande för att bo och leva på en plats. Bra förutsättningar för

arbets- och skolpendling ger samtidigt bättre förutsättningar att nå fritidsaktiviteter, handel och service för till exempel äldre, unga och andra grupper utan bil.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling från Fjugesta. I Fjugesta är utpendlingen hög, precis som i Lekeberg som helhet, se tabellen nedan. Mer än hälften av de som bor i Fjugesta och har arbete, pendlar ut från kommunen, en knapp tredjedel arbetar i Fjugesta och övriga i andra delar av kommunen. Fjugesta har högst andel av alla arbetande som arbetar i den egna kommundelen i Lekeberg (1). Störst utpendling går till Örebro kommun med 38 procent av dem som arbetar.

Pendling till Fjugesta. Cirka 40 procent av arbetstillfällena i Fjugesta bemannas av inpendlare från andra kommuner, medan ungefär 30 procent innehas av Fjugestabor och 30 procent av boende från andra delar av Lekeberg. Näst efter Lanna har Fjugesta flest inpendlare från annan kommun (2). Av inpendlarna kommer flest från Örebro kommun, se tabellen nedan.

Pendling från Fjugesta till arbeten i	Andel 2021	Pendling till arbeten i Fjugesta från	Andel 2020
Örebro	37,9 %	Örebro	23,0 %
Hallsberg	3,6 %	Kumla	4,5 %
Karlskoga	3,3 %	Karlskoga	3,2 %
Kumla	2,9 %	Hallsberg	2,2 %
Övriga grannkommuner	1,5 %	Övriga grannkommuner	2,6 %
Stockholmskommuner	1,4 %	Stockholmskommuner	0,3 %
Övriga kommuner	5,3 %	Övriga kommuner	4,1 %
Utpendling	56 %	Inpendling	40 %
Fjugesta	30,7 %	Fjugesta	29,4 %
Övriga Lekeberg	13,4 %	Övriga Lekeberg	30,7 %
Boende i Fjugesta som arbetar i Lekeberg	44 %	Arbeten i Fjugesta som Lekebergsbor arbetar med	60 %

Arbetspendling mellan Fjugesta och andra kommuner 2022. Till vänster redovisas de kommuner som boende i Fjugesta i första hand pendlar till (nattbefolkning), och till höger de kommuner som de som arbetar i Fjugesta kommer från (dagbefolkning). Källa: SCB:s regiondatabas

Fotnoter:

1) Fjugesta 31%, Lekebergs landsbygder 25%, Mullhyttan 22% och Lanna endast 9%, 2022

2) Lanna 53%, Fjugesta 40%, Lekebergs landsbygder 31% och Mullhyttan 21% som bemannar arbetstillfällena, 2022

Personresor Fjugesta

Framtida resande. Personresorna blir fler och fler, och människor förväntas resa oftare och längre i framtiden. Trafikverket räknar med att personresorna fram till år 2050 generellt kommer att öka med ungefär 26 procent, se kapitel *Resor och transporter*. Det ökande resandet innebär en större belastning på vägar, mer trafikbuller och ökade utsläpp, trots övergången till miljövänligare bilar. Utmaningen ligger i att förstärka och snabba upp transportsystemen för att skapa förutsättningar för ett mer hållbart resande, även på landsbygden. Genom att kraftfullt förbättra möjligheterna att framför allt åka kollektivt och att cykla hela eller delar av resan, kan dessa andelar av personresorna öka, och andelen huvudresor med bil hållas nere. I en landsbygdskommun som Lekeberg kommer bilen fortsatta vara viktig som transportmedel, särskilt på landsbygden, men den måste inte följa med hela resan in till exempelvis Örebro, om det finns bra alternativ.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Kollektiva färdssätt Fjugesta

Att resa kollektivt på sträckor där många människor reser, är en viktig del av ett hållbart transportsystem, dels för att minska miljöbelastningen, dels för att det utrymme som används på vägar, parkeringar och allmänna platser minskar. Bilens utrymmeskrav är särskilt tydlig i städerna, men också till exempel på vägar och gator där framkomligheten för kollektiv- och cykeltrafik behöver förbättras. Detta gör i sin tur att möjligheten att köra bil i städerna troligtvis kommer att begränsas. I framtiden kommer man därför få räkna med att byta färdmedel någonstans mellan hemmet och större städer, till exempel Örebro. För att öka andelen kollektivresor behöver det vara snabbt och smidigt att åka kollektivt, och restiderna behöver konkurrera på ett bättre sätt med bilen än idag. Det behöver också vara lätt och tryggt att byta mellan olika trafikslag, till exempel att ta bilen eller cykeln till en pendelparkeringen och ta sig vidare med buss därifrån.

Kollektivtrafik i Fjugesta. Fjugesta har idag en relativt effektiv expressbussförbindelse med Örebro dit nästan 40 procent av Fjugestaborna arbetar. Det finns också buss till Mullhyttan, däremot är bussförbindelsen till Kumla nedlagd sedan cirka två år tillbaka. Utmaningen består i att få fler att välja att ta kollektivtrafik istället för bil, framför allt för resorna till Örebro. Det behöver vara tillräckligt snabbt och smidigt att ta bussen för den längre delen av resan, och att smidigt ta sig till och från hållplatser och byta trafikslag för att hela resan ska vara konkurrenskraftig gentemot bilen. Här spelar anslutande gång- och cykelvägar till hållplatser roll, liksom trygg cykelparkering när man väl är framme och eventuell möjlighet att ta med sig cykeln på bussen. För att underlätta byten mellan trafikslag behöver standarden på pendelparkeringarna vid Irsta och Sanna också utvecklas, genom successiv utbyggnad av anslutande cykelvägar och gång- och cykelpassager över bilväg, liksom parkering för bil och cykel, regn- och vindskyddande väntkurer mm. Översiktsplanen föreslår vidare att kollektivtrafiken mot Kumla ska återupprättas på sikt.

Befintliga och av kommunen önskad kollektivtrafiklinje pekas i översiktsplanen ut som *Kollektivtrafiklinje*. Viktiga ungefärliga lägen för hållplatser och pendelparkeringar pekas ut som *Hållplats* och *Pendelparkering*, i vilka gång- och cykelpassager ingår. Utöver dessa kan ytterligare hållplatser behövas, se kapitel *Resor och transporter* (3).

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fjugesta berörs av befintlig *Kollektivtrafiklinje* 600 Fjugesta – Örebro genom tätorten och 630 Fjugesta – Mullhyttan, och av den av kommunen föreslagna framtida linjen mot Kumla, av *Pendelparkering* i två lägen och *Hållplats*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE, PENDELPARKERING OCH HÅLLPLATS I FJUGESTA

(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tågtrafik och järnvägar. Läs om tillgång till tågtrafik och befintliga och planerade järnvägar i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Gång och cykeltrafik Fjugesta

Att kunna ta sig fram till fots eller med cykel är en annan viktig del av ett hållbart transportsystem. Gång dominerar på korta avstånd för att sedan avta vid cirka två kilometer, medan cykling har potential för allt längre distanser i takt med teknikutvecklingen. Det tar ungefär en halvtimme att ta sig 8–10

kilometer med vanlig cykel, eller 12–15 kilometer med elcykel. Det betyder att man med lätthet kan ta sig mellan till exempel Mullhyttan och Fjugesta med elcykel, om det finns gena och trafiksäkra cykelbanor att ta sig fram på. I Lekeberg finns ett stort behov av att utveckla framför allt cykelvägnätet, men också gångvägar där detta saknas. Eftersom det är mycket dyrt att anlägga cykelbanor behöver utbyggnaden göras målmedvetet och långsiktigt.

Cykel i Fjugesta. Inriktningen för den fortsatta planeringen föreslås vara att underlätta för cykelresor och långsiktigt bygga ett grundläggande nät av huvudcykelstråk i kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att underlätta för cykelresor i kommunen. I översiktsplanen föreslås ett snabbt kommuncykelstråk mellan Mullhyttan, Fjugesta och Lanna, samt tätortscykelstråk och landsbygdscykelstråk som ansluter till detta. För att höja trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare och cyklister, föreslås vidare att gång- och cykeltrafik i möjligaste mån separeras från varandra och från övrig trafik i huvudcykelnätet, och att trygga passager över/under bilväg byggs i strategiska lägen i gång- och cykelstråken, särskilt i det snabba kommuncykelstråket.

Huvudstråk för snabb cykling genom kommunen och kompletterande huvudstråk för cykel i strategiska lägen på landsbygden pekas ut som *Huvudcykelstråk kommun* och *Huvudcykelstråk landsbygd* i översiktsplanen. Kompletterande huvudstråk för cykel till viktiga målpunkter i tätorterna pekas ut som *Huvudcykelstråk tätort*. Befintliga eller föreslagna passager för fotgängare och cyklister i strategiska lägen redovisas som *Gång- och cykelpassage* (4).

Huvudcykelstråk kommun föreslås passera genom Fjugesta i huvudsak på den tidigare banvallen. Till detta länkas *Huvudcykelstråk tätort* som förbinder kommuncykelstråket med skolor och andra viktiga målpunkter i Fjugesta, se kartan. *Huvudcykelstråk landsbygd* ansluter vid Lekebergsskolan och pendelparkeringen i Irsta

VISA KARTA ÖVER HUVUDCYKELSTRÅK I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Biltrafik och vägtransporter Fjugesta

Bilen fortsatt viktig. Biltrafiken utgör den största delen av alla personresor i Sverige, och i Lekeberg över 70 procent. Bilen kommer fortsatt spela en viktig roll för resandet, framför allt till och från platser utan kollektivtrafik eller möjligheter att cykla eller gå. Effektivare fordon och fossilfria bränslen minskar successivt miljöbelastningen från bilar. Självkörande bilar och begränsningar för bilkörande i städerna kommer att förändra våra resvanor, och det kommer bli allt mindre attraktivt att ta med sig bilen hela vägen in till staden för att arbeta, handla eller roa sig.

Lokalt prioriterad väg. Utöver det nationellt prioriterade vägnätet (väg 204 och väg 534/Letstigen i Fjugesta) identifieras i översiktsplanen vägar av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten för personresor. De huvudvägar för matartrafik som prioriteras i Fjugesta är Bergsgatan, Vallgatan, Knista-vägen, samt en framtida väglänk som syftar till att avlasta Kyrkvägen.

I översiktsplanen pekas vägnät av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten ut som *Lokalt prioriterat vägnät* och det statligt prioriterade vägnätet ut som *Nationellt prioriterat vägnät* (5), se kartan.

VISA KARTA ÖVER LOKALT OCH NATIONELLT PRIORITERAT VÄGNÄT I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Buller och trafiksäkerhet. För störningar från vägtrafikbuller, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Fjugesta* nedan. För tillståndspliktig väg längs med allmän väg, se avsnitt *Väginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Godstrafik. På vägarna går inte bara persontrafik utan också godstransporter. Godstransporterna har stor betydelse och är en grundförutsättning för många företag och de arbetstillfällen som därigenom skapas. De är också en förutsättning för att få tillgång till matvaror i butiken eller serviceboendet, och för att till exempel beställa varor på nätet, se avsnitt *Godstransporter* i kapitel *Resor och transporter*. En del av transporterna består av farligt gods, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Fjugestanedan*.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

Fotnoter:

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Flygtrafik Fjugesta

Örebro flygplats. Strax utanför kommungränsen i öster ligger Örebro flygplats som ökar tillgängligheten till flyg, men också innebär störningar i form av flygbuller i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Flyginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Även runt försvarets anläggning i Villingsberg finns påverkansområden med anledning av flygverksamheten, se avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*, och avsnitt *Försvar och beredskap Fjugesta* nedan.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende luftfart införs i översiktsplanen som *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta* och *Riksintresse flyghinder MSA-yta* (6). En generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt* införs också.

Fjugesta berörs av *Riksintresse flyghinder MSA-yta* för Örebro flygplats, och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER FLYGRELATERADE INTRESSEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) enligt miljöbalken kap 3 §§ 8–9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

DIGITALA KOMMUNIKATIONER FJUGESTA

Digital infrastruktur. En snabb uppkoppling gör det möjligt att arbeta hemifrån och att driva företag, att få tillgång till samhällstjänster, banktjänster, tv och telefoni, med mera, och har därför blivit en grundläggande förutsättning för att människor ska kunna delta i dagens samhälle, se kapitel *Digital kommunikation*.

[GÅ TILL TEXT OM DIGITAL KOMMUNIKATION](#)

Lekeberg har en hög täckningsgrad, jämfört med övriga kommuner i länet, särskilt på landsbygden, där Lekeberg ligger i topp. I Lekeberg som helhet har över 97 procent av hushållen tillgång till bredband med minst hastighet 1 Gbit per sekund, och på landsbygden (7) över 94 procent (8). Endast 0,02 procent av hushållen saknar tillgång till minst 30 Mbit per sekund. Motsvarande täckningsgrad för länet som helhet är 97,2, och för landsbygden 83,5 (9). Inriktningen för den fortsatta planeringen är att fortsätta arbeta för en hög tillgång till snabbt bredband i hela kommunen.

LÄS MER OM ROLLER OCH ANSVAR FÖR BREDBAND PÅ LEKEBERG.SE

Fotnoter:

7) med landsbygd här avses områden utanför tätort och småort enligt SCB:s definition

8) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

9) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

Attraktiva boende- och livsmiljöer Fjugesta

MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ FJUGESTA

Att må bra och höra till. En socialt hållbar miljö är grundläggande för att det ska vara lockande för människor att flytta till en plats och att vilja stanna kvar. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden än är. Att bygga ett socialt hållbart samhälle handlar om att skapa förutsättningar för ett samhälle där människor kan leva ett gott liv med god hälsa, bra tillgänglighet och utan orättfärdiga skillnader, läs mer i avsnitt *Socialt hållbar livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv och Tillgänglighet*, för att uppmärksamma de sociala värdena i livsmiljön betydelse för livsmiljön (1). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Livsmiljöns gestaltning. Alla bebyggelsemiljöer i Lekeberg bör gestaltas med omsorg, och med ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Hur miljö där vi bor och rör oss är gestaltad påverkar hur vi mår, trivs och hur människor och samhälle fungerar. Gestaltad livsmiljö handlar om hela livsmiljö, både landskapet som helhet, de enskilda delarna och det som händer där, till exempel byggnader, platser och evenemang. En viktig del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären som bidrar till att göra platsen särpräglad och unik, läs mer i avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön (2). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mötesplatser. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. Mötes-

platser kan också vara tillfälliga såsom idrottsevenemang, festivaler och konserter. Avgörande är innehållet, det vill säga vilka anledningar som finns för att söka sig till platsen. Ett torg kan till exempel vara vackert, men helt tomt på människor, läs mer i avsnitt *Utveckling av livsmiljöer* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang*, för att uppmärksamma behovet av mötesplatser och sammanhängande livsmiljöer (3). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

BOENDEMILJÖER FJUGESTA

Platsens kvaliteter viktigare. Dagens ökade rörlighet, gör att boende och fritid inte längre behöver ligga geografiskt nära varandra och att avstånden kan öka ju flexiblere arbetslivet blir. Om vi förr flyttade dit jobben fanns, är det idag andra kvaliteter i livsmiljön som värderas högre vid val av boendeort. Först och främst handlar det om grundläggande behov som att ha en trygg och säker bostad, tillgång till arbete och bra kommunikationer. Andra viktiga kvaliteter kan vara att bo nära sin släkt, ha korta avstånd till för skola och skola, boendet är billigt eller man vill ha en viss typ av bostad. Dessutom värdesätts andra kvaliteter som till exempel lugn och ro, sjöutsikt, möjlighet att ha hästar eller en extra fin bostad, läs mer i avsnitt *Människor och livsmiljö* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Strandskydd. Vatten har stor betydelse också för djur- och växtliv och för det rörliga friluftslivet. Därför skyddas stränder i Sverige av strandskydd, läs mer i avsnitt *Strandskydd* i kapitel *Boendemiljöer*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Strandskydd* (4). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. För många människor är närheten till vatten en särskilt värdefull kvalitet. För att utveckla de delar av kommunen där man vill skapa bättre förutsättningar för bebyggelse i de fall strandskyddet kan utgöra ett hinder för landsbygdsutvecklingen, kan kommunen peka ut områden för "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen" (LIS-områden) i översiktsplanen, läs mer i avsnitt *Boendemiljöer* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Fotnoter:

4) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

BOSTÄDER FJUGESTA

Bostadsförsörjning. Kommunerna har huvudansvaret för att planera så att alla ska kunna bo i bra bostäder. Bostadsförsörjningen ska ske med hänsyn till befolkningsutveckling, efterfrågan på bostäder, marknadsförutsättningar och bostadsbehovet för särskilda grupper. Det innebär att kommunen, vid sidan av insatser för speciella grupper och för det befintliga bostadsbeståndet, även måste ha en långsiktig planberedskap och under varje mandatperiod anta handlingsplan för bostadsförsörjningen, läs mer i kapitel *Bostäder*.

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

Bostadsbehov Fjugesta

Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Lekeberg har vuxit kraftigt under 10–15 år, en utveckling som mattats av under 2023 både genom konjunkturnedgång och en medveten inbromsning. Enligt det befolkningsscenario som planeringen inriktas mot, kommer Fjugesta ha en befolkning på max 2 870 personer år 2050, vilket är 500 fler än idag, se tabellen nedan och läs mer i kapitel *Befolkningsutveckling* och i avsnitt *Befolkningsutveckling Fjugesta* nedan.

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

Det planerade scenariot för befolkningsutvecklingen i Fjugesta, motsvarar ett behov av cirka 220 bostäder fram till år 2050 (5). Utslaget på hela perioden motsvarar det i genomsnitt cirka 8 bostäder per år totalt, men kan i praktiken variera från år till år.

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Befolkningsökning max till år 2050	Bostadsbehov max till år 2050	Befolkning max 2050
Fjugesta	2 370 personer	500 personer	220 bostäder	2 870 personer
Lanna	1 690 personer	170 personer	70 bostäder	1 860 personer
Mullhyttan	560 personer	150 personer	60 bostäder	710 personer
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	380 personer	170 bostäder	4 360 personer
Lekeberg	8 600 personer	1 200 personer	520 bostäder	9 800 personer

Bostadsbehov i olika delar av kommunen till år 2050, enligt planerat scenario för befolkningsutveckling. Under perioden behövs som mest cirka 220 bostäder i Fjugesta, vilket motsvarar cirka 8 bostäder per år.

Bostadsutveckling i hela kommunen. Lekebergs tätorter, mellanstora orter och omgivande landsbygd hänger samman och behöver utvecklas på ett hållbart sätt i alla sina delar. Förutsättningarna för bostadsbyggande skiljer sig i olika delar av kommunen, men den gemensamma grundförutsättningen för att kunna bo och verka i hela kommunen, är den starka kommunikationsstruktur som föreslås i översiktsplanen, se avsnitt *Utvecklingsinriktning Fjugesta* i kapitel *Övergripande inriktning för Fjugesta*. För att förstärka möjligheten att bo i olika delar av Lekeberg och skapa underlag för en stark kommunikationsstruktur behöver de lokala förutsättningarna användas på bästa sätt. Vad som är en hållbar bebyggelseutveckling på en plats behöver inte vara hållbar på en annan.

[GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR FJUGESTA](#)

Olika sätt att öka utbudet. Brist på bostäder behöver inte alltid innebära ett nybyggnadsbehov. Ett ökat utbud kan också uppstå genom ökad omsättning av de bostäder som redan finns i beståndet, att fritidshus eller andra byggnader blir åretruntboende, eller att befintliga bostäder delas upp i fler. Genom att bygga för specifika behov, kan man få igång flyttkedjor som möjliggör och underlättar generationsväxling i andra delar av bostadsbeståndet. Läs mer om olika behov av bostäder i avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Fotnoter:

5) räknat på 2,3 personer per bostad

Bebyggelsestruktur Fjugesta

Varierande täthet. Bebyggelsestrukturen skiljer sig åt mycket mellan Lekebergs tätorter. Fjugesta är tätast och har en befolkningstäthet på cirka 10 invånare per hektar (6), att jämföra med Lekebergs landsbygder som har 0,9 eller Örebro stad som har ungefär 23 invånare per hektar.

Bebyggelsestrukturens delar. I strukturbilden är bebyggelsen indelad i tre typer utifrån hur den är lokaliserad i förhållande till den övergripande strukturen: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Övergripande inriktning för Fjugesta*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR FJUGESTA

Vid beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används istället följande begrepp för att beskriva olika delar av bebyggelsestrukturen:

- *Tätort* – motsvarar *Huvudort* i strukturbilden, och omfattar de tre största tätorterna i Lekeberg
- *Tätortsnära område* – motsvarar sådan *Landsbygdsbebyggelse* som ligger allra närmast tätorterna
- *Mellanstor ort* – motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden
- *Mindre orter och landsbygd* – motsvarar *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden

I översiktsplanen pekas de olika delarna av bebyggelsestrukturen i Lekeberg ut som *Tätort*, *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd* (7).

Fjugesta är en *Tätort* i bebyggelsestrukturen, men berörs också av *Tätortsnära område*, se kapitel *Lekebergs landsbygder*.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSESTRUKTUR I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

Tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* finns befintlig samlad bebyggelse, och utvecklade befintliga områden eller nya områden för samlad bostadsbebyggelse. Nya bostadsområden lokaliseras företrädesvis till bra kollektivtrafiklägen, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätort* provas samlat genom detaljplan.

Tätortsnära område. Runt tätorterna finns Förutsättningarna för bebyggelsen som ligger nära de större tätorterna skiljer sig från andra delar av landsbygden. Intresset av att bygga ökar ofta i tätorternas omedelbara närhet, vilket gör att det finns behov att pröva sådan bebyggelse samlat för att helheten ska bli bra, till exempel att det finns tillgång till samlade vatten- och avloppslösningar, att trafiken inte skapar problem och att det finns utrymme för gång- och cykelbanor. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätortsnära område* ska provas med detaljplan.

VISA KARTA ÖVER TÄTORT OCH TÄTORTSNÄRA OMRÅDE I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) avser 2023

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Särskilda bebyggelseområden Fjugesta

Områden för bostäder i tätorter. Blandad bostadsbebyggelse i översiktsplanen är områden i *Tätort* som huvudsakligen innehåller bostäder men också kan ha inslag av service och verksamheter som inte är störande för omgivningen eller som medför stora trafikmängder. De omfattar:

- Befintliga områden med sammanhållen bostadsbebyggelse (status befintlig)
- Befintliga områden som föreslås utvecklas med fler bostäder eller nya områden för bostäder som redan är planlagda eller håller på att planläggas (status utvecklad, etapp 2026–2035 eller 2036–2050)
- Områden som pekas ut i tätorterna för att prövas för ny sammanhållen bostadsbebyggelse i den fortsatta planeringen (status ny, etapp 2026–2035, 2036–2050 eller efter 2050)

I översiktsplanen har befintliga och framtida områden för bostäder med inslag av service och icke-störande verksamheter pekats ut som *Blandad bostadsbebyggelse* (8)

VISA KARTA ÖVER BLANDAD BOSTADSBEBYGGELSE I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver befintlig bebyggelse föreslås följande områden för blandad bostadsbebyggelse ut i Fjugesta, vilka tillsammans omfattar 350–540 bostäder, varav 150–240 inom planperioden (fram till 2050). Några områden är redan planlagda.

- **BF1** – Område i Fjugesta med befintliga bostäder, verksamheter och natur, där möjligheten att komplettera med fler bostäder och utvecklade parkkvaliteter bör utredas som en helhet, företrädesvis i form av ett planprogram. Inriktningen är en låg och tät bostadsbebyggelse om cirka 60–80 bostäder, i framför allt den södra delen. Området kan bebyggas enligt ny detaljplan först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten "Lillån mellan Logsjön och Svartån" kan säkerställas, se avsnitt *Miljö kvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- **BF2** – Obebyggt område i Fjugesta med mycket centralt läge, och tidigare planlagt för allmänt ändamål. Inriktningen är 40–50 bostäder i "hus i park", i form av 4–5 punkthus i tre våningar med en indragen fjärde våning, med större balkonger och i övrigt attraktiv utformning. Marken ska utgöra del av ett större parkområde och vara tillgänglig för allmänheten, se kartlager *Parkområde* i karta *Mark- och vattenanvändning*. Anpassning ska också ske till föreslagen ny väglänk, se kartlager *Lokalt prioriterad väg* i karta *Mark- och vattenanvändning*. Området kan bebyggas först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten "Lillån mellan Logsjön och Svartån" kan säkerställas, se avsnitt *Miljö kvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Området kan slås samman med BF6. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035
- **BF3** – Pilar som visar utvecklingsriktning för framtida sammanhängande bostadsbebyggelse väster om väg 204 i Fjugesta på mark som inte tidigare är planlagd. Området behöver utredas i sin helhet i form av ett planprogram eller liknande, och kan därefter byggas ut i olika etapper. En utbyggnad på denna sida vägen förutsätter större samlade bostadsområden, för att finansiera t.ex. åtgärder i väg för planskilda passager för gång och cykeltrafik över vägen och andra åtgärder. Inriktningen bör vara cirka 200–300 bostäder. Bebyggelsen bör anpassas till befintliga bostäder och andra värden, och ha en attraktiv utformning. Området kan bebyggas först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten "Lillån mellan Logsjön och Svart-

ån” kan säkerställas, se avsnitt *Miljökvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Tidsperspektiv är utbyggnad efter 2050.

- *BF4* – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för 40–45 rad- eller kedjehus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.
- *BF5* – Planlagt område som delvis är bebyggt. I planen finns ett outnyttjat utrymme för 10–15 småhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- *BF6* – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för fem villatomter. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050. Området kan slås samman med *BF2*, med en eventuell utbyggnad 2026–2035.
- *BF7* – Område under planläggning, med utrymme för 5–10 bostäder i småhus eller 15–25 bostäder i radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

När det gäller byggnader för jordbrukets behov, se riktlinje *Jordbruksmark*.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

8) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 § 5

Utformning Fjugesta

Tätt och nära. För att hushålla med markresursen behöver ny bebyggelse i första hand komplettera och förtäta den befintliga bebyggelsen, istället för att ta ny mark i anspråk. Vad som uppfattas som tätt kan skilja sig mellan olika platser, men i Lekeberg handlar det oftast om en lägre bebyggelse som ligger mer samlat än tidigare för att hushålla med markresursen. Förtätning av bebyggelsen ska också ske med hänsyn till kulturmiljön, till den unika platsens förutsättningar och identitet, och till behovet av grönområden och andra friytor, vilket gör att det ibland inte är lämpligt att förtäta. Det kan behöva bedömas från fall till fall, men gäller särskilt i vissa områden.

Områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*, se kapitel *Landskapsvärden* (9).

Fjugesta berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i tre centrala områden.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Blandat. För att åstadkomma miljöer med hög närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service, och som är levande under större delar av dygnet, kan nya bostäder med fördel samlokaliseras med service och arbetsplatser som har ingen eller liten omgivningspåverkan, till exempel närlivs, frisörer eller cykelreparatörer. Utöver funktionsblandning bör man också sträva efter en blandning av olika bostadstyper, upplåtelseformer och bostadsstorlek i bostadsområdena, se avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Gestaltning. Ny och ändrad bebyggelse behöver också gestaltas med omsorg, både vad gäller fungerande strukturer, såsom till exempel närmiljö och tillgänglighet till promenadstråk, gång- och cykelvägar, men också platser och byggnaders utseende och anpassning till miljön. För Fjugesta centrum har ett gestaltungsprogram tagits fram, ett område där särskild omsorg ska läggas på bebyggelsens och

gaturummets gestaltning, funktionalitet och tillgänglighet förslås i översiktsplanen, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT GESTALTNINGSOMRÅDE I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Rika utemiljöer. Tillgängliga och upplevelserika miljöer för utevistelse, möten och rekreation, både i bostadsområdet och gemensamt för fler områden, bidrar till ökad hälsa, trygghet och trivsel för de som bor där och öka bostadsområdets och ortens attraktivitet, se kapitel *Människor och livsmiljö* och avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter*, för att uppmärksamma behovet av rekreativa och sociala kvaliteter i utemiljön (10). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALiteter (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lokalisering Fjugesta

Förstärk strukturen. Bostadsutveckling bör i första hand ske genom komplettering av befintlig bebyggelse i *Tätort* och *Mellanstor ort*. På så sätt kan en stark struktur byggas som underlättar för att bo och verka i hela kommunen och befintlig infrastruktur tas till vara, se avsnitt *Övergripande utvecklingsstruktur* i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektivtrafikstråken, bidrar också till att förstärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING

Huvudprinciper. I översiktsplanen föreslås några huvudprinciper som stöd för lokalisering av bostäder i olika slags bebyggelseområden, se avsnitt *Lokalisering av bostäder* kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse - Bostäder*, som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen (11). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nya bostäder i tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråkstagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* lokaliseras samlade områden för bostadsbebyggelse till utpekade områden eller till befintlig

bebyggelse i bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen.

Nya bostäder i tätortsnära område. Inom *Tätortsnära område* strax utanför tätorterna, kan enstaka bostäder prövas, medan större sammanhängande bebyggelseområden i första hand ska prövas inom tätorten.

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse Fjugesta

Prövning av ny eller ändrad bebyggelse och markanvändning sker med detaljplan eller områdesbestämmelser och/eller förhandsbesked och bygglov, läs mer i avsnitt *Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

Ett livskraftigt näringsliv Fjugesta

VERKSAMHETER FJUGESTA

Ett småskaligt näringsliv Fjugesta

Små företag. Lekeberg har ett levande näringsliv med hög företagsamhet och många små företag, av vilka många har sitt ursprung i jorden och skogen, läs mer i kapitel *Verksamheter*. I Fjugesta finns den största koncentrationen av verksamheter i Lekeberg, både privata verksamheter inom bygg, transport, handel och service mm, men också offentliga verksamheter framför allt inom kommunen.

Besöksnäring. Turismen har en viktig roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera det lokala näringslivet. I besöksnäringen ingår inte bara hotell, campingplatser, konferensanläggningar och aktivitetsföretag, utan även till exempel livsmedelsbutiker, bensinstationer, taxi- och bussbolag, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Inga särskilda områden för besöksnäringen pekas ut i översiktsplanen.

[GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER](#)

Samhällsviktig verksamhet. Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Störningar Fjugesta

Miljöfarlig verksamhet. Andra typer av verksamheter kan innebära risker för hälsan och för omgivningen, och har då anmälnings- och tillståndspliktig för verksamheten. I Lekeberg finns för närvarande nio verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet, varav ett, reningsverket, ligger i Fjugesta, se avsnitt *Miljöfarlig verksamhet* i kapitel *Miljörisker*.

Verksamhetsbuller. Vissa verksamheter alstrar buller som kan vara störande för omgivningen. I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga bullrande verksamheter, se avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller (1)*.

Det finns tre verksamheter i Fjugesta som har tillstånd att bullra, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

Utveckling av verksamheter Fjugesta

Strategier i översiktsplanen. Samhällsplaneringen kan påverka och stödja näringslivsutvecklingen inom framför allt följande områden:

- *Kompetensförsörjning* – att förstärka möjligheterna till god kompetensförsörjning genom en stark struktur som förstärker arbetsmarknadsregionen och ökar möjligheterna att pendla till specialiserade arbeten i kommunen, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Infrastruktur för godstransporter* – att stödja effektiva transporter av godstransporter, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Mark- och planberedskap* – att samverka med företagen för att underlätta etablering och utveckling av verksamheter, se avsnitt *Utveckling av verksamhetsbebyggelse* i kapitel *Verksamheter*, och nedan
- *Lokalisering av verksamheter* – att underlätta för lokalisering av verksamheter på lämpliga platser, se nedan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Mark- och planberedskap Fjugesta

Många arbetar på hemmaplan. Även om över hälften av de Fjugestabor som har arbete, pendlar ut till arbete utanför kommunen, arbetar nästan en tredjedel i Fjugesta vilket är den största andelen i Lekeberg, se avsnitt *Resor och transporter* ovan. Detta hänger troligtvis samman med den relativt stora koncentrationen av privata och offentliga verksamheter i Fjugesta.

Verksamhetsmark finns. Verksamheter finns på flera håll i Fjugesta, men det finns i huvudsak två samlade verksamhetsområden, dels Tegelbruksområdet i sydost (2), dels Bergaområdet i nordväst. Dessa områden omfattar tillsammans cirka 33 hektar, varav endast 61 procent är utnyttjat. Bedömningen är därför att behovet av ny verksamhetsmark är väl tillgodosett fram till åtminstone 2035.

Verksamhetsmark på längre sikt. Däremot föreslås ett nytt samlat område för småskaliga verksamheter som kan vara störande för omgivningen, att använda på längre sikt, 2035 – 2050. Det ligger norr om Fjugesta, söder om Irsta och väster om väg 204 nära pendelparkering och kollektivtrafik. Det är lokaliserat nära väg 204 nordväst om Fjugesta, nära pendelparkeringen vid Irsta och hållplats för kollektivtrafik. Området är cirka 12 hektar stort, med möjlighet att expandera västerut på mycket lång sikt, efter 2050. En användning av området kräver en samlad planering för området i sin helhet med anslutning för transporter från väg 204 och goda gång- och cykelförbindelser med Fjugesta med tillhörande plan- skilda övergångar för gående och cyklister över väg 204. En bredare trädbälte bör sparas mot vägen och infart för transporter anordnas från norr. Området behöver tas i anspråk för ett större antal verk-

samheter för att motivera kostnaderna för infrastrukturutbyggnad framför allt i anslutning av Trafikverkets väg.

Befintliga och framtida områden för verksamheter som kan vara störande för omgivningen pekas ut som *Verksamhetsområde* i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER VERKSAMHETSOMRÅDEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) både norr och söder om Fjugesta Letstig

Lokalisering av verksamheter Fjugesta

Rätt verksamhet på rätt plats. Var det är bäst att lokalisera olika verksamheter ur ett samhällsperspektiv beror på vilken typ av verksamhet det handlar om, vilken påverkan den har på omgivningen i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar, läs mer i avsnitt *Lokalisering av verksamheter* i kapitel *Verksamheter*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Verksamheter*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av verksamhetsbebyggelse (3). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

HANDEL OCH SERVICE FJUGESTA

Service och centrumutveckling Fjugesta

Offentlig och kommersiell service. En god kommersiell och offentlig service har stor betydelse för att människor ska kunna ta del av samhällets stöd och andra varor och tjänster och för att skapa attraktiva och levande livsmiljöer. Idag går utvecklingen mot att offentlig och kommersiell service i allt högre grad flyttar ut på nätet och blir mer platsoberoende genom olika digitala tjänster och växande e-handel, läs mer i kapitel *Handel och service*.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Centrumutveckling. I takt med att många lokala butiker läggs ner, minskar möjligheterna att utveckla levande centrummiljöer som förutom att tillhandahålla tjänster också möjliggör möten mellan människor, läs mer i kapitel *Handel och service*. Genom att samla olika slags verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service till centrumområdet, kan denna utveckling i viss mån motverkas. Även om det kommersiella utbudet troligtvis kommer vara lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats.

I översiktsplanen föreslås två slags centrumområden för hela kommunen, dels *Kommuncentrum* i Fjugesta, dels *Lokalt nav* i Mullhyttan och Lanna (4).

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALA NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kommuncentrum i Fjugesta. Kommuncentrum i översiktsplanen är kommunens gemensamma centrum i Fjugesta och primärt område för verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, bibliotek, butiker, dagligvaruhandel och småskalig handel. Genom att lokalisera publika verksamheter som inte är störande för omgivningen till centrum, skapas förutsättningar för att fler människor vistas här, vilket i sin tur lockar fler publika verksamheter att etablera sig. I centrumområdet behöver det finnas god tillgång till verksamhetslokaler i anslutning till gata och torg, men också bostäder, huvudhållplats för kollektivtrafik och olika former av aktivitets- och mötesplatser förstärker liv och rörelse i centrum. En viktig förutsättning för ett levande centrum är god tillgänglighet med gång och cykel inom Fjugesta och det närmaste omlandet, och med kollektivtrafik och bil från övriga delar av kommunen. Fjugesta centrum har en tydlig kvartersstadskaraktär med bebyggelse i gatulivet, vilket ökar attraktiviteten och förstärker liv och rörelse på gatorna. Målet bör vara att förstärka kvartersstadskaraktären, och att koncentrera och utveckla den offentliga och kommersiella servicen kring Storgatan och torget i ett tätt och levande centrumstråk. Åtgärder för att utveckla gatu- och torgmiljöer är prioriterade. Centrumområdet kan med fördel ha högre täthet än omgivande bebyggelse, för att förstärka folkliv och centrumkänsla.

I översiktsplanen pekas centrala Fjugesta ut som *Kommuncentrum*, för att förstärka utvecklingen av ett levande centrum för tätorten och kommunen (5).

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Handel Fjugesta

Lokalisering av handel, framför allt dagligvaruhandel, har en viktig roll i samhällsplaneringen för att behålla en så god tillgänglighet som möjligt till framför allt livsmedel. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att medvetet styra lokalisering av handel för att nå en så hög tillgänglighet som möjligt för hela kommunen.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Handel och service*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av bebyggelse för handelsverksamheter (6), läs mer i avsnitt *Handel* i kapitel *Handel och service*. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

AREELLA NÄRINGAR FJUGESTA

Med **areella näringar** avses verksamheter som använder mark och vatten som bas för sin verksamhet, som till exempel jordbruk, skogsbruk och fiske.

Jordbruk Fjugesta

Ökat behov och minskande areal. Jordbruksmarken är en unik samhällsresurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för vår överlevnad. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktig trygg livsmedelsförsörjning. Klimatförändringar, sjunkande grundvattennivåer, erosion och föroreningar är några av de hot som finns mot livsmedelsförsörjningen. Samtidigt bedöms behovet av livsmedel öka kraftigt till följd av bland annat befolkningsökning och ökad odling för bioenergi medför prisökningar och större efterfrågan på odlingsmark. Men istället för att jordbruksarealen ökar, minskar den successivt, framför allt på grund av skogsbildning, men också genom utvidgning av tätorter och infrastruktur. Läs mer i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmarken skyddas. Miljöbalken (7) anger att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark bara får användas för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att ta tillvara väsentliga samhällsintressen och dessa intressen inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att använda annan mark. Brukningsvärd jordbruksmark är mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Inriktningen för den fortsatta planeringen är i enlighet med lagstiftningen att jordbruksmark endast får användas för byggnader, anläggningar och hårdgörande av ytor för sådana ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt. Läs mer om kommunens tolkning av väsentligt samhällsintresse i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmark i Lekeberg. Jordbruket har stor betydelse för Lekebergs landsbygder. Närmare hälften av kommunens invånare är bosatta utanför tätorterna, och en stor del av företagen är jordbruksföretag. Knappt en fjärdedel av kommunens landareal används idag som åker- eller betesmark. Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Lekeberg, medan den produktiva skogsmarken ökade liksom andelen anlagd mark (8), se kapitel *Areella näringar*. Trenden är densamma som för Sverige som helhet, men andelarna är lägre i Lekeberg.

Avgränsning av jordbruksmark. För att säkra livsmedelsproduktion på lång sikt bör all jordbruksmark som har potential för framtida livsmedelsproduktion skyddas mot bebyggelse och anläggningar som omöjliggör framtida odling eller djurhållning. Jordbruksmark med potential för framtida livsmedelsproduktion kan således omfatta fler områden än sådan mark som för närvarande används. Som definition av jordbruksmark i översiktsplanen används länsstyrelsens översiktliga kartering av brukningsvärd jordbruksmark i länet, vilken kan komma att revideras efter hand. Undantaget är mark som redan är planlagd för annat ändamål än jordbruk, vilken enligt aktuellt rättsfall inte ska betraktas som jordbruksmark, se kapitel *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM AREELLA NÄRINGAR

Den mark som ingår i länets kartering av brukningsvärd jordbruksmark, pekas i översiktsplanen ut som *Jordbruksmark*, för att översiktligt redovisa var jordbruksmark som ska skyddas kan finnas. Jordbruksmark som redovisas i kartan men som redan är planlagd för annat än jordbruksändamål, ska inte ingå (9).

De största arealerna jordbruksmark finns i Lekebergs landsbygder, men också i och runt tätorterna. Oftast är det i anslutning till tätorterna som jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) miljöbalken kap 3 § 4

8) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

9) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Skogsbruk och vattenbruk Fjugesta

Undvik skogsmark med höga värden. Ibland kan ny bebyggelse och andra åtgärder komma att beröra skog som är produktiv eller har andra värden, framför allt i anslutning till tätorterna. Huvudinriktningen för bebyggelseutveckling är att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse och att undvika åtgärder på skogsmark med höga naturvärden eller som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Prövning av bebyggelse i skog. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska natur- och rekreativvärden beaktas, liksom möjlighet till rationell skötsel av skogen. Om ny sammanhållen bebyggelse eller andra åtgärder övervägs på skogsmark, ska exploateringens påverkan på skogliga naturvärden och möjligheten att bedriva ett rationellt skogsbruk redovisas i de detaljplaner där detta kan bli aktuellt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G4 Areella näringar - Skogsmark*, för att uppmärksamma behovet av hänsyn till skogsmarkens värden (10). Riktlinje G4 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G4 AREELLA NÄRINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fiske och vattenbruk är inga stora näringar i Lekeberg och inga riktlinjer föreslås för dessa. Läs mer om fiske och vattenbruk i kapitel *Areella näringar*.

Fotnoter:

10) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Energi och resurser för framtiden Fjugesta

ENERGIFÖRSÖRJNING FJUGESTA

Energibalans omfattar tillförsel, omvandling och slutanvändning av energi. Av de cirka 0,2 terawatt-timmar som används i Lekeberg, står industrisektorn för endast tre procent, transportsektorn för 46 procent och bostads- och servicesektorn för 52 procent, läs mer i avsnitt *Energibalans* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGI FÖRSÖRJNING

Vattenkraft. Vattenkraften har en lång tradition i Lekeberg och det finns mellan 30 och 40 vattenkraftverk i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Vattenkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Vindkraft. I Lekeberg finns en vindkraftpark i Kronoparken med 17 vindkraftverk i drift med en sammanlagd årsproduktion på cirka 200 gigawattimmar. I översiktsplanen pekas områden ut som är olämpliga för vindkraft, områden där särskild hänsyn bör tillämpas och område som är av riksintresse för energiproduktion för vindbruk, läs mer i avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Solenergi. Utvecklingen inom solenergiområdet har gått snabbt de senaste åren. Kraftigt prisras på solcellssystem har tillsammans med statligt investeringsstöd och stigande priser på el, medfört att sol har blivit ett konkurrenskraftigt alternativ för elproduktion. Läs mer om prövning av solcellspaneler, solfångare och solcellsparker i avsnitt *Solenergi* i kapitel *Energiförsörjning*. I översiktsplanen pekas ett område för utredning av solenergi ut.

Biogas. I Lekeberg finns ingen biogasanläggning, men möjligheterna till biogasproduktion i mellankommunal samverkan har utretts, se avsnitt *Biogas* i kapitel *Energiförsörjning*.

Fjärrvärme. Fjärrvärme har funnits i Lekeberg sedan 1997 då Lekebergs Bioenergi AB bildades. I fjärrvärmeanläggningen i Fjugesta produceras drygt 18 gigawattimmar fjärrvärme per år som distribueras till stora delar av Fjugesta tätort, se avsnitt *Fjärrvärme* i kapitel *Energiförsörjning*.

I översiktsplanen pekas Fjugesta ut som *Fjärrvärmeområde*, där möjligheten att ansluta till fjärrvärmenätet bör undersökas för ny bebyggelse (1).

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

VISA KARTA ÖVER FJÄRRVÄRMEOMRÅDE I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING FJUGESTA

Vattenförsörjning Fjugesta

Tillgång till vatten. Rent vatten är inte en självklarhet, även om vi är vana vid riklig tillgång till bra vatten i Sverige. Miljöbelastning och klimatförändringar förändrar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen och ökar riskerna både för periodvis vattenbrist och för ökad spridning av farliga ämnen när översvämningarna blir fler och kraftigare. Ett långsiktigt förbättrat skydd av vattentillgångarna och en aktiv vattenförsörjningsplanering kommer därför vara avgörande för den framtida vattenförsörjningen.

Vattenanvändning i Lekeberg. I Lekeberg används totalt cirka 1 300 tusen kubikmeter vatten per år, varav cirka 470 går till hushållens behov och cirka 120 tusen kubikmeter till jordbrukets behov. Endast en fjärdedel av den uppskattade totala vattenanvändningen levereras via kommunens vattenledningsnät. Resten, cirka tre fjärdedelar kommer från enskilda och andra vattenuttag (2), vilka därmed spelar stor roll för vattenförsörjningen i kommunen, se avsnitt *Vattenresurser och vattenanvändning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Kommunens ansvar. Inom ett verksamhetsområde för kommunalt vatten- och avlopp (VA) ansvarar kommunen för vattenförsörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på den enskilde fastighetsägaren. Kommunen har också ett övergripande ansvar för hållbar vattenresursförvaltning så att vattenförekomsterna skyddas för framtiden.

Allmän vattenförsörjning. Drygt hälften av Lekebergsborna är anslutna till vattenförsörjning via det kommunala ledningsnätet, framför allt i tätorterna. På Lekebergs landsbygder är det framför allt Groppen-Kvistbro som har tillgång till kommunalt vatten. Tidigare hämtade Lekeberg vatten vid vattentäkter i Fjugesta och Mullhyttan, men har inte längre någon egen vattenproduktion, utan köper dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. I projektet Vätternvatten samarbetar Lekeberg med Hallsberg, Kumla och Örebro kommuner för att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till de kommunala ledningsnäten, läs mer i avsnitt *Allmän vattenförsörjning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Enskild vattenförsörjning. Enskild vattenförsörjning är enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv vattenuttag för dricksvattenförsörjning för privat konsumtion som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller försörjer mindre än 50 personer med dricksvatten. Mindre vattenuttag, som används

för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning. I Lekeberg hämtar knappt cirka 4 300 personer sitt dricksvatten från enskilda vattentäkter. Majoriteten av de enskilda brunnar som används året om ligger på Närkeslätten och hämtar sitt vatten från grundvatten i berg, en vattenförekomst som förslås som en av de bedömningszoner för dricksvatten som föreslås i översiktsplanen för att skydda dessa, se nedan.

Prioriterade vattenförekomster. I Lekebergs kommunala vattenförsörjningsplan (3) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050, se avsnitt *Prioriterade vattenförekomster* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*:

- Svartån - ytvatten i vattendrag
- Tryggebodaåsen Dormenområdet - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Askersundsåsen mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Fjugesta - grundvatten i sedimentär bergart
- Närkeslätten - grundvatten i sedimentär bergart

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen pekas dessa fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (4).

Fjugesta berörs av bedömningszon dricksvatten för Svartån, Askersundsåsen, Fjugesta och Närkeslätten.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riskbedömning. Läs mer om vattenstatus och risker för dricksvattenförekomster i avsnitt *Riskbedömning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Fotnoter:

2) det vill säga mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, och som inte räknas till enskild vattenförsörjning

3) Lekeberg 2014a

4) enligt miljöbalken kap 2 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 6, kap 3 § 4

Materialförsörjning Fjugesta

Mineralresurser. Utvinning av mineral sker i gruvor och täkter. Utvinning i täkter kan delas in i ballast, natursten och industrimineral. I Lekeberg finns en stor bergtäkt, Lekhyttans bergtäkt, som levererar minst 100 tusen ton ballast i form av krossberg per år, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

Fossilmaterial. Torvmarker har under lång tid brukats av människan. Idag utvinns odlings- och energitorv från en mycket liten andel av torvarealen, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

TEKNISK FÖRSÖRJNING FJUGESTA

Vatten- och avloppshantering Fjugesta

Vatten- och avloppsförsörjning. VA-försörjningen ska vara hållbar på lång sikt, oavsett vem som ansvarar för den (5). Det innebär en vattenförsörjning som är robust och uppfyller krav på god dricks-

vattenkvalitet och att avloppsvatten avleds utan olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Här ingår att tillgodose behovet av vatten för att dricka och för andra ändamål, att avleda och rena avloppsvatten och att av leda och omhänderta dagvatten och dräneringsvatten så att olägenhet inte uppstår.

Ansvar för vatten och avlopp. Att ett område har kommunalt VA innebär att det ligger i ett så kallat verksamhetsområde inom vilket kommunen har ordnat eller ska ordna VA-försörjning för bebyggelsen inom området och ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningsnätet och fasta anläggningar. Utanför områden med kommunalt verksamhetsområde ligger ansvaret för VA-försörjningen på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs dock om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljökäl behöver lösas i ett större sammanhang, se kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten och avlopp i Fjugesta. All bebyggelse är med några få undantag anslutna till kommunalt VA. Spillvattnet renas i Fjugesta avloppsreningsverk, medan dricksvatten hämtas i Örebro kommun.

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. Många anordningar både i Sverige och i Lekeberg är äldre och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet samt närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel många enskilda avlopp i närheten av en sjö, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden, se vidare kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Enskilda avlopps-anläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (6). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

5) enligt lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

6) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Dagvattenhantering Fjugesta

Med dagvatten avses tillfälligt förekommande avrinnande regn- och smältvatten, tillfälligt framträngande grundvatten och spolvatten. Dagvattnet leds till ytvatten, grundvatten eller till reningsverk via ledningar, diken eller ytligt på marken. Dräneringsvatten är vatten som samlas upp under markytan och leds bort, till exempel från husgrunder. Enligt miljöbalken räknas dagvatten normalt som avloppsvatten, och utsläpp av sådant dagvatten är därmed miljöfarlig verksamhet. Inom kommunalt verksamhetsområde har kommunen ansvar för dagvattenhanteringen, i övriga områden ligger ansvaret på vägföretag och dikesföretag, och inom tomt på fastighetsägaren. Dagvattenförhållanden kan vara styrande vid lokaliserings- och lämplighetsprovning av ny bebyggelse.

Klimatförändringar. Hantering och avledning av dagvatten blir allt viktigare vid planering och byggande, framför allt beroende på ökade nederbörds mängder och stigande nivåer i hav, sjöar och vattendrag. I Lekeberg förväntas nederbörden vintertid öka med 20–25 procent från idag till slutet av seklet, och situationer med extremt väder förväntas bli vanligare (7), se kapitel *Klimatrisker*. Anpassningen till ett förändrat klimat innebär behov av en höjd beredskap för ökade mängder dagvatten och snabbare

flöden, genom högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkta system för avledning. Utmaningen är större i tätbebyggda områden med mycket hårdgjorda ytor, än på landsbygden.

I Fjugesta har några områden identifierats där det kan finnas behov av att anlägga samlad fördröjning för att öka beredskapen för ökande dagvattenflöden, vilka pekas ut som *Utredningsområde dagvattenhantering* i översiktsplanen (8).

I Fjugesta föreslås ett större utredningsområde för samlad fördröjning av dagvatten vid norra delen av Lillån för att ta hand om dagvatten från områdena västerut, ett söder om Bergaskogen och två mindre i södra Fjugesta för att ta hand om dagvatten från befintlig bebyggelse vid Sannagatan och södra Fjugesta som riskerar att svämmas över vid kraftiga skyfall, se avsnitt *Regn och skyfall* i kapitel *Klimatrisker*.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE DAGVATTENHANTERING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Dagvatten i detaljplaner. En genomtänkt dagvattenhantering är viktig både i tätorterna och på landsbygden. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering och förebygga översvämningar och spridning av föroreningar, behöver förutsättningarna utredas när detaljplaner tas fram och möjliga dagvattenlösningar föreslås. Lämplig utformning av dagvattensystem utgår från områdets läge, höjdförutsättningar, risk vid spridning av föroreningar etcetera, vilket kräver utredning från fall till fall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering (9). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hårdgjorda ytor. Hårdgörande av mark med till exempel asfalt eller hårt packat grus, påverkar markens förmåga att infiltrera och fördröja dagvatten. Andelen hårdgjord yta behöver därför begränsas för att förebygga översvämning och förorenings-spridning. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, kör-yta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att begränsa andelen hårdgjord yta och öka markens infiltrationsförmåga (10). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) SMHI 2015a

8) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Avfallshantering Fjugesta

Ansvar för avfall. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det är obligatoriskt för hushållen att sortera avfallet och kommunerna är skyldiga att hämta och ta hand om hushållsavfall. När det gäller annat avfall ansvarar hushållen för att ta det till obemannade återvinningsstationer där förpackningar och tidningar samlas in, eller till kommunens återvinningscentral där bland annat farligt avfall och grovavfall tas omhand. I Lekeberg är det Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallshanteringen. Läs mer i avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Renhållningsfordon. För att möjliggöra sophämtning och slamtömning i närheten av bostaden behöver sop- och slambilar komma fram på ett säkert sätt. Befintlig bebyggelse måste ha fri hämtningsväg för att sopbilen ska kunna köra fram till fastigheten. För att undvika olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas. Dessutom behöver transportvägar för avfallsinsamling beaktas, liksom placeringen av utrymmen och anordningar för avfall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon*, för att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon (11). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinning. Återvinning kan ske genom att materialet eller energin återvinns eller att näringsämnen går in i ett kretslopp. En återvinningscentral är en stationär anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall, som oftast är bemannad, medan en återvinningsstation är en mindre anläggning för återlämning av främst förpackningsmaterial. I Fjugesta finns:

- en återvinningscentral där privatpersoner och företag får lämna avfall
- en obemannad återvinningsstation (miljöstation)

I översiktsplanen pekas återvinningsstationen i Fjugesta ut som *Återvinningsstation*, inklusive utredningsavstånd om 50 meter för eventuell bullerpåverkan från materialhantering och transporter. Återvinningscentralen pekas ut som *Avfallshantering* i översiktsplanen, och inkluderar ett utredningsavstånd om 200 meter för eventuell buller- eller annan riskpåverkan från materialhantering och transporter (12).

VISA KARTA ÖVER ÅTERVINNINGSTATION OCH AVFALLSHANTERING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Deponi. Att deponera avfall handlar om att permanent lagra avfall. Sedan år 2002 är det förbjudet att deponera brännbart avfall i Sverige och år 2005 utökades förbudet till att även omfatta allt organiskt avfall. I Lekeberg finns ingen aktiv deponi, däremot nio äldre nedlagda deponier. Nedlagda deponier är i många fall en stor risk för långsiktig yt- och grundvattenpåverkan, se kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (13).

I Fjugesta finns tre nedlagda deponier i anslutning till tätorten, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

11) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 §§ 5–6 och kap 3 § 4

12) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

Masshantering Fjugesta

Anläggning för masshantering. Bygg- och anläggningsverksamheter ger ofta upphov till avfall i form av ett överskott på massor av jord och sten, som ibland kan återvinnas för anläggningsändamål. En förstudie för en anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor, har tagits fram, för att identifiera möjliga lokaliseringar för hantering av olika slags schaktmassor (14), läs mer i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Ytor för tillfällig lagring av massor för gatuunderhåll. Kommunen har också behov av egna mindre anläggningar i de större tätorterna för upplag av snö samt mellanlagring av mindre mängd massor som uppkommer vid drift av gator och VA-anläggningar, till exempel vid VA-schakter eller andra massor som behöver mellanlagras i avvaktan på provtagning och analysvar.

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen ett antal lokaliseringalternativ såsom *Utredningsområde masshantering gatuunderhåll*, i Fjugesta, Lanna och Mullhyttan, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen (15).

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMÅL MASSHANTERING GATUUNDERHÅLL I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL FÖRSTUDIE MASSHANTERING

Fotnoter:

14) Lekebergs kommun 2022g

15) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Eldistribution Fjugesta

Distributionsnät för el. Distribution av el är en fråga som under de senaste åren kommer allt mer i fokus när olika förändringar i samhället påverkar kraftsystemen. Ökade och mer varierande flöden i elnätet och en ökad sammanlänkning av olika energislag skapar utmaningar för en säker och tillförlitlig eldistribution. Det är inte längre självklart att producenter eller konsumenterna kan koppla upp sig mot elnätet när det behövs. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten kan därmed resultera i elbortfall (elenergi- och effektbrister) och att övergången till förnybar energi bromsas upp, när till exempel solcellsanläggningar inte kan kopplas på elnätet. Läs mer om överföringskapacitet, elsystem, behov och elbrist i avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Samverkan och framförhållning. Det tar tio till femton år att planera, söka tillstånd för att anlägga transmissionsnätanläggningar, och kostnaderna är höga. För en fortsatt trygg elförsörjning behövs en

god framförhållning och samverkan mellan aktörer på olika nivåer, särskilt vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Elkapacitet*, för att uppmärksamma behovet av att utreda elkapacitet i ett tidigt skede vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar (16). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utredningsavstånd kraftledningar. För att ta höjd för den stora osäkerheten som råder när det gäller magnetfältens påverkan på människor, identifieras i översiktsplanen ett utredningsavstånd för påverkan från elektromagnetiska fält, kring större kraftledningar, se avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

I översiktsplanen har områden kring kraftledningar som är 70 kilovolt eller mer pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*, se kapitel *Miljörisker* (17).

Fjugesta berörs av bedömningszonen vid transformatorstationen i sydost, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

16) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

17) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Levande natur- och kulturmiljöer Fjugesta

KULTURMILJÖ FJUGESTA

En levande kulturmiljö Fjugesta

Historien runt omkring oss. Samhällsförändringar och människors livsvillkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt. Det är inte bara de äldsta och mest utsmyckade byggnaderna och miljöerna som beskriver vår historia. Även yngre hus eller till synes oansenliga byggnader kan ha uttryck, karaktär, material och arkitektoniska kvalitéer som kan vara viktiga för helhetsmiljön.

Gemensamt ansvar. Kulturmiljölagens första paragraf anger att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". Medborgarnas engagemang och delaktighet är viktiga förutsättningar för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Såväl enskilda som myndigheter har ansvar och ska visa hänsyn och aktsamhet. I plan- och bygglagen ställs till exempel krav på att fastighetsägaren ska underhålla sin fastighet och visa varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspliktig eller inte. För att förtydliga gällande lagstiftning om kulturmiljövärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om kulturmiljö* i kapitel *Kulturmiljöer*:

Generella riktlinjer G3 Natur- och kulturmiljövärden – Förvanskningsförbud, Varsamhet och Fornlämning införs för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer (1), för att uppmärksamma varsamhetskravet för all bebyggelse (2), och för att uppmärksamma att fornlämningar, även sådana som ännu inte är kända, är skyddade och får inte skadas (3). Riktlinje G3 gäller i hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade riksintressen för kulturmiljövård införs i översiktsplanen som *Riksintresse kulturmiljövård* (4).

Fjugesta berörs av riksintresse för kulturmiljövård, Drumlinområdet, i sydöstra delen av tätorten.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kulturmiljö och samhällsplanering. I planering och byggande finns stora möjligheter att skapa ett positivt samspel mellan kontinuitet och förändring, där historien är avläsbar i en miljö i utveckling, och där dagens tillskott blir en del av en levande kulturmiljö. Genom att aktivt lyfta in kulturmiljövärdena i utvecklingen av kommunen, förstärka kompetensen och engagera invånare i planeringsprocesserna, kan olika kunskaper och idéer om kulturvärdena tas till vara och bidra till att förstärka livsmiljön som helhet. Läs mer om övergripande råd för att värna Lekebergs kulturmiljöer i *Övergripande förhållnings-sätt* i kapitel Kulturmiljö.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 13

2) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

3) enligt kulturmiljölagen kap 2

4) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Kulturmiljöer i Fjugesta

Kunskapsunderlag. Som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande, har en utredning av särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg tagits fram. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden, se avsnitt *Kulturmiljöer i Fjugesta* nedan, och beskriver dessa i sitt sammanhang. Utifrån kulturmiljöernas värden, bärande karaktärsdrag och kvalitéer formuleras kulturmiljöutredningen specifika råd och riktlinjer för hur varje enskild miljö ska hanteras för bevarande och fortsatt utveckling.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. Totalt har 4 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats i Fjugesta, se karta. Miljöerna redovisas i anslutning till landskapsområdena Samhällena, läs mer i kapitel *Landskapsvärden*. De utpekade kulturmiljöerna bedöms uppvisa ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Landskap, byggd miljö och fornlämningar samverkar i olika utsträckning i de olika delmiljöerna. Kulturmiljöutredningen pekar med andra ord ut bebyggelse när den utgörs av en samlad miljö eller inom området samlar flera delar som tillsammans formar en berättelse, läs mer i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

De särskilt värdefulla kulturmiljöer som identifierats i kulturmiljöutredningen pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö* (5). För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Läs mer om Samhällellas kulturvärden i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

5) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 8 § 13

LANDSKAPSVÄRDEN FJUGESTA

Landskapet omkring oss Fjugesta

Skapas över tid. Landskapet är hela omgivningen omkring oss, så som vi uppfattar den. Det har skapats genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid. Är landskapet format av jordbruk, skogsbruk och/eller bete talar man om odlingslandskap, medan andra former av mänsklig verksamhet kan forma ett urbant landskap eller ett industrilandskap. Landskapet förändras i takt med att samhället utvecklas. Odlingsmark överges, orter växer, vägar byggs, hus rivs och nya tillkommer. Historiska spår efter hur människan utnyttjat landskapet finns överallt, såväl i det öppna landskapet, som i skogen eller mitt i en tätort.

Gemensam tillgång. Landskapet är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Enligt den europeiska landskapskonventionen (6) som Sverige förbundit sig att följa sedan 2011, betonas att landskapet är en gemensam tillgång men också ett gemensamt ansvar. Landskapskonventionen och den lagstiftning som finns om landskapsvärden, förtydligas i översiktsplanen enligt följande, se avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*:

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, införs som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande (7). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Slättbygden* och *Mellanbygden* enligt grönsstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönsstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Beslutat samrådsområde för Drumlinområdet enligt äldre lagstiftning införs i översiktsplanen som *Förordnandeområde* (8).

Fjugesta berörs av Förordnandeområdet Drumlinområdet, i sydöstra delen av tätorten.

VISA KARTA ÖVER FÖRORDNANDEOMRÅDE I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs även om naturreservat, Natura 2000-områden och olika riksintressen som berör landskapsvärden i avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

6) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

7) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9 och 12 § 2

8) enligt naturvårdslagen 20§ och 20§ naturvårdskungörelsen

Landskap Fjugesta

Kulturmiljöutredning. Som kunskapsunderlag för landskapsfrågorna i översiktsplanen används i huvudsak den kulturmiljöutredning (9) som tagits fram, se avsnitt *Kulturmiljön som resurs* i kapitel *Kulturmiljö*. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden och beskriver dessa i sitt historiska och rumsliga sammanhang. Utgångspunkten är ett helhetsperspektiv på kulturlandskapet och dess innehåll, i form av tre övergripande landskapsområden.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Landskapsområden. De teman eller *landskapsområden* som identifieras är *Bergsmannabygden*, *Samhällena* och *Slättbygden*. Gränserna mellan olika landskap är inte knivskarp, utan landskapen hänger samman och flikar geografiskt in i varandra. Fjugesta omfattas av landskapsområdet:

- Samhällena

I översiktsplanen pekas de övergripande landskapsområdena ut som *Landskapsområde*, för att uppmärksamma de olika bygdernas särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa (10). För varje landskapsområde och för respektive samhälle i landskapsområde *Samhällena* finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

9) Lekebergs kommun 2023a

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Att bygga i landskap Fjugesta

Landskapsanpassning. Att ta hänsyn till landskapets värden handlar om att samspela med omgivningen, så att den nya bebyggelsen kompletterar miljön och blir ett positivt tillskott i landskapet. Olika landskap har olika tålighet för förändringar beroende på skala och komplexitet, på befintliga värden och på hur bebyggelsen ser ut idag.

Som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande införs en generell riktlinje G3 *Natur- och kultur- miljövärden – Landskapsvärden* i översiktsplanen (11). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om vad landskapet tål och hur man kan anpassa bebyggelse till landskapet i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Försiktighetsområde förtätning Fjugesta

Förtätning. Generellt sett är det viktigt att använda markresursen effektivt och undvika att sprida ut bebyggelsen på värdefull jordbruksmark och naturmark när tätorterna byggs ut. Därför kan det i många fall vara motiverat att tomter styckas av och nya byggnader placeras mellan befintliga byggnader. I vissa fall kan dock förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till tätortslandskapets kulturmiljövärde, vilket därför är olämpligt enligt plan- och bygglagen (12). Vilka områden detta gäller framgår av riktlinjerna i kulturmiljöutredningen (13).

Områden i tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet i hela eller delar av området, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning* (14).

Fjugesta berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i tre centrala områden.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDEN FÖRTÄTNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

12) Plan- och bygglagen kap 2 § 6

13) Lekebergs kommun 2023a

14) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV FJUGESTA

En grön livsmiljö Fjugesta

Grön infrastruktur. Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Allt från den välansade parken eller trädgården, till den vilda naturen ingår i grönstrukturen, och hit räknas också vattnet i dammar, sjöar, vattendrag och våtmarker.

Två slags värden. Förenklat kan man säga att grönstrukturen har två slags värden, dels för att försörja oss människor med olika överlevnadstjänster som vi behöver, så kallade ekosystemtjänster, dels för att upprätthålla de funktionella ekosystemens långsiktiga balans och den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är grunden för de funktionella ekosystemen och dessa är i sin tur en förutsättning för de ekosystemtjänster naturen bidrar med. All samhällsplanering och beslutsfattande ska enligt riks-

dagsbeslut ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster, läs mer om ekosystemtjänster och biologisk mångfald i avsnitt *En grön livsmiljö* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

Friluftsliv och rekreation Fjugesta

Friluftslivets betydelse. Möjligheter till rekreation och friluftsliv är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Det bidrar till att människor får en förståelse för naturen och miljön och till bättre folkhälsa samtidigt som det stärker den regionala utvecklingen och ekonomin.

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. Tillgång till bostadsnära natur är särskilt viktig eftersom det kan bidra till en större regelbundenhet i utövandet av friluftaktiviteter. Det finns ett tydligt samband mellan avstånd till det närmaste naturområdet och hur ofta det besöks. För att säkra tillgången till bostadsnära natur omfattar behöver man ta hänsyn till tillgång till bostadsnära rekreation, dess kvalitet och dess nåbarhet.

En generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden*, införs i översiktsplanen för att uppmärksamma behovet av tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet (15). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lagar om natur- och friluftsvärden. För att förtydliga gällande lagstiftning om natur- och friluftsvärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om natur- och friluftsvärden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*:

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Naturvärden, Biotopskydd och Artskydd* införs för att uppmärksamma att hänsynsreglerna i miljöbalken gäller för all samhällsplanering (16), och för att uppmärksamma att biotopskydd gäller för många miljöer och artskydd för många arter (17). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*, och områden som länsstyrelsen utreder för eventuellt skydd införs i översiktsplanen som *Planerade områdesskydd natur* (18).

Fjugesta berörs av två naturreservat, Bergaskogen och Gökhuults groddammar.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT OCH PLANERADE OMRÅDESSKYDD NATUR I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade riksintressen för friluftsliv och för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv* respektive *Riksintresse naturvård* (19).

Fjugesta berörs av riksintressen för naturvård Drumlinområdet vid Hackvad i sydost.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSEN NATURVÅRD I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3–5

16) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

17) enligt miljöbalken kap 7 § 11 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

18) enligt miljöbalken kap miljöbalken kap 7 §§ 4–8 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

19) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Lekebergs gröna miljöer Fjugesta

Kunskapsunderlag. Grönstrukturens värden kan identifieras utifrån olika synvinklar och olika detaljeringsnivå. Generellt sett kan man skilja på grönstrukturens naturvärden respektive rekreationsvärden. Utöver de underlag som länsstyrelsen, Naturvårdsverket, med flera tagit fram, har Lekebergs kommun tagit fram följande kunskapsunderlag som berör Fjugesta:

- *Grönstrukturutredning Lekeberg* (20). Framtagen inom arbetet med översiktsplanen. Omfattar kommunövergripande grönstruktur och tätorterna grönstruktur, med fokus på rekreationsvärden.
- *Naturvårdsplan* (21). Antogs 2006, och innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt. Arbete pågår med en uppdatering till ett naturvårdsprogram, med dels klassificering av övriga värdefulla områden, dels enstaka kompletteringar av värdekärnor.

Naturvärden i Lekeberg. I naturvårdsplanen (22) har ett stort antal värdekärnor och andra områden av intresse för naturvärden identifierats, och arbete pågår med att uppdatera naturvårdsplanen till ett naturvårdsprogram, med förnyad inventering, klassificering och enstaka kompletteringar av värdekärnor.

I översiktsplanen pekas områden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i det bearbetade naturvårdsprogrammet, och som bedöms ha särskilt höga naturvärden, ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* (23). Se även avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

I Fjugesta finns ett antal områden utpekade som *Ekologiskt särskilt känsligt område*, se karta.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA OMÅRDEN OCH NATURVÅRDSPROGRAM ÖVRIGT I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Grönområde i tätorter. I grönstrukturutredningen för Lekeberg identifieras ett antal naturområden med rekreationsvärden i tätorterna.

De grönområden i tätort med identifierade rekreationsvärden pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde tätort*. För varje område finns klassificering och utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning (24).

Fjugesta berörs av elva områden med *Grönområde tätort*, se karta.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE TÄTORT I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Utvecklade rekreationsvärden i tätort. Med utgångspunkt från identifierad grönstruktur och kommunens förvaltning av parker och grönytor, pekas ett antal grönområden ut i de större tätorterna, där intentionen är att sköta och utveckla natur- och rekreationsvärden med en mer anlagd eller naturlig karaktär på kortare eller längre sikt. Vidare pekas ett antal rekreationsstråk ut som tillgängliggör park- och naturområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk i tätorten. Utöver dessa kan det finnas eller tillkomma fler.

Områden för utvecklade rekreationsvärden i tätorterna och rekreationsstråk som tillgängliggör dessa pekas i översiktsplanen ut som *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* (25).

Se *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* i Fjugesta i kartan.

VISA KARTA ÖVER PARKOMRÅDE OCH REKREATIONSSTRÅK I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

20) Lekebergs kommun 2022f

21) Lekebergs kommun 2006a-b

22) Lekebergs kommun 2006a-b

23) enligt miljöbalken kap 3 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

24) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

25) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Beredskap för risk och sårbarhet Fjugesta

MILJÖRISKER FJUGESTA

Vattnet Fjugesta

Miljö kvalitetsnormer för vatten. Miljö kvalitetsnormerna för vatten anger en lägsta nivå för den kvalitet olika vattenförekomster ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Svensk vattenförvaltning utgår ifrån EU:s ramdirektiv för vatten som har införlivats i svensk lagstiftning genom miljöbalken. Lekeberg berörs av miljö kvalitetsnormer för vatten enligt vattenförvaltningsförordningen. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status, och grundvatten har beslutade kvalitetskrav för kemisk respektive kvantitativ status. Läs mer om vattenstatus i Lekebergs sjöar, vattendrag och grundvatten i avsnitt *Vattnet* i kapitel *Miljö risker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljö kvalitetsnormer*, för att uppmärksamma att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljö kvalitetsnormer uppnås (1). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen pekas också fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (5), se kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Vattenstatus i Lekeberg. För att bedöma vattenkvaliteten, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status.

Enskilda avloppsanläggningar. En källa för spridning av föroreningar är enskilda avlopp. Många anordningar i Sverige och i Lekeberg är gamla och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet och närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel enskilda avlopp i närheten av sjöar, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (2). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

2) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Luften Fjugesta

Luftföroreningar utomhus kommer från många olika källor, men framför allt från trafik, uppvärmning och industriprocesser. Av dessa är utsläppen från vägtrafik den främsta orsaken till hälsoproblem, eftersom de sker i gatunivå där människor vistas. Problemen är störst i de större städerna. Luftkvaliteten i Lekeberg är generellt god. Bebyggelsen är relativt gles, både på landsbygden och i tätorterna, men generellt ökande trafikmängder kan på sikt påverka luftmiljön framför allt längs med E18, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljökvalitetsnormer för luft. Det finns också beslutade miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Syftet är att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika ämnen och partiklar i luften. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxid, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljökvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (3). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerstörningar. Buller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av Sveriges befolkning, motsvarande två miljoner människor, är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Buller*, för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa skadliga effekter från buller på människors hälsa. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljökvalitetsnormer för buller. I miljökvalitetsnormerna för omgivningsbuller finns riktvärden för hur mycket buller som högst bör nås vid vissa tidpunkter eller tidsperioder, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (4). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerkartläggning. Som underlag för översiktsplanen har Lekeberg med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig kartläggning av vägtrafik- och verksamhetsbuller i kommunen (5). Syftet är att underlätta för fortsatt samhällsplanering i Lekeberg genom att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behöva. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar, men inte de mindre vägarna eftersom dessa har så pass lite trafik att deras påverkan bedöms vara minimal, läs mer i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Buller och vibrationer från trafik. Buller från trafik är den vanligaste störningskällan. För nybyggnation av bostäder finns riktvärden för trafikbuller vid bostadsbyggnader (6) som tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*. I Lekebergs kommun ska som huvudregel en god ljudmiljö alltid eftersträvas och förordningens riktvärden användas som högsta värden. Riktvärden införs också för trafikbuller på skolgårdar. Inom identifierade riskområden för vägtrafikbuller kan bullerförhållandena variera, dels på grund av lokala terräng- och vegetationsförhållanden, dels på grund av att riktvärden för de ekvivalenta ljudnivåerna gäller för frifältsvärde vid fasad, medan resultaten i bullerkartläggningen redovisas som spridningskartor två meter ovan mark, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg år 2050, och som därmed kan bli utsatta för vägtrafikbuller, pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller* (7).

Fjugesta berörs av bedömningszonen vid väg 204, Knistavägen-Bergsgatan-Storgatan, Fjugesta Letstig och väg 518 förbi Sanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

Buller från verksamheter. Verksamhetsbuller utomhus kommer från olika slags verksamheter, såsom till exempel industrier, verkstäder, flygtrafik, skjutbanor, vindkraft och motorbanor. Vissa industrier och verksamheter kan avge flera olika typer av buller, till exempel lågfrekvent buller från ventilationssystem, impuls ljud från mekanisk bearbetning i produktionen och ljud med tonala komponenter från roterande maskindelar. Till detta kan buller från vägtransporter av gods och material till anläggningen tillkomma, och räknas då som verksamhetsbuller. Även för verksamhetsbuller finns riktlinjer som avser omgivningsbuller utomhus som ska användas vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder och annan känslig bebyggelse (8), se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Riskområden för bullerpåverkan har identifierats i den översiktliga bullerkarteringen (9). I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller i närområdet.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller*. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring övriga anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller (10).

I Fjugesta finns tre verksamheter med tillstånd att bullra i tätorten, och en strax utanför, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Djurhållning är en viktig del av jordbruket. Bland annat bidrar djurhållningen till hållbara växtodlings-system genom vallodling, till öppna attraktiva landskap och att mark som inte kan nyttjas för livs-medelsproduktion kan användas bättre. Samtidigt står djurhållningen för en stor del av jordbrukets miljöpåverkan, och har en påverkan på klimatet. Djurhållning kan också medföra olika typer av mer direkta störningar på omgivningen, och kan medföra viss risk för hälsopåverkan genom allergenspridning, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Djurhållning*, för att uppmärksamma behovet av skyddsavstånd vid ny känslig markanvändning (11). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Magnetfält runt kraftledningar. Eftersom hälsoeffekter på grund av magnetfält från kraftledningar på lång sikt inte helt kan uteslutas rekommenderar svenska myndigheter också en viss försiktighet både för allmänheten och i arbetslivet, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som ligger inom ett avstånd från kraftledning motsvarande 0,2 mikrotlesla, pekats ut som *Bedömningszon kraftledning* (12).

Bedömningszon kraftledning berör Fjugesta vid ställverket i sydost, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

5) Lekebergs kommun 2022a

6) SFS 2015:216 trafikbullerförordningen

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

8) Boverket 2020b

9) Lekebergs kommun 2022

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

Marken Fjugesta

Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. De geotekniska förhållandena påverkar risken för ras-, skred och erosion, men också till exempel risk för påverkan av ämnen som radon och arsenik. För att få kunskap om de geotekniska förutsättningarna för till exempel byggnation, kan en geoteknisk undersökning behöva göras som fastställer jord-, berg- och grundvattenförhållanden. Det gör man genom att bestämma egenskaperna hos jord och berg och genom att samla in annan relevant information om aktuellt utredningsområde. Läs mer i avsnitt *Geotekniska förutsättningar* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Geoteknisk förhållanden*, för att uppmärksamma behovet av kunskaper om de geotekniska förutsättningarna vid ändrad markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Förorenade områden. Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Föroreningarna beror ofta på verksamheter som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. I Lekeberg finns cirka 300 potentiellt förorenade områden, med koncentration i tätorterna och Kilsbergen, se karta i avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*. Om marken i eller i närheten av ett förorenat område ska användas till något annat, behöver föroreningssituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen utredas, och eventuellt sanering eller efterbehandling genomföras, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Förorenat område*, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuellt avhjälpande åtgärder vid förorenat område (13). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nedlagda deponier. En typ av förorenade områden är deponier. Deponering har under en lång tid varit den huvudsakliga avfallshanteringen i Sverige. Att förvara avfall i en deponi räknas som pågående miljöfarlig verksamhet även om deponin inte tar emot något nytt avfall. Det beror på att utsläppen av föroreningar ändå fortsätter. Nedlagda deponier kan påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten samt utsläpp av deponigas. Eftersom schaktning, borrhning med mera kan påverka upplagets innehåll och resultera i läckage av miljöstörande ämnen, så är det viktigt att inte bara själva deponin utan också dess närområde förblir så intakt som möjligt, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (14).

I Lekeberg har nio äldre nedlagda deponier identifierats och riskklassats, varav tre i eller nära Fjugesta, se karta. En av dessa, den tidigare avfallsdeponin vid Sanna gård, har en hög riskklassning.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Radon är den strålkälla som ger den högsta exponeringen av joniserande strålning till allmänheten. Radon kan komma in i byggnader från marken, från byggnadsmaterialet, eller från hushållsvattnet, till exempel användes blåbetong som byggnadsmaterial i Sverige under perioden 1929–1978. En ny byggnadskonstruktion kan utföras radonsäkert, radonskyddat eller traditionellt. Grundregeln är att det krävs ett radonskyddat utförande på mark med normal radonrisk och ett radonsäkert utförande på mark med hög radonrisk. Radonskyddat utförande kan vara golv och väggar som inte ger uppenbara otätheter mot mark, medan radonsäkert utförande innebär att byggnaden är tät mot inläckande jordluft. Man kan även ventilerar bort radon i exempelvis befintliga krypgrunder och byggnader. Radonhalten varierar med uranhalten i den lokala bergarten och med jordartens egenskaper. Höga halter av uran påträffas främst i kvartsrika bergarter, som till exempel alunskiffer som är vanlig i delar av Lekeberg. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs ett utredningsområde för radon som *Bedömningszon radon* (15).

Fjugesta påverkas i sin helhet av bedömningszonen.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON RADON I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Naturligt förekommande arsenik. I områden med alunskiffer kan även arsenik finnas naturligt i marken. Förekomsten av arsenik i mark upptäcktes i Lekeberg så sent som 2021 i samband med ett planerat nytt bostadsområde i Fjugesta. Därefter har som ett första steg en översiktlig kartstudie av naturligt förekommande arsenik tagits fram, för att identifiera områden där det kan finnas risk för halter av naturligt förekommande arsenik (16). De risker som identifierats kopplade till arsenikförekomsterna är:

- Spridning till följd av hög genomsläpplig yttjord på alunskeer eller ett jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskeer, se *Bedömningszon arsenik*
- Spridning till följd av lakning i isälvavlagringar, se *Bedömningszon enskilt vatten*
- Spridning via lakning i berg med alunskeer, se *Bedömningszon brunnsborring*

Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden med anledning av arsenikförekomst pekats ut: *Bedömningszon arsenik*, *Bedömningszon enskilt vatten* och *Bedömningszon brunnsborring* (17).

Nästan hela Fjugesta berörs av *Bedömningszon arsenik*, ungefär halva av *Bedömningszon brunnsborring* och en liten del av *Bedömningszon enskilt vatten*, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER FÖR ARSENIKFÖREKOMSTER I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN

Fyllnadsmassor. Det finns även risk att massor från riskområden har flyttats och använts som fyllnadsmassor eller andra ändamål, vilket innebär att det kan finnas halter av arsenik i fyllnads-massor även i andra områden i kommunen.

Fotnoter:

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

16) Lekeberg kommun 2022h

17) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

KLIMATRISKER FJUGESTA

Klimatförändringar Fjugesta

Snabbare förändringar. Klimatet har varierat naturligt i alla tider, men genom framför allt utsläpp av växthusgaser sker nu en snabb förändring av klimatet, där luften värms upp, världshaven blir varmare och isarna smälter. Detta får stora konsekvenser för ekosystem och för människors livsmiljö, hälsa och säkerhet. Dagens samhälle är anpassat till ett visst klimat, vilket gör att klimatförändringarna ändrar förutsättningarna och ger utmaningar både när det gäller att minska vår klimatpåverkan och att anpassa oss till de effekter och risker som klimatförändringarna medför i form av ökade risker för översvämningar, värmeböljor med mera. För att bedöma utvecklingen av klimatet i framtiden används olika klimatscenarier. Vanligtvis används klimatmodellerna RCP 4.5 och RCP 8.5.

Ansvar för klimatanpassning. Många aktörer har en roll i klimatanpassningsarbetet, till exempel kommunen, staten, länsstyrelsen, regionen, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), fastighetsägare och andra privata aktörer. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Klimatförändringar i Lekeberg. I takt med klimatförändringarna kan vi i Lekeberg förvänta oss en ökad medeltemperatur på cirka fem grader till slutet av seklet, och en ökning av antalet dagar med värmebölja. Nederbörden förväntas fortsätta öka med så mycket som drygt 20 procent fram till slutet av

seklet, framför allt på vintern och våren. Antalet dagar med kraftig nederbörd och skyfall, förväntas öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas till exempel skyfallen öka från cirka 18 dagar till 27 dagar i medel fram till slutet av seklet. Vintrarna blir blötare med mer regn än snö, och somrarna torrare, vilket påverkar flödena i vattendragen. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

Höga temperaturer Fjugesta

Torka. Långa perioder av höga temperaturer kommer bli vanligare och maxtemperaturerna blir tydligt högre än idag. Ett varmare klimat ger olika effekter. Även om nederbörden ökar överlag, leder högre temperaturer samtidigt till ökad avdunstning och periodvis torka på sommaren, med låga grundvattennivåer på vissa ställen. Detta ger problem för bland annat jord- och skogsbruk i form av bland annat osäkrare skördar, ökad risk för angrepp av skadeinsekter och försämrad djurhälsa.

Värmeböljor. En ökning av medeltemperaturen, ökar också risken för mer extrema värmeböljor, vilket kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet, särskilt under de perioder när värmen är hög under hela dygnet. Dricksvatten, dricksvattenkvaliteten och tillgången på dricksvatten påverkas också av långvarig torka. I Sverige är byggnader och infrastruktur främst anpassade för kallare förhållanden. Hälsoproblem vid värmeböljor blir ofta mer påtagliga i tätortsmiljöer än i glesbebyggda områden, då mängden hårdgjorda ytor är större och möjligheten till svalka i till exempel parker är mindre. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande (18). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

18) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Regn och skyfall Fjugesta

Extrema regn. Utöver mer regn överlag, förväntas extrema regn att öka i framtiden och med detta risken för allvarliga översvämningar. När det regnar mycket kraftigt, hinner inte marken och dagvattensystemen absorbera vattnet tillräckligt snabbt och vattnet svämmas istället över markytan. När den byggda miljön översvämmas får det konsekvenser för samhället, genom att människors liv och hälsa hotas, bebyggelse eller infrastruktur skadas, föroreningar sprids, och naturmiljö och kulturarv skadas, och så vidare.

Förebygga. Risken för att byggnader och vägar svämmas över vid kraftig nederbörd, är generellt sett störst i lågpunkter där vatten kan ta sig ytledes in i byggnader. En allvarlig konsekvens av skyfall är när gator och vägar svämmas över så att de inte längre är farbara, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. För att förebygga skador vid skyfall behöver dagvatten fördröjas i högre utsträckning och mer systematiskt än idag, se avsnitt *Vatten- och avloppshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel om det finns risk för översvämning vid skyfall. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvänningsrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning* (19).

Risk för översvämning vid långvariga regn och kraftiga skyfall, finns i hela kommunen. Se bedömningszon i Fjugesta i kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

19) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Höga flöden Fjugesta

Svartån är kommunens största vattendrag och merparten av Lekeberg ligger inom Svartåns avrinningsområde. I och med att Svartåns flöden förväntas bli allt högre i framtiden är det sannolikt att översvänningsproblematiken kan komma att öka. Åsystemet är reglerat på ett flertal ställen med över 90 dammar registrerade i avrinningsområdet uppströms, vilka kan påverka flödena. Förutom påverkan av reglering så påverkas flödena i Svartån även av omkringliggande markavvattning, vilket längs delar av Svartån omfattar stora markarealer. Markavvattningsföretagen har vanligtvis anlagts för att avvattna jordbruksmark och förbättra förutsättningarna för odling, men innebär också att avrinnande vatten når Svartån snabbare.

Riskområden. Risken för översvämningar av vägar och bebyggelse är generellt sett mindre till följd av höga flöden än vid skyfall, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvänningsrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning* (20).

Risk för översvämning på grund av höga flöden kan finnas längs med Lillån. Se bedömningszon i Fjugesta i kartan, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

20) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Erosion, ras och skred Fjugesta

Naturliga processer. Ras och skred sker naturligt i känsligare områden, men det är många gånger människans påverkan vid exploatering och förändrad markanvändning som initierar ras och skred. Även erosion förekommer naturligt längs med vattendrag, sjöar och hav, men kan öka vid kraftiga regn särskilt i brantare terräng med lätteroderade jordarter. Eftersom människans ingrepp i naturen också påverkar markens stabilitet är det viktigt att ha kunskap om vilka områden som är känsliga och vilka förutsättningarna är, särskilt när bebyggda områden där många kan bli påverkade. Riskerna bör därför uppmärksammas i den fortsatta planeringen, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden relaterade till risk för erosion, ras och skred pekats ut: *Bedömningszon ras och skred*, *Bedömningszon erosion* och *Bedömningszon påverkan erosion eller ras* (21).

Fjugesta berörs av bedömningszonerna framför allt längs med Svartån och Lillån, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER RELATERADE TILL EROSION, RAS OCH SKRED I FJUGESTA
(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

21) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

TEKNISKA OLYCKSRISKER FJUGESTA

Plötsliga olyckor med stor påverkan. I samhället förekommer transporter och verksamheter där olyckor kan uppstå som påverkar omgivande människor och miljö. Med tekniska olyckor avses oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering. Ett sätt att minska dessa risker är att i den fysiska planeringen lokalisera och utforma byggnader och markanvändning med hänsyn till de risker som finns, vilket både plan- och bygglagen och miljöbalken ställer krav på. Exempel på tekniska olycksrisker som kan hanteras i översiktsplaneringen är farlig verksamhet, transportleder för farligt gods, drivmedelsstationer och gasledningar. I Lekeberg är det framför allt transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer som utgör tekniska olycksrisker.

Transport av farligt gods Fjugesta

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för varor och ämnen som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre hot som stöld eller skadegörelse, till exempel bensin, gasol, svavelsyra eller radioaktiva ämnen. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för fordon som transporterar farligt gods, men farligt gods får även transporteras på vägar som inte utgör rekommenderade transportleder.

Riskhanteringsområde. Avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att, för flertalet olyckor, begränsa de omedelbara konsekvenserna, ge tid till utrymning samt att förbättra möjligheterna för insatsstyrkor att hantera situationen. En riskbedömning bör alltid göras inom ett riskhanteringsavstånd på 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Inom riskhanteringsområdet bör en riskbedömning alltid genomföras för att reda ut hur förutsättningarna ser ut och om det krävs särskilda skyddsåtgärder. Till exempel kan topografin vara en avgörande faktor för hur stor risken för olycka är, se avsnitt *Tekniska olycksrisker* i kapitel *Miljörisker*. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från väg och järnväg bör alltid hållas, för att begränsa konsekvenser av en olycka och underlätta för räddningsinsatser att komma fram.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER

Farligt gods i Lekeberg. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. De största transportmängderna går på motorvägen genom kommunen som är en primärt rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 204 är en sekundärt rekommenderad transportled för farligt gods.

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods* (22).

Fjugesta berörs av bedömningszonen längs med väg 204, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

22) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

Drivmedelsstationer Fjugesta

Drivmedel. Med drivmedelsstation avses en tankplats för olika typer av drivmedel såsom bensin, diesel, etanol, truckdiesel, fordonsgas, vätgas och/eller laddning av el. Räddningstjänsten har tillsyn när det gäller riskfrågor och miljöenheten när det gäller miljöpåverkan.

Risker och avstånd. Kring en drivmedelsstation finns risk för brand, men också för utläckage och föroreningar på grund av exempelvis spill av drivmedel och oljor till mark och vattendrag. Det riktvärde för skyddsavstånd som rekommenderas är 100 meter, där 50 meter motiveras av riskhänsyn och det resterande skyddsavståndet av buller, lukt, ljusstörningar och luftföroreningar. Vid nyetablering bör ambitionen vara att hålla 100 meter från drivmedelsstationen till bostäder, daghem, skola, äldreboende, vårdcentral och samlingsplatser, medan andra användningar kan ligga närmare.

I översiktsplanen införs ett utredningsavstånd om 100 meter runt drivmedelsstationer såsom *Bedömningszon drivmedelsstation* (23).

Fjugesta berörs av bedömningszonen på ett ställe, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRIVMEDELSSTATION I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

23) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

SOCIALA RISKER FJUGESTA

Sociala risker en del av riskbilden. En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt, till exempel stenkastning riktad mot polis och räddningstjänst eller anlagda bränder. För att få en helhetsbild över de risker som finns är det viktigt att också ta hänsyn till sociala riskfaktorer.

Allmänt intresse. Det är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (24) att lokalisera och utforma bebyggelsen så att den ur social synpunkt främjar goda livsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla samhällsgrupper. Dessa frågor behandlas i kapitel *Människor och livsmiljö*. Planeringen ska

också verka mot uppkomst och spridning av olyckor (25), vilket bland annat omfattar oönskade händelser till följd av så kallade sociala risker i samhället. Läs mer om riskfaktorer och sociala risker i kapitel *Sociala risker*.

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM SOCIALA RISKER](#)

Fotnoter:

24) plan- och bygglagen kapitel 2 § 3

25) plan- och bygglagen kapitel 2 § 6

FÖRSVAR OCH BEREDSKAP FJUGESTA

Krisberedskap Fjugesta

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer, till exempel naturkatastrofer, och är en del av den civila beredskapen. Förmågan byggs upp genom bland annat att det skapas effektiva strukturer och samarbeten och genom utbildning och övning. Utgångspunkten är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapen. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Civilt försvar Fjugesta

Sveriges totalförsvar är all den samlade verksamheten som ska skydda och försvara landet, människors liv och hälsa, samhällets funktioner, demokratin och mänskliga rättigheter, där både det civila och det militära försvaret ingår. Totalförsvaret är sedan några år under snabb tillväxt för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade, och vara redo att ställa om samhället om det värsta skulle inträffa.

Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, och är också en del av den civila beredskapen, och ingår i totalförsvaret. Arbetet med civilt försvar syftar till att skydda och försvara civilbefolkningen och samhället, och bedrivs av myndigheter, kommuner och regioner, företag och föreningar. Det kan handla om transporter, att skydda människor, eller att se till att sjukvård och omsorg fungerar vid krigsfara och krig. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten. Områden som påverkar den fysiska planeringen är till exempel skyddsobjekt, skyddsrum och skyddade utrymmen, storskalig utrymning och inkvartering och trygghetspunkter.

Riksintresse. Ett prioriterat intresse för civilförsvaret är att energiförsörjningen fungerar vid kriser och krig. Därför är transmissionsnätet för el är sedan 2025 utpekad av MSB som riksintresse för totalförsvarets civila del. Detta berör de östra delarna av Lekeberg. Läs mer i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Militärt försvar Fjugesta

Det militära försvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet och förebygga och hantera konflikter och krig. För att kunna bedriva sin verksamhet har Försvarsmakten olika anläggningar och installationer för att organisera, öva och utveckla försvarskapaciteten, både sådana som kan redovisas öppet och sådana som omfattas av sekretess. Riksintressen för totalförsvar är mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret, och som därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Totalförsvaret har en verksamhet av riksintresse i form av Villingsbergs skjutfält i norra delen av Lekeberg. Till riksintresset för Villingsberg hör tre delar som påverkar Lekeberg:

- Område av betydelse på land, det vill säga själva markområdet
- Påverkansområde för buller och annan risk
- Område med särskilt behov av hinderfrihet

Läs mer i avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Utöver detta finns också riksintressen eller områden av betydelse som omfattas av sekretess, och som inte kan redovisas öppet på karta. För att säkerställa att ingen skada sker på dessa intressen, är hela landets yta samrådsområde för bland annat alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, där samråd ska ske med Försvarsmakten.

Det beslutade riksintressena för totalförsvar för Villingsberg med påverkansområden införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvar på land*, *Riksintresse buller och annan risk* och *Riksintresse totalförsvar hinderfrihet* (26). För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

Fjugesta berörs av *Riksintresse totalförsvar hinderfrihet* och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA INTRESSEN I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

26) enligt miljöbalken kap 3 § 9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Lanna

I Lanna bor ungefär en femtedel av kommunens invånare och närheten till Örebro har lett till att befolkningen ökat kraftigt under flera år. Lanna har växtvärk och en utmaning är att bromsa tillväxten och ta ett helhetsgrepp om infrastruktur och bebyggelsemiljön som en helhet.

Övergripande inriktning för Lanna

Övergripande inriktning för Lekeberg handlar om översiktsplanens strategier för befolkningsutveckling och samhällsstrukturer för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen, samtidigt som miljö- och klimatpåverkan minskar. Det här kapitlet plockar upp dessa strategier och tittar närmare på dem utifrån Lannas perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Befolkningsutveckling Lanna
- Utvecklingsinriktning Lanna

För övergripande mål och förutsättningar i omvärlden och i närområdet, se kapitel *Utgångspunkter*.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER

Befolkningsutveckling Lanna

Befolkningsutveckling. I Lanna bor ungefär 1 700 personer, se tabellen nedan, vilket är ungefär en femtedel av invånarna i Lekeberg. Befolkningsökning har varit stor i Lanna procentuellt sätt, cirka tolv procent per år under 2018–2023. Men befolkningsökningen har bromsat in under senare år, både till följd av en medveten inbromsning och av en konjunkturedgång. Om den under det första året (2018–2019) var så mycket som 35 procent, har den under de följande fyra åren (2019–2023) stannat på knappt 5 procent per år i genomsnitt (1).

Framtida befolkningsutveckling. I översiktsplanen formuleras en inriktning för att nå en hållbar befolkningsutveckling i kommunen som helhet och i sina delar, se kapitel *Befolkningsutveckling*. Huvudinriktningen är att befolkningen inte ska växa med mer än 0,5 procent per år i kommunen som helhet, ett så kallat planeringstak för befolkningsutvecklingen, se tabellen nedan. Som jämförelse har Lekebergs befolkning vuxit med i genomsnitt 1,2 procent per år under 2018–2023, varav allra mest i Lanna som vuxit med drygt 12 procent per år under samma period. För att befolkningsutvecklingen ska bli hållbar och vara en tillgång för invånarna i kommunen, behöver den ske på ett sätt som stödjer den lokala utvecklingen av tätorter, mindre orter och landsbygder i hela kommunen. Det handlar både om var befolkningstillväxten sker, hur ny bebyggelse utformas och att annan infrastruktur och service byggs ut i takt med bebyggelsen, vilket översiktsplanen formulerar strategier för.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Ökning per år 2018–2023	Planeringstak max till 2050	Befolkning max 2050	Ökning per år till 2050
Fjugesta	2 370 personer	1,8 % ca 38 pers	+ 500 personer	2 870 personer	ca 0,8 % ca 20 pers
Lanna	1 690 personer	12,1 % ca 127 pers	+ 170 personer	1 860 personer	ca 0,4 % ca 5 pers
Mullhyttan	560 personer	1,3 % ca 7 pers	+ 150 personer	710 personer	ca 1,0 % ca 5 pers
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	-1,9 % ca -75 pers	+ 380 personer	4 360 personer	ca 0,4 % ca 15 pers
Lekeberg	8 600 personer	1,2 % ca 98 personer	+ 1 200 personer	max 9 800 personer	max 0,5 % ca 45 personer

Tabell över befolkningsutveckling i Lanna och andra delar av Lekeberg till 2050 enligt föreslaget planeringstak för befolkningsutvecklingen.

Inriktning för Lanna. Olika delar av kommunen har olika förutsättningar, och vad som är en hållbar utveckling i en del av kommunen kan vara något helt annat i en annan. Ett viktigt mål för Lekebergs utveckling är att en eventuell befolkningstillväxt fördelas så att hela kommunen drar nytta av den och kan utvecklas på ett hållbart sätt. Utöver planeringstaket för kommunen som helhet, är inriktningen vid befolkningstillväxt att befolkningen inte ska minska i någon kommundel. Planeringstaket för befolkningsutvecklingen föreslås därför variera mellan olika kommundelar, se tabellen nedan. Förslaget utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling i respektive kommundel. För Lanna föreslås en inriktning som innebär att befolkningen växer med max cirka 170 personer totalt eller 0,4 procent per år fram till år 2050, se tabellen nedan. Det motsvarar en befolkningstillväxt till följd av födelseöverskott, permanentning av fritidshus och omvandling av enbostadshus till tvåbostadshus, snarare än av att det byggs fler bostäder.

Fotnoter:

1) 2018 var antal invånare i Lanna 1 056 personer, 2019 - 1 423 personer, 2020 - 1 534 personer, 2021 - 1 643 personer, 2022 - 1 698 personer och 2023 - 1 692 personer. I Lekeberg där befolkningen är relativt liten, slår små förändringar igenom mer procentuellt sett än i stora befolkningar.

Utvecklingsinriktning Lanna

ÖVERGRIPANDE PLANERINGSINRIKTNING LANNA

I översiktsplanen har en planeringsinriktning formulerats för den fortsatta utvecklingen av kommunen, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Av dessa berörs Lanna i första hand av följande:

- **Hållbar befolkningsutveckling.** Planera för en hållbar befolkningsutveckling enligt huvudinriktningen, med utgångspunkt från lokala förutsättningar på olika platser i kommunen.
- **Starka stråk.** Planera för kortade restider till större arbetsmarknadsregioner genom att bygga starka stråk där kollektivtrafik, infrastruktur, samhälls- och bebyggelseutveckling samordnas och förstärker varandra.
- **Bra bytespunkter.** Utveckla bra bytespunkter mellan olika trafikslag i strategiska lägen i stråken från orter som inte har god kollektivtrafik idag, med anslutande cykelvägar, säker parkering för bilar och cyklar, laddstationer med mera.
- **Planering i dialog.** Ta fram översiktsplanen i dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda. Uppmärksamma de som är särskilt berörda och som inte brukar höras i planeringen.
- **Minskade klimatrisker.** Arbeta förebyggande med klimat- och riskfrågor genom att identifiera riskområden och föreslå riskförebyggande åtgärder.
- **Framtida livsmedelsförsörjning.** Var återhållsam med utbredningen av bebyggelse och infrastruktur på mark med potential för framtida livsmedelsproduktion och arbeta förebyggande för att minimera hot mot framtida dricksvattenreserver.
- **Attraktiva tätorter.** Utveckla tätorterna som hela samhällen med blandade och trygga livsmiljöer, utvecklande mötesplatser och god infrastruktur för cykel och kollektivtrafik.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

UTVECKLINGSSTRUKTUR LANNA

Strukturbilden beskriver vilka samband som behöver förstärkas för att skapa en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som skapar bra förutsättningar för en utveckling av hela kommunen. Med hjälp av strukturbilden blir det tydligt var kommunen ser de största utvecklingsmöjligheterna och är beredd att göra satsningar för att främja en hållbar utveckling av kommunen. Se strukturbild och läs mer i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Huvudstråk. Stommen i strukturbilden för den övergripande utvecklingsinriktningen är de tre huvudstråken, vilka i sin tur kompletteras och förstärks av bytespunkter, länkstråk och bebyggelse. Det finns tre slags huvudstråk i strukturbilden: *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*. Syftet med huvudstråken i strukturbilden är att förstärka viktiga regionala samband på ett sätt så att hela kommunen kan dra nytta av närheten till den större arbetsmarknadsregionen. Lanna berörs framför allt av det interregionala stråket mellan Oslo-Karlstad-Örebro-Stockholm, och av det regionala stråket längs med väg 204/E18 Mullhyttan-Fjugesta-Lanna-Örebro.

I översiktsplanen pekas huvudstråken i strukturbilden ut som *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk* (2).

Vid Lanna möts ett *Interregionalt stråk* och ett *Regionalt stråk* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER HUVUDSTRÅK I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Länkar. För att öka tillgängligheten för hela kommunen till den snabba kollektivtrafiken i huvudstråken och en större arbetsmarknadsregion, har inte bara själva stråken utan också länkarna en viktig roll. Det är dessa länkar som kopplar de olika platser där människor bor med kollektivtrafiken i huvudstråken och som gör att denna blir tillgänglig. Strukturbildens viktigaste länkar består av *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter*. Lanna är en större bytespunkt i strukturbilden, det vill säga en strategisk plats i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. Länkstråken är de delar av vägnätet som kopplar större bebyggelsegrupper på landsbygden med huvudstråken, av vilka ett länkstråk från Lanna-fors kommer in i Lanna på väg 728 norrifrån.

I översiktsplanen pekas de viktigaste länkarna i strukturbilden ut som *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter* (3).

Lanna utgör en *Större bytespunkt* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER LÄNKAR I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bebyggelse. Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, där Lanna utgör en av tre huvudorter. Denna indelning hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till huvudstråken, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. För beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översiktsplanen andra begrepp, där Lanna är en *Tätort* och har ett *Tätortsnära område* runt omkring, se vidare avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*, och avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer* Lanna nedan.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen pekas bebyggelsen i strukturbilden ut som *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse* (4).

Lanna är en *Huvudort* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om planering och lokalisering enligt strukturbilden i avsnitt *Strukturbild* i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Tematiska inriktningar för Lanna

Tematiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktning för en mängd olika frågor inom sex olika fokusområden för att nå för en hållbar utveckling av kommunen. Det här kapitlet tittar närmare på dem utifrån Lannas perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Effektiva och hållbara kommunikationer Lanna
- Attraktiva boende- och livsmiljöer Lanna
- Ett livskraftigt näringsliv Lanna
- Energi och resurser för framtiden Lanna
- Levande natur- och kulturmiljöer Lanna
- Beredskap för risk och sårbarhet Lanna

Effektiva och hållbara kommunikationer Lanna

RESOR OCH TRANSPORTER LANNA

Ett hållbart transportsystem Lanna

Hållbar mobilitet. Teknisk utveckling av fordon och miljövänligare drivmedel har stor potential för att minska transporternas miljöpåverkan och fossilberoende, men kommer inte att räcka för att nå klimatmålen, på grund av de ökade transportmängderna och transportsektorns stora andel av utsläppen. Det krävs därför en större omställning med ändrade resvanor och en utveckling som underlättar för att minska efterfrågan på transporter, att göra de transporter som behövs så lite miljöstörande som möjligt och att förbättra transportsystemen på olika sätt, så kallad hållbar mobilitet. Läs mer om ett hållbart transportsystem i kapitel *Resor och transporter*.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Pendling och resvanor Lanna

Arbetsresor. Över hälften av alla de resor som görs i Sverige är relaterade till sysselsättning eller skola. En femtedel av personresorna är fritidsrelaterade och ungefär en sjundedel relaterade till service och inköp, se kapitel *Resor och transporter*. Alla resmål behöver kunna nås på ett bra sätt, men möjligheten att arbetspendla är särskilt avgörande för att bo och leva på en plats. Bra förutsättningar för arbets- och skolpendling ger samtidigt bättre förutsättningar att nå fritidsaktiviteter, handel och service för till exempel äldre, unga och andra grupper utan bil.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Pendling från Lanna. Med sitt läge vid kommungränsen har Lanna mycket hög utpendling, se tabellen nedan. Över fyra femtedelar av de som bor i Lanna och har arbete pendlar ut från kommunen, en knapp tiondel arbetar i Lanna och en knapp tiondel i andra delar av kommunen. Lanna har betydligt högre utpendling som övriga kommundelar i Lekeberg, varifrån utpendlingen också är relativt hög (1). Störst utpendling går till Örebro kommun med 65 procent av dem som arbetar.

Pendling till Lanna. I Lanna finns relativt få arbetstillfällen, men av dessa bemannas över hälften av inpendlare från andra kommuner, cirka en tredjedel av Lannabor och övriga av boende från andra delar av Lekeberg. Andelen inpendlare är högst i Lekeberg (2). Av inpendlarna kommer flest från Örebro kommun, se tabellen nedan.

Pendling från Lanna till arbeten i	Andel 2021	Pendling till arbeten i Lanna från	Andel 2020
Örebro	64,6 %	Örebro	31,2 %
Karlskoga	3,8 %	Karlskoga	6,8 %
Kumla	3,2 %	Kumla	4,6 %
Hallsberg	2,0 %	Hallsberg	2,1 %
Övriga grannkommuner	0,2 %	Övriga grannkommuner	0,4 %
Stockholmskommuner	2,8 %	Stockholmskommuner	0,8 %
Övriga kommuner	5,3 %	Övriga kommuner	6,7 %
Utpendlare	82 %	Inpendlare	53 %
Lanna	8,9 %	Lanna	32,5 %
Övriga Lekeberg	9,1 %	Övriga Lekeberg	14,8 %
Boende i Lanna som arbetar i Lekeberg	18 %	Arbeten i Lanna som Lekebergsbor arbetar med	47 %

Arbetspendling mellan Lanna och andra kommuner 2022. Till vänster redovisas de kommuner som boende i Lanna i första hand pendlar till (nattbefolkning), och till höger de kommuner som de som arbetar i Lanna kommer från (dagbefolkning). Källa: SCB:s regiondatabas.

Fotnoter:

1) Lanna 82%, Lekebergs landsbygder 58%, Fjugesta 56% och Mullhyttan 51%, 2022

2) Lanna 53%, Fjugesta 40%, Lekebergs landsbygder 31% och Mullhyttan 21% inpendlare från annan kommun, 2022

Personresor Lanna

Framtida resande. Personresorna blir fler och fler, och människor förväntas resa oftare och längre i framtiden. Trafikverket räknar med att personresorna fram till år 2050 generellt kommer att öka med ungefär 26 procent, se kapitel *Resor och transporter*. Det ökande resandet innebär en större belastning på vägar, mer trafikbuller och ökade utsläpp, trots övergången till miljövänligare bilar. Utmaningen ligger i att förstärka och snabba upp transportsystemen för att skapa förutsättningar för ett mer hållbart resande, även på landsbygden. Genom att kraftfullt förbättra möjligheterna att framför allt åka kollektivt och att cykla hela eller delar av resan, kan dessa andelar av personresorna öka, och andelen huvudresor med bil hållas nere. I en landsbygdskommun som Lekeberg kommer bilen fortsatta vara viktig som transportmedel, särskilt på landsbygden, men den måste inte följa med hela resan in till exempelvis Örebro, om det finns bra alternativ.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Kollektiva färdväg Lanna

Att resa kollektivt på sträckor där många människor reser, är en viktig del av ett hållbart transportsystem, dels för att minska miljöbelastningen, dels för att det utrymme som används på vägar, parkeringar och allmänna platser minskar. Bilens utrymmeskrav är särskilt tydlig i städerna, men också till exempel på vägar och gator där framkomligheten för kollektiv- och cykeltrafik behöver förbättras. Detta gör i sin tur att möjligheten att köra bil i städerna troligtvis kommer att begränsas. I framtiden kommer man därför få räkna med att byta färdmedel någonstans mellan hemmet och större städer, till exempel Örebro. För att öka andelen kollektivresor behöver det vara snabbt och smidigt att åka kollektivt, och restiderna behöver konkurrera på ett bättre sätt med bilen än idag. Det behöver också vara lätt och tryggt att byta mellan olika trafikslag, till exempel att ta bilen eller cykeln till en pendelparkeringen och ta sig vidare med buss därifrån.

Kollektivtrafik i Lanna. Lanna har relativt goda bussförbindelser i sin närhet, med en linje Lanna – Örebro som går igenom tätorten och två expressbussförbindelser, Fjugesta – Örebro och Karlskoga – Örebro, som passerar strax utanför. Så många som 65 procent arbetar i Örebro kommun, men reseandelarna med kollektivtrafik bedöms vara betydligt lägre. Utmaningen består i att få fler att välja att ta kollektivtrafik istället för bil. Det behöver vara tillräckligt snabbt och smidigt att ta bussen, och att ta sig till och från hållplatser för att hela resan ska vara konkurrenskraftig gentemot bilen. Här spelar anslutande gång- och cykelvägar till hållplatser roll, liksom trygg cykelparkering när man väl är framme och eventuell möjlighet att ta med sig cykeln på bussen. I Lanna är framför allt trygga gång- och cykelvägar till hållplatserna en utmaning. För att underlätta byten mellan trafikslag behöver standarden på pendelparkeringarna också vara god.

Befintliga kollektivtrafiklinjer pekas i översiktsplanen ut som *Kollektivtrafiklinje*. Viktiga ungefärliga lägen för hållplatser och pendelparkeringar pekas ut som *Hållplats* och *Pendelparkering*, i vilka gång- och cykelpassager ingår. Utöver dessa kan ytterligare hållplatser behövas, se kapitel *Resor och transporter* (3).

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Lanna berörs av befintlig *Kollektivtrafiklinje* 620 Lanna – Örebro genom tätorten, 600 Fjugesta – Örebro och 500 Lanna – Örebro, och av *Pendelparkering* och *Hållplats*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE, PENDELPARKERING OCH HÅLLPLATS I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tågtrafik och järnvägar. Tågresor är en annan form av kollektivresor, men förutsätter i Lekeberg att man tar sig till en station utanför kommunen, från Lanna handlar det framför allt om Örebro. Det pågår ett utredningsarbete för att bygga en ny järnvägslink mellan Kristinehamn och Örebro, den så kallade Nobelbanan, som ett led i utvecklingen av en järnväg som kortar restiderna betydligt mellan Oslo – Stockholm och städerna däremellan. Nobelbanan planeras att gå genom Lekeberg, och en lokaliseringsutredning pågår som beräknas vara klar våren 2026. Det utredningsalternativ som redovisas i översiktsplanen är den korridor som kommunen förespråkar. Flera alternativa lägen söder om Lanna och norr om sjön Multen har också diskuterats. Redovisningen av utredningsalternativ i översiktsplanen kan komma att anpassas till resultatet av lokaliseringsutredningen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att i dialog med Trafikverket och andra aktörer medverka till att lokaliseringen av Nobelbanan får så liten lokal påverkan som möjligt.

Av kommunen förespråkade utredningsalternativ för Nobelbanan införs som *Utredningsalternativ järnväg* i översiktsplanen (4), i avvaktan på lokaliseringsutredning.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMÖJLIGHETER JÄRNVÄG I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Gång och cykeltrafik Lanna

Att kunna ta sig fram till fots eller med cykel är en annan viktig del av ett hållbart transportsystem. Gång dominerar på korta avstånd för att sedan avta vid cirka två kilometer, medan cykling har potential för allt längre distanser i takt med teknikutvecklingen. Det tar ungefär en halvtimme att ta sig 8–10 kilometer med vanlig cykel, eller 12–15 kilometer med elcykel. Det betyder att man med lätthet kan ta

sig mellan till exempel Mullhyttan och Fjugesta med elcykel, om det finns gena och trafiksäkra cykelbanor att ta sig fram på. I Lekeberg finns ett stort behov av att utveckla framför allt cykelvägnätet, men också gångvägar där detta saknas. Eftersom det är mycket dyrt att anlägga cykelbanor behöver utbyggnaden göras målmedvetet och långsiktigt.

Cykel i Lanna. Inriktningen för den fortsatta planeringen föreslås vara att underlätta för cykelresor och långsiktigt bygga ett grundläggande nät av huvudcykelstråk i kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att underlätta för cykelresor i kommunen. I översiktsplanen föreslås ett snabbt kommuncykelstråk mellan Mullhyttan, Fjugesta och Lanna, samt tätortscykelstråk och landsbygdscykelstråk som ansluter till detta. För att höja trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare och cyklister, föreslås vidare att gång- och cykeltrafik i möjligaste mån separeras från varandra och från övrig trafik i huvudcykelnätet, och att trygga passager över/under bilväg byggs i strategiska lägen i gång- och cykelstråken, särskilt i det snabba kommuncykelstråket.

Huvudstråk för snabb cykling genom kommunen och kompletterande huvudstråk för cykel i strategiska lägen på landsbygden pekas ut som *Huvudcykelstråk kommun* och *Huvudcykelstråk landsbygd* i översiktsplanen. Kompletterande huvudstråk för cykel till viktiga målpunkter i tätorterna pekas ut som *Huvudcykelstråk tätort*. Befintliga eller föreslagna passager för fotgängare och cyklister i strategiska lägen redovisas som *Gång- och cykelpassage* (4).

Huvudcykelstråk kommun föreslås passera vid väg 204 söder om Lanna. Ett läge genom Lanna hade varit att föredra istället, men bedömningen är att utrymmet på Hidingevägen inte räcker till för ett snabbt cykelstråk. Till kommuncykelstråket länkas *Huvudcykelstråk tätort* som förbinder kommuncykelstråket med skolor och andra viktiga målpunkter i Lanna, se kartan. Ett *Huvudcykelstråk tätort alternativ* har lagts till i Lanna som ett andrahandsalternativ till *Huvudcykelstråk tätort* på Hidingevägen österut om detta skulle visa sig vara ogenomförbart.

VISA KARTA ÖVER HUVUDCYKELSTRÅK I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Biltrafik och vägtransporter Lanna

Bilen fortsatt viktig. Biltrafiken utgör den största delen av alla personresor i Sverige, och i Lekeberg över 70 procent. Bilen kommer fortsatt spela en viktig roll för resandet, framför allt till och från platser utan kollektivtrafik eller möjligheter att cykla eller gå. Effektivare fordon och fossilfria bränslen minskar successivt miljöbelastningen från bilar. Självkörande bilar och begränsningar för bilkörande i städerna kommer att förändra våra resvanor, och det kommer bli allt mindre attraktivt att ta med sig bilen hela vägen in till staden för att arbeta, handla eller roa sig.

Lokalt prioriterad väg. Utöver det nationellt prioriterade vägnätet (E18 och väg 204 i Lanna) identifieras i översiktsplanen vägar av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten för personresor. De huvudvägar för matartrafik som prioriteras i Lanna är:

- Väg 562 mellan Hagakorset och väg 566/Hidingevägen
- Väg 566/Hidingevägen mellan väg 562 och Vretalundsvägen
- Vretalundsvägen mellan väg 566/Hidingevägen och väg 567/Vretavägen
- Väg 567/Vretavägen mellan Vretalundsvägen och Lanna Lodge
- En framtida väglänk mellan Lanna Lodge och väg 691/gamla E18 som syftar till att avlasta Vretavägen.

I översiktsplanen pekas vägnät av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten ut som *Lokalt prioriterat vägnät* och det statligt prioriterade vägnätet ut som *Nationellt prioriterat vägnät* (5), se kartan.

VISA KARTA ÖVER LOKALT OCH NATIONELLT PRIORITERAT VÄGNÄT I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintresse för väg. E18 som passerar norr om Lanna är ett riksintresse för kommunikationer av internationell betydelse.

Beslutat riksintresse för kommunikationer avseende väg ingår som *Riksintresse väg* (6).

Lanna berörs av *Riksintresse väg* vid norra delen av Korsgatan.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE VÄG I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Buller och trafiksäkerhet. För störningar från vägtrafikbuller, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Lanna* nedan. För tillståndspliktig väg längs med allmän väg, se avsnitt väginfrastruktur i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fotnoter:

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

6) enligt miljöbalken kap 3 § 8 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Godstrafik. På vägarna går inte bara persontrafik utan också godstransporter. Godstransporterna har stor betydelse och är en grundförutsättning för många företag och de arbetstillfällen som därigenom skapas. De är också en förutsättning för att få tillgång till matvaror i butiken eller serviceboendet, och för att till exempel beställa varor på nätet, se avsnitt *Godstransporter* i kapitel *Resor och transporter*. En del av transporterna består av farligt gods, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Lanna* nedan.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Flygtrafik Lanna

Örebro flygplats. Strax utanför kommungränsen i öster ligger Örebro flygplats som ökar tillgängligheten till flyg, men också innebär störningar i form av flygbuller i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Flyginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Även runt försvarets anläggning i Villingsberg finns påverkansområden med anledning av flygverksamheten, se avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*, och avsnitt *Försvar och beredskap Lanna* nedan.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende luftfart införs i översiktsplanen som *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta* och *Riksintresse flyghinder MSA-yta* (7). En generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt* införs också.

Lanna berörs av *Riksintresse flyghinder MSA*-yta för Örebro flygplats, och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER FLYGRELATERADE INTRESSEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) enligt miljöbalken kap 3 §§ 8–9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

DIGITALA KOMMUNIKATIONER LANNA

Digital infrastruktur. En snabb uppkoppling gör det möjligt att arbeta hemifrån och att driva företag, att få tillgång till samhällstjänster, banktjänster, tv och telefoni, med mera, och har därför blivit en grundläggande förutsättning för att människor ska kunna delta i dagens samhälle, se kapitel *Digital kommunikation*.

GÅ TILL TEXT OM DIGITAL KOMMUNIKATION

Lekeberg har en hög täckningsgrad, jämfört med övriga kommuner i länet, särskilt på landsbygden, där Lekeberg ligger i topp. I Lekeberg som helhet har över 97 procent av hushållen tillgång till bredband med minst hastighet 1 Gbit per sekund, och på landsbygden (8) över 94 procent (9). Endast 0,02 procent av hushållen saknar tillgång till minst 30 Mbit per sekund. Motsvarande täckningsgrad för länet som helhet är 97,2, och för landsbygden 83,5 (10). Inriktningen för den fortsatta planeringen är att fortsätta arbeta för en hög tillgång till snabbt bredband i hela kommunen.

LÄS MER OM ROLLER OCH ANSVAR FÖR BREDBAND PÅ LEKEBERG.SE

Fotnoter:

8) med landsbygd här avses områden utanför tätort och småort enligt SCB:s definition

9) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

10) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

Attraktiva boende- och livsmiljöer Lanna

MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ LANNA

Att må bra och höra till. En socialt hållbar miljö är grundläggande för att det ska vara lockande för människor att flytta till en plats och att vilja stanna kvar. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden än är. Att bygga ett socialt hållbart samhälle handlar om att skapa förutsättningar för ett samhälle där människor kan leva ett gott liv med god hälsa, bra tillgänglighet och utan orättfärdiga skillnader, läs mer i avsnitt *Socialt hållbar livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv och Tillgänglighet*, för att uppmärksamma de sociala värdena i livsmiljön betydelse för livsmiljön (1). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Livsmiljöns gestaltning. Alla bebyggelsemiljöer i Lekeberg bör gestaltas med omsorg, och med ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Hur miljö där vi bor och rör

oss är gestaltad påverkar hur vi mår, trivs och hur människor och samhälle fungerar. Gestaltad livsmiljö handlar om hela livsmiljö, både landskapet som helhet, de enskilda delarna och det som händer där, till exempel byggnader, platser och evenemang. En viktig del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären som bidrar till att göra platsen särpräglad och unik, läs mer i avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön (2). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mötesplatser. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. Mötesplatser kan också vara tillfälliga såsom idrottsevenemang, festivaler och konserter. Avgörande är innehållet, det vill säga vilka anledningar som finns för att söka sig till platsen. Ett torg kan till exempel vara vackert, men helt tomt på människor, läs mer i avsnitt *Utveckling av livsmiljöer* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang*, för att uppmärksamma behovet av mötesplatser och sammanhängande livsmiljöer (3). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

BOENDEMILJÖER LANNA

Platsens kvaliteter viktigare. Dagens ökade rörlighet, gör att boende och fritid inte längre behöver ligga geografiskt nära varandra och att avstånden kan öka ju flexiblere arbetslivet blir. Om vi förr flyttade dit jobben fanns, är det idag andra kvaliteter i livsmiljön som värderas högre vid val av boendeort. Först och främst handlar det om grundläggande behov som att ha en trygg och säker bostad, tillgång till arbete och bra kommunikationer. Andra viktiga kvaliteter kan vara att bo nära sin släkt, ha korta avstånd till för skola och skola, boendet är billigt eller man vill ha en viss typ av bostad. Dessutom värdesätts andra kvaliteter som till exempel lugn och ro, sjöutsikt, möjlighet att ha hästar eller en extra fin bostad, läs mer i avsnitt *Människor och livsmiljö* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Strandskydd. Vatten har stor betydelse också för djur- och växtliv och för det rörliga friluftslivet. Därför skyddas stränder i Sverige av strandskydd, läs mer i avsnitt *Strandskydd* i kapitel *Boendemiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Strandskydd (4)*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. För många människor är närheten till vatten en särskilt värdefull kvalitet. För att utveckla de delar av kommunen där man vill skapa bättre förutsättningar för bebyggelse i de fall strandskyddet kan utgöra ett hinder för landsbygdsutvecklingen, kan kommunen peka ut områden för "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen" (LIS-områden) i översiktsplanen, läs mer i avsnitt *Boendemiljöer* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

Fotnoter:

4) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

BOSTÄDER LANNA

Bostadsförsörjning. Kommunerna har huvudansvaret för att planera så att alla ska kunna bo i bra bostäder. Bostadsförsörjningen ska ske med hänsyn till befolkningsutveckling, efterfrågan på bostäder, marknadsförutsättningar och bostadsbehovet för särskilda grupper. Det innebär att kommunen, vid sidan av insatser för speciella grupper och för det befintliga bostadsbeståndet, även måste ha en långsiktig planberedskap och under varje mandatperiod anta handlingsplan för bostadsförsörjningen, läs mer i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Bostadsbehov Lanna

Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Lekeberg har vuxit kraftigt under 10–15 år, en utveckling som mattats av under 2023 både genom konjunkturnedgång och en medveten inbromsning. Enligt det befolkningsscenario som planeringen inriktas mot, kommer Lanna ha en befolkning på max 1 860 personer år 2050, vilket är 170 fler än idag, se tabellen nedan och läs mer i kapitel *Befolkningsutveckling* och i avsnitt *Befolkningsutveckling Lanna* nedan.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Befolkningsökning max till år 2050	Bostadsbehov max till år 2050	Befolkning max 2050
Fjugesta	2 370 personer	500 personer	220 bostäder	2 870 personer
Lanna	1 690 personer	170 personer	70 bostäder	1 860 personer
Mullhyttan	560 personer	150 personer	60 bostäder	710 personer
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	380 personer	170 bostäder	4 360 personer
Lekeberg	8 600 personer	1 200 personer	520 bostäder	9 800 personer

Bostadsbehov i olika delar av kommunen till år 2050, enligt planerat scenario för befolkningsutveckling. Under perioden behövs som mest cirka 70 bostäder i Lanna, vilket motsvarar i genomsnitt 3 bostäder per år.

Det planerade scenariot för befolkningsutvecklingen i Lanna, motsvarar ett behov av cirka 70 bostäder fram till år 2050 (5). Utslaget på hela perioden motsvarar det i genomsnitt cirka 3 bostäder per år totalt, men kan i praktiken variera från år till år.

Bostadsutveckling i hela kommunen. Lekebergs tätorter, mellanstora orter och omgivande landsbygd hänger samman och behöver utvecklas på ett hållbart sätt i alla sina delar. Förutsättningarna för bostadsbyggande skiljer sig i olika delar av kommunen, men den gemensamma grundförutsättningen för att kunna bo och verka i hela kommunen, är den starka kommunikationsstruktur som föreslås i översiktsplanen, se avsnitt *Utvecklingsinriktning Lanna* i kapitel *Övergripande inriktning för Lanna*. För att förstärka möjligheten att bo i olika delar av Lekeberg och skapa underlag för en stark kommunikationsstruktur behöver de lokala förutsättningarna användas på bästa sätt. Vad som är en hållbar bebyggelseutveckling på en plats behöver inte vara hållbar på en annan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR LANNA

Olika sätt att öka utbudet. Brist på bostäder behöver inte alltid innebära ett nybyggnadsbehov. Ett ökat utbud kan också uppstå genom ökad omsättning av de bostäder som redan finns i beståndet, att fritidshus eller andra byggnader blir åretruntboende, eller att befintliga bostäder delas upp i fler. Genom att bygga för specifika behov, kan man få igång flyttkedjor som möjliggör och underlättar generationsväxling i andra delar av bostadsbeståndet. Läs mer om olika behov av bostäder i avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Fotnoter:

5) räknat på 2,3 personer per bostad

Bebyggelsestruktur Lanna

Varierande täthet. Bebyggelsestrukturen skiljer sig åt mycket mellan Lekebergs tätorter. Lanna är en relativt gles befolkad tätort med en befolkningstäthet på cirka 6 invånare per hektar (6), jämfört med Fjugesta som har cirka 10 invånare per hektar.

Bebyggelsestrukturens delar. I strukturbilden är bebyggelsen indelad i tre typer utifrån hur den är lokaliserad i förhållande till den övergripande strukturen: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Övergripande inriktning för Lanna*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR MULLHYTTAN

Vid beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används istället följande begrepp för att beskriva olika delar av bebyggelsestrukturen:

- *Tätort* – motsvarar *Huvudort* i strukturbilden, och omfattar de tre största tätorterna i Lekeberg
- *Tätortsnära område* – motsvarar sådan *Landsbygdsbebyggelse* som ligger allra närmast tätorterna
- *Mellanstor ort* – motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden
- *Mindre orter och landsbygd* – motsvarar *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden

I översiktsplanen pekas de olika delarna av bebyggelsestrukturen i Lekeberg ut som *Tätort*, *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd* (7).

Lanna är en *Tätort* i bebyggelsestrukturen, men berörs också av *Tätortsnära område*, se kapitel *Lekebergs landsbygder*.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSESTRUKTUR I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

Tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* finns befintlig samlad bebyggelse, och utvecklade befintliga områden eller nya områden för samlad bostadsbebyggelse. Nya bostadsområden lokaliseras företrädesvis till bra kollektivtrafiklägen, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätort* provas samlat genom detaljplan.

Tätortsnära område. Runt tätorterna finns Förutsättningarna för bebyggelsen som ligger nära de större tätorterna skiljer sig från andra delar av landsbygden. Intresset av att bygga ökar ofta i tätorternas omedelbara närhet, vilket gör att det finns behov att pröva sådan bebyggelse samlat för att helheten ska bli bra, till exempel att det finns tillgång till samlade vatten- och avloppslösningar, att trafiken inte skapar problem och att det finns utrymme för gång- och cykelbanor. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätortsnära område* ska provas med detaljplan.

VISA KARTA ÖVER TÄTORT OCH TÄTORTSNÄRA OMRÅDE I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) avser 2023

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Särskilda bebyggelseområden Lanna

Områden för bostäder i tätorter. Blandad bostadsbebyggelse i översiktsplanen är områden i *Tätort* som huvudsakligen innehåller bostäder men också kan ha inslag av service och verksamheter som inte är störande för omgivningen eller som medför stora trafikmängder. De omfattar:

- Befintliga områden med sammanhållen bostadsbebyggelse (status befintlig)
- Befintliga områden som föreslås utvecklas med fler bostäder eller nya områden för bostäder som redan är planlagda eller håller på att planläggas (status utvecklad, etapp 2026–2035 eller 2036–2050)
- Områden som pekas ut i tätorterna för att provas för ny sammanhållen bostadsbebyggelse i den fortsatta planeringen (status ny, etapp 2026–2035, 2036–2050 eller efter 2050)

I översiktsplanen har befintliga och framtida områden för bostäder med inslag av service och icke-störande verksamheter pekats ut som *Blandad bostadsbebyggelse* (8).

VISA KARTA ÖVER BLANDAD BOSTADSBEBYGGELSE I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver befintlig bebyggelse föreslås följande områden för blandad bostadsbebyggelse ut i Lanna, vilka tillsammans omfattar 60–110 bostäder, alla inom planperioden (fram till 2050). Samtliga områden är redan planlagda:

- *BL1* – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för uppskattningsvis 10–60 bostäder, företrädesvis i form av flerbostadshus, och eventuella centrumfunktioner. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

- **BL2** – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 25 rad- eller kedjehus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- **BL3** – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 25 bostäder i parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

När det gäller byggnader för jordbrukets behov, se riktlinje *Jordbruksmark*.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

8) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 § 5

Utformning Lanna

Tätt och nära. För att hushålla med markresursen behöver ny bebyggelse i första hand komplettera och förtäta den befintliga bebyggelsen, istället för att ta ny mark i anspråk. Vad som uppfattas som tätt kan skilja sig mellan olika platser, men i Lekeberg handlar det oftast om en lägre bebyggelse som ligger mer samlat än tidigare för att hushålla med markresursen. Förtätning av bebyggelsen ska också ske med hänsyn till kulturmiljön, till den unika platsens förutsättningar och identitet, och till behovet av grönområden och andra friytor, vilket gör att det ibland inte är lämpligt att förtäta. Det kan behöva bedömas från fall till fall, men gäller särskilt i vissa områden.

Områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*, se kapitel *Landskapsvärden* (9).

Lanna berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i tre områden.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Blandat. För att åstadkomma miljöer med hög närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service, och som är levande under större delar av dygnet, kan nya bostäder med fördel samlokaliseras med service och arbetsplatser som har ingen eller liten omgivningspåverkan, till exempel närlivs, frisörer eller cykelreparatörer. Utöver funktionsblandning bör man också sträva efter en blandning av olika bostadstyper, upplåtelseformer och bostadsstorlek i bostadsområdena, se avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Gestaltning. Ny och ändrad bebyggelse behöver också gestaltas med omsorg, både vad gäller fungerande strukturer, såsom till exempel närmiljö och tillgänglighet till promenadstråk, gång- och cykelvägar, men också platser och byggnaders utseende och anpassning till miljön, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Rika utemiljöer. Tillgängliga och upplevelserika miljöer för utevistelse, möten och rekreation, både i bostadsområdet och gemensamt för fler områden, bidrar till ökad hälsa, trygghet och trivsel för de som bor där och öka bostadsområdets och ortens attraktivitet, se kapitel *Människor och livsmiljö* och avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter*, för att uppmärksamma behovet av rekreativa och sociala kvaliteter i utemiljön (10). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lokalisering Lanna

Förstärk strukturen. Bostadsutveckling bör i första hand ske genom komplettering av befintlig bebyggelse i *Tätort* och *Mellanstor ort*. På så sätt kan en stark struktur byggas som underlättar för att bo och verka i hela kommunen och befintlig infrastruktur tas till vara, se avsnitt *Övergripande utvecklingsstruktur* i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektivtrafikstråken, bidrar också till att förstärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING

Huvudprinciper. I översiktsplanen föreslås några huvudprinciper som stöd för lokalisering av bostäder i olika slags bebyggelseområden, se avsnitt *Lokalisering av bostäder* kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse - Bostäder*, som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen (11). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nya bostäder i tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* lokaliseras samlade områden för bostadsbebyggelse till utpekade områden eller till befintlig bebyggelse i bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen.

Nya bostäder i tätortsnära område. Inom *Tätortsnära område* strax utanför tätorterna, kan enstaka bostäder provas, medan större sammanhängande bebyggelseområden i första hand ska provas inom tätorten.

Fotnoter:

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse Lanna

Prövning av ny eller ändrad bebyggelse och markanvändning sker med detaljplan eller områdesbestämmelser och/eller förhandsbesked och bygglov, läs mer i avsnitt *Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

Ett livskraftigt näringsliv Lanna

VERKSAMHETER LANNA

Ett småskaligt näringsliv Lanna

Små företag. Lekeberg har ett levande näringsliv med hög företagsamhet och många små företag, av vilka många har sitt ursprung i jorden och skogen, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Flera företag relaterar till golfverksamheten i Lanna, men för övrigt finns relativt få verksamheter med egna verksamhetslokaler i Lanna.

Besöksnäring. Turismen har en viktig roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera det lokala näringslivet. I besöksnäringen ingår inte bara hotell, campingplatser, konferensanläggningar och aktivitetsföretag, utan även till exempel livsmedelsbutiker, bensinstationer, taxi- och bussbolag, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Inga särskilda områden för besöksnäringen pekas ut i översiktsplanen.

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Samhällsviktig verksamhet. Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Störningar Lanna

Miljöfarlig verksamhet. Andra typer av verksamheter kan innebära risker för hälsan och för omgivningen, och har då anmälnings- och tillståndspliktig för verksamheten. I Lekeberg finns för närvarande nio verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet, men ingen i Lanna, se avsnitt *Miljöfarlig verksamhet* i kapitel *Miljörisker*.

Verksamhetsbuller. Vissa verksamheter alstrar buller som kan vara störande för omgivningen. I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga bullrande verksamheter, se avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller* (1).

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Det finns en verksamhet i Lanna som har tillstånd att bullra, se karta.

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

Utveckling av verksamheter Lanna

Strategier i översiktsplanen. Samhällsplaneringen kan påverka och stödja näringslivsutvecklingen inom framför allt följande områden:

- *Kompetensförsörjning* – att förstärka möjligheterna till god kompetensförsörjning genom en stark struktur som förstärkar arbetsmarknadsregionen och ökar möjligheterna att pendla till specialiserade arbeten i kommunen, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Infrastruktur för godstransporter* – att stödja effektiva transporter av godstransporter, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Mark- och planberedskap* – att samverka med företagen för att underlätta etablering och utveckling av verksamheter, se avsnitt *Utveckling av verksamhetsbebyggelse* i kapitel *Verksamheter*, och nedan
- *Lokalisering av verksamheter* – att underlätta för lokalisering av verksamheter på lämpliga platser, se nedan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Mark- och planberedskap Lanna

Många arbetar på annat håll. Lanna är utpendlingsort med så mycket som 80 procent som pendlar till arbete utanför kommunen, se avsnitt *Resor och transporter* ovan. Ett antal verksamheter är platsbundna, dels de som är knutna till golfbanan, en verksamhet i det före detta gruvområdet mellan Hidingevägen och väg 204 och några aktiva jordbruksverksamheter.

Inget behov av verksamhetsmark. Det finns därför inget samlat verksamhetsområde för störande verksamheter i Lanna, och bedömningen är att det inte finns ett behov av något nytt. Örebro kommun har dessutom pekat ut större områden för framtida verksamheter vid motorvägsavfarten på andra sidan kommungränsen.

Lokalisering av verksamheter Lanna

Rätt verksamhet på rätt plats. Var det är bäst att lokalisera olika verksamheter ur ett samhällsperspektiv beror på vilken typ av verksamhet det handlar om, vilken påverkan den har på omgivningen i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar, läs mer i avsnitt *Lokalisering av verksamheter* i kapitel *Verksamheter*

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Verksamheter*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av verksamhetsbebyggelse (2). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

HANDEL OCH SERVICE LANNA

Service och centrumutveckling Lanna

Offentlig och kommersiell service. En god kommersiell och offentlig service har stor betydelse för att människor ska kunna ta del av samhällets stöd och andra varor och tjänster och för att skapa attraktiva och levande livsmiljöer. Idag går utvecklingen mot att offentlig och kommersiell service i allt högre grad flyttar ut på nätet och blir mer platsoberoende genom olika digitala tjänster och växande e-handel, läs mer i kapitel *Handel och service*.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Centrumutveckling. I takt med att många lokala butiker läggs ner, minskar möjligheterna att utveckla levande centrummiljöer som förutom att tillhandahålla tjänster också möjliggör möten mellan människor, läs mer i kapitel *Handel och service*. Genom att samla olika slags verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service till centrumområdet, kan denna utveckling i viss mån motverkas. Även om det kommersiella utbudet troligtvis kommer vara lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats.

I översiktsplanen föreslås två slags centrumområden för hela kommunen, dels *Kommuncentrum* i Fjugesta, dels *Lokalt nav* i Mullhyttan och Lanna (3).

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALT NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lokalt nav i översiktsplanen är en framtida mötesplats och ett primärt område för verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service i Lanna och Mullhyttan. Även om det kommersiella utbudet förväntas bli lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats. Viktigt är att det lokala navet ligger centralt och samlat kring någon form av torgyta eller stråk, och har god tillgänglighet med kollektivtrafik, gång och cykel, liksom parkering för bil och cykel. Det lokala navet bör inte vara för stort och kan med fördel ha en något högre täthet än omgivande bebyggelse för att förstärka folkliv och aktivitet på platsen.

Lokalt nav i Lanna. Lanna har trots sin storlek inget tydligt centrum idag. Närmaste större livsmedelsbutiker ligger i Vintrosa, Fjugesta och Örebro/Marieberg. För att långsiktigt utveckla Lanna till en mångfunktionell livsmiljö kan en central service- och mötesplats behöva utvecklas i tätorten. I fördjupningen av översiktsplanen för Vintrosa-Lanna från 2012 förespråkades att Vintrosa centrum skulle utgöra centrum även för Lanna. Men Vintrosa centrum ligger inte inom tillgängligt gångavstånd från Lanna, och är avskuret från Lanna med motorväg, avfarter och planerade verksamhetsområden. I översiktsplanen föreslås istället ett nytt lokalt nav byggs upp i närheten av skolan, där olika slags service och publika verksamheter och aktiviteter kan samlas och utvecklas vidare. Målet bör vidare vara att tillskapa en aktiv torgyta och/ eller eventuell gågata med en relativt tät karaktär, till exempel tvåvåningsbyggnader i kvartersstruktur mot gata/torg, eller med bykaraktär och fristående hus. En viktig del av utvecklingen av centrumfunktionen är också att förstärka tillgängligheten med gång och cykel från olika delar av Lanna.

I översiktsplanen pekas centrala Lanna ut som *Lokalt nav*, för att möjliggöra utvecklingen av en central service- och mötesplats i tätorten (4).

VISA KARTA ÖVER LOKALT NAV I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4 3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

5 4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Handel Lanna

Lokalisering av handel, framför allt dagligvaruhandel, har en viktig roll i samhällsplaneringen för att behålla en så god tillgänglighet som möjligt till framför allt livsmedel. Inriktningen för den fortsatta

planeringen är att medvetet styra lokalisering av handel för att nå en så hög tillgänglighet som möjligt för hela kommunen.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Handel och service*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av bebyggelse för handelsverksamheter (5), läs mer i avsnitt *Handel* i kapitel *Handel och service*. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

AREELLA NÄRINGAR LANNA

Med areella näringar avses verksamheter som använder mark och vatten som bas för sin verksamhet, som till exempel jordbruk, skogsbruk och fiske.

Jordbruk Lanna

Ökat behov och minskande areal. Jordbruksmarken är en unik samhällsresurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för vår överlevnad. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Klimatförändringar, sjunkande grundvattennivåer, erosion och föroreningar är några av de hot som finns mot livsmedelsförsörjningen. Samtidigt bedöms behovet av livsmedel öka kraftigt till följd av bland annat befolkningsökning och ökad odling för bioenergi medför prisökningar och större efterfrågan på odlingsmark. Men istället för att jordbruksarealen ökar, minskar den successivt, framför allt på grund av skogsbildning, men också genom utvidgning av tätorter och infrastruktur. Läs mer i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmarken skyddas. Miljöbalken (6) anger att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark bara får användas för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att ta tillvara väsentliga samhällsintressen och dessa intressen inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att använda annan mark. Brukningsvärd jordbruksmark är mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Inriktningen för den fortsatta planeringen är i enlighet med lagstiftningen att jordbruksmark endast får användas för byggnader, anläggningar och hårdgörande av ytor för sådana ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt. Läs mer om kommunens tolkning av väsentligt samhällsintresse i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmark i Lekeberg. Jordbruket har stor betydelse för Lekebergs landsbygder. Närmare hälften av kommunens invånare är bosatta utanför tätorterna, och en stor del av företagen är jordbruksföretag. Knappt en fjärdedel av kommunens landareal används idag som åker- eller betesmark. Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Lekeberg, medan den produktiva skogsmarken ökade liksom andelen anlagd mark (7), se kapitel *Areella näringar*. Trenden är densamma som för Sverige som helhet, men andelarna är lägre i Lekeberg.

Avgränsning av jordbruksmark. För att säkra livsmedelsproduktion på lång sikt bör all jordbruksmark som har potential för framtida livsmedelsproduktion skyddas mot bebyggelse och anläggningar som omöjliggör framtida odling eller djurhållning. Jordbruksmark med potential för framtida livsmedelsproduktion kan således omfatta fler områden än sådan mark som för närvarande används. Som definition av jordbruksmark i översiktsplanen används länsstyrelsens översiktliga kartering av brukningsvärd jordbruksmark i länet, vilken kan komma att revideras efter hand. Undantaget är mark som redan är

planlagd för annat ändamål än jordbruk, vilken enligt aktuellt rättsfall inte ska betraktas som jordbruksmark, se kapitel *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM AREELLA NÄRINGAR

Den mark som ingår i länets kartering av brukningsvärd jordbruksmark, pekas i översiktsplanen ut som *Jordbruksmark*, för att översiktligt redovisa var jordbruksmark som ska skyddas kan finnas. Jordbruksmark som redovisas i kartan men som redan är planlagd för annat än jordbruksändamål, ska inte ingå (8).

De största arealerna jordbruksmark finns i Lekebergs landsbygder, men också i och runt tätorterna. Oftast är det i anslutning till tätorterna som jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) miljöbalken kap 3 § 4

7) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

8) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Skogsbruk och vattenbruk Lanna

Undvik skogsmark med höga värden. Ibland kan ny bebyggelse och andra åtgärder komma att beröra skog som är produktiv eller har andra värden, framför allt i anslutning till tätorterna. Huvudinriktningen för bebyggelseutveckling är att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse och att undvika åtgärder på skogsmark med höga naturvärden eller som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Prövning av bebyggelse i skog. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska natur- och rekreativvärden beaktas, liksom möjlighet till rationell skötsel av skogen. Om ny sammanhållen bebyggelse eller andra åtgärder övervägs på skogsmark, ska exploateringens påverkan på skogliga naturvärden och möjligheten att bedriva ett rationellt skogsbruk redovisas i de detaljplaner där detta kan bli aktuellt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G4 Areella näringar - Skogsmark*, för att uppmärksamma behovet av hänsyn till skogsmarkens värden (9). Riktlinje G4 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G4 AREELLA NÄRINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fiske och vattenbruk är inga stora näringar i Lekeberg och inga riktlinjer föreslås för dessa. Läs mer om fiske och vattenbruk i kapitel *Areella näringar*.

Fotnoter:

9) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Energi och resurser för framtiden Lanna

ENERGIFÖRSÖRJNING LANNA

Energibalans omfattar tillförsel, omvandling och slutanvändning av energi. Av de cirka 0,2 terawatt-timmar som används i Lekeberg, står industrisektorn för endast tre procent, transportsektorn för 46 procent och bostads- och servicesektorn för 52 procent, läs mer i avsnitt *Energibalans* i kapitel *Energiförsörjning*.

[GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING](#)

Vattenkraft. Vattenkraften har en lång tradition i Lekeberg och det finns mellan 30 och 40 vattenkraftverk i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Vattenkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Vindkraft. I Lekeberg finns en vindkraftpark i Kronoparken med 17 vindkraftverk i drift med en sammanlagd årsproduktion på cirka 200 gigawattimmar. I översiktsplanen pekas områden ut som är olämpliga för vindkraft, områden där särskild hänsyn bör tillämpas och område som är av riksintresse för energiproduktion för vindbruk, läs mer i avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Solenergi. Utvecklingen inom solenergiområdet har gått snabbt de senaste åren. Kraftigt prisras på solcellssystem har tillsammans med statligt investeringsstöd och stigande priser på el, medfört att sol har blivit ett konkurrenskraftigt alternativ för elproduktion. Läs mer om prövning av solcellspaneler, solfångare och solcellsparker i avsnitt *Solenergi* i kapitel *Energiförsörjning*. I översiktsplanen pekas ett område för utredning av solenergi ut.

Biogas. I Lekeberg finns ingen biogasanläggning, men möjligheterna till biogasproduktion i mellan-kommunal samverkan har utretts, se avsnitt *Biogas* i kapitel *Energiförsörjning*.

[GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING](#)

VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING LANNA

Vattenförsörjning Lanna

Tillgång till vatten. Rent vatten är inte en självklarhet, även om vi är vana vid riklig tillgång till bra vatten i Sverige. Miljöbelastning och klimatförändringar förändrar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen och ökar riskerna både för periodvis vattenbrist och för ökad spridning av farliga ämnen när översvämningarna blir fler och kraftigare. Ett långsiktigt förbättrat skydd av vattentillgångarna och en aktiv vattenförsörjningsplanering kommer därför vara avgörande för den framtida vattenförsörjningen.

Vattenanvändning i Lekeberg. I Lekeberg används totalt cirka 1 300 tusen kubikmeter vatten per år, varav cirka 470 går till hushållens behov och cirka 120 tusen kubikmeter till jordbrukets behov. Endast en fjärdedel av den uppskattade totala vattenanvändningen levereras via kommunens vattenledningsnät. Resten, cirka tre fjärdedelar kommer från enskilda och andra vattenuttag (1), vilka därmed spelar stor roll för vattenförsörjningen i kommunen, se avsnitt *Vattenresurser och vattenanvändning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

[GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING](#)

Kommunens ansvar. Inom ett verksamhetsområde för kommunalt vatten- och avlopp (VA) ansvarar kommunen för vattenförsörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på den enskilde fastighetsägaren. Kommunen har också ett övergripande ansvar för hållbar vattenresursförvaltning så att vattenförekomsterna skyddas för framtiden.

Allmän vattenförsörjning. Drygt hälften av Lekebergsborna är anslutna till vattenförsörjning via det kommunala ledningsnätet, framför allt i tätorterna. På Lekebergs landsbygder är det framför allt Gropen-Kvistbro som har tillgång till kommunalt vatten. Tidigare hämtade Lekeberg vatten vid vattentäkter i Fjugesta och Mullhyttan, men har inte längre någon egen vattenproduktion, utan köper dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. I projektet Vätternvatten samarbetar Lekeberg med Hallsberg, Kumla och Örebro kommuner för att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till de

kommunala ledningsnäten, läs mer i avsnitt *Allmän vattenförsörjning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Enskild vattenförsörjning. Enskild vattenförsörjning är enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv vattenuttag för dricksvattenförsörjning för privat konsumtion som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller försörjer mindre än 50 personer med dricksvatten. Mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning. I Lekeberg hämtar knappt cirka 4 300 personer sitt dricksvatten från enskilda vattentäkter. Majoriteten av de enskilda brunnar som används året om ligger på Närkeslätten och hämtar sitt vatten från grundvatten i berg, en vattenförekomst som förslås som en av de bedömningszoner för dricksvatten som föreslås i översiktsplanen för att skydda dessa, se nedan.

Prioriterade vattenförekomster. I Lekebergs kommunala vattenförsörjningsplan (2) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050, se avsnitt *Prioriterade vattenförekomster* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*:

- Svartån - ytvatten i vattendrag
- Tryggebodaåsen *Dormenområdet* - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Askersundsåsen mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Fjugesta - grundvatten i sedimentär bergart
- Närkeslätten - grundvatten i sedimentär bergart

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen pekas dessa fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (3).

Lanna berörs av bedömningszon dricksvatten för Svartån och Närkeslätten.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riskbedömning. Läs mer om vattenstatus och risker för dricksvattenförekomster i avsnitt *Riskbedömning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Fotnoter:

1) det vill säga mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, och som inte räknas till enskild vattenförsörjning

2) Lekeberg 2014a

3) enligt miljöbalken kap 2 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 6, kap 3 § 4

Materialförsörjning Lanna

Mineralresurser. Utvinning av mineral sker i gruvor och täkter. Utvinning i täkter kan delas in i ballast, natursten och industrimineral. I Lekeberg finns en stor bergtäkt, Lekhyttans bergtäkt, som levererar minst 100 tusen ton ballast i form av krossberg per år, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

Fossilmaterial. Torvmarker har under lång tid brukats av människan. Idag utvinns odlings- och energitorv från en mycket liten andel av torvarealen, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

TEKNISK FÖRSÖRJNING LANNA

Vatten- och avloppshantering Lanna

Vatten- och avloppsförsörjning. VA-försörjningen ska vara hållbar på lång sikt, oavsett vem som ansvarar för den (4). Det innebär en vattenförsörjning som är robust och uppfyller krav på god dricks-vattenkvalitet och att avloppsvatten avleds utan olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Här ingår att tillgodose behovet av vatten för att dricka och för andra ändamål, att avleda och rena avloppsvatten och att av leda och omhänderta dagvatten och dräneringsvatten så att olägenhet inte uppstår.

Ansvar för vatten och avlopp. Att ett område har kommunalt VA innebär att det ligger i ett så kallat verksamhetsområde inom vilket kommunen har ordnat eller ska ordna VA-försörjning för bebyggelsen inom området och ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningsnätet och fasta anläggningar. Utanför områden med kommunalt verksamhetsområde ligger ansvaret för VA-försörjningen på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs dock om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljöskäl behöver lösas i ett större sammanhang, se kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten och avlopp i Lanna. Delar av bebyggelsen i Lanna har tillgång till kommunalt VA som är anslutet till Örebro kommuns VA-nät, men många hushåll har fortfarande enskild vattenförsörjning och enskilda avloppsanläggningar. Avsikten är att hela Lanna ska anslutas till kommunalt verksamhetsområde för VA, se nedan under *Utbyggnad av verksamhetsområden för VA*.

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. Många anordningar både i Sverige och i Lekeberg är äldre och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet samt närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel många enskilda avlopp i närheten av en sjö, enskilda vattentäcker eller skyddade naturområden, se vidare kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Enskilda avlopps-anläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (5). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utbyggnad av verksamhetsområden för VA. Kommunen har ett planeringsansvar även utanför verksamhetsområdet, dels för att göra bedömningar var de naturgivna förutsättningarna kan förväntas påverka vattenkvaliteten negativt, dels för att kunna göra prioriteringar för framtiden och tidigt identifiera områden med behov av allmänna VA-lösningar. Eftersom gränsdragningen mellan kommunalt och enskilt ansvar för VA-försörjning gäller både för existerande bebyggelsegrupper och framtida, är det viktigt att i den strategiska VA-planeringen göra samlade bedömningar av var, när och i vilken ordning den allmänna VA-anläggningen behöver byggas ut och var andra lösningar är mer lämpliga. I översiktsplanen bedöms Lanna som särskilt angelägen att lösa VA-frågorna samlat för, och att prioritera för utbyggnad av allmän VA-anläggning i de delar där det inte är utbyggt.

Lanna pekas därför ut som *Prioriterat omvandlingsområde VA* i översiktsplanen för att tydliggöra kommunens prioritering av utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen (6).

VISA KARTA ÖVER PRIORITERAT OMVANDLINGSOMRÅDE VA I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I det prioriterade omvandlingsområdet ingår utöver själva tätorten även det tätortsnära området, för att uppnå en samlad vatten- och avloppshantering i hela området kring Lanna. Utpekande av omvandlingsområdet innebär att kommunen prioriterar utredning och utbyggnad av det allmänna VA-nätet inom hela eller delar av området, men är ingen garanti att hela området kommer att anslutas till det allmänna VA-nätet. Eftersom det tar tid innan nya delområden kan anslutas till befintligt verksamhetsområde, gäller tills vidare att enskilda VA-lösningar kan provas tills beslut om utökat verksamhetsområde inom prioriterat omvandlingsområde tas.

Fotnoter:

4) enligt lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

5) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

6) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Dagvattenhantering Lanna

Med dagvatten avses tillfälligt förekommande avrinnande regn- och smältvatten, tillfälligt framträngande grundvatten och spolvatten. Dagvattnet leds till ytvatten, grundvatten eller till reningsverk via ledningar, diken eller ytligt på marken. Dräneringsvatten är vatten som samlas upp under markytan och leds bort, till exempel från husgrunder. Enligt miljöbalken räknas dagvatten normalt som avloppsvatten, och utsläpp av sådant dagvatten är därmed miljöfarlig verksamhet. Inom kommunalt verksamhetsområde har kommunen ansvar för dagvattenhanteringen, i övriga områden ligger ansvaret på vägföreningar och dikesföretag, och inom tomt på fastighetsägaren. Dagvattenförhållanden kan vara styrande vid lokaliserings- och lämplighetsprovning av ny bebyggelse.

Klimatförändringar. Hantering och avledning av dagvatten blir allt viktigare vid planering och byggande, framför allt beroende på ökade nederbörds mängder och stigande nivåer i hav, sjöar och vattendrag. I Lekeberg förväntas nederbörden vintertid öka med 20–25 procent från idag till slutet av seklet, och situationer med extremt väder förväntas bli vanligare (7), se kapitel *Klimatrisker*. Anpassningen till ett förändrat klimat innebär behov av en höjd beredskap för ökade mängder dagvatten och snabbare flöden, genom högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkta system för avledning. Utmaningen är större i tätbebyggda områden med mycket hårdgjorda ytor, än på landsbygden.

I Fjugesta, Lanna och Mullhyttan har några områden identifierats där det kan finnas behov av att anlägga samlad fördröjning för att öka beredskapen för ökande dagvattenflöden, vilka pekas ut som *Utredningsområde dagvattenhantering* i översiktsplanen (8).

I Lanna föreslås dels några mindre utredningsområden i centrala Lanna, dels ett större utredningsområde för samlad fördröjning i södra Lanna, för att ta hand om dagvatten framför allt från områdena vid väg 562 så att detta inte svämmar över väg, gångtunnel och jordbruksmarken söder om vägen.

VISA KARTA ÖVER DAGVATTENHANTERING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Dagvatten i detalplaner. En genomtänkt dagvattenhantering är dock viktig både i tätorterna och på landsbygden. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering och förebygga översvämningar och spridning av föroreningar, behöver förutsättningarna utredas när detalplaner tas fram och möjliga dagvattenlösningar föreslås. Lämplig utformning av dagvattensystem utgår från områdets läge, höjdförutsättningar, risk vid spridning av föroreningar etcetera, vilket kräver utredning från fall till fall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering (9). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hårdgjorda ytor. Hårdgörande av mark med till exempel asfalt eller hårt packat grus, påverkar markens förmåga att infiltrera och fördröja dagvatten. Andelen hårdgjord yta behöver därför begränsas för att förebygga översvämning och föroreningsspredning. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, kör-yta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att begränsa andelen hårdgjord yta och öka markens infiltrationsförmåga (10). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) SMHI 2015a

8) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Avfallshantering Lanna

Ansvar för avfall. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det är obligatoriskt för hushållen att sortera avfallet och kommunerna är skyldiga att hämta och ta hand om hushållsavfall. När det gäller annat avfall ansvarar hushållen för att ta det till obemannade återvinningsstationer där förpackningar och tidningar samlas in, eller till kommunens återvinningscentral där bland annat farligt avfall och grovavfall tas omhand. I Lekeberg är det Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallshanteringen. Läs mer i avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Renhållningsfordon. För att möjliggöra sophämtning och slamtömning i närheten av bostaden behöver sop- och slambilar komma fram på ett säkert sätt. Befintlig bebyggelse måste ha fri hämtningsväg för att sopbilen ska kunna köra fram till fastigheten. För att undvika olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas. Dessutom behöver transportvägar för avfallsinsamling beaktas. liksom placeringen av utrymmen och anordningar för avfall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon*, för att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon (11). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinning. Återvinning kan ske genom att materialet eller energin återvinns eller att näringsämnen går in i ett kretslopp. En återvinningscentral är en stationär anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall, som oftast är bemannad, medan en återvinningsstation är en mindre anläggning för återlämning av främst förpackningsmaterial. I Lanna finns en obemannad återvinningsstation (miljöstation), medan återvinningscentral finns i Fjugesta.

I översiktsplanen pekas återvinningsstationen i Lanna ut som *Återvinningsstation*, inklusive utredningsavstånd om 50 meter för eventuell bullerpåverkan från materialhantering och transporter (12).

VISA KARTA ÖVER ÅTERVINNINGSTATION I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 §§ 5–6 och kap 3 § 4

12) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Masshantering Lanna

Anläggning för masshantering. Bygg- och anläggningsverksamheter ger ofta upphov till avfall i form av ett överskott på massor av jord och sten, som ibland kan återvinnas för anläggningsändamål. En förstudie för en anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor, har tagits fram, för att identifiera möjliga lokaliseringar för hantering av olika slags schaktmassor (13), läs mer i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Ytor för tillfällig lagring av massor för gatuunderhåll. Kommunen har också behov av egna mindre anläggningar i de större tätorterna för upplag av snö samt mellanlagring av mindre mängd massor som uppkommer vid drift av gator och VA-anläggningar, till exempel vid VA-schakter eller andra massor som behöver mellanlagras i avvaktan på provtagning och analysvar.

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen ett antal lokaliseringalternativ såsom *Utredningsområde masshantering gatuunderhåll* i Fjugesta, Lanna och Mullhyttan, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen (14).

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMÅL FÖR MASSHANTERING GATUUNDERHÅLL I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL FÖRSTUDIE MASSHANTERING

Fotnoter:

13) Lekebergs kommun 2022g

14) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Eldistribution Lanna

Distributionsnät för el. Distribution av el är en fråga som under de senaste åren kommer allt mer i fokus när olika förändringar i samhället påverkar kraftsystemen. Ökade och mer varierande flöden i

elnätet och en ökad sammanlänkning av olika energislag skapar utmaningar för en säker och tillförlitlig eldistribution. Det är inte längre självklart att producenter eller konsumenter kan koppla upp sig mot elnätet när det behövs. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten kan därmed resultera i elbortfall (elenergi- och effektbrister) och att övergången till förnybar energi bromsas upp, när till exempel solcellsanläggningar inte kan kopplas på elnätet. Läs mer om överföringskapacitet, elsystem, behov och elbrist i avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Samverkan och framförhållning. Det tar tio till femton år att planera, söka tillstånd för att anlägga transmissionsnätsanläggningar, och kostnaderna är höga. För en fortsatt trygg elförsörjning behövs en god framförhållning och samverkan mellan aktörer på olika nivåer, särskilt vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Elkapacitet*, för att uppmärksamma behovet av att utreda elkapacitet i ett tidigt skede vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar (15). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utredningsavstånd kraftledningar. För att ta höjd för den stora osäkerheten som råder när det gäller magnetfältens påverkan på människor, identifieras i översiktsplanen ett utredningsavstånd för påverkan från elektromagnetiska fält, kring större kraftledningar, se avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

I översiktsplanen har områden kring kraftledningar som är 70 kilovolt eller mer pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*, se kapitel *Miljörisker* (16).

Lanna berörs av bedömningszonen vid transformatorstationen i en nord-sydlig ledningsgata i östra Lanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

16) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Levande natur- och kulturmiljöer Lanna

KULTURMILJÖ LANNA

En levande kulturmiljö Lanna

Historien runt omkring oss. Samhällsförändringar och människors livsvillkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt. Det är inte bara de äldsta och mest utsmyckade byggnaderna och miljöerna som

beskriver vår historia. Även yngre hus eller till synes oansenliga byggnader kan ha uttryck, karaktär, material och arkitektoniska kvalitéer som kan vara viktiga för helhetsmiljön.

Gemensamt ansvar. Kulturmiljölagens första paragraf anger att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och värda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". Medborgarnas engagemang och delaktighet är viktiga förutsättningar för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Såväl enskilda som myndigheter har ansvar och ska visa hänsyn och aktsamhet. I plan- och bygglagen ställs till exempel krav på att fastighetsägaren ska underhålla sin fastighet och visa varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspliktig eller inte. För att förtydliga gällande lagstiftning om kulturmiljövärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om kulturmiljö* i kapitel *Kulturmiljö*:

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Generella riktlinjer *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Förvanskningsförbud, Varsamhet och Fornlämning* införs för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer (1), för att uppmärksamma varsamhetskravet för all bebyggelse (2), och för att uppmärksamma att fornlämningar, även sådana som ännu inte är kända, är skyddade och får inte skadas (3). Riktlinje G3 gäller i hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen, pekas ut som *Byggnadsminne* respektive *Kyrkligt kulturminne*, för att uppmärksamma de byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen som finns i kommunen (4).

I Lanna finns ett kyrkligt kulturminne, Hidinge kyrka.

VISA KARTA ÖVER BYGGNADSMINNEN OCH KYRKLIGA KULTURMINNEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kulturmiljö och samhällsplanering. I planering och byggande finns stora möjligheter att skapa ett positivt samspel mellan kontinuitet och förändring, där historien är avläsbar i en miljö i utveckling, och där dagens tillskott blir en del av en levande kulturmiljö. Genom att aktivt lyfta in kulturmiljövärdena i utvecklingen av kommunen, förstärka kompetensen och engagera invånare i planeringsprocesserna, kan olika kunskaper och idéer om kulturvärdena tas till vara och bidra till att förstärka livsmiljön som helhet. Läs mer om övergripande råd för att värna Lekebergs kulturmiljöer i *Övergripande förhållnings-sätt* i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 13

2) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

3) enligt kulturmiljölagen kap 2

4) enligt kulturmiljölagen kap 3–4

Kulturmiljöer i Lanna

Kunskapsunderlag. Som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande, har en utredning av särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg tagits fram. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden, se avsnitt *Kulturmiljöer i Lanna* nedan, och beskriver

dessas i sitt sammanhang. Utifrån kulturmiljöernas värden, bärande karaktärsdrag och kvalitéer formuleras kulturmiljöutredningen specifika råd och riktlinjer för hur varje enskild miljö ska hanteras för bevarande och fortsatt utveckling.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. Totalt har 4 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats i Lanna, se karta. Miljöerna redovisas i anslutning till landskapsområdena Samhällena, läs mer i kapitel *Landskapsvärden*. De utpekade kulturmiljöerna bedöms uppvisa ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Landskap, bebyggd miljö och fornlämningar samverkar i olika utsträckning i de olika delmiljöerna. Kulturmiljöutredningen pekar med andra ord ut bebyggelse när den utgörs av en samlad miljö eller inom området samlar flera delar som tillsammans formar en berättelse, läs mer i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN](#)

De särskilt värdefulla kulturmiljöer som identifierats i kulturmiljöutredningen pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö* (5). För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Läs mer om Samhällenas kulturvärden i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

Fotnoter:

5) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 8 § 13

LANDSKAPSVÄRDEN LANNA

Landskapet omkring oss Lanna

Skapas över tid. Landskapet är hela omgivningen omkring oss, så som vi uppfattar den. Det har skapats genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid. Är landskapet format av jordbruk, skogsbruk och/eller bete talar man om odlingslandskap, medan andra former av mänsklig verksamhet kan forma ett urbant landskap eller ett industrilandskap. Landskapet förändras i takt med att samhället utvecklas. Odlingsmark överges, orter växer, vägar byggs, hus rivs och nya tillkommer. Historiska spår efter hur människan utnyttjat landskapet finns överallt, såväl i det öppna landskapet, som i skogen eller mitt i en tätort.

Gemensam tillgång. Landskapet är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Enligt den europeiska landskapskonventionen (6) som Sverige förbundit sig att följa sedan 2011, betonas att landskapet är en gemensam tillgång men också ett gemensamt ansvar. Landskapskonventionen och den lagstiftning som finns om landskapsvärden, förtydligas i översiktsplanen enligt följande, se avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*:

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, införs som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande (7). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Mellanbygden* enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Läs även om naturreservat, Natura 2000-områden och olika riksintressen som berör landskapsvärden i avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

6) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

7) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9 och 12 § 2

Landskap Lanna

Kulturmiljöutredning. Som kunskapsunderlag för landskapsfrågorna i översiktsplanen används i huvudsak den kulturmiljöutredning (8) som tagits fram, se avsnitt *Kulturmiljön som resurs* i kapitel *Kulturmiljö*. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden och beskriver dessa i sitt historiska och rumsliga sammanhang. Utgångspunkten är ett helhetsperspektiv på kulturlandskapet och dess innehåll, i form av tre övergripande landskapsområden.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Landskapsområden. De teman eller *landskapsområden* som identifieras är *Bergsmannabygden*, *Samhällena* och *Slättbygden*. Gränserna mellan olika landskap är inte knivskarp, utan landskapen hänger samman och flikar geografiskt in i varandra. Lanna omfattas av landskapsområdet:

- Samhällena

I översiktsplanen pekas de övergripande landskapsområdena ut som *Landskapsområde*, för att uppmärksamma de olika bygdernas särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa (9). För varje landskapsområde och för respektive samhälle i landskapsområde *Samhällena* finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

8) Lekebergs kommun 2023a

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Att bygga i landskap Lanna

Landskapsanpassning. Att ta hänsyn till landskapets värden handlar om att samspela med omgivningen, så att den nya bebyggelsen kompletterar miljön och blir ett positivt tillskott i landskapet. Olika

landskap har olika tålighet för förändringar beroende på skala och komplexitet, på befintliga värden och på hur bebyggelsen ser ut idag.

Som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kultur- miljövärden – Landskapsvärden* i översiktsplanen (10). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om vad landskapet tål och hur man kan anpassa bebyggelse till landskapet i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Försiktighetsområde förtätning Lanna

Förtätning. Generellt sett är det viktigt att använda markresursen effektivt och undvika att sprida ut bebyggelsen på värdefull jordbruksmark och naturmark när tätorterna byggs ut. Därför kan det i många fall vara motiverat att tomter styckas av och nya byggnader placeras mellan befintliga byggnader. I vissa fall kan dock förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till tätortslandskapets kulturmiljövärde, vilket därför är olämpligt enligt plan- och bygglagen (11). Vilka områden detta gäller framgår av riktlinjerna i kulturmiljöutredningen (12).

Områden i tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet i hela eller delar av området, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning* (13).

Lanna berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i tre områden.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDEN FÖRTÄTNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

11) Plan- och bygglagen kap 2 § 6

12) Lekebergs kommun 2023a

13) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

NATURLIV OCH FRILUFTSLIV LANNA

En grön livsmiljö Lanna

Grön infrastruktur. Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Allt från den välansade parken eller trädgården, till den vilda naturen ingår i grönstrukturen, och hit räknas också vattnet i dammar, sjöar, vattendrag och våtmarker.

Två slags värden. Förenklat kan man säga att grönstrukturen har två slags värden, dels för att försörja oss människor med olika överlevnadstjänster som vi behöver, så kallade ekosystemtjänster, dels för att

upprätthålla de funktionella ekosystemens långsiktiga balans och den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är grunden för de funktionella ekosystemen och dessa är i sin tur en förutsättning för de ekosystemtjänster naturen bidrar med. All samhällsplanering och beslutsfattande ska enligt riksdagsbeslut ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster, läs mer om ekosystemtjänster och biologisk mångfald i avsnitt *En grön livsmiljö* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

Friluftsliv och rekreation Lanna

Friluftslivets betydelse. Möjligheter till rekreation och friluftsliv är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Det bidrar till att människor får en förståelse för naturen och miljön och till bättre folkhälsa samtidigt som det stärker den regionala utvecklingen och ekonomin.

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. Tillgång till bostadsnära natur är särskilt viktig eftersom det kan bidra till en större regelbundenhet i utövandet av friluftsaktiviteter. Det finns ett tydligt samband mellan avstånd till det närmaste naturområdet och hur ofta det besöks. För att säkra tillgången till bostadsnära natur omfattar behovet man ta hänsyn till tillgång till bostadsnära rekreation, dess kvalitet och dess nåbarhet.

En generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden*, införs i översiktsplanen för att uppmärksamma behovet av tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet (14). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lagar om natur- och friluftsvärden. För att förtydliga gällande lagstiftning om natur- och friluftsvärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om natur- och friluftsvärden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*:

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Naturvärden, Biotopskydd och Artskydd* införs för att uppmärksamma att hänsynsreglerna i miljöbalken gäller för all samhällsplanering (15), och för att uppmärksamma att biotopskydd gäller för många miljöer och artskydd för många arter (16). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*, och områden som länsstyrelsen utreder för eventuellt skydd införs i översiktsplanen som *Planerade områdesskydd natur* (17).

I Lanna finns två naturreservat i tätorten, Lekeberga-Sälven och Vretalundsskogen, och ett strax utanför, Svartkärr.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT OCH PLANERADE OMRÅDESSKYDD NATUR I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade Natura 2000-områden införs i översiktsplanen som *Riksintresse Natura 2000 fågel* och *Riksintresse Natura 2000 art och habitat* (18).

I Lanna finns ett Natura 2000-områden i tätorten, Lekeberga-Sälven, och ett strax utanför, Svartkärr.

Beslutade riksintressen för friluftsliv och för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv* respektive *Riksintresse naturvård* (19).

Lanna berörs av två riksintressen för naturvård, dels Latorpsplatån som berör en stor del av Lanna, dels Lekhyttan, som tangerar Skärmartorp i väster.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSEN FRILUFTSLIV, NATURVÅRD OCH NATURA 2000-OMRÅDEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Inom riksintresse för naturvård "Latorpsplatån" pekas fyra slags områden ut som är identifierade i grönstrukturutredning för Lanna som viktiga för att långsiktigt bibehålla och utveckla naturvärdena inom riksintresset i tätorten: *Utredningsområde natur*, *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg*, *Naturvärde känslig nod* (20).

Alla dessa fyra områden ligger i Lanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER IDENTIFIERADE NATURVÄRDEN INOM RIKSINTRESSET I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3–5

15) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

16) enligt miljöbalken kap 7 § 11 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

17) enligt miljöbalken kap miljöbalken kap 7 §§ 4–8 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

18) enligt miljöbalken kap 4 § 8, kap 7 § 27 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

19) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

20) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Lekebergs gröna miljöer Lanna

Kunskapsunderlag. Grönstrukturens värden kan identifieras utifrån olika synvinklar och olika detaljeringsnivå. Generellt sett kan man skilja på grönstrukturens naturvärden respektive rekreationsvärden. Utöver de underlag som länsstyrelsen, Naturvårdsverket, med flera tagit fram, har Lekebergs kommun tagit fram följande kunskapsunderlag som berör Lanna:

- *Grönstrukturutredning Lekeberg* (21). Framtagen inom arbetet med översiktsplanen. Omfattar kommunövergripande grönstruktur och tätorterna grönstruktur, med fokus på rekreationsvärden.
- *Grönstrukturutredning Lanna* (22). Påbörjades 2017, med anledning av riksintresse för naturvård och utvecklingen i Lanna. Har fokus på naturvärden, särskilt den större vattensalamanderns livsmiljöer.
- *Naturvårdsplan* (23). Antogs 2006, och innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt. Arbeta pågår med en uppdatering till ett naturvårdsprogram, med dels klassificering av övriga värdefulla områden, dels enstaka kompletteringar av värdekärnor.

Naturvärden i Lekeberg. I naturvårdsplanen (24) har ett stort antal värdekärnor och andra områden av intresse för naturvärden identifierats, och arbete pågår med att uppdatera naturvårdsplanen till ett naturvårdsprogram, med förnyad inventering, klassificering och enstaka kompletteringar av värdekärnor.

I översiktsplanen pekas områden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i det bearbetade naturvårdsprogrammet, och som bedöms ha särskilt höga naturvärden, ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* (25). Se även avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

I Lanna finns ett flertal områden utpekade som *Ekologiskt särskilt känsligt område*, se karta.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA OMÅRDEN OCH NATURVÅRDSPROGRAM ÖVRIGT I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Naturvärden i Lanna. Lanna som utvecklats kraftigt under en tioårsperiod, ingår i riksintresse för naturvård för "Latorpsplatån". För att säkerställa naturvärdena inom riksintresset har en grönstrukturutredning tagits fram (27). I utredningen identifieras dels ett antal utvecklingsområden där särskild fokus bör vara på att främja biologiska värden för att bibehålla och utveckla grönstrukturen inom området, dels miljöer och kopplingar som gynnar Större vattensalamander, som är en särskild ansvarsart i Lekeberg. För andra fridlysta arter gäller det generella skyddet enligt bestämmelser i artskyddsförordningen (28).

De biologiska värden som identifieras i grönstrukturutredningen för Lanna, pekas i översiktsplanen ut som *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg*, *Naturvärde känslig nod* och *Utredningsområde natur* (29).

Lanna berörs av samtliga värden som identifieras i grönstrukturutredningen för Lanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER IDENTIFIERADE NATURVÄRDEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kommunövergripande grönstruktur. I grönstrukturutredningen för Lekeberg (30) har sammanlagt elva värdefulla områden för rekreation och friluftsliv identifierats.

Kommunövergripande grönområden med identifierade rekreationsvärden, pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde kommun* (31). För varje område finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning.

Lanna berörs av två kommunövergripande grönområden, Garphytteån och Lekhytteån.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Grönområde i tätorter. I grönstrukturutredningen för Lekeberg identifieras ett antal naturområden med rekreationsvärden i tätorterna.

De grönområden i tätort med identifierade rekreationsvärden pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde tätort*. För varje område finns klassificering och utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning (32).

Lanna berörs av tio områden med *Grönområde tätort*, se karta.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE TÄTORT I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Utvecklade rekreationsvärden i tätort. Med utgångspunkt från identifierad grönstruktur och kommunens förvaltning av parker och grönytor, pekas ett antal grönområden ut i de större tätorterna, där intentionen är att sköta och utveckla natur- och rekreationsvärden med en mer anlagd eller naturlig karaktär på kortare eller längre sikt. Vidare pekas ett antal rekreationsstråk ut som tillgängliggör park- och naturområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk i tätorten. Utöver dessa kan det finnas eller tillkomma fler.

Områden för utvecklade rekreationsvärden i tätorterna och rekreationsstråk som tillgängliggör dessa pekas i översiktsplanen ut som *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* (33).

Se *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* i Lanna i kartan.

VISA KARTA ÖVER PARKOMRÅDE OCH REKREATIONSSTRÅK I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

21) Lekebergs kommun 2022f

22) Lekebergs kommun 2021e

23) Lekebergs kommun 2006a-b

24) Lekebergs kommun 2006a-b

25) enligt miljöbalken kap 3 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

26) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

27) Lekebergs kommun 2021e

28) SFS 2007:845

29) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

30) Lekebergs kommun 2022f

31) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

32) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

33) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Beredskap för risk och sårbarhet Lanna

MILJÖRISKER LANNA

Vattnet Lanna

Miljö kvalitetsnormer för vatten. Miljö kvalitetsnormerna för vatten anger en lägsta nivå för den kvalitet olika vattenförekomster ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Svensk vattenförvaltning utgår ifrån EU:s ramdirektiv för vatten som har införlivats i svensk lagstiftning genom miljöbalken. Lekeberg berörs av miljö kvalitetsnormer för vatten enligt vattenförvaltningsförordningen. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status, och grundvatten har beslutade kvalitetskrav för kemisk respektive kvantitativ status. Läs mer om vattenstatus i Lekebergs sjöar, vattendrag och grundvatten i avsnitt *Vattnet* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (1). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen pekas också fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (5), se kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Vattenstatus i Lekeberg. För att bedöma vattenkvaliteten, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status.

Enskilda avloppsanläggningar. En källa för spridning av föroreningar är enskilda avlopp. Många anordningar i Sverige och i Lekeberg är gamla och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet och närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel enskilda avlopp i närheten av sjöar, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (2). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

2) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Luften Lanna

Luftföroreningar utomhus kommer från många olika källor, men framför allt från trafik, uppvärmning och industriprocesser. Av dessa är utsläppen från vägtrafik den främsta orsaken till hälsoproblem, eftersom de sker i gatunivå där människor vistas. Problemen är störst i de större städerna. Luftkvaliteten i Lekeberg är generellt god. Bebyggelsen är relativt gles, både på landsbygden och i tätorterna, men generellt ökande trafikmängder kan på sikt påverka luftmiljön framför allt långs med E18, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljökvalitetsnormer för luft. Det finns också beslutade miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Syftet är att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika

ämnen och partiklar i luften. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxid, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljökvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (3). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerstörningar. Buller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av Sveriges befolkning, motsvarande två miljoner människor, är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Buller*, för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa skadliga effekter från buller på människors hälsa. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljökvalitetsnormer för buller. I miljökvalitetsnormerna för omgivningsbuller finns riktvärden för hur mycket buller som högst bör nås vid vissa tidpunkter eller tidsperioder, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (4). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerkartläggning. Som underlag för översiktsplanen har Lekeberg med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig kartläggning av vägtrafik- och verksamhetsbuller i kommunen (5). Syftet är att underlätta för fortsatt samhällsplanering i Lekeberg genom att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behöva. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar, men inte de mindre vägarna eftersom dessa har så pass lite trafik att deras påverkan bedöms vara minimal, läs mer i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Buller och vibrationer från trafik. Buller från trafik är den vanligaste störningskällan. För nybyggnation av bostäder finns riktvärden för trafikbuller vid bostadsbyggnader (6) som tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*. I Lekebergs kommun ska som huvudregel en god ljudmiljö alltid eftersträvas och förordningens riktvärden användas som högsta värden. Riktvärden införs också för trafikbuller på skolgårdar. Inom identifierade riskområden

för vägtrafikbuller kan bullerförhållandena variera, dels på grund av lokala terräng- och vegetationsförhållanden, dels på grund av att riktvärden för de ekvivalenta ljudnivåerna gäller för frifältsvärde vid fasad, medan resultaten i bullerkartläggningen redovisas som spridningskartor två meter ovan mark, avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg år 2050, och som därmed kan bli utsatta för vägtrafikbuller, pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller* (7).

Lanna berörs av bedömningszonen vid E18 och väg 204, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

Buller från verksamheter. Verksamhetsbuller utomhus kommer från olika slags verksamheter, såsom till exempel industrier, verkstäder, flygtrafik, skjutbanor, vindkraft och motorbanor. Vissa industrier och verksamheter kan avge flera olika typer av buller, till exempel lågfrekvent buller från ventilations-system, impulsljud från mekanisk bearbetning i produktionen och ljud med tonala komponenter från roterande maskindelar. Till detta kan buller från vägtransporter av gods och material till anläggningen tillkomma, och räknas då som verksamhetsbuller. Även för verksamhetsbuller finns riktlinjer som avser omgivningsbuller utomhus som ska användas vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder och annan känslig bebyggelse (8), se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Riskområden för bullerpåverkan har identifierats i den översiktliga bullerkarteringen (9). I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller i närområdet.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller*. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring övriga anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller (10).

I Lanna finns en verksamhet med tillstånd att bullra i tätorten, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Djurhållning är en viktig del av jordbruket. Bland annat bidrar djurhållningen till hållbara växtodlings-system genom vallodling, till öppna attraktiva landskap och att mark som inte kan nyttjas för livsmedelsproduktion kan användas bättre. Samtidigt står djurhållningen för en stor del av jordbrukets miljöpåverkan, och har en påverkan på klimatet. Djurhållning kan också medföra olika typer av mer direkta störningar på omgivningen, och kan medföra viss risk för hälsopåverkan genom allergenspridning, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Djurhållning*, för att uppmärksamma behovet av skyddsavstånd vid ny känslig markanvändning (11). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Magnetfält runt kraftledningar. Eftersom hälsoeffekter på grund av magnetfält från kraftledningar på lång sikt inte helt kan uteslutas rekommenderar svenska myndigheter också en viss försiktighet både för allmänheten och i arbetslivet, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som ligger inom ett avstånd från kraftledning motsvarande 0,2 mikrot Tesla, pekats ut som *Bedömningszon kraftledning* (12).

Bedömningszon kraftledning berör Lanna i ett nord-sydligt stråk genom östra delen av tätorten, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

5) Lekebergs kommun 2022a

6) SFS 2015:216 trafikbullerförordningen

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

8) Boverket 2020b

9) Lekebergs kommun 2022

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

Marken Lanna

Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. De geotekniska förhållandena påverkar risken för ras-, skred och erosion, men också till exempel risk för påverkan av ämnen som radon och arsenik. För att få kunskap om de geotekniska förutsättningarna för till exempel byggnation, kan en geoteknisk undersökning behöva göras som fastställer jord-, berg- och grundvattenförhållanden. Det gör man genom att bestämma egenskaperna hos jord och berg och genom att samla in annan relevant information om aktuellt utredningsområde. Läs mer i avsnitt *Geotekniska förutsättningar* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Geoteknisk förhållanden*, för att uppmärksamma behovet av kunskaper om de geotekniska förutsättningarna vid ändrad markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Förorenade områden. Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Föroreningarna beror ofta på verksamheter

som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. I Lekeberg finns cirka 300 potentiellt förorenade områden, med koncentration i tätorterna och Kilsbergen, se karta i avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*. Om marken i eller i närheten av ett förorenat område ska användas till något annat, behöver föroreningsituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen utredas, och eventuellt sanering eller efterbehandling genomföras, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Förorenat område*, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuellt avhjälpande åtgärder vid förorenat område (13). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Radon är den strålkälla som ger den högsta exponeringen av joniserande strålning till allmänheten. Radon kan komma in i byggnader från marken, från byggnadsmaterialet, eller från hushållsvattnet, till exempel användes blåbetong som byggnadsmaterial i Sverige under perioden 1929–1978. En ny byggnadskonstruktion kan utföras radonsäkert, radonskyddat eller traditionellt. Grundregeln är att det krävs ett radonskyddat utförande på mark med normal radonrisk och ett radonsäkert utförande på mark med hög radonrisk. Radonskyddat utförande kan vara golv och väggar som inte ger uppenbara otätheter mot mark, medan radonsäkert utförande innebär att byggnaden är tät mot inläckande jordluft. Man kan även ventilerat bort radon i exempelvis befintliga krypgrunder och byggnader. Radonhalten varierar med uranhalten i den lokala bergarten och med jordartens egenskaper. Höga halter av uran påträffas främst i kvartsrika bergarter, som till exempel alunskiffer som är vanlig i delar av Lekeberg. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs ett utredningsområde för radon som *Bedömningszon radon* (14).

En stor del av Lanna berörs av bedömningszonen.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON RADON I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Naturligt förekommande arsenik. I områden med alunskiffer kan även arsenik finnas naturligt i marken. Förekomsten av arsenik i mark upptäcktes i Lekeberg så sent som 2021 i samband med ett planerat nytt bostadsområde i Fjugesta. Därefter har som ett första steg en översiktlig kartstudie av naturligt förekommande arsenik tagits fram, för att identifiera områden där det kan finnas risk för halter av naturlig förekommande arsenik (15). De risker som identifierats kopplade till arsenikförekomsterna är:

- Spridning till följd av hög genomsläpplig yttjord på alunskiffer eller ett jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskiffer, se *Bedömningszon arsenik*
- Spridning till följd av lakning i isälvsavlagringar, se *Bedömningszon enskilt vatten*
- Spridning via lakning i berg med alunskiffer, se *Bedömningszon brunnborrning*

Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden med anledning av arsenikförekomst pekats ut: *Bedömningszon arsenik*, *Bedömningszon enskilt vatten* och *Bedömningszon brunnborrning* (16).

En stor del av Lanna berörs av *Bedömningszon arsenik*, vissa delar av *Bedömningszon brunnborrning* och en mindre del av *Bedömningszon enskilt vatten*, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER FÖR ARSENIKFÖREKOMSTER I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN

Fyllnadsmassor. Det finns även risk att massor från riskområden har flyttats och använts som fyllnads-massor eller andra ändamål, vilket innebär att det kan finnas halter av arsenik i fyllnads-massor även i andra områden i kommunen.

Fotnoter:

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

15) Lekeberg kommun 2022h

16) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

KLIMATRISKER LANNA

Klimatförändringar Lanna

Snabbare förändringar. Klimatet har varierat naturligt i alla tider, men genom framför allt utsläpp av växthusgaser sker nu en snabb förändring av klimatet, där luften värms upp, världshaven blir varmare och isarna smälter. Detta får stora konsekvenser för ekosystem och för människors livsmiljö, hälsa och säkerhet. Dagens samhälle är anpassat till ett visst klimat, vilket gör att klimatförändringarna ändrar förutsättningarna och ger utmaningar både när det gäller att minska vår klimatpåverkan och att anpassa oss till de effekter och risker som klimatförändringarna medför i form av ökade risker för översvämningar, värmeböljor med mera. För att bedöma utvecklingen av klimatet i framtiden används olika klimatscenarier. Vanligtvis används klimatmodellerna RCP 4.5 och RCP 8.5.

Ansvar för klimatanpassning. Många aktörer har en roll i klimatanpassningsarbetet, till exempel kommunen, staten, länsstyrelsen, regionen, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), fastighetsägare och andra privata aktörer. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Klimatförändringar i Lekeberg. I takt med klimatförändringarna kan vi i Lekeberg förvänta oss en ökad medeltemperatur på cirka fem grader till slutet av seklet, och en ökning av antalet dagar med värmebölja. Nederbörden förväntas fortsätta öka med så mycket som drygt 20 procent fram till slutet av seklet, framför allt på vintern och våren. Antalet dagar med kraftig nederbörd och skyfall, förväntas öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas till exempel skyfallen öka från cirka 18 dagar till 27 dagar i medel fram till slutet av seklet. Vintrarna blir blötare med mer regn än snö, och somrarna torrare, vilket påverkar flödena i vattendragen. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Höga temperaturer Lanna

Torka. Långa perioder av höga temperaturer kommer bli vanligare och maxtemperaturerna blir tydligt högre än idag. Ett varmare klimat ger olika effekter. Även om nederbörden ökar överlag, leder högre temperaturer samtidigt till ökad avdunstning och periodvis torka på sommaren, med låga grundvattennivåer på vissa ställen. Detta ger problem för bland annat jord- och skogsbruk i form av bland annat osäkrare skördar, ökad risk för angrepp av skadeinsekter och försämrad djurhälsa.

Värmeböljor. En ökning av medeltemperaturen, ökar också risken för mer extrema värmeböljor, vilket kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet, särskilt under de perioder när värmen är hög under

hela dygnet. Dricksvatten, dricksvattenkvaliteten och tillgången på dricksvatten påverkas också av långvarig torka. I Sverige är byggnader och infrastruktur främst anpassade för kallare förhållanden. Hälsoproblem vid värmeböljor blir ofta mer påtagliga i tätortsmiljöer än i glesbebyggda områden, då mängden hårdgjorda ytor är större och möjligheten till svalka i till exempel parker är mindre. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande (17).

Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Fotnoter:

17) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Regn och skyfall Lanna

Extrema regn. Utöver mer regn överlag, förväntas extrema regn att öka i framtiden och med detta risken för allvarliga översvämningar. När det regnar mycket kraftigt, hinner inte marken och dagvatten-systemen absorbera vattnet tillräckligt snabbt och vattnet svämmas istället över markytan. När den byggda miljön översvämmas får det konsekvenser för samhället, genom att människors liv och hälsa hotas, bebyggelse eller infrastruktur skadas, föroreningar sprids, och naturmiljö och kulturarv skadas, och så vidare.

Förebygga. Risken för att byggnader och vägar svämmas över vid kraftig nederbörd, är generellt sett störst i lågpunkter där vatten kan ta sig ytledes in i byggnader. En allvarlig konsekvens av skyfall är när gator och vägar svämmas över så att de inte längre är farbara, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. För att förebygga skador vid skyfall behöver dagvatten fördröjas i högre utsträckning och mer systematiskt än idag, se avsnitt *Vatten- och avloppshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel om det finns risk för översvämning vid skyfall. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningssrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning* (18).

Risk för översvämning vid långvariga regn och kraftiga skyfall, finns i hela kommunen. Se bedömningszon i Lanna i kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

18) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Höga flöden Lanna

Svartån är kommunens största vattendrag och merparten av Lekeberg ligger inom Svartåns avrinningsområde. I och med att Svartåns flöden förväntas bli allt högre i framtiden är det sannolikt att översvämningsproblematiken kan komma att öka. Åsystemet är reglerat på ett flertal ställen med över 90 dammar registrerade i avrinningsområdet uppströms, vilka kan påverka flödena. Förutom påverkan av reglering så påverkas flödena i Svartån även av omkringliggande markavvattning, vilket längs delar av Svartån omfattar stora markarealer. Markavvattningsföretagen har vanligtvis anlagts för att avvattna jordbruksmark och förbättra förutsättningarna för odling, men innebär också att avrinnande vatten når Svartån snabbare.

Riskområden. Risken för översvämningsrisker av vägar och bebyggelse är generellt sett mindre till följd av höga flöden än vid skyfall, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningsrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämningszon från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämningszon* (19).

Risk för översvämningszon på grund av höga flöden kan finnas längs med Garphyttedalen. Se bedömningszon i Lanna i kartan, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

19) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Erosion, ras och skred Lanna

Naturliga processer. Ras och skred sker naturligt i känsligare områden, men det är många gånger människans påverkan vid exploatering och förändrad markanvändning som initierar ras och skred. Även erosion förekommer naturligt längs med vattendrag, sjöar och hav, men kan öka vid kraftiga regn särskilt i brantare terräng med lättroderade jordarter. Eftersom människans ingrepp i naturen också påverkar markens stabilitet är det viktigt att ha kunskap om vilka områden som är känsliga och vilka förutsättningarna är, särskilt när bebyggda områden där många kan bli påverkade. Riskerna bör därför uppmärksammas i den fortsatta planeringen, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden relaterade till risk för erosion, ras och skred pekats ut: *Bedömningszon ras och skred*, *Bedömningszon erosion* och *Bedömningszon påverkan erosion eller ras* (20).

Lanna berörs av bedömningszonerna framför allt i längs med Garphytteån och vid de äldre kalkbrotten, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER RELATERADE TILL EROSION, RAS OCH SKRED I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

20) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

TEKNISKA OLYCKSRISKER LANNA

Plötsliga olyckor med stor påverkan. I samhället förekommer transporter och verksamheter där olyckor kan uppstå som påverkar omgivande människor och miljö. Med tekniska olyckor avses oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering. Ett sätt att minska dessa risker är att i den fysiska planeringen lokalisera och utforma byggnader och markanvändning med hänsyn till de risker som finns, vilket både plan- och bygglagen och miljöbalken ställer krav på. Exempel på tekniska olycksrisker som kan hanteras i översiktsplaneringen är farlig verksamhet, transportleder för farligt gods, drivmedelsstationer och gasledning. I Lekeberg är det framför allt transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer som utgör tekniska olycksrisker, varav Lanna berörs av den förstnämnda.

Transport av farligt gods Lanna

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för varor och ämnen som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre hot som stöld eller skadegörelse, till exempel bensin, gasol, svavelsyra eller radioaktiva ämnen. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för fordon som transporterar farligt gods, men farligt gods får även transporteras på vägar som inte utgör rekommenderade transportleder.

Riskhanteringsområde. Avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att, för flertalet olyckor, begränsa de omedelbara konsekvenserna, ge tid till utrymning samt att förbättra möjligheterna för insatsstyrkor att hantera situationen. En riskbedömning bör alltid göras inom ett riskhanteringsavstånd på 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Inom riskhanteringsområdet bör en riskbedömning alltid genomföras för att reda ut hur förutsättningarna ser ut och om det krävs särskilda skyddsåtgärder. Till exempel kan topografin vara en avgörande faktor för hur stor risken för olycka är, se avsnitt *Tekniska olycksrisker* i kapitel *Miljörisker*. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från väg och järnväg bör alltid hållas, för att begränsa konsekvenser av en olycka och underlätta för räddningsinsatser att komma fram.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER

Farligt gods i Lekeberg. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. De största transportmängderna går på motorvägen genom kommunen som är en primärt rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 204 är en sekundärt rekommenderad transportled för farligt gods.

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods* (21).

Lanna berörs av bedömningszonen längs med E18 och väg 204, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

21) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

SOCIALA RISKER LANNA

Sociala risker en del av riskbilden. En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt, till exempel stenkastning riktad mot polis och räddningstjänst eller anlagda bränder. För att få en helhetsbild över de risker som finns är det viktigt att också ta hänsyn till sociala riskfaktorer.

Allmänt intresse. Det är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (22) att lokalisera och utforma bebyggelsen så att den ur social synpunkt främjar goda livsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla samhällsgrupper. Dessa frågor behandlas i kapitel *Människor och livsmiljö*. Planeringen ska också verka mot uppkomst och spridning av olyckor (23), vilket bland annat omfattar oönskade händelser till följd av så kallade sociala risker i samhället. Läs mer om riskfaktorer och sociala risker i kapitel *Sociala risker*.

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM SOCIALA RISKER](#)

Fotnoter:

22) plan- och bygglagen kapitel 2 § 3

23) plan- och bygglagen kapitel 2 § 6

FÖRSVAR OCH BEREDSKAP LANNA

Krisberedskap Lanna

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer, till exempel naturkatastrofer, och är en del av den civila beredskapen. Förmågan byggs upp genom bland annat att det skapas effektiva strukturer och samarbeten och genom utbildning och övning. Utgångspunkten är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapen. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Civilt försvar Lanna

Sveriges totalförsvar är all den samlade verksamheten som ska skydda och försvara landet, människors liv och hälsa, samhällets funktioner, demokratin och mänskliga rättigheter, där både det civila och det militära försvaret ingår. Totalförsvaret är sedan några år under snabb tillväxt för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade, och vara redo att ställa om samhället om det värsta skulle inträffa.

Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, och är också en del av den civila beredskapen, och ingår i totalförsvaret. Arbetet med civilt försvar syftar till att skydda och försvara civilbefolkningen och samhället, och bedrivs av myndigheter, kommuner och regioner, företag och föreningar. Det kan handla om transporter, att skydda människor, eller att se till att sjukvård och omsorg fungerar vid krigsfara och krig. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten. Områden som påverkar den fysiska planeringen är till exempel skyddsobjekt, skyddsrum och skyddade utrymmen, storskalig utrymning och inkvartering och trygghetspunkter.

Riksintresse. Ett prioriterat intresse för civilförsvaret är att energiförsörjningen fungerar vid kriser och krig. Därför är transmissionsnätet för el sedan 2025 utpekad av MSB som riksintresse för totalförsvarets civila del. Detta berör de östra delarna av Lekeberg. Läs mer i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Militärt försvar Lanna

Det militära försvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet och förebygga och hantera konflikter och krig. För att kunna bedriva sin verksamhet har Försvarsmakten olika anläggningar och installationer för att organisera, öva och utveckla försvarskapaciteten, både sådana som kan redovisas öppet och sådana som omfattas av sekretess. Riksintressen för totalförsvaret är mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret, och som därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Totalförsvaret har en verksamhet av riksintresse i form av Villingsbergs skjutfält i norra delen av Lekeberg. Till riksintresset för Villingsberg hör tre delar som påverkar Lekeberg:

- Område av betydelse på land, det vill säga själva markområdet
- Påverkansområde för buller och annan risk
- Område med särskilt behov av hinderfrihet

Läs mer i avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Utöver detta finns också riksintressen eller områden av betydelse som omfattas av sekretess, och som inte kan redovisas öppet på karta. För att säkerställa att ingen skada sker på dessa intressen, är hela landets yta samrådsområde för bland annat alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, där samråd ska ske med Försvarsmakten.

Det beslutade riksintressena för totalförsvaret för Villingsberg med påverkansområden införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvaret på land*, *Riksintresse buller och annan risk* och *Riksintresse totalförsvaret hinderfrihet* (24). För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

Lanna berörs av *Riksintresse totalförsvaret hinderfrihet* och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA INTRESSEN I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

24) enligt miljöbalken kap 3 § 9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Mullhyttan

Mullhyttan är Lekebergs tredje största tätort och fungerar som serviceort både för tätorten och för ett större omland. Pendlingen till Fjugesta och Örebro är stor, medan andra pendlar till arbetsplatser i Mullhyttan. En utmaning är att förstärka möjligheterna att resa kollektivt för att utveckla Mullhyttan som boende- och serviceort.

Övergripande inriktning för Mullhyttan

Övergripande inriktning för Lekeberg handlar om översiktsplanens strategier för befolkningsutveckling och samhällsstrukturer för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen, samtidigt som miljö- och klimatpåverkan minskar. Det här kapitlet plockar upp dessa strategier och tittar närmare på dem utifrån Mullhyttans perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Befolkningsutveckling Mullhyttan
- Utvecklingsinriktning Mullhyttan

För övergripande mål och förutsättningar i omvärlden och i närområdet, se kapitel *Utgångspunkter*.

[GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER](#)

Befolkningsutveckling Mullhyttan

Befolkningsutveckling. I Mullhyttan bor ungefär 560 personer, vilket betyder att drygt var femtonde Lekebergsbo bor i Mullhyttan, se tabellen nedan. Antal invånare har varit relativt konstant under perioden 2018–2023 (1).

Framtida befolkningsutveckling. I översiktsplanen formuleras en inriktning för att nå en hållbar befolkningsutveckling i kommunen som helhet och i sina delar, se kapitel *Befolkningsutveckling*. Huvudinriktningen är att befolkningen inte ska växa med mer än 0,5 procent per år i kommunen som helhet, ett så kallat planeringstak för befolkningsutvecklingen, se tabellen nedan. Som jämförelse har Lekebergs befolkning vuxit med i genomsnitt 1,2 procent per år under 2018–2023, varav allra mest i Lanna som vuxit med drygt 12 procent per år under samma period. För att befolkningsutvecklingen ska bli hållbar och vara en tillgång för invånarna i kommunen, behöver den ske på ett sätt som stödjer den lokala utvecklingen av tätorter, mindre orter och landsbygder i hela kommunen. Det handlar både om var befolkningstillväxten sker, hur ny bebyggelse utformas och att annan infrastruktur och service byggs ut i takt med bebyggelsen, vilket översiktsplanen formulerar strategier för.

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

Inriktning för Mullhyttan. Olika delar av kommunen har olika förutsättningar, och vad som är en hållbar utveckling i en del av kommunen kan vara något helt annat i en annan. Ett viktigt mål för Lekebergs utveckling är att en eventuell befolkningstillväxt fördelas så att hela kommunen drar nytta av den och kan utvecklas på ett hållbart sätt. Utöver planeringstaket för kommunen som helhet, är inriktningen vid befolkningstillväxt att befolkningen inte ska minska i någon kommundel. Planeringstaket för befolkningsutvecklingen föreslås därför variera mellan olika kommundelar, se tabellen nedan. Förslaget utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling i respektive kommundel. För Mullhyttan föreslås en inriktning som innebär att befolkningen fortsätter växa med cirka en procent per år, eller med max cirka 150 personer totalt fram till år 2050, se tabellen nedan.

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Ökning per år 2018-2023	Planeringstak max till 2050	Befolkning max 2050	Ökning per år till 2050
Fjugesta	2 370 personer	1,8 % ca 38 pers	+ 500 personer	2 870 personer	ca 0,8 % ca 20 pers
Lanna	1 690 personer	12,1 % ca 127 pers	+ 170 personer	1 860 personer	ca 0,4 % ca 5 pers
Mullhyttan	560 personer	1,3 % ca 7 pers	+ 150 personer	710 personer	ca 1,0 % ca 5 pers
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	-1,9 % ca -75 pers	+ 380 personer	4 360 personer	ca 0,4 % ca 15 pers
Lekeberg	8 600 personer	1,2 % ca 98 personer	+ 1 200 personer	max 9 800 personer	max 0,5 % ca 45 personer

Tabell över befolkningsutveckling i Mullhyttan och andra delar av Lekeberg till 2050 enligt föreslaget planeringstak för befolkningsutvecklingen.

Fotnoter:

1) Befolkningen varierar från år till år och 2018 var antalet invånare i Mullhyttan 420 personer, jämfört med 559 idag, vilket motsvarar en ökning på 1,34% per år 2018–2023. Under en sjuårsperiod, 2016–2023, är förändringen istället 0,95% per år. 2016 hade Mullhyttan 524 invånare. I Lekeberg där befolkningen är relativt liten, slår små förändringar igenom mer procentuellt sett än i stora befolkningar.

Utvecklingsinriktning Mullhyttan

ÖVERGRIPANDE PLANERINGSINRIKTNING MULLHYTTAN

I översiktsplanen har en planeringsinriktning formulerats för den fortsatta utvecklingen av kommunen, se kapitel Övergripande utvecklingsstruktur. Av dessa berörs Mullhyttan i första hand av följande:

- **Hållbar befolkningsutveckling.** Planera för en hållbar befolkningsutveckling enligt huvudinriktningen, med utgångspunkt från lokala förutsättningar på olika platser i kommunen.
- **Starka stråk.** Planera för kortade restider till större arbetsmarknadsregioner genom att bygga starka stråk där kollektivtrafik, infrastruktur, samhälls- och bebyggelseutveckling samordnas och förstärker varandra.
- **Bra bytespunkter.** Utveckla bra bytespunkter mellan olika trafikslag i strategiska lägen i stråken från orter som inte har god kollektivtrafik idag, med anslutande cykelvägar, säker parkering för bilar och cyklar, laddstationer med mera.
- **Planering i dialog.** Ta fram översiktsplanen i dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda. Uppmärksamma de som är särskilt berörda och som inte brukar höras i planeringen.
- **Minskade klimatrisker.** Arbeta förebyggande med klimat- och riskfrågor genom att identifiera riskområden och föreslå riskförebyggande åtgärder.
- **Framtida livsmedelsförsörjning.** Var återhållsam med utbredningen av bebyggelse och infrastruktur på mark med potential för framtida livsmedelsproduktion och arbeta förebyggande för att minimera hot mot framtida dricksvattenreserver.
- **Attraktiva tätorter.** Utveckla tätorterna som hela samhällen med blandade och trygga livsmiljöer, utvecklande mötesplatser och god infrastruktur för cykel och kollektivtrafik.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

UTVECKLINGSSTRUKTUR MULLHYTTAN

Strukturbilden beskriver vilka samband som behöver förstärkas för att skapa en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som skapar bra förutsättningar för en utveckling av hela kommunen. Med hjälp av strukturbilden blir det tydligt var kommunen ser de största utvecklingsmöjligheterna och är beredd att göra satsningar för att främja en hållbar utveckling av kommunen. Se strukturbild och läs mer i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Huvudstråk. Stommen i strukturbilden för den övergripande utvecklingsinriktningen är de tre huvudstråken, vilka i sin tur kompletteras och förstärks av bytespunkter, länkstråk och bebyggelse. Det finns tre slags huvudstråk i strukturbilden: *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*. Syftet med huvudstråken i strukturbilden är att förstärka viktiga regionala samband på ett sätt så att hela kommunen kan dra nytta av närheten till den större arbetsmarknadsregionen. Mullhyttan berörs framför allt av det föreslagna regionala stråket längs med väg 204/E18 Mullhyttan – Fjugesta – Lanna – Örebro, vilket utgör själva ryggraden för arbetspendling. I den regionala utvecklingsstrategin utgör delen Mullhyttan-Fjugesta ett delregionalt stråk, men föreslås i översiktsplanen istället förstärkas som ett regionalt stråk, för att vara ett bättre stöd för utvecklingen av Mullhyttan och arbetspendlingen mellan Mullhyttan, de östra delarna av landsbygden och Örebro. Det handlar både om förbättrade möjligheter att pendla med kollektivtrafik till Örebro och för företagen att kompetensförsörja sina verksamheter.

I översiktsplanen pekas huvudstråken i strukturbilden ut som *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk* (2).

Ett viktigt *Regionalt stråk* i strukturbilden går genom Mullhyttan.

VISA KARTA ÖVER HUVUDSTRÅK I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Länkar. För att öka tillgängligheten för hela kommunen till den snabba kollektivtrafiken i huvudstråken och en större arbetsmarknadsregion, har inte bara själva stråken utan också länkarna en viktig roll. Det är dessa länkar som kopplar de olika platser där människor bor med kollektivtrafiken i huvudstråken och som gör att denna blir tillgänglig. Strukturbildens viktigaste länkar består av *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter*. Mullhyttan är en större bytespunkt i strukturbilden, det vill säga en strategisk plats i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. Länkstråken är de delar av vägnätet som kopplar större bebyggelsegrupper på landsbygden med huvudstråken, av vilka ett länkstråk från Tryggeboda och Sixtorp kommer in i Mullhyttan norrifrån.

I översiktsplanen pekas de viktigaste länkarna i strukturbilden ut som *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter* (3).

Mullhyttan utgör en *Större bytespunkt* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER LÄNKAR I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bebyggelse. Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, där Mullhyttan utgör en av tre huvudorter. Denna indelning hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till huvudstråken, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. För beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översikts-

planen andra begrepp, där Mullhyttan är en *Tätort* och har ett *Tätortsnära område* runt omkring. se vidare avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*, och avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Mullhyttan* nedan.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen pekas bebyggelsen i strukturbilden ut som *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse* (4).

Mullhyttan är en *Huvudort* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om planering och lokalisering enligt strukturbilden i avsnitt *Strukturbild* i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Tematiska inriktningar för Mullhyttan

Tematiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktning för en mängd olika frågor inom sex olika fokusområden för att nå för en hållbar utveckling av kommunen. Det här kapitlet tittar närmare på dem utifrån Mullhyttans perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Effektiva och hållbara kommunikationer Mullhyttan
- Attraktiva boende- och livsmiljöer Mullhyttan
- Ett livskraftigt näringsliv Mullhyttan
- Energi och resurser för framtiden Mullhyttan
- Levande natur- och kulturmiljöer Mullhyttan
- Beredskap för risk och sårbarhet Mullhyttan

Effektiva och hållbara kommunikationer Mullhyttan

RESOR OCH TRANSPORTER MULLHYTTAN

Ett hållbart transportsystem Mullhyttan

Hållbar mobilitet. Teknisk utveckling av fordon och miljövänligare drivmedel har stor potential för att minska transporternas miljöpåverkan och fossilberoende, men kommer inte att räcka för att nå klimatmålen, på grund av de ökade transportmängderna och transportsektorns stora andel av utsläppen. Det krävs därför en större omställning med ändrade resvanor och en utveckling som underlättar för att minska efterfrågan på transporter, att göra de transporter som behövs så lite miljöstörande som möjligt och att förbättra transportsystemen på olika sätt, så kallad hållbar mobilitet. Läs mer om ett hållbart transportsystem i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling och resvanor Mullhyttan

Arbetsresor. Över hälften av alla de resor som görs i Sverige är relaterade till sysselsättning eller skola. En femtedel av personresorna är fritidsrelaterade och ungefär en sjundedel relaterade till service och inköp, se kapitel *Resor och transporter*. Alla resmål behöver kunna nås på ett bra sätt, men möjligheten att arbetspendla är särskilt avgörande för att bo och leva på en plats. Bra förutsättningar för arbets- och skolpendling ger samtidigt bättre förutsättningar att nå fritidsaktiviteter, handel och service för till exempel äldre, unga och andra grupper utan bil.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling från Mullhyttan. I Mullhyttan pendlar ungefär hälften av de som arbetar ut till en annan kommun, varav nästan fyra femtedelar till Örebro kommun, se tabellen nedan. Drygt en femtedel arbetar i Mullhyttan och mer än en fjärdedel arbetar i andra delar av kommunen. Mullhyttan har högst andel som arbetar i andra delar av Lekeberg (1).

Pendling till Mullhyttan. Ungefär en tredjedel av arbetstillfällena i Mullhyttan bemannas av Mullhyttabor, drygt en tredjedel av inpendlare från andra kommuner, och knappt en tredjedel av boende från andra delar av Lekeberg, vilket tillsammans med Fjugesta är den största andelen av kommundelarna (2). Inpendlingen från Örebro är större än förväntat, medan de närmaste kommunerna Laxå och Degerfors har relativt svaga pendlingsrelationer med Mullhyttan, se tabellen intill.

Pendling från Mullhyttan till arbeten i	Andel 2021	Pendling till arbeten i Mullhyttan från	Andel 2020
Örebro	30,7 %	Örebro	14,6 %
Karlskoga	4,8 %	Karlskoga	1,3 %
Kumla	4,0 %	Kumla	3,8 %
Hallsberg	3,2 %	Hallsberg	3,2 %
Övriga grannkommuner	4,0 %	Övriga grannkommuner	4,4 %
Stockholmskommuner	1,6 %	Stockholmskommuner	1,3 %
Övriga kommuner	3,2 %	Övriga kommuner	6,3 %
Utpendlare	51 %	Inpendlare	35 %
Mullhyttan	21,5 %	Mullhyttan	34,2 %
Övriga Lekeberg	27,1 %	Övriga Lekeberg	31,0 %
Boende i Mullhyttan som arbetar i Lekeberg	49 %	Arbeten i Mullhyttan som Lekebergsbor arbetar med	65 %

Arbetspendling mellan Mullhyttan och andra kommuner 2022. Till vänster redovisas de kommuner som boende i Mullhyttan i första hand pendlar till (nattbefolkning), och till höger de kommuner som de som arbetar i Mullhyttan kommer från (dagbefolkning). Källa: SCB:s regiondatabas

Fotnoter:

1) Mullhyttan 27%, Lekebergs landsbygder 17%, Fjugesta 13% och Lanna 9%, 2022

2) Mullhyttan 31%, Fjugesta 31%, Lanna 15% och Lekebergs landsbygder 7% som kommer från andra delar av kommun, 2022

Personresor Mullhyttan

Framtida resande. Personresorna blir fler och fler, och människor förväntas resa oftare och längre i framtiden. Trafikverket räknar med att personresorna fram till år 2050 generellt kommer att öka med ungefär 26 procent, se kapitel *Resor och transporter*. Det ökande resandet innebär en större belastning på vägar, mer trafikbuller och ökade utsläpp, trots övergången till miljövänligare bilar. Utmaningen

ligger i att förstärka och snabba upp transportsystemen för att skapa förutsättningar för ett mer hållbart resande, även på landsbygden. Genom att kraftfullt förbättra möjligheterna att framför allt åka kollektivt och att cykla hela eller delar av resan, kan dessa andelar av personresorna öka, och andelen huvudresor med bil hållas nere. I en landsbygdskommun som Lekeberg kommer bilen fortsatta vara viktig som transportmedel, särskilt på landsbygden, men den måste inte följa med hela resan in till exempelvis Örebro, om det finns bra alternativ.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Kollektiva färd sätt Mullhyttan

Att resa kollektivt på sträckor där många människor reser, är en viktig del av ett hållbart transportsystem, dels för att minska miljöbelastningen, dels för att det utrymme som används på vägar, parkeringar och allmänna platser minskar. Bilens utrymmeskrav är särskilt tydlig i städerna, men också till exempel på vägar och gator där framkomligheten för kollektiv- och cykeltrafik behöver förbättras. Detta gör i sin tur att möjligheten att köra bil i städerna troligtvis kommer att begränsas. I framtiden kommer man därför få räkna med att byta färdmedel någonstans mellan hemmet och större städer, till exempel Örebro. För att öka andelen kollektivresor behöver det vara snabbt och smidigt att åka kollektivt, och restiderna behöver konkurrera på ett bättre sätt med bilen än idag. Det behöver också vara lätt och tryggt att byta mellan olika trafikslag, till exempel att ta bilen eller cykeln till en pendelparkeringen och ta sig vidare med buss därifrån.

Kollektivtrafik i Mullhyttan. Mullhyttan har idag en bussförbindelse med Fjugesta, och fortsatt förbindelse mot Örebro, där drygt 30 procent av Mullhytteborna arbetar. Bussförbindelserna mot Hasselfors och Svartå är nedlagda sedan ett par två år sedan. Utmaningen består i att förbättra tillgängligheten till kollektivtrafik så att fler kan välja att ta bussen istället för bilen i denna relation. Det behöver vara tillräckligt snabbt och smidigt att ta bussen för den längre delen av resan, och att smidigt ta sig till och från hållplatser och byta trafikslag för att hela resan ska vara konkurrenskraftig gentemot bilen. Den viktigaste frågan för att förstärka tillgängligheten till kollektivtrafik i Mullhyttan är att expressbuss 600 får en förlängning till Mullhyttan, så att kollektivtrafiken i stråket mellan Mullhyttan och Örebro blir sammanhängande med en högre turtäthet än idag. Även om inte alla turer förlängs till Mullhyttan får sträckan en betydande standardhöjning som kraftfullt skulle förbättra förutsättningarna för kollektivtrafikresandet i Mullhyttan och de västra delarna av Lekebergs landsbygder. För att underlätta byten mellan trafikslag behöver också pendelparkering och hållplatser kollektivtrafikstråket utvecklas, genom successiv utbyggnad av anslutande cykelvägar och gång- och cykelpassager över framför allt väg 204, liksom parkering för bil och cykel, regn- och vindsyddande väntkurer mm.

Befintliga kollektivtrafiklinje pekas i översiktsplanen ut som *Kollektivtrafiklinje*. Viktiga ungefärliga lägen för hållplatser och pendelparkeringar pekas ut som *Hållplats* och *Pendelparkering*, i vilka gång- och cykelpassager ingår. Utöver dessa kan ytterligare hållplatser behövas, se kapitel *Resor och transporter* (3).

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Mullhyttan berörs av befintlig *Kollektivtrafiklinje* 630 Fjugesta – Mullhyttan, av *Pendelparkering* och av *Hållplats*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE, PENDELPARKERING OCH HÅLLPLATS I FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tågtrafik och järnvägar. Läs om tillgång till tågtrafik och befintliga och planerade järnvägar i kapitel *Resor och transporter* och i avsnitt tågtrafik och järnvägar i kapitel *Lekebergs landsbygder*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fotnoter:

Gång och cykeltrafik Mullhyttan

Att kunna ta sig fram till fots eller med cykel är en annan viktig del av ett hållbart transportsystem. Gång dominerar på korta avstånd för att sedan avta vid cirka två kilometer, medan cykling har potential för allt längre distanser i takt med teknikutvecklingen. Det tar ungefär en halvtimme att ta sig 8–10 kilometer med vanlig cykel, eller 12–15 kilometer med elcykel. Det betyder att man med lätthet kan ta sig mellan till exempel Mullhyttan och Fjugesta med elcykel, om det finns gena och trafiksäkra cykelbanor att ta sig fram på. I Lekeberg finns ett stort behov av att utveckla framför allt cykelvägnätet, men också gångvägar där detta saknas. Eftersom det är mycket dyrt att anlägga cykelbanor behöver utbyggnaden göras målmedvetet och långsiktigt.

Cykel i Mullhyttan. Inriktningen för den fortsatta planeringen föreslås vara att underlätta för cykelresor och långsiktigt bygga ett grundläggande nät av huvudcykelstråk i kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att underlätta för cykelresor i kommunen. I översiktsplanen föreslås ett snabbt kommuncykelstråk mellan Mullhyttan, Fjugesta och Lanna, samt tätortscykelstråk och landsbygdscykelstråk som ansluter till detta. För att höja trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare och cyklister, föreslås vidare att gång- och cykeltrafik i möjligaste mån separeras från varandra och från övrig trafik i huvudcykelnätet, och att trygga passager över/under bilväg byggs i strategiska lägen i gång- och cykelstråken, särskilt i det snabba kommuncykelstråket.

Huvudstråk för snabb cykling genom kommunen och kompletterande huvudstråk för cykel i strategiska lägen på landsbygden pekas ut som *Huvudcykelstråk kommun* och *Huvudcykelstråk landsbygd* i översiktsplanen. Kompletterande huvudstråk för cykel till viktiga målpunkter i tätorterna pekas ut som *Huvudcykelstråk tätort*. Befintliga eller föreslagna passager för fotgängare och cyklister i strategiska lägen redovisas som *Gång- och cykelpassage* (4).

Huvudcykelstråk kommun föreslås gå genom Mullhyttan längs med väg 204 till lämpligt läge vid tätortsgränsen, för att där övergå i ett *Huvudcykelstråk landsbygd* mot Bäckatorp. Ett *Huvudcykelstråk tätort* föreslås på Tryggebodavägen förbi skolan och upp till Åsavallen, se kartan.

VISA KARTA ÖVER HUVUDCYKELSTRÅK I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Trafiksäkerhet i Mullhyttan. En särskilt viktig fråga i Mullhyttan är behovet av att utveckla väg 204 med separat cykel- respektive gångbana och ett antal trygga övergångar i strategiska lägen, för att förbättra trafiksäkerheten tydliggörs. Många rör sig i detta stråk för att ta sig längs med och över vägen, särskilt i området runt livsmedelsbutiken. Trafiksäkerheten längs väg 204 i tätorten behöver lyftas särskilt i dialogen med Trafikverket, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Fotnoter:

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Biltrafik och vägtransporter Mullhyttan

Bilen fortsatt viktig. Biltrafiken utgör den största delen av alla personresor i Sverige, och i Lekeberg över 70 procent. Bilen kommer fortsatt spela en viktig roll för resandet, framför allt till och från platser utan kollektivtrafik eller möjligheter att cykla eller gå. Effektivare fordon och fossilfria bränslen minskar successivt miljöbelastningen från bilar. Självkörande bilar och begränsningar för bilkörande i städerna

kommer att förändra våra resvanor, och det kommer bli allt mindre attraktivt att ta med sig bilen hela vägen in till staden för att arbeta, handla eller roa sig.

Lokalt prioriterad väg. Utöver det nationellt prioriterade vägnätet (väg 204 i Mullhyttan) identifieras i översiktsplanen vägar av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten för personresor. Den huvudväg för matartrafik som prioriteras i Mullhyttan är Tryggebodavägen.

I översiktsplanen pekas vägnät av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten ut som *Lokalt prioriterat vägnät* och det statligt prioriterade vägnätet ut som *Nationellt prioriterat vägnät* (5), se kartan.

VISA KARTA ÖVER LOKALT OCH NATIONELLT PRIORITERAT VÄGNÄT I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Buller och trafiksäkerhet. För störningar från vägtrafikbuller, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Mullhyttan* nedan. För tillståndspliktig väg längs med allmän väg, se avsnitt *Väginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Godstrafik. På vägarna går inte bara persontrafik utan också godstransporter. Godstransporterna har stor betydelse och är en grundförutsättning för många företag och de arbetstillfällen som därigenom skapas. De är också en förutsättning för att få tillgång till matvaror i butiken eller serviceboendet, och för att till exempel beställa varor på nätet, se avsnitt *Godstransporter* i kapitel *Resor och transporter*. En del av transporterna består av farligt gods, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Mullhyttan* nedan.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Flygtrafik Mullhyttan

Örebro flygplats. Strax utanför kommungränsen i öster ligger Örebro flygplats som ökar tillgängligheten till flyg, men också innebär störningar i form av flygbuller i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Flyginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Även runt försvarets anläggning i Villingsberg finns påverkansområden med anledning av flygverksamheten, se avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*, och avsnitt *Försvar och beredskap Mullhyttan* nedan.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende luftfart införs i översiktsplanen som *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta* och *Riksintresse flyghinder MSA-yta* (6). En generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt* införs också.

Mullhyttan berörs av *Riksintresse flyghinder MSA-yta* för Örebro flygplats, och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER FLYGRELATERADE INTRESSEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) enligt miljöbalken kap 3 §§ 8–9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

DIGITALA KOMMUNIKATIONER MULLHYTTAN

Digital infrastruktur. En snabb uppkoppling gör det möjligt att arbeta hemifrån och att driva företag, att få tillgång till samhällstjänster, banktjänster, tv och telefoni, med mera, och har därför blivit en grundläggande förutsättning för att människor ska kunna delta i dagens samhälle, se kapitel *Digital kommunikation*.

GÅ TILL TEXT OM DIGITAL KOMMUNIKATION

Lekeberg har en hög täckningsgrad, jämfört med övriga kommuner i länet, särskilt på landsbygden, där Lekeberg ligger i topp. I Lekeberg som helhet har över 97 procent av hushållen tillgång till bredband med minst hastighet 1 Gbit per sekund, och på landsbygden (7) över 94 procent (8). Endast 0,02 procent av hushållen saknar tillgång till minst 30 Mbit per sekund. Motsvarande täckningsgrad för länet som helhet är 97,2, och för landsbygden 83,5 (9). Inriktningen för den fortsatta planeringen är att fortsätta arbeta för en hög tillgång till snabbt bredband i hela kommunen.

LÄS MER OM ROLLER OCH ANSVAR FÖR BREDBAND PÅ LEKEBERG.SE

Fotnoter:

7) med landsbygd här avses områden utanför tätort och småort enligt SCB:s definition

8) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

9) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

Attraktiva boende- och livsmiljöer Mullhyttan

MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ MULLHYTTAN

Att må bra och höra till. En socialt hållbar miljö är grundläggande för att det ska vara lockande för människor att flytta till en plats och att vilja stanna kvar. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden än är. Att bygga ett socialt hållbart samhälle handlar om att skapa förutsättningar för ett samhälle där människor kan leva ett gott liv med god hälsa, bra tillgänglighet och utan orättfärdiga skillnader, läs mer i avsnitt *Socialt hållbar livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv och Tillgänglighet*, för att uppmärksamma de sociala värdena i livsmiljön betydelse för livsmiljön (1). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Livsmiljöns gestaltning. Alla bebyggelsemiljöer i Lekeberg bör gestaltas med omsorg, och med ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Hur miljö där vi bor och rör oss är gestaltad påverkar hur vi mår, trivs och hur människor och samhälle fungerar. Gestaltad livsmiljö handlar om hela livsmiljö, både landskapet som helhet, de enskilda delarna och det som händer där, till

exempel byggnader, platser och evenemang. En viktig del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären som bidrar till att göra platsen särpräglad och unik, läs mer i avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön (2). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mötesplatser. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. Mötesplatser kan också vara tillfälliga såsom idrottsevenemang, festivaler och konserter. Avgörande är innehållet, det vill säga vilka anledningar som finns för att söka sig till platsen. Ett torg kan till exempel vara vackert, men helt tomt på människor, läs mer i avsnitt *Utveckling av livsmiljöer* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang*, för att uppmärksamma behovet av mötesplatser och sammanhängande livsmiljöer (3). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

BOENDEMILJÖER MULLHYTTAN

Platsens kvaliteter viktigare. Dagens ökade rörlighet, gör att boende och fritid inte längre behöver ligga geografiskt nära varandra och att avstånden kan öka ju flexiblere arbetslivet blir. Om vi förr flyttade dit jobben fanns, är det idag andra kvaliteter i livsmiljön som värderas högre vid val av boendeort. Först och främst handlar det om grundläggande behov som att ha en trygg och säker bostad, tillgång till arbete och bra kommunikationer. Andra viktiga kvaliteter kan vara att bo nära sin släkt, ha korta avstånd till för skola och skola, boendet är billigt eller man vill ha en viss typ av bostad. Dessutom värdesätts andra kvaliteter som till exempel lugn och ro, sjöutsikt, möjlighet att ha hästar eller en extra fin bostad, läs mer i avsnitt *Människor och livsmiljö* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Landsbygdsutveckling i strandnära läge Mullhyttan

Strandskydd. Vatten har stor betydelse också för djur- och växtliv och för det rörliga friluftslivet. Därför skyddas stränder i Sverige av strandskydd, som det bara i vissa fall går att få dispens från. Strandskyddet har två syften:

- Bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet

- Långsiktigt trygga att människor har tillgång till strandområden genom allemansrätten

Allemansrättsligt tillgänglig mark har allmänheten rätt att vara på eller passera fritt över och använda för att bada, ströva och utöva annat friluftsliv. Inom strandskyddade områden är det bland annat förbjudet att uppföra nya byggnader. Läs mer om strandskydd i avsnitt *Strandskydd* i kapitel *Boendemiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövården – Strandskydd (4)*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÅRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Närhet till vatten. För många människor är närheten till vatten en särskilt värdefull kvalitet. Det kan handla om att få tillgång till en vacker sjöutsikt, och/eller närhet till fiske, båtliv och bad. Ibland kan dessa lägen ha en avgörande betydelse för att kunna behålla och utveckla service och verksamheter i bygden. I Lekeberg gäller det framför allt landsbygderna i västra delarna av kommunen. Det finns också andra typer av attraktiva lägen, men närheten till vatten är ofta den mest eftertraktade. Det finns också verksamheter som på grund av sin natur behöver ligga vid vatten, till exempel en fiskodlingsverksamhet eller en campingplats.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. I sådana områden kan kommunen peka ut områden för "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen" (LIS-områden) för att utveckla de delar av kommunen där man vill skapa bättre förutsättningar för bebyggelse i de fall strandskyddet kan utgöra ett hinder för landsbygdsutvecklingen. I Lekeberg finns sedan 2016 tio utpekade LIS-områden som identifierades i ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (5). Ett av sammanlagt tio LIS-områden ligger i Mullhyttan (6), och ytterligare fyra i närområdet. I översiktsplanen föreslås att de LIS-områden som tidigare pekats ut och som godkänts av länsstyrelsen fortsätter att gälla.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL TEMATISKT TILLÄGG LIS

Beslutade LIS-områden som identifierats i det tematiska tillägget, pekas i översiktsplanen ut som *Landsbygdsutveckling i strandnära läge (7)*, med undantag för de delar som länsstyrelsen haft invändningar emot, se kartan.

Mullhyttan berörs av LIS 6 Mullhyttan – Lillån/Mullån i området kring Mullån.

VISA KARTA ÖVER LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGE I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

5) Lekebergs kommun 2016a

6) LIS 6 Mullhyttan – Lillån/Mullån finns i Mullhyttan, och i närområdet finns LIS 7–10.

7) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

BOSTÄDER MULLHYTTAN

Bostadsförsörjning. Kommunerna har huvudansvaret för att planera så att alla ska kunna bo i bra bostäder. Bostadsförsörjningen ska ske med hänsyn till befolkningsutveckling, efterfrågan på bostäder, marknadsförutsättningar och bostadsbehovet för särskilda grupper. Det innebär att kommunen, vid

sidan av insatser för speciella grupper och för det befintliga bostadsbeståndet, även måste ha en långsiktig planberedskap och under varje mandatperiod anta handlingsplan för bostadsförsörjningen, läs mer i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Bostadsbehov Mullhyttan

Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Lekeberg har vuxit kraftigt under 10–15 år, en utveckling som mattats av under 2023 både genom konjunkturnedgång och en medveten inbromsning. Enligt det befolkningsscenario som planeringen inriktas mot, kommer Mullhyttan ha en befolkning på max 710 personer år 2050, vilket är 150 fler än idag, se tabellen nedan och läs mer i kapitel *Befolkningsutveckling* och i avsnitt *Befolkningsutveckling Mullhyttan* nedan.

GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING

Det planerade scenariot för befolkningsutvecklingen i Mullhyttan, motsvarar ett behov av cirka 60 bostäder fram till år 2050 (8). Utslaget på hela perioden motsvarar det i genomsnitt drygt 2 bostäder per år totalt, men kan i praktiken variera från år till år.

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Befolkningsökning max till år 2050	Bostadsbehov max till år 2050	Befolkning max 2050
Fjugesta	2 370 personer	500 personer	220 bostäder	2 870 personer
Lanna	1 690 personer	170 personer	70 bostäder	1 860 personer
Mullhyttan	560 personer	150 personer	60 bostäder	710 personer
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	380 personer	170 bostäder	4 360 personer
Lekeberg	8 600 personer	1 200 personer	520 bostäder	9 800 personer

Bostadsbehov i olika delar av kommunen till år 2050, enligt planerat scenario för befolkningsutveckling. Under perioden behövs som mest cirka 60 bostäder i Mullhyttan, vilket motsvarar drygt 2 bostäder per år.

Bostadsutveckling i hela kommunen. Lekebergs tätorter, mellanstora orter och omgivande landsbygd hänger samman och behöver utvecklas på ett hållbart sätt i alla sina delar. Förutsättningarna för bostadsbyggande skiljer sig i olika delar av kommunen, men den gemensamma grundförutsättningen för att kunna bo och verka i hela kommunen, är den starka kommunikationsstruktur som föreslås i översiktsplanen, se avsnitt *Utvecklingsinriktning Mullhyttan* i kapitel *Övergripande inriktning för Mullhyttan*. För att förstärka möjligheten att bo i olika delar av Lekeberg och skapa underlag för en stark kommunikationsstruktur behöver de lokala förutsättningarna användas på bästa sätt. Vad som är en hållbar bebyggelseutveckling på en plats behöver inte vara hållbar på en annan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR MULLHYTTAN

Olika sätt att öka utbudet. Brist på bostäder behöver inte alltid innebära ett nybyggnadsbehov. Ett ökat utbud kan också uppstå genom ökad omsättning av de bostäder som redan finns i beståndet, att fritidshus eller andra byggnader blir åretruntboende, eller att befintliga bostäder delas upp i fler. Genom att bygga för specifika behov, kan man få igång flyttkedjor som möjliggör och underlättar generationsväxling i andra delar av bostadsbeståndet. Läs mer om olika behov av bostäder i avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Fotnoter:

8) räknat på 2,3 personer per bostad

Bebyggelsestruktur Mullhyttan

Varierande täthet. Bebyggelsestrukturen skiljer sig åt mycket mellan Lekebergs tätorter. Mullhyttan är en relativt glest befolkad tätort med en befolkningstäthet på cirka 3,2 invånare per hektar (9), jämfört med Fjugesta som har cirka 10 och Lanna som har cirka 6 invånare per hektar.

Bebyggelsestrukturens delar. I strukturbilden är bebyggelsen indelad i tre typer utifrån hur den är lokaliserad i förhållande till den övergripande strukturen: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Övergripande inriktning för Mullhyttan*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR MULLHYTTAN

Vid beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används istället följande begrepp för att beskriva olika delar av bebyggelsestrukturen:

- *Tätort* – motsvarar *Huvudort* i strukturbilden, och omfattar de tre största tätorterna i Lekeberg
- *Tätortsnära område* – motsvarar sådan *Landsbygdsbebyggelse* som ligger allra närmast tätorterna
- *Mellanstor ort* – motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden
- *Mindre orter och landsbygd* – motsvarar *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden

I översiktsplanen pekas de olika delarna av bebyggelsestrukturen i Lekeberg ut som *Tätort*, *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd* (10).

Mullhyttan är en *Tätort* i bebyggelsestrukturen, men berörs också av *Tätortsnära område*, se kapitel *Lekebergs landsbygder*.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSESTRUKTUR I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS LANDSBYGDER

Tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* finns befintlig samlad bebyggelse, och utvecklade befintliga områden eller nya områden för samlad bostadsbebyggelse. Nya bostadsområden lokaliseras företrädesvis till bra kollektivtrafiklägen, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätort* provas samlat genom detaljplan.

Tätortsnära område. Runt tätorterna finns Föresattningarna för bebyggelsen som ligger nära de större tätorterna skiljer sig från andra delar av landsbygden. Intresset av att bygga ökar ofta i tätorternas omedelbara närhet, vilket gör att det finns behov att pröva sådan bebyggelse samlat för att helheten ska bli bra, till exempel att det finns tillgång till samlade vatten- och avloppslösningar, att trafiken inte skapar problem och att det finns utrymme för gång- och cykelbanor. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätortsnära område* ska provas med detaljplan.

VISA KARTA ÖVER TÄTORT OCH TÄTORTSNÄRA OMRÅDE I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) avser 2023

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Särskilda bebyggelseområden Mullhyttan

Områden för bostäder i tätorter. Blandad bostadsbebyggelse i översiktsplanen är områden i *Tätort* som huvudsakligen innehåller bostäder men också kan ha inslag av service och verksamheter som inte är störande för omgivningen eller som medför stora trafikmängder. De omfattar:

- Befintliga områden med sammanhållen bostadsbebyggelse (status befintlig)
- Befintliga områden som föreslås utvecklas med fler bostäder eller nya områden för bostäder som redan är planlagda eller håller på att planläggas (status utvecklad, etapp 2026–2035 eller 2036–2050)
- Områden som pekas ut i tätorterna för att provas för ny sammanhållen bostadsbebyggelse i den fortsatta planeringen (status ny, etapp 2026–2035, 2036–2050 eller efter 2050)

I översiktsplanen har befintliga och framtida områden för bostäder med inslag av service och icke-störande verksamheter pekats ut som *Blandad bostadsbebyggelse* (11).

VISA KARTA ÖVER BLANDAD BOSTADSBEBYGGELSE I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver befintlig bebyggelse föreslås följande områden för blandad bostadsbebyggelse ut i Mullhyttan föreslås följande områden för blandad bostadsbebyggelse, vilka tillsammans omfattar 60–90 bostäder, alla inom planperioden (fram till 2050):

- **BM2** - Område i anslutning till Tryggebodavägen i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 5–10 bostäder i form av villor, radhus eller parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- **BM3** - Område i anslutning till befintlig bebyggelse i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är en tätare bostadsbebyggelse om 10–15 bostäder, i form av radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus, med en genomgående lokalgata från Bergbacken till Tryggebodavägen. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- **BM4** - Område i Mullhyttan där möjligheten att komplettera med bostadsbebyggelse på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 10–15 bostäder i form av villor, radhus eller parhus, med en genomgående lokalgata och samlad utfart mot Tryggebodavägen, för att möjliggöra cykelbana. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.
- **BM5** - Område i anslutning till Tryggebodavägen i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 5–10 bostäder i form av villor, radhus eller parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.
- **BM7** – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 20 bostäder i form av radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.
- **BM8** – Område under planläggning, med utrymme för 15–20 bostäder i form av småhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

När det gäller byggnader för jordbrukets behov, se riktlinje *Jordbruksmark*.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 § 5

Utformning Mullhyttan

Tätt och nära. För att hushålla med markresursen behöver ny bebyggelse i första hand komplettera och förtäta den befintliga bebyggelsen, istället för att ta ny mark i anspråk. Vad som uppfattas som tätt kan skilja sig mellan olika platser, men i Lekeberg handlar det oftast om en lägre bebyggelse som ligger mer samlat än tidigare för att hushålla med markresursen. Förtätning av bebyggelsen ska också ske med hänsyn till kulturmiljön, till den unika platsens förutsättningar och identitet, och till behovet av grönområden och andra friytor, vilket gör att det ibland inte är lämpligt att förtäta. Det kan behöva bedömas från fall till fall, men gäller särskilt i vissa områden.

Områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*, se kapitel *Landskapsvärden* (12)..

Mullhyttan berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i ett större centralt område.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Blandat. För att åstadkomma miljöer med hög närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service, och som är levande under större delar av dygnet, kan nya bostäder med fördel samlokaliseras med service och arbetsplatser som har ingen eller liten omgivningspåverkan, till exempel närlivs, frisörer eller cykelreparatörer. Utöver funktionsblandning bör man också sträva efter en blandning av olika bostadstyper, upplåtelseformer och bostadsstorlek i bostadsområdena, se avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Gestaltning. Ny och ändrad bebyggelse behöver också gestaltas med omsorg, både vad gäller fungerande strukturer, såsom till exempel närmiljö och tillgänglighet till promenadstråk, gång- och cykelvägar, men också platser och byggnaders utseende och anpassning till miljön, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Rika utemiljöer. Tillgängliga och upplevelserika miljöer för utevistelse, möten och rekreation, både i bostadsområdet och gemensamt för fler områden, bidrar till ökad hälsa, trygghet och trivsel för de som bor där och öka bostadsområdets och ortens attraktivitet, se kapitel *Människor och livsmiljö* och avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter*, för att uppmärksamma behovet av rekreativa och sociala kvaliteter i utemiljön (13). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

12) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lokalisering Mullhyttan

Förstärk strukturen. Bostadsutveckling bör i första hand ske genom komplettering av befintlig bebyggelse i *Tätort* och *Mellanstor ort*. På så sätt kan en stark struktur byggas som underlättar för att bo och verka i hela kommunen och befintlig infrastruktur tas till vara, se avsnitt *Övergripande utvecklingsstruktur* i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektivtrafikstråken, bidrar också till att förstärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Huvudprinciper. I översiktsplanen föreslås några huvudprinciper som stöd för lokalisering av bostäder i olika slags bebyggelseområden, se avsnitt *Lokalisering av bostäder* kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse - Bostäder*, som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen (14). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nya bostäder i tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* lokaliseras samlade områden för bostadsbebyggelse till utpekade områden eller till befintlig bebyggelse i bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen.

Nya bostäder i tätortsnära område. Inom *Tätortsnära område* strax utanför tätorterna, kan enstaka bostäder provas, medan större sammanhängande bebyggelseområden i första hand ska provas inom tätorten.

Fotnoter:

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse Mullhyttan

Prövning av ny eller ändrad bebyggelse och markanvändning sker med detaljplan eller områdesbestämmelser och/eller förhandsbesked och bygglov, läs mer i avsnitt *Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Ett livskraftigt näringsliv Mullhyttan

VERKSAMHETER MULLHYTTAN

Ett småskaligt näringsliv Mullhyttan

Små företag. Lekeberg har ett levande näringsliv med hög företagsamhet och många små företag, av vilka många har sitt ursprung i jorden och skogen, läs mer i kapitel *Verksamheter*. I Mullhyttan finns kommunens största privata företag, med cirka 30 anställda, samt ett antal mindre företag.

Besöksnäring. Turismen har en viktig roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera det lokala näringslivet. I besöksnäringen ingår inte bara hotell, campingplatser, konferensanläggningar och aktivitetsföretag, utan även till exempel livsmedelsbutiker, bensinstationer, taxi- och bussbolag, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Inga särskilda områden för besöksnäringen pekas ut i översiktsplanen.

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Samhällsviktig verksamhet. Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Störningar Mullhyttan

Verksamhetsbuller. Vissa verksamheter alstrar buller som kan vara störande för omgivningen. I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga bullrande verksamheter, se avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller* (1).

Det finns ingen verksamhet i Mullhyttan med tillstånd att bullra, se karta.

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

Utveckling av verksamheter Mullhyttan

Strategier i översiktsplanen. Samhällsplaneringen kan påverka och stödja näringslivsutvecklingen inom framför allt följande områden:

- *Kompetensförsörjning* – att förstärka möjligheterna till god kompetensförsörjning genom en stark struktur som förstörar arbetsmarknadsregionen och ökar möjligheterna att pendla till specialiserade arbeten i kommunen, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.
- *Infrastruktur för godstransporter* – att stödja effektiva transporter av godstransporter, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Mark- och planberedskap* – att samverka med företagen för att underlätta etablering och utveckling av verksamheter, se avsnitt *Utveckling av verksamhetsbebyggelse* i kapitel *Verksamheter*, och nedan
- *Lokalisering av verksamheter* – att underlätta för lokalisering av verksamheter på lämpliga platser, se nedan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Mark- och planberedskap Mullhyttan

Behovet av verksamhetsmark begränsat. I Mullhyttan arbetar ungefär en femtedel på hemmaplan, medan övriga pendlar till andra ställen i Lekeberg eller utanför kommunen, se avsnitt *Resor och transporter* ovan. Ett mindre planlagt område för verksamheter finns söder om väg 204 vid infarten till Mullhyttan från Fjugestahållet, där bland annat det större företaget ligger. Området är cirka 31 hektar,

varav cirka 40 procent är utnyttjat. Bedömningen är därför att det finns möjlig mark att för expansion och eventuell nyetablering. Marken är dock privatägd, varför överenskommelser behöver ske med fastighetsägare. Det finns också planlagd mark för verksamheter längs med Ålundavägen och vid Carlsforsvägen, som man på sikt bör överväga att använda för andra ändamål. Inget nytt verksamhetsområde föreslås i Mullhyttan.

VISA KARTA ÖVER VERKSAMHETSMARK I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lokalisering av verksamheter Mullhyttan

Rätt verksamhet på rätt plats. Var det är bäst att lokalisera olika verksamheter ur ett samhällsperspektiv beror på vilken typ av verksamhet det handlar om, vilken påverkan den har på omgivningen i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar, läs mer i avsnitt *Lokalisering av verksamheter* i kapitel *Verksamheter*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Verksamheter*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av verksamhetsbebyggelse (2). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

HANDEL OCH SERVICE MULLHYTTAN

Service och centrumutveckling Mullhyttan

Offentlig och kommersiell service. En god kommersiell och offentlig service har stor betydelse för att människor ska kunna ta del av samhällets stöd och andra varor och tjänster och för att skapa attraktiva och levande livsmiljöer. Idag går utvecklingen mot att offentlig och kommersiell service i allt högre grad flyttar ut på nätet och blir mer platsoberoende genom olika digitala tjänster och växande e-handel, läs mer i kapitel *Handel och service*.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Centrumutveckling. I takt med att många lokala butiker läggs ner, minskar möjligheterna att utveckla levande centrummiljöer som förutom att tillhandahålla tjänster också möjliggör möten mellan människor, läs mer i kapitel *Handel och service*. Genom att samla olika slags verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service till centrumområdet, kan denna utveckling i viss mån motverkas. Även om det kommersiella utbudet troligtvis kommer vara lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats.

I översiktsplanen föreslås två slags centrumområden för hela kommunen, dels *Kommuncentrum* i Fjugesta, dels *Lokalt nav* i Mullhyttan och Lanna (3).

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALA NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lokalt nav i översiktsplanen är en framtida mötesplats och ett primärt område för verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service i Lanna och Mullhyttan.

Även om det kommersiella utbudet förväntas bli lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats. Viktigt är att det lokala navet ligger centralt och samlat kring någon form av torgyta eller stråk, och har god tillgänglighet med kollektivtrafik, gång och cykel, liksom parkering för bil och cykel. Det lokala navet bör inte vara för stort och kan med fördel ha en något högre täthet än omgivande bebyggelse för att förstärka folkliv och aktivitet på platsen.

Lokalt nav i Mullhyttan. Mullhyttan har rollen som servicecentrum för själva Mullhyttan och för omgivande landsbygd i den västra delen av kommunen, framför allt för livsmedelshandel men också för annan offentlig och kommersiell service som ligger på eller i närheten av Mullhytte Letstig (väg 204). I översiktsplanen föreslås att Mullhyttans roll som lokalt nav förstärks, och att om möjligt en torgyta tillskapas i närheten av Letstigen. Inom Mullhyttan behöver tillgängligheten till centrumfunktionen förstärkas för framför allt gång och cykel, och för omgivande landsbygd med bil. Den nuvarande bykarakteren kan med fördel behållas och kompletteras med fristående byggnader för en tätare karaktär kring den framtida torgytan, och trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare längs med och över Letstigen behöver förbättras.

I översiktsplanen pekas centrala Mullhyttan ut som *Lokalt nav*, för att förstärka utvecklingen av en central service- och mötesplats i tätorten (4).

VISA KARTA ÖVER LOKALT NAV I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Handel Mullhyttan

Lokalisering av handel, framför allt dagligvaruhandel, har en viktig roll i samhällsplaneringen för att behålla en så god tillgänglighet som möjligt till framför allt livsmedel. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att medvetet styra lokalisering av handel för att nå en så hög tillgänglighet som möjligt för hela kommunen.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Handel och service*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av bebyggelse för handelsverksamheter (5), läs mer i avsnitt *Handel* i kapitel *Handel och service*. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

AREELLA NÄRINGAR MULLHYTTAN

Med areella näringar avses verksamheter som använder mark och vatten som bas för sin verksamhet, som till exempel jordbruk, skogsbruk och fiske.

Jordbruk Mullhyttan

Ökat behov och minskande areal. Jordbruksmarken är en unik samhällsresurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för vår överlevnad. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Klimatförändringar, sjunkande grundvattennivåer, erosion och föroreningar är några av de hot som finns mot livsmedelsförsörjningen. Samtidigt bedöms behovet av livsmedel öka kraftigt till följd av bland annat befolkningsökning och ökad odling för bioenergi medför prisökningar och större efterfrågan på odlingsmark. Men istället för att jordbruksarealen ökar, minskar den successivt, framför allt på grund av skogsbildning, men också genom utvidgning av tätorter och infrastruktur. Läs mer i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmarken skyddas. Miljöbalken (6) anger att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark bara får användas för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att ta tillvara väsentliga samhällsintressen och dessa intressen inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att använda annan mark. Brukningsvärd jordbruksmark är mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Inriktningen för den fortsatta planeringen är i enlighet med lagstiftningen att jordbruksmark endast får användas för byggnader, anläggningar och hårdgörande av ytor för sådana ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt. Läs mer om kommunens tolkning av väsentligt samhällsintresse i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmark i Lekeberg. Jordbruket har stor betydelse för Lekebergs landsbygder. Närmare hälften av kommunens invånare är bosatta utanför tätorterna, och en stor del av företagen är jordbruksföretag. Knappt en fjärdedel av kommunens landareal används idag som åker- eller betesmark. Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Lekeberg, medan den produktiva skogsmarken ökade liksom andelen anlagd mark (7), se kapitel *Areella näringar*. Trenden är densamma som för Sverige som helhet, men andelarna är lägre i Lekeberg.

Avgränsning av jordbruksmark. För att säkra livsmedelsproduktion på lång sikt bör all jordbruksmark som har potential för framtida livsmedelsproduktion skyddas mot bebyggelse och anläggningar som omöjliggör framtida odling eller djurhållning. Jordbruksmark med potential för framtida livsmedelsproduktion kan således omfatta fler områden än sådan mark som för närvarande används. Som definition av jordbruksmark i översiktsplanen används länsstyrelsens översiktliga kartering av brukningsvärd jordbruksmark i länet, vilken kan komma att revideras efter hand. Undantaget är mark som redan är planlagd för annat ändamål än jordbruk, vilken enligt aktuellt rättsfall inte ska betraktas som jordbruksmark, se kapitel *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM AREELLA NÄRINGAR

Den mark som ingår i länets kartering av brukningsvärd jordbruksmark, pekas i översiktsplanen ut som *Jordbruksmark*, för att översiktligt redovisa var jordbruksmark som ska skyddas kan finnas. Jordbruksmark som redovisas i kartan men som redan är planlagd för annat än jordbruksändamål, ska inte ingå. (8).

De största arealerna jordbruksmark finns i Lekebergs landsbygder, men också i och runt tätorterna. Oftast är det i anslutning till tätorterna som jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) miljöbalken kap 3 § 4

7) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

8) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Skogsbruk och vattenbruk Mullhyttan

Undvik skogsmark med höga värden. Ibland kan ny bebyggelse och andra åtgärder komma att beröra skog som är produktiv eller har andra värden, framför allt i anslutning till tätorterna. Huvudinriktningen för bebyggelseutveckling är att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse och att undvika åtgärder på skogsmark med höga naturvärden eller som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Prövning av bebyggelse i skog. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska natur- och rekreativvärden beaktas, liksom möjlighet till rationell skötsel av skogen. Om ny sammanhållen bebyggelse eller andra åtgärder övervägs på skogsmark, ska exploateringens påverkan på skogliga naturvärden och möjligheten att bedriva ett rationellt skogsbruk redovisas i de detaljplaner där detta kan bli aktuellt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G4 Areella näringar - Skogsmark*, för att uppmärksamma behovet av hänsyn till skogsmarkens värden (9). Riktlinje G4 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G4 AREELLA NÄRINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fiske och vattenbruk är inga stora näringar i Lekeberg och inga riktlinjer föreslås för dessa. Läs mer om fiske och vattenbruk i kapitel *Areella näringar*.

Fotnoter:

9) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Energi och resurser för framtiden Mullhyttan

ENERGIFÖRSÖRJNING MULLHYTTAN

Energibalans omfattar tillförsel, omvandling och slutanvändning av energi. Av de cirka 0,2 terawattimmar som används i Lekeberg, står industrisektorn för endast tre procent, transportsektorn för 46 procent och bostads- och servicesektorn för 52 procent, läs mer i avsnitt *Energibalans* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

Vattenkraft. Vattenkraften har en lång tradition i Lekeberg och det finns mellan 30 och 40 vattenkraftverk i Lekeberg, läs mer i avsnitt *Vattenkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Vindkraft. I Lekeberg finns en vindkraftpark i Kronoparken med 17 vindkraftverk i drift med en sammanlagd årsproduktion på cirka 200 gigawattimmar. I översiktsplanen pekas områden ut som är olämpliga för vindkraft, områden där särskild hänsyn bör tillämpas och område som är av riksintresse för energiproduktion för vindbruk, läs mer i avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Solenergi. Utvecklingen inom solenergiområdet har gått snabbt de senaste åren. Kraftigt prisras på solcellssystem har tillsammans med statligt investeringsstöd och stigande priser på el, medfört att solenergi har blivit ett konkurrenskraftigt alternativ för elproduktion. Läs mer om prövning av solcellspaneler, solfångare och solcellsparker i avsnitt *Solenergi* i kapitel *Energiförsörjning*. I översiktsplanen pekas ett område för utredning av solenergi ut.

Biogas. I Lekeberg finns ingen biogasanläggning, men möjligheterna till biogasproduktion i mellan-kommunal samverkan har utretts, se avsnitt *Biogas* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

MATERIALFÖRSÖRJNING MULLHYTTAN

Vattenförsörjning Mullhyttan

Tillgång till vatten. Rent vatten är inte en självklarhet, även om vi är vana vid riklig tillgång till bra vatten i Sverige. Miljöbelastning och klimatförändringar förändrar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen och ökar riskerna både för periodvis vattenbrist och för ökad spridning av farliga ämnen när översvämningarna blir fler och kraftigare. Ett långsiktigt förbättrat skydd av vattentillgångarna och en aktiv vattenförsörjningsplanering kommer därför vara avgörande för den framtida vattenförsörjningen.

Vattenanvändning i Lekeberg. I Lekeberg används totalt cirka 1 300 tusen kubikmeter vatten per år, varav cirka 470 går till hushållens behov och cirka 120 tusen kubikmeter till jordbrukets behov. Endast en fjärdedel av den uppskattade totala vattenanvändningen levereras via kommunens vattenledningsnät. Resten, cirka tre fjärdedelar kommer från enskilda och andra vattenuttag (1), vilka därmed spelar stor roll för vattenförsörjningen i kommunen, se avsnitt *Vattenresurser och vattenanvändning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Kommunens ansvar. Inom ett verksamhetsområde för kommunalt vatten- och avlopp (VA) ansvarar kommunen för vattenförsörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på den enskilde fastighetsägaren. Kommunen har också ett övergripande ansvar för hållbar vattenresursförvaltning så att vattenförekomsterna skyddas för framtiden.

Allmän vattenförsörjning. Drygt hälften av Lekebergsborna är anslutna till vattenförsörjning via det kommunala ledningsnätet, framför allt i tätorterna. På Lekebergs landsbygder är det framför allt Gropen-Kvistbro som har tillgång till kommunalt vatten. Tidigare hämtade Lekeberg vatten vid vattentäkter i Fjugesta och Mullhyttan, men har inte längre någon egen vattenproduktion, utan köper dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. I projektet Vätternvatten samarbetar Lekeberg med Hallsberg, Kumla och Örebro kommuner för att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till de kommunala ledningsnäten, läs mer i avsnitt *Allmän vattenförsörjning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Enskild vattenförsörjning. Enskild vattenförsörjning är enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv vattenuttag för dricksvattenförsörjning för privat konsumtion som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller försörjer mindre än 50 personer med dricksvatten. Mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning. I Lekeberg hämtar knappt cirka 4 300 personer sitt dricksvatten från enskilda vattentäkter. Majoriteten av de enskilda brunnar som används året om ligger på Närkeslätten och hämtar sitt vatten från grundvatten i berg, en vattenförekomst som förslås som en av de bedömningszoner för dricksvatten som föreslås i översiktsplanen för att skydda dessa, se nedan.

Prioriterade vattenförekomster. I Lekebergs kommunala vattenförsörjningsplan (2) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050, se avsnitt *Prioriterade vattenförekomster* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*:

- Svartån - ytvatten i vattendrag
- Tryggebodaåsen Dormenområdet - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Askersundsåsen mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Fjugesta - grundvatten i sedimentär bergart
- Närkeslätten - grundvatten i sedimentär bergart

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen pekas dessa fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (3).

Mullhyttan berörs av bedömningszon dricksvatten för Svartån.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riskbedömning. Läs mer om vattenstatus och risker för dricksvattenförekomster i avsnitt *Riskbedömning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Fotnoter:

1) *det vill säga mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, och som inte räknas till enskild vattenförsörjning*

2) *Lekeberg 2014a*

3) *enligt miljöbalken kap 2 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 6, kap 3 § 4*

Materialförsörjning Mullhyttan

Mineralresurser. Utvinning av mineral sker i gruvor och täkter. Utvinning i täkter kan delas in i ballast, natursten och industrimineral. I Lekeberg finns en stor bergtäkt, Lekhyttans bergtäkt, som levererar minst 100 tusen ton ballast i form av krossberg per år, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

Fossilmaterial. Torvmarker har under lång tid brukats av människan. Idag utvinns odlings- och energitorv från en mycket liten andel av torvarealen, läs mer i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

TEKNISK FÖRSÖRJNING MULLHYTTAN

Vatten- och avloppshantering Mullhyttan

Vatten- och avloppsförsörjning. VA-försörjningen ska vara hållbar på lång sikt, oavsett vem som ansvarar för den (4). Det innebär en vattenförsörjning som är robust och uppfyller krav på god dricksvattenkvalitet och att avloppsvatten avleds utan olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Här ingår att tillgodose behovet av vatten för att dricka och för andra ändamål, att avleda och rena avloppsvatten och att av leda och omhänderta dagvatten och dräneringsvatten så att olägenhet inte uppstår.

Ansvar för vatten och avlopp. Att ett område har kommunalt VA innebär att det ligger i ett så kallat verksamhetsområde inom vilket kommunen har ordnat eller ska ordna VA-försörjning för bebyggelsen inom området och ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningsnätet och fasta anläggningar. Utanför områden med kommunalt verksamhetsområde ligger ansvaret för VA-försörjningen på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs dock om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljöskäl behöver lösas i ett större sammanhang, se kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten och avlopp i Mullhyttan. Större delen av Mullhyttan har tillgång till kommunalt VA, som är sammankopplat med Laxås VA-ledningsnät. Ett fåtal har enskild vatten- och avloppsförsörjning, i form av egen anläggning eller gemensamhetsanläggning.

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. Många anordningar både i Sverige och i Lekeberg är äldre och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet samt närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel många enskilda avlopp i närheten av en sjö, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden, se vidare kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Enskilda avlopps-anläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (5). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

4) enligt lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

5) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Dagvattenhantering Mullhyttan

Med dagvatten avses tillfälligt förekommande avrinnande regn- och smältvatten, tillfälligt framträngande grundvatten och spolvatten. Dagvattnet leds till ytvatten, grundvatten eller till reningsverk via ledningar, diken eller ytligt på marken. Dräneringsvatten är vatten som samlas upp under markytan och leds bort, till exempel från husgrunder. Enligt miljöbalken räknas dagvatten normalt som avloppsvatten, och utsläpp av sådant dagvatten är därmed miljöfarlig verksamhet. Inom kommunalt verksamhetsområde har kommunen ansvar för dagvattenhanteringen, i övriga områden ligger ansvaret på vägföreningar och dikesföretag, och inom tomt på fastighetsägaren. Dagvattenförhållanden kan vara styrande vid lokaliserings- och lämplighetsprovning av ny bebyggelse.

Klimatförändringar. Hantering och avledning av dagvatten blir allt viktigare vid planering och byggande, framför allt beroende på ökade nederbörds mängder och stigande nivåer i hav, sjöar och vattendrag. I Lekeberg förväntas nederbörden vintertid öka med 20–25 procent från idag till slutet av seklet, och situationer med extremt väder förväntas bli vanligare (6), se kapitel *Klimatrisker*. Anpassningen till ett förändrat klimat innebär behov av en höjd beredskap för ökade mängder dagvatten och snabbare flöden, genom högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkta system för avledning. Utmaningen är större i tätbebyggda områden med mycket hårdgjorda ytor, än på landsbygden.

I Mullhyttan har några områden identifierats där det kan finnas behov av att anlägga samlad fördröjning för att öka beredskapen för ökande dagvattenflöden, vilka pekas ut som *Utredningsområde dagvattenhantering* i översiktsplanen (7).

I Mullhyttan föreslås ett utredningsområde för samlad fördröjning i området nordväst om skolan, för att ta hand om dagvatten från naturområdet norr om detta.

VISA KARTA ÖVER DAGVATTENHANTERING I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Dagvatten i detaljplaner. En genomtänkt dagvattenhantering är dock viktig både i tätorterna och på landsbygden. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering och förebygga översvämningar och spridning av föroreningar, behöver förutsättningarna utredas när detaljplaner tas fram och möjliga dagvat-

tenlösningar föreslås. Lämplig utformning av dagvattensystem utgår från områdets läge, höjdförutsättningar, risk vid spridning av föroreningar etcetera, vilket kräver utredning från fall till fall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering (8). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hårdgjorda ytor. Hårdgörande av mark med till exempel asfalt eller hårt packat grus, påverkar markens förmåga att infiltrera och fördröja dagvatten. Andelen hårdgjord yta behöver därför begränsas för att förebygga översvämning och förorenings-spridning. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, kör-yta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att begränsa andelen hårdgjord yta och öka markens infiltrationsförmåga (9). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) SMHI 2015a

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

8) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Avfallshantering Mullhyttan

Ansvar för avfall. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det är obligatoriskt för hushållen att sortera avfallet och kommunerna är skyldiga att hämta och ta hand om hushållsavfall. När det gäller annat avfall ansvarar hushållen för att ta det till obemannade återvinningsstationer där förpackningar och tidningar samlas in, eller till kommunens återvinningscentral där bland annat farligt avfall och grovavfall tas omhand. I Lekeberg är det Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallshanteringen. Läs mer i avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Renhållningsfordon. För att möjliggöra sophämtning och slamtömning i närheten av bostaden behöver sop- och slambilar komma fram på ett säkert sätt. Befintlig bebyggelse måste ha fri hämtningsväg för att sopbilen ska kunna köra fram till fastigheten. För att undvika olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas. Dessutom behöver transportvägar för avfallsinsamling beaktas. liksom placeringen av utrymmen och anordningar för avfall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon*, för att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon (10). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinning. Återvinning kan ske genom att materialet eller energin återvinns eller att näringsämnen går in i ett kretslopp. En återvinningscentral är en stationär anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall, som oftast är bemannad, medan en återvinningsstation är en mindre anläggning för återlämning av främst förpackningsmaterial. I Mullhyttan finns en obemannad återvinningsstation (miljöstation), medan återvinningscentral finns i Fjugesta.

I översiktsplanen pekas återvinningsstationen i Mullhyttan ut som *Återvinningsstation*, inklusive utredningsavstånd om 50 meter för eventuell bullerpåverkan från materialhantering och transporter (11).

VISA KARTA ÖVER ÅTERVINNINGSTATION I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Deponi. Att deponera avfall handlar om att permanent lagra avfall. Sedan år 2002 är det förbjudet att deponera brännbart avfall i Sverige och år 2005 utökades förbudet till att även omfatta allt organiskt avfall. I Lekeberg finns ingen aktiv deponi, däremot nio äldre nedlagda deponier. Nedlagda deponier är i många fall en stor risk för långsiktig yt- och grundvattenpåverkan, se kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (12).

I Mullhyttan finns en nedlagd deponi i anslutning till tätorten, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

10) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 §§ 5–6 och kap 3 § 4

11) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

Masshantering Mullhyttan

Anläggning för masshantering. Bygg- och anläggningsverksamheter ger ofta upphov till avfall i form av ett överskott på massor av jord och sten, som ibland kan återvinnas för anläggningsändamål. En förstudie för en anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor, har tagits fram, för att identifiera möjliga lokaliseringar för hantering av olika slags schaktmassor (13), läs mer i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Ytor för tillfällig lagring av massor för gatuunderhåll. Kommunen har också behov av egna mindre anläggningar i de större tätorterna för upplag av snö samt mellanlagring av mindre mängd massor som

uppkommer vid drift av gator och VA-anläggningar, till exempel vid VA-schakter eller andra massor som behöver mellanlagras i avvaktan på provtagning och analysvar.

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen ett antal lokaliseringsalternativ såsom *Utredningsområde masshantering gatuunderhåll*, i Fjugesta, Lanna och Mullhyttan, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen (14).

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE MASSHANTERING GATUUNDERHÅLL I MULLHYTTAN
(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL FÖRSTUDIE MASSHANTERING

Fotnoter:

13) Lekebergs kommun 2022g

14) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Eldistribution Mullhyttan

Distributionsnät för el. Distribution av el är en fråga som under de senaste åren kommer allt mer i fokus när olika förändringar i samhället påverkar kraftsystemen. Ökade och mer varierande flöden i elnätet och en ökad sammanlänkning av olika energislag skapar utmaningar för en säker och tillförlitlig eldistribution. Det är inte längre självklart att producenter eller konsumenterna kan koppla upp sig mot elnätet när det behövs. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten kan därmed resultera i elbortfall (elenergi- och effektbrister) och att övergången till förnybar energi bromsas upp, när till exempel solcellsanläggningar inte kan kopplas på elnätet. Läs mer om överföringskapacitet, elsystem, behov och elbrist i avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Samverkan och framförhållning. Det tar tio till femton år att planera, söka tillstånd för att anlägga transmissionsnätanläggningar, och kostnaderna är höga. För en fortsatt trygg elförsörjning behövs en god framförhållning och samverkan mellan aktörer på olika nivåer, särskilt vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Elkapacitet*, för att uppmärksamma behovet av att utreda elkapacitet i ett tidigt skede vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar (15). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Levande natur- och kulturmiljöer Mullhyttan

KULTURMILJÖ MULLHYTTAN

En levande kulturmiljö Mullhyttan

Historien runt omkring oss. Samhällsförändringar och människors livsvillkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt. Det är inte bara de äldsta och mest utsmyckade byggnaderna och miljöerna som beskriver vår historia. Även yngre hus eller till synes oansenliga byggnader kan ha uttryck, karaktär, material och arkitektoniska kvalitéer som kan vara viktiga för helhetsmiljön.

Gemensamt ansvar. Kulturmiljölagens första paragraf anger att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". Medborgarnas engagemang och delaktighet är viktiga förutsättningar för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Såväl enskilda som myndigheter har ansvar och ska visa hänsyn och aktsamhet. I plan- och bygglagen ställs till exempel krav på att fastighetsägaren ska underhålla sin fastighet och visa varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspliktig eller inte. För att förtydliga gällande lagstiftning om kulturmiljövärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om kulturmiljö* i kapitel *Kulturmiljöer*:

Generella riktlinjer G3 Natur- och kulturmiljövärden – Förvanskningförbud, Varsamhet och Fornlämning införs för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer (1), för att uppmärksamma varsamhetskravet för all bebyggelse (2), och för att uppmärksamma att fornlämningar, även sådana som ännu inte är kända, är skyddade och får inte skadas (3). Riktlinje G3 gäller i hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen, pekas ut som *Byggnadsminne* respektive *Kyrkligt kulturminne*, för att uppmärksamma de byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen som finns eller utreds i kommunen (4).

I Mullhyttan finns ett preliminärt byggnadsminne som är under utredning, Mullhyttans såg och kvarn, och ett kyrkligt kulturminne, Mullhyttans kyrka.

VISA KARTA ÖVER BYGGNADSMINNEN OCH KYRKLIGA KULTURMINNEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kulturmiljö och samhällsplanering. I planering och byggande finns stora möjligheter att skapa ett positivt samspel mellan kontinuitet och förändring, där historien är avläsbar i en miljö i utveckling, och där dagens tillskott blir en del av en levande kulturmiljö. Genom att aktivt lyfta in kulturmiljövärdena i utvecklingen av kommunen, förstärka kompetensen och engagera invånare i planeringsprocesserna, kan olika kunskaper och idéer om kulturvärdena tas till vara och bidra till att förstärka livsmiljön som helhet. Läs mer om övergripande råd för att värna Lekebergs kulturmiljöer i *Övergripande förhållningssätt* i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 13

2) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

- 3) enligt kulturmiljölagen kap 2
4) enligt kulturmiljölagen kap 3–4

Kulturmiljöer i Mullhyttan

Kunskapsunderlag. Som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande, har en utredning av särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg tagits fram. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden, se avsnitt *Kulturmiljöer i Mullhyttan* nedan, och beskriver dessa i sitt sammanhang. Utifrån kulturmiljöernas värden, bärande karaktärsdrag och kvalitéer formuleras kulturmiljöutredningen specifika råd och riktlinjer för hur varje enskild miljö ska hanteras för bevarande och fortsatt utveckling.

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. En större särskilt värdefull kulturmiljö har identifierats i Mullhyttan, se karta. Miljön redovisas i anslutning till landskapsområdena Samhällena, läs mer i kapitel *Landskapsvärden*. Den utpekade kulturmiljön bedöms uppvisa ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Landskap, bebyggd miljö och fornlämningar samverkar i olika utsträckning i de olika delmiljöerna. Kulturmiljöutredningen pekar med andra ord ut bebyggelse när den utgörs av en samlad miljö eller inom området samlar flera delar som tillsammans formar en berättelse, läs mer i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN](#)

De särskilt värdefulla kulturmiljöer som identifierats i kulturmiljöutredningen pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö* (5). För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen.)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN](#)

Läs mer om Samhällenas kulturvärden i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

Fotnoter:

5) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 8 § 13

LANDSKAPSVÄRDEN MULLHYTTAN

Landskapet omkring oss Mullhyttan

Skapas över tid. Landskapet är hela omgivningen omkring oss, så som vi uppfattar den. Det har skapats genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid. Är landskapet format av jordbruk, skogsbruk och/eller bete talar man om odlingslandskap, medan andra former av mänsklig verksamhet kan forma ett urbant landskap eller ett industrilandskap. Landskapet förändras i takt med att samhället utvecklas. Odlingsmark överges, orter växer, vägar byggs, hus rivs och nya tillkommer. Historiska spår efter hur människan utnyttjat landskapet finns överallt, såväl i det öppna landskapet, som i skogen eller mitt i en tätort.

Gemensam tillgång. Landskapet är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Enligt den europeiska landskapskonventionen (6) som Sverige förbundit sig att följa sedan

2011, betonas att landskapet är en gemensam tillgång men också ett gemensamt ansvar. Landskapskonventionen och den lagstiftning som finns om landskapsvärden, förtydligas i översiktsplanen enligt följande, se avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*:

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, införs som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande (7). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Mellanbygden* enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Läs även om naturreservat, Natura 2000-områden och olika riksintressen som berör landskapsvärden i avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

6) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

7) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9 och 12 § 2

Landskap Mullhyttan

Kulturmiljöutredning. Som kunskapsunderlag för landskapsfrågorna i översiktsplanen används i huvudsak den kulturmiljöutredning (8) som tagits fram, se avsnitt *Kulturmiljön som resurs* i kapitel *Kulturmiljö*. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden och beskriver dessa i sitt historiska och rumsliga sammanhang. Utgångspunkten är ett helhetsperspektiv på kulturlandskapet och dess innehåll, i form av tre övergripande landskapsområden.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Landskapsområden. De teman eller *landskapsområden* som identifieras är *Bergsmannabygden*, *Samhällena* och *Slättbygden*. Gränserna mellan olika landskap är inte knivskarp, utan landskapen hänger samman och flikar geografiskt in i varandra. Mullhyttan omfattas av landskapsområdet:

- Samhällena

I översiktsplanen pekas de övergripande landskapsområdena ut som *Landskapsområde*, för att uppmärksamma de olika bygdernas särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa (9). För varje landskapsområde och för respektive samhälle i landskapsområde *Samhällena* finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

8) Lekebergs kommun 2023a

Att bygga i landskap Mullhyttan

Landskapsanpassning. Att ta hänsyn till landskapets värden handlar om att samspela med omgivningen, så att den nya bebyggelsen kompletterar miljön och blir ett positivt tillskott i landskapet. Olika landskap har olika tålighet för förändringar beroende på skala och komplexitet, på befintliga värden och på hur bebyggelsen ser ut idag.

Som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Landskapsvärden* i översiktsplanen (10). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om vad landskapet tål och hur man kan anpassa bebyggelse till landskapet i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Försiktighetsområde förtätning Mullhyttan

Förtätning. Generellt sett är det viktigt att använda markresursen effektivt och undvika att sprida ut bebyggelsen på värdefull jordbruksmark och naturmark när tätorterna byggs ut. Därför kan det i många fall vara motiverat att tomter styckas av och nya byggnader placeras mellan befintliga byggnader. I vissa fall kan dock förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till tätortslandskapets kulturmiljövärde, vilket därför är olämpligt enligt plan- och bygglagen (11). Vilka områden detta gäller framgår av riktlinjerna i kulturmiljöutredningen (12).

Områden i tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet i hela eller delar av området, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning* (13).

Mullhyttan berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i ett större centralt område.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDEN FÖRTÄTNING I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

11) Plan- och bygglagen kap 2 § 6

12) Lekebergs kommun 2023a

13) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV MULLHYTTAN

En grön livsmiljö Mullhyttan

Grön infrastruktur. Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Allt från den välansade parken eller trädgården, till den vilda naturen ingår i grönstrukturen, och hit räknas också vattnet i dammar, sjöar, vattendrag och våtmarker.

Två slags värden. Förenklat kan man säga att grönstrukturen har två slags värden, dels för att försörja oss människor med olika överlevnadstjänster som vi behöver, så kallade ekosystemtjänster, dels för att upprätthålla de funktionella ekosystemens långsiktiga balans och den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är grunden för de funktionella ekosystemen och dessa är i sin tur en förutsättning för de ekosystemtjänster naturen bidrar med. All samhällsplanering och beslutsfattande ska enligt riksdagsbeslut ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster, läs mer om ekosystemtjänster och biologisk mångfald i avsnitt *En grön livsmiljö* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

Friluftsliv och rekreation Mullhyttan

Friluftslivets betydelse. Möjligheter till rekreation och friluftsliv är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Det bidrar till att människor får en förståelse för naturen och miljön och till bättre folkhälsa samtidigt som det stärker den regionala utvecklingen och ekonomin.

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. Tillgång till bostadsnära natur är särskilt viktig eftersom det kan bidra till en större regelbundenhet i utövandet av friluftaktiviteter. Det finns ett tydligt samband mellan avstånd till det närmaste naturområdet och hur ofta det besöks. För att säkra tillgången till bostadsnära natur omfattar behovet man ta hänsyn till tillgång till bostadsnära rekreation, dess kvalitet och dess närhet.

En generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden*, införs i översiktsplanen för att uppmärksamma behovet av tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet (14). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lagar om natur- och friluftsvärden. För att förtydliga gällande lagstiftning om natur- och friluftsvärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om natur- och friluftsvärden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*:

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövården – Naturvärden, Biotopskydd och Artskydd* införs för att uppmärksamma att hänsynsreglerna i miljöbalken gäller för all samhällsplanering (15), och för att uppmärksamma att biotopskydd gäller för många miljöer och artskydd för många arter (16). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*, och områden som länsstyrelsen utreder för eventuellt skydd införs i översiktsplanen som *Planerade områdesskydd natur* (17).

Mullhyttan berörs av ett naturreservat i norra delen av tätorten, Vinterbron, och i anslutning till detta finns några planerade områdesskydd, se karta.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT OCH PLANERADE OMRÅDESSKYDD NATUR I MULLHYTTAN
(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3–5

15) enligt miljöbalken kap 7 § 11 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

16) enligt miljöbalken kap 7 § 11 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

17) enligt miljöbalken kap miljöbalken kap 7 §§ 4–8 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Lekebergs gröna miljöer Mullhyttan

Kunskapsunderlag. Grönstrukturens värden kan identifieras utifrån olika synvinklar och olika detaljeringsnivå. Generellt sett kan man skilja på grönstrukturens naturvärden respektive rekreationsvärden. Utöver de underlag som länsstyrelsen, Naturvårdsverket, med flera tagit fram, har Lekebergs kommun tagit fram följande kunskapsunderlag som berör Mullhyttan:

- *Grönstrukturutredning Lekeberg* (18). Framtagen inom arbetet med översiktsplanen. Omfattar kommunövergripande grönstruktur och tätorterna grönstruktur, med fokus på rekreationsvärden.
- *Naturvårdsplan* (19). Antogs 2006, och innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt. Arbeta pågår med en uppdatering till ett naturvårdsprogram, med dels klassificering av övriga värdefulla områden, dels enstaka kompletteringar av värdekärnor.

Naturvärden i Lekeberg. I naturvårdsplanen (20) har ett stort antal värdekärnor och andra områden av intresse för naturvärden identifierats, och arbete pågår med att uppdatera naturvårdsplanen till ett naturvårdsprogram, med förnyad inventering, klassificering och enstaka kompletteringar av värdekärnor.

I översiktsplanen pekas områden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i det bearbetade naturvårdsprogrammet, och som bedöms ha särskilt höga naturvärden, ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* (21). Se även avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

Mullhyttan berörs av tre *Ekologiskt särskilt känsliga områden*, se karta.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA OMRÅDEN OCH NATURVÅRDSPROGRAM ÖVRIGT I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Grönområde i tätorter. I grönstrukturutredningen för Lekeberg identifieras ett antal naturområden med rekreationsvärden i tätorterna.

De grönområden i tätort med identifierade rekreationsvärden pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde tätort*. För varje område finns klassificering och utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönstrukturutredning (23).

I Mullhyttan berörs av fem områden med *Grönområde tätort*, se karta.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE TÄTORT I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Utvecklade rekreationsvärden i tätort. Med utgångspunkt från identifierad gröstruktur och kommunens förvaltning av parker och grönytor, pekas ett antal grönområden ut i de större tätorterna, där intentionen är att sköta och utveckla natur- och rekreationsvärden med en mer anlagd eller naturlig karaktär på kortare eller längre sikt. I Mullhyttan är områdena förvaltas områdena inte av kommunen. Vidare pekas ett antal rekreationsstråk ut som tillgängliggör park- och naturområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk i tätorten. Utöver dessa kan det finnas eller tillkomma fler.

Områden för utvecklade rekreationsvärden i tätorterna och rekreationsstråk som tillgängliggör dessa pekas i översiktsplanen ut som *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* (24).

Se *Parkområde* och *Rekreatiionsstråk* i Mullhyttan i kartan.

VISA KARTA ÖVER PARKOMRÅDE OCH REKREATIONSSTRÅK I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

18) Lekebergs kommun 2022f

19) Lekebergs kommun 2006a-b

20) Lekebergs kommun 2006a-b

21) enligt miljöbalken kap 3 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

22) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

23) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

24) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Beredskap för risk och sårbarhet Mullhyttan

MILJÖRISKER MULLHYTTAN

Vattnet Mullhyttan

Miljö kvalitetsnormer för vatten. Miljö kvalitetsnormerna för vatten anger en lägsta nivå för den kvalitet olika vattenförekomster ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Svensk vattenförvaltning utgår ifrån EU:s ramdirektiv för vatten som har införlivats i svensk lagstiftning genom miljöbalken. Lekeberg berörs av miljö kvalitetsnormer för vatten enligt vattenförvaltningsförordningen. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status, och grundvatten har beslutade kvalitetskrav för kemisk respektive kvantitativ status. Läs mer om vattenstatus i Lekebergs sjöar, vattendrag och grundvatten i avsnitt *Vattnet* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljö kvalitetsnormer*, för att uppmärksamma att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljö kvalitetsnormer uppnås (1). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen pekas också fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som Bedömningszon dricksvatten i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (5), se kapitel Vatten- och materialförsörjning.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Vattenstatus i Lekeberg. För att bedöma vattenkvaliteten, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status.

Enskilda avloppsanläggningar. En källa för spridning av föroreningar är enskilda avlopp. Många anordningar i Sverige och i Lekeberg är gamla och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet och närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel enskilda avlopp i närheten av sjöar, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (2). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

2) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Luften Mullhyttan

Luftföroreningar utomhus kommer från många olika källor, men framför allt från trafik, uppvärmning och industriprocesser. Av dessa är utsläppen från vägtrafik den främsta orsaken till hälsoproblem, eftersom de sker i gatunivå där människor vistas. Problemen är störst i de större städerna. Luftkvaliteten i Lekeberg är generellt god. Bebyggelsen är relativt gles, både på landsbygden och i tätorterna, men generellt ökande trafikmängder kan på sikt påverka luftmiljön framför allt långs med E18, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljökvalitetsnormer för luft. Det finns också beslutade miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Syftet är att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika ämnen och partiklar i luften. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxid, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljökvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljö kvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljö kvalitetsnormer uppnås (3). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerstörningar. Buller är den miljö störning som berör flest människor i Sverige. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av Sveriges befolkning, motsvarande två miljoner människor, är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Buller*, för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa skadliga effekter från buller på människors hälsa. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljö kvalitetsnormer för buller. I miljö kvalitetsnormerna för omgivningsbuller finns riktvärden för hur mycket buller som högst bör nås vid vissa tidpunkter eller tidsperioder, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljö kvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljö kvalitetsnormer uppnås (4). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerkartläggning. Som underlag för översiktsplanen har Lekeberg med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig kartläggning av vägtrafik- och verksamhetsbuller i kommunen (5). Syftet är att underlätta för fortsatt samhällsplanering i Lekeberg genom att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behöva. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar, men inte de mindre vägarna eftersom dessa har så pass lite trafik att deras påverkan bedöms vara minimal, läs mer i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Buller och vibrationer från trafik. Buller från trafik är den vanligaste störningskällan. För nybyggnation av bostäder finns riktvärden för trafikbuller vid bostadsbyggnader (6) som tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*. I Lekebergs kommun ska som huvudregel en god ljudmiljö alltid eftersträvas och förordningens riktvärden användas som högsta värden. Riktvärden införs också för trafikbuller på skolgårdar. Inom identifierade riskområden för vägtrafikbuller kan bullerförhållandena variera, dels på grund av lokala terräng- och vegetationsförhållanden, dels på grund av att riktvärden för de ekvivalenta ljudnivåerna gäller för frifältsvärde vid fasad, medan resultaten i bullerkartläggningen redovisas som spridningskartor två meter ovan mark, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg år 2050, och som därmed kan bli utsatta för vägtrafikbuller, pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller* (7).

Mullhyttan berörs av bedömningszonen längs med väg 204, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

Buller från verksamheter. Verksamhetsbuller utomhus kommer från olika slags verksamheter, såsom till exempel industrier, verkstäder, flygtrafik, skjutbanor, vindkraft och motorbanor. Vissa industrier och verksamheter kan avge flera olika typer av buller, till exempel lågfrekvent buller från ventilations-system, impuls ljud från mekanisk bearbetning i produktionen och ljud med tonala komponenter från roterande maskindelar. Till detta kan buller från vägtransporter av gods och material till anläggningen tillkomma, och räknas då som verksamhetsbuller. Även för verksamhetsbuller finns riktlinjer som avser omgivningsbuller utomhus som ska användas vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder och annan känslig bebyggelse (8), se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Riskområden för bullerpåverkan har identifierats i den översiktliga bullerkarteringen (9). I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller i närområdet, och ingen i Mullhyttan.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

Djurhållning är en viktig del av jordbruket. Bland annat bidrar djurhållningen till hållbara växtodlings-system genom vallodling, till öppna attraktiva landskap och att mark som inte kan nyttjas för livsmedelsproduktion kan användas bättre. Samtidigt står djurhållningen för en stor del av jordbrukets miljö-påverkan, och har en påverkan på klimatet. Djurhållning kan också medföra olika typer av mer direkta störningar på omgivningen, och kan medföra viss risk för hälsopåverkan genom allergenspridning, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Djurhållning*, för att uppmärksamma behovet av skyddsavstånd vid ny känslig markanvändning (10). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

5) Lekebergs kommun 2022a

6) SFS 2015:216 trafikbullerförordningen

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

8) Boverket 2020b

9) Lekebergs kommun 2022

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5

Marken Mullhyttan

Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. De geotekniska förhållandena påverkar risken för ras-, skred och erosion, men också till exempel risk för påverkan av ämnen som radon och arsenik. För att få kunskap om de geotekniska förutsättningarna för till exempel byggnation, kan en geoteknisk undersökning behöva göras som fastställer jord-, berg- och grundvattenförhållanden. Det gör man genom att bestämma egenskaperna hos jord och berg och genom att samla in annan relevant information om aktuellt utredningsområde. Läs mer i avsnitt *Geotekniska förutsättningar* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Geoteknisk förhållanden*, för att uppmärksamma behovet av kunskaper om de geotekniska förutsättningarna vid ändrad markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Förorenade områden. Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Föroreningarna beror ofta på verksamheter som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. I Lekeberg finns cirka 300 potentiellt förorenade områden, med koncentration i tätorterna och Kilsbergen, se karta i avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*. Om marken i eller i närheten av ett förorenat område ska användas till något annat, behöver föroreningssituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen utredas, och eventuellt sanering eller efterbehandling genomföras, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Förorenat område*, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuellt avhjälpande åtgärder vid förorenat område (11). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nedlagda deponier. En typ av förorenade områden är deponier. Deponering har under en lång tid varit den huvudsakliga avfallshanteringen i Sverige. Att förvara avfall i en deponi räknas som pågående miljöfarlig verksamhet även om deponin inte tar emot något nytt avfall. Det beror på att utsläppen av föroreningar ändå fortsätter. Nedlagda deponier kan påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten samt utsläpp av deponigas. Eftersom schaktning, borrhning med mera kan påverka upplagets innehåll och resultera i läckage av miljöstörande ämnen, så är det viktigt att inte bara själva deponin utan också dess närområde förblir så intakt som möjligt, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (12).

I Lekeberg har nio äldre nedlagda deponier identifierats och riskklassats, varav en i södra Mullhyttan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

KLIMATRISKER MULLHYTTAN

Klimatförändringar Mullhyttan

Snabbare förändringar. Klimatet har varierat naturligt i alla tider, men genom framför allt utsläpp av växthusgaser sker nu en snabb förändring av klimatet, där luften värms upp, världshaven blir varmare och isarna smälter. Detta får stora konsekvenser för ekosystem och för människors livsmiljö, hälsa och säkerhet. Dagens samhälle är anpassat till ett visst klimat, vilket gör att klimatförändringarna ändrar förutsättningarna och ger utmaningar både när det gäller att minska vår klimatpåverkan och att anpassa oss till de effekter och risker som klimatförändringarna medför i form av ökade risker för översvämningar, värmeböljor med mera. För att bedöma utvecklingen av klimatet i framtiden används olika klimatscenarier. Vanligtvis används klimatmodellerna RCP 4.5 och RCP 8.5.

Ansvar för klimatanpassning. Många aktörer har en roll i klimatanpassningsarbetet, till exempel kommunen, staten, länsstyrelsen, regionen, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), fastighetsägare och andra privata aktörer. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Klimatförändringar i Lekeberg. I takt med klimatförändringarna kan vi i Lekeberg förvänta oss en ökad medeltemperatur på cirka fem grader till slutet av seklet, och en ökning av antalet dagar med värmebölja. Nederbörden förväntas fortsätta öka med så mycket som drygt 20 procent fram till slutet av seklet, framför allt på vintern och våren. Antalet dagar med kraftig nederbörd och skyfall, förväntas öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas till exempel skyfallen öka från cirka 18 dagar till 27 dagar i medel fram till slutet av seklet. Vintrarna blir blötare med mer regn än snö, och somrarna torrare, vilket påverkar flödena i vattendragen. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Höga temperaturer Mullhyttan

Torka. Långa perioder av höga temperaturer kommer bli vanligare och maxtemperaturerna blir tydligt högre än idag. Ett varmare klimat ger olika effekter. Även om nederbörden ökar överlag, leder högre temperaturer samtidigt till ökad avdunstning och periodvis torka på sommaren, med låga grundvattennivåer på vissa ställen. Detta ger problem för bland annat jord- och skogsbruk i form av bland annat osäkrare skördar, ökad risk för angrepp av skadeinsekter och försämrad djurhälsa.

Värmeböljor. En ökning av medeltemperaturen, ökar också risken för mer extrema värmeböljor, vilket kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet, särskilt under de perioder när värmen är hög under hela dygnet. Dricksvatten, dricksvattenkvaliteten och tillgången på dricksvatten påverkas också av långvarig torka. I Sverige är byggnader och infrastruktur främst anpassade för kallare förhållanden. Hälsoproblem vid värmeböljor blir ofta mer påtagliga i tätortsmiljöer än i glesbebyggda områden, då mängden hårdgjorda ytor är större och möjligheten till svalka i till exempel parker är mindre. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande (13). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Fotnoter:

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Regn och skyfall Mullhyttan

Extrema regn. Utöver mer regn överlag, förväntas extrema regn att öka i framtiden och med detta risken för allvarliga översvämningar. När det regnar mycket kraftigt, hinner inte marken och dagvattensystemen absorbera vattnet tillräckligt snabbt och vattnet svämmas istället över markytan. När den byggda miljön översvämmas får det konsekvenser för samhället, genom att människors liv och hälsa hotas, bebyggelse eller infrastruktur skadas, föroreningar sprids, och naturmiljö och kulturarv skadas, och så vidare.

Förebygga. Risken för att byggnader och vägar svämmas över vid kraftig nederbörd, är generellt sett störst i lågpunkter där vatten kan ta sig ytledes in i byggnader. En allvarlig konsekvens av skyfall är när gator och vägar svämmas över så att de inte längre är farbara, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. För att förebygga skador vid skyfall behöver dagvatten fördröjas i högre utsträckning och mer systematiskt än idag, se avsnitt *Vatten- och avloppshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel om det finns risk för översvämning vid skyfall. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningssrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning* (14).

Risk för översvämning vid långvariga regn och kraftiga skyfall, finns i hela kommunen. Se bedömningszon i Mullhyttan i kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Fotnoter:

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Höga flöden Mullhyttan

Svartån är kommunens största vattendrag och merparten av Lekeberg ligger inom Svartåns avrinningsområde. I och med att Svartåns flöden förväntas bli allt högre i framtiden är det sannolikt att översvämningssproblematiken kan komma att öka. Åsystemet är reglerat på ett flertal ställen med över 90 dammar registrerade i avrinningsområdet uppströms, vilka kan påverka flödena. Förutom påverkan av reglering så påverkas flödena i Svartån även av omkringliggande markavvattning, vilket längs delar av

Svartån omfattar stora markarealer. Markavvattningsföretagen har vanligtvis anlagts för att avvattna jordbruksmark och förbättra förutsättningarna för odling, men innebär också att avrinnande vatten når Svartån snabbare.

Riskområden. Risken för översvämningar av vägar och bebyggelse är generellt sett mindre till följd av höga flöden än vid skyfall, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningsrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Risk för översvämning på grund av höga flöden kan finnas längs med Mullån, men översvämningskartering för Mullån saknas.

Erosion, ras och skred Mullhyttan

Naturliga processer. Ras och skred sker naturligt i känsligare områden, men det är många gånger människans påverkan vid exploatering och förändrad markanvändning som initierar ras och skred. Även erosion förekommer naturligt längs med vattendrag, sjöar och hav, men kan öka vid kraftiga regn särskilt i brantare terräng med lättroderade jordarter. Eftersom människans ingrepp i naturen också påverkar markens stabilitet är det viktigt att ha kunskap om vilka områden som är känsliga och vilka förutsättningarna är, särskilt när bebyggda områden där många kan bli påverkade. Riskerna bör därför uppmärksammas i den fortsatta planeringen, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden relaterade till risk för erosion, ras och skred pekats ut: *Bedömningszon ras och skred*, *Bedömningszon erosion* och *Bedömningszon påverkan erosion eller ras* (15).

Mullhyttan berörs av bedömningszonerna framför allt längs med Mullån och vid Multen, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER RELATERADE TILL EROSION, RAS OCH SKRED I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

TEKNISKA OLYCKSRISKER MULLHYTTAN

Plötsliga olyckor med stor påverkan. I samhället förekommer transporter och verksamheter där olyckor kan uppstå som påverkar omgivande människor och miljö. Med tekniska olyckor avses oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering. Ett sätt att minska dessa risker är att i den fysiska planeringen lokalisera och utforma byggnader och markanvändning med hänsyn till de risker som finns, vilket både plan- och bygglagen och miljöbalken ställer krav på. Exempel på tekniska olycksrisker som kan hanteras i översiktsplaneringen är farlig verksamhet, transportleder för farligt gods, drivmedelsstationer och gasledning. I Lekeberg är det framför allt transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer som utgör tekniska olycksrisker.

Transport av farligt gods Mullhyttan

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för varor och ämnen som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre hot som stöld eller skadegörelse, till exempel bensin, gasol, svavelsyra eller radioaktiva ämnen. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för

fordon som transporterar farligt gods, men farligt gods får även transporteras på vägar som inte utgör rekommenderade transportleder.

Riskhanteringsområde. Avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att, för flertalet olyckor, begränsa de omedelbara konsekvenserna, ge tid till utrymning samt att förbättra möjligheterna för insatsstyrkor att hantera situationen. En riskbedömning bör alltid göras inom ett riskhanteringsavstånd på 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Inom riskhanteringsområdet bör en riskbedömning alltid genomföras för att reda ut hur förutsättningarna ser ut och om det krävs särskilda skyddsåtgärder. Till exempel kan topografin vara en avgörande faktor för hur stor risken för olycka är, se avsnitt *Tekniska olycksrisker* i kapitel *Miljörisker*. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från väg och järnväg bör alltid hållas, för att begränsa konsekvenser av en olycka och underlätta för räddningsinsatser att komma fram.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER

Farligt gods i Lekeberg. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. De största transportmängderna går på motorvägen genom kommunen som är en primärt rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 204 är en sekundärt rekommenderad transportled för farligt gods.

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods* (16).

Mullhyttan berörs av bedömningszonen längs med väg 204, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

16) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

Drivmedelsstationer Mullhyttan

Drivmedel. Med drivmedelsstation avses en tankplats för olika typer av drivmedel såsom bensin, diesel, etanol, truckdiesel, fordonsgas, vätgas och/eller laddning av el. Räddningstjänsten har tillsyn när det gäller riskfrågor och miljöenheten när det gäller miljöpåverkan.

Risker och avstånd. Kring en drivmedelsstation finns risk för brand, men också för utläckage och föroreningar på grund av exempelvis spill av drivmedel och oljor till mark och vattendrag. Det riktvärde för skyddsavstånd som rekommenderas är 100 meter, där 50 meter motiveras av riskhänsyn och det resterande skyddsavståndet av buller, lukt, ljusstörningar och luftföroreningar. Vid nyetablering bör ambitionen vara att hålla 100 meter från drivmedelsstationen till bostäder, daghem, skola, äldreboende, vårdcentral och samlingsplatser, medan andra användningar kan ligga närmare.

I översiktsplanen införs ett utredningsavstånd om 100 meter runt drivmedelsstationer såsom *Bedömningszon drivmedelsstation* (17).

Mullhyttan berörs av bedömningszonen på ett ställe, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRIVMEDELSSTATION I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

17) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

SOCIALA RISKER MULLHYTTAN

Sociala risker en del av riskbilden. En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt, till exempel stenkastning riktad mot polis och räddningstjänst eller anlagda bränder. För att få en helhetsbild över de risker som finns är det viktigt att också ta hänsyn till sociala riskfaktorer.

Allmänt intresse. Det är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (18) att lokalisera och utforma bebyggelsen så att den ur social synpunkt främjar goda livsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla samhällsgrupper. Dessa frågor behandlas i kapitel *Människor och livsmiljö*. Planeringen ska också verka mot uppkomst och spridning av olyckor (19), vilket bland annat omfattar oönskade händelser till följd av så kallade sociala risker i samhället. Läs mer om riskfaktorer och sociala risker i kapitel *Sociala risker*.

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM SOCIALA RISKER](#)

Fotnoter:

18) plan- och bygglagen kapitel 2 § 3

19) plan- och bygglagen kapitel 2 § 6

FÖRSVAR OCH BEREDSKAP MULLHYTTAN

Krisberedskap Mullhyttan

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer, till exempel naturkatastrofer, och är en del av den civila beredskapen. Förmågan byggs upp genom bland annat att det skapas effektiva strukturer och samarbeten och genom utbildning och övning. Utgångspunkten är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapen. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Civilt försvar Mullhyttan

Sveriges totalförsvar är all den samlade verksamheten som ska skydda och försvara landet, människors liv och hälsa, samhällets funktioner, demokratin och mänskliga rättigheter, där både det civila och det militära försvaret ingår. Totalförsvaret är sedan några år under snabb tillväxt för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade, och vara redo att ställa om samhället om det värsta skulle inträffa.

Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, och är också en del av den civila beredskapen, och ingår i totalförsvaret. Arbetet med civilt försvar syftar till att skydda och försvara civilbefolkningen och samhället, och bedrivs av myndigheter, kommuner och regioner, företag och föreningar. Det kan handla om transporter, att skydda människor, eller att se till att sjukvård och omsorg fungerar vid krigsfara och krig. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten. Områden som påverkar den fysiska planeringen är till exempel skyddsobjekt, skyddsrum och skyddade utrymmen, storskalig utrymning och inkvartering och trygghetspunkter.

Riksintresse. Ett prioriterat intresse för civilförsvaret är att energiförsörjningen fungerar vid kriser och krig. Därför är transmissionsnätet för el sedan 2025 utpekad av MSB som riksintresse för totalförsvarets civila del. Detta berör de östra delarna av Lekeberg. Läs mer i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Militärt försvar Mullhyttan

Det militära försvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet och förebygga och hantera konflikter och krig. För att kunna bedriva sin verksamhet har Försvarsmakten olika anläggningar och installationer för att organisera, öva och utveckla försvarskapaciteten, både sådana som kan redovisas öppet och sådana som omfattas av sekretess. Riksintressen för totalförsvar är mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret, och som därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Totalförsvaret har en verksamhet av riksintresse i form av Villingsbergs skjutfält i norra delen av Lekeberg. Till riksintresset för Villingsberg hör tre delar som påverkar Lekeberg:

- Område av betydelse på land, det vill säga själva markområdet
- Påverkansområde för buller och annan risk
- Område med särskilt behov av hinderfrihet

Läs mer i avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Utöver detta finns också riksintressen eller områden av betydelse som omfattas av sekretess, och som inte kan redovisas öppet på karta. För att säkerställa att ingen skada sker på dessa intressen, är hela landets yta samrådsområde för bland annat alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, där samråd ska ske med Försvarsmakten.

Det beslutade riksintressena för totalförsvar för Villingsberg med påverkansområden införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvar på land*, *Riksintresse buller och annan risk* och *Riksintresse totalförsvar hinderfrihet* (24). För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

Mullhyttan berörs av *Riksintresse totalförsvar hinderfrihet* och *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*, se kartan.

VISA KARTA ÖVER TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA INTRESSEN I MULLHYTTAN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

20) enligt miljöbalken kap 3 § 9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Lekebergs landsbygder

I Lekebergs landsbygder bor närmare hälften av invånarna i Lekeberg, och hit hör alla områden utom kommunens tre största tätorter. Förutsättningarna varierar mellan olika delar, men generellt behöver möjligheten att bo och arbeta i Lekebergs landsbygder förbättras, bland annat genom bättre tillgång till kollektivtrafik för att nå arbete och service.

Övergripande inriktning för Lekebergs landsbygder

Övergripande inriktning för Lekeberg handlar om översiktsplanens strategier för befolkningsutveckling och samhällsstrukturer för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen, samtidigt som miljö- och klimatpåverkan minskar. Det här kapitlet plockar upp dessa strategier och tittar närmare på dem utifrån Lekebergs landsbygders perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Befolkningsutveckling Lekebergs landsbygder
- Utvecklingsinriktning Lekebergs landsbygder

För övergripande mål och förutsättningar i omvärlden och i närområdet, se kapitel *Utgångspunkter*.

[GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER](#)

Befolkningsutveckling Lekebergs landsbygder

Befolkningsutveckling. I Lekebergs landsbygder bor ungefär 4 000 personer, vilket är närmare hälften av invånarna i Lekeberg, se tabellen nedan. Befolkningen har minskat något under den senaste femårsperioden, men över tid är antalet invånare relativt konstant (1).

Framtida befolkningsutveckling. I översiktsplanen formuleras en inriktning för att nå en hållbar befolkningsutveckling i kommunen som helhet och i sina delar, se kapitel *Befolkningsutveckling*. Huvudinriktningen är att befolkningen inte ska växa med mer än 0,5 procent per år i kommunen som helhet, ett så kallat planeringstak för befolkningsutvecklingen, se tabellen nedan. Som jämförelse har Lekebergs befolkning vuxit med i genomsnitt 1,2 procent per år under 2018–2023, varav allra mest i Lanna som vuxit med drygt 12 procent per år under samma period. För att befolkningsutvecklingen ska bli hållbar och vara en tillgång för invånarna i kommunen, behöver den ske på ett sätt som stödjer den lokala utvecklingen av tätorter, mindre orter och landsbygder i hela kommunen. Det handlar både om var befolkningstillväxten sker, hur ny bebyggelse utformas och att annan infrastruktur och service byggs ut i takt med bebyggelsen, vilket översiktsplanen formulerar strategier för.

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Ökning per år 2018-2023	Planeringstak max till 2050	Befolkning max 2050	Ökning per år till 2050
Fjugesta	2 370 personer	1,8 % ca 38 pers	+ 500 personer	2 870 personer	ca 0,8 % ca 20 pers
Lanna	1 690 personer	12,1 % ca 127 pers	+ 170 personer	1 860 personer	ca 0,4 % ca 5 pers
Mullhyttan	560 personer	1,3 % ca 7 pers	+ 150 personer	710 personer	ca 1,0 % ca 5 pers
Lekebergs landsbygder	3 980 personer	-1,9 % ca -75 pers	+ 380 personer	4 360 personer	ca 0,4 % ca 15 pers
Lekeberg	8 600 personer	1,2 % ca 98 personer	+ 1 200 personer	max 9 800 personer	max 0,5 % ca 45 personer

Tabell över befolkningsutveckling i Lekebergs landsbygder och andra delar av Lekeberg till 2050 enligt föreslaget planeringstak för befolkningsutvecklingen.

Inriktning för Lekebergs landsbygder. Olika delar av kommunen har olika förutsättningar, och vad som är en hållbar utveckling i en del av kommunen kan vara något helt annat i en annan. Ett viktigt mål för Lekebergs utveckling är att en eventuell befolkningstillväxt fördelas så att hela kommunen drar nytta av den och kan utvecklas på ett hållbart sätt. Utöver planeringstaket för kommunen som helhet, är inriktningen vid befolkningstillväxt att befolkningen inte ska minska i någon kommunedel. Planerings-

taket för befolkningsutvecklingen föreslås därför variera mellan olika kommundelar, se tabellen nedan. Förslaget utgår från en bedömning av vad som är en hållbar och möjlig utveckling i respektive kommun. För Lekebergs landsbygder föreslås en inriktning som innebär att befolkningen växer med max cirka 380 personer totalt eller 0,4 procent per år fram till år 2050, se tabellen nedan, framför allt i *Mellanstora orter*, se avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Fotnoter:

1) Befolkningen varierar från år till år och 2018 var antalet invånare 4 355, jämfört med 3 945 år 2016. En jämförelse 2016–2023 ger en försiktig befolkningsökning på 0,1% istället för en minskning på 1,9% 2018–2023.

Utvecklingsinriktning Lekebergs landsbygder

ÖVERGRIPANDE PLANERINGSINRIKTNING LEKEBERGS LANDSBYGDER

I översiktsplanen har en planeringsinriktning formulerats för den fortsatta utvecklingen av kommunen, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Av dessa berörs Lekebergs landsbygder i första hand av följande:

- **Hållbar befolkningsutveckling.** Planera för en hållbar befolkningsutveckling enligt huvudinriktningen, med utgångspunkt från lokala förutsättningar på olika platser i kommunen.
- **Starka stråk.** Planera för kortade restider till större arbetsmarknadsregioner genom att bygga starka stråk där kollektivtrafik, infrastruktur, samhälls- och bebyggelseutveckling samordnas och förstärker varandra.
- **Bra bytespunkter.** Utveckla bra bytespunkter mellan olika trafikslag i strategiska lägen i stråken från orter som inte har god kollektivtrafik idag, med anslutande cykelvägar, säker parkering för bilar och cyklar, laddstationer med mera.
- **Planering i dialog.** Ta fram översiktsplanen i dialog med invånare, företag, organisationer och andra intresserade och berörda. Uppmärksamma de som är särskilt berörda och som inte brukar höras i planeringen.
- **Minskade klimatrisker.** Arbeta förebyggande med klimat- och riskfrågor genom att identifiera riskområden och föreslå riskförebyggande åtgärder.
- **Framtida livsmedelsförsörjning.** Var återhållsam med utbredningen av bebyggelse och infrastruktur på mark med potential för framtida livsmedelsproduktion och arbeta förebyggande för att minimera hot mot framtida dricksvattenreserver.
- **Livskraftig landsbygd.** Utveckla livsmiljön för boende och arbete i mindre samhällen och på landsbygden, med attraktiva bostäder, bredband och bra länkar med bil till kollektivtrafikens noder och till service i tätorterna.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

UTVECKLINGSSTRUKTUR LEKEBERGS LANDSBYGDER

Strukturbilden beskriver vilka samband som behöver förstärkas för att skapa en stark struktur som drar nytta av och förstärker läget i regionen, på ett sätt som skapar bra förutsättningar för en utveckling av hela kommunen. Med hjälp av strukturbilden blir det tydligt var kommunen ser de största utvecklingsmöjligheterna och är beredd att göra satsningar för att främja en hållbar utveckling av kommunen. Se strukturbild och läs mer i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Huvudstråk. Stommen i strukturbilden för den övergripande utvecklingsinriktningen är de tre huvudstråken, vilka i sin tur kompletteras och förstärks av bytespunkter, länkstråk och bebyggelse. Det finns tre slags huvudstråk i strukturbilden: *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*. Lekebergs landsbygder berörs av alla dessa huvudstråk. Syftet med huvudstråken i strukturbilden är att förstärka viktiga regionala samband på ett sätt så att hela kommunen kan dra nytta av närheten till den större arbetsmarknadsregionen, inte minst Lekebergs landsbygder, som genom bättre bytespunkter och förstärkt kollektivtrafik i huvudstråken får bättre tillgång till arbete, utbildning och service.

I översiktsplanen pekas huvudstråken i strukturbilden ut som *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk* (2).

Lekebergs landsbygder berörs av samtliga stråk i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER HUVUDSTRÅK I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Länkar. För att öka tillgängligheten för hela kommunen till den snabba kollektivtrafiken i huvudstråken och en större arbetsmarknadsregion, har inte bara själva stråken utan också länkarna en viktig roll. Det är dessa länkar som kopplar de olika platser där människor bor med kollektivtrafiken i huvudstråken och som gör att denna blir tillgänglig. Strukturbildens viktigaste länkar består av *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter*. Länkstråken är de delar av vägnätet som kopplar större bebyggelsegrupper på landsbygden med huvudstråken. Bytespunkterna är strategiska platser i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. De behöver vara attraktiva och hålla god standard. Det ska vara bekvämt, tryggt och säkert att lämna bilen eller cykeln för att åka vidare med kollektivtrafik för den längre delen av resan.

I översiktsplanen pekas de viktigaste länkarna i strukturbilden ut som *Länkstråk*, *Större bytespunkter* och *Mindre bytespunkter* (3).

Alla *Länkstråk* och *Mindre bytespunkter* i strukturbilden finns i Lekebergs landsbygder.

VISA KARTA ÖVER LÄNKAR I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bebyggelse. Bebyggelsen i strukturbilden är indelad i tre typer: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*. Denna indelning hänger samman med hur bebyggelsen är lokaliserad i förhållande till huvudstråken, vilket har betydelse för hur strategier för kommunikationer, bebyggelse och andra funktioner bör utformas för att hela kommunen ska förstärkas. De bebyggelsetyper som ligger i Lekebergs landsbygder är länkad ort och landsbygdsbebyggelse. För beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används i översiktsplanen begreppen: *Tätort*, *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd*, se vidare avsnitt *Utveckling av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*, och avsnitt *Attraktiva boende- och livsmiljöer Lekebergs landsbygder* nedan.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen pekas bebyggelsen i strukturbilden ut som *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse* (4).

I Lekebergs landsbygder ingår *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSE I STRUKTURBILDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om planering och lokalisering enligt strukturbilden i avsnitt *Strukturbild* i kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Tematiska inriktningar för Lekebergs landsbygder

Tematiska inriktningar för Lekeberg handlar om översiktsplanens inriktning för en mängd olika frågor inom sex olika fokusområden för att nå för en hållbar utveckling av kommunen. Det här kapitlet tittar närmare på dem utifrån Lekebergs landsbygders perspektiv. Det innehåller följande avsnitt:

- Effektiva och hållbara kommunikationer Lekebergs landsbygder
- Attraktiva boende- och livsmiljöer Lekebergs landsbygder
- Ett livskraftigt näringsliv Lekebergs landsbygder
- Energi och resurser för framtiden Lekebergs landsbygder
- Levande natur- och kulturmiljöer Lekebergs landsbygder
- Beredskap för risk och sårbarhet Lekebergs landsbygder

Effektiva och hållbara kommunikationer Lekebergs landsbygder

RESOR OCH TRANSPORTER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Ett hållbart transportsystem Lekebergs landsbygder

Hållbar mobilitet. Teknisk utveckling av fordon och miljövänligare drivmedel har stor potential för att minska transporternas miljöpåverkan och fossilberoende, men kommer inte att räcka för att nå klimatmålen, på grund av de ökade transportmängderna och transportsektorns stora andel av utsläppen. Det krävs därför en större omställning med ändrade resvanor och en utveckling som underlättar för att minska efterfrågan på transporter, att göra de transporter som behövs så lite miljöstörande som möjligt och att förbättra transportsystemen på olika sätt, så kallad hållbar mobilitet. Läs mer om ett hållbart transportsystem i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling och resvanor Lekebergs landsbygder

Arbetsresor. Över hälften av alla de resor som görs i Sverige är relaterade till sysselsättning eller skola. En femtedel av personresorna är fritidsrelaterade och ungefär en sjundedel relaterade till service och inköp, se kapitel *Resor och transporter*. Alla resmål behöver kunna nås på ett bra sätt, men möjligheten att arbetspendla är särskilt avgörande för att bo och leva på en plats. Bra förutsättningar för arbets- och skolpendling ger samtidigt bättre förutsättningar att nå fritidsaktiviteter, handel och service för till exempel äldre, unga och andra grupper utan bil.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Pendling från Lekebergs landsbygder. I Lekebergs landsbygder är utpendlingen hög, precis som i Lekeberg som helhet, se tabellen nedan. Nästan 60 procent av de som bor i Lekebergs landsbygder och har arbete, pendlar ut från kommunen, drygt 15 procent arbetar i någon av de tre större tätorterna, medan 25 procent jobbar i Lekebergs landsbygder. Utpendlingen till andra kommuner är bara högre i Lanna (1). Störst utpendling går till Örebro kommun med 39 procent av dem som arbetar.

Pendling till Lekebergs landsbygder. Drygt 30 procent av arbetstillfällena i Lekebergs landsbygder bemannas av inpendlare från andra kommuner, medan så mycket som drygt 60 procent innehåller boende i Lekebergs landsbygder, vilket är högst i Lekeberg (2). Troligtvis är det många arbetar i anslutning till bostaden, till exempel på den egna gården. Av inpendlarna kommer flest från Örebro kommun, se tabellen nedan.

Pendling från Lekebergs landsbygder till arbeten i	Andel 2021	Pendling till arbeten i Lekebergs landsbygder från	Andel 2020
Örebro	39,2 %	Örebro	14,6 %
Kumla	3,8 %	Kumla	3,8 %
Hallsberg	3,7 %	Hallsberg	3,2 %
Karlskoga	3,3 %	Karlskoga	1,3 %
Övriga grannkommuner	2,1 %	Övriga grannkommuner	4,4 %
Stockholmskommuner	1,7 %	Stockholmskommuner	1,3 %
Övriga kommuner	5,1 %	Övriga kommuner	5,1 %
Utpendling	58 %	Inpendlare	31 %
Lekebergs landsbygder	24,9 %	Lekebergs landsbygder	61,6 %
Övriga Lekeberg	16,6 %	Övriga Lekeberg	7,3 %
Boende i Lekebergs landsbygder som arbetar i Lekeberg	42 %	Arbeten i Lekebergs landsbygder som Lekebergsbor arbetar med	69 %

Arbetspendling mellan Lekebergs landsbygder och andra kommuner 2022. Till vänster redovisas de kommuner som boende i Lekebergs landsbygder i första hand pendlar till (nattbefolkning), och till höger de kommuner som de som arbetar i Lekebergs landsbygder kommer från (dagbefolkning). Källa: SCB:s regiondatabas.

Fotnoter:

1) Lanna 82%, Lekebergs landsbygder 58%, Fjugesta 56% och Mullhyttan 51%, 2022

2) Lekebergs landsbygder 62%, Mullhyttan 34%, Lanna 32% och Fjugesta 29% som arbetar hemmavid 2022

Personresor Lekebergs landsbygder

Framtida resande. Personresorna blir fler och fler, och människor förväntas resa oftare och längre i framtiden. Trafikverket räknar med att personresorna fram till år 2050 generellt kommer att öka med ungefär 26 procent, se kapitel *Resor och transporter*. Det ökande resandet innebär en större belastning på vägar, mer trafikbuller och ökade utsläpp, trots övergången till miljövänligare bilar. Utmaningen ligger i att förstärka och snabba upp transportsystemen för att skapa förutsättningar för ett mer hållbart resande, även på landsbygden. Genom att kraftfullt förbättra möjligheterna att framför allt åka kollektivt och att cykla hela eller delar av resan, kan dessa andelar av personresorna öka, och andelen huvudresor med bil hållas nere. I en landsbygdskommun som Lekeberg kommer bilen fortsatta vara viktig som transportmedel, särskilt på landsbygden, men den måste inte följa med hela resan in till exempelvis Örebro, om det finns bra alternativ.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

Kollektiva färdstätt Lekebergs landsbygder

Att resa kollektivt på sträckor där många människor reser, är en viktig del av ett hållbart transportsystem, dels för att minska miljöbelastningen, dels för att det utrymme som används på vägar, parkeringar och allmänna platser minskar. Bilens utrymmeskrav är särskilt tydlig i städerna, men också till

exempel på vägar och gator där framkomligheten för kollektiv- och cykeltrafik behöver förbättras. Detta gör i sin tur att möjligheten att köra bil i städerna troligtvis kommer att begränsas. I framtiden kommer man därför få räkna med att byta färdmedel någonstans mellan hemmet och större städer, till exempel Örebro. För att öka andelen kollektivresor behöver det vara snabbt och smidigt att åka kollektivt, och restiderna behöver konkurrera på ett bättre sätt med bilen än idag. Det behöver också vara lätt och tryggt att byta mellan olika trafikslag, till exempel att ta bilen eller cykeln till en pendelparkeringen och ta sig vidare med buss därifrån.

Kollektivtrafik i Lekebergs landsbygder. På den mer glesbebyggda landsbygden är detta en särskild utmaning. Samtidigt som tillgång till kollektivtrafik behöver finnas för alla, även på landsbygden, är det idag inte samhällsekonomiskt hållbart att använda tidtabellslagd linjetrafik som används sällan och av ett fåtal. Det som finns som alternativ idag är närtrafik, det vill säga anropsstyrd trafik som kan användas av personer som bor utanför tätorter mer än en kilometer från en hållplats för att ta sig till en hållplats. De allra flesta tar dock bilen från hemmet till slutdestinationen. Utmaningen består i att göra det tillräckligt snabbt och smidigt att byta trafikslag, så att fler istället väljer att ta kollektivtrafik för den längre delen av resan. I Lekebergs landsbygder bor drygt en fjärdedel av befolkningen redan inom en kilometer från hållplats för kollektivtrafik (3). Den viktigaste frågan för att kraftfullt förstärka tillgängligheten till kollektivtrafik i hela den västra delen av kommunen är att expressbuss 600 förlängs till Mullhyttan, så att kollektivtrafiken i stråket mellan Mullhyttan och Örebro blir sammanhängande och får en högre standard. Viktigt är också att hållplatser i strategiska lägen i huvudstråken utvecklas med successiv utbyggnad av anslutande cykelvägar, gång- och cykelpassager över bilväg, pendelparkering för bil och cykel, skyddande väntutrymmen mm, för att underlätta byten mellan trafikslag och höja trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare och cyklisterna till och från hållplats.

Befintliga och av kommunen önskad kollektivtrafiklinje pekas i översiktsplanen ut som *Kollektivtrafiklinje*. Viktiga ungefärliga lägen för hållplatser och pendelparkeringar pekas ut som *Hållplats* och *Pendelparkering*, i vilka gång- och cykelpassager ingår. Utöver dessa kan ytterligare hållplatser behövas, se kapitel *Resor och transporter* (4).

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

VISA KARTA ÖVER KOLLEKTIVTRAFIKLINJE, PENDELPARKERING OCH HÅLLPLATS I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tågtrafik och järnvägar. Tågresor är en annan form av kollektivresor, men förutsätter i Lekeberg att man tar sig till en station utanför kommunen, i Hallsberg, Laxå, Degerfors eller Örebro. Värmlandsbanan som passerar det sydvästra hörnet av Lekeberg, ansluter i Laxå till Västra stambanan och idag en viktig länk i förbindelsen Stockholm-Oslo. Närmaste station från Lekeberg är Degerfors och för enstaka tåg Laxå. Värmlandsbanan är av riksintresse för kommunikationer av internationell betydelse. Det pågår också utredningsarbete för att bygga en ny järnvägslink mellan Kristinehamn och Örebro, Nobelbanan, som ett led i utvecklingen av en järnväg som kortar restiderna betydligt mellan Oslo – Stockholm och städerna däremellan. Nobelbanan planeras att gå genom Lekeberg, och en lokaliseringstudering pågår som beräknas vara klar våren 2026. Det utredningsalternativ som redovisas i översiktsplanen är den korridor som kommunen förespråkar. Flera alternativa lägen söder om Lanna och norr om sjön Multen har också diskuterats. Redovisningen av utredningsalternativ i översiktsplanen kan komma att anpassas till resultatet av lokaliseringstuderingen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att i dialog med Trafikverket och andra aktörer medverka till att lokaliseringen av Nobelbanan får så liten lokal påverkan som möjligt.

Av kommunen förespråkade utredningsalternativ för Nobelbanan införs som *Utredningsalternativ järnväg* i översiktsplanen (5), i avvaktan på lokaliseringstudering. Värmlandsbanan införs som *Järnväg* och beslutat riksintresse som *Riksintresse Järnväg* (6).

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSLTERNATIV JÄRNVÄG, JÄRNVÄG OCH RIKSINTRESSE JÄRNVÄG I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) ca 28% dvs ca 1 100 av 3 980 invånare i Lekebergs landsbygder 2023 har mindre än 1000 meter fågelvägen till hållplats, enligt tillgängliga uppgifter i januari 2025. Cirka 2 880 personer har längre än en kilometer till hållplats, vilket motsvarar 72% av invånarna i Lekebergs landsbygder eller 33,5% av hela Lekebergs befolkning

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

5) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

6) enligt miljöbalken kap 3 § 8 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Gång och cykeltrafik Lekebergs landsbygder

Att kunna ta sig fram till fots eller med cykel är en annan viktig del av ett hållbart transportsystem. Gång dominerar på korta avstånd för att sedan avta vid cirka två kilometer, medan cykling har potential för allt längre distanser i takt med teknikutvecklingen. Det tar ungefär en halvtimme att ta sig 8–10 kilometer med vanlig cykel, eller 12–15 kilometer med elcykel. Det betyder att man med lätthet kan ta sig mellan till exempel Mullhyttan och Fjugesta med elcykel, om det finns gena och trafiksäkra cykelbanor att ta sig fram på. I Lekeberg finns ett stort behov av att utveckla framför allt cykelvägnätet, men också gångvägar där detta saknas. Eftersom det är mycket dyrt att anlägga cykelbanor behöver utbyggnaden göras målmedvetet och långsiktigt.

Cykel i Lekebergs landsbygder. Inriktningen för den fortsatta planeringen föreslås vara att underlätta för cykelresor och långsiktigt bygga ett grundläggande nät av huvudcykelstråk i kommunen. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att underlätta för cykelresor i kommunen. I översiktsplanen föreslås ett snabbt kommuncykelstråk mellan Mullhyttan, Fjugesta och Lanna, samt tätortscykelstråk och landsbygdscykelstråk som ansluter till detta. För att höja trafiksäkerhet och framkomlighet för fotgängare och cyklister, föreslås vidare att gång- och cykeltrafik i möjligaste mån separeras från varandra och från övrig trafik i huvudcykelnätet, och att trygga passager över/under bilväg byggs i strategiska lägen i gång- och cykelstråken, särskilt i det snabba kommuncykelstråket, se vidare kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Huvudstråk för snabb cykling genom kommunen och kompletterande huvudstråk för cykel i strategiska lägen på landsbygden pekas ut som *Huvudcykelstråk kommun* och *Huvudcykelstråk landsbygd* i översiktsplanen. Kompletterande huvudstråk för cykel till viktiga målpunkter i tätorterna pekas ut som *Huvudcykelstråk tätort*. Befintliga eller föreslagna passager för fotgängare och cyklister i strategiska lägen redovisas som *Gång- och cykelpassage* (7).

Huvudcykelstråk kommun föreslås mellan Mullhyttan, Fjugesta och Lanna passera i huvudsak på den tidigare banvallen genom Fjugesta, till vilket successivt utbyggda *Huvudcykelstråk landsbygd* till mellanstore orter i Lekebergs landsbygder ansluter, se kartan. I tätorterna ansluter *Huvudcykelstråk tätort* till skolor och andra viktiga målpunkter.

VISA KARTA ÖVER HUVUDCYKELSTRÅK I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Biltrafik och vägtransporter Lekebergs landsbygder

Bilen fortsatt viktig. Biltrafiken utgör den största delen av alla personresor i Sverige, och i Lekeberg över 70 procent. Bilen kommer fortsatt spela en viktig roll för resandet, framför allt till och från platser utan kollektivtrafik eller möjligheter att cykla eller gå. Effektivare fordon och fossilfria bränslen minskar successivt miljöbelastningen från bilar. Självkörande bilar och begränsningar för bilkörande i städerna kommer att förändra våra resvanor, och det kommer bli allt mindre attraktivt att ta med sig bilen hela vägen in till staden för att arbeta, handla eller roa sig. Utöver det nationellt prioriterade vägnätet (E18, väg 204 och väg 534) identifieras i översiktsplanen vägar av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten för personresor.

I översiktsplanen pekas vägnät av väsentligt intresse för den lokala tillgängligheten ut som *Lokalt prioriterat vägnät* och det statligt prioriterade vägnätet ut som *Nationellt prioriterat vägnät* (8), se kartan.

VISA KARTA ÖVER LOKALT OCH NATIONELLT PRIORITERAT VÄGNÄT I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintresse för väg. E18 som passerar i norra delen av Lekebergs landsbygder är ett riksintresse för kommunikationer av internationell betydelse.

Beslutat riksintresse för kommunikationer avseende väg ingår som *Riksintresse väg* (9).

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE VÄG I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Buller och trafiksäkerhet. För störningar från vägtrafikbuller, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Lekebergs landsbygder* nedan. För tillståndspliktig väg längs med allmän väg, se avsnitt väginfrastruktur i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Fotnoter:

8) enligt miljöbalken kap 3 § 8 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 §§ 2–3

Godstrafik. På vägarna går inte bara persontrafik utan också godstransporter. Godstransporterna har stor betydelse och är en grundförutsättning för många företag och de arbetstillfällen som därigenom skapas. De är också en förutsättning för att få tillgång till matvaror i butiken eller serviceboendet, och för att till exempel beställa varor på nätet, se avsnitt *Godstransporter* i kapitel *Resor och transporter*. En del av transporterna består av farligt gods, se kapitel *Miljörisker* och avsnitt *Beredskap för risk och sårbarhet Lekebergs landsbygder* nedan.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Flygtrafik Lekebergs landsbygder

Örebro flygplats. Strax utanför kommungränsen i öster ligger Örebro flygplats som ökar tillgängligheten till flyg, men också innebär störningar i form av flygbuller i Lekeberg landsbygder, framför allt i området kring Södra Folkavi, läs mer i avsnitt *Flyginfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Även runt

försvarets anläggning i Villingsberg finns påverkansområden med anledning av flygverksamheten, se avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*, och avsnitt *Försvar och beredskap Lekebergs landsbygder* nedan.

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Beslutade riksintressen för kommunikationer avseende luftfart införs i översiktsplanen som *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta* och *Riksintresse flyghinder MSA-yta* (10). En generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt* införs också.

Lekebergs landsbygder berörs av samtliga områden, se kartan.

[VISA KARTA ÖVER FLYGRELATERADE INTRESSEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

10) enligt miljöbalken kap 3 §§ 8–9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

DIGITALA KOMMUNIKATIONER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Digital infrastruktur. En snabb uppkoppling gör det möjligt att arbeta hemifrån och att driva företag, att få tillgång till samhällstjänster, banktjänster, tv och telefoni, med mera, och har därför blivit en grundläggande förutsättning för att människor ska kunna delta i dagens samhälle, se kapitel *Digital kommunikation*.

[GÅ TILL TEXT OM DIGITAL KOMMUNIKATION](#)

Lekeberg har en hög täckningsgrad, jämfört med övriga kommuner i länet, särskilt på landsbygden, där Lekeberg ligger i topp. I Lekeberg som helhet har över 97 procent av hushållen tillgång till bredband med minst hastighet 1 Gbit per sekund, och på landsbygden (11) över 94 procent (12). Endast 0,02 procent av hushållen saknar tillgång till minst 30 Mbit per sekund. Motsvarande täckningsgrad för länet som helhet är 97,2, och för landsbygden 83,5 (13). Inriktningen för den fortsatta planeringen är att fortsätta arbeta för en hög tillgång till snabbt bredband i hela kommunen.

[LÄS MER OM ROLLER OCH ANSVAR FÖR BREDBAND PÅ LEKEBERG.SE](#)

Fotnoter:

11) med landsbygd här avses områden utanför tätort och småort enligt SCB:s definition

12) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

13) Post- och telestyrelsen 2025a, bredbandskartan

Attraktiva boende- och livsmiljöer Lekebergs landsbygder

MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ LEKEBERGS LANDSBYGDER

Att må bra och höra till. En socialt hållbar miljö är grundläggande för att det ska vara lockande för människor att flytta till en plats och att vilja stanna kvar. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden än är. Att bygga ett socialt hållbart samhälle handlar om att skapa förutsättningar för ett samhälle där människor kan leva ett gott liv med god hälsa, bra tillgänglig-

het och utan orättfärdiga skillnader, läs mer i avsnitt *Socialt hållbar livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv och Tillgänglighet*, för att uppmärksamma de sociala värdena i livsmiljön betydelse för livsmiljön (1). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Livsmiljöns gestaltning. Alla bebyggelsemiljöer i Lekeberg bör gestaltas med omsorg, och med ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Hur miljö där vi bor och rör oss är gestaltad påverkar hur vi mår, trivs och hur människor och samhälle fungerar. Gestaltad livsmiljö handlar om hela livsmiljö, både landskapet som helhet, de enskilda delarna och det som händer där, till exempel byggnader, platser och evenemang. En viktig del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären som bidrar till att göra platsen särpräglad och unik, läs mer i avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att uppmärksamma gestaltningens betydelse för livsmiljön (2). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mötesplatser. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. Mötesplatser kan också vara tillfälliga såsom idrottsevenemang, festivaler och konserter. Avgörande är innehållet, det vill säga vilka anledningar som finns för att söka sig till platsen. Ett torg kan till exempel vara vackert, men helt tomt på människor, läs mer i avsnitt *Utveckling av livsmiljöer* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang*, för att uppmärksamma behovet av mötesplatser och sammanhängande livsmiljöer (3). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

BOENDEMILJÖER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Platsens kvaliteter viktigare. Dagens ökade rörlighet, gör att boende och fritid inte längre behöver ligga geografiskt nära varandra och att avstånden kan öka ju flexiblere arbetslivet blir. Om vi förr flyttade dit jobben fanns, är det idag andra kvaliteter i livsmiljön som värderas högre vid val av boendeort. Först och främst handlar det om grundläggande behov som att ha en trygg och säker bostad, tillgång till arbete och bra kommunikationer. Andra viktiga kvaliteter kan vara att bo nära sin släkt, ha korta avstånd till för skola och skola, boendet är billigt eller man vill ha en viss typ av bostad. Dessutom värdesätts andra kvaliteter som till exempel lugn och ro, sjöutsikt, möjlighet att ha hästar eller en extra fin bostad, läs mer i avsnitt *Människor och livsmiljö* i kapitel *Attraktiva boende- och livsmiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Landsbygdsutveckling i strandnära läge Lekebergs landsbygder

Strandskydd. Vatten har stor betydelse också för djur- och växtliv och för det rörliga friluftslivet. Därför skyddas stränder i Sverige av strandskydd, som det bara i vissa fall går att få dispens från. Strandskyddet har två syften:

- Bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet
- Långsiktigt trygga att människor har tillgång till strandområden genom allemansrätten

Allemansrättsligt tillgänglig mark har allmänheten rätt att vara på eller passera fritt över och använda för att bada, ströva och utöva annat friluftsliv. Inom strandskyddade områden är det bland annat förbjudet att uppföra nya byggnader. Läs mer om strandskydd i avsnitt *Strandskydd* i kapitel *Boendemiljöer*.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Strandskydd (4)*. Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Närhet till vatten. För många människor är närheten till vatten en särskilt värdefull kvalitet. Det kan handla om att få tillgång till en vacker sjöutsikt, och/eller närhet till fiske, båtliv och bad. Ibland kan dessa lägen ha en avgörande betydelse för att kunna behålla och utveckla service och verksamheter i bygden. I Lekeberg gäller det framför allt landsbygderna i västra delarna av kommunen. Det finns också andra typer av attraktiva lägen, men närheten till vatten är ofta den mest eftertraktade. Det finns också verksamheter som på grund av sin natur behöver ligga vid vatten, till exempel en fiskodlingsverksamhet eller en campingplats.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. I sådana områden kan kommunen peka ut områden för "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen" (LIS-områden) för att utveckla de delar av kommunen där man vill skapa bättre förutsättningar för bebyggelse i de fall strandskyddet kan utgöra ett hinder för landsbygdsutvecklingen. I Lekeberg finns sedan 2016 tio utpekade LIS-områden som identifierades i ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (5). Alla utom ett LIS-område ligger i Lekebergs landsbygder (6). I översiktsplanen föreslås att de LIS-områden som tidigare pekats ut och som godkänts av länsstyrelsen fortsätter att gälla.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL TEMATISKT TILLÄGG LIS

Beslutade LIS-områden som identifierats i det tematiska tillägget, pekas i översiktsplanen ut som *Landsbygdsutveckling i strandnära läge (7)*, med undantag för de delar som länsstyrelsen haft invändningar emot, se kartan.

VISA KARTA ÖVER LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGE I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

5) Lekebergs kommun 2016a

6) LIS 1–5 och LIS 7–10. LIS 6 Mullhyttan – Lillån/Mullån ligger i tätort

7) enligt miljöbalken kap 7 § 18 och plan- och bygglagen kap 3 § 5

BOSTÄDER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Bostadsförsörjning. Kommunerna har huvudansvaret för att planera så att alla ska kunna bo i bra bostäder. Bostadsförsörjningen ska ske med hänsyn till befolkningsutveckling, efterfrågan på bostäder, marknadsförutsättningar och bostadsbehovet för särskilda grupper. Det innebär att kommunen, vid sidan av insatser för speciella grupper och för det befintliga bostadsbeståndet, även måste ha en långsiktig planberedskap och under varje mandatperiod anta handlingsplan för bostadsförsörjningen, läs mer i kapitel *Bostäder*.

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

Bostadsbehov Lekebergs landsbygder

Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Lekeberg har vuxit kraftigt under 10–15 år, en utveckling som mattats av under 2023 både genom konjunkturnedgång och en medveten inbromsning. Enligt det befolkningsscenario som planeringen inriktas mot, kommer Lekebergs landsbygder ha en befolkning på max 4 360 personer år 2050, vilket är 380 fler än idag, se tabellen nedan och läs mer i kapitel *Befolkningsutveckling* och i avsnitt *Befolkningsutveckling Lekebergs landsbygder* nedan.

[GÅ TILL TEXT OM BEFOLKNINGSUTVECKLING](#)

KOMMUNDELAR	Befolkning 2023	Befolkningsökning max till år 2050	Bostadsbehov max till år 2050	Befolkning max 2050
Fjugesta	2 370 personer	500 personer	220 bostäder	2 700 personer
Lanna	1 690 personer	170 personer	70 bostäder	1 900 personer
Mullhyttan	560 personer	150 personer	60 bostäder	600 personer
Mellanstora orter, mindre orter och landsbygd	3 980 personer	380 personer	170 bostäder	4 600 personer
Lekeberg	8 600 personer	1 200 personer	520 bostäder	9 800 personer

Bostadsbehov i olika delar av kommunen till år 2050, enligt planerat scenario för befolkningsutveckling. Under perioden behövs som mest cirka 170 bostäder i Lekebergs landsbygder, vilket motsvarar 6–7 bostäder per år.

Det planerade scenariot för befolkningsutvecklingen i Lekebergs landsbygder, motsvarar ett behov av cirka 170 bostäder fram till år 2050 (8). Utslaget på hela perioden motsvarar det i genomsnitt 6–7 bostäder per år totalt, men kan i praktiken variera från år till år.

Bostadsutveckling i hela kommunen. Lekebergs tätorter, mellanstora orter och omgivande landsbygd hänger samman och behöver utvecklas på ett hållbart sätt i alla sina delar. Förutsättningarna för bostadsbyggande skiljer sig i olika delar av kommunen, men den gemensamma grundförutsättningen för att kunna bo och verka i hela kommunen, är den starka kommunikationsstruktur som föreslås i översiktsplanen, se avsnitt *Utvecklingsinriktning Lekebergs landsbygder* i kapitel *Övergripande inriktning för Lekebergs landsbygder*. För att förstärka möjligheten att bo i olika delar av Lekeberg och skapa

underlag för en stark kommunikationsstruktur behöver de lokala förutsättningarna användas på bästa sätt. Vad som är en hållbar bebyggelseutveckling på en plats behöver inte vara hållbar på en annan.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR LEKEBERGS LANDSBYGDER

Olika sätt att öka utbudet. Brist på bostäder behöver inte alltid innebära ett nybyggnadsbehov. Ett ökat utbud kan också uppstå genom ökad omsättning av de bostäder som redan finns i beståndet, att fritidshus eller andra byggnader blir åretruntboende, eller att befintliga bostäder delas upp i fler. Genom att bygga för specifika behov, kan man få igång flyttkedjor som möjliggör och underlättar generationsväxling i andra delar av bostadsbeståndet. Läs mer om olika behov av bostäder i avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Fotnoter:

8) räknat på 2,3 personer per bostad

Bebyggelsestruktur Lekebergs landsbygder

Varierande täthet. Bebyggelsestrukturen skiljer sig åt mycket mellan Lekebergs tätorter och landsbygder, men också mellan olika landsbygder. Om Fjugesta har en befolkningstäthet på cirka 10 invånare per hektar, så är motsvarande siffra för Lekebergs landsbygder mindre än en hundradel av det, cirka 0,09 invånare per hektar. Bebyggelsen är betydligt tätare på Närkeslätten i öster än i Kilsbergen i väster och runt Tångeråsa i söder.

Bebyggelsestrukturens delar. I strukturbilden är bebyggelsen indelad i tre typer utifrån hur den är lokaliserad i förhållande till den övergripande strukturen: *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Övergripande inriktning för Lekebergs landsbygder*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE INRIKTNING FÖR LEKEBERGS LANDSBYGDER

Vid beskrivning av hur bebyggelse och markanvändning bör utvecklas mer konkret, används istället följande begrepp för att beskriva olika delar av bebyggelsestrukturen:

- *Tätort* – motsvarar *Huvudort* i strukturbilden
- *Tätortsnära område* – motsvarar sådan *Landsbygdsbebyggelse* som ligger allra närmast tätorterna
- *Mellanstor ort* – motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden
- *Mindre orter och landsbygd* – motsvarar *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden

I översiktsplanen pekas de olika delarna av bebyggelsestrukturen i Lekeberg ut som *Tätort*, *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd* (9).

I Lekebergs landsbygder ingår *Tätortsnära område*, *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd*.

VISA KARTA ÖVER BEBYGGELSESTRUKTUR I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Tätortsnära område. Förutsättningarna för den del av bebyggelsen i Lekebergs landsbygder som ligger nära de större tätorterna skiljer sig från andra delar av landsbygden. Intresset av att bygga ökar ofta i tätorternas omedelbara närhet, vilket gör att det finns behov att pröva sådan bebyggelse samlat för att helheten ska bli bra, till exempel att det finns tillgång till samlade vatten- och avloppslösningar, att trafiken inte skapar problem och att det finns utrymme för gång- och cykelbanor. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att ny bebyggelse och markanvändning i *Tätortsnära område* ska prövas med detaljplan.

VISA KARTA ÖVER TÄTORTSNÄRA OMRÅDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mellanstor ort. Genom att titta närmare på var människor bor på landsbygden i Lekeberg, kan man urskilja ett antal mellanstora orter med minst 30 invånare och högst 150 meter mellan husen. Dessa motsvarar *Länkad ort* i strukturbilden, se ovan. Som *Mellanstor ort* i översiktsplanen räknas: Gropen-Kvistbro med Binninge, Kvistbro stationssamhälle, Västanby, Hidingebro, Brotorp, Vekhyttan, Lekhyttan, Leken, Hackvads Via, Södra Folkavi, Ingelstorp, Edsberg och Bäckatorp. De mellanstora orterna skulle med fördel kunna utvecklas långsiktigt med mer bebyggelse som är småskalig och väl anpassad till platsens karaktär. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att underlätta för boende i de mellanstora orterna för att på sikt skapa underlag för högre service, samtidigt som befintliga kvaliteter tas tillvara. I översiktsplanen uppmärksammas särskilt kommunikationerna till de mellanstora orterna, och föreslås att upp till tre bostäder ska kunna prövas utan detaljplan om bebyggelsestrycket är lågt och förhållandena i övrigt inte kräver detaljplan, och att förändrad markanvändning och bebyggelse får en utformning som är småskalig och väl anpassad till platsens karaktär.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Mindre orter och landsbygd. Bebyggelsen i Lekebergs landsbygder ligger utspridd i landskapet, och är på många ställen sammanvuxen som radbyar längs det mindre vägnätet. Mindre orter, byar och enskild bebyggelse behandlas samlad i översiktsplanen. För de mindre orterna gäller samma riktlinjer som för landsbygden i övrigt. Inriktningen för den fortsatta planeringen föreslås vara att möjliggöra enskilt boende på landsbygden, samtidigt som befintliga kvaliteter tas tillvara. Även i mindre orter och landsbygd ska det vara möjligt att bygga enstaka bostadshus som anpassas väl till landskapet och platsens karaktär, och som med fördel placeras i anslutning till befintlig bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

9) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 3 §§ 2–3

Särskilda bebyggelseområden Lekebergs landsbygder

Blandad bostadsbebyggelse i översiktsplanen är befintliga eller nya områden med sammanhållen bostadsbebyggelse som pekas ut i *Tätort*. I Lekebergs landsbygder föreslås inga områden för blandad bostadsbebyggelse, eftersom större sammanhängande bostadsområden lämpar sig bäst i tätorterna.

Områden för bostäder på landsbygden. Bostadsbebyggelsen på landsbygden ligger samlad i byar, i mindre grupper av bostäder eller enskilt, och bör fortsatt behålla denna struktur och utvecklas mer småskaligt. Bebyggelsen i *Mellanstor ort* skulle med fördel kunna utvecklas långsiktigt med mer bebyggelse som är väl anpassad till platsens karaktär, medan ny bebyggelse i *Mindre orter och landsbygd* kan kompletteras med enstaka bostäder som företrädesvis ligger i anslutning till befintlig bebyggelse, eller på annan lämplig plats, se riktlinjer för *Mellanstor ort* och *Mindre orter och landsbygd*, se ovan. När det gäller byggnader för jordbrukets behov, se riktlinje *Jordbruksmark*.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT OCH MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utformning Lekebergs landsbygder

Tätt och nära. För att hushålla med markresursen behöver ny bebyggelse i första hand komplettera och förtäta den befintliga bebyggelsen, istället för att ta ny mark i anspråk. Vad som uppfattas som

tätt kan skilja sig mellan olika platser, men i Lekeberg handlar det oftast om en lägre bebyggelse som ligger mer samlat än tidigare för att hushålla med markresursen. Förtätning av bebyggelsen ska också ske med hänsyn till kulturmiljön, till den unika platsens förutsättningar och identitet, och till behovet av grönområden och andra friytor, vilket gör att det ibland inte är lämpligt att förtäta. Det kan behöva bedömas från fall till fall, men gäller särskilt i vissa områden.

Områden i tätorterna där förtätning genom avstyckning av befintliga tomter kan vara olämplig, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning*, se kapitel *Landskapsvärden* (10).

Lekebergs landsbygder berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i två områden i Gropen-Kvistbro.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSOMRÅDE FÖRTÄTNING FÖR GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Blandat. För att åstadkomma miljöer med hög närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service, och som är levande under större delar av dygnet, kan nya bostäder med fördel samlokaliseras med service och arbetsplatser som har ingen eller liten omgivningspåverkan, till exempel närlivs, frisörer eller cykelreparatörer, se avsnitt *Bostadsbehov* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Gestaltning. Vidare behöver ny och ändrad bebyggelse gestaltas med omsorg, se avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

Rika utemiljöer. Tillgängliga och upplevelserika miljöer för utevistelse, möten och rekreation, både i bostadsområdet och gemensamt för fler områden, bidrar till ökad hälsa, trygghet och trivsel för de som bor där och öka bostadsområdets och ortens attraktivitet, se kapitel *Människor och livsmiljö* och avsnitt *Lekebergs gröna miljöer* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter*, för att uppmärksamma behovet av rekreativa och sociala kvaliteter i utemiljön (11). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

10) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

11) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lokalisering av bostadsbebyggelse Lekebergs landsbygder

Förstärk strukturen. Bostadsutveckling bör i första hand ske genom komplettering av befintlig bebyggelse i *Tätort* och *Mellanstor ort*. På så sätt kan en stark struktur byggas som underlättar för att bo och verka i hela kommunen och befintlig infrastruktur tas till vara, se avsnitt *Övergripande utvecklingsstruktur* i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektiv-

trafikstråken, bidrar också till att förstärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Huvudprinciper. I översiktsplanen föreslås några huvudprinciper som stöd för lokalisering av bostäder i olika slags bebyggelseområden, se avsnitt *Lokalisering av bostäder* kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse - Bostäder*, som stöd för lokalisering av bostäder i olika delar av kommunen (12). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nya bostäder i tätort. Ny bostadsbebyggelse i tätorterna bör i första hand komplettera och knyta samman befintlig bebyggelse, så att redan ianspråktagen mark och befintlig infrastruktur tas till vara. I *Tätort* lokaliseras samlade områden för bostadsbebyggelse till utpekade områden eller till befintlig bebyggelse i bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen.

Nya bostäder i tätortsnära område. Inom *Tätortsnära område* strax utanför tätorterna, kan enstaka bostäder prövas, medan större sammanhängande bebyggelseområden i första hand ska prövas inom tätorten.

Nya bostäder i mellanstora orter. Ny bostadsbebyggelse i *Mellanstor ort*, i form av enstaka eller mindre grupper av bostäder, bör komplettera och knyta samman den befintliga bebyggelsen på orten. Bebyggelsen kan med fördel vara blandad, med olika bostadsformer och inslag av verksamheter och service med liten eller ingen omgivningspåverkan.

Nya bostäder i mindre orter och landsbygd. Ny bostadsbebyggelse i mindre orter och på landsbygden fyller en viktig funktion för kommunens attraktivitet och för en levande landsbygd. Den kan också bidra till att stärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken, se kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*. Nya bostäder på landsbygden placeras företrädesvis i anslutning till befintlig bebyggelse i mindre orter, eller på annan lämplig plats där vatten, avlopp och andra frågor går att lösa på ett bra sätt. Vid nybyggnation längre ifrån stråken innebär att man inte kan räkna med samma närhet till service som i tätorterna.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

Fotnoter:

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse Lekebergs landsbygder

Prövning av ny eller ändrad bebyggelse och markanvändning sker med detaljplan eller områdesbestämmelser och/eller förhandsbesked och bygglov, läs mer i avsnitt *Lämplighetsprövning av bostadsbebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

Ett livskraftigt näringsliv Lekebergs landsbygder

VERKSAMHETER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Ett småskaligt näringsliv Lekebergs landsbygder

Små företag. Lekeberg har ett levande näringsliv med hög företagsamhet och många små företag, av vilka många har sitt ursprung i jorden och skogen, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Lekebergs landsbygder är särskilt rikt på företag av olika slag, från jord- och skogsbruk, åkerier och byggföretag till verkstäder och stora företag med kunder över hela Sverige. Till verksamheter med påverkan i Lekeberg räknas även Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats.

Besöksnäring. Turismen har en viktig roll för att skapa sysselsättning, locka boende och vitalisera det lokala näringslivet. I besöksnäringen ingår inte bara hotell, campingplatser, konferensanläggningar och aktivitetsföretag, utan även till exempel livsmedelsbutiker, bensinstationer, taxi- och bussbolag, läs mer i kapitel *Verksamheter*. Inga särskilda områden för besöksnäringen pekas ut i översiktsplanen.

[GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER](#)

Samhällsviktig verksamhet. Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Störningar Lekebergs landsbygder

Miljöfarlig verksamhet. Andra typer av verksamheter kan innebära risker för hälsan och för omgivningen, och har då anmälnings- och tillståndspliktig för verksamheten. I Lekeberg finns för närvarande nio verksamheter med tillstånd för miljöfarlig verksamhet, varav alla utom reningsverket i Fjugesta ligger i Lekebergs landsbygder, se avsnitt *Miljöfarlig verksamhet* i kapitel *Miljörisker*.

Verksamhetsbuller. Vissa verksamheter alstrar buller som kan vara störande för omgivningen. I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga bullrande verksamheter, se avsnitt *Verksamhetsbuller* i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller (1)*.

Utöver Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats finns det sex verksamheter i Lekebergs landsbygder som har tillstånd att bullra, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

Utveckling av verksamheter Lekebergs landsbygder

Strategier i översiktsplanen. Samhällsplaneringen kan påverka och stödja näringslivsutvecklingen inom framför allt följande områden:

- *Kompetensförsörjning* – att förstärka möjligheterna till god kompetensförsörjning genom en stark struktur som förstärker arbetsmarknadsregionen och ökar möjligheterna att pendla till specialiserade arbeten i kommunen, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Infrastruktur för godstransporter* – att stödja effektiva transporter av godstransporter, se vidare kapitel *Övergripande utvecklingsstruktur*
- *Mark- och planberedskap* – att samverka med företagen för att underlätta etablering och utveckling av verksamheter, se avsnitt *Utveckling av verksamhetsbebyggelse* i kapitel *Verksamheter*, och nedan
- *Lokalisering av verksamheter* – att underlätta för lokalisering av verksamheter på lämpliga platser, avsnitt *Lokalisering av verksamheter* i kapitel *Verksamheter*.

GÅ TILL TEXT OM ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSSTRUKTUR

GÅ TILL TEXT OM VERKSAMHETER

Mark- och planberedskap Lekebergs landsbygder

Behovet av verksamhetsmark litet. Stora delen av den arbetsföra befolkningen Lekebergs landsbygder pendlar till arbete utanför kommunen, se avsnitt *Resor och transporter* ovan. Vidare är många av verksamheterna i Lekebergs landsbygder bundna till en viss plats, och behöver söka eventuella expansionsmöjligheter i närheten, snarare än i samlade verksamhetsområden. Behov av sådan verksamhetsmark behöver därför prövas från fall till fall. Inga särskilda verksamhetsområden pekas ut för Lekebergs landsbygder. Däremot föreslås ett nytt samlat verksamhetsområde i ett läge norr om Fjugesta, som ligger på mark utanför tätorten, som ingår i *Mindre orter och landsbygd* i *Lekebergs landsbygder*. Detta verksamhetsområde behandlas i relation till Fjugestas utveckling, se kapitel *Fjugesta*.

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

VISA KARTA ÖVER VERKSAMHETSOMRÅDE NORR OM FJUGESTA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lokalisering av verksamheter Lekebergs landsbygder

Rätt verksamhet på rätt plats. Var det är bäst att lokalisera olika verksamheter ur ett samhällsperspektiv beror på vilken typ av verksamhet det handlar om, vilken påverkan den har på omgivningen i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar, läs mer i avsnitt *Lokalisering av verksamheter* i kapitel *Verksamheter*

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Verksamheter*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av verksamhetsbebyggelse (2). Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

2) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

HANDEL OCH SERVICE LEKEBERGS LANDSBYGDER

Service och centrumutveckling Lekebergs landsbygder

Offentlig och kommersiell service. En god kommersiell och offentlig service har stor betydelse för att människor ska kunna ta del av samhällets stöd och andra varor och tjänster och för att skapa attrak-

tiva och levande livsmiljöer. Idag går utvecklingen mot att offentlig och kommersiell service i allt högre grad flyttar ut på nätet och blir mer platsoberoende genom olika digitala tjänster och växande e-handel, läs mer i kapitel *Handel och service*.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

Centrumutveckling. I takt med att många lokala butiker läggs ner, minskar möjligheterna att utveckla levande centrummiljöer som förutom att tillhandahålla tjänster också möjliggör möten mellan människor, läs mer i kapitel *Handel och service*. Genom att samla olika slags verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service till centrumområdet, kan denna utveckling i viss mån motverkas. Även om det kommersiella utbudet troligtvis kommer vara lågt, kan möjlighet att samla publika verksamheter, samlingslokaler och aktivitetsytor skapa förutsättningar för en successiv utveckling av en gemensam mötesplats.

I översiktsplanen föreslås två slags centrumområden för hela kommunen, dels *Kommuncentrum* i Fjugesta, dels *Lokalt nav* i Mullhyttan och Lanna (3), läs mer i avsnitt *Handel och service* i kapitel *Fjugesta, Lanna och Mullhyttan*.

VISA KARTA ÖVER KOMMUNCENTRUM OCH LOKALA NAV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM FJUGESTA

GÅ TILL TEXT OM LANNA

GÅ TILL TEXT OM MULLHYTTAN

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

Handel Lekebergs landsbygder

Lokalisering av handel, framför allt dagligvaruhandel, har en viktig roll i samhällsplaneringen för att behålla en så god tillgänglighet som möjligt till framför allt livsmedel. Inriktningen för den fortsatta planeringen är att medvetet styra lokalisering av handel för att nå en så hög tillgänglighet som möjligt för hela kommunen. Utöver detta bör lanthandel och gårdsbutiker ges så goda förutsättningar som möjligt för att kunna utvecklas i Lekebergs landsbygder.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering ny bebyggelse – Handel och service*, för att förtydliga huvudprinciperna för lokalisering av bebyggelse för handelsverksamheter (4), läs mer i avsnitt *Handel* i kapitel *Handel och service*. Riktlinje G1 gäller för hela kommunen.

GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE

VISA KARTA ÖVER G1 LOKALISERING AV NY BEBYGGELSE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

AREELLA NÄRINGAR LEKEBERGS LANDSBYGDER

Med **areella näringar** avses verksamheter som använder mark och vatten som bas för sin verksamhet, som till exempel jordbruk, skogsbruk och fiske.

Jordbruk Lekebergs landsbygder

Ökat behov och minskande areal. Jordbruksmarken är en unik samhällsresurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för vår överlevnad. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Klimatförändringar, sjunkande grundvattennivåer, erosion och föroreningar är några av de hot som finns mot livsmedelsförsörjningen. Samtidigt bedöms behovet av livsmedel öka kraftigt till följd av bland annat befolkningsökning och ökad odling för bioenergi medför prisökningar och större efterfrågan på odlingsmark. Men istället för att jordbruksarealen ökar, minskar den successivt, framför allt på grund av skogsbildning, men också genom utvidgning av tätorter och infrastruktur. Läs mer i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmarken skyddas. Miljöbalken (5) anger att jordbruket är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark bara får användas för bebyggelse och anläggningar om det behövs för att ta tillvara väsentliga samhällsintressen och dessa intressen inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att använda annan mark. Brukningsvärd jordbruksmark är mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Inriktningen för den fortsatta planeringen är i enlighet med lagstiftningen att jordbruksmark endast får användas för byggnader, anläggningar och hårdgörande av ytor för sådana ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt. Läs mer om kommunens tolkning av väsentligt samhällsintresse i avsnitt *Jordbruk* i kapitel *Areella näringar*.

Jordbruksmark i Lekeberg. Jordbruket har stor betydelse för Lekebergs landsbygder. Närmare hälften av kommunens invånare är bosatta utanför tätorterna, och en stor del av företagen är jordbruksföretag. Knappt en fjärdedel av kommunens landareal används idag som åker- eller betesmark. Mellan 2010 och 2020 minskade jordbruksmarken i Lekeberg, medan den produktiva skogsmarken ökade liksom andelen anlagd mark (6), se kapitel *Areella näringar*. Trenden är densamma som för Sverige som helhet, men andelarna är lägre i Lekeberg.

Avgränsning av jordbruksmark. För att säkra livsmedelsproduktion på lång sikt bör all jordbruksmark som har potential för framtida livsmedelsproduktion skyddas mot bebyggelse och anläggningar som omöjliggör framtida odling eller djurhållning. Jordbruksmark med potential för framtida livsmedelsproduktion kan således omfatta fler områden än sådan mark som för närvarande används. Som definition av jordbruksmark i översiktsplanen används länsstyrelsens översiktliga kartering av brukningsvärd jordbruksmark i länet, vilken kan komma att revideras efter hand. Undantaget är mark som redan är planlagd för annat ändamål än jordbruk, vilken enligt aktuellt rättsfall inte ska betraktas som jordbruksmark, se kapitel *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM AREELLA NÄRINGAR

Den mark som ingår i länets kartering av brukningsvärd jordbruksmark, pekas i översiktsplanen ut som *Jordbruksmark*, för att översiktligt redovisa var jordbruksmark som ska skyddas kan finnas. Jordbruksmark som redovisas i kartan men som redan är planlagd för annat än jordbruksändamål, ska inte ingå. (7).

De största arealerna jordbruksmark finns i Lekebergs landsbygder, men också i och runt tätorterna. Oftast är det i anslutning till tätorterna som jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER JORDBRUKSMARK I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

5) miljöbalken kap 3 § 4

6) SCB 2024f. Statistik över markanvändningen redovisas vart 5:e år, senast för 2020

7) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Skogsbruk och vattenbruk Lekebergs landsbygder

Undvik skogsmark med höga värden. Ibland kan ny bebyggelse och andra åtgärder komma att beröra skog som är produktiv eller har andra värden, framför allt i anslutning till tätorterna. Huvudinriktningen för bebyggelseutveckling är att i första hand komplettera och förtäta befintlig bebyggelse och att undvika åtgärder på skogsmark med höga naturvärden eller som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Prövning av bebyggelse i skog. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska natur- och rekreativvärden beaktas, liksom möjlighet till rationell skötsel av skogen. Om ny sammanhållen bebyggelse eller andra åtgärder övervägs på skogsmark, ska exploateringens påverkan på skogliga naturvärden och möjligheten att bedriva ett rationellt skogsbruk redovisas i de detaljplaner där detta kan bli aktuellt.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G4 Areella näringar - Skogsmark*, för att uppmärksamma behovet av hänsyn till skogsmarkens värden (8). Riktlinje G4 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G4 AREELLA NÄRINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fiske och vattenbruk är inga stora näringar i Lekeberg och inga riktlinjer föreslås för dessa. Läs mer om fiske och vattenbruk i kapitel *Areella näringar*.

Fotnoter:

8) enligt miljöbalken kap 3 § 4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Energi och resurser för framtiden Lekebergs landsbygder

ENERGIFÖRSÖRJNING LEKEBERGS LANDSBYGDER

Energibalans omfattar tillförsel, omvandling och slutanvändning av energi. Av de cirka 0,2 terawattimmar som används i Lekeberg, står industrisektorn för endast tre procent, transportsektorn för 46 procent och bostads- och servicesektorn för 52 procent, läs mer i avsnitt *Energibalans* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGI FÖRSÖRJNING

Vattenkraft Lekebergs landsbygder

Vattenkraft i Lekeberg. Vattenkraften har en lång tradition i Lekeberg och har historiskt varit avgörande till exempel för lokalisering av bergslagshyttorna. Det finns fem vattenkraftverk i Lekeberg med fall på 6–8 meter: fyra i Svartån, och en i Garphytteån. Utöver detta finns det ett trettiotal småskaliga vattenkraftverk i drift. Förutsättningar för att bygga ut vattenkraft i kommunen bedöms som begränsade, och inga områden för vattenkraft pekas ut i översiktsplanen. Vattenkraftens behov av byggnader och annan hänsyn till godos inom ramen kommunens plan-, bygg- och miljöverksamheter. Läs mer i avsnitt *Vattenkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGI FÖRSÖRJNING

Vindkraft Lekebergs landsbygder

Snabb utveckling. Vindkraft är ett av de snabbast växande energislagen i världen och teknikutvecklingen är snabb, med högre torn och större, effektivare turbiner. I Lekeberg finns en vindkraftpark i Kronoparken med 17 vindkraftverk i drift med en sammanlagd årsproduktion på cirka 200 gigawattimmar. Det utgör större delen av kommunens totala elproduktion och motsvarar mer än hela elanvändningen. Läs mer om till exempel riktvärden för buller och skuggbildning i avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

Tematiskt tillägg. Utpekande av vindkraftsområden i översiktsplanen utgår från det tematiska tillägg för vindkraft som togs fram 2012. Tillägget bedöms fortfarande vara aktuellt och föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL TEMATISKT TILLÄGG VINDKRAFT

Vindkraftsområden. Vindkraftsplanen pekar dels ut områden som är olämpliga för vindkraft, dels områden där särskild hänsyn bör tillämpas. Däremot pekas inga särskilda områden som är lämpliga för vindkraft ut. De områden som pekats ut i det tematiska tillägget för vindkraft förs i sin helhet in i denna översiktsplan:

Beslutade områden från det tematiska tillägget för vindkraft, pekas i översiktsplanen ut som *Olämpligt område vindkraft* respektive *Hänsynsområde vindkraft*, se avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning* (1).

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

VISA KARTA ÖVER OLÄMPLIGT OMRÅDE VINDKRAFT OCH HÄNSYNSOMRÅDE VINDKRAFT I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riksintresse energiproduktion vindbruk är ett område som är särskilt lämpligt för utvinning av elproduktion från vindenergi ur ett nationellt perspektiv. I Lekebergs landsbygder finns ett område av riksintresse för vindbruk, vilket senast reviderades 2013. Energimyndigheten har tagit fram ett förslag till fler riksintresseanspråk för vindkraft, varav två områden berör Lekeberg (2).

Beslutat riksintresse för energiproduktion vindbruk införs i översiktsplanen som *Riksintresse energiproduktion vindbruk* (3).

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGIPRODUKTION VINDBRUK I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Prövning. Vindkraft prövas antingen genom ansökan om tillstånd enligt miljöbalken, eller genom anmälan enligt miljöbalken och/eller bygglov och eventuell detaljplan enligt plan- och bygglagen. Läs mer om prövning av större anläggningar, medelstora anläggningar, gårdsverk och små verk i avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

2) Energimyndigheten, 2025a, samrådshandling

3) enligt miljöbalken kap 3 § 8 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Solenergi Lekebergs landsbygder

Utvecklingen inom solenergiområdet har gått snabbt de senaste åren. Kraftigt prisras på solcellssystem har tillsammans med statligt investeringsstöd och stigande priser på el, medfört att sol har blivit ett konkurrenskraftigt alternativ för elproduktion.

Solcellsparker. Solcellsparker blir allt vanligare i Sverige, ofta med kommunala energibolag som investerare. En solcellspark är en anläggning i större skala som placeras på marknivå, i kombination med annan användning, oftast betesdjur, eller på mark som inte används till något annat, till exempel i anslutning till vägar, nedlagda flygplatser eller före detta torvtäkter. Solcellsparker tar större plats per producerad energienhet än vindkraft, men kan samtidigt uppfattas som mindre störande.

Utredningsområde solenergi. På en torvtäkt som håller på att avslutas i Västkärr i södra Lekeberg, utreds möjligheten att anlägga en solcellspark om cirka 80 hektar och med en produktion av cirka 50 gigawattimmar per år. Kommunen bedömer att detta är ett av få lämpliga områden för solcellsanläggningar med få motstående intressen som finns i kommunen.

I översiktsplanen pekas pågående utredningsområde ut som *Utredningsområde solenergi*, för att tillgodose intresse av produktion av solenergi.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE SOLENERGI I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Prövning av solenergianläggningar. Läs mer om prövning av solcellspaneler, solfångare och solcellsparker i avsnitt *Solenergi* i kapitel *Energiförsörjning*. I översiktsplanen pekas inga områden för särskilda solenergiområden ut.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING LEKEBERGS LANDSBYGDER

Vattenförsörjning Lekebergs landsbygder

Tillgång till vatten. Rent vatten är inte en självklarhet, även om vi är vana vid riklig tillgång till bra vatten i Sverige. Miljöbelastning och klimatförändringar förändrar förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen och ökar riskerna både för periodvis vattenbrist och för ökad spridning av farliga ämnen när översvämningarna blir fler och kraftigare. Ett långsiktigt förbättrat skydd av vattentillgångarna och en aktiv vattenförsörjningsplanering kommer därför vara avgörande för den framtida vattenförsörjningen.

Vattenanvändning i Lekeberg. I Lekeberg används totalt cirka 1 300 tusen kubikmeter vatten per år, varav cirka 470 går till hushållens behov och cirka 120 tusen kubikmeter till jordbrukets behov. Endast en fjärdedel av den uppskattade totala vattenanvändningen levereras via kommunens vattenledningsnät. Resten, cirka tre fjärdedelar kommer från enskilda och andra vattenuttag (3), vilka därmed spelar stor roll för vattenförsörjningen i kommunen, se avsnitt *Vattenresurser och vattenanvändning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Kommunens ansvar. Inom ett verksamhetsområde för kommunalt vatten- och avlopp (VA) ansvarar kommunen för vattenförsörjningen, medan ansvaret i övriga områden ligger på den enskilde fastighetsägaren. Kommunen har också ett övergripande ansvar för hållbar vattenresursförvaltning så att vattenförekomsterna skyddas för framtiden.

Allmän vattenförsörjning. Drygt hälften av Lekebergsborna är anslutna till vattenförsörjning via det kommunala ledningsnätet, framför allt i tätorterna. På Lekebergs landsbygder är det framför allt Groppen-Kvistbro som har tillgång till kommunalt vatten. Tidigare hämtade Lekeberg vatten vid vattentäkter i Fjugesta och Mullhyttan, men har inte längre någon egen vattenproduktion, utan köper dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. I projektet Vätternvatten samarbetar Lekeberg med Halls-

berg, Kumla och Örebro kommuner för att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till de kommunala ledningsnäten, läs mer i avsnitt *Allmän vattenförsörjning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Enskild vattenförsörjning. Enskild vattenförsörjning är enligt definitionen i EU:s dricksvattendirektiv vattenuttag för dricksvattenförsörjning för privat konsumtion som understiger 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller försörjer mindre än 50 personer med dricksvatten. Mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, räknas inte till enskild vattenförsörjning. I Lekeberg hämtar knappt cirka 4 300 personer sitt dricksvatten från enskilda vattentäkter. Majoriteten av de enskilda brunnar som används året om ligger på Närkeslätten och hämtar sitt vatten från grundvatten i berg, en vattenförekomst som förslås som en av de bedömningszoner för dricksvatten som föreslås i översiktsplanen för att skydda dessa, se nedan.

Prioriterade vattenförekomster. I Lekebergs kommunala vattenförsörjningsplan (4) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050, se avsnitt *Prioriterade vattenförekomster* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*:

- Svartån - ytvatten i vattendrag
- Tryggebodaåsen Dormenområdet - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Askersundsåsen mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- Fjugesta - grundvatten i sedimentär bergart
- Närkeslätten - grundvatten i sedimentär bergart

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen pekas dessa fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten (5).

GÅ TILL KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Riskbedömning. Läs mer om vattenstatus och risker för dricksvattenförekomster i avsnitt *Riskbedömning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Fotnoter:

3) det vill säga mindre vattenuttag, som används för kommersiell eller offentlig verksamhet, och som inte räknas till enskild vattenförsörjning

4) Lekeberg 2014a

5) enligt miljöbalken kap 2 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 3 och 6, kap 3 § 4

Materialförsörjning Lekebergs landsbygder

Mineralresurser. Utvinning av mineral sker i gruvor och täkter. Utvinning i täkter kan delas in i ballast, natursten och industrimineral. I Lekeberg finns en stor bergtäkt, Lekhyttans bergtäkt, som levererar minst 100 tusen ton ballast i form av krossberg per år.

I översiktsplanen pekas den pågående krossbergstakten ut som *Materialutvinning* i översiktsplanen, för att tillgodose verksamhetens intresse av ett fortsatt nyttjande av mineralresursen (6).

VISA KARTA ÖVER MATERIALUTVINNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Störningar. Stoft sprids då materialet bryts genom borrhning, sprängning eller schaktning, vid hantering av jord- och bergmassor, liksom vid transport och annan hantering. Borrhning, sprängning, krossning, lastning och transporter kan också generera buller och vibrationer. Krossbergstakten vid Lekhyttan ingår i *Bedömningszon verksamhetsbuller*, se kapitel *Miljörisker* (7).

Fossilmaterial. Torvmarker har under lång tid brukats av människan. Idag utvinns odlings- och energitorv från en mycket liten andel av torvarealen. Under senare år har produktionen av energitorv minskat och sedan 2015 är produktionen av odlings- och energitorv större än utvinningen av energitorv. I Lekeberg finns mycket torvmarker, men bara två kvarvarande koncessioner för torvtäkt: Stockås och Sandhagsmossen i södra delen av Lekebergs landsbygder. Koncessionen för Västkärr går ut 2026. Läs mer om torvbruk i avsnitt *Fossilmaterial* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

I översiktsplanen pekas de två pågående torvtäkterna ut som *Materialutvinning*, för att tillgodose verksamheternas intresse av ett fortsatt nyttjande av materialresursen (8).

VISA KARTA ÖVER MATERIALUTVINNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

6) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 3

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

8) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 3

TEKNISK FÖRSÖRJNING LEKEBERGS LANDSBYGDER

Vatten- och avloppshantering Lekebergs landsbygder

Vatten- och avloppsförsörjning. VA-försörjningen ska vara hållbar på lång sikt, oavsett vem som ansvarar för den (9). Det innebär en vattenförsörjning som är robust och uppfyller krav på god dricksvattenkvalitet och att avloppsvatten avleds utan olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Här ingår att tillgodose behovet av vatten för att dricka och för andra ändamål, att avleda och rena avloppsvatten och att av leda och omhänderta dagvatten och dräneringsvatten så att olägenhet inte uppstår.

Ansvar för vatten och avlopp. Att ett område har kommunalt VA innebär att det ligger i ett så kallat verksamhetsområde inom vilket kommunen har ordnat eller ska ordna VA-försörjning för bebyggelsen inom området och ansvarar för utbyggnad, drift och underhåll av ledningsnätet och fasta anläggningar. Utanför områden med kommunalt verksamhetsområde ligger ansvaret för VA-försörjningen på den enskilde fastighetsägaren. Allmänna VA-anläggningar krävs dock om vattenförsörjning eller avlopp av hälso- eller miljöskäl behöver lösas i ett större sammanhang, se kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten och avlopp i Lekebergs landsbygder. I Lekebergs landsbygder är det framför allt större delen av Gropen-Kvistbro (10) som har tillgång till kommunalt VA, vilket är sammankopplat med Fjugestas VA-ledningsnät. Större delen av landsbygden har enskild vattenförsörjning och enskilda avloppsanläggningar, i form av egen anläggning eller gemensamhetsanläggning. I Lekeberg finns nästan 2 000 enskilda avloppsanläggningar, till vilka ungefär hälften av invånarna är anslutna. Här ingår också många hushåll i Lanna som fortfarande har enskilda VA-lösningar.

Påverkan av enskilda avlopp på miljön. Många anordningar både i Sverige och i Lekeberg är äldre och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet samt närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel många enskilda avlopp i närheten av en sjö, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden, se vidare kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (11). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Utbyggnad av verksamhetsområden för VA. Kommunen har ett planeringsansvar även utanför verksamhetsområdet, dels för att göra bedömningar var de naturgivna förutsättningarna kan förväntas påverka vattenkvaliteten negativt, dels för att kunna göra prioriteringar för framtiden och tidigt identifiera områden med behov av allmänna VA-lösningar. Eftersom gränsdragningen mellan kommunalt och enskilt ansvar för VA-försörjning gäller både för existerande bebyggelsegrupper och framtida, är det viktigt att i den strategiska VA-planeringen göra samlade bedömningar av var, när och i vilken ordning den allmänna VA-anläggningen behöver byggas ut och var andra lösningar är mer lämpliga. I översiktsplanen bedöms Lanna som särskilt angelägen att lösa VA-frågorna samlat för, och att prioritera för utbyggnad av allmän VA-anläggning i de delar där det inte är utbyggt.

Lanna pekas därför ut som *Prioriterat omvandlingsområde VA* i översiktsplanen för att tydliggöra kommunens prioritering av utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen. (12).

Det prioriterade omvandlingsområdet berör Lekebergs landsbygder i hela det tätortsnära området runt Lanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER PRIORITERAT OMVANDLINGSOMRÅDE VA I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I det prioriterade omvandlingsområdet ingår utöver själva tätorten Lanna även det tätortsnära området, för att uppnå en samlad vatten- och avloppshantering i hela området kring Lanna. Utpekande av omvandlingsområdet innebär att kommunen prioriterar utredning och utbyggnad av det allmänna VA-nätet inom hela eller delar av området, men är ingen garanti att hela området kommer att anslutas till det allmänna VA-nätet. Eftersom det tar tid innan nya delområden kan anslutas till befintligt verksamhetsområde, gäller tills vidare att enskilda VA-lösningar kan provas tills beslut om utökat verksamhetsområde inom prioriterat omvandlingsområde tas.

Fotnoter:

9) enligt lagen om allmänna VA-tjänster, SFS 2006:412

10) Gropen, Kvistbro och Kvistbro stationssamhälle, men inte Ökna, Västanby och Binninge

11) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

12) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Dagvattenhantering Lekebergs landsbygder

Med dagvatten avses tillfälligt förekommande avrinnande regn- och smältvatten, tillfälligt framträngande grundvatten och spolvatten. Dagvattnet leds till ytvatten, grundvatten eller till reningsverk via ledningar, diken eller ytligt på marken. Dräneringsvatten är vatten som samlas upp under markytan och leds bort, till exempel från husgrunder. Enligt miljöbalken räknas dagvatten normalt som avloppsvatten, och utsläpp av sådant dagvatten är därmed miljöfarlig verksamhet. Inom kommunalt verksamhetsområde har kommunen ansvar för dagvattenhanteringen, i övriga områden ligger ansvaret på vägföretag och dikesföretag, och inom tomt på fastighetsägaren. Dagvattenförhållanden kan vara styrande vid lokaliserings- och lämplighetsprövning av ny bebyggelse.

Klimatförändringar. Hantering och avledning av dagvatten blir allt viktigare vid planering och byggande, framför allt beroende på ökade nederbörds mängder och stigande nivåer i hav, sjöar och vattendrag. I Lekeberg förväntas nederbörden vintertid öka med 20–25 procent från idag till slutet av seklet, och situationer med extremt väder förväntas bli vanligare (13), se kapitel *Klimatrisker*. Anpassningen till ett förändrat klimat innebär behov av en höjd beredskap för ökade mängder dagvatten och snabbare flöden, genom högre grad av fördröjning, bättre rening och förstärkta system för avledning. Utmaningen är större i tätbebyggda områden med mycket hårdgjorda ytor, än på landsbygden.

Dagvatten i detaljplaner. En genomtänkt dagvattenhantering är dock viktig både i tätorterna och på landsbygden. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering och förebygga översvämningar och spridning av föroreningar, behöver förutsättningarna utredas när detaljplaner tas fram och möjliga dagvattenlösningar föreslås. Lämplig utformning av dagvattensystem utgår från områdets läge, höjdförutsättning, risk vid spridning av föroreningar etcetera, vilket kräver utredning från fall till fall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, för att uppnå en hållbar dagvattenhantering (14). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Hårdgjorda ytor. Hårdgörande av mark med till exempel asfalt eller hårt packat grus, påverkar markens förmåga att infiltrera och fördröja dagvatten. Andelen hårdgjord yta behöver därför begränsas för att förebygga översvämning och föroreningsspridning. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, kör- yta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*, för att begränsa andelen hårdgjord yta och öka markens infiltrationsförmåga (15). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

13) SMHI 2015a

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Avfallshantering Lekebergs landsbygder

Ansvar för avfall. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det är obligatoriskt för hushållen att sortera avfallet och kommunerna är skyldiga att hämta och ta hand om hushållsavfall. När det gäller annat avfall ansvarar hushållen för att ta det till obemannade återvinningsstationer där förpackningar och tidningar samlas in, eller till kommunens återvinningscentral där bland annat farligt avfall och grovavfall tas omhand. I Lekeberg är det Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallshanteringen. Läs mer i avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Renhållningsfordon. För att möjliggöra sophämtning och slamtömning i närheten av bostaden behöver sop- och slambilar komma fram på ett säkert sätt. Befintlig bebyggelse måste ha fri hämtningsväg för att sopbilen ska kunna köra fram till fastigheten. För att undvika olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas. Dessutom behöver transportvägar för avfallsinsamling beaktas, liksom placeringen av utrymmen och anordningar för avfall.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon*, för att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon (16). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Återvinning. Återvinning kan ske genom att materialet eller energin återvinns eller att näringsämnen går in i ett kretslopp. En återvinningscentral är en stationär insamlingsanläggning för uppdelad insamling av grovsopor som oftast är bemannad, medan en återvinningsstation är en mindre anläggning för återlämning av främst förpackningsmaterial. I kommunen finns:

- en återvinningscentral i Fjugesta där privatpersoner och företag får lämna avfall.
- tre obemannade återvinningsstationer (miljöstationer) i Fjugesta, Mullhyttan och Lanna. För närvarande saknas en återvinningsstation i Gropen-Kvistbro, men arbete med lokalisering pågår. Tre utredningsalternativ redovisas i översiktsplanen.

Utöver detta finns tre kommersiella återvinningsanläggningar i kommunen, samtliga i Lekebergs landsbygder:

- *Miljöhantering.* Verksamheten omfattar insamling och mellanlagring av farligt avfall och icke-farligt avfall inom Örebro län och angränsande län inom cirka 20 mils radie. Det är främst bensinstationer, verkstäder, lantbruk samt industri som är främsta kundkretsen.
- *Fordonsdemontering.* Verksamheten tar emot bilar för demontering, tömning och pressning. Verksamheten är anmälningspliktig för yrkesmässig omhändertagande av uttjänta bilar.
- *Smådjurskremering.* Verksamhet med tillstånd för förbränning av avfall, vilket omfattar kremering av smådjur från mer än 200 djurkliniker i Mellansverige, inklusive Stockholm och Göteborg.

I översiktsplanen pekas befintliga återvinningsstationer ut som *Återvinningsstation* och möjliga lägen för ny återvinningsstation i Gropen som *Utredningsområde återvinningsstation*, inklusive utredningsavstånd om 50 meter för eventuell bullerpåverkan från materialhantering och transporter. Anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall pekas ut som *Avfallshantering*, där återvinningscentralen och de kommersiella återvinningsanläggningarna ingår. Områdena inkluderar ett utredningsavstånd om 200 meter för eventuell buller- eller annan riskpåverkan från materialhantering och transporter. (17)

VISA KARTA ÖVER ÅTERVINNINGSSTATIONER OCH AVFALLSHANTERING I LEKEBERGS LANDS-BYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Deponi. Att deponera avfall handlar om att permanent lagra avfall. Sedan år 2002 är det förbjudet att deponera brännbart avfall i Sverige och år 2005 utökades förbudet till att även omfatta allt organiskt avfall. I Lekeberg finns ingen aktiv deponi, däremot nio äldre nedlagda deponier. Nedlagda deponier är i många fall en stor risk för långsiktig yt- och grundvattenpåverkan, se kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (18).

I Lekebergs landsbygder finns nio nedlagda deponier. Fyra av dessa ligger i nära anslutning till Fjugesta och Mullhyttan, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

16) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 §§ 5–6 och kap 3 § 4

17) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 §§ 5–6 och kap 3 § 4

18) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

Masshantering Lekebergs landsbygder

Anläggning för masshantering. Bygg- och anläggningsverksamheter ger ofta upphov till avfall i form av ett överskott på massor av jord och sten, som ibland kan återvinnas för anläggningsändamål. Även om massbalans inom ett arbetsområde eftersträvas går detta inte alltid att uppnå. Idag saknas en större anläggning för hantering av schaktmassor som kommer från allmänna och privata bygg- och anläggningsarbeten i kommunen. En förstudie för en anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor, har tagits fram, för att identifiera möjliga lokaliseringar för hantering av schaktmassor (19).

Med utgångspunkt från förstudien, föreslås i översiktsplanen åtta lokaliseringalternativ såsom *Utredningsområde masshantering schakt*, vilka bör utredas vidare i den fortsatta planeringen. Ett utredningsavstånd om ca 300 meter ingår (20).

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE MASSHANTERING SCHAKT I LEKEBERGS LANDS-BYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL FÖRSTUDIE MASSHANTERING

Fotnoter:

19) Lekebergs kommun 2022g

20) enligt miljöbalken kap 2 § 5 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Eldistribution Lekebergs landsbygder

Distributionsnät för el. Distribution av el är en fråga som under de senaste åren kommer allt mer i fokus när olika förändringar i samhället påverkar kraftsystemen. Ökade och mer varierande flöden i elnätet och en ökad sammanlänkning av olika energislag skapar utmaningar för en säker och tillförlitlig eldistribution. Det är inte längre självklart att producenter eller konsumenterna kan koppla upp sig mot

elnätet när det behövs. Brist på tillräcklig överföringskapacitet i elnäten kan därmed resultera i elbortfall (elenergi- och effektbrister) och att övergången till förnybar energi bromsas upp, när till exempel solcellsanläggningar inte kan kopplas på elnätet. Läs mer om överföringskapacitet, elsystem, behov och elbrist i avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Samverkan och framförhållning. Det tar tio till femton år att planera, söka tillstånd för att anlägga transmissionsnätanläggningar, och kostnaderna är höga. För en fortsatt trygg elförsörjning behövs en god framförhållning och samverkan mellan aktörer på olika nivåer, särskilt vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Elkapacitet*, för att uppmärksamma behovet av att utreda elkapacitet i ett tidigt skede vid planering av ny sammanhängande bebyggelse och större energikrävande anläggningar (21). Riktlinje G5 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G5 ENERGI OCH RESURSER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Transmissionsnät för el. Transmissionsnätet, eller stamnätet, ägs av statliga Svenska kraftnät och är en slags motorväg för el. Det har höga spänningsnivåer mellan 220 och 400 kilovolt och överför el från kraftproducenterna till regionnäten och konsumenterna. Två ledningsgator med transmissionsledningar passerar i nordsydlig riktning genom östra delen av Lekebergs landsbygder. För dessa båda finns två riksintressen, dels ett riksintresse för energidistribution, dels ett nyligen infört riksintresse för totalförsvarets anläggningar som omfattar alla ledningar och stationer i transmissionsnätet för el i Sverige, samt ett påverkansområde runt dessa. När åtgärder eller byggnation planeras inom 500 m från transmissionsledningar och stationer ska samråd hållas med Svenska Kraftnät. Läs mer om planerade investeringar i transmissionsnätet som berör Lekeberg i avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*, och om riksintresse för totalförsvarets civila del som gäller för kraftledningar i transmissionsnätet i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

De båda beslutade riksintressena som berör transmissionsnätet för el införs i översiktsplanen som *Riksintresse energidistribution* och *Riksintesse totalförsvaret transmissions-nät el* (22).

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGI DISTRIBUTION OCH RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR TRANSMISSIONSNÄT EL I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Utredningsavstånd kraftledningar. För att ta höjd för den stora osäkerheten som råder när det gäller magnetfältens påverkan på människor, identifieras i översiktsplanen ett utredningsavstånd för påverkan från elektromagnetiska fält, kring större kraftledningar, se avsnitt *Eldistribution* i kapitel *Teknisk försörjning*.

I översiktsplanen har områden kring kraftledningar som är 70 kilovolt eller mer pekats ut som *Bedömningszon kraftledning*, se kapitel *Miljörisker* (23).

Lekebergs landsbygder berörs av bedömningszonen i flera kraftledningsgator, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Fotnoter:

21) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3 och kap 3 § 4

22) enligt miljöbalken kap 3 § 8–9 och plan- och bygglagen och kap 3 § 4

23) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Levande natur- och kulturmiljöer Lekebergs landsbygder

KULTURMILJÖ LEKEBERGS LANDSBYGDER

En levande kulturmiljö Lekebergs landsbygder

Historien runt omkring oss. Samhällsförändringar och människors livsvillkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt. Det är inte bara de äldsta och mest utsmyckade byggnaderna och miljöerna som beskriver vår historia. Även yngre hus eller till synes oansenliga byggnader kan ha uttryck, karaktär, material och arkitektoniska kvalitéer som kan vara viktiga för helhetsmiljön.

Gemensamt ansvar. Kulturmiljölagens första paragraf anger att "Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". Medborgarnas engagemang och delaktighet är viktiga förutsättningar för att kulturarvet ska leva vidare och utvecklas. Såväl enskilda som myndigheter har ansvar och ska visa hänsyn och aktsamhet. I plan- och bygglagen ställs till exempel krav på att fastighetsägaren ska underhålla sin fastighet och visa varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspliktig eller inte. För att förtydliga gällande lagstiftning om kulturmiljövärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om kulturmiljö* i kapitel *Kulturmiljöer*:

Generella riktlinjer G3 Natur- och kulturmiljövärden – Förvanskningförbud, Varsamhet och Fornlämning införs för att uppmärksamma förbudet mot förvanskning av särskilt värdefulla byggnader eller miljöer (1), för att uppmärksamma varsamhetskravet för all bebyggelse (2), och för att uppmärksamma att fornlämningar, även sådana som ännu inte är kända, är skyddade och får inte skadas (3). Riktlinje G3 gäller i hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade riksintressen för kulturmiljövård införs i översiktsplanen som *Riksintresse kulturmiljövård* (4).

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I Lekebergs landsbygder finns två riksintressen för kulturmiljövård, dels Lekhyttan, dels Drumlinområdet. För att förtydliga vad som gäller vid hantering av bebyggelsemiljö i Lekhyttan bör områdesbestämmer tas fram i den fortsatta planeringen, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Beslutade byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen, pekas ut som *Byggnadsminne* respektive *Kyrkligt kulturminne*, för att uppmärksamma de byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen som finns i kommunen (5).

I Lekebergs landsbygder finns två byggnadsminnen, Knista fattigstuga och Riseberga bönehus, och sju kyrkliga kulturminnen, Hidinge gamla kyrka, Knista kyrka, Kräcklinge kyrka, Hackvads kyrka, Edsbergs kyrka, Tångeråsa kyrka och Kvistbro kyrka.

VISA KARTA ÖVER BYGGNADSMINNEN OCH KYRKLIGA KULTURMINNEN I LEKEBERGS LANDS-BYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Kulturmiljö och samhällsplanering. I planering och byggande finns stora möjligheter att skapa ett positivt samspel mellan kontinuitet och förändring, där historien är avläsbar i en miljö i utveckling, och där dagens tillskott blir en del av en levande kulturmiljö. Genom att aktivt lyfta in kulturmiljövärdena i utvecklingen av kommunen, förstärka kompetensen och engagera invånare i planeringsprocesserna, kan olika kunskaper och idéer om kulturvärdena tas till vara och bidra till att förstärka livsmiljön som helhet. Läs mer om övergripande råd för att värna Lekebergs kulturmiljöer i *Övergripande förhållnings-sätt* i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

- 1) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 13
 - 2) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17
 - 3) enligt kulturmiljölagen kap 2
 - 4) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 3 § 4
 - 5) enligt kulturmiljölagen kap 3–4
-

Kulturmiljöer i Lekebergs landsbygder

Kunskapsunderlag. Som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande, har en utredning av särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg tagits fram. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden, se avsnitt *Kulturmiljöer i Lekebergs landsbygder* nedan, och beskriver dessa i sitt sammanhang. Utifrån kulturmiljöernas värden, bärande karaktärsdrag och kvalitéer formuleras kulturmiljöutredningen specifika råd och riktlinjer för hur varje enskild miljö ska hanteras för bevarande och fortsatt utveckling.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Särskilt värdefulla kulturmiljöer. Totalt har 21 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats i Lekebergs landsbygd, se karta. Miljöerna redovisas i anslutning till landskapsområdena *Bergsmannabygden* respektive tema *Slättbygden*, läs mer i kapitel *Landskapsvärden*. De utpekade kulturmiljöerna bedöms uppvisa ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Landskap, bebyggd miljö och fornlämningar samverkar i olika utsträckning i de olika delmiljöerna. Kulturmiljöutredningen pekar med andra ord ut bebyggelse när den utgörs av en samlad miljö eller inom området samlar flera delar som tillsammans formar en berättelse, läs mer i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

De särskilt värdefulla kulturmiljöer som identifierats i kulturmiljöutredningen pekas i översiktsplanen ut som *Särskilt värdefull kulturmiljö* (6). För varje kulturmiljö finns utvecklade beskrivningar och råd i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Läs mer om Bergsmannabygdens och Slättbygdens kulturvärden i kapitel *Kulturmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

Fotnoter:

6) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 8 § 13

LANDSKAPSVÄRDEN LEKEBERGS LANDSBYGDER

Landskapet omkring oss Lekebergs landsbygder

Skapas över tid. Landskapet är hela omgivningen omkring oss, så som vi uppfattar den. Det har skapats genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid. Är landskapet format av jordbruk, skogsbruk och/eller bete talar man om odlingslandskap, medan andra former av mänsklig verksamhet kan forma ett urbant landskap eller ett industrilandskap. Landskapet förändras i takt med att samhället utvecklas. Odlingsmark överges, orter växer, vägar byggs, hus rivs och nya tillkommer. Historiska spår efter hur människan utnyttjat landskapet finns överallt, såväl i det öppna landskapet, som i skogen eller mitt i en tätort.

Gemensam tillgång. Landskapet är en del av människors livsmiljö och har stor betydelse för människors identitet. Enligt den europeiska landskapskonventionen (7) som Sverige förbundit sig att följa sedan 2011, betonas att landskapet är en gemensam tillgång men också ett gemensamt ansvar. Landskapskonventionen och den lagstiftning som finns om landskapsvärden, förtydligas i översiktsplanen enligt följande, se avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*.

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden - Landskapsvärden*, införs som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande (8). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutad nationalpark införs i översiktsplanen som *Nationalpark*, för att uppmärksamma vad som gäller för denna (9).

Garphyttans nationalpark ligger i norra delen av Lekebergs landsbygder.

VISA KARTA ÖVER NATIONALPARK I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutat samrådsområde för Drumlinområdet enligt äldre lagstiftning införs i översiktsplanen som *Förordnandeområde* (10).

Drumlinområdet sträcker sig över ett stort område i östra delen av Lekebergs landsbygder.

VISA KARTA ÖVER FÖRORDNANDEOMRÅDE I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs även om naturreservat, Natura 2000-områden och olika riksintressen som berör landskapsvärden i avsnitt *Lagar om landskapsvärden* i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

7) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

8) enligt plan- och bygglagen kap 8 § 9 och 12 § 2

9) enligt miljöbalken kap 7 § 2–3

10) enligt naturvårdslagen 20§ och 20§ naturvårdskungörelsen

Landskap Lekebergs landsbygder

Kulturmiljöutredning. Som kunskapsunderlag för landskapsfrågorna i översiktsplanen används i huvudsak den kulturmiljöutredning (11) som tagits fram, se avsnitt *Kulturmiljön som resurs* i kapitel *Kulturmiljö*. Den pekar ut större sammanhängande kulturmiljöer med särskilda värden och beskriver dessa i sitt historiska och rumsliga sammanhang. Utgångspunkten är ett helhetsperspektiv på kulturlandskapet och dess innehåll, i form av tre övergripande landskapsområden.

GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Landskapsområden. De teman eller *landskapsområden* som identifieras är *Bergsmannabygden*, *Samhällena* och *Slättbygden*. Gränserna mellan olika landskap är inte knivskarp, utan landskapen hänger samman och flikar geografiskt in i varandra. Lekebergs landsbygder omfattas av landskapsområdena:

- Bergsmannabygden
- Slättbygden

I översiktsplanen pekas de övergripande landskapsområdena ut som *Landskapsområde*, för att uppmärksamma de olika bygdernas särskilda landskapsvärden och behovet av hänsyn till dessa (12). För varje landskapsområde finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs kulturmiljöutredning.

VISA KARTA ÖVER LANDSKAPSOMRÅDEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för *Kilsbergen*, *Mellanbygden* och *Slättbygden* enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Fotnoter:

11) Lekebergs kommun 2023a

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Att bygga i landskap Lekebergs landsbygder

Landskapsanpassning. Att ta hänsyn till landskapets värden handlar om att samspela med omgivningen, så att den nya bebyggelsen kompletterar miljön och blir ett positivt tillskott i landskapet. Olika landskap har olika tålighet för förändringar beroende på skala och komplexitet, på befintliga värden och på hur bebyggelsen ser ut idag.

Som stöd för att bedöma landskapets tålighet och lämpliga åtgärder för en god anpassning till landskapets värden vid planering och byggande införs en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Landskapsvärden* i översiktsplanen (13). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer om vad landskapet tål och hur man kan anpassa bebyggelse till landskapet i kapitel *Landskapsvärden*.

GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN

Fotnoter:

13) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 p 1

Försiktighetsområde förtätning Lekebergs landsbygder

Förtätning. Generellt sett är det viktigt att använda markresursen effektivt och undvika att sprida ut bebyggelsen på värdefull jordbruksmark och naturmark när tätorterna byggs ut. Därför kan det i många fall vara motiverat att tomter styckas av och nya byggnader placeras mellan befintliga byggnader. I vissa fall kan dock förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till tätortslandskapets kulturmiljövärde, vilket därför är olämpligt enligt plan- och bygglagen (14). Vilka områden detta gäller framgår av riktlinjerna i kulturmiljöutredningen (15).

Områden i tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet i hela eller delar av området, pekas i översiktsplanen ut som *Försiktighetsområde förtätning* (16).

Lekebergs landsbygder berörs av *Försiktighetsområden förtätning* i två områden i Gropen-Kvistbro.

VISA KARTA ÖVER FÖRSIKTIGHETSMRÅDEN FÖRTÄTNING I GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KULTURMILJÖUTREDNINGEN

Fotnoter:

14) Plan- och bygglagen kap 2 § 6

15) Lekebergs kommun 2023a

16) enligt plan- och bygglagen kap 8 §§ 14 och 17

Stora opåverkade områden Lekebergs landsbygder

Skydd. Enligt miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Skyddet motiveras av värdet för jord- och skogsbruket, av värdet för människor som är verksamma på landsbygden och bevarandet av handlings-

friheten i det framtida resursutnyttjandet. Områdena ska skyddas mot ekologiska påfrestningar, bullerstörningar och störningar på landskapsbilden. Stora sammanhängande områden har också stor betydelse för naturupplevelser och rekreation. Tanken är dock inte att områdena ska hindra utvidgning av befintlig bebyggelse eller påverka bruksformerna i jord- och skogsbruket. Läs mer i avsnitt Stora opåverkade områden i kapitel *Landskapsvärden*.

I översiktsplanen föreslås sex områden som *Stort opåverkat område* (17).

Lekebergs landsbygder berörs av alla sex stora opåverkade områden.

VISA KARTA ÖVER STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

17) enligt miljöbalken kap 3 § 2

NATURLIV OCH FRILUFTSLIV LEKEBERGS LANDSBYGDER

En grön livsmiljö Lekebergs landsbygder

Grön infrastruktur. Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Allt från den välansade parken eller trädgården, till den vilda naturen ingår i grönstrukturen, och hit räknas också vattnet i dammar, sjöar, vattendrag och våtmarker.

Två slags värden. Förenklat kan man säga att grönstrukturen har två slags värden, dels för att försörja oss människor med olika överlevnadstjänster som vi behöver, så kallade ekosystemtjänster, dels för att upprätthålla de funktionella ekosystemens långsiktiga balans och den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden är grunden för de funktionella ekosystemen och dessa är i sin tur en förutsättning för de ekosystemtjänster naturen bidrar med. All samhällsplanering och beslutsfattande ska enligt riksdagsbeslut ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster, läs mer om ekosystemtjänster och biologisk mångfald i avsnitt *En grön livsmiljö* i kapitel *Naturliv och friluftsliv*.

Friluftsliv och rekreation Lekebergs landsbygder

Friluftslivets betydelse. Möjligheter till rekreation och friluftsliv är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Det bidrar till att människor får en förståelse för naturen och miljön och till bättre folkhälsa samtidigt som det stärker den regionala utvecklingen och ekonomin.

Bostadsnära rekreation. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet, har störst möjligheter att främja friluftsliv i vardagen. Tillgång till bostadsnära natur är särskilt viktig eftersom det kan bidra till en större regelbundenhet i utövandet av friluftaktiviteter. Det finns ett tydligt samband mellan avstånd till det närmaste naturområdet och hur ofta det besöks. För att säkra tillgången till bostadsnära natur omfattar behovet man ta hänsyn till tillgång till bostadsnära rekreation, dess kvalitet och dess närhet.

En generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Grönområden*, införs i översiktsplanen för att uppmärksamma behovet av tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet (18). Riktlinje G2 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Lagar om natur- och friluftsvärden. För att förtydliga gällande lagstiftning om natur- och friluftsvärden, har följande pekats ut i översiktsplanen, se avsnitt *Lagar om natur- och friluftsvärden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*:

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Naturvärden, Biotopskydd och Artskydd* införs för att uppmärksamma att hänsynsreglerna i miljöbalken gäller för all samhällsplanering (19), och för att uppmärksamma att biotopskydd gäller för många miljöer och artskydd för många arter (20). Riktlinje G3 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G3 NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade naturreservat införs i översiktsplanen som *Naturreservat*, och områden som länsstyrelsen utreder för eventuellt skydd införs i översiktsplanen som *Planerade områdesskydd natur* (21).

I Lekebergs landsbygder berörs av flera naturreservat och planerade områdesskydd, se karta.

VISA KARTA ÖVER NATURRESERVAT OCH PLANERADE OMRÅDESSKYDD NATUR I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade naturminnen införs i översiktsplanen som *Naturminne* (22).

I Lekebergs landsbygder finns fem naturminnen, se karta.

VISA KARTA ÖVER NATURMINNE I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade Natura 2000-områden införs i översiktsplanen som *Riksintresse Natura 2000 fågel* och *Riksintresse Natura 2000 art och habitat* (23).

I Lekebergs landsbygder finns flera Natura 2000-områden, se karta.

Beslutade riksintressen för friluftsliv och för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv* respektive *Riksintresse naturvård* (24).

I Lekebergs landsbygder finns två riksintressen för friluftsliv och sju riksintressen för naturvård, se karta.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSEN FRILUFTSLIV, NATURVÅRD OCH NATURA 2000-OMRÅDEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

18) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 3–5

19) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

20) enligt miljöbalken kap 7 § 11 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

21) enligt miljöbalken kap miljöbalken kap 7 §§ 4–8 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

22) enligt miljöbalken kap 7 § 10 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

23) enligt miljöbalken kap 4 § 8, kap 7 § 27 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

24) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Lekebergs gröna miljöer Lekebergs landsbygder

Kunskapsunderlag. Grönstrukturens värden kan identifieras utifrån olika synvinklar och olika detaljenivå. Generellt sett kan man skilja på grönstrukturens naturvärden respektive rekreativevärden. Utöver de underlag som länsstyrelsen, Naturvårdsverket, med flera tagit fram, har Lekebergs kommun tagit fram följande kunskapsunderlag som berör Lekebergs landsbygder:

- *Grönstrukturutredning Lekeberg* (25). Framtagen inom arbetet med översiktsplanen. Omfattar kommunövergripande grönstruktur och tätorterna grönstruktur, med fokus på rekreativevärden.
- *Grönstrukturutredning Lanna* (26). Påbörjades 2017, med anledning av riksintresse för naturvård och utvecklingen i Lanna. Har fokus på naturvärden, särskilt den större vattensalamanderns livsmiljöer.
- *Naturvårdsplan* (27). Antogs 2006, och innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt. Arbeta pågår med en uppdatering till ett naturvårdsprogram, med dels klassificering av övriga värdefulla områden, dels enstaka kompletteringar av värdekärnor.

Naturvärden i Lekeberg. I naturvårdsplanen (28) har ett stort antal värdekärnor och andra områden av intresse för naturvärden identifierats, och arbete pågår med att uppdatera naturvårdsplanen till ett naturvårdsprogram, med förnyad inventering, klassificering och enstaka kompletteringar av värdekärnor.

I översiktsplanen pekas områden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i det bearbetade naturvårdsprogrammet, och som bedöms ha särskilt höga naturvärden, ut som *Ekologiskt särskilt känsligt område* (29). Se även avsnitt *Ekologiskt särskilt känsliga områden* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

I Lekebergs landsbygder finns ett stort antal områden utpekade som *Ekologiskt särskilt känsligt område*, se karta.

VISA KARTA ÖVER EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA OMÅRDEN OCH NATURVÅRDSPROGRAM ÖVRIGT I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Naturvärden runt Lanna. Området runt Lanna ingår i riksintresse för naturvård för "Latorpsplatån". För att säkerställa naturvärdena inom riksintresset har en grönstrukturutredning tagits fram (31). I utredningen identifieras dels ett antal utvecklingsområden där särskild fokus bör vara på att främja biologiska värden för att bibehålla och utveckla grönstrukturen inom området, dels miljöer och kopplingar som gynnar Större vattensalamander, som är en särskild ansvarsart i Lekeberg. För andra fridlysta arter gäller det generella skyddet enligt bestämmelser i artskyddsförordningen (32).

De biologiska värden som identifieras i grönstrukturutredningen för Lanna, pekas i översiktsplanen ut som *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg*, *Naturvärde känslig nod* och *Utredningsområde natur* (33).

Lekebergs landsbygder berörs av samtliga identifierade naturvärden i det tätortsnära området runt Lanna, se karta.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMRÅDE NATUR I TÄTORTSNÄRA OMRÅDE IANSLUTNING TILL LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Kommunövergripande grönsstruktur. I grönsstrukturutredningen för Lekeberg (34) har sammanlagt elva värdefulla områden för rekreation och friluftsliv identifierats, vilka alla berör Lekebergs landsbygder.

Kommunövergripande grönområden med identifierade rekreativvärden, pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde kommun* (35). För varje område finns utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönsstrukturutredning.

Lekebergs landsbygder berörs av samtliga kommunövergripande grönområden, se karta.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE KOMMUN I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Grönområde i tätorter. I grönsstrukturutredningen för Lekeberg identifieras ett antal naturområden med rekreativvärden i tätorterna.

De grönområden i tätort med identifierade rekreativvärden pekas i översiktsplanen ut som *Grönområde tätort*. För varje område finns klassificering och utvecklade beskrivningar i Lekebergs grönsstrukturutredning (36).

Gropen-Kvistbro berörs av fem områden med *Grönområde tätort*, se karta.

VISA KARTA ÖVER GRÖNOMRÅDE TÄTORT I GROPEN-KVISTBRO (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL GRÖNSTRUKTURUTREDNING LEKEBERG

Fotnoter:

25) Lekebergs kommun 2022f

26) Lekebergs kommun 2021e

27) Lekebergs kommun 2006a-b

28) Lekebergs kommun 2006a-b

29) enligt miljöbalken kap 3 § 3 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

30) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

31) Lekebergs kommun 2021e

32) SFS 2007:845

33) enligt miljöbalken kap 3 § 6 och plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

34) Lekebergs kommun 2022f

35) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

36) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5 och kap 3 § 4

Beredskap för risk och sårbarhet Lekebergs landsbygder

MILJÖRISKER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Vattnet Lekebergs landsbygder

Miljökvalitetsnormer för vatten. Miljökvalitetsnormerna för vatten anger en lägsta nivå för den kvalitet olika vattenförekomster ska ha uppnått vid en viss tidpunkt. Svensk vattenförvaltning utgår ifrån EU:s ramdirektiv för vatten som har införlivats i svensk lagstiftning genom miljöbalken. Lekeberg berörs av miljökvalitetsnormer för vatten enligt vattenförvaltningsförordningen. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status, och grundvatten har beslutade kvalitetskrav för kemisk respektive kvantitativ status. Läs mer om vattenstatus i Lekebergs sjöar, vattendrag och grundvatten i avsnitt *Vattnet* i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (1). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

[VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen pekas också fem dricksvattenförekomster inklusive tillrinningsområden, ut som *Bedömningszon dricksvatten* i översiktsplanen, för att långsiktigt värna kommunal dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten, se kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

[VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRICKSVATTEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING](#)

Vattenstatus i Lekeberg. För att bedöma vattenkvaliteten, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status. Sjöar och vattendrag har beslutade kvalitetskrav för ekologisk respektive kemisk status.

Enskilda avloppsanläggningar. En källa för spridning av föroreningar är enskilda avlopp. Många anordningar i Sverige och i Lekeberg är gamla och har inte fullgod rening. Följden blir att förorenat avloppsvatten riskerar att förorena grundvattnet och närliggande sjöar och vattendrag. Totalt beräknas att de enskilda avloppsanordningarna i Sverige står för lika stora utsläpp av näringsämnet fosfor som alla kommunala reningsverk tillsammans. I vissa områden är den här typen av påverkan känsligare än i andra. Det gäller till exempel enskilda avlopp i närheten av sjöar, enskilda vattentäkter eller skyddade naturområden.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Enskilda avloppsanläggningar*, för att uppmärksamma eventuella behov av högre krav på rening av enskilda avlopp (2). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

[VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

- 1) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5
2) enligt miljöbalken kap 9 och plan- och bygglagen kap 2 § 3–5 och kap 3 § 4

Luften Lekebergs landsbygder

Luftföroreningar utomhus kommer från många olika källor, men framför allt från trafik, uppvärmning och industriprocesser. Av dessa är utsläppen från vägtrafik den främsta orsaken till hälsoproblem, eftersom de sker i gatunivå där människor vistas. Problemen är störst i de större städerna. Luftkvaliteten i Lekeberg är generellt god. Bebyggelsen är relativt gles, både på landsbygden och i tätorterna, men generellt ökande trafikmängder kan på sikt påverka luftmiljön framför allt längs med E18, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljökvalitetsnormer för luft. Det finns också beslutade miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Syftet är att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika ämnen och partiklar i luften. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxider, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljökvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (3). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerstörningar. Buller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av Sveriges befolkning, motsvarande två miljoner människor, är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Buller*, för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa skadliga effekter från buller på människors hälsa. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Miljökvalitetsnormer för buller. I miljökvalitetsnormerna för omgivningsbuller finns riktvärden för hur mycket buller som högst bör nås vid vissa tidpunkter eller tidsperioder, se vidare avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Miljökvalitetsnormer*, för att uppmärksamma för att all samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås (4). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Bullerkartläggning. Som underlag för översiktsplanen har Lekeberg med hjälp av konsult tagit fram en översiktlig kartläggning av vägtrafik- och verksamhetsbuller i kommunen (5). Syftet är att underlätta för fortsatt samhällsplanering i Lekeberg genom att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behöva. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar, men inte de mindre vägarna eftersom dessa har så pass lite trafik att deras påverkan bedöms vara minimal, läs mer i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Buller och vibrationer från trafik. Buller från trafik är den vanligaste störningskällan. För nybyggnation av bostäder finns riktvärden för trafikbuller vid bostadsbyggnader (6) som tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*. I Lekebergs kommun ska som huvudregel en god ljudmiljö alltid eftersträvas och förordningens riktvärden användas som högsta värden. Inom identifierade riskområden för vägtrafikbuller kan bullerförhållandena variera, dels på grund av lokala terräng- och vegetationsförhållanden, dels på grund av att riktvärden för de ekvivalenta ljudnivåerna gäller för frifältsvärde vid fasad, medan resultaten i bullerkartläggningen redovisas som spridningskartor två meter ovan mark. Enligt identifierade riskområden klaras riktvärdena för trafikbuller i de flesta fall vid bostäder och skolor i kommunen, men vissa bostäder i närheten av E18 och väg 204 kan riskera bullerstörning från framför allt E18. På tre ställen längs E18 har möjlig risk för vibrationer från tung trafik också identifierats, se karta i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från väg år 2050, och som därmed kan bli utsatta för vägtrafikbuller, pekats ut som *Bedömningszon vägtrafikbuller* (7). Riktlinjen gäller vid de alla större vägarna i Lekebergs landsbygder, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VÄGTRAFIKBULLER I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

Buller från verksamheter. Verksamhetsbuller utomhus kommer från olika slags verksamheter, såsom till exempel industrier, verkstäder, flygtrafik, skjutbanor, vindkraft och motorbanor. Vissa industrier och verksamheter kan avge flera olika typer av buller, till exempel lågfrekvent buller från ventilations-system, impuls ljud från mekanisk bearbetning i produktionen och ljud med tonala komponenter från roterande maskindelar. Till detta kan buller från vägtransporter av gods och material till anläggningen tillkomma, och räknas då som verksamhetsbuller. Även för verksamhetsbuller finns riktlinjer som avser omgivningsbuller utomhus som ska användas vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder och annan känslig bebyggelse (8), se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Riskområden för bullerpåverkan har identifierats i den översiktliga bullerkarteringen (9). I Lekeberg finns relativt få anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som genererar buller i närområdet.

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL BULLERUTREDNINGEN

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller*. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring övriga anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller (10).

Villingsbergs skjutfält har ett stort påverkansområde för buller och annan risk i norra delen av kommunen, vilket främst påverkar bebyggelsen runt sjön Leken samt naturreservaten Dunderklintarna, Klunkhytte skans och Båsbergen. Örebro flygplats påverkar främst boende kring Södra Folkavi. Utöver dessa finns sju verksamheter i Lekebergs landsbygder som har tillstånd att bullra. Tre av dessa, Lekhyttans bergtäkt, vindkraftsparken Kronoberget och Villingsbergs jaktskytteklubb ligger helt eller delvis inom Villingsbergs skjutfälts påverkansområde, se karta. Påverkansområdet runt Villingsberg, är också ett riksintresse som berör Lekebergs landsbygder, se avsnitt *Försvar och beredskap* i kapitel *Beredskap för risk och sårbarhet i Lekebergs landsbygder* nedan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Djurhållning är en viktig del av jordbruket. Bland annat bidrar djurhållningen till hållbara växtodlingssystem genom vallodling, till öppna attraktiva landskap och att mark som inte kan nyttjas för livsmedelsproduktion kan användas bättre. Samtidigt står djurhållningen för en stor del av jordbrukets miljöpåverkan, och har en påverkan på klimatet. Djurhållning kan också medföra olika typer av mer direkta störningar på omgivningen, och kan medföra viss risk för hälsopåverkan genom allergenspridning, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Djurhållning*, för att uppmärksamma behovet av skyddsavstånd vid ny känslig markanvändning (12). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Magnetfält runt kraftledningar. Eftersom hälsoeffekter på grund av magnetfält från kraftledningar på lång sikt inte helt kan uteslutas rekommenderar svenska myndigheter också en viss försiktighet både för allmänheten och i arbetslivet, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har områden som ligger inom ett avstånd från kraftledning motsvarande 0,2 mikrotessa, pekats ut som *Bedömningszon kraftledning* (13).

Bedömningszonerna berör framför allt Lekebergs landsbygder, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON KRAFTLEDNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

3) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

4) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10 och kap 3 § 4, och miljöbalken kap 5

5) Lekebergs kommun 2022a

6) SFS 2015:216 trafikbullerförordningen

7) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

8) Boverket 2020b

9) Lekebergs kommun 2022

10) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 5, kap 3 § 4 och miljöbalken kap 3 § 4

11) enligt miljöbalken kap 3–4 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

12) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5

Marken Lekebergs landsbygder

Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. De geotekniska förhållandena påverkar risken för ras-, skred och erosion, men också till exempel risk för påverkan av ämnen som radon och arsenik. För att få kunskap om de geotekniska förutsättningarna för till exempel byggnation, kan en geoteknisk undersökning behöva göras som fastställer jord-, berg- och grundvattenförhållanden. Det gör man genom att bestämma egenskaperna hos jord och berg och genom att samla in annan relevant information om aktuellt utredningsområde. Läs mer i avsnitt *Geotekniska förutsättningar* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Geoteknisk förhållanden*, för att uppmärksamma behovet av kunskaper om de geotekniska förutsättningarna vid ändrad markanvändning. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Förorenade områden. Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Föroreningarna beror ofta på verksamheter som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. I Lekeberg finns cirka 300 potentiellt förorenade områden, med koncentration i tätorterna och i Kilsbergen, se karta i avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*. Om marken i eller i närheten av ett förorenat område ska användas till något annat, behöver föroreningssituationen, spridningsförutsättningarna och exponeringen utredas, och eventuellt sanering eller efterbehandling genomföras, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Förorenat område*, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuellt avhjälpande åtgärder vid förorenat område (14). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Nedlagda deponier. En typ av förorenade områden är deponier. Deponering har under en lång tid varit den huvudsakliga avfallshanteringen i Sverige. Att förvara avfall i en deponi räknas som pågående miljöfarlig verksamhet även om deponin inte tar emot något nytt avfall. Det beror på att utsläppen av föroreningar ändå fortsätter. Nedlagda deponier kan påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten samt utsläpp av deponigas. Eftersom schaktning, borrhning med mera kan påverka upplagets innehåll och resultera i läckage av miljöstörande ämnen, så är det viktigt att inte bara själva deponin utan också dess närområde förblir så intakt som möjligt, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har utredningsområden med en buffert om 500 meter runt äldre deponier, pekats ut som *Bedömningszon deponi* (15).

I Lekeberg har nio äldre nedlagda deponier identifierats och riskklassats, varav fem i Lekebergs landsbygder.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DEPONI I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Radon är den strålkälla som ger den högsta exponeringen av joniserande strålning till allmänheten. Radon kan komma in i byggnader från marken, från byggnadsmaterialet, eller från hushållsvattnet, till exempel användes blåbetong som byggnadsmaterial i Sverige under perioden 1929–1978. En ny byggnadskonstruktion kan utföras radonsäkert, radonskyddat eller traditionellt. Grundregeln är att det krävs ett radonskyddat utförande på mark med normal radonrisk och ett radonsäkert utförande på mark med hög radonrisk. Radonskyddat utförande kan vara golv och väggar som inte ger uppenbara otätheter mot mark, medan radonsäkert utförande innebär att byggnaden är tät mot inläckande jordluft. Man kan även ventilerar bort radon i exempelvis befintliga krypgrunder och byggnader. Radonhalten varierar med uranhalten i den lokala bergarten och med jordartens egenskaper. Höga halter av uran påträffas främst i kvartsrika bergarter, som till exempel alunskiffer som är vanlig i delar av Lekeberg. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen införs ett utredningsområde för radon som *Bedömningszon radon* (16).

Lekebergs landsbygder påverkas i ett stråk från Garphyttans nationalpark, via Lanna och Fjugesta, till Tångeråsa, Edsberg, Hackvads Via och Hälgesta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON RADON I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Naturligt förekommande arsenik. I områden med alunskiffer kan även arsenik finnas naturligt i marken. Förekomsten av arsenik i mark upptäcktes i Lekeberg så sent som 2021 i samband med ett planerat nytt bostadsområde i Fjugesta. Därefter har som ett första steg en översiktlig kartstudie av naturligt förekommande arsenik tagits fram, för att identifiera områden där det kan finnas risk för halter av naturlig förekommande arsenik (17). De risker som identifierats kopplade till arsenikförekomsterna är:

- Spridning till följd av hög genomsläpplig yttjord på alunskiffer eller ett jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskiffer, se *Bedömningszon arsenik*
- Spridning till följd av lakning i isälvsavlagringar, se *Bedömningszon enskilt vatten*
- Spridning via lakning i berg med alunskiffer, se *Bedömningszon brunnborrning*

Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden med anledning av arsenikförekomst pekats ut: *Bedömningszon arsenik*, *Bedömningszon enskilt vatten* och *Bedömningszon brunnborrning* (18).

Bedömningszonerna berör ett stråk i nord-sydlig riktning genom Lekebergs landsbygder, se karta.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER FÖR ARSENIKFÖREKOMSTER I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL ARSENIKUTREDNINGEN

Fyllnadsmassor. Det finns även risk att massor från riskområden har flyttats och använts som fyllnads-massor eller andra ändamål, vilket innebär att det kan finnas halter av arsenik i fyllnads-massor även i andra områden i kommunen.

Fotnoter:

14) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

15) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

16) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

17) Lekeberg kommun 2022h

18) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 4

KLIMATRISKER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Klimatförändringar Lekebergs landsbygder

Snabbare förändringar. Klimatet har varierat naturligt i alla tider, men genom framför allt utsläpp av växthusgaser sker nu en snabb förändring av klimatet, där luften värms upp, världshaven blir varmare och isarna smälter. Detta får stora konsekvenser för ekosystem och för människors livsmiljö, hälsa och säkerhet. Dagens samhälle är anpassat till ett visst klimat, vilket gör att klimatförändringarna ändrar förutsättningarna och ger utmaningar både när det gäller att minska vår klimatpåverkan och att anpassa oss till de effekter och risker som klimatförändringarna medför i form av ökade risker för översvämningar, värmeböljor med mera. För att bedöma utvecklingen av klimatet i framtiden används olika klimatscenarier. Vanligtvis används klimatmodellerna RCP 4.5 och RCP 8.5.

Ansvar för klimatanpassning. Många aktörer har en roll i klimatanpassningsarbetet, till exempel kommunen, staten, länsstyrelsen, regionen, Trafikverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), fastighetsägare och andra privata aktörer. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Klimatförändringar i Lekeberg. I takt med klimatförändringarna kan vi i Lekeberg förvänta oss en ökad medeltemperatur på cirka fem grader till slutet av seklet, och en ökning av antalet dagar med värmebölja. Nederbörden förväntas fortsätta öka med så mycket som drygt 20 procent fram till slutet av seklet, framför allt på vintern och våren. Antalet dagar med kraftig nederbörd och skyfall, förväntas öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas till exempel skyfallen öka från cirka 18 dagar till 27 dagar i medel fram till slutet av seklet. Vintrarna blir blötare med mer regn än snö, och somrarna torrare, vilket påverkar flödena i vattendragen. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

Höga temperaturer Lekebergs landsbygder

Torka. Långa perioder av höga temperaturer kommer bli vanligare och maxtemperaturerna blir tydligt högre än idag. Ett varmare klimat ger olika effekter. Även om nederbörden ökar överlag, leder högre temperaturer samtidigt till ökad avdunstning och periodvis torka på sommaren, med låga grundvattennivåer på vissa ställen. Detta ger problem för bland annat jord- och skogsbruk i form av bland annat osäkrare skördar, ökad risk för angrepp av skadeinsekter och försämrad djurhälsa.

Värmeböljor. En ökning av medeltemperaturen, ökar också risken för mer extrema värmeböljor, vilket kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet, särskilt under de perioder när värmen är hög under hela dygnet. Dricksvatten, dricksvattenkvaliteten och tillgången på dricksvatten påverkas också av långvarig torka. I Sverige är byggnader och infrastruktur främst anpassade för kallare förhållanden. Hälsoproblem vid värmeböljor blir ofta mer påtagliga i tätortsmiljöer än i glesbebyggda områden, då mängden hårdgjorda ytor är större och möjligheten till svalka i till exempel parker är mindre. Läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet - Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande (19). Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

VISA KARTA ÖVER G6 MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Fotnoter:

19) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Regn och skyfall Lekebergs landsbygder

Extrema regn. Utöver mer regn överlag, förväntas extrema regn att öka i framtiden och med detta risken för allvarliga översvämningar. När det regnar mycket kraftigt, hinner inte marken och dagvatten-systemen absorbera vattnet tillräckligt snabbt och vattnet svämmas istället över markytan. När den byggda miljön översvämmas får det konsekvenser för samhället, genom att människors liv och hälsa hotas, bebyggelse eller infrastruktur skadas, föroreningar sprids, och naturmiljö och kulturarv skadas, och så vidare.

Förebygga. Risken för att byggnader och vägar svämmas över vid kraftig nederbörd, är generellt sett störst i lågpunkter där vatten kan ta sig ytledes in i byggnader. En allvarlig konsekvens av skyfall är när gator och vägar svämmas över så att de inte längre är farbara, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. För att förebygga skador vid skyfall behöver dagvatten fördröjas i högre utsträckning och mer systematiskt än idag, se avsnitt *Vatten- och avloppshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Kommunen har ett särskilt ansvar för att ny bebyggelse inte tillkommer på mark som inte är lämplig för ändamålet, till exempel om det finns risk för översvämning vid skyfall. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningssrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämning från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämning* (20).

Risk för översvämning vid långvariga regn och kraftiga skyfall, finns i hela kommunen. På Lekebergs landsbygder finns de största översvämningssriskerna i utdikade jordbruksmarker, framför allt öster om Hidingebro och sydost om Mullhyttan. Bebyggelsen är överlag väl anpassad till riskområdena, men risken för översvämning av vägar vid kraftiga skyfall kan ge problem med framkomligheten, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN

Fotnoter:

20) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Höga flöden Lekebergs landsbygder

Svartån är kommunens största vattendrag och merparten av Lekeberg ligger inom Svartåns avrinningsområde. I och med att Svartåns flöden förväntas bli allt högre i framtiden är det sannolikt att översvämningsproblematiken kan komma att öka. Åsystemet är reglerat på ett flertal ställen med över 90 dammar registrerade i avrinningsområdet uppströms, vilka kan påverka flödena. Förutom påverkan av reglering så påverkas flödena i Svartån även av omkringliggande markavvattning, vilket längs delar av Svartån omfattar stora markarealer. Markavvattningsföretagen har vanligtvis anlagts för att avvattna jordbruksmark och förbättra förutsättningarna för odling, men innebär också att avrinnande vatten når Svartån snabbare.

Riskområden. Risken för översvämningsrisker av vägar och bebyggelse är generellt sett mindre till följd av höga flöden än vid skyfall, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*. Som stöd för bedömning av riskområden har en översiktlig klimatanalys tagits fram och riskområden avgränsats. I dessa ingår översvämningsrisker till följd av både skyfall och höga flöden, läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har ett utredningsområde med risk för översvämningsrisk från skyfall och höga flöden, pekats ut som *Bedömningszon översvämningsrisk* (21).

Risk för översvämningsrisker på grund av höga flöden kan finnas längs med alla vattendrag. På Lekebergs landsbygder finns de största översvämningsriskerna i utdikade jordbruksmarker, framför allt öster om Hidingebro och sydost om Mullhyttan. Bebyggelsen är överlag väl anpassad till riskområdena, se kartan. Observera att kartering av höga flöden endast finns för Svartån, Garphyttån och Täljeån.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON ÖVERSVÄMNING I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

[GÅ TILL SIDA MED LÄNK TILL KLIMATANALYSEN](#)

Fotnoter:

21) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

Erosion, ras och skred Lekebergs landsbygder

Naturliga processer. Ras och skred sker naturligt i känsligare områden, men det är många gånger människans påverkan vid exploatering och förändrad markanvändning som initierar ras och skred. Även erosion förekommer naturligt längs med vattendrag, sjöar och hav, men kan öka vid kraftiga regn särskilt i brantare terräng med lättroderade jordarter. Eftersom människans ingrepp i naturen också påverkar markens stabilitet är det viktigt att ha kunskap om vilka områden som är känsliga och vilka förutsättningarna är, särskilt när bebyggda områden där många kan bli påverkade. Riskerna bör därför uppmärksammas i den fortsatta planeringen, läs mer i avsnitt *Klimatförändringar* i kapitel *Klimatrisker*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

I översiktsplanen har tre slags utredningsområden relaterade till risk för erosion, ras och skred pekats ut: *Bedömningszon ras och skred*, *Bedömningszon erosion* och *Bedömningszon påverkan erosion eller ras* (22).

Lekebergs landsbygder berörs av bedömningszonerna framför allt längs med Svartån, Garphyttån och sjöarna, i Kilsbergen och vid drumlinerna i östra delarna av Lekeberg, se kartan.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZONER RELATERADE TILL EROSION, RAS OCH SKRED I LEKEBERGS LANDSBYGDER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

22) enligt plan- och bygglagen kap 2 §§ 3–5 och kap 3 § 5

TEKNISKA OLYCKSRISKER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Plötsliga olyckor med stor påverkan. I samhället förekommer transporter och verksamheter där olyckor kan uppstå som påverkar omgivande människor och miljö. Med tekniska olyckor avses oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering. Ett sätt att minska dessa risker är att i den fysiska planeringen lokalisera och utforma byggnader och markanvändning med hänsyn till de risker som finns, vilket både plan- och bygglagen och miljöbalken ställer krav på. Exempel på tekniska olycksrisker som kan hanteras i översiktsplaneringen är farlig verksamhet, transportleder för farligt gods, drivmedelsstationer och gasledningar. I Lekeberg är det framför allt transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer som utgör tekniska olycksrisker.

Transport av farligt gods Lekebergs landsbygder

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för varor och ämnen som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre hot som stöld eller skadegörelse, till exempel bensin, gasol, svavelsyra eller radioaktiva ämnen. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för fordon som transporterar farligt gods, men farligt gods får även transporteras på vägar som inte utgör rekommenderade transportleder.

Riskhanteringsområde. Avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att, för flertalet olyckor, begränsa de omedelbara konsekvenserna, ge tid till utrymning samt att förbättra möjligheterna för insatsstyrkor att hantera situationen. En riskbedömning bör alltid göras inom ett riskhanteringsavstånd på 150 meter från väg och järnväg där det transporteras farligt gods. Inom riskhanteringsområdet bör en riskbedömning alltid genomföras för att reda ut hur förutsättningarna ser ut och om det krävs särskilda skyddsåtgärder. Till exempel kan topografin vara en avgörande faktor för hur stor risken för olycka är, se avsnitt *Tekniska olycksrisker* i kapitel *Miljörisker*. Ett bebyggelsefritt område på minst 30 meter från väg och järnväg bör alltid hållas, för att begränsa konsekvenser av en olycka och underlätta för räddningsinsatser att komma fram.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER

Farligt gods i Lekeberg. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. De största transportmängderna går på motorvägen genom kommunen som är en primärt rekommenderad transportled för farligt gods. Väg 204 är en sekundärt rekommenderad transportled för farligt gods.

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods* (23).

Rekommenderade leder för farligt gods som berör Lekebergs landsbygder är E18, väg 204 och Värmlandsbanan. Störst påverkan bedöms vara i Gropen-Kvistbro där en hel del befintlig bebyggelse ligger inom bedömningszonen, och där det också kan vara svårt att få till stånd nya bostäder eller annan känslig bebyggelse.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

23) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

Drivmedelsstationer Lekebergs landsbygder

Drivmedel. Med drivmedelsstation avses en tankplats för olika typer av drivmedel såsom bensen, diesel, etanol, truckdiesel, fordonsgas, vätgas och/eller laddning av el. Räddningstjänsten har tillsyn när det gäller riskfrågor och miljöenheter när det gäller miljöpåverkan.

Risker och avstånd. Kring en drivmedelsstation finns risk för brand, men också för utläckage och föroreningar på grund av exempelvis spill av drivmedel och oljor till mark och vattendrag. Det riktvärde för skyddsavstånd som rekommenderas är 100 meter, där 50 meter motiveras av riskhänsyn och det resterande skyddsavståndet av buller, lukt, ljusstörningar och luftföroreningar. Vid nyetablering bör ambitionen vara att hålla 100 meter från drivmedelsstationen till bostäder, daghem, skola, äldreboende, vårdcentral och samlingsplatser, medan andra användningar kan ligga närmare.

I översiktsplanen införs ett utredningsavstånd om 100 meter runt drivmedelsstationer såsom *Bedömningszon drivmedelsstation* (24).

Lekebergs landsbygder berörs av bedömningszonen på två ställen, dels i Lekhyttan, dels i Gropen, se kartan. Utöver det kan det finnas företag och jordbrukare som har egna cisterner.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON DRIVMEDELSSTATION ([Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet](#))

Fotnoter:

24) enligt plan- och bygglagen kap 2 § 6 och kap 3 § 4

SOCIALA RISKER LEKEBERGS LANDSBYGDER

Sociala risker en del av riskbilden. En social risk är sannolikheten för oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med ursprung i sociala förhållanden och som har negativa konsekvenser för det som bedöms vara skyddsvärt, till exempel stenkastning riktad mot polis och räddningstjänst eller anlagda bränder. För att få en helhetsbild över de risker som finns är det viktigt att också ta hänsyn till sociala riskfaktorer.

Allmänt intresse. Det är ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (25) att lokalisera och utforma bebyggelsen så att den ur social synpunkt främjar goda livsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla samhällsgrupper. Dessa frågor behandlas i kapitel *Människor och livsmiljö*. Planeringen ska också verka mot uppkomst och spridning av olyckor (26), vilket bland annat omfattar oönskade händelser till följd av så kallade sociala risker i samhället. Läs mer om riskfaktorer och sociala risker i kapitel *Sociala risker*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM SOCIALA RISKER

Fotnoter:

25) plan- och bygglagen kapitel 2 § 3

26) plan- och bygglagen kapitel 2 § 6

FÖRSVAR OCH BEREDSKAP LEKEBERGS LANDSBYGDER

Krisberedskap Lekebergs landsbygder

Krisberedskap handlar om förmågan att förebygga, motstå och hantera krissituationer, till exempel naturkatastrofer, och är en del av den civila beredskapen. Förmågan byggs upp genom bland annat att det skapas effektiva strukturer och samarbeten och genom utbildning och övning. Utgångspunkten är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapen. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Läs mer i avsnitt *Krisberedskap* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Civilt försvar Lekebergs landsbygder

Sveriges totalförsvar är all den samlade verksamheten som ska skydda och försvara landet, människors liv och hälsa, samhällets funktioner, demokratin och mänskliga rättigheter, där både det civila och det militära försvaret ingår. Totalförsvaret är sedan några år under snabb tillväxt för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade, och vara redo att ställa om samhället om det värsta skulle inträffa.

Civilt försvar handlar om hela samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig, och är också en del av den civila beredskapen, och ingår i totalförsvaret. Arbetet med civilt försvar syftar till att skydda och försvara civilbefolkningen och samhället, och bedrivs av myndigheter, kommuner och regioner, företag och föreningar. Det kan handla om transporter, att skydda människor, eller att se till att sjukvård och omsorg fungerar vid krigsfara och krig. Vid krigsfara och krig ska det civila försvaret också kunna stödja Försvarsmakten. Områden som påverkar den fysiska planeringen är till exempel skyddsobjekt, skyddsrum och skyddade utrymmen, storskalig utrymning och inkvartering och trygghetspunkter.

Riksintresse. Ett prioriterat intresse för civilförsvaret är att energiförsörjningen fungerar vid kriser och krig. Därför är transmissionsnätet för el sedan 2025 utpekat av MSB som riksintresse för totalförsvarets civila del. Genom östra delen av Lekeberg passerar två ledningsgator med transmissionsledningar i nordsydlig riktning. Ledningarna samt ett påverkansområde runt dessa, är av riksintresse för totalförsvarets civila del, enligt miljöbalken.

Totalförsvarets riksintresse som berör transmissionsnätet för el införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el*.

[VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR TRANSMISSIONSNÄT EL I LEKEBERGS LANDSBYGDER](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Läs mer i avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

Militärt försvar Lekebergs landsbygder

Det militära försvaret ska försvara Sverige mot väpnat angrepp, hävda Sveriges territoriella integritet och förebygga och hantera konflikter och krig. För att kunna bedriva sin verksamhet har Försvarsmakten olika anläggningar och installationer för att organisera, öva och utveckla försvarskapaciteten, både sådana som kan redovisas öppet och sådana som omfattas av sekretess. Riksintressen för totalförsvar är mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret, och som därför ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Totalförsvaret har en verksamhet av riksintresse i form av Villingsbergs skjutfält i norra delen av Lekeberg. Till riksintresset för Villingsberg hör tre delar som påverkar Lekeberg:

- Område av betydelse på land, det vill säga själva markområdet
- Påverkansområde för buller och annan risk

- Område med särskilt behov av hinderfrihet

Läs mer i avsnitt *Militärt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

Utöver detta finns också riksintressen eller områden av betydelse som omfattas av sekretess, och som inte kan redovisas öppet på karta. För att säkerställa att ingen skada sker på dessa intressen, är hela landets yta samrådsområde för bland annat alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse, där samråd ska ske med Försvarsmakten.

Det beslutade riksintressena för totalförsvar för Villingsberg med påverkansområden införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvar på land*, *Riksintresse buller och annan risk* och *Riksintresse totalförsvar hinderfrihet* (27). För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*. Riktlinje G6 gäller för hela kommunen.

Lekebergs landsbygder berörs av samtliga områden, se kartan.

VISA KARTA ÖVER TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA INTRESSEN I LEKEBERGS LANDSBYGDER ([Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet](#))

Fotnoter:

27) enligt miljöbalken kap 3 § 9 och plan- och bygglagen kap 3 § 4

Hållbarhets- bedömning

Hållbarhetsbedömningen undersöker påverkan på miljö, samhälle och ekonomi

Hållbarhetsbedömning för Lekeberg handlar om vilka konsekvenser planförslaget kan få för olika frågor som är viktiga för en hållbar utveckling av Lekeberg, jämfört med om planen inte antas.

Sammanfattning

Översiktsplanen redovisar kommunens övergripande syn på Lekebergs långsiktiga utveckling, och är kommunens samlade strategi för hur mark, vatten och bebyggelse ska användas, utvecklas och bevaras. Planen föreslår en utvecklingsstruktur för samordning av bebyggelse, kollektivtrafik, cykel och service, som ska förstärka ett hållbart resande och förbättra tillgången till arbete, service och utbildning i kommunen som helhet. Bebyggelseutvecklingen som föreslås är relativt begränsad och lokaliserad framför allt till tätorter och så kallade länkade orter, med möjlighet till enstaka tillskott i glesbygd. Vidare hanterar planen ett stort antal mark- och vattenanvändningsfrågor, med särskilt fokus på riskhantering, men också kulturmiljö, grönstruktur, vattenkvalitet och delaktighet i samhällsplaneringen. Ett annat fokus är att underlätta för efterföljande planering genom tydliga riktlinjer kopplade till utpekade områden i kartan. Planens innehåll beskrivs närmare under *Förutsättningar* i bedömningskapiteln *Ekologisk hållbarhet*, *Social hållbarhet* och *Ekonomisk hållbarhet*.

Hållbarhetsbedömningen. Alla översiktsplaner ska innehålla både en bred konsekvensbeskrivning enligt plan- och bygglagen kapitel 3 § 6a, och en strategisk miljöbedömning inklusive miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt miljöbalken kapitel 6 § 3, för de aspekter som kan medföra en *betydande* miljöpåverkan. Syftet är att ge en helhetssyn och tidigt integrera miljöaspekter och andra konsekvenser i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Lekeberg har valt att hantera konsekvensbeskrivningen och miljöbedömningen samlat i denna hållbarhetsbedömning. I hållbarhetsbedömningen bedöms konsekvenserna av planförslaget och av ett så kallat nollalternativ, vilket är det alternativ som uppstår om översiktsplanen inte antas. De aspekter som bedöms har avgränsats i samråd med länsstyrelsen (1) och bedömningarna görs utifrån den bedömningsmatris som redovisas i avsnitt *Metodik* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*. De ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som översiktsplanen kan medföra indelas enligt den hållbarhetsmodell som beskrivs i avsnitt *Avgränsningar* i samma kapitel. I hållbarhetsbedömningen beskrivs också bedömd påverkan på de nationella miljökvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen, och ett uppföljningsprogram föreslås för en systematisk uppföljning av planens miljöpåverkan i den fortsatta planeringen.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Konsekvenser. Den samlade bedömningen är att planförslaget medför *märkbara till medelstora positiva konsekvenser* på hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Det positiva utfallet hänger framför allt samman med förbättrade kunskapsunderlag kopplat till tydliga riktlinjer i översiktsplanen, framför allt vad gäller översvämning, buller, naturligt förekommande arsenik, kulturmiljö och grönstruktur, men också på planens samordnade strategier för ökad tillgänglighet till ett hållbart resande med större andel cykel och med kollektivtrafik för den längre delen av resan. För nollalternativet där översiktsplanen från 2014 fortsätter att gälla, tillsammans med de lagar, styrdokument och kunskapsunderlag som finns idag, är den samlade bedömningen att detta medför *små negativa konsekvenser* på hållbarheten, trots att de kunskapsunderlag som tagits fram i samband med arbetet med planförslaget även finns i nollalternativet. Detta beror framför allt på att översiktsplanen inte är i fas många av de förändrade förutsättningar, lagar och kunskaper som finns idag, och därmed inte ger det stöd för efterföljande planering som behövs för att anpassa markanvändningen till de ändrade förutsättningarna.

Översikt. I nedanstående tabeller sammanfattas planförslagets och nollalternativets bedömda konsekvenser för olika hållbarhetsaspekter. Dessa beskrivs närmare i efterföljande kapitel, och följs av en samlad bedömning. De aspekter som kan medföra betydande miljöeffekter och ingår i miljökonsekvensbeskrivningen markeras med ett kryss.

GÅ TILL TEXT OM SAMLAD BEDÖMNING

EKOLOGISK HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ	ingår i MKB
Förändrat klimat			
Mobilitet och transporter	+3	-2	X
Energiförsörjning och uppvärmning	+1	0	X
Byggnation och bebyggelsestruktur	+1	-1	X
Vatten			
Miljökvalitetsnormer för vatten	+2	-2	X
Dricksvattenresurser	+3	0	X
Naturmiljö och biologisk mångfald			
Naturvärden	+2	-2	
Skyddade naturområden	+1	+1	
Riksintresse för naturvård Latorpsplatån	+4	+2	X
SAMLAD BEDÖMNING			

GÅ TILL TEXT OM EKOLOGISK HÅLLBARHET

SOCIAL HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ	MKB
Klimatrisker och klimatanpassning			
Översvämningar och skyfall	+5	-3	X
Erosion, ras och skred	+3	0	X
Värmeböljor	+1	-1	X
Kulturmiljö, landskap och gestaltning			
Kulturmiljövärden	+4	-3	X
Landskapsvärden	+2	-2	X
Gestaltad livsmiljö	+3	+2	X
Rekreation och friluftsliv			
Bostadsnära grönområden	+3	+2	
Rörligt friluftsliv	+2	-1	
Människors hälsa och säkerhet			
Markradon	+1	+1	
Naturligt förekommande arsenik	+4	-3	X
Markföroreningar	+2	0	
Farligt gods och andra olycksrisker	+2	-2	
Buller, luftkvalitet och strålning	+3	-3	
Social trygghet och lika möjligheter			
Fungerande vardagsliv	+4	-3	
Trygghet, tillgänglighet och sammanhang	+1	-1	
Jämlika livsvillkor	+3	-2	
Delaktighet och inflytande	+2	-1	
SAMLAD BEDÖMNING			

GÅ TILL TEXT OM SOCIAL HÅLLBARHET

EKONOMISK HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ	MKB
Hushållning med mark och naturresurser			
Jordbruksmark	+4	-3	X
Avfall	+3	-2	
Andra naturresurser	0	0	
Samhällsekonomisk hushållning			
Skatteintäkter	-3	+3	
Kostnader för teknisk infrastruktur	+2	-4	
Kostnader för social infrastruktur	-1	+1	
Kostnader för risk- och klimatanpassning	-1	+1	
SAMLAD BEDÖMNING			

GÅ TILL TEXT OM EKONOMISK HÅLLBARHET

Fotnoter:

1) Samråd om avgränsningen hölls 26 med länsstyrelsen november 2024, och med övriga under ordinarie samråd, våren 2025.

Utgångspunkter hållbarhetsbedömning

Inledning

Översiktsplanen redovisar kommunens övergripande syn på Lekebergs långsiktiga utveckling, och är kommunens samlade strategi för hur mark, vatten och bebyggelse ska användas, utvecklas och bevaras. Den redovisar vilken markanvändning som är lämplig, hur olika riksintressen ska tillgodoses och hur bebyggelsen ska bevaras och utvecklas, genom att formulera strategier och riktlinjer för efterföljande planering. Översiktsplanen behandlar hela kommunens mark- och vattenområden, och är principiell och strategisk till sin natur. Planeringshorisonten är cirka 25 år framåt i tiden, med målår 2050 för genomförande, men för många frågor har ett mycket längre perspektiv.

Konsekvensbeskrivning. Enligt plan- och bygglagen kapitel 3 § 6a ska översiktsplanens väsentliga konsekvenser redovisas i översiktsplanen. I Lekebergs översiktsplan görs detta i form av en samlad hållbarhetsbedömning där de ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som översiktsplanen kan medföra, beskrivs, bedöms och vägs samman. Syftet med hållbarhetsbedömningen är att bidra till helhetssyn och kvalitetssäkring av översiktsplanen när den tas fram. Genom att analysera de konsekvenser planförslaget kan få på olika områden, integrerat och samordnat med planarbetet, kan planförslaget vid behov modifieras för att avstyra risken för negativa konsekvenser på en hållbar utveckling av livsmiljön. Hållbarhetsbedömningen är en aktiv del av översiktsplanen, och ingår i samrådet om planförslaget.

Miljöbedömning. Hållbarhetsbedömningen innehåller även en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalkens krav. Enligt miljöbalken kapitel 6 § 3 ska en strategisk miljöbedömning göras för alla kommunala planer som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Syftet är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Alla översiktsplaner, även Lekebergs, kan antas medföra betydande miljöpåverkan och en strategisk miljöbedömning ska därför göras. Miljökonsekvensbeskrivning avgränsning ska samrådas med "kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet". Sam-

råd om avgränsningen hölls med länsstyrelsen 26 november 2024, och med övriga under ordinarie samråd under våren 2025.

Samlad hållbarhetsbedömning. Lekeberg har valt att hantera konsekvensbeskrivningen och miljöbedömningen samlat i denna hållbarhetsbedömning. För samtliga aspekter i avgränsningstabellen nedan bedöms de samlade effekterna av planförslaget och nollalternativet, och en samlad bedömning görs av konsekvenserna för en hållbar utveckling. Vilka de aspekter är, vars effekter bedöms kunna medföra en betydande miljöpåverkan och därmed ingår i miljökonsekvensbeskrivningen, kan avläsas i avgränsningstabellen nedan.

Avgränsningar

Geografisk och tidsmässig avgränsning

Hela Lekeberg 2050. Översiktsplanen omfattar hela kommunens yta och har målar 2050. Detsamma gäller också hållbarhetsbedömningen. För vissa miljöaspekter, till exempel vatten och klimatpåverkan, kan påverkan sträcka sig utanför kommunens gränser, eller bortom planens målar.

Generell nivå. Hållbarhetsbedömningens omfattning och detaljnivå anpassas till den översiktsplanens innehåll och detaljeringsgrad, och var i beslutsprocessen planen befinner sig (1). Eftersom översiktsplanen är principiell och strategisk till sin natur, har en låg detaljeringsgrad och utgör ett relativt tidigt planeringsstadium, avspeglas detta i hållbarhetsbedömningen som på samma sätt beskriver befintliga miljöförhållanden, miljöeffekter och miljökonsekvenser på en generell nivå.

Fotnoter:

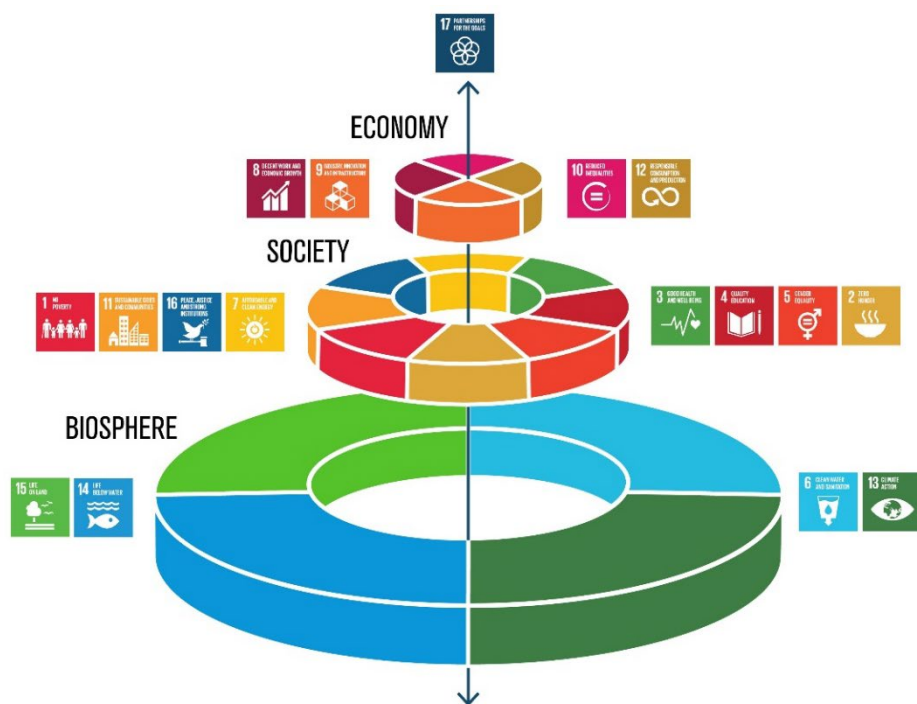
1) miljöbalken kapitel 6 § 12

Avgränsning i sak

Hållbarhetsmodell. Avgränsningen av hållbarhetsaspekter är indelad i tre hållbarhetsdimensioner, vilka representerar de globala målen för hållbar utveckling, enligt den modell som Stockholm Resilience Center har utarbetat (2), och som illustreras i figuren nedan. Den skiljer sig något i förhållande till den oftast använda indelningen mellan hållbarhetsdimensionerna, genom att den utgår från de olika aspekternas funktion för global hållbarhet. Det innebär till exempel att klimatanpassning, kulturmiljö och hälsorisker ingår i den sociala hållbarhetsdimensionen, det vill säga den samhälleliga sfären, och inte i den ekologiska hållbarhetsdimensionen, där allt som heter något med "miljö" brukar hamna. Där hamnar istället de funktioner som är grundläggande för alla livsformer på jorden.

Identifiering av hållbarhetsaspekter. Hur konsekvenserna av översiktsplanen ska redovisas i hållbarhetsbedömningen beskrivs inte i plan- och bygglagen, utan här är kommunen fri att beskriva det man anser vara relevant. Innehållet i en miljökonsekvensbeskrivning i den strategiska miljöbedömningen däremot, styrs av miljöbalken, och de avgränsningar som görs ska samrådask med bland annat länsstyrelsen.

Betydande miljöeffekter. Till skillnad från hållbarhetsbedömningen som ska beskriva olika slags miljöpåverkan som översiktsplanen kan medföra, ska miljökonsekvensbeskrivningen begränsas till de betydande miljöeffekter som genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra (3). Boverket anger vidare att miljökonsekvensbeskrivningen bör begränsas till de miljökonsekvenser som verkligen

Graphics by Berker Consultants

Hållbarhetsmodell, utarbetad av Rockström och Sukhdev på Stockholm Resilience Centre, som illustrerar biosfärens grundläggande funktion för global hållbarhet. De globala målen för hållbar utveckling är integrerade i modellen.

kan antas ge en betydande miljöpåverkan för att miljökonsekvensbeskrivningen inte ska bli onödigt omfattande så (4).

Avgränsningstabell. Föreslagen avgränsningen av de hållbarhetsaspekter som konsekvensbedöms redovisas i nedanstående avgränsningstabell. I avgränsningstabellens vänsterspalt listas de hållbarhetsaspekter som ingår i hållbarhetsbedömningen, medan de aspekter som skulle kunna innebära en betydande miljöpåverkan och som ingår i miljökonsekvensbeskrivningen, listas med avvikande färg i tabellens högerspalt.

Ekologisk hållbarhet Påverkan på biosfären, det vill säga på de ekologiska livsvillkoren för människor, djur och växter	
Hållbarhetsbedömning Avgränsning av de aspekter som konsekvensbedöms i planförslagets hållbarhetsbedömning:	Miljökonsekvensbeskrivning Avgränsning av de aspekter som kan få betydande miljöeffekter av planförslaget:
Förändrat klimat - Mobilitet och transporter - Energiförsörjning och uppvärmning - Byggnation och bebyggelsestruktur	Påverkan på förändrat klimat bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Vatten - Miljökvalitetsnormer för vatten - Dricksvattenresurser	Påverkan på vatten bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Naturmiljö och biologisk mångfald - Naturvärden - Skyddade naturområden - Riksintressen för naturvård Latorpsplatån	Påverkan på riksintresse för naturvård bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.

Social hållbarhet

Påverkan på samhället, dvs på människors hälsa och välmående, och på sociala och kulturella behov

Hållbarhetsbedömning Avgränsning av de aspekter som konsekvensbedöms i planförslagets hållbarhetsbedömning:	Miljökonsekvensbeskrivning Avgränsning av de aspekter som kan få betydande miljöeffekter av planförslaget:
Klimatrisker och klimatanpassning - Översvämningar och skyfall - Ras och skred - Värmeböljor	Påverkan på klimatrisker och klimatanpassning bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Kulturmiljö, landskap och gestaltning - Kulturmiljövärden - Landskapsvärden - Gestaltad livsmiljö	Påverkan på kulturmiljö, landskap och gestaltning bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Rekreation och friluftsliv - Bostadsnära grönområden - Rörligt friluftsliv	Bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan.
Människors hälsa och säkerhet - Markradon - Naturligt förekommande arsenik - Markföroreningar - Farligt gods och andra olyckor - Buller, luftkvalitet och strålning	Påverkan på naturligt förekommande arsenik bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Social trygghet och lika möjligheter - Fungerande vardagsliv - Trygghet, tillgänglighet och sammanhang - Jämlika livsvillkor - Delaktighet och inflytande	Bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan.

Ekonomisk hållbarhet

Påverkan på resurshushållning och ekonomiska förhållanden för enskilda och för samhället som helhet

Hållbarhetsbedömning Avgränsning av de aspekter som konsekvensbedöms i planförslagets hållbarhetsbedömning:	Miljökonsekvensbeskrivning Avgränsning av de aspekter som kan få betydande miljöeffekter av planförslaget:
Hushållning med mark och naturresurser - Jordbruksmark - Andra naturresurser	Påverkan på jordbruksmark bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan.
Samhällsekonomisk hushållning - Hushållning med mark och resurser - Samhällsekonomisk hushållning	Bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan.

Fotnoter:

2) Stockholm Resilience Center 2024a

3) miljöbalken kapitel 6 § 11 p 4

4) Boverket 2024a

Alternativredovisning

Studerade alternativ. I hållbarhetsbedömningen bedöms konsekvenserna av *planförslaget*, och av ett så kallat *nollalternativ*, vilket är det alternativ som uppstår om översiktsplanen inte antas. I båda alternativen görs bedömningen mot ett framskrivet nuläge, det vill säga den utveckling som ligger i linje med den nya översiktsplanen enligt planförslaget, eller med den nu gällande översiktsplanen enligt nollalternativet. I detta framskrivna nuläge ingår i båda alternativen, de kunskaper och krav som finns idag, i form av olika kunskapsunderlag, även sådana som tagits fram i samband med översiktsplanarbetet, och alla de styrdokument och lagar som gäller idag.

Nollalternativ och planeringsstrategi. Att den nu gällande översiktsplanen från 2014 fortsätter att gälla i nollalternativet om den nya planförslaget inte antas, är en sanning med modifikation. Översiktsplanens aktualitet provas under varje mandatperiod i form av en planeringsstrategi, som beslutas av kommunfullmäktige. De delar av översiktsplanen som bedömts som inaktuella i planeringsstrategin, upphör att gälla med det beslutet, och måste därmed provas från fall till fall. I Lekeberg tog kommunfullmäktige beslut om planeringsstrategin 2024-04-29. I beslutet konstaterades att Lekebergs kommuns översiktsplan (1) bedöms vara aktuell i förhållande till kraven i plan- och bygglagen, med undantag för nedanstående frågor:

- Klimatrelaterade risker och klimatpåverkan
- Förbud mot att försämra vattenmiljön
- Miljökvalitetsnormer
- Översvämning, skyfall och dagvatten
- Miljöfarlig verksamhet
- Transporter med farligt gods
- Buller och vibrationer
- Naturligt förekommande arsenik
- Mellankommunal samordning
- Ekologiskt särskilt känsliga områden
- Jord- och skogsbruksområden
- Kulturmiljövärden
- Befolkningsutveckling

Fotnoter:

1) Här ingår den kommunövergripande översiktsplan från 2014, en fördjupning för Lanna från 2012, ett tematiskt tillägg för vindkraft från 2012, samt ett tematiskt tillägg för landsbygdsutveckling i strandnära läge från 2016

Metodik

En översiktsplans konsekvenser uppstår i första hand genom att översiktsplanens strategier och riktlinjer ger avtryck i efterföljande planering och byggande, framför allt vid framtagande av detaljplaner, prövning av bygglov, marklov och förhandsbesked och efterföljande byggnation och/eller andra markåtgärder. Planens konsekvenser beror därför på tydligheten i de riktlinjer som anges för kommande planering och eventuell brist eller frånvaro av riktlinjer. För att ge tillräcklig vägledning måste planens övergripande inriktning och förslag på rumslig utveckling genom plankartor och riktlinjer, vara tydliga och samstämmiga, och eventuella målkonflikter hanteras i översiktsplanen.

Begrepp. För att beskriva planförslagets konsekvenser och betydande miljöeffekter används följande begrepp:

- *Påverkan* är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planens genomförande medför, som till exempel att biltrafiken ökar, eller att ett nytt bostadsområde tar en viss markareal i anspråk.

- *Effekt* är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel mer omgivningsbuller eller förlust av jordbruksmark.
- *Konsekvens* är den verkan på miljön som de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa eller tillgång till livsmedel.

Bedömningsmatris. De bedömningsgrunder som används för att bedöma om konsekvenserna av alternativet bidrar till eller motverkar en hållbar utveckling, är *dels* i vilken grad översiktsplanen kan påverka sakområdets värde, *dels* den faktiska effektens bedömda storlek, enligt nedanstående matris. Grad av påverkan handlar om översiktsplanens räckvidd att styra i olika frågor, som är större om till exempel lokalisering är avgörande för konsekvenserna, eller mindre om frågan inte kan styras med stöd av plan- och bygglagen. Översiktsplanen har som styrinstrument stor inverkan på samhällsutvecklingen, men det finns också mycket annat som påverkar kommunens utveckling i högre grad än översiktsplanen, till exempel konjunktursvängningar, teknikutveckling eller ny lagstiftning.

Grad av påverkan på sakområdet Samlad storlek på effekter	Låg grad av påverkan	Måttlig grad av påverkan	Hög grad av påverkan
Mycket stora positiva effekter	+ 3 Medelstora positiva konsekvenser	+ 4 Relativt stora positiva konsekvenser	+ 5 Mycket stora positiva konsekvenser
Stora positiva effekter	+ 2 Märkbara positiva konsekvenser	+ 3 Medelstora positiva konsekvenser	+ 4 Relativt stora positiva konsekvenser
Små positiva effekter	+ 1 Små positiva konsekvenser	+ 2 Märkbara positiva konsekvenser	+ 3 Medelsstora positiva konsekvenser
Inga eller obetydliga effekter	0 Inga eller obetydliga konsekvenser	0 Inga eller obetydliga konsekvenser	0 Inga eller obetydliga konsekvenser
Små negativa effekter	+ 1 Små negativa konsekvenser	+ 2 Märkbara negativa konsekvenser	+ 3 Medelsstora negativa konsekvenser
Stora negativa effekter	+ 2 Märkbara negativa konsekvenser	+ 3 Medelsstora negativa konsekvenser	+ 4 Relativt stora negativa konsekvenser
Mycket stora negativa effekter	+ 3 Medelsstora negativa konsekvenser	+ 4 Relativt stora negativa konsekvenser	+ 5 Mycket stora negativa konsekvenser

Matris för att bedöma konsekvenserna av en viss påverkan. Matrisen väger samman alternativens grad av påverkan på sakområdet, med storleken på den positiva eller negativa effekten som alternativen medför.

Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet handlar om att skydda och bevara naturmiljöer och ekosystem för att säkerställa planetens långsiktiga hälsa. Det innebär att människornas negativa påverkan på miljön behöver minska, hotade arter och deras livsmiljöer skyddas, och användning av förnybara resurser och energikällor öka. De delar som behandlas här är planens påverkan på klimat, på vatten och på naturmiljö och biologisk mångfald.

Ekologisk hållbarhet

Påverkan på biosfären, dvs på de ekologiska livsvillkoren för människor, djur och växter.

Förändrat klimat

Utsläpp av växthusgaser till atmosfären ger upphov till negativ klimatpåverkan som påverkar hela planeten. All ny bebyggelse och ökade trafikmängder medför utsläpp av växthusgaser som påverkar klimatet. Hur vi bygger, hur vi reser och hur vi använder energi är faktorer som påverkar utsläpp av växthusgaser och klimatet. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar förändringar av klimatet.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Plan- och bygglagen (1). Enligt 2 kap. 6 § plan- och bygglagen ska behovet av bland annat goda klimat- och hygienförhållanden beaktas vid utformning och lokalisering av bebyggelse vid planläggning, bygglov och andra åtgärder.

Klimatlagen (2) trädde i kraft i svensk lag 1 januari 2018 och ingår i det klimatpolitiska ramverket. Den binder regeringen vid att bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet, bidrar till att skydda ekosystemen samt nutida och framtida generationer mot skadliga effekter av klimatförändring, och vilar på vetenskaplig grund. Det klimatpolitiska arbetet ska utgå från det långsiktiga, tidsatta utsläppsmål som riksdagen har fastställt.

Sveriges klimatmål (3) ingår också i det klimatpolitiska ramverket. Sveriges övergripande klimatmål är att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast år 2045, och att därefter ha negativa nettoutsläpp. Att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser betyder i det här fallet att utsläppen av växthusgaser från verksamheter i Sverige ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. För transporterna gäller det nationella etappmålet att minska utsläppen med minst 70 procent till 2030 jämfört med 2010.

Globala målen (4), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Klimat berörs framför allt av målet *Bekämpa klimatförändringarna* som anger att omedelbara åtgärder ska vidtas för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser. Delmål två anger att åtgärder mot klimatförändringar ska integreras i politik och planering.

Sveriges miljömål (5) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Klimat berörs framför allt av miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* som handlar om att begränsa utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser i atmosfären, vilka gör att det globala klimatet blir varmare. Ett etappmål är att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp.

Örebro läns energi- och klimatprogram (6) tas fram av länsstyrelsen och regionen tillsammans. Det nuvarande gäller 2021–2025, och ett nytt håller på att tas fram. De tre övergripande målen för energi- och klimatarbetet ska leda till ett klimatneutralt och resurseffektivt län utan nettoutsläpp av växthusgaser år 2045, i enlighet med det nationella målet. De övergripande målen är att:

- minska utsläppen av växthusgaser i Örebro län så att de år 2030 är 60 procent lägre än 2005 års nivåer
- öka andelen förnybar energi så att energianvändningen i Örebro län år 2030 består av minst 80 procent förnybar energi

- öka energieffektiviseringen så att energianvändningen i Örebro län år 2030 är 50 procent effektivare jämfört med 2005.

För att uppnå energi- och klimatprogrammets vision och långsiktiga mål har fem insatsområden identifierats:

- Fossilfria resor och transporter
- Robust och förnybart energisystem
- Klimatneutrala och energieffektiva företag
- Effektiv och klimatneutral bebyggelse
- Klimatneutral produktion och konsumtion

Hållbarhetsprogram Lekeberg (7) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att klimatpåverkan är utpekad som Lekebergs mest betydande miljöaspekt. Fokus för tema *Klimat och energi* är att arbeta i riktning mot att bli en klimatneutral och fossilbränslefri kommun som är anpassad till ett klimat i förändring, med följande prioriteringar avseende klimatpåverkan:

- Lekebergs kommun ska minska sin påverkan på klimatet genom minskade utsläpp av växthusgaser
- Energieffektivisering, klimatutsläpp och miljöcertifiering är viktiga aspekter när Lekebergs kommun bygger och renoverar sina fastigheter
- Lekebergs kommun skapa förutsättningar för hållbara resor i hela kommunen, genom effektiviserad kollektivtrafik, bra länkar för att byta transportmedel i kollektivtrafikstråken, och snabba cykelleder
- Lekebergs kommun arbetar för att utvidga laddinfrastrukturen och förbättra den nuvarande

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) SFS 2017:720

3) Regeringskansliet 2024b

4) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

5) Proposition 2009/10:155

6) Länsstyrelsen Örebro län 2021c

7) Lekebergs kommun 2022c

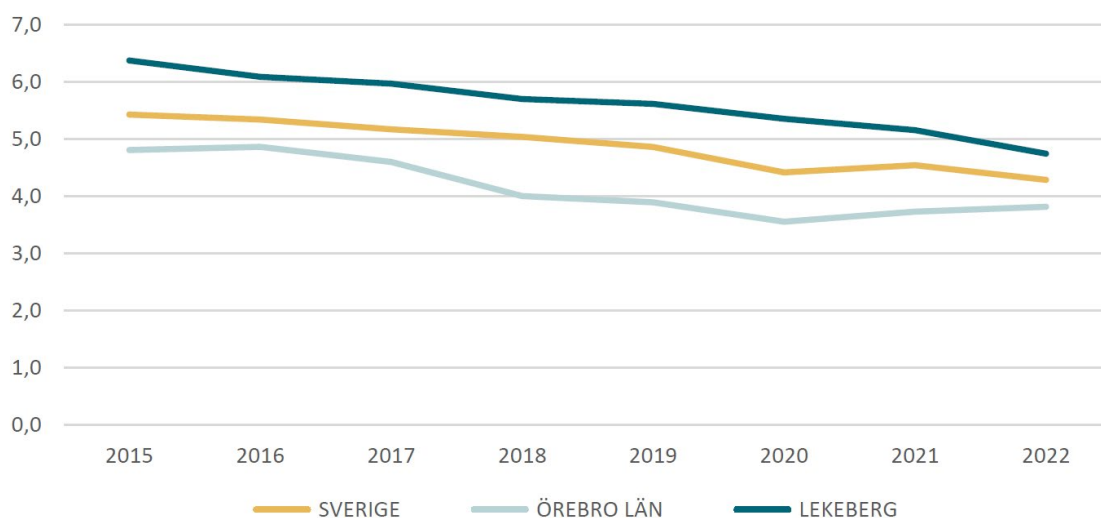

Diagram över förändring 2015–2022 av årligt växthusgasutsläpp per invånare i Lekeberg, Örebro län och Sverige, mätt i ton koldioxidekvivalenter per år. Källa: SMHI 2025a.

Förutsättningar och nuläge

SAMLADE UTSLÄPP AV VÄXTHUSGASER

Utsläpp av växthusgaser. År 2022 släppte Lekeberg ut cirka 41 500 ton koldioxidekvivalenter växthusgaser, vilket motsvarar cirka 4,7 ton per invånare. Siffran är hög jämfört med länsgenomsnittet på 3,8 och riksgenomsnittet 4,3 ton per invånare (8), och hänger samman med en hög andel genomgående transporter på E18, samt omfattande jordbruk. Utsläppen av växthusgaser minskar varje år, och låg 2015 på 6,4 ton per invånare och år, jämfört med dagens 4,7 ton, se diagrammet ovan.

Transporter och jordbruk dominerar. De två sektorerna som dominerar växthusgasutsläppen i Lekeberg är *Transporter* respektive *Jordbruk*, vilka står för cirka 43 procent vardera av de totala utsläppen inom kommunen, och som motsvarar ungefär 18 000 ton koldioxidekvivalenter vardera. Enligt en översiktlig beräkning (9) utgör de resor som Lekebergsborna gör cirka tio procent av växthusgasutsläppen från transporter. Övriga transporter bedöms vara genomgående trafik främst på E18. *Industri, El och fjärrvärme* och *Avfall* har påtagligt små andelar av de totala utsläppen inom kommunen, medan övriga sektorer ligger på ungefär samma andelar som regionen och riket. Sett över tid minskar utsläppen av växthusgaser med cirka 4,5 procent per år, vilket är högre än riksgenomsnittet på 3,4 procent per år (10).

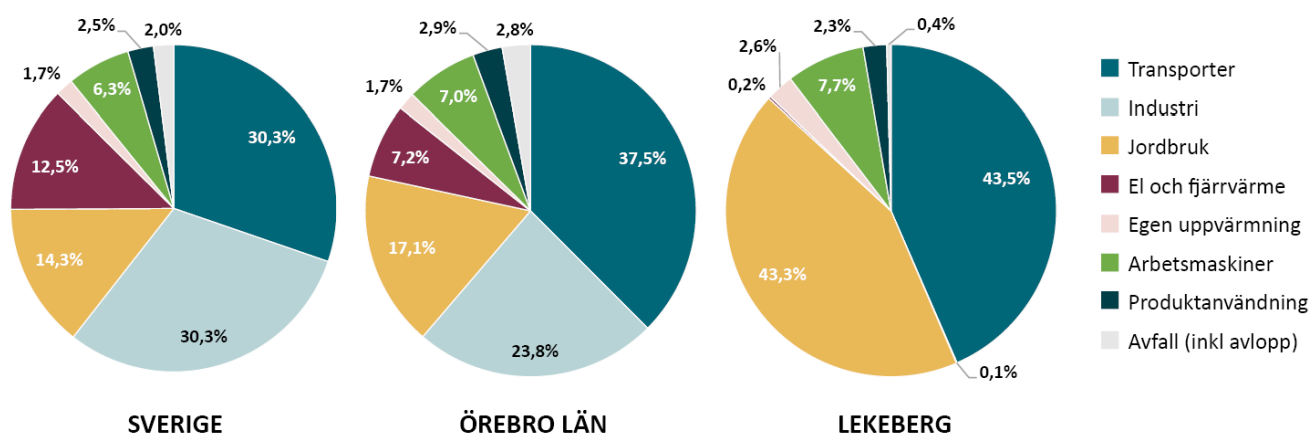

Diagram över växthusgasutsläpp från olika sektorer (utom utrikes transporter) i Sverige, Örebro län, respektive Lekeberg i procentandel av totalt utsläpp av växthusgaser, år 2022. Källa: SMHI 2025a.

I nedanstående avsnitt behandlas tre områden där översiktsplanen bedöms kunna ha en påverkan på utsläppen av växthusgaser: mobilitet och transporter, energiförsörjning och uppvärmning, samt byggnation och bebyggelsestruktur.

Fotnoter:

8) avser 2022, SMHI 2025a

9) enligt resvaneundersökningen 2023 gör invånarna i Lekeberg i genomsnitt 1,9 resor per dag med genomsnittslängd ca 5 km, Region Örebro län 2023a

10) avser 2022, Aktuell hållbarhet 2025a

MOBILITET OCH TRANSPORTER

Transportsektorn i Sverige svarar för utsläpp av växthusgaser på cirka 13,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter eller 1,3 ton per invånare, vilket utgör nästan en tredjedel av de totala utsläppen (11), se diagram ovan.

Transportinfrastruktur i Lekeberg. E18 mellan Örebro och Karlstad går i öst-västlig riktning genom norra delen av kommunen, och länsväg 204 mellan Svartå och motorvägsavfarten i Vintrosa förbinder alla kommunens tätorter med motorvägen mot Örebro, där merparten av den arbetsföra befolkningen arbetar. Utpendlingen är stor med cirka 62 procent utpendlare, varav över två tredjedelar till Örebro kommun. Inpendlingen står för 36 procent av arbetstillfällena i Lekeberg, varav över hälften från Örebro, se avsnitt *Pendling och resvanor* i kapitel *Resor och transporter*. Kollektivtrafiken mellan centralorten Fjugesta och Örebro är god med en relativt tät expressbusstrafik. Regionalbussförbindelse finns mellan Örebro och kommunens andra största tätort Lanna, samt mellan Fjugesta och kommunens tredje största tätort Mullhyttan. Expressbuss går också på E18 mellan Karlstad och Örebro och två stopp i eller nära kommunen. Möjligheten att cykla är relativt begränsad i Lekeberg, dels på grund av avsaknad av cykelbanor på landsbygden där cirka hälften av invånarna bor, dels på grund av brister i cykelvägnätet i tätorterna. En ny cykelplan har antagits 2025 med avsikten att intensifiera utbyggnad av cykelvägnätet.

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

Utsläpp från transporter genom kommunen. I absoluta tal står koldioxidutsläppen från transporter genom Lekeberg på cirka 18 000 ton koldioxidekvivalenter per år, vilket motsvarar cirka 2,1 ton per invånare (12), jämfört med 1,4 i länet och 1,3 i Sverige som helhet. Personbilar står för drygt 64 procent av utsläppen från transporter i Lekeberg, tunga lastbilar för 23 procent och lätta lastbilar för 10 procent (13). De högre utsläppen från transporter i Lekeberg hänger framför allt samman med genomgående trafik på E18 genom kommunen.

Utsläpp från invånarnas resor. Tittar man på de personbilsresor som Lekebergsborna gör, är utsläppen från dessa drygt 3 700 ton koldioxidekvivalenter per år, vilket motsvarar endast cirka nio procent av de totala utsläppen från transporterna i kommunen (14). Lekebergsbornas bussresor släpper ut cirka 29 ton koldioxidekvivalenter per år, vilket motsvarar 0,5 procent av totalen. Till detta kommer utsläpp från invånarnas resor med tunga och lätta lastbilar, vilka tillsammans står för 4,4 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Lekeberg (15).

Hållbar mobilitet. Genom en övergång till en mer hållbar mobilitet kan den andel av de växtgasutsläpp som Lekebergsbornas och inpendlars resor med personbil står för, minska. Enligt nationella emissionsdatabasen bedöms dock utsläppen av växthusgaser från personbilar generellt minska med 90 procent 2022–2045 (16), samtidigt som transportarbetet ökar med drygt 25 procent. Detta innebär att påverkan på klimatet från varje bil minskar kraftigt, samtidigt som antalet bilar blir fler. Ur klimatsynpunkt kan därför övergång till större andel kollektivtrafik ha mindre betydelse i framtiden, medan andra faktorer kan få en betydande positiv påverkan av minskad andel bilresor, såsom utsläpp av partiklar, föroreningar från bil- och batteritillverkning, ökad tillgänglighet för personer utan bil, trafik-säkerhet och störningar från biltrafik och trängsel framför allt i tätbebyggda miljöer.

Fotnoter:

11) avser 2022, SMHI 2025a

12) avser 2022

13) avser 2022, SMHI 2025a

14) avser 2022. 9,6 %, baserat på resvaneundersökning för Örebro län där antal resor per invånare ligger på i medel 1,9, och medianen för reslängd 5–6 km exklusive semesterresor

15) avser 2022. 4,4 % räknat på andel utsläpp 64,4 från personbilar, 0,5 från bussar, 23,5 från tunga lastbilar och 10,3 från lätta lastbilar, SMHI 2025a

16) från 0,13 koldioxidekvivalenter år 2022 till 0,012 år 2045. Källa SMHI 2025a

ENERGIFÖRSÖRJNING OCH UPPVÄRMNING

Energibalans. I Lekeberg produceras cirka 205 gigawattimmar el och drygt 18 gigawattimmar fjärrvärme per år (17), vilket är något mer än den energi som används. Av den elproduktion som sker i kommunen utgörs 98 procent av vindkraft och den övriga av vattenkraft och solenergi. Den sammanlagda energi-

användningen (slutanvändning) är cirka 195 gigawattimmar per år, varav transporter står för 46 procent och uppvärmning av småhus för 30 procent (18).

Klimatpåverkan. Utsläpp från el och uppvärmning står för 1 170 ton koldioxidekvivalenter per år, eller 0,13 ton per invånare, att jämföra med de 13,7 miljoner ton som transporter i Lekeberg släpper ut. Utsläppen från el och uppvärmning utgör endast cirka 2,8 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Lekeberg, se diagram i avsnitt *Samlade utsläpp av växthusgaser* ovan (19). Av dessa står energianvändning för egen uppvärmning av bostad och lokaler för 2,6 procentenheter och användning av el och fjärrvärme för 0,23 procentenheter, vilket är låga andelar. Till egen uppvärmning räknas till exempel ved- och pelletseldning. Egen uppvärmning av endast bostäder står för utsläpp av 456 ton koldioxidekvivalenter och motsvarar 1,1 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Lekeberg (20). Sammantaget är påverkan på klimatet från el och uppvärmning i Lekeberg marginell.

Inga stora industrier och få bostäder. I Sverige och Örebro län som helhet står uppvärmning av bostäder och lokaler för en betydligt större andel av de totala utsläppen av växthusgaser, se diagram i avsnitt *Samlade utsläpp av växthusgaser* ovan. Att andelen är så mycket lägre i Lekeberg hänger samman med frånvaron av stora industrier med tillhörande lokaler och med en relativt sett liten befolkning och få bostäder.

Fotnoter:

17) avser 2022, Statistikdatabasen SCB 2025b.

19) avser 2022, Nationella emissionsdatabasen, SMHI 2025a.

20) avser 2022, Nationella emissionsdatabasen, SMHI 2025a.

BYGGNATION OCH BEBYGGELSESTRUKTUR

Bygg- och fastighetsbranschen svarar för inhemska utsläpp av växthusgaser i Sverige på cirka 10,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter (21), att jämföra med de 13,7 miljoner ton som transportsektorn släpper ut (22). Bygg- och fastighetssektorn bidrar dessutom till stora utsläpp utomlands genom importvaror, om cirka 6,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. I branschen ingår uppvärmning, fastighetsförvaltning, renovering, om- och tillbyggnad, samt nybyggnad, och sammantaget överlappar bygg och fastighetsbranschen alla de sektorer som redovisas i emissionsdatabasen (23), utom jordbruk.

Glesbefolkat. Lekeberg är en relativt glest bebyggd kommun med stor andel bebyggelse på landsbygden. Av Lekebergs cirka 8 600 invånare bor 46 procent på landsbygden, utanför de tre största tätorterna, medan 28 procent bor i Fjugesta, 20 procent i Lanna och drygt 6 procent i Mullhyttan. Bebyggelsestrukturen är med andra ord relativt utspridd och gles. Kommunen som helhet har en befolkningstäthet på knappt 19 invånare per kvadratkilometer, med störst täthet i Fjugesta med drygt 1 000 invånare per kvadratkilometer, att jämföra med Örebro stad som har 2 300 invånare per kvadratkilometer. Bebyggelsestrukturen, till exempel hur samlat eller glest bebyggelsen ligger, hur nära kollektivtrafikstråk den ligger med mera, påverkar framför allt transportarbetet och möjligheten att resa med kollektivtrafik. Vidare kan genomtänkt lokalisering av besöksintensiva verksamheter som till exempel förskolor, livsmedelsbutiker eller idrottshallar vara av stor betydelse för att resor och transporter till och från dessa ska kunna ske med cykel, gång eller kollektivtrafik, så att belastningen från biltransporter inte ökar i onödan.

Befolkningsökningen har varit stor i Lekeberg under en tioårsperiod, framför allt i Lanna som ligger närmast Örebro, där ökningen varit cirka tolv procent per år i genomsnitt under 2018–2023. Befolkningstillväxten var som störst fram till 2019, och har därefter avtagit, både till följd av en medveten inbromsning och av en konjunkturedgång. Under tillväxtåren har ny bebyggelse tillkommit framför allt i Lanna och i Fjugesta. Drygt 80 procent av alla bostäder i kommunen finns i småhus, och cirka 14 procent i flerbostadshus.

Utsläpp från bebyggelse. Byggnader släpper ut växthusgaser i alla skeden av livscykeln, i byggskedet, i användningsskedet och i slutskedet. Byggskedet består av råvaror, transport och tillverkning av pro-

duktioner och av transporter och bygg- och installationsprocesser i byggproduktionsskedet (24). Utsläppen i byggskedet är olika stora beroende på val av till exempel stommaterial, där betongbyggnader generellt har betydligt större klimatpåverkan än träbyggnader (25). De bostäder som byggdes i Lekeberg under åren 2011–2020 släppte ut cirka 6 360 ton koldioxidekvivalenter totalt, vilket motsvarar i genomsnitt 640 ton per år, att jämföra med transporterna som släppte ut cirka 23 000 ton per år under samma period (26), eller om man räknar bort den externa trafiken 3 700 ton per år, se avsnitt *Mobilitet och transporter* ovan.

Fotnoter:

21) avser 2022, Boverket 2025a och 2025b

22) avser 2022, SMHI 2025a

23) Nationella emissionsdatabasen, SMHI 2025a.

24) Boverket 2025c

25) KTH 2023a

26) Totalt byggdes 356 småhus och 16 bostäder i flerbostadshus under 2011–2020. Medelvärde för utsläpp för småhus i byggskedet är 132 CO₂e/kvm BTA, och för flerbostadshus 298 CO₂e/kvm BTA, enligt KTH 2023a.

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Det finns stora möjligheter att påverka utvecklingen av kollektivtrafik och transportinfrastruktur, genom tydliga strategier och strukturer i översiktsplanen, som underlättar samordningen inom kommunen och mellan olika aktörer. Möjligheten att påverka utvecklingen av bebyggelsestrukturen i relation till arbetsplatser, utbildning och service är också stor. Bortsett från vindkraftsproduktion är översiktsplanens räckvidd när det gäller energiproduktion, energiöverföring och energianvändning mer begränsad. Kommunens främsta möjlighet att påverka energianvändningen är att i sin fysiska planering samordna utvecklingen av bebyggelse, kollektivtrafik och service, vilket översiktsplanens strukturbild och strategier ger stöd för.

PLANFÖRSLAG

Mobilitet och transporter

Planförslagets inriktning. Planförslaget har en tydlig inriktning på att bygga en stark kommunikationsstruktur som underlättar för en hållbar mobilitet i hela kommunen, även på landsbygden. Planens inriktning är vidare att bebyggelseutveckling ska ske i anslutning till befintlig bebyggelse, i tätorter eller på landsbygden, företrädesvis i mellanstora orter som är länkade till stråken i strukturbilden (*G1 Lokalisering av bebyggelse*). Närmare hälften av invånarna i Lekeberg bor utanför de tre större tätorterna i kommunen. Planen siktar mot en befolkningsutveckling om maximalt 1 200 personer under planperioden, vilket som mest motsvarar 520 bostäder, varav två tredjedelar i de tre största tätorterna. Idag bor drygt en fjärdedel av befolkningen i Lekebergs landsbygder inom en kilometer från hållplats för kollektivtrafik.

Med hjälp av bra länkar och bytespunkter, och starka stråk med effektiv linjetrafik, ska möjligheten att ta kollektivtrafik för den längre delen av resan underlättas, även om man bor långt ifrån tätorterna. Riktlinjer införs för de olika huvudstråken, länkarna och bebyggelse typerna i strukturbilden, läs mer i kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Även en successiv utbyggnad av huvudstråk för cykeltrafik prioriteras i planen, genom riktlinjer för *Huvudcykelstråk kommun*, *Huvudcykelstråk tätort* och *Huvudcykelstråk landsbygd*, läs mer i avsnitt *Cykelinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Vidare anges med en generell riktlinje *G1 Lokalisering av bebyggelse*, att bebyggelseutveckling företrädesvis ska ske i anslutning till befintlig bebyggelse, på landsbygden företrädesvis i mellanstora orter som är länkade till stråken i strukturbilden, läs mer i avsnitt *Lokalisering av bebyggelse* i kapitel *Bostäder*.

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR MOBILITET OCH TRANSPORTER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

PLANFÖRSLAG Transportarbete resor	Andel 2023	Andel 2050	2023	2050	Förändring 2023-2050	Förändring per år (max)	Andel av ökning 2023-2050
Befolkning			8 600	9 800	1 200	0,5 %	
varav ålder 15-84 år	53 %	53 %	4 575	5 214	638	0,5 %	
Totalt antal resor per dag *			8 693	12 825	4 133	1,8 %	
varav arbetsresor	40 %	40 %	3 477	5 130	1 653	1,8 %	
varav övriga resor	60 %	60 %	5 216	7 695	2 480	1,8 %	
Totalt antal resor per dag *			8 693	12 825	4 133	1,8 %	
varav kollektivtrafik	12 %	18 %	1 043	2 309	1 265	4,7 %	31 %
varav cykel	2 %	8 %	174	1 026	852	18,9 %	20 %
varav till fots	10 %	10 %	869	1 283	413	1,8 %	10 %
varav bil	73 %	60 %	6 346	7 695	1 349	0,8 %	33 %
varav övrigt	3 %	4 %	261	513	252	3,7 %	6 %

* Medianlängd 6 km för arbetsresor och 5 km för övriga resor, med utgångspunkt från resvaneundersökning för Örebro län 2023. Samma median används för år 2050.

Tabell över planförslagets bedömda effekter på transportarbete och färdmedelsval för Lekebergsbornas resor 2023 och 2050. Bearbetning av Basprognos för persontrafiken 2040, Trafikverket 2024a, och Resvaneundersökning, Region Örebro län, 2023a.

PLANFÖRSLAG Utsläpp växthusgaser resor	Antal resor per dag	Arbetsresor km per dag*	Övriga resor km per dag*	Total längd km per dag	Emissionsfaktor kg CO ₂ e per km***	Utsläpp kg CO ₂ e per år
2023						
Totalt antal resor per dag **	8 693	20 863*	26 079*	46 942		1 726 731
varav kollektivtrafik	1 043	2 504	3 129	5 633	0,014	28 785
varav cykel	174	417	522	939	0	0
varav till fots	869	2 086	2 608	4 694	0	0
varav bil	6 346	15 230	19 037	34 267	0,13	1 625 985
varav övrigt	261	626	782	1 408	0,14	71 961
2050						
Totalt antal resor per dag **	12 825	30 781*	38 476*	69 257		238 634
varav kollektivtrafik	2 309	5 541	6 926	12 466	0,008	36 402
varav cykel	1 026	2 462	3 078	5 541	0	0
varav till fots	1 283	3 078	3 848	6 926	0	0
varav bil	7 695	18 469	23 086	41 554	0,012	182 009
varav övrigt	513	1 231	1 539	2 770	0,02	20 223

* Medianlängd 6 km för arbetsresor och 5 km för övriga resor, med utgångspunkt från resvaneundersökning för Örebro län 2023. Samma median används för år 2050.

** Enligt resvaneundersökningen är antal resor per dag 1,9 i Lekeberg och 2,2 i Örebro län. Enligt nationella resvaneundersökningen är motsvarande siffra för Sverige 2,9. Bedömningen är att andelen i Lekeberg stigit till länsnivå 2050.

*** Emissionsfaktorer baseras på Trafikverket, 2025a. Emissionsfaktorer för vägtrafik. Faktor för landsbygd används här och för landsvägsbuss beräknas faktorn på i genomsnitt 10 personer per busstur. CO₂e = koldioxidkvivalenter.

Tabell över planförslagets bedömda effekter på transportarbete och utsläpp av växthusgaser 2023–2050. Bearbetning av Basprognos för persontrafiken 2040, Trafikverket 2024a, Resvaneundersökning, Region Örebro län, 2023a, och Emissionsfaktorer för vägtrafik, Trafikverket 2025a.

Transportarbetet i Sverige bedöms generellt öka med ungefär 26 procent under planperioden (27). Medräknat denna generella resandeökning bedöms Lekebergsbornas resor öka med 48 procent under planperioden, eller 1,8 procent per år enligt planförslaget, se tabell ovan. Av denna ökning beräknas kollektivtrafik stå för 31 procent, bil för 33 procent och övriga färdssätt för 37 procent. Det innebär att Lekebergsbornas bilresor skulle öka med 1 400 resor per dag, från cirka 6 300 till 7 700 bilresor per dag, se tabell ovan.

Översätter man resandeökningen till utsläpp av växthusgaser i form av koldioxidekvivalenter, minskar dessa från 1730 ton till knappt 240 ton år 2050, se tabell ovan. Att utsläppen går ner trots en viss ökad trafikmängd beror på den beräknade minskningen av växthusgasutsläpp från personbilar med 90 procent under perioden (28).

Samlad bedömning planförslag. Med en struktur som underlättar för byte mellan transportslag och ett ökat kollektivtrafikresande för den längre delen av resan, även på landsbygden där nästan hälften av Lekebergsborna bor, beräknas resandet med bil öka med 21 procent till år 2050 istället för 63 procent i nollalternativet. Samtidigt beräknas utsläppen av växthusgaser minska med 86 procent i planförslaget jämfört med 83 procent i nollalternativet. De positiva effekterna av en minskad andel bilresor på klimatet minskar därmed på lång sikt i takt med att bilarnas utsläpp av klimatpåverkande växthusgaser minskar. Däremot ökar de positiva effekterna på andra miljöfaktorer såsom exempelvis mängden partiklar till utomhusluften, trafikbullernivåer och trafiksäkerhet. Eftersom andra faktorer har större påverkan på mobilitetens klimatpåverkan, än översiktsplanen, bedöms översiktsplan ha en måttlig grad av påverkan på sakområdet, medan de samlade effekterna av planförslaget på hållbar mobilitet bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Den samlade bedömningen är att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Förändrat klimat
Mobilitet och transporter

+3 Medelstora positiva konsekvenser

Fotnoter:

27) Trafikverkets basprognos för persontrafik, 2022–2046, Trafikverket, 2024a

28) Från 0,13 koldioxidekvivalenter år 2022 till 0,012 år 2045. Källa SMHI 2025a

Energiförsörjning och uppvärmning

Planförslagets inriktning. Utsläpp från el, fjärrvärme och egen uppvärmning av bostäder och lokaler motsvarar endast knappt tre procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Lekeberg och har därmed förhållandevis liten klimatpåverkan. Utsläppen från egen uppvärmning av bostad påverkas av antalet bostäder i kommunen och storleken på dessa, men om motsvarande antal bostäder istället byggs i en annan kommun hamnar utsläppen där istället. I planförslaget införs riktlinjen *Fjärrvärme* i Fjugesta för att möjligheten att ansluta till befintligt fjärrvärmenät ska undersökas vid planering av ny bebyggelse. När det gäller energiförsörjning produceras drygt 240 gigawattimmar per år i Lekeberg, vilket överstiger energiförbrukningen i kommunen. I planförslaget föreslås ett nytt större område för solenergi, men inga nya vindenergiområden, utöver de som möjliggörs i det tematiska tillägget för vindkraft från 2012. De områden som pekades ut där införs som *Hänsynsområde vindkraft* och *Olämpligt område vindkraft* med tillhörande riktlinjer. Läs mer i kapitel *Energiförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR ENERGIFÖRSÖRJNING OCH UPPVÄRMNING
(Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara begränsade eftersom el, fjärrvärme och egen uppvärmning står för låga andelar av växtgasutsläppen i Lekeberg. I planförslaget föreslås ett nytt område för solenergi, men inga nya områden för vindkraft. Energiproduktionen från

vindkraft är dock redan hög i kommunen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av energiförsörjning och uppvärmning, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små positiva konsekvenser*.

Förändrat klimat

Energiförsörjning och uppvärmning

+1

Små positiva konsekvenser

Byggnation och bebyggelsestruktur

Planförslagets inriktning. Utsläpp från bebyggelse vid byggnation har relativt liten påverkan på utsläppen av växthusgaser i Lekeberg. Den bebyggelseutveckling som föreslås i planförslaget är blygsam, max 520 bostäder fram till år 2050, inklusive redan planlagda eller under planläggning, permanentning av fritidshus och enstaka nya bostäder utanför tätorterna. Klimatpåverkan från maximal byggnation i enlighet med planförslaget beräknas motsvara 6 830 kilo koldioxidekvivalenter fram till år 2050, varav 66 procent från småhus och 34 procent från flerfamiljshus (29). Räkna man enbart på de nya områden för samlad bostadsbebyggelse som förslås i översiktsplanen samt samma bebyggelseutveckling på landsbygden som ovan, motsvarar det istället 4 710 kilo koldioxidekvivalenter fram till år 2050, varav 64 procent från småhus och 36 procent från flerfamiljshus. Detta ska jämföras med utsläppen från resor och transporter som mäts i ton koldioxidekvivalenter, se ovan. På samma sätt som för egen uppvärmning av bostäder blir dock påverkan på klimatet densamma oavsett i vilken kommun bostäderna ligger i. Bebyggelsestrukturen kan däremot ha en betydande påverkan på framför allt transportarbetet, se ovan under *Mobilitet och transporter*. Planförslaget förespråkar att samlad bebyggelseutveckling sker i de tre större tätorterna och att ny enstaka bostadsbebyggelse på landsbygden företrädesvis ska ske i *Länkad ort* för att förstärka dessa och förbättra underlagen för transportinfrastruktur, kollektivtrafik och annan service.

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget är begränsade vad gäller utsläpp från byggnation. När det gäller bebyggelsestrukturen behandlas dess påverkan på transporter under *Mobilitet och transporter* ovan. Föreslagen mer koncentrerade bebyggelsestruktur bedöms dock ha positiva effekter på transportutvecklingen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av byggnation och bebyggelsestruktur, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små positiva konsekvenser*.

Förändrat klimat

Byggnation och bebyggelsestruktur

+1

Små positiva konsekvenser

Fotnoter:

29) Beräkning utifrån KTH 2023a

NOLLALTERNATIV

Mobilitet och transporter

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning av översiktsplan för Lanna från 2012 och i övrigt samma lagar, klimatmål med mera som idag. I översiktsplanen anges inga strategier eller riktlinjer för att minska klimatpåverkan. Enligt nollalternativet bedöms befolkningen öka med drygt 2 100 personer under planperioden, vilket motsvara som mest 930 bostäder. Cirka tre fjärdedelar av dessa bedöms hamna i Lanna, en knapp femtedel i Fjugesta och övrigt i Mullhyttan och på Lekebergs landsbygder. Bedömningen utgår från utvecklingen 2016–2023, som skedde med stöd av nu gällande översiktsplan. En så pass stor koncentration av bostäder till Lanna, som ligger närmast Örebro där flertalet Lekebergsbor arbetar, innebär bättre underlag för en effektiv kollektiv

tivtrafik än i planförslaget. En problematik är dock att det är svårt att få fram cykelbanor i Lanna och att en övervägande majoritet av Lannaborna väljer bilen för personresor.

NOLLALTERNATIV Transportarbete resor	Andel 2023	Andel 2050	2023	2050	Förändring 2023-2050	Förändring per år	Andel av ökning 2023-2050
Befolkning			8 600	10 800	1 200	0,5 %	
varav ålder 15-84 år	53 %	53 %	4 575	5 746	638	0,5 %	
Totalt antal resor per dag *			8 693	14 134	5 441	1,8 %	
varav arbetsresor	40 %	40 %	3 477	5 654	1 653	1,8 %	
varav övriga resor	60 %	60 %	5 216	8 481	2 480	1,8 %	
Totalt antal resor per dag *			8 693	14 134	5 441	2,4 %	
varav kollektivtrafik	12 %	12 %	1 043	1 696	653	2,4 %	12 %
varav cykel	2 %	2 %	174	283	109	2,4 %	2 %
varav till fots	10 %	10 %	869	1 413	544	2,4 %	10 %
varav bil	73 %	73 %	6 346	10 318	3 972	2,4 %	73 %
varav övrigt	3 %	3 %	261	424	163	2,4 %	3 %

* Medianlängd 6 km för arbetsresor och 5 km för övriga resor, med utgångspunkt från resvaneundersökning för Örebro län 2023. Samma median används för år 2050.

Tabell över nollalternativets bedömda effekter på transportarbete och färdmedelsval för Lekebergbornas resor 2023 och 2050. Bearbetning av Basprognos för persontrafiken 2040, Trafikverket 2024a, och Resvaneundersökning, Region Örebro län, 2023a.

NOLLALTERNATIV Utsläpp växthusgaser resor	Antal resor per dag	Arbetsresor km per dag*	Övriga resor* km per dag*	Total längd km per dag	Emissionsfaktor kg CO ₂ e per km***	Utsläpp kg CO ₂ e per år
2023						
Totalt antal resor per dag **	8 693	20 863	26 079	46 942		1 726 731
varav kollektivtrafik	1 043	2 504	3 129	5 633	0,014	28 785
varav cykel	174	417	522	939	0	0
varav till fots	869	2 086	2 608	4 694	0	0
varav bil	6 346	15 230	19 037	34 267	0,13	1 625 985
varav övrigt	261	626	782	1 408	0,14	71 961
2050						
Totalt antal resor per dag **	14 134	33 922	42 403	76 325		287 499
varav kollektivtrafik	1 696	4 071	5 088	9 159	0,008	26 744
varav cykel	283	678	848	1 526	0	0
varav till fots	1 413	3 392	4 240	7 632	0	0
varav bil	10 318	24 763	30 954	55 717	0,012	244 040
varav övrigt	424	1 018	1 272	2 290	0,02	16 715

* Medianlängd 6 km för arbetsresor och 5 km för övriga resor, med utgångspunkt från resvaneundersökning för Örebro län 2023. Samma median används för år 2050.

** Enligt resvaneundersökningen är antal resor per dag 1,9 i Lekeberg och 2,2 i Örebro län. Enligt nationella resvaneundersökningen är motsvarande siffror för Sverige 2,9. Bedömningen är att andelen i Lekeberg stigit till länsnivå 2050.

*** Emissionsfaktorer baseras på Trafikverket, 2025a. Emissionsfaktorer för vägtrafik. Faktor för landsbygd används här och för landsvägsbuss beräknas faktorn på i genomsnitt 10 personer per busstur. CO₂e = koldioxidkvivalenter.

Tabell över nollalternativets bedömda effekter på transportarbete och utsläpp av växthusgaser 2023 och 2050. Bearbetning av Basprognos för persontrafiken 2040, Trafikverket 2024a, Resvaneundersökning, Region Örebro län, 2023a, och Emissionsfaktorer för vägtrafik, Trafikverket 2025a

Nollalternativet omfattar inga strategier eller riktlinjer för att skapa förbättrade förutsättningar för ökat cykel- och kollektivtrafikresande, varför transportslagens resandeandelen bedöms ligga kvar på dagens nivå. Transportarbetet i Sverige bedöms generellt öka med ungefär 26 procent under planperioden (30). Medräknat denna generella resandeökning bedöms Lekebergsbornas resor öka med 63 procent under planperioden, eller med 2,4 procent per år enligt nollalternativet, se tabell ovan. Av denna ökning beräknas kollektivtrafik stå för 12 procent, bil för 73 procent och övriga färdssätt för 15 procent. Det innebär att Lekebergsbornas bilresor skulle öka från cirka 4 000 i nollalternativet, jämfört med 1 400 i planförslaget, till cirka 10 300 bilresor per dag, vilket bedöms få en påtaglig påverkan på miljön.

Sammanlagt beräknas utsläppen av växthusgaser från Lekebergsbornas resor ändå minska med 83 procent i nollalternativet, till följd av fordonsflottans generellt minskade utsläpp (31), se tabell ovan. Översätter man resandeökningen till utsläpp av växthusgaser i form av koldioxidekvivalenter, minskar dessa från 1 730 ton till knappt 290 ton år 2050.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av det ökade bilresandet i nollalternativet kan bli stora på närmiljön, både i Lekeberg och i Örebro, men får en mer begränsad effekt på klimatutsläppen på grund av de generellt minskade utsläppen av klimatgaser från bilar. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms därför ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av mobilitetens klimatpåverkan, se samlad bedömning av planförslaget ovan, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Förändrat klimat
Mobilitet och transporter

-2 Märkbara negativa konsekvenser

Fotnoter:

30) Trafikverkets basprognos för persontrafik, 2022–2046, Trafikverket, 2024a

31) Från 0,13 koldioxidekvivalenter år 2022 till 0,012 år 2045. Källa SMHI 2025a

Energiförsörjning och uppvärmning

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, tematiskt tillägg för vindkraft från 2012 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen anges att kommunen ska se positivt på initiativ som syftar till att utveckla förnyelsebar energi, till exempel solenergi. Energianvändning för egen uppvärmning och produktion av el och fjärrvärme står för mycket låga andelar av utsläppen av växthusgaser i Lekeberg. I nollalternativet bedöms betydligt fler bostäder byggas, men på samma sätt som för planförslaget saknar det betydelse om de byggs i Lekeberg eller i någon grannkommun. Möjligheten att påverka typen av uppvärmning i bostäder är också mycket liten, och skiljer sig endast marginellt från planförslaget. När det gäller produktion av el och fjärrvärme skiljer sig inte förslagen åt. I det tematiska tillägget för vindkraft finns områden där vindkraft kan prövas.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara begränsade. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av energiförsörjning och uppvärmning, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

Förändrat klimat
Energiförsörjning och uppvärmning

0 Inga eller obetydliga konsekvenser

Byggnation och bebyggelsestruktur

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, samma skyddade områden som i planförslaget och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen anges att Klimatpåverkan från byggnation i enlighet med nollalternativet beräknas motsvara 15 890 ton koldioxidekvivalenter fram till år 2050, varav 95 procent av utsläppen från småhus och 5 procent från flerfamiljshus (32). Det innebär mer än dubbelt så mycket växthusgaser från byggnation jämfört med 6 830 ton i planförslaget. Om dessa bostäder byggs i Lekeberg eller i en annan kommun gör ingen skillnad för påverkan på klimatet. Däremot spelar bebyggelsestrukturen roll för framför allt transportarbetet, se ovan under *Mobilitet och transporter*. I nollalternativet är styrningen av lokalisering av ny bebyggelse svagare än i planförslaget. Konsekvensen kan därför både bli en ökad koncentration runt Lanna där efterfrågan på bostäder är stor, vilket underlättar för kollektivtransporter, och samtidigt en större utspridning av bebyggelse på landsbygden vilket ökar transportarbetet.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av planförslaget är begränsade vad gäller utsläpp från byggnation. När det gäller bebyggelsestrukturen behandlas dess påverkan på transporter under *Mobilitet och transporter* ovan. Nollalternativets begränsade styrning av bebyggelsestrukturen bedöms dock ha negativa effekter på transportutvecklingen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av byggnation och bebyggelsestruktur, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små negativa konsekvenser*.

Förändrat klimat

Byggnation och bebyggelsestruktur

-1

Små negativa konsekvenser

Fotnoter:

32) Beräkning utifrån KTH 2023a

Vatten

Vatten är en grundläggande naturresurs för människor, djur och växters överlevnad. För att ha tillgång till rent vatten i framtiden behöver vattenresursen vårdas långsiktigt genom en hållbar vattenförvaltning. Avgörande för vattenkvaliteten är den omgivningspåverkan som vattenförekomsterna utsätts för, framför allt från markanvändningen i de områden som vattnet rinner förbi. Alla föroreningar som luften eller marken utsätts för hamnar förr eller senare i vattnet. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar vattenresurserna.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

EU:s vattendirektiv (1). Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status. Vid alla planer och projekt ska det redovisas om möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormer äventyras eller om det finns risk för statusförsämring.

Miljöbalken (2). Vattendirektivets kvalitetsmål har i Sverige formulerats som miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten. Miljökvalitetsnormerna för landets vattenförekomster är juridiskt bindande enligt miljöbalken kap 5. De beslutas av regeringen och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. I kapitel 5 ingår också bevakning av risker i tillrinningsområdena för sådant som kan påverka kvaliteten på dricksvatten. Vattenförekomsterna omfattas av ett icke-försämringskrav, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämrastatusen för en förekomst. Tillstånd till ett projekt eller en verksamhet eller godkännande av detaljplan får inte ges om åtgärden, verksamheten eller planen

riskerar att orsaka en försämring av status eller äventyrar möjligheten att en miljökvalitetsnorm uppfylls, enligt kapitel 5 § 4.

Plan- och bygglagen (3). I planläggning och i andra ärenden enligt plan- och bygglagen ska miljökvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken eller i tillhörande föreskrifter följas, enligt plan- och bygglagen kap 2 § 10. Kommunerna har därför ett ansvar för att den översiktliga planeringen utformas så att den skapar förutsättningar för en långsiktigt hållbar vattenanvändning och skydd av vattenresurserna.

Globala målen (4), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Vatten berörs framför allt av målet *Rent vatten och sanitet för alla* som anger att tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet ska säkerställas för alla. Delmål ett anger att allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten ska finnas för alla, delmål två att alla ska ha tillgång till fullgod och rättvis sanitet och hygien, delmål tre att vattenkvalitet och avloppsrening ska förbättras och återanvändningen öka, delmål fyra att vattenanvändning ska effektiviseras och vattenförsörjning vara säker, och delmål sex att vattenrelaterade ekosystem ska skyddas och återställas.

Sveriges miljömål (5) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Vatten berörs av miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* som handlar om att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer bevaras. Vatten berörs också av miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* som handlar om att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning och bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (6) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus för tema *Vatten* är att främja en god vattenförsörjning, med följande prioriteringar avseende klimatpåverkan:

- Lekebergs kommun arbetar systematiskt med strategisk vattenplanering.
- Lekebergs kommun säkerställer tillgången till grund- och ytvatten som framtida reservvatten.
- Lekebergs kommun främjar en god vattenhushållning och eftersträvar en förnyelsetakt på den allmänna VA-anläggningen som säkerställer långsiktigt hållbara VA-tjänster.
- Lekebergs kommun arbetar aktivt med vattenvård för att minska transporten av övergödande ämnen samt ökar landskapets vattenhållande förmåga och den biologiska mångfalden.

Fotnoter:

1) Europaparlamentet 2020a 1998:808

2) SFS 1998:808

3) SFS 2010:900

4) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

5) Proposition 2009/10:155

6) Lekebergs kommun 2022c

Förutsättningar och nuläge

VATTENFÖREKOMSTER

Indelning. Vatten hämtas oftast från grundvatten eller från ytvatten. Ytvatten kallas det vatten som finns i hav, sjöar och vattendrag, medan grundvatten är det vatten som bildas när nederbörd tränger ner i marken. Yt- och grundvatten ingår som en integrerad del av det hydrologiska kretsloppet och det sker också ett ständigt utbyte mellan dessa. För att kunna beskriva dagens tillstånd och bedöma vilka miljökvalitetsnormer som ska gälla, delas vatten in i mindre enheter, så kallade vattenförekomster, vilka behöver ha en viss storlek. Till exempel ska en sjö vara minst en halv kvadratkilometer stor och en

grundvattenförekomst ge minst tio kubikmeter vatten per dygn, eller kunna förse minst 50 personer med dricksvatten (7). Vatten som inte klassats som vattenförekomster kallas övrigt vatten men omfattas ändå av Sveriges vattenförvaltning.

Avrinningsområden. Lekeberg ligger huvudsakligen inom Norrströms huvudavrinningsområde som tillhör Norra Östersjöns vattendistrikt, och till en liten del i nordväst inom Göta älvs huvudavrinningsområde som tillhör Västerhavets vattendistrikt. Dessa är i sin tur indelade i mindre delavrinningsområden. I kommunen finns många sjöar, vattendrag, våtmarker och grundvattenförekomster, varav 9 sjöar, 25 vattendrag och 6 grundvattenförekomster ingår i beslutade eller preliminära vattenförekomster 2022–2027 (8). Lekeberg är en inlandskommun utan havsområde.

Skydd. I Lekeberg finns ingen vattenförekomst som är skyddad enligt miljöbalken kap 4 § 6. En del av vattenförekomsten Garphyttedalen skyddas genom naturreservatet, tillika Natura 2000-området Lekeberga-Sälven. Våtmarkerna Skagerhultsmossen och Dammsjömossen ingår i myrskyddsplan, och har långsiktigt skydd som naturreservat, och delar av dem utgör Natura 2000-områden enligt art- och habitatdirektivet. Det finns inget vattenskyddsområde i kommunen för närvarande, men utredning pågår om vattenskyddsområde kring Svartån på initiativ från Örebro kommun.

Fotnoter:

7) Vattenmyndigheterna 2025a

8) enligt VISS, Länsstyrelserna 2025a

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR VATTEN

Vattenstatus. För att bedöma vattenkvaliteten enligt miljökvalitetsnormerna, klassificeras ytvattenförekomster utifrån ekologisk status och kemisk status, och grundvatten utifrån kemisk och kvantitativ status, se kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Ekologisk status ytvatten. Utmaningarna i Lekeberg finns framför allt när det gäller den ekologiska statusen i sjöar och vattendrag. Två sjöar i kommunen, Multen och Storsjön, har god ekologisk status, medan övriga sjöar har måttlig status men ska nå god ekologisk status till år 2027 eller 2033. Samtliga vattendrag har för närvarande otillfredsställande eller måttlig ekologisk status och ska nå god ekologisk status till år 2027, 2033 eller 2045. Belastningen är stor från framför allt jordbruk, enskilda avlopp och vattenreglering.

Kemisk status ytvatten. När det gäller kemisk status finns det inga ytvattenförekomster i Lekeberg eller i Sverige som når god status, på grund av för höga halter av kvicksilver och av bromerade difenyletrar. Om man bortser från dessa ämnen ser den kemiska statusen i Lekebergs sjöar och vattendrag bättre ut. Alla ytvatten når då god kemisk status idag, utom Täljeån, Logsjön, Teen, Leken och Kärmen vilka ska nå god status 2027 eller 2033.

Kemisk och kvalitativ status grundvatten. Samtliga grundvattenförekomster i Lekeberg, både de sedimentära bergförekomsterna och sand- och grusförekomsterna, har god kemisk och kvantitativ status avseende uppmätta värden.

Risikfaktorer. Sammantaget är de tre största riskfaktorerna för vattenkvaliteten i Lekebergs vattenförekomster jordbruk, enskilda avlopp och vattenreglering, vilket påverkar framför allt den ekologiska statusen, se tabell i kapitel *Miljörisker*. I kommunen finns också ett avloppsreningsverk som tar hand om avloppsvatten från ungefär en fjärdedel av kommunens invånare, och som vid bräddningar påverkar vattenkvaliteten i Lillån vid Fjugesta och Svartån. En del av Fjugestas dagvatten rinner också av mot Lillån. Även om kommunen arbetar aktivt med till exempel dagvattenhantering vid detaljplanering, saknar Lekeberg en strategisk vattenplanering som tar ett helhetsgrepp om vattenförvaltningen i kommunen, vilket medför att de åtgärder som i praktiken görs är beroende av enskilda tjänstepersoners initiativ i frågorna, och ökar riskerna för försämrad vattenkvalitet. Arbeta med en ny vattentjänstplan planeras att påbörjas under 2026.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

DRICKSVATTENRESURSER

Dricksvatten. En av vattnets viktigaste funktioner är som dricksvatten, där vissa vattenförekomster kan ha särskild betydelse för dricksvattenförsörjningen på grund av sin kvalitet och kvantitet. Dricksvatten av god kvalitet behöver finnas både idag och i framtiden.

Allmän dricksvattenförsörjning. Drygt hälften av invånarna i Lekeberg är anslutna till kommunal vattenförsörjning, cirka 4 300 personer. I Lekeberg finns kommunalt verksamhetsområde för dricksvatten i de fyra tätorterna, vilka försörjs av dricksvatten från Örebro och Laxå kommuner. Därmed finns inga kvarvarande vattenskyddsområden i Lekeberg. Lekebergs kommun ingår vidare i samarbetet Vättern-vatten som arbetar mot målet att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till invånarna i de samverkande kommunerna.

Enskild dricksvattenförsörjning. I Lekeberg hämtar knappt hälften av invånarna sitt dricksvatten från enskilda vattentäkter, cirka 4 300 personer. Enskilda vattenuttag i berggrund och grusförekomster spelar därmed stor roll för vattenförsörjningen i kommunen, se kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Prioriterade vattenförekomster. I Lekebergs vattenförsörjningsplan (9) har fem vattenförekomster prioriterats för den allmänna dricksvattenförsörjningen fram till år 2050:

- *Svartån* - ytvatten i vattendrag
- *Tryggebodaåsen Dormenområdet* - grundvatten i sand- och grusförekomst
- *Askersundsåsen* mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst
- *Fjugesta* - grundvatten i sedimentär bergart
- *Närkeslätten* - grundvatten i sedimentär bergart

I den regionala vattenförsörjningsplanen för Örebro län (10) har två vattenförekomster i Lekeberg prioriterats för Örebro läns dricksvattenförsörjning, med fokus på den allmänna dricksvattenförsörjningen.

- *Svartån* - ytvatten i vattendrag
- *Askersundsåsen* mellan Vretstorp och Fjugesta - grundvatten i sand- och grusförekomst

Framtida generationer. Hur dricksvattenförsörjningen kommer se ut i framtiden, och om dagens storskaliga försörjningssystem fungerar för framtidens behov går inte att veta. Eftersom rent dricksvatten är avgörande för människors överlevnad och för ekosystemen, och hoten mot vattenförekomsterna ökar är det rimligt att rimligt att ta höjd i planeringen för att skydda viktiga vattenresurser långsiktigt, även om de inte används idag eller har ett formellt skydd.

Fotnoter:

9) *Lekebergs kommun 2014a*

10) *Länsstyrelsen Örebro län 2023a*

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Ingen samhällsplanering får ske på ett sätt som försämrar vattenkvaliteten eller som försvårar åtgärder för att förbättra kvaliteten på vattenförekomster, vilket också gäller den bebyggelse- och infrastrukturutveckling som översiktsplanen föreslår. Översiktsplanen kan också tydliggöra kravet för efterföljande planering på att samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås och inga åtgärder får tillåtas som leder till försämrad kvalitet eller som försvårar åtgärder för att förbättra kvaliteten på vattenförekomster. Belastningen på vattenförekomsterna i Lekeberg kommer till övervägande del från jordbruk, enskilda avlopp och vattenreglering (11). Påverkan på grund av utsläpp från jordbruk eller reglering av vattendrag ligger utanför översiktsplanens räckvidd,

men kommunen har möjlighet att påverka utsläppen från enskilda avloppsanläggningar, genom reningskrav på anläggningarna och genom att ansluta fler till allmänna VA-tjänster. I översiktsplanen kan strategier för anslutning till kommunalt verksamhetsområde för VA formuleras och riskområden med behov av högre reningskrav för enskilda avlopp synliggöras. Vattenresurserna i Lekeberg påverkas också i viss mån av utsläpp från bebyggelse och infrastruktur, framför allt i anslutning till tätorter och större vägar. Här kan framför allt krav på hur dagvatten ska hanteras och hur mycket mark som får lov att hårdgöras begränsa mängden förorenat vatten som rinner till vattenrecipienterna. När det gäller dricksvatten beror kvaliteten på många faktorer, varav en är påverkan från föreningar från olika typer av markanvändning. Här kan översiktsplanen ställa krav på försiktighet med vissa typer av riskabel markanvändning i tillrinningsområdena till prioriterade vattenförekomster.

PLANFÖRSLAG

Miljökvalitetsnormer (MKN) för vatten

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att risken för påverkan på vattenresurserna minimeras och miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås. Planförslaget innebär att en viss utbyggnad motsvarande maximalt 520 bostäder och motsvarande infrastruktur tillåts under planperioden, framför allt i tätorterna, vilket innebär en ökad risk för påverkan på vattenkvaliteten om inte åtgärder vidtas för att motverka det. Planens inriktning är att så långt som möjligt skydda vattenresurserna från negativ påverkan så att de kan användas för framtida generationer.

För att minska påverkan på vattenrecipienterna från enskilda avloppsanläggningar införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Enskilda avloppsanläggningar* som tydliggör att det i områden där det finns högre risk att enskilda avlopp påverkar vatten negativt, till exempel grundvatten, enskilda vattentäkter och skyddade områden, ställs högre krav på avloppsrening än vid normal skyddsnivå. För Lanna införs också ett *Prioriterat omvandlingsområde för VA* där anslutning till kommunalt verksamhetsområde ska prioriteras, dels för att minska för påverkan på grundvatten, enskilda vattentäkter och på specifikt vatten, dels på grund av att det i delar av området olämpligt att borra brunnar på grund av naturligt förekommande arsenik i marken.

I planen införs också generella riktlinjer för dagvattenhantering och begränsning av hårdgjorda ytor, *G5 Energi och resurser – Dagvatten och Hårdgjorda ytor*, för att generellt minska översvämningsriskerna och risken för spridning av förorenat vatten vid snabba flöden. Planen föreslår också ytor som *Utredningsområde dagvattenhantering* för att fördröja dagvatten i riskområden för översvämnning vid skyfall, vilka också dämpar flödena av potentiellt förorenat vatten till vattendragen, framför allt i Fjugesta. Vidare införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Miljökvalitetsnormer* för att tydliggöra att inga åtgärder får vidtas som försämrar vattenkvaliteten. Läs mer i kapitel *Teknisk försörjning* och i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR MKN FÖR VATTEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Planförslaget tillåter en viss utbyggnad av bostäder och infrastruktur under planperioden, men höjer samtidigt kraven för hantering av dagvatten och markgenomsläpplighet och föreslår åtgärder för att öka anslutning till kommunalt VA och minska belastningen från enskilda avlopp, vilka bedöms minska påverkan från både befintlig och ny bebyggelse på vattenförekomsterna och höja vattenkvaliteten enligt miljökvalitetsnormerna. Dock är påverkan på vattenkvaliteten fortfarande stor från framför allt jordbruk och reglerade vattendrag. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av miljökvalitetsnormer för vatten, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens

kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Vatten

Miljökvalitetsnormer för vatten

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Dricksvattenresurser

Planförslagets inriktning. Exploatering kan påverka yt- och grundvattnet och därmed dricksvattenförsörjningen på olika sätt. I planförslaget föreslås *Bedömningszon dricksvatten* som omfattar tillrinningsområden för prioriterade dricksvattenförekomster, med syfte att säkerställa den långsiktiga dricksvattenkvaliteten, genom att begränsa tillkomsten av vattenpåverkande markanvändning utan lämpliga skyddsåtgärder inom tillrinningsområdena. Då tillrinningsområdet för framför allt Svartån är mycket stort, omfattar bedömningszonerna större delen av kommunen. Vidare föreslås *Bedömningszon enskilt vatten* för områden med isälvsavlagringar med förhöjd risk för arsenikförekomst i grundvatten på grund av hög genomsläpplighet i anslutning till alunskiffer. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR DRICKSVATTENRESURSER ([Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet](#))

Samlad bedömning planförslag. De ökade kraven i planförslaget på försiktighetsåtgärder för att förhindra föroreningsutbredning till prioriterade dricksvattenförekomster bedöms kunna ge tydliga effekter på förekomsternas kvalitet, men också på möjligheten att förbättra den generella vattenkvaliteten enligt miljökvalitetsnormerna. Även riktlinjen om försiktighet för vattentäkter i närheten av rullstensåsar bedöms ha en positiv påverkan på dricksvattenkvaliteten från dessa vattenförekomster. Eftersom påverkan från andra faktorer såsom utsläpp från jordbruk kvarstår, begränsas dock påverkan. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av dricksvattenresurser, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Vatten

Dricksvattenresurser

+3 Medelstora positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Miljökvalitetsnormer för vatten

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen anges att kommunen ska beakta gällande miljökvalitetsnormer vid all fysisk planering samt vid bedömning av bygglov och motsvarande. Nollalternativet bedöms innebära att en utbyggnad om cirka 930 bostäder och motsvarande infrastruktur tillåts under planperioden, framför allt i Lanna, vilket innebär en ökad risk för påverkan på vattenkvaliteten i framför allt Garphyttån och Svartån, om inte åtgärder vidtas för att motverka det. I gällande översiktsplan finns riktlinjerna "Den fysiska planeringen ska möjliggöra för utökad användning av metoder för lokalt omhändertagande av dagvatten" och "Kommunen ska verka för en minskning av antalet enskilda avlopp i kommunen genom utvidgade verksamhetsområden där så är möjligt". Utöver detta saknas strategier för att minska den negativa påverkan på vattenresurserna.

Samlad bedömning nollalternativ. Då strategier för att minska den negativa påverkan på vattenresurserna är begränsade, bedöms nollalternativet innebära en risk för försämring av vattenkvaliteten med den uppskattade bebyggelseutvecklingen. Försämring av vattenkvaliteten är inte tillåtet. Eftersom påverkan från andra faktorer såsom utsläpp från jordbruk och reglering av vattendrag kvarstår, förstärks

risken för negativ påverkan på vattenkvaliteten. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av miljökvalitetsnormer för vatten, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Vatten

Miljökvalitetsnormer för vatten

-2

Märkbara negativa konsekvenser

Dricksvattenresurser

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen beskrivs dricksvattenförsörjningen men inga särskilda strategier eller riktlinjer för framtida dricksvattenkvalitet anges. Exploatering kan påverka yt- och grundvattnet och därmed dricksvattenförsörjningen på olika sätt. I översiktsplanen finns vidare riktlinjerna ”På och omkring rullstensåsar bör bebyggelseexploatering ske med stor omsorg för att undvika en negativ påverkan på grundvattnet” och ”Exploatering eller byggande inom vattenskyddsområde ska ske utifrån gällande skyddsbestämmelser för områdena”, och beslutad samverkan om dricksvattenförsörjning med Örebro och Laxå kommuner omnämns.

Samlad bedömning nollalternativ. Riktlinjen om försiktighet vid exploatering i närheten av rullstensåsar bedöms kunna ha en viss positiv påverkan på vattenkvaliteten i de tre dricksvattenförekomster i sand- och grusförekomst som finns i kommunen, men inte för övriga dricksvattenförekomster som finns i vattendrag, sjöar och sedimentärt berg. Andra risker för negativ påverkan på dricksvattenförekomsterna från jordbruk och riskabel markanvändning kvarstår också. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av dricksvattenresurser, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som inga eller obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

Vatten

Dricksvattenresurser

0

Inga eller obetydliga konsekvenser

Naturmiljö och biologisk mångfald

Livskraftiga ekosystem med en rik biologisk mångfald är avgörande för att behålla fungerande livsmiljöer för växter och djur och för de ekosystemtjänster som naturen bidrar med för människors välbefinnande. Skyddet och vården av naturmiljöer är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden och i förlängningen allt biologiskt liv, likaså de funktioner och processer som är viktiga för att ekosystem och livsmiljöer ska bestå och utvecklas. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar naturmiljön och den biologiska mångfalden.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Miljöbalken (1). I kapitel 3 och 4 i miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Bland annat anges i § 3 att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt och fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden, så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I kapitel 7 och 8 finns bestämmelser om skydd av områden och djur- och växtarter, bland annat naturreservat, naturminnen, biotopskydd, strandskydd, Natura 2000 och skydd av biologisk mångfald. Riksintressen är mark- eller vattenområden som bedömts vara viktiga ur nationell synvinkel och som långsiktigt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada det värde som uttrycks i riksintresset, enligt hushållningsbestämmelserna. Riksintresse för naturvård pekas ut med stöd av kap 3 § 6 i miljöbalken.

Plan- och bygglagen (2). I kapitel 2 i plan- och bygglagen anges att planläggning ska ske med hänsyn till bland annat natur- och kulturvärden, och att bebyggelse och byggnadsverk ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bland annat naturvärdena på platsen. Vidare anges i kapitel 7 att tomter ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till naturvärdena på platsen, så att naturförutsättningarna så långt möjligt tas till vara.

Skogsvårdslagen (3). I första paragrafen i skogsvårdslagen anges att skogen är en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls och hänsyn till andra allmänna intressen tas. Avverkning, skogsvårdsåtgärder och gödsling får inte ske på skogliga impediment som är större än tusen kvadratmeter enligt paragraf 13a. Åtgärder får inte heller tas som leder till att som leder till att ädellövskog tas bort, enligt paragraf 25. Vidare får åker- och betesmark inte planteras med skog utan anmälan till länsstyrelsen.

Globala målen (4), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Naturmiljö och biologisk mångfald berörs framför allt av målet *Ekosystem och biologisk mångfald* som anger att landbase-erade ekosystem ska skyddas och återställas och ett hållbart nyttjande främjas, till exempel ska skogar brukas hållbart, och markförstöring och förlust av biologisk mångfald hejdas. Delmål fem anger att förlusten av den biologiska mångfalden ska hejdas, naturliga livsmiljöer bevaras och hotade arter skyddas.

Sveriges miljömål (5) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Naturmiljö och biologisk mångfald berörs framför allt av miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt och djurliv* som handlar om att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer, att arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas och att människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd. Naturmiljö och biologisk mångfald berörs även av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (6) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus för tema *Naturvärden och gröna miljöer* är främja utvecklingen av gröna miljöer och ett hållbart nyttjande av naturen, med följande prioritering avseende naturvärden:

- Lekebergs kommun arbetar systematiskt med naturvärden vid markanvändning och exploatering.
- Lekebergs kommun förstärker arbetet med bekämpningen av invasiva arter.

Naturvårdsplan Lekebergs kommun (7) antogs 2006. Här identifieras 67 områden ut som särskilt bevarandevärda. Innehållet bedöms fortfarande vara aktuellt och arbete pågår med att uppdatera områdena, med kompletteringar och klassificering av värdekärnor. I planen anges följande övergripande naturvårdsmål för kommunen:

- Kommunens invånare ska ha god tillgång på rika naturupplevelser.
- Den biologiska mångfalden ska bevaras. Den i kommunen förekommande variationsrikedom av naturtyper och arter ska bibehållas och ges förutsättningar att fortleva i livskraftiga populationer under naturliga betingelser (angivet i de nationella miljö kvalitetsmålen 8, 11, 12, 13, 16).
- Värdefulla geologiska bildningar, såsom drumliners, ska bevaras.
- Hushållningen av naturresurser ska vara långsiktigt hållbar (alla miljö kvalitetsmål).

Grönstrukturutredning Lanna (8) togs fram med anledning av riksintresset för naturvård och den då pågående utvecklingen i Lanna. Utredningen har fokus på naturvärden, med särskild vikt vid den större vattensalamanderns livsmiljöer.

Fotnoter:

1) SFS 1998:808

- 2) SFS 2010:900
 - 3) SFS 1979:429
 - 4) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a
 - 5) Proposition 2009/10:155
 - 6) Lekebergs kommun 2022c
 - 7) Lekebergs kommun, 2006a-b
 - 8) Lekebergs kommun 2021e
-

Förutsättningar och nuläge

NATURVÄRDEN

Naturtyper. Topografisk karakteriseras kommunen i nordväst av Kilsbergen som begränsas av Kilsbergsförkastningen i sydost. Vissa delar av Kilsbergen går över högsta kustlinjen och högsta punkten vid Kungshall ligger 280 meter över havet. Kilsbergen är en skogsbygd, präglad av en mångårig bergsmannakultur, med många nyckelbiotoper och naturreservat. Nedanför ligger slätten som bildas av gravsänkan mellan Kilsbergsförkastningen och Tisarförkastningen i Hallsbergs kommun. Den sydöstra delen av Lekeberg är slättbygd med gammelskogar, sjöar och vackra ekhagar i ett småbrutet jordbrukslandskap, och ett omfattande drumlinområde med rika naturvärden. Mellanbygden vid foten av Kilsbergsförkastningen utgörs av ett mosaikartat landskap med barr- och lövskog, åker och gräsmarker. Av Lekebergs yta om cirka 482 kvadratkilometer, utgörs cirka 0,5 procent av ekmiljöer, 0,1 procent av skyddade ädel-lövträdsområden, 0,4 procent av skyddade ängs- och hagmarker, 0,09 procent av skyddade bland-skogsområden och 2,8 procent av skyddade barrskogsområden (9).

Våtmarker och vattenmiljöer. I Lekeberg finns det nästan 300 sjöar, både näringsrika slättsjöar och näringsfattiga skogssjöar, vilka tillsammans utgör knappt fyra procent av kommunens yta. Våtmark är sådan mark där vatten under en stor del av året finns nära under, i eller strax över markytan samt vegetationstäckta vattenområden. Minst hälften av vegetationen ska vara vattenälskande för att man ska kalla ett område för våtmark. Huvudindelningen av våtmarker grundar sig på vattnets ursprung och om marken är torvbildande eller inte. I Lekeberg finns enligt våtmarksinventeringen (10) 65 våtmarker med en yta om minst 10 hektar. Dessa har en yta på 3 064 hektar, vilket utgör 6,3 procent av kommunens yta. Fem av våtmarkerna har ett mycket högt värde, men endast två av dessa, Skagershultsmossen och Dammsjömossen, har ett formellt skydd i form av naturreservat för del av mossen. Elva våtmarker har högt naturvärde och övriga 49 har vissa eller låga naturvärden. Vidare finns det mer än 500 dokumenterade sumpskogar i Lekeberg (11). En sumpskog är skog på blöt eller fuktig mark, ofta mycket artrika med många värdefulla livsmiljöer som kräver extra hänsyn.

Biologisk mångfald innefattar variationen bland alla levande organismer på jorden, deras livsmiljöer och de ekologiska processer och samband de befinner sig i. Viktigaste direkta orsakerna till förlust av biologisk mångfald är förstörelse och/eller förändring av organismers livsmiljöer, till exempel genom uppsplittring av värdefulla biotoper, överexploatering av arter, klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter (12). Ekologiskt särskilt känsliga områden, det vill säga mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön enligt miljöbalken.

Fotnoter:

- 9) Lekebergs kommun, 2006a-b
 - 10) Länsstyrelsen Örebro län 1998a
 - 11) Lekebergs kommun, 2006a-b
 - 12) Naturvårdsverket 2025b
-

SKYDDADE NATUROMRÅDEN

Skydd av naturmiljö. Det finns många olika skyddsformer för natur i Sverige. Den vanligaste är naturreservat och de starkaste formerna är nationalpark och Natura 2000. Utöver dessa skyddsformer finns även skyddsformerna biotopskyddsområden, naturminnen och naturvårdsavtal. I Lekeberg finns för närvarande Garphyttans nationalpark, 14 Natura 2000-områden, 32 naturreservat, 22 två biotopskyddsområden, fyra naturminnen och två små områden med naturvårdsavtal. Dessa motsvarar sammanlagt 6–7 procent av kommunens yta. Utöver detta finns sju områden med planerade områdesskydd. Nya naturreservat bildas kontinuerligt, de flesta av länsstyrelsen men också av kommunen.

RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD LATORPSPLATÅN

Riksintressen för naturvård. Ett område kan vara av riksintresse för naturvården om det särskilt belyser viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller är ostört och inrymmer en stor mångfald av naturtyper. Det kan vara av särskilt stort intresse också därför att det hyser unika och hotade eller sårbara naturtyper eller arter, till exempel ett rikt fågelliv, en ovanlig flora eller en kombination av egenskaper som gör området värdefullt för förståelsen av naturen. I Lekeberg finns sju områden av riksintresse för naturvård, vilka sammanlagt omfattar cirka 7 200 hektar eller 15 procent av kommunens yta. Utöver dessa finns fjorton Natura 2000-områden i kommunen, vilka enligt kap 4 § 8 i miljöbalken är att betrakta som riksintressen, se avsnitt *Skyddade områden* ovan.

Latorpsplatån. Ett av riksintressena för naturvård är Latorpsplatån som sträcker från nordost in i över kommunens nästa största tätort Lanna, vilket ger särskilda utmaningar vad gäller att balansera bevarande av naturvärdena med utvecklingen av tätorten. Riksintresset är stort, 3 100 hektar, varav drygt trettio procent av riksintresseområdet, 980 hektar, ligger i Lekeberg. Enligt riksintressebeskrivningen (13) är Latorpsplatån Närkes enda platåberg och enda förekomst av paleozoiska sedimentbergarter med ytnära kalk. Här finns stora ädellövskogar med biologiskt intressant flora på grund av kalkrikedom. Flera stora askskogar och hagmarker finns kvar av tidigare mycket utbredda hag- och slättermarker. Området har rik förekomst av större vattensalamander. Då större vattensalamander är en Natura 2000-art bör förutsättningar för artens fortlevnad i området ses över. Området ska skyddas mot åtgärder som kan skada natur- eller kulturmiljön.

Förutsättningar för bevarande är enligt riksintressebeskrivningen att ädellövbestånd och blandbestånd bör skyddas från markexploatering för bebyggelse och omföring till barrskog, och fortsatt jordbruk eller motsvarande hävd med naturvårdsinriktad betesdrift, slätter och åkerbruk samt skötsel av landskapselement. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Skydd. Inom området av riksintresse för Latorpsplatån finns några skyddade områden, två Natura 2000-områden, tre naturreservat, samt två områden med biotopskydd. Ytterligare fyra nyckelbiotoper finns i området, varav två omfattar hela den övre delen av Garphytteån norr om gamla E18, och fyra ingår i ängs- och betesmarksinventeringen. Genom Lekeberga-Sälven naturreservat rinner Garphytteån, ett större vattendrag av fennoskandisk typ vilket bland annat hyser större vattensalamander, stensimpa och flodpärlmussla. Länsstyrelsen i Örebro län pekade därför 2005 ut vattnet inom Latorpsplatån samt Lekeberga-Sälven som nationellt värdefullt för naturvården, vilket kan behöva skyddad för framtiden.

Nuläge. Inom Lanna har en relativt omfattande exploatering skett under 2000-talet med utbyggnad av golfbana och nybyggnation av främst bostäder. Det nutida Lannaområdet domineras av golfbana, golfanläggning och nybyggda villaområden. Många av de gamla ängs- och betesmarkerna har vuxit igen till lövskog med inslag av ädellövträd som ek, ask och alm. Av den hävdgynnade floran finns enbart små rester kvar i några betesmarker och någon dikesren. De lite större åkermarkerna på platåns sluttning ned mot Svartån och Garphytteån i söder och väster brukas fortfarande som åker. Naturvärdesmässigt är Lannas högsta värden knutna till förekomsten av lövskog och ädla lövträd samt förekomsten av paraplyarter som större vattensalamander och flodpärlmussla. Här finns förhållandevis gott om lövträdsdungar med ek, ask och alm och frodig buskvegetation. Vad som området saknar är dels riktigt

gamla och grova lövträd med gott om håligheter, dels död lövträdsved. Förekomsten av rödlistade och hotade arter är begränsad i området just på grund av att många av de strukturer och kvaliteter som utgör deras livsmiljö saknas (14). Vidare går en större kraftledning i regionnät i nord-sydlig riktning genom Lanna. Man kan därmed konstatera att den del av riksintresseområdet som omfattar Lanna är relativt kraftigt påverkat av tätortsbebyggelsen. Dock har nya dammar tillkommit under 2010-talet för att gynna den större vattensalamandern.

Fotnoter:

13) Registerblad för NRO18014 Latorpsplatån, Länsstyrelsen Örebro län 1987a och Naturvårdsplanen, Lekebergs kommun 2006a-b

14) Grönstrukturutredning Lanna, Lekebergs kommun 2021e

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Stat och kommun har idag ett gemensamt ansvar för naturvärden. Riksintressen och många skyddsbestämmelser pekas i stor utsträckning ut av staten, men naturreservat kan även kommunen inrätta, vilket Lekeberg gjort, senast 2024. Kommunen kan vidare ta fram kunskapsunderlag och utarbeta strategier för ett mer aktivt naturvårdsarbete i naturvårdsprogram, åtgärdsprogram och liknande för hela kommunen, men också för det egna markinnehavet. En viktig del av naturvårdsarbetet handlar om information och kunskap om de värden som finns. Genom sin översiktsplan kan kommunen dels tydliggöra de naturvärden, riksintressen och skydd som finns, dels införa riktlinjer för hur naturvärden generellt, och i särskilt värdefulla naturområden ska hanteras vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling.

PLANFÖRSLAG

Naturvärden

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att underlätta för en god hantering av naturvärden vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling, så att pågående förlust av biologisk mångfald i möjligaste mån hejdas och en rik och generös naturmiljö kan överlämnas till kommande generationer (15). I översiktsplanen föreslås riktlinjer för hur naturvärden ska hanteras vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling i kommunen och för att tydliggöra riksintressen och särskilt värdefulla naturområden. En generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Naturvärden* införs för att tydliggöra hänsynsreglerna i miljöbalken. Med utgångspunkt från naturvårdsplanen och den pågående revideringen av denna, införs *Ekologiskt särskilt känsligt område* för att säkerställa särskilt värdefulla eller potentiellt värdefulla områden med höga naturvärden. Riksintressen som berör naturvärden tydliggörs med riktlinjer för *Riksintresse naturvård* och *Riksintresse Natura 2000*. För skyddade områden och Riksintresse Latorpsplatån, se nedan. Läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR NATURVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Planförslaget inför riktlinjer för identifierade naturvärden och tydliggör hänsynsreglerna i miljöbalken och beslutade riksintressen för den efterföljande planeringen genom riktlinjer kopplade till kartan. De naturvärden som inte är kopplade till riktlinjer i plankartan är identifierade våtmarker enligt våtmarksinventeringen, vilket kan övervägas i det fortsatta arbetet. Bedömningen är dock att föreslagna riktlinjer ger förbättrade förutsättningar för att hänsyn till naturvärden alltid tas vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling i kommunen. Störst påverkan bedöms riktlinjerna som införs inom riksintresset för Latorpsplatån ha, vilket behandlas nedan. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av naturvärden i övrigt, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till

dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Naturvärden

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Fotnoter:

15) det så kallade generationsmålet, se sverigesmiljomal.se

Skyddade naturområden

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att tydliggöra de skydd som finns för särskilt värdefulla naturmiljöer. I översiktsplanen föreslås därför de specifika riktlinjerna *Nationalpark*, *Riksintresse Natura 2000*, *Naturreservat*, *Planerat områdesskydd natur* och *Naturminne*, och de generella riktlinjerna *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Strandskydd* och *Biotopskydd*. Läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR SKYDDADE OMRÅDEN > (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Tydliggörande av gällande skydd underlättar för efterföljande planering, men har begränsad påverkan eftersom områdena redan har ett lagstadgat skydd. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av skyddade naturområden, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små positiva konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Skyddade naturområden

+1 Små positiva konsekvenser

Riksintresse för naturvård Latorpsplatån

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att i möjligaste mån säkerställa de naturvärden som riksintresset syftar till att bevara, samtidigt som tätortens behov tillgodoses. Planförslaget innebär att inga nya utbyggnadsområden föreslås i Lanna, utöver redan planlagda. Befolkningen bedöms ändå öka med upp till 170 personer till följd av framför allt permanentning av fritidshus, vilket motsvarar cirka 5 personer per år till år 2050, att jämföra med knappt 130 personer per år under 2018–2023. Med utgångspunkt från den grönstrukturutredning som tagits fram för Lanna införs fyra riktlinjeområden för att säkerställa identifierade livsmiljöer och vandringsvägar för större vattensalamander i Lanna. De utvecklingsområden som i grönstrukturutredningen pekas ut för att främja biologiska värden, införs som *Utredningsområde natur* i översiktsplanen, och för den Större vattensalamanders livsmiljöer införs *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg* och *Naturvärde känslig nod*. Läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*. Själva riksintresset tydliggörs med riktlinje för *Riksintresse naturvård*.

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR RIKSINTRESSE NATURVÅRD I LANNA (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Den kraftigt minskade tillväxten i Lanna enligt planförslaget, bedöms få betydelse för de värden som riksintresset syftar till att bevara. För att säkerställa viktiga naturvärden långsiktigt bedöms införandet av föreslagna riktlinjeområden vara avgörande i området. Eftersom Lanna utgör en mindre del av riksintresseområdet som helhet bedöms Lannas påverkan på dess värden

dock vara måttlig. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av riksintresse för naturvård Latorpsplatån som helhet, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som mycket stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *relativt stora positiva konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Riksintresse för naturvård Latorpsplatån

+4 Relativt stora positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Naturvärden

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, naturvårdsplan från 2012, grönstrukturutredning för Lanna från 2021 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att den biologiska mångfalden ska bevaras och att variationsrikedom av naturtyper och arter ska bibehållas, att behovet av gröna korridorer, värdefulla småbiotoper, skyddsvärda arter och grönområden ska beaktas i samband med ny bebyggelse eller förtätning av bebyggelse, att värdefulla våtmarker inte får skadas som en konsekvens av den fysiska planeringen, att befintliga ekologiska korridorer ska värnas och nya skapas där det så är lämpligt och att kommunen aktivt ska verka för att värdefulla lövträd, särskilt ekar och så kallade jätteträd, bevaras. Vidare anges att kommunen ska bevaka att Lekhytteån och andra viktiga vattendrag bevaras och vid behov restaureras för att behålla och skapa goda förutsättningar för öringsstammen och flodpärlmusslor, och att kommunen ska verka för att värdefulla vattendrag får ett långsiktigt skydd. Samtidigt anges som riktlinje att det finns många skyddsvärda naturområden i kommunen och att naturvärden och sammanvägning mot enskilda intressen och ekonomi ska göras ”på ett balanserat och genomförandemässigt rimligt sätt”.

Samlad bedömning nollalternativ. Naturvärdena lyfts i den gällande översiktsplanen och riktlinjer anges. Riktlinjerna är dock generella till sin natur och saknar kopplingar till kartan. Till exempel är inte de särskilt värdefulla naturmiljöer som pekats ut i naturvårdsplanen redovisade i kartan, varför risk finns att hänsyn till dessa inte tas i efterföljande planering. Nollalternativets ställningstaganden ger också utrymme för att naturvärden kan behöva stå tillbaka mot andra intressen, snarare än att dessa eventuellt kan behöva kompenseras. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av naturvärden, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Naturvärden

-2 Märkbara negativa konsekvenser

Skyddade naturområden

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen redovisas skyddade områden i karta och översiktligt i text.

Samlad bedömning nollalternativ. Tydliggörande av gällande skydd underlättar för efterföljande planering, men har begränsad påverkan eftersom områdena redan har ett lagstadgat skydd. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av skyddade naturområden, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små positiva konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Skyddade naturområden

+1 Små positiva konsekvenser

Riksintresse för naturvård Latorpsplatån

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, gällande fördjupning av översiktsplan (FÖP) för Vintrosa-Lanna från 2012, utpekad riksintresse för Latorpsplatån, grönsstrukturutredning för Lanna, och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I översiktsplanen redovisas riksintresset och i kommunens ställningstagande anges att riksintresset ska beaktas vid fysisk planering, bygglovgivning och annat tillståndsförfarande, men att det innefattar tätorten Lanna där kommunens vilja är att orten ska kunna växa och utvecklas. Vidare anges att utvecklingen i Lanna ska ske på ett sätt så att de värden som riksintresset för naturvård vill värna stärks samtidigt genom att FÖP:en, som är anpassad till riksintressevärdena, följs.

Samlad bedömning nollalternativ. Översiktsplanen är tydlig med att ny bebyggelse ska anpassas till riksintresset och att FÖP:en ska följas. Att detta sen inte alltid skett vid utbyggnaden av Lanna beror inte på brister i översiktsplanen eller fördjupningen av översiktsplanen. Eftersom riksintresset gäller oavsett översiktsplanen och Lanna endast utgör en mindre del av riksintresseområdet som helhet bedöms Lannas påverkan på dess värden vara måttlig. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av riksintresse för naturvård Latorpsplatån, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Naturmiljö och biologisk mångfald
Riksintresse för naturvård Latorpsplatån

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Social hållbarhet

Social hållbarhet handlar om människors hälsa, säkerhet och trygghet, om tillgång till utvecklande miljöer och om mänskliga rättigheter och social rättvisa. De delar som behandlas här är planens påverkan på klimatrisker och klimatanpassning, på kulturmiljö, landskap och gestaltning, på rekreation och friluftsliv, på människors hälsa och säkerhet, och på social trygghet och lika möjligheter.

Social hållbarhet

Påverkan på samhället, dvs på människors hälsa och välmående, och på sociala och kulturella behov.

Klimatrisker och klimatanpassning

Framtidens klimat kommer att skilja sig från dagens. Bland annat förväntas riskerna för fler och mer långvariga skyfall, intensivare värmeböljor, och för ras, skred och erosion att öka. Klimatanpassning innebär att minska sårbarheten och förebygga risken för skador som orsakas av ett förändrat klimat.

Såväl befintlig som tillkommande bebyggelse och infrastruktur behöver anpassas till klimatförändringens effekter. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar klimatrisker och klimatanpassning.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Plan- och bygglagen (1). Enligt kapitel 2 § 5 i plan- och bygglagen (PBL) ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. Byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet, och möjligheterna att förebygga risken för olyckor, översvämning och erosion. Bebyggelse ska också utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till behovet av goda klimatförhållanden, enligt kapitel 2 § 6.

Globala målen (2), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Klimatrisker och klimatanpassning berörs framför allt av målet *Bekämpa klimatförändringarna* som anger att omedelbara åtgärder ska vidtas för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser. Delmål ett anger att motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer ska stärkas. Klimatrisker och klimatanpassning berörs även av målet *Hållbara samhällen och städer* som anger att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål ett anger att tillgång till säkra bostäder ska säkerställas, och delmål fem att de negativa effekterna av naturkatastrofer ska mildras.

Sveriges miljömål (3) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Klimatrisker och klimatanpassning berörs framför allt av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (4) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus för tema *Klimat och energi* är att arbeta i riktning mot att bli en klimatneutral och fossilbränslefri kommun som är anpassad till ett klimat i förändring, med följande prioriteringar avseende klimatanpassning:

- Lekebergs kommun ska utveckla ett systematiskt klimatanpassningsarbete för verksamheten.
- Lekebergs kommun arbetar aktivt inom samhällsplanering och VA-verksamheten för att minska befarade effekter av klimatförändringar.

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

3) Proposition 2009/10:155

4) Lekebergs kommun 2022c

Förutsättningar och nuläge

ÖVERSVÄMNINGAR OCH SKYFALL

Skyfall. Risken för översvämningar förväntas också öka, på grund av dels ökad och kraftigare nederbörd, dels höga flöden i sjöar och vattendrag. I Örebro län beräknas nederbörden kunna öka med så mycket som drygt 20 procent fram till slutet av seklet, jämfört med referensperioden, mer vintertid än sommartid. Den största förändringen i Lekeberg sker på vintern och våren med 30–35 procent ökad nederbörd. Antalet dagar med kraftig nederbörd och extremt korttidsregn, så kallade skyfall, förväntas också öka i frekvens och intensitet. I Lekeberg förväntas extremregn öka med ca 35 procent i medel

fram till slutet av seklet, och antalet dagar per år med mer än tio millimeter nederbörd, förväntas öka från 18 dagar 1961–1990 till 27 dagar i slutet av seklet.

Höga flöden. Risken för översvämning på grund av höga flöden påverkas av att medeltillrinningen till vattendragen förändras. För Svartån och de vattendrag som rinner ut i Svartån, vilket berör flertalet vattendrag i Lekeberg, förväntas årsdynamiken förändras på så sätt att extremflöden generellt blir mer extrema, lågflöden sommartid lägre, och högflöden vintertid högre. Den totala årsmedeltillrinningen i Svartån förväntas öka upp med cirka tio procent fram till seklets slut, med störst förändring vintertid då medeltillrinningen ökar med 55–60 procent, medan medeltillrinningen under sommaren ser ut att minska med cirka 30 procent.

Klimatanalys. Kommunen har tagit fram en översiktlig klimatanalys för hela Lekeberg som underlag för översiktsplanen och kommunens arbete med klimatanpassning (5). Här ingår bland annat en skyfallsmodellering över kommunen som identifierar riskområden och visualiserar vattendjup och flöden vid extrema regnhändelser. Med hjälp av klimatmodelleringen kan riskområden där befintlig bebyggelse, vägar och annan infrastruktur riskerar att översvämmas identifieras. De områden som främst riskerar att drabbas av höga flöden är tidigare utdikad jordbruksmark framför allt vid Hidingebro, Kräcklinge och Skagerhultsmossen. Skyfall kan få betydande påverkan på vissa delar av bebyggelsen i framför allt Fjugesta, men också i andra lägen. Skyfall kan också påtagligt hota framkomligheten på gator och vägar i kommunen. Bland annat riskerar E18 att översvämmas kraftigt på flera ställen. Även det mindre vägnätet riskerar översvämning framför allt i brolägen, vilket tillfälligt skulle kunna innebära att vissa orter kan bli helt isolerade vid kraftigare skyfall. Här föreslås fortsatt utredning av riskområden för allvarlig översvämning av vägnätet vid kraftiga skyfall, och identifiering av nödvändiga klimatanpassningsåtgärder, se kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Fotnoter:

5) *Lekebergs kommun 2021c*

EROSION, RAS OCH SKRED

Erosion, ras och skred. Risken för erosion, ras och skred förväntas öka, då klimatförändringarna påverkar flera avgörande faktorer, till exempel ökad avrinning, ökad nederbörd och intensiva regn som bland annat kan leda till förhöjda grundvattennivåer och förändrad hållfasthet i marken (6). I den del av Sverige som Lekeberg ligger förväntas risken för erosion, ras och skred att öka under de närmaste 100 åren (7). I Lekeberg finns flera områden med risk för erosion, ras och skred, framför allt längs med Garphytteån, Svartån och i Kilsbergen, men även på andra ställen.

Fotnoter:

6) *Lekebergs kommun 2021c*

7) *Sgi 2007a*

VÄRMEBÖLJOR

Årsmedeltemperaturen för Örebro län beräknas öka med cirka 5 grader till slutet av seklet enligt RCP 8.5 (8). Den största temperaturökningen sker vintertid med uppemot 6 grader jämfört med referensperioden (1961–1990). Samtliga årstider visar på en förväntad temperaturökning, och risken för fler och längre värmeböljor ökar. I Lekeberg förväntas även antalet dagar med värmebölja öka med cirka 10 dagar till cirka 14 dagar i slutet av seklet. Vidare kan vegetationsperiodens längd komma att öka med cirka 75 dagar fram mot slutet av århundrandet, vilket innebär att den i så fall pågår i nio månader, med bland annat ökat bevattningsbehov som följd.

Fotnoter:

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Översiktsplanen har stor betydelse för att höja beredskapen för att hantera klimatrisker och förebygga klimatrelaterade olyckor. Eftersom lokalisering av ny bebyggelse och infrastruktur kan vara avgörande för att minimera de klimatrelaterade riskerna, behöver riskområden identifieras i översiktsplanen så att hänsyn tas till riskerna. För befintlig bebyggelse och infrastruktur handlar det också om att identifiera riskområden och avsätta områden där klimatanpassningsåtgärder kan behövas, till exempel översvämningssytor. En annan förebyggande åtgärd är att i översiktsplanen och den strategiska vattenplaneringen skärpa kraven på dagvattenhantering för den efterföljande planeringen.

PLANFÖRSLAG

Översvämningar och skyfall

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att i möjligaste mån förebygga och minimera effekterna av ett förändrat klimat. Klimatanpassning har därför en framskjuten roll i planförslaget. Med klimatanalysen som grund har områden med risk för översvämning på grund av skyfall och höga flöden identifierats och kopplats till riktlinjer för framtida markanvändning, *Bedömningszon översvämning*. Inom riskområden får ny bebyggelse inte ska tillkomma utan utredning och eventuella skyddsåtgärder. Eftersom dagvattnets hantering och markens genomsläpplighet har stor betydelse för att förebygga översvämning och minska riskerna för människor, skador på infrastruktur och föroreningsspridning, identifieras även utredningsområden för samlad fördröjning av dagvatten, *Utredningsområde dagvattenhantering*, och generella riktlinjer införs för dagvattenhantering, *G5 Energi och resurser – Dagvatten*, och hårdgörande av mark, *G5 Energi och resurser – Hårdgjorda ytor*. Läs mer i kapitel *Klimatrisker* och kapitel *Teknisk försörjning*.

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING](#)

[VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR ÖVERSVÄMNINGAR OCH SKYFALL](#) (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Den översiktliga klimatanalysen och identifieringen av riskområden med tydliga riktlinjer i planförslaget, bedöms ge ett kraftigt förbättrat stöd för hantering av framför allt skyfallshantering i den fortsatta samhällsplaneringen. I riskområdena ingår både skyfall och höga flöden. Effekterna av planförslaget bedöms vara att betydligt större hänsyn tas till översvämningar inte minst på grund av skyfall, vid efterföljande planering och byggande. Fortsatt arbete med utvecklade underlag och åtgärder för klimatanpassning behöver dock ske, till exempel av riskområden för översvämning av det mindre vägnätet som hotar framkomligheten i kritiska lägen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på översvämningar och skyfall, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som mycket stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *mycket stora positiva konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Översvämningar och skyfall

+5 Mycket stora positiva konsekvenser

Erosion, ras och skred

Planförslagets inriktning. I planen föreslås riktlinjer kopplade till karta för utredningsområden relaterade till risk för erosion, ras och skred, *Bedömningszon ras och skred*, *Bedömningszon erosion* och

Bedömningszon påverkan erosion eller ras. Inom riskområden får ny bebyggelse inte ska tillkomma utan utredning och eventuella skyddsåtgärder. Läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR EROSION, RAS OCH SKRED (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att riskerna för erosion, ras och skred uppmärksammas i högre grad vid planering och byggande genom riktlinjer kopplade till identifierade riskområden. Kännedomen om riskområden för erosion, ras och skred har dock funnits innan planförslaget togs fram, men förtydligas i planförslaget. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av erosion, ras och skred, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Erosion, ras och skred

+3

Medelstora positiva konsekvenser

Värmeböljor

Planförslagets inriktning. I planförslaget har en generell riktlinje för värmeböljor införts, *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Värmeböljor*, för att uppmärksamma behovet av åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor vid planering och byggande. Läs mer i kapitel *Klimatrisker*.

GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR VÄRMEBÖLJOR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att förutsättningarna ökar för att större hänsyn tas till risken för skadliga värmeböljor och att åtgärder vidtas i större utsträckning för att mildra effekterna av värmeböljor, till exempel tillgodose behovet av skuggande träd vid bebyggelse och på offentliga platser. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av värmeböljor eftersom plan- och bygglagen ger begränsade möjligheter att styra växtlighet, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Värmeböljor

+1

Små positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Översvämningar och skyfall

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag, inklusive den nyligen framtagna klimatanalysen. I gällande översiktsplan uppmärksammas riskområden för översvämning på grund av höga flöden och för ras och skred, och riktlinjer anges för mark med olika sannolikhet för översvämning. Däremot saknas underlag för att identifiera riskområden för översvämning på grund av skyfall, vilket är den klimataspekt som kan komma att vålla störst skador för bebyggelse och infrastruktur i kommunen. Konsekvenserna av klimatförändringarna och behovet av aktiv klimatanpassning har fått en ökad uppmärksamhet under senare år och modellerna för att ta fram underlag har förfinats, vilket gör att nollalternativet inte ger tillräckligt stöd för hantering av framför allt risken för översvämningar på grund av skyfall.

Samlad bedömning nollalternativ. Den gällande översiktsplanen och tillgängliga kartunderlag bedöms ge stöd för att hantera översvämning på grund av höga flöden, med undantag för Garphytteån där det idag finns kartering. Den nyligen framtagna klimatanalysen finns även i nollalternativet, men saknar koppling till riktlinjeområden i översiktsplanen, vilket bedöms ge betydande negativa effekter på beredskap och hantering av dessa översvänningsrisker. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av översvämningar och skyfall, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Översvämningar och skyfall

-3 Medelstora negativa konsekvenser

Erosion, ras och skred

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan uppmärksammas riskområden för erosion, ras och skred, men inte påverkansområden för erosion eller ras. Efter att den togs fram har erosions-, ras- och skredrisker också karterats för fler områden i kommunen, bland annat Garphytteån i Lanna där riskerna är relativt stora. Underlaget är därför inte helt aktuellt i nollalternativet, men aktuella underlag finns i nationella kartdatabaser och delvis i kommunens informationskarta.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara att det finns förutsättningar för att ta hänsyn till riskerna för erosion, ras och skred vid planering och byggande, dock saknas koppling till riktlinjer i kartan, vilket ökar risken för att efterlevnaden blir sämre i efterföljande planering. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av erosion, ras och skred, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Erosion, ras och skred

0 Inga eller obetydliga konsekvenser

Värmeböljor

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan saknas uppmärksamhet eller riktlinjer om värmeböljor.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara att åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor inte uppmärksammas vid planering och byggande. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av värmeböljor, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Klimatrisker och klimatanpassning
Värmeböljor

-1 Små negativa konsekvenser

Kulturmiljö, landskapsbild och gestaltning

Varje tidsperiod har satt sitt avtryck i landskapet och är en del av den kulturmiljö vi lever i. Samhällsförändringar och människors livsvillkor och levnadssätt under olika tider kan följas i landskapets fysiska strukturer och samband, från enskilda byggnader till stora landskapsavsnitt, från förhistorisk tid till idag. Gestaltad livsmiljö handlar på samma sätt om en helhetssyn på utformningen av livsmiljöerna, där människors liv påverkar och påverkas av sin omgivning. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar kulturmiljö, landskapsvärden och gestaltad livsmiljö.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Kulturmiljölagen (1) klargör att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att ansvaret delas av alla tillsammans. Såväl myndigheter som enskilda personer är skyldiga att visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornfynd, kyrkliga byggnadsminnen och vissa kulturföremål.

Miljöbalken (2). Enligt kapitel 3 § 6 i miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina kulturvärden, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Riksintressen för kulturmiljövård är sammanhängande kulturmiljöer av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv, som särskilt tydligt berättar om kulturhistoriska sammanhang i landskapet. I kapitel 7 i miljöbalken finns också bestämmelser för skydd av särskilt värdefulla kulturpräglade landskap som kulturresevat. Även naturresevat och biotopskyddade områden enligt kapitel 7 kan ha höga kulturmiljövärden. Vidare ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär, enligt kapitel 3 § 2.

Plan- och bygglagen (3). Generellt gäller enligt kapitel 2 § 6 i plan- och bygglagen att bebyggelse och byggnadsverk ska utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan, vid detaljplan, bygglov och åtgärder som inte kräver bygglov. Vidare ska planläggning enligt kapitel 2 § 3 främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse. Kommunen är också skyldigt att skydda särskilt värdefulla byggnader vid planläggning av ett område, med hjälp av utformningsbestämmelser, rivningsförbud eller andra skydds- och varsamhetsbestämmelser. Enligt kapitel 8 § 13 får en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. I kapitel 8 § 14 och 17 ställs också krav på att byggnader och fastigheter ska vårdas och underhållas med varsamhet och hänsyn till kulturhistoriska och konstnärliga värden, vilket alltid gäller, oavsett om en åtgärd är bygglovspflichtig eller inte, även om byggnaden eller miljön inte är särskilt skyddad.

Globala målen (4), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Kulturmiljö, landskap och gestaltning berörs framför allt av målet *Hållbara samhällen och städer* som anger att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål fyra anger att insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv ska stärkas.

Sveriges miljömål (5) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Kulturmiljö, landskap och gestaltning berörs framför allt av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

Landskapskonventionen (6). Enligt den europeiska landskapskonventionen åtar sig Sverige att skydda, förvalta och planera landskapet enligt med konventionens intentioner. Landskapskonventionen utgår från landskapet som helhet och lyfter landskapet som grund för människors välbefinnande, hälsa och

estetiska upplevelser. I konventionen betonas att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar, vilket innefattar alla typer av landskap som människor möter i sin vardag, både stad och landsbygd.

Äldre lagstiftning eller utpekande. Till skydd för landskaps- och kulturvärden utgör Drumlinområdet ett så kallat samrådsområde enligt äldre lagstiftning (7), som anger att anmälan om samråd ska göras till länsstyrelsen för en rad åtgärder oavsett om åtgärden är bygglovspliktig eller inte.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (8) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att omsorgsfull gestaltning i planering, byggande och förvaltning är viktig som del i att använda den byggda miljön för att skapa ett hållbart samhälle med människan i centrum. Fokus för tema *Trygga och hållbara livsmiljöer* är att främja samhällsutvecklingen i hela kommunen, med följande prioriteringar avseende livsmiljön:

- Lekebergs kommun prioriterar trygghet och tillit i livsmiljön, genom till exempel allsidiga mötesplatser, trygga och välkomnande offentliga miljöer och utveckling av platsens lokala identitet.

Kulturmiljöutredning Lekeberg (9) färdigställdes 2023, och togs fram som kunskapsunderlag för översiktsplanen och fortsatt planering och byggande. I utredningen har särskilt värdefulla kulturmiljöer i Lekeberg identifierats, och råd och riktlinjer för landskapen som helhet och för varje enskild kulturmiljö preciserats.

Bebyggelseinventering (10). I det tidigare kulturmiljöprogrammet, som fortsatt används som en bebyggelseinventering, har ett stort antal byggnader i kommunen inventerats, dokumenterats och beskrivits, vilket används som utgångspunkt för att bedöma när kulturhistoriska värden i enskilda byggnader och bebyggelsemiljöer behöver utredas av sakkunnig vid till exempel bygglovsprövning.

Gestaltningssprogram Fjugesta centrum (11) har tagits fram med syfte, dels att formulera hur kommuncentrum kan utvecklas hållbart för att skapa mer attraktiva offentliga miljöer, dels att identifiera de viktigaste karaktärsdragen i miljön som helhet och vad som är viktigast att ta fasta på och bevara. Programmet ska vara ett stöd vid gestaltungsfrågor vid detaljplanläggning av tillkommande byggnader, ombyggnationer av befintlig bebyggelse samt även vara stöd för nyinvesteringar på allmän plats i både liten och stor skala.

Riktlinjer för konstnärlig gestaltning (12) anger att konstnärlig gestaltning ska vara en naturlig del av samhällsbyggnadsprocessen. I riktlinjerna fastställs att minst en procent ska avsättas för konstnärlig gestaltning vid ny- och ombyggnation av kommunala byggnader och offentliga platser där byggkostnaden är minst 5 miljoner.

Fotnoter:

1) SFS 1988:950

2) SFS 1998:808

3) SFS 2010:900

4) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

5) Proposition 2009/10:155

6) Proposition 2012/13:96, ratificerades 2011

7) Naturvårdslagen 20§ och 20§ i naturvårdskungörelsen

8) Lekebergs kommun 2022c

9) Lekebergs kommun 2023a

10) Lekebergs kommun 2016b

11) Lekebergs kommun 2023d

12) Lekebergs kommun 2021b

Förutsättningar och nuläge

KULTURMILJÖVÄRDEN

Rik kulturhistoria. I Lekeberg finns många spår av mänsklig aktivitet från tusentals år tillbaka i tiden, allt från de första kortvariga jaktexpeditionerna under stenåldern, till den mer fasta befolkningen i samband med införandet av jordbruket, järnhanteringens expansion och fram till dagens moderna samhälle. I kommunen finns idag nästan 1200 registrerade lämningar varav 354 fornlämningar. De förhistoriska lämningarna (det vill säga från stenålder, bronsålder och järnålder) är koncentrerade till slättlandet öster om Svartån, medan lämningarna från historisk tid (medeltid och framåt) är fördelade över hela kommunen. På slätten handlar det om lämningar från förhistorisk bebyggelse och verksamheter, medan Kilsbergen är fullt av lämningar kopplade till bergsbruket, såsom gruvhål, hyttlämningar och kolmilor.

Särskilt identifierade kulturmiljövärden. Utöver fornlämningar, finns i kommunen idag två riksintressen för kulturmiljövård, två beslutade byggnadsminnen, och nio kyrkliga kulturminnen. Det finns också sex naturreservat. Vidare har 34 särskilt värdefulla kulturmiljöer identifierats (13), som redovisar ett sådant särskilt historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde som avses i kapitel 8 § 13 § i plan- och bygglagen. Ett stort antal byggnader har också inventerats och dokumenterats som stöd för bedömning av kulturvärden i enskilda byggnader eller miljöer (14). Se vidare i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

Fotnoter:

13) Lekebergs kommun 2023a

14) Lekebergs kommun 2016b

LANDSKAPSVÄRDEN

Landskapet formas genom påverkan av och samspel mellan naturliga och mänskliga faktorer under lång tid, och förändras i takt med att samhället utvecklas och förändras. Den största påverkan på dagens landskap har tätorters utbredning, forskogning av odlingslandskap och utbyggnad av industri- och energianläggningar.

Särskilt identifierade landskapsvärden. I Lekeberg finns Garphyttans nationalpark som är skyddad för att bevara landskapstypen i ett större sammanhängande område i dess naturliga tillstånd eller i väsentligt oförändrat skick. 12 av 31 naturreservat har särskilda landskapsvärden, liksom båda riksintressena för kulturmiljövård och sex av sju riksintressen för naturvård, enligt områdenas beskrivningar. Ett stort område som i stora delar överlappar ett riksintresse för kulturmiljövård är ett så kallat samrådsområde enligt äldre lagstiftning. Med utgångspunkt från kulturmiljöutredningen (15) har tre större landskapsområden i Lekeberg med olika form och berättelser identifierats. Vidare kan ett antal stora opåverkade områden enligt kapitel 3 § 2 i miljöbalken identifieras. Se vidare kapitel *Landskapsvärden*.

[GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN](#)

Fotnoter:

15) Lekebergs kommun 2023a

GESTALTAD LIVSMILJÖ

Helhetssyn. Väl genomtänkta, gestaltade offentliga rum, miljöer och lokaler påverkar människors trygghet och gemenskap. De bidrar till människors delaktighet i samhället och till ett områdes attraktivitet. Gestaltad livsmiljö handlar om en helhetssyn på utformningen av vardagsmiljöerna, och omfat-

tar alla av människan skapade miljöer, offentliga rum, byggnader, landskap, anläggningar, med mera, och om att livsmiljön ska vara tillgänglig för alla.

Identitet och karaktär. En central del i den gestaltade livsmiljön är den lokala karaktären. Den utgörs både av platsens fysiska uttryck och av dess innehåll av byggnader, gaturum, verksamheter och kultur. Karaktären bidrar till att göra platsen särpräglad och unik. Med ett medvetet och hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden vid omvandling av miljön, kan dessa värden bevaras och platsens särart och identitet förstärkas.

Riktlinjer. I Lekeberg säkerställs konstnärlig gestaltning och utsmyckning av de offentliga miljöerna i Lekeberg genom enprocentregeln som ger ett ekonomiskt utrymme för konstnärlig gestaltning av byggnader och offentliga rum (16). Ett gestaltungsprogram för kommuncentrum har också tagits fram som ett första steg för att formulera principer för gestaltning av Lekebergs livsmiljöer (17). Se vidare avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

Fotnoter:

16) Lekebergs kommun 2021b

17) Lekebergs kommun 2023d

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Enligt plan- och bygglagen har kommunen ett särskilt ansvar att vid planläggning och frågor om lov i särskilt värdefulla miljöer, och bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt tillse att dessa inte förvanskas. Det allmänna intresset ska bevakas och prioriteras och frågan om kulturmiljö måste testas i alla ärenden. Kommunen har även ett uttalat ansvar att skydda särskilt värdefulla kulturmiljöer och får inte utarbeta en detaljplan eller lämna ett lov som skadar den särskilt värdefulla kulturmiljön. Översiktsplanen har stor betydelse för att identifiera vilka kulturmiljöer som är särskilt värdefulla i kommunen och därigenom underlätta för efterföljande planläggning och bygglovsprövning. Översiktsplanen kan också tydliggöra kraven i plan- och bygglagen på en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, och på att bebyggelse ska utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan, genom att till exempel ange riktlinjer för stora opåverkade områden, landskapsområden, gestaltungsområden och andra områden med identifierade värden.

PLANFÖRSLAG

Kulturmiljövärden

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att kulturmiljövärden tas till vara och ny bebyggelse blir en del av en levande kulturmiljö som bidrar till att förstärka livsmiljön som helhet. I översiktsplanen identifieras och föreslås riktlinjer för *Särskilt värdefull kulturmiljö*, med utgångspunkt från den framtagna kulturmiljöutredningen. Vidare anges riktlinjer för redan beslutade riksintressen och skydd, såsom *Riksintresse kulturmiljö*, *Byggnadsminne* och *Kyrkligt kulturminne*, och generella riktlinjer *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Fornlämning, Varsamhet och Förvanskningförbud* för att tydliggöra skyddet för fornlämningar och varsamhetskravet och förvanskningförbudet i plan- och bygglagen. Läs mer i kapitel *Kulturmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR KULTURMILJÖVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Kulturmiljöutredningen och utpekandet av särskilt värdefulla kulturmiljöer i planförslaget bedöms ge ett kraftigt förbättrat stöd för hantering av dessa miljöer i den efterföljande planeringen, tillsammans med de generella riktlinjer som införs varsamhet, förvanskningförbud, fornlämning och landskapsvärden. Effekterna av planförslaget bedöms vara att betydligt större hänsyn till särskilt värdefulla kulturmiljöer, kommer att tas vid planering och byggande då dessa är identifierade. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av kulturmiljövärden, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *relativt stora positiva konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Kulturmiljövärden

+4 Relativt stora positiva konsekvenser

Landskapsvärden

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att förbättra verktygen för att underlätta för en god hantering av landskapsvärden vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling i Lekeberg, och därigenom förstärka livsmiljön som helhet. I översiktsplanen identifieras och föreslås riktlinjer för *Landskapsområde*, med utgångspunkt från framtagna kulturmiljöutredning och med hänvisning till grönstrukturutredningen, samt för *Stort opåverkat område*. Vidare anges riktlinjer för samrådsområde enligt äldre lagstiftning, *Förordnandeområde*, och en generell riktlinje *G3 Natur- och kulturmiljövärden – Landskapsvärden*, som ger stöd för en god anpassning till landskapets värden. Läs mer i kapitel *Landskapsvärden*.

[GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR LANDSKAPSVÄRDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Identifiering av landskapsområden, stora opåverkade områden och riktlinjer för landskapsanpassning, bedöms ge ett förbättrat stöd för hantering av landskap vid planering och byggande. Även om ekologiskt funktionella landskap behandlas i text, saknas dock riktlinjer för att förstärka den biologiska mångfalden ur ett landskapsperspektiv. Effekterna av planförslaget bedöms vara att större hänsyn kommer att tas till landskapets värden i efterföljande planering och lovgivning med stöd av dessa verktyg. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av landskapsvärden, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Landskapsvärden

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Gestaltad livsmiljö

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att tydliggöra betydelsen av en omsorgsfull gestaltning av livsmiljön vid planering och byggande i hela Lekeberg. I översiktsplanen föreslås riktlinjer för kommuncentrum i Fjugesta såsom *Särskilt gestaltungsområde*, med utgångspunkt från framtagna gestaltungsprogram, och en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning*, för att tydliggöra behovet av en omsorgsfull gestaltning av bebyggelsemiljöer. Läs mer i avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

[GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR GESTALTAD LIVSMILJÖ (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Identifiering av gestaltungsområde för kommuncentrum, och en generell riktlinje om gestaltning, bedöms ge ett förbättrat stöd för hantering av gestaltning av bebyggelse och offentliga rum i kommuncentrum, och en större uppmärksamhet för behovet av en god gestaltning generellt vid planering och byggande. Effekterna av planförslaget bedöms vara att större hänsyn till gestaltning kommer att tas till i efterföljande planering och lovgivning, framför allt i Fjugesta centrum, men att fortsatt arbete med gestaltungsprogram för tätorter och landsbygd behövs för en mer kraftfull effekt. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av gestaltad livsmiljö, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Gestaltad livsmiljö

+3

Medelstora positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Kulturmiljövärden

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma utpekade riksintressen, skydd, lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att kommunen ska beakta kulturmiljöernas värde i det framtida utvecklings- och förändringsarbetet, men att kulturmiljöerna i vissa fall måste tillåtas att fortsätta utvecklas och förändras, inte bara bevaras. Vidare anges att ny bebyggelse bör anpassas till äldre befintlig byggnation till formen och vid val av material och färg, och att kommunen bör verka för att landsbygdsprägel bibehålls i de områden där denna karaktär är dominerande. I gällande översiktsplan anges också att stor hänsyn ska visas vid förändringar inom miljöer som påverkar upplevelsen av byggnader eller områden med särskilda kulturvärden, och att områdesbestämmelser bör tas fram för särskilt värdefulla kulturmiljöer, särskilt i riksintresseområdena.

Samlad bedömning nollalternativ. Kulturmiljövärdena lyfts i den gällande översiktsplanen och riktlinjer anges. Riktlinjerna är dock formulerade som bör-krav och med en möjlighet att välja bort anpassning till kulturmiljövärden, vilket inte är förenligt med lagstiftningen. Nollalternativet ger med andra ord utrymme för att kulturmiljövärden kan behöva stå tillbaka mot andra intressen, snarare än att en anpassning av ny bebyggelse bör ske. I nollalternativet är inte heller särskilt värdefulla kulturmiljöer utpekade i översiktsplanen, utöver de båda riksintressena, vilket försvårar hänsyn till dessa i efterföljande planering och bygglovsprövning. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av kulturmiljövärden, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Kulturmiljövärden

-3

Medelstora negativa konsekvenser

Landskapsvärden

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att den europeiska landskapskonventionen där det är relevant ska beaktas vid fysisk planering samt vid bedömning av bygglov och motsvarande. Vidare anges att kommunen bör verka för att samverkan mellan olika aktörer kommer till stånd när olika anspråk på landskapet framförs, och att denna samverkan bör ske så tidigt i processen som möjligt. Två områden omnämns som stora opåverkade områden, det vill säga som relativt opåverkade av exploateringar förutom det skogsbruk som bedrivs, men inga riktlinjer finns för dessa. För Lanna anges inriktningen att ny bebyggelse anpassas och inlemmas i landskapet.

Samlad bedömning nollalternativ. Både landskapskonventionen och stora opåverkade områden tas upp i den gällande översiktsplanen. För den förstnämnda finns riktlinjen att den ska beaktas där det är relevant, men översiktsplanen ger inga verktyg för hur detta ska ske, med risk för att landskapsanpassning förbises i efterföljande planering. Då de stora opåverkade områden som nämns inte är utmärkta i kartan och saknar riktlinjer, bedöms risken vara stor för att hänsyn inte tas till dessa. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av landskapsvärden, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Landskapsvärden

-2

Märkbara negativa konsekvenser

Gestaltad livsmiljö

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag, inklusive nyligen framtaget gestaltungsprogram för Fjugesta centrum. I gällande översiktsplan anges riktlinjen att utformning av bostadsområden och lokalisering av enskilda hus bör ske med hänsyn till den omgivande bebyggelsen. Vidare anges att bebyggelsen i Fjugestas allra mest centrala delar bör vara stadsmässig avseende volym och gestaltning, och för landsbygden att även nyare bebyggelse förankrad i byggnadstraditionen i respektive område är gestaltungs-mässigt positivt. För Lanna anges inriktningen att ny bebyggelse anpassas och inlemmas i landskapet, se samlad bedömning av nollalternativets *Landskapsvärden* ovan.

Samlad bedömning nollalternativ. Riktlinjerna i gällande översiktsplan ger en viss vägledning för gestaltungs-mässig utformning av bostadsbebyggelse, och det nyligen framtagna gestaltungsprogrammet ger vägledning för gestaltningen i Fjugesta centrum. För att få större effekt på planering och byggande behövs gestaltungsprogram vara kopplade till riktlinjeområden i översiktsplanen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av gestaltad livsmiljö, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning
Gestaltad livsmiljö

+2

Märkbara positiva konsekvenser

Rekreation och friluftsliv

Grönområdena i tätorter och på landsbygden hänger samman och bildar en helhet, en grön infrastruktur. Utöver värdena för naturlivet, ger den gröna infrastrukturen förutsättningar för rekreation och friluftsliv, både på landet och i tätare bebyggelse. Tillgång till bra rekreativmiljöer är viktigt för att vi ska kunna röra på oss, få möjlighet till upplevelser och återhämtning, för att må bra och hålla oss friska. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar rekreation och friluftsliv.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Plan- och bygglagen (1). I kapitel 2 § 3 i plan- och bygglagen anges att planläggning bland annat ska främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder, och en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. I § 7 anges vidare att man vid planläggning ska hänsyn tas till behovet av att

det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns parker och andra grönområden.

Miljöbalken (2). Enligt kapitel 3 § 6 i miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt med hänsyn till friluftslivet, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Vidare ska behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter särskilt beaktas, och områden som är av riksintresse för friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada miljön.

Globala målen (3), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Rekreation och friluftsliv berörs framför allt av målet *Hållbara samhällen och städer* som anger att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål sju anger att säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden för alla ska skapas, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Sveriges miljömål (4) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Rekreation och friluftsliv berörs framför allt av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att det ska finnas natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

Sveriges friluftslivspolitiska mål (5). Syftet med de friluftspolitiska målen är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Av de tio friluftspolitiska målen har följande störst bärighet för översiktsplanen:

- *Tillgänglig natur för alla* – Målet innebär att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet. En precisering handlar om att tillgänglighet till natur- och kulturlandskapet är tillgodosedd inom långsiktig samhällsplanering.
- *Tillgång till natur för friluftsliv* – Målet innebär att friluftslivets behov säkerställs genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande. Preciseringarna handlar bland annat om att friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap säkerställs genom fysisk planering och bevarande, och att andelen översiktsplaner som behandlar och visar tillgången till natur- och kulturlandskap med olika upplevelsevärden i hela kommunen ökar och uppdateras kontinuerligt.
- *Attraktiv tätortsnära natur* – Målet innebär att det ska finnas tillgång till attraktiv natur i och i närheten av tätorter, i form av grönområden och tätortsnära landskap med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden. Preciseringarna handlar bland annat om att öka tillgången till attraktiva tätortsnära grönområden genom bevarande, utveckling och nyskapande, att öka närheten till grönområden i och nära tätorter med olika transportmedel, och att kontinuerligt öka andelen av kvalitativa grönområden genom bland annat strategisk planering.

Länsstyrelsens friluftsmål Örebro län (6). Syftet med de friluftspolitiska målen för Örebro län är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (7) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet är fokus för tema *Jämlig Hälsa* att främja jämlik hälsa och hälsosamma vanor genom hela livet, med följande prioriteringar avseende rekreation och friluftsliv:

- Lekebergs kommun prioriterar arbetet med att öka tillgängligheten till hälsofrämjande miljöer som grönområden, lek- och aktivitetsplatser, gång- och cykelvägar, motions- och fritidsaktiviteter, mötesplatser, med hänsyn till individens möjligheter att delta.

- Lekebergs kommun prioriterar arbetet med att skapa jämlika förutsättningar för fritidsaktiviteter för unga oavsett kön.

Grönstrukturutredning Lekeberg (8) togs fram inom arbetet med översiktsplanen, för att identifiera värdefulla grönområden och -stråk, dels på kommunövergripande, dels mer detaljerat i kommunens tätorter, som underlag för att tydliggöra rekreations- och friluftsvärden i översiktsplanen och i den efterföljande planeringen.

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) SFS 1998:808

3) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

4) Proposition 2009/10:155

5) Proposition 2009/10:238

6) Länsstyrelsen Örebro län 2025a

7) Lekebergs kommun 2022c

8) Lekebergs kommun 2022f

Förutsättningar och nuläge

BOSTADSNÄRA GRÖNOMRÅDEN

Täthet. Det är lättare att ha ett rikt friluftsliv om det finns attraktiva natur- och grönområden i närheten av bostaden och som det är lätt att ta sig till. Det är inte i första hand mängden grönområden som är viktigast, utan hur attraktiva och upplevelserika de är och hur lätt det är att använda dem. Med ökad täthet blir det ännu viktigare att identifiera och värna om grönstrukturen. Vållintegrerad med övriga strukturer kan grönstruktur bidra till attraktivitet, hållbar tillväxt och ökad välfärd. Tätorterna i Lekeberg är relativt glesbefolkade jämfört med större städer, vilket gör att närheten till grönområden är relativt god. Tätast är Fjugesta med omkring 1 020 invånare per kvadratkilometer, jämfört med Örebro som har ungefär 2 300 invånare per kvadratkilometer.

Tillgänglighet. Närhet till grönområden betyder inte nödvändigtvis att tillgängligheten och kvaliteten är god. I ett jordbrukslandskap kan man till exempel oftast bara ta sig runt på bilvägar, och möjligheterna att ta sig till ett fint skogsparti i närheten till fots, med cykel eller med till exempel barnvagn, kan vara begränsad. Utan en medveten planering för att bevara och förbättra tillgången och tillgängligheten till bostadsnära grönområden i eller i närheten av bostadsområden kan både tillgång och tillgänglighet snabbt försämrats när en tätort växer. Ett exempel på detta är anläggningen av ett verksamhetsområde i nordvästra Fjugesta där de befintliga promenadvägarna till tätortsnära skog togs bort utan att ersättas av andra vid planläggningen. Samtliga tätorter, Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och den mindre tätorten Gropen-Kvistbro, bedöms ha en relativt god tillgänglighet till bostadsnära grönområden. Dock behövs en närmare analys genomföras för att kunna bedöma i vilka delar av tätorterna det eventuellt kan finnas brister på kvarters/delområdesnivå. Det pågår ett aktivt arbete i kommunen för att utveckla grönområdena i de större tätorterna.

RÖRLIGT FRILUFTSLIV

Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvården. Friluftslivet är värdefullt både för den enskilda människan och för samhället i stort. Kontakt med naturen är bra för både den fysiska och psykiska hälsan, bidrar till förståelse för naturen och miljön, och ett aktivt friluftsliv bidrar generellt till lokal utveckling och ekonomi inom besöksnäringen. Förutsättningarna för ett rikt friluftsliv är, precis som för bostadsnära grönområden, att det finns friluftsområden av god kvalitet, och att dessa är tillgängliga för olika grupper och med olika transportmedel.

Tillgången till friluftsområden är generellt god i kommunen. Lekebergs övergripande grönstruktur för friluftsliv och rekreation är framför allt kopplat till Kilsbergens sjö- och skogslandskap i väster, till de större vattendragen Svartån, Garphytteån, Lekhytteån och Vekhytteån i mellanbygden, och till kulturlandskapen vid Kräcklinge, Hackvad och Logsjön i slättbygden i öster. Genom kommunen går vandringslederna Bergslagsleden och Munkastigen. Hur tillgängliga dessa friluftsområden är behöver undersökas vidare, för eventuella åtgärder för att öka tillgängligheten.

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Kommunens samhällsplanering har en viktig roll för att säkerställa behovet av grönområden, gröna stråk och promenadvägar inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse, framför allt vid planläggning av ny bebyggelse. Eftersom planläggning ofta sker för ett mindre område med ett specifikt syfte, kan det vara svårt att se de övergripande behoven och sammanhangen. Som stöd för detta behövs kunskapsunderlag som identifierar behoven, såsom grönstrukturutredningen, och riktlinjer för identifierade områden och stråk i översiktsplanen som tydliggör detta. I ett bredare perspektiv har kommunen stora möjligheter att utveckla kvaliteten på parker och friluftsområden i egenskap av markägare och ansvarig för drift av allmän platsmark, eller i samverkan med andra markägare. För de större friluftsområdena där kommunen oftast inte äger mark, kan översiktsplanen bidra till att rekreations- och friluftsvärden bevaras genom att identifiera de viktigaste områdena och ange riktlinjer, vilket får betydelse då annan användning föreslås. Däremot har översiktsplanen ingen rådighet över hur till exempel skogs- eller jordbruksmark sköts med hänsyn till rekreationsvärdena, där det krävs andra slags överenskommelser och partnerskap för att säkerställa friluftsvärdena.

PLANFÖRSLAG

Bostadsnära grönområden

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att underlätta för efterföljande planering att säkerställa tillgången till rekreationsområden i närheten av samlad bostadsbebyggelse, tätorter och i kommunen som helhet. I översiktsplanen föreslås en generell riktlinjer *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Grönområden* som tydliggör behovet av att grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet säkerställs, att värdefulla grönområden behålls och utvecklas, och att eventuellt borttagna värden kompenseras. Med utgångspunkt från grönstrukturutredningen, införs riktlinjer för *Grönområde tätort* för områden med identifierade rekreationsvärden i tätorterna. Vidare införs riktlinjer för *Parkområde* för grönområde i tätort där natur- och rekreationsvärdena särskilt bör utvecklas, och *Rekreationsstråk* för stråk i tätort som tillgängliggör park- och rekreationsområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk. Läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR BOSTADSNÄRA GRÖNOMRÅDEN ([Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet](#))

Samlad bedömning planförslag. Planförslaget inför riktlinjer för identifierade rekreationsvärden i tätort, identifierar prioriterade parkområden och rekreationsstråk för fortsatt utveckling och tydliggör behovet av grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet med en generell riktlinje. Bedömningen är att föreslagna riktlinjer ger betydligt förbättrat stöd förutsättningar för att säkerställa bostadsnära natur med rekreationsvärden vid ändrad markanvändning och bebyggelseutveckling i tätorterna. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av bostadsnära grönområden, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Rörligt friluftsliv

Planförslagets inriktning. Planens inriktning är att underlätta för efterföljande planering att säkerställa tillgången till rekreations- och friluftsområden i kommunen som helhet. Med utgångspunkt från gröonstrukturutredningen, införs riktlinjen *Grönområde kommun* för större områden med identifierade rekreationsvärden i kommunen som helhet. Riksintressen som berör friluftsvärden tydliggörs med riktlinjer för *Riksintresse friluftsliv*. Läs mer i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*. I översiktsplanen identifieras också flera områden som Stora opåverkat område, vilka kan ha betydelse för det rörliga friluftslivet, se kapitel *Landskapsvärden*.

[GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV](#)

[GÅ TILL TEXT OM LANDSKAPSVÄRDEN](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR RÖRLIGT FRILUFTSLIV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. I planförslaget inför riktlinjer för identifierade kommunövergripande grönområden av värde för friluftslivet, och beslutade riksintressen för friluftsliv tydliggörs för den efterföljande planeringen genom riktlinjer kopplade till kartan. Att kommunövergripande grönområden identifieras är positivt, men översiktsplanens räckvidd bedöms vara relativt begränsad utan andra typer av åtgärder för att säkerställa tillgänglighet och kvalitet på friluftsområdena. Då sakområdets behandling i en översiktsplan därmed bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av rörligt friluftsliv, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

NOLLALTERNATIV

Bostadsnära grönområden

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning för Lanna från 2012, gröonstrukturutredning för kommunen från 2022 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I den gällande översiktsplanen anges i riktlinjer att behovet av grönområden ska beaktas i samband med planering av nya eller förtätning av befintliga bebyggelseområden för att ge utrymme för närrekreation, att gröna stråk bör knyta samman bostadsområden och olika delar i tätorterna, och att kommunen i sin planering alltid bör tillgodose att områden för friluftsliv och rekreation avsätts. Inga grönområden identifieras för Fjugesta och Lanna. I gällande fördjupning av översiktsplanen för Lanna anges att det ska finnas ett flertal promenadvägar i området, att ridvägar och gångstigar bör skapas i öst-västlig riktning liksom gång- och cykelvägar länkar samman viktiga målpunkter med bostadsområden, och att mark ska avsättas för lek, fritid och rekreation i anslutning till nya bostadskvarter.

Samlad bedömning nollalternativ. Behovet av närrekreation och gröna stråk lyfts tydligt i gällande översiktsplan och generella riktlinjer anges. För Lanna pekas ridstigar, gång- och cykelvägar ut, liksom befintliga och blivande naturreservat, men inga gröna eller parkområden i övrigt. För Fjugesta och Mullhyttan identifieras inte grönområden eller stråk i avvaktan på gröonstrukturplan. Denna hade sedermera fokus på naturvärden, inte rekreationsvärden, vilket däremot den nyligen framtagna gröonstrukturutredningen har. Även om kunskapsunderlag finns idag, saknas därmed ett utpekande i översiktsplanen av

värdefulla rekreationsområden på tätortsnivå i nollalternativet, vilket försvagar säkerställandet i efterföljande planering. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av bostadsnära grönområden, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Rekreation och friluftsliv
Bostadsnära grönområden

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Rörligt friluftsliv

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, gröonstrukturutredning för kommunen från 2022 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges i riktlinjer att kommunen i sin planering alltid bör tillgodose att områden för friluftsliv och rekreation avsätts. Vidare redovisas i karta beslutade riksintressen och andra skyddade områden av betydelse för friluftslivet. Inga kommunövergripande grönstruktur pekas i övrigt ut i översiktsplanen.

Samlad bedömning nollalternativ. Behovet av rekreation lyfts i gällande översiktsplan och generella riktlinjer anges för närrekreation i anslutning till tätorter, se *Bostadsnära grönområden* ovan. När det gäller den kommunövergripande grönstrukturen och områden för friluftsliv diskuteras detta inte särskilt, utöver redovisning av riksintressen och skyddade områden i kartan. Idag finns kunskapsunderlag för att identifiera sådana områden, i form av den nyligen framtagna gröonstrukturutredningen, men i nollalternativet saknas ett utpekande av identifierade värden i översiktsplanen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av rörligt friluftsliv, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små negativa konsekvenser*.

Rekreation och friluftsliv
Rörligt friluftsliv

- 1 Små negativa konsekvenser

Människors hälsa och säkerhet

Vid planläggning ska områden och bostäder planeras så att de bildar en hälsosam och säker livsmiljö för människor som lever och verkar inom området. Här ingår att inte utsättas för ohälsosam eller farlig påverkan från till exempel buller, luftföroreningar, strålning, markradon, eller risker för olyckor såsom brand, explosion eller liknande. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar människors hälsa och säkerhet.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Plan- och bygglagen (1). Enligt kapitel 2 § 5 i plan- och bygglagen ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. Byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet, möjligheterna att förebygga vattenföroreningar, luftföroreningar, bullerstörningar, och risken för olyckor, översvämning och erosion. Bebyggelse ska enligt kapitel 2 § 6 utformas och placeras på marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till behovet av skydd mot uppkomst och spridning av brand, skydd mot trafikolyckor och andra olycks-händelser, samt med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller. Enligt kapitel 2 § 10 ska miljö kvalitetsnormer enligt miljöbalken följas vid planläggning. Vidare får kommunen enligt kapitel 4 § 12 i en detaljplan bestämma om eventuella skyddsåtgärder för att motverka markförorening, olyckor, störningar från omgivningen, och om det finns särskilda skäl för

det, högsta tillåtna värden för störningar genom luftförorening, buller, skakning, ljus eller andra olägenheter som omfattas av 9 kap. miljöbalken.

Miljöbalken (2). I miljöbalkens portalparagraf, kapitel 1 § 1, anges att miljöbalken skall tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan. I kapitel 2 § 6 anges att för en verksamhet eller åtgärd ska en plats väljas som är lämplig för att ändamålet med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. I kapitel 5 § 2 anges att miljö kvalitetsnormer ska ange föroreningsnivåer eller störningsnivåer som människor eller miljö som mest kan utsättas för, vilka inte får överskridas eller underskridas, se vidare *Luftkvalitetsförordningen* och *Förordningen om omgivningsbuller* nedan. Regeringen får enligt kapitel 9 § 12 meddela föreskrifter som behövs för att skydda mot olägenheter för människors hälsa. Ett exempel på det är *Förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader*, se nedan.

Luftkvalitetsförordningen (3). I luftkvalitetsförordningen anges beslutade miljö kvalitetsnormer för utomhusluft, för att skydda miljö och människors hälsa. De är bindande och anger gräns- och målvärden för olika ämnen och partiklar i luften. Miljö kvalitetsnormer för utomhusluft omfattar för närvarande: kväveoxider och kvävedioxider, svaveldioxid, kolmonoxid, bly, bensen, partiklar och ozon. Kommunen ansvarar för att kontrollera att miljö kvalitetsnormer för utomhusluft uppfylls, med undantag för kontrollen av ozon där naturvårdsverket har ansvaret.

Förordningen om omgivningsbuller (4). Enligt förordning om omgivningsbuller är det endast Trafikverket och kommuner med över 100 000 invånare som är skyldiga att kartlägga bullersituationen samt upprätta åtgärdsprogram. Trafikverket ska kartlägga buller från vägtrafik vid vägar med mer än tre miljoner fordon per år, järnvägar med mer än 30 000 tåg per år samt flygplatser med mer än 50 000 flyg- rörelser per år. Kartläggning ska göras vart femte år och innefattar upprättande av bullerkartor. Lekeberg berörs därmed av den kartläggning av trafikbuller som Trafikverket gör för E18, Värmlandsbanan och Örebro flygplats.

Förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader (5). I förordningen finns riktvärden för buller utomhus från spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader, som ska tillämpas vid planläggning och i ärenden om förhandsbesked och bygglov utanför detaljplan.

Globala målen (6), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Människors hälsa och säkerhet berörs framför allt av målet *God hälsa och välbefinnande* som anger att hälsosamma liv ska säkerställas och välbefinnande för alla i alla åldrar främjas. Delmål sex anger att antalet dödsfall och skador i vägtrafiken ska minska, och delmål nio att antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar ska minskas. Människors hälsa och säkerhet berörs även av målet *Hållbara samhällen och städer* som anger att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål ett anger att tillgång till säkra bostäder ska säkerställas, delmål fem att de negativa effekterna av naturkatastrofer ska mildras, och delmål sex att städers miljö påverkan ska minska, med särskild uppmärksamhet på avfall och luftföroreningar.

Sveriges miljömål (7) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Människors hälsa och säkerhet berörs av miljö kvalitetsmålet *Frisk luft* som bland annat handlar om att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas, av *Giftfri miljö* som bland annat handlar om att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden, och av *Säker strålmiljö* som bland annat handlar om att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön. Människors hälsa och säkerhet berörs även av miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (8) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus för tema *Trygga och hållbara*

livsmiljöer är att främja samhällsutvecklingen i hela kommunen, med följande prioriteringar avseende hälsa och säkerhet:

- Lekebergs kommun prioriterar arbetet med att motverka risker för att utsättas för hälsoskadliga ämnen, luftpartiklar, buller eller strålning.

Översiktlig bullerkartering (9) av vägtrafik- och verksamhetsbuller har tagits fram som underlag för översiktsplanen, med syfte att identifiera möjliga riskområden där bullerskyddsåtgärder kan komma att behövas. Bullerbelastningen från vägar har beräknats enligt aktuella schabloner, utifrån två scenarier, dels nuläge 2020, dels uppräknade siffror för prognosår 2050. I bullerberäkningarna ingår alla statliga vägar, men inte järnvägen. Övriga vägar inkluderas inte, eftersom de mindre vägarna har så pass lite trafik att deras påverkan i en översiktlig kartläggning bedöms vara minimal. Järnvägstrafik har uteslutits på grund av att endast en kort sträcka av den lågt trafikerade Värmlandsbanan går genom en obebodd del av kommunen. För verksamhetsbuller från Örebro flygplats och Villingsbergs skjutfält har ytor för tidigare identifierade områden med risk för bullerstörningar använts, och för verksamheter som har tillstånd för bullrande verksamhet har schablonavstånd använts, då inga ljudeffekter för dessa finns tillgängliga för att kunna göra beräkningar.

Övergripande arsenikutredning (10). Efter att naturlig förekomst av arsenik i mark upptäcktes så sent som 2021 har som ett första steg en översiktlig kartstudie tagits fram, för att identifiera möjliga riskområden i kommunen. I nästa steg görs en bedömning av behovet av en mer detaljerad kartläggning, fördjupad riskbedömning och åtgärdsprogram, och platsspecifika gränsvärden tas fram.

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) SFS 1998:808

3) SFS 2010:477

4) SFS 2004:675

5) SFS 2015:216

6) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

7) Proposition 2009/10:155

8) Lekebergs kommun 2022c

9) Lekebergs kommun 2022a

10) Lekeberg kommun 2022h

Förutsättningar och nuläge

MARKRADON

Radonkällor. Radon är den strålkälla som ger den högsta exponeringen av joniserande strålning till allmänheten. Radon kan komma in i byggnader från marken, från byggnadsmaterialet, eller från hushållsvattnet. Blåbetong är ett byggnadsmaterial som användes i Sverige under perioden 1929–1978. Eftersom markradonhalten kan variera mycket kraftigt på mycket korta avstånd, så är mätningar av inomhusluften det enda sättet att veta om det finns radon i en byggnad. En ny byggnadskonstruktion kan utföras radonsäkert, radonskyddat eller traditionellt. Man kan även ventilerat bort radon i exempelvis befintliga krypprunder och byggnader. Som riktvärde för radon i inomhusluft gäller Strålskyddsförordningens referensnivåer (11).

Markradon i Lekeberg. Olika geografiska områden har olika hög risk för att markradon, som är den vanligaste källan till förhöjd radonhalt. Radonhalten varierar med uranhalt i den lokala bergarten och med jordartens egenskaper. Höga halter påträffas till exempel alunskiffer som är vanlig i delar av Lekeberg, framför allt i ett nord-sydlig stråk som passerar kommunens två största Fjugesta och Lanna. Radonrisken har varit känd länge och det finns etablerade rutiner för att hantera radonrisker vid handläggning av kommunens plan- och bygghandlingar.

Fotnoter:

11) SFS 2018:506

NATURLIGT FÖREKOMMANDE ARSENIK

Arsenik i mark. Arsenik är ett grundämne som finns naturligt i berg och jord. I regel är halterna låga men i vissa områden förekommer naturligt höga halter, till exempel i områden med alunskiffer. Alunskiffer är en bergart som är rik på kol och som bildats på botten av en sjö eller ett hav. Då denna bergart bildades fanns ingen tillgång till syre vilket gjorde att sulfider innehållande olika metaller bildades. En av dessa metaller är arsenik.

Arsenikförekomst i Lekeberg. Förekomsten av arsenik i mark upptäcktes i Lekeberg så sent som 2021 i samband med ett planerat nytt bostadsområde i Fjugesta. I den översiktlig arsenikutredning som tagits fram (12) som ett första utredningssteg identifieras:

- riskområden till följd av hög genomsläpplig yttjord på alunskiffer eller jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskiffer
- riskområden till följd av hög genomsläpplighet i isälvsavlagringar i anslutning till alunskiffer, och
- riskområden för lakning av arsenik till på grund av kontakt med syre och vatten skulle kunna ske vid exempelvis brunnsbörning, schaktning och sprängning av berg

Fotnoter:

12) Lekeberg kommun 2022h

MARKFÖRORENINGAR

Förorenade områden är en platser som är så förorenade att de kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. Föroreningarna beror ofta på verksamheter som tidigare funnits på platsen, eller förorenade massor som flyttats dit. Föroreningarna kan läcka ut i grundvattnet och ytvatten och nå brunnar och vattentäkter. Spridningen är långsam som påverkas av nederbörd, grundvattenrörelser och biologiska processer. Klimatrelaterade händelser kan dock påverka förloppet, såsom till exempel skyfall och skred. Översvämningar på grund av höga flöden kan ge upphov till omfattande föroreningsspridning då många förorenade områden är lokaliserade intill vattendrag. Även mänskliga aktiviteter såsom grävning och schaktning, kan påverka spridningen av en förorening som tidigare legat relativt stilla. I Lekeberg finns cirka 300 potentiellt förorenade områden, med högre koncentration i tätorterna och Kilsbergen. Ett av dessa objekt har högsta riskklass, se äldre deponier nedan.

Äldre deponier. En typ av förorenade områden är äldre deponier, vilka även om de är nedlagda räknas som miljöfarlig verksamhet. Deponering har under en lång tid varit den huvudsakliga avfallshanteringen i Sverige. De deponier som är i drift i dag omfattas av deponeringsförordningen (13) som ställer krav på bland annat uppsamling av lakvatten, botten tätning, skyddsåtgärder under och runt om deponin liksom en avslutande täckning. Äldre deponier saknar motsvarande skydd och har ofta ett mycket blandat avfall, vilket gör det mycket svårare att provta och bedöma vad föroreningarna består av, jämfört med andra slags förorenade områden. De fortsätter därför att påverka människors hälsa och miljön negativt genom förorening av mark, grund- och ytvatten och genom utsläpp av deponigas. I Lekeberg har nio äldre nedlagda deponier identifierats och riskklassats. Av dessa har en deponi i södra Fjugesta högsta riskklass, och behöver utredas ytterligare och eventuella åtgärder genomföras. Utredning kan behövas även i de lägre riskklasserna, om det skulle bli aktuellt med exploatering eller om de utsätts för översvämning, ras eller liknande. Eftersom schaktning, börning med mera kan påverka upplagets innehåll och resultera i läckage av miljöstörande ämnen, så är det viktigt att inte bara själva deponin utan också dess närområde förblir så intakt som möjligt.

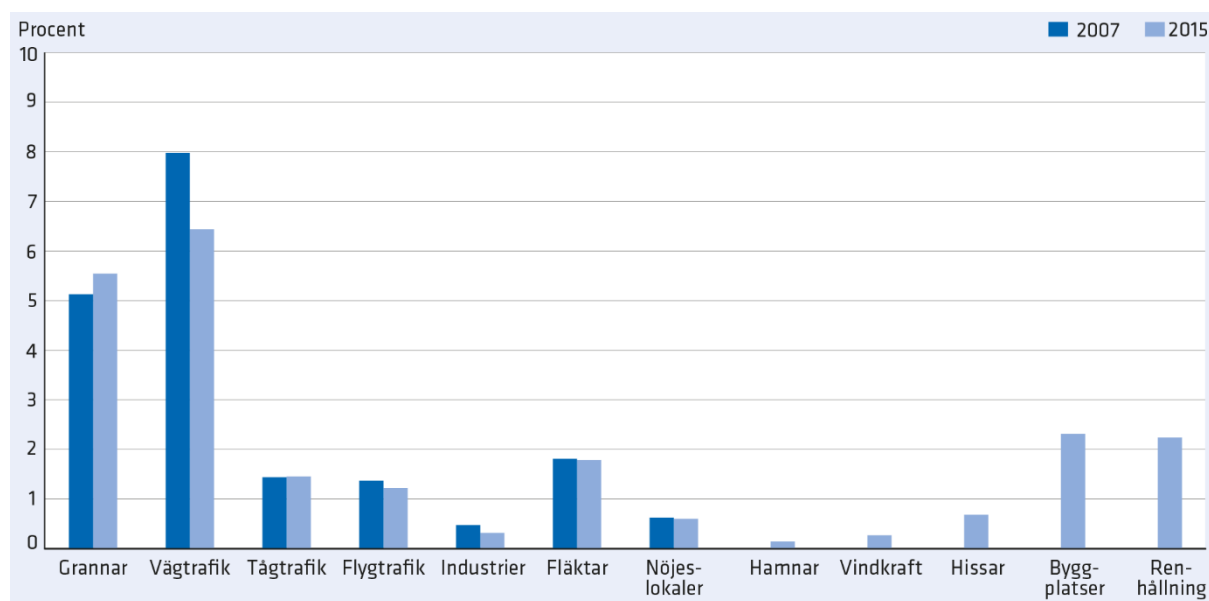
FARLIGT GODS OCH ANDRA OLYCKSRISKER

Transportleder för farligt gods. Med transportled för farligt gods menas de vägar och järnvägar som av länsstyrelsen pekats ut som rekommenderat vägval för fordon som transporterar farligt gods, men farligt gods får även transporteras på vägar som inte är rekommenderade transportleder. Eftersom farligt godsolyckor har ett mycket brett spektrum beroende på framför allt ämnen och utsläppsmängder, så ger inte avstånd och skyddsåtgärder något absolut skydd i händelse av en olycka med farligt gods. De avstånd och säkerhetsåtgärder som rekommenderas syftar till att ge en acceptabel person-säkerhet, och är därför viktiga att ta hänsyn till. I Lekeberg hänvisas genomgående vägtrafik med transporter av farligt gods till E18 och väg 204, och på järnväg till Värmlandsbanan. Mest problematisk ur ett samhällsbyggnadsperspektiv är väg 204 som går rakt igenom tätorterna Mullhyttan och Gropen-Kvistbro, och nära befintlig bebyggelse.

Andra olycksrisker. Med andra slags olyckor avses här dels det som i planförslaget kallas för tekniska olyckor, vilket är oönskade händelser med plötsliga och snabba förlopp som är förknippade med industrianläggningar, transportsystem och kemikaliehantering, dels andra typer av olyckor som kan förebyggas genom god samhällsplanering. En tredje typ av riskområde är skjutfältet i Villingsberg som kring sin verksamhet har ett riksintresseområde för buller och annan risk där det finns begränsningar för störningskänslig bebyggelse. Detta riskområde förstörades betydligt enligt beslut 2022. När det gäller tekniska olycksrisker handlar det i Lekeberg om farligt gods, se ovan, och om drivmedelsstationer, eftersom till exempel gasledning eller farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor saknas i kommunen. I Lekeberg finns idag fyra drivmedelsstationer. När det gäller andra olyckor som kan förebyggas handlar det framför allt om risken för dödsolyckor med backande renhållningsfordon i bostadsbebyggelse, vilket kan förebyggas genom att bostadsområden planeras med genomgående gator eller tillräckligt stora vändplatser. Frågan är särskilt aktuell idag när den fastighetsnära insamlingen av avfall ökar.

BULLER, LUFTKVALITET OCH STRÅLNING

Buller

Besvär av buller från olika ljudkällor. Andel personer som är mycket eller väldigt mycket störda av olika ljudkällor. Illustration: Folkhälsomyndigheten. Källa Boverket 2025d.

Buller är en hälsorisk. Buller påverkar människors hälsa och möjlighet till en god livskvalitet negativt, och är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Buller och höga ljudnivåer påverkar människors hälsa på olika sätt beroende på till exempel vilken typ av buller det gäller eller vilken styrka det har. Buller kan bland annat medföra sömnstörningar och öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar såsom höjt blodtryck, hjärtinfarkt och stroke (14). Allra flest människor störs av vägtrafikbuller. Så många som 6–7 procent av svenskarna upplever sig mycket störda eller väldigt mycket störda av vägtrafik i Sverige, se diagram ovan, och Världshälsoorganisationen (WHO) menar att omgivningsbuller hör till de största miljörelaterade hälsoriskerna i Europa och att flera miljoner friska levnadsår förloras på grund av trafikbuller i Europa (15).

Omgivningsbuller. Begreppet omgivningsbuller är ett samlingsnamn för buller från trafik och från industri- och andra verksamheter. Även om allt buller även på lägre nivåer kan vara störande, betraktas buller ur lagens mening som oönskat ljud på nivåer, i former eller vid tidpunkter som kan vara skadliga för människor. Här finns olika riktvärden att förhålla sig till i samhällsplaneringen, se avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*. När det gäller verksamhetsbuller är betydligt färre berörda av det jämfört med vägtrafikbuller, mindre än halv procent, men de som är det uppfattar det som minst lika störande som vägtrafikbuller.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller (16) är en målsättningsnorm, som gäller för större vägar, järnvägar och flygplatser i hela landet, samt i kommuner med över 100 000 invånare. Trafikverket och större kommuner är därmed skyldiga att kartlägga bullersituationen och upprätta åtgärdsprogram med målet att omgivningsbuller inte ska medföra skadliga effekter på människors hälsa. Kravet omfattar därmed inte Lekeberg, men för att nå en god ljudmiljö i kommunen har en översiktlig bullerkartering (17) tagit fram som underlag till översiktsplanen, för att på så sätt kunna identifiera möjliga riskområden där bullerskyddåtgärder kan komma att behövas.

Buller i Lekeberg. Utredningen visar att Lekeberg kommunen generellt har en god ljudmiljö, men är utsatt av buller främst från E18, väg 204, Villingsbergs skjutfält samt Örebro flygplats. Riktvärden för ekvivalenta ljudnivåer för trafikbuller vid befintliga bostäder och skolor klaras på de flesta håll i tätorterna, medan vissa mer avskilda bostäder i närheten av de större vägarna (E18 och väg 204) är mer utsatta. Villingsbergs skjutfält har ett relativt stort påverkansområde för buller i norra delen av kommunen och påverkar främst bebyggelsen runt sjön Leken samt naturreservaten Dunderklintarna, Klunkhytte skans och Båsbergen. Örebro flygplats påverkar främst boende kring Södra Folkavi. Elva mindre verksamheter har tillstånd att bullra och kan potentiellt vara störande för den närmaste omgivningen.

Fotnoter:

14) Folkhälsomyndigheten 2019a

15) Boverket 2025d

16) SFS 2004:675 förordning om omgivningsbuller

17) Lekebergs kommun 2022a

Luftkvalitet

Luftföroreningar kan ge både korttids- och långtidseffekter. Med korttidseffekter avses effekten av en kortvarig hög exponering vilket kan öka risken för hjärt-kärlsjukdomar samt astma och andra lungsjukdomar. Med långtidseffekter avses effekten av att dagligen utsättas för partiklar vilket kan bidra till uppkomst av sjukdomar som exempelvis cancer. Det finns inga lägsta tröskelnivåer identifierade för hälsorisker från luftföroreningar, vilket innebär att effekter kan uppstå redan vid låga föroreningshalter. Alla sänkningar av föroreningshalter är således positiva ur hälsosynpunkt. Med luftföroreningar avses sådana ämnen och föroreningar som är skadliga för människors hälsa, naturen eller kulturmiljön.

Miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft är värden som inte får överskridas eller som ska eftersträvas. Det finns miljökvalitetsnormer för kvävedioxid/kväveoxider,

svaveldioxid, bly, partiklar (PM10/PM2,5), marknära ozon, bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, nickel och bens(a)pyren för att skydda människors hälsa, och för kvävedioxid/kväveoxider, svaveldioxid och ozon för att skydda växtligheten. Naturvårdsverket ansvarar för kontroll av miljökvalitetsnormerna för kväveoxider och svaveldioxid i landsbygd samt marknära ozon, medan kommunerna ansvarar för att kontrollera luftkvaliteten för många av de övriga miljökvalitetsnormerna för utomhusluft, och årligen rapportera till Naturvårdsverket. Inom ramen för Miljösamverkan Värmlands och Örebro län görs varje år en så kallad objektiv skattning av en inledande mätning. I Lekeberg gjordes denna 2012 i en punkt på Storgatan i Fjugesta. Därmed finns inga mätningar gjorda i anslutning till E18 eller i övriga tätorter. Senaste objektiva skattningen genomfördes under 2024, och bedömningen är att samtliga föroreningar ligger under den så kallade nedre utvärderingströskeln i Lekeberg (18).

Kväveoxider. Kväveoxider är samlingsnamn för kväveoxid och kvävedioxid som bildas då luftens syre och kväve reagerar vid höga temperaturer. Eftersom det krävs höga temperaturer för att bilda kväveoxider, sker de största utsläppen vid förbränningsprocesser. Biltrafiken är den största källan i de flesta tätorter, men även till exempel energiproduktion och arbetsmaskiner ger betydande bidrag av kväveoxider. Att minska utsläppen av kväveoxider är viktigt ur flera perspektiv, både för hälsa och för miljön. Kväveoxider är giftiga och irriterar luftvägarna och slemhinnor. Tillsammans med organiska föreningar och solljus medverkar kväveoxider till bildandet av marknära ozon. Nedfall av kväveföroreningar, både kväveoxider och ammoniak, leder till försurning och övergödning av mark och vatten. Utsläppen av

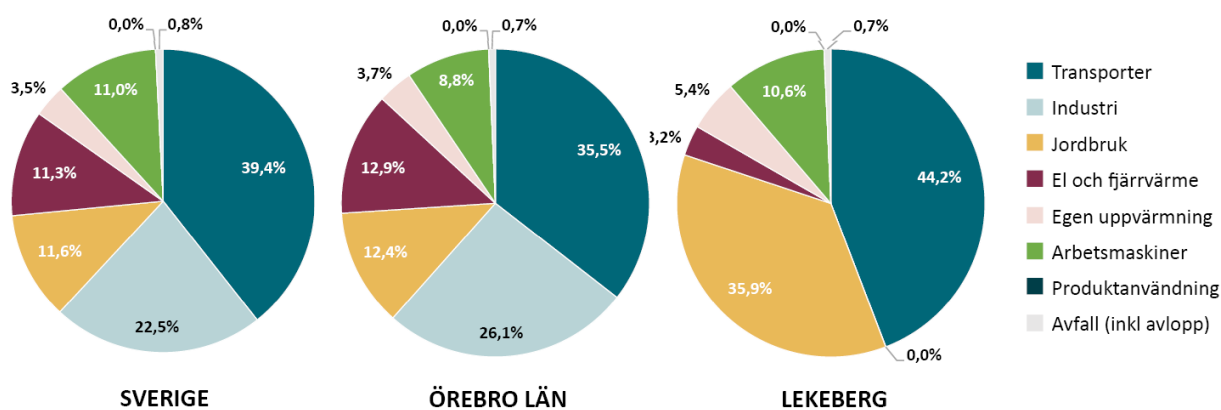

Diagram över årligt utsläpp av kväveoxider från olika sektorer (utom utrikes transporter) i Sverige, Örebro län, respektive Lekeberg i procentandel av totalt årligt utsläpp av kväveoxider, år 2022. Källa: SMHI 2025a.

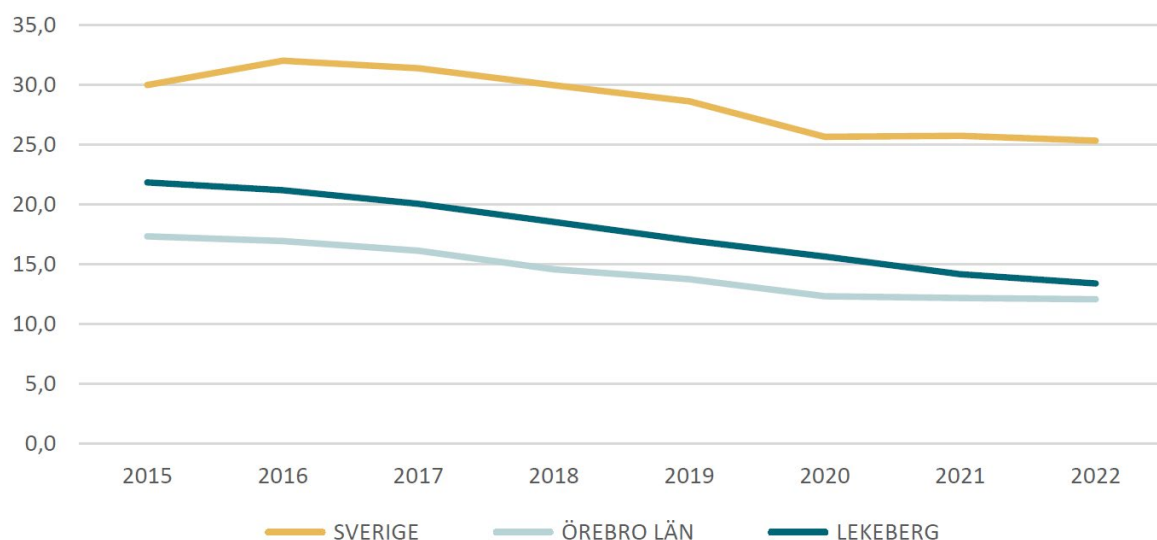

Diagram över förändring 2015–2022 av årligt utsläpp av kväveoxider per invånare i Lekeberg, Örebro län och Sverige, mätt i kilogram per år. Källa: SMHI 2025a.

kväveoxider från vägtransporter motsvarar ungefär en tredjedel av de totala utsläppen av kväveoxider i Sverige och minskar stadigt (19). I Lekeberg kommer utsläppen av kväveoxider framföra allt från transporter (44 procent) och jordbruk (36 procent), se diagram ovan. Arbetsmaskiner står för drygt tio procent och egen uppvärmning för drygt fem procent. Lekeberg bedöms uppfylla miljökvalitetsnormen för kväveoxider (40 mikrogram per kubikmeter CO₂ och 30 för CO_x) i kommunen.

Små partiklar. Partikelmassan för partiklar med en diameter upp till 2,5 mikrometer kallas PM_{2,5}. Partiklar upp till dessa storlekar bildas främst vid förbränning och genom att gaser från förbränningen kondenserar. Små partiklar emitteras även från vägslitage, däck och bromsar. Små partiklar har oftast liten massa, men är många till antalet och tillhör en av de luftföroreningar som ger störst hälsoproblem. De kan genom inandning transporteras in i kroppen och påverka både andningsorganen och hjärt- och kärlsystemen. Utsläppen av små partiklar har mer än halverats sedan 1990, där industrin står för den största minskningen. Idag är den största källan till utsläpp av små partiklar i Sverige vedeldning vid egen uppvärmning av bostäder och lokaler, vilket svarar för över en tredjedel av de totala utsläppen av PM_{2,5} (20). I Lekeberg står egen uppvärmning för så mycket som drygt hälften av utsläppen av små partiklar, och transporter står för cirka en fjärdedel. Totalt ligger de årliga utsläppen av små partiklar i Lekeberg på ungefär 2,0 kilogram per invånare, vilket är samma nivå som länet och riket, se diagram nedan. Lekeberg bedöms uppfylla miljökvalitetsnormen för partiklar (25 mikrogram per kubikmeter för PM_{2,5}, 40 för PM₁₀) i kommunen.

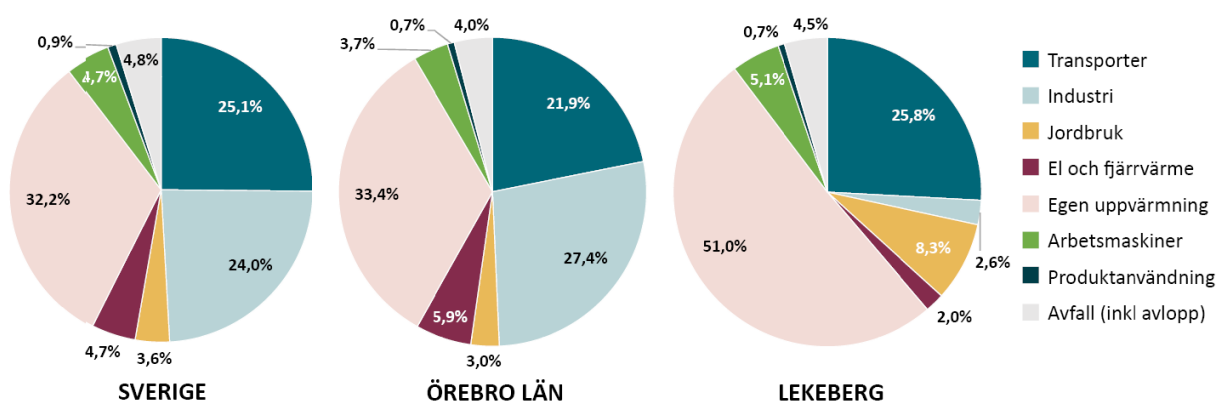

Diagram över årligt utsläpp av små partiklar (PM_{2,5}, dvs partiklar över 2,5 mikrometer) från olika sektorer (utom utrikes transporter) i Sverige, Örebro län respektive Lekeberg i procentandel av totalt årligt utsläpp av små partiklar, år 2022. Källa: SMHI 2025a.

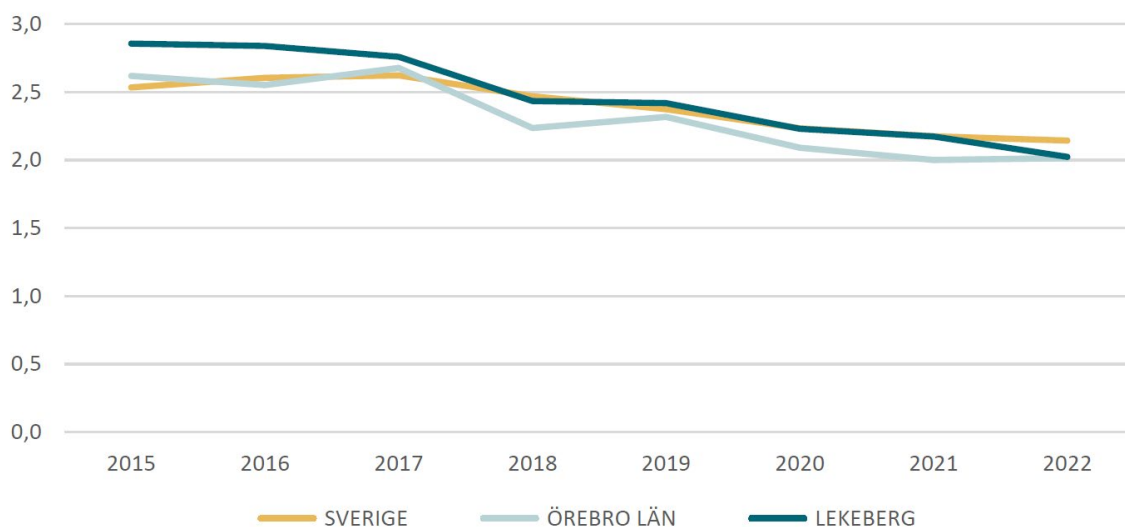

Diagram över förändring 2015–2022 av årligt utsläpp av små partiklar (PM_{2,5}) per invånare i Lekeberg, Örebro län och Sverige, mätt i kilogram per år. Källa: SMHI 2025a.

Fotnoter:

18) IVL 2024a

19) Naturvårdverket 2025c

20) Naturvårdverket 2025d

Strålning

Joniserande strålning finns överallt som bakgrundsstrålning och kommer i huvudsak från tre håll: från universum, marken eller kroppen (21). Från universum kommer den så kallade kosmiska strålningen som huvudsakligen består av energirika protoner från framför allt solen. Jordens atmosfär och magnetfält skyddar och försvagar strålningen på marken. Markstrålning kommer från berggrund och jordlager och består av gammastrålning från uran, torium och kalium som finns i jordskorpan, och som kan ombildas till exempelvis radon. Inuti kroppen finns naturligt flera radioaktiva ämnen men halterna är så låga att de inte utgör någon hälsofara, till exempel kalium-40 och kol-14. Joniserande strålning uppkommer som en form av överskottsenergi när atomer sönderfaller, vilket kan också ske på konstgjord väg för att skapa kärnenergi eller röntgenstrålar. Den form av joniserande strålning som framför allt kan påverkas genom samhällsplanering är skyddsåtgärder mot radon, se ovan under rubrik *Markradon*.

Icke-joniserande strålning. Jämfört med joniserande strålning innehåller den icke-joniserande strålningen mindre energi, men kan ändå påverka hälsan. Icke-joniserande strålning finns i fyra former (22), ultraviolett strålning från solen och solarier, elektromagnetiska fält, mobilkommunikation och laser. Den form av icke-joniserande strålning som framför allt kan påverkas genom samhällsplanering är avstånd till elektromagnetiska fält från kraftledningar och andra kraftanläggningar.

Fotnoter:

21) Strålsäkerhetsmyndigheten 2025a

22) Strålsäkerhetsmyndigheten 2025b

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Översiktsplaneringen har en viktig roll för att förebygga risker för människors hälsa och säkerhet, genom att identifiera dessa och ange riktlinjer för att förebygga dem, till exempel buller, kända föroreningar eller strålningsrisker. Risker kan hanteras på olika sätt i översiktsplanen, genom till exempel minimiavstånd, bedömningszoner och krav på fortsatt utredning och eventuella skyddsåtgärder, eller om det handlar om utsläpp och påverkan som förvärras på grund av den samhällsutveckling som föreslås, genom att minska påverkan och anpassa planeringen till riskerna, till exempel en bebyggelsestruktur som minskar bilberoende, trafikbuller och luftföroreningar, nya våtmarker och fördröjningsytor som tar hand om översvämningsvatten, och så vidare.

PLANFÖRSLAG

Markradon

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att risken för påverkan från markradon minimeras. Inledningsvis var intentionen att ta fram en uppdaterad radonkartering som underlag för översiktsplanen, men då kostnaden för detta blev betydligt större än beräknad och kommunen har en väl fungerande handläggningsrutin för ärenden i områden med risk för radon, prioriterades denna utredning ner i förhållande till andra underlagsutredningar där behoven har bedömts vara större. I planförslaget införs riktlinjer för *Bedömningszon radon* för områden som identifierats som riskområden i en äldre radonkartering. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR MARKRADON (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Riktlinjeområdet i planförslaget förtydligar inom vilket område det finns förhöjd risk för exponeringen av markradon och åtgärder vid lämplighetsprövning av ny bebyggelse. För att precisera riskområdena med högre noggrannhet, behövs en översiktlig kartanalys av geotekniska underlag som mer precist bedömer var i kommunen som olika slags riskområden för markradon förekommer. Etablerade rutiner för hantering av risken för markradon finns dock inom kommunens miljö- och byggverksamheter. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av markradon, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Markradon

+1

Små positiva konsekvenser

Naturligt förekommande arsenik

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att risken för påverkan från naturligt förekommande arsenik minimeras, vilket är särskilt viktigt då känslan om arsenikförekomster i mark är ny och handläggningsrutiner inte är etablerade än. Med utgångspunkt från den översiktliga arsenikutredningen som tagits fram har tre riktlinjeområden identifierats i planförslaget: *Bedömningszon arsenik*, *Bedömningszon brunnsborrning* och *Bedömningszon enskilt vatten*, för att uppmärksamma och ange riktlinjer för tre olika slags riskområden. Vid fortsatt utredning kan dessa komma att revideras i den fortsatta översiktsplaneringen. Läs mer i kapitel *Miljörisker*. Utöver de bedömningszoner som är direkt kopplade till arsenikrisken, föreslås ett *Prioriterat omvandlingsområde VA* för Lanna, vilket delvis hänger samman med arsenikförekomsten och risker vid brunnsborrning, läs mer i kapitel *Teknisk försörjning*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR NATURLGT FÖREKOMMANDE ARSENIK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Den översiktliga kartstudien och den tydliga inriktningen i planförslaget bedöms ge ett så kraftfullt stöd för hantering av naturligt förekommande arsenik som är möjligt med dagens kunskap, för den efterföljande planeringen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av naturligt förekommande arsenik i mark, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *relativt stora positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Naturligt förekommande arsenik

+4

Relativt stora positiva konsekvenser

Markföroreningar

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att risken för påverkan från markföroreningar minimeras. I planförslaget införs dels en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Förorenat område*, dels *Bedömningszon deponi* om 100 meter från äldre nedlagda deponier, för att uppmärksamma behovet av utredning och eventuella skyddsåtgärder i dialog med miljöenheten. Punkter med potentiellt förorenad mark markeras inte i karta eftersom de är ungefärligt inlagda i länsstyrelsens underlag, medan de nedlagda deponiernas lokalisering är känd. Läs mer i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR MARKFÖRORENINGAR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Den generella riktlinjen för förorenad mark bedöms ge tillräckligt stöd för hantering av riskpåverkan i efterföljande planering med hänsyn till de underlag som finns. Införande av bedömningszonerna kring äldre nedlagda deponier ger förbättrade möjligheter till riskhänsyn inom närområdena där riskerna är stora vid åtgärder i mark. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av markföroreningar, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Markföroreningar

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Farligt gods och andra olycksrisker

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att underlätta för efterföljande planering så att risken för olyckor med exempelvis farligt gods minimeras. I planförslaget införs riktlinjer för *Bedömningszon drivmedelsstation* inom 100 meter från dessa, och *Bedömningszon farligt gods* inom 150 meter från rekommenderade transportleder för farligt gods, för att uppmärksamma riskerna inom dessa avstånd, läs mer i kapitel *Tekniska olycksrisker*. En generell riktlinje *G5 Energi och resurser – Framkomlighet för renhållningsfordon* föreslås också för att förebygga att fler bostadsområden byggs på ett sätt att säker avfallshantering i närheten av hemmet inte kan uppnås, läs mer i kapitel *Teknisk försörjning*. Beslutat riksintresse runt Villingsbergs skjutfält införs som *Riksintresse totalförsvar buller och annan risk* i planförslaget, läs mer i kapitel *Försvar och beredskap*.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR FARLIGT GODS OCH ANDRA OLYCKSRISKER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Införandet av bedömningszoner kring rekommenderade transportleder för farligt gods och drivmedelsstationer bedöms öka hänsynstagandet till de förhöjda olycksriskerna i anslutning till dessa, vilket är särskilt viktigt i de lägen där farligt gods transporteras nära bostäder och annan känslig bebyggelse. I det fortsatta översiktsplaneringen kan med fördel även andra vägar identifieras, där det är sannolikt att farligt gods transporteras även om dessa inte är rekommenderade transportvägar för farligt gods. Införandet av en generell riktlinje för att förbättra för en säker framkomlighet för renhållningsfordon och andra transporter till bostadshus, bedöms kunna få betydelse för utformningen av ny bebyggelse i den fortsatta planeringen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av farligt gods och andra olycksrisker, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Farligt gods och andra olycksrisker

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Buller, luftkvalitet och strålning

Planförslagets inriktning. Hantering av buller, luftkvalitet och strålning i översiktsplanen handlar dels om hur översiktsplanen kan ge stöd för att minska påverkan från buller och luftföroreningar i efter-

följande planering, dels om hur den bebyggelseutveckling som föreslås påverkar bullernivåerna och luftföroreningar genom att resor och transporter ökar.

När det gäller stöd för efterföljande planering är planförslagets inriktning att förstärka underlag och riktlinjer för att minimera risken för påverkan från omgivningsbuller, luftföroreningar och strålningskällor och för att miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft ska uppnås. I planförslaget införs *Bedömningszon vägtrafikbuller* och *Bedömningszon verksamhetsbuller* med utgångspunkt från den bullerkartering som tagits fram, för att uppmärksamma riskområden och behov av avstånd, utredning och eventuella skyddsåtgärder i anslutning till dessa. För bedömningszoner för vägtrafikbuller används 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från allmän väg år 2050 som avgränsning. En generell riktlinje *G6 – Buller* införs också som stöd för bullerhantering i kommunen som helhet, bland annat på skolgårdar.

Kring större kraftledningar i transmissionsnät och regionalt nät har *Bedömningszon kraftledning* införts för uppmärksamma risken för exponeringen av magnetfält och behov av avstånd, utredning och eventuella skyddsåtgärder i anslutning till dessa. För att tydliggöra miljö kvalitetsnormen för utomhusluft har en generell riktlinje *G6 Miljö kvalitetsnormer* införts, och för det fortsatta arbetet föreslås att mät-punkterna ses över och att mätningarna av luftkvalitet genomförs oftare. Läs mer i avsnitt *Luften* i kapitel *Miljörisker*, och i kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR BULLER, LUFTKVALITET OCH STRÅLNING (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I planförslaget utgår planeringen från en relativt blygsam bebyggelseutveckling, med utgångspunkt från ett "tak" för befolkningsutvecklingen. Föreslagen bebyggelseutveckling beräknas öka antalet bilresor per dag som Lekebergsborna gör med 21 procent, vilket motsvarar 1350 fler bilresor än dagens 6350 per dag. Den utvecklingsinriktning med starka stråk och länkar som föreslås, där fler ska kunna använda kollektivtrafik för den längre delen av resan, minskar generellt andelen bilar men kan samtidigt innebära att bilresorna ökar mer mellan hem och bytespunkter, och mindre på de stora vägarna. Detta kan medföra ett lokalt ökat buller och eventuellt behov av bulleråtgärder.

Samlad bedömning planförslag. Den översiktliga bullerkarteringen och införande av bedömningszoner för vägtrafikbuller, verksamhetsbuller och magnetfält runt kraftledningar, tillsammans med generella riktlinjer för miljö kvalitetsnormer och buller, bland annat på skolgårdar, bedöms ge ett förbättrat stöd för riskbedömningar av dessa frågor i den efterföljande planeringen. Särskilt bedömningszoner och riktlinjer för vägtrafikbuller bedöms få stor betydelse för hänsyn till buller då motsvarande kartering saknats tidigare. Planförslaget medför vidare ett ökat antal bilresor, men de föreslagna insatser för att flytta över personresor till cykel och kollektivtrafik, skapar förutsättningar för att dämpa denna ökning och de risker för bullerstörning och försämrad luftkvalitet som hänger samman med biltrafik. Lokalt kan dock planförslaget medföra en ökat buller och försämrad luftkvalitet på grund av att ökad trafik mellan bostad och bytespunkter för kollektivtrafiken. Detta är något som behöver uppmärksammas i den fortsatta planeringen. Särskild uppmärksamhet bör ges till de stråk som förbinder länkade orter och bytespunkterna i stråken, men också den genomgående trafiken på väg 204 i tätorterna Mullhyttan och Gropen-Kvistbro och längs de större genomfartsvägarna i Fjugesta. Planförslaget bedöms dock inte medföra risk för att miljö kvalitetsnormerna för luft överskrids. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av buller, luftkvalitet och strålning eftersom lokalisering har stor betydelse för att minimera riskerna, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, framför allt vad gäller vägtrafikbuller, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Buller, luftkvalitet och strålning

+3 Medelstora positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Markradon

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan beskrivs risken för påverkan från markradon i delar av kommunen och hur detta hanteras i kommunen, men inga riktlinjer anges. I fördjupningen för Lanna anges i riktlinje att förekomsten av markradon och markföroreningar ska studeras noga och krav ställas på radonsäkert byggande.

Samlad bedömning nollalternativ. Risken för påverkan från markradon i delar av kommunen lyfts tydligt i gällande översiktsplan även om inga kommunövergripande riktlinjer anges. Etablerade rutiner för hantering av risken för markradon finns inom kommunens miljö- och byggverksamheter. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av markradon, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små positiva konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Markradon

+1

Små positiva konsekvenser

Naturligt förekommande arsenik

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, övergripande arsenikutredning från 2022 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan har av naturliga skäl risker kopplade till naturligt förekommande arsenik inte hanterats, då dessa upptäcktes 2021. Det medför att hänsyn till riskerna kan tas med utgångspunkt från den utredning som tagits fram, men att behovet blir avsevärt mindre tydligt då riskerna inte framgår av översiktsplanen.

Samlad bedömning nollalternativ. Då kännedomen om förekomsten av naturligt förekommande arsenik i kommunen är ny, och därmed inte hanteras i gällande översiktsplaner, saknas tillräckligt stöd för den efterföljande planeringen, även om de nyligen framtagna underlagen finns tillgängliga även i nollalternativet. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av naturligt förekommande arsenik i mark, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Människors hälsa och säkerhet
Naturligt förekommande arsenik

-3

Medelstora negativa konsekvenser

Markföroreningar

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan omnämns förorenad mark som en riskfaktor, misstänkt förorenade områden redovisas i en karta och en riktlinje anger att särskild hänsyn bör tas vid exploatering av misstänkt förorenade områden. Nedlagda deponier redovisas inte särskilt men ingår i underlaget för förorenad mark.

Samlad bedömning nollalternativ. Gällande översiktsplan bedöms ge tillräckligt stöd för hantering av risker för påverkan från förorenad mark i efterföljande planering. Dock saknas uppmärksamhet på och riktlinjer för nedlagda deponier, vilket försämrar riskhanteringen kring dessa. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av markföroreningar, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

Farligt gods och andra olycksrisker

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges i text att risker längs med transportleder för farligt gods ska beaktas och vid behov riskanalyser göras, och rekommenderade leder är utritade i karta. Texten anger även väg 534 som rekommenderad väg för farligt gods, vilket inte stämmer. Inga specifika riktlinjer anges i övrigt. I gällande fördjupning för Lanna nämns inte farligt gods. Drivmedelsstationer nämns inte som riskfaktorer i gällande översiktsplaner, liksom inte heller problematiken kring backande renhållningsfordon.

Samlad bedömning nollalternativ. Gällande översiktsplan ger stöd för efterföljande planering när det gäller hantering av risker i anslutning till rekommenderade transportvägar för farligt gods, dock saknas koppling till riktlinjer i kartan, vilket ökar risken för att efterlevnaden blir sämre i efterföljande planering. Hantering av riskområden kring drivmedelsstationer och risker med backande renhållningsfordon har inte stöd i gällande översiktsplan. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av farligt gods och andra olycksrisker, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Buller, luftkvalitet och strålning

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, översiktlig bullerkartering från 2022, beslut om utökning av område för buller och annan risk runt Villingsberg från 2022 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan beskrivs bullersituationen i kommunen i text och en riktlinje anges att buller- och vibrationsförhållandena ska beaktas vid lokalisering av bostäder, verksamheter och infrastruktur, med strävan att lokaliseringen bidrar till att upprätthålla en god ljud-/vibrationsmiljö där människor stadigvarande vistas, samt att lokaliseringar som begränsar möjligheten att använda och utveckla Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats ska undvikas. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft, luftkvalitet i Lekeberg, elektromagnetiska fält och Svenska kraftnäts rekommenderade avstånd beskrivs i text men inga särskilda riktlinjer anges.

Samlad bedömning nollalternativ. Gällande översiktsplan ger visst stöd för att risker för bullerpåverkan, luftföroreningar och strålning ska beaktas, men ger ett begränsat underlag för den efterföljande planeringen. För buller anges en riktlinje men inte för luftkvalitet och strålning. Riksintresse för buller och annan risk runt Villingsberg redovisas i karta, men utökades betydligt 2022, vilket gör kartan inaktuell. Riskområden för buller runt Örebro flygplats och runt vägar redovisas inte i karta. Bullerkarteringen från 2022 finns i nollalternativet men är inte integrerad i översiktsplanen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av buller, luftkvalitet och strålning, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter

Social trygghet och lika möjligheter handlar om ett samhälle där människor känner tillit till och förtroende för varandra, och har lika möjligheter att vara delaktiga i samhället. Det handlar om grundläggande värden för att människor ska må bra för och trivas på en plats. Ingen vill bo på en plats där man känner sig otrygg eller utestängd, hur fin bostaden eller platsen än är. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar social trygghet och lika möjligheter.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Globala målen (2), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Social trygghet och lika möjligheter berörs framför allt av tre mål:

- *Mål 5 Jämställdhet* som handlar om att jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt ska uppnås. Delmål ett anger att diskriminering av kvinnor och flickor ska utrotas, och delmål fyra bland annat att delat ansvar i hushållet ska främjas.
- *Mål 10 Minskad ojämlikhet* som handlar om att ett jämlikt samhälle bygger på principen om att alla ska ha lika rättigheter och möjligheter oberoende av till exempel kön, etnicitet, religion, funktionsvariation, ålder och annan ställning. Delmål två anger att alla ska bli inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet, och delmål tre om att säkerställa lika möjligheter och minska ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis.
- *Mål 11 Hållbara samhällen och städer* som handlar om att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. Delmål två anger att hållbara transportsystem ska tillgängliggöras för alla, och delmål tre att urbaniseringen ska vara inkluderande och hållbar.
- *Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen* som handlar om att rättvisa ska vara tillgänglig för alla och att samhällets institutioner ska vara effektiva, och inkluderande. Delmål 7 anger att ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande ska säkerställas på alla nivåer.

Sveriges folkhälsomål (3). Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett övergripande, nationellt folkhälsopolitiskt mål och åtta målområden, och är antagen av riksdagen. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken har ett tydligt fokus på jämlik hälsa. Målet är att folkhälsopolitiken ska skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Människors hälsa och säkerhet berörs framför allt av *målområde 5 Boende och närmiljö* som bland annat handlar om att samhällsplaneringen bör motverka segregation och exponering för skadliga miljöfaktorer, och främja god luftkvalitet, minskat trafikbuller och tillgång till grönområden.

Sveriges folkhälsomål (4). Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett övergripande, nationellt folkhälsopolitiskt mål och åtta målområden, och är antagen av riksdagen. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken har ett tydligt fokus på jämlik hälsa. Målet är att folkhälsopolitiken ska skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Social trygghet och lika möjligheter berörs framför allt av målområde 5 och målområde 7:

- *Målområde 5 Boende och närmiljö* handlar bland annat om tillgång till en fullgod och ekonomiskt överkomlig bostad som en förutsättning för social gemenskap bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa, och om att samhällsplaneringen bör motverka segregation och främja bostadsområden som är socialt hållbara.

- *Målområde 7 Kontroll, inflytande och delaktighet* handlar om vikten av att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet, oavsett socioekonomisk bakgrund, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsförmåga, sexuell läggning, ålder eller geografisk hemvist.

Funktionshinderspolitiken (5). Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Ett av de fyra områden som funktionshinderspolitiken ska inriktas mot för att nå det nationella målet, är principen om universell utformning. Den innebär att planering, utformning och genomförande ska ta hänsyn till variation och de olika behov och förutsättningar som finns i hela befolkningen.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (6) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. Social trygghet och lika möjligheter berörs av tre fokusområden med följande prioriteringar:

Jämlik hälsa med fokus: Lekebergs kommun främjar jämlik hälsa och hälsosamma vanor genom hela livet.

- Lekebergs kommun skapar förutsättningar för att medborgare med funktionsnedsättning ska kunna leva ett delaktigt liv och ges möjlighet att ta del av kommunal service och verksamhet på lika villkor.
- Lekebergs kommun prioriterar arbetet med att systematiskt för att öka tillit till samhället med särskilt fokus på unga.
- Lekebergs kommun prioriterar arbetet med att skapa jämlika förutsättningar för fritidsaktiviteter för unga oavsett kön.
- Lekebergs kommun prioriterar systematiskt arbete med jämställdhet.

Delaktighet och inflytande med fokus: Lekebergs kommun främjar jämlika möjligheter till delaktighet och inflytande.

- Lekebergs kommun prioriterar dialog med kommuninvånare, näringsliv och civilsamhälle för ökad transparens och delaktighet i samhällsutvecklingen.
- Lekebergs kommun prioriterar systematiskt arbete för att säkerställa barn och ungas rätt till delaktighet och inflytande i frågor som berör dem.

Trygga och hållbara livsmiljöer med fokus: Lekebergs kommun främjar samhällsutvecklingen i hela kommunen.

- Lekebergs kommun prioriterar trygghet och tillit i livsmiljön, genom till exempel allsidiga mötesplatser, trygga och välkomnande offentliga miljöer och utveckling av platsens lokala identitet.
- Lekebergs kommun ska sträva efter att skapa ett utbud av olika bostadsformer för att tillgodose olika typer av bostadsbehov i kommunen.
- Lekebergs kommun prioriterar att aktivt arbeta med social hållbarhet i plan- och exploateringsprocessen.

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

3) Proposition 2017/18:249

4) Proposition 2017/18:249

5) Proposition 2016/17:188

6) Lekebergs kommun 2022c

Förutsättningar och nuläge

FUNGERANDE VARDAGSLIV

Tillgång till vardagsfunktioner. Fungerande vardagsliv handlar om förutsättningarna för en god tillgång till framför allt arbetsplatser, utbildning och service. Viktiga aspekter här är hur man rör sig mellan olika målpunkter i vardagen, tillgången till kollektivtrafik, gång- och cykelvägar, tillgång till livsmedelsbutiker, och tillgång till kommunal service. Även tillgång till parker och rekreationsmiljöer är en viktig del av vardagen, men behandlas här under rubriken *Rekreation och friluftsliv* ovan.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Kollektivtrafik. I Lekeberg som till stora delar är en utpräglad landsbygds- och utpendlingskommun har 52 procent av invånarna tillgång till en kollektivtrafikhållplats inom 500 meter (fågelvägen) från sin folkbokföringsadress, och som trafikeras med minst en avgång per timme vardagar mellan 06:00 och 20:00 (7). I Örebro län är motsvarande siffra 74 procent. Enligt SCB:s medborgarundersökning som genomförs varje år på uppdrag av kommunerna anser 47 procent att möjligheterna att enkelt använda kollektivtrafik för vardagliga resor är bra i Lekeberg (8).

Cykelbanor. När det gäller tillgång till cykelvägar är tillgången låg med 1,4 meter cykelväg per invånare, jämfört med 3,5 i Örebro kommun och 2,6 i riket (9). 50 procent anser dock att tillgången till cykelbanor är god Lekeberg (10) och så mycket som 69 procent att skötseln av cykelbanorna är bra (11).

Livsmedel och service. Tillgången till livsmedelsbutiker är förhållandevis god i Lekeberg sett till antal butiker per invånarantal (12). Mäter man istället antal invånare som har en livsmedelsbutik inom två kilometer är det bara 54 procent som har det i Lekeberg, jämfört med 90 procent i Örebro och 83 procent i Sverige som helhet (13). Enligt SCB:s medborgarundersökning anser 86 procent att det finns ett bra utbud av livsmedelsaffärer inom rimligt avstånd från bostaden, jämfört med 85 procent i Örebro och 88 i Sverige (14). Över 70 procent tycker att tillgången till kommunal service utanför kommunens centralort fungerar bra i Lekeberg, jämfört med 76 i Örebro och 79 i Sverige (15). Samhällsservicen i form av förskolor och skolor åk F-6 är koncentrerad till de tre större tätorterna Fjugesta, Lanna och Mullhyttan. Skola åk 7-9 finns endast i kommuncentrum Fjugesta, där det också finns till exempel bibliotek, särskilt boende och vårdcentral.

Arbete och utbildning. Tillgång till arbetsplatser handlar framför allt om läget i arbetsmarknadsregionen och hur lätt det är att pendla till dit. Lekeberg ligger mycket nära arbetsmarknadscentrum med 15-45 minuter till Örebro, dit nästan hälften av den arbetande befolkningen pendlar, men endast uppemot hälften har tillgång till andra transportmedel än bil till Örebro eller kommunens tätorter, och för dem som arbetar på annat håll är tillgången låg. Tillgång till gymnasie- och högskolestudier har också ett tätt samband med kollektivtrafikens tillgänglighet då dessa inte finns att tillgå i kommunen.

Fotnoter:

7) avser 2022, databasen Kolada, RKA 2025a

8) avser 2023, Kolada, RKA 2025a

9) avser 2024, databasen Kolada, RKA 2025a

10) avser 2023, Lekeberg 50%, Örebro 91% och Sverige 82%, databasen Kolada, RKA 2025a

11) avser 2023, Lekeberg 69%, Örebro 72% och Sverige 70%, databasen Kolada, RKA 2025a

12) Om man räknar med att det behövs cirka 3000 fastboende eller 15 000 fritidsboende per livsmedelsbutik för att få lönsamhet, ger 3 butiker på 8 600 invånare en god tillgänglighet på drygt 2 800 fastboende per butik, exklusive fritidsboende. Butiken i Vintrosa strax utanför kommungränsen är inte medräknad

13) avser 2023, databasen Kolada, RKA 2025a

14) avser 2023, databasen Kolada, RKA 2025a

15) avser 2023, databasen Kolada, RKA 2025a

TRYGGHET, TILLGÄNGLIGHET OCH SAMMANHANG

Trygghet. tillgänglighet och sammanhang handlar om människors behov av att känna tillit och tillhörighet till en plats där man vågar, kan och vill röra sig fritt. Trygghet är en känsla som uppstår när man har överblickbarhet och känner förtroende för sin omgivning. Offentliga miljöer bör planeras så att de upplevs trygga under dygnets alla timmar, genom till exempel en blandning av funktioner som gör att människor som rör sig i miljön, bra belysning, överskådlighet och orienterbarhet. Den upplevda tryggheten i Lekeberg är generellt god. Kommunindex för trygghet och säkerhet i Lekeberg ligger på 72, jämfört med exempelvis 56 i Örebro och 55 i Sverige som helhet (16).

Tillgänglighet. En aspekt för att uppleva trygghet är att de offentliga miljöerna är tillgängliga för alla, både rent fysiskt och känslomässigt. Bland annat ska miljöer, transporter och anläggningar vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra. Byggnader, offentliga platser, transporter och bebyggelsemiljöer ska utformas med god tillgänglighet för alla, så kallad universell utformning som fungerar för olika behov. Det finns regler om tillgänglighet i närmiljön som prövas när man söker bygglov, men tillgänglighet handlar också om närhet, orienterbarhet och gestaltning ur ett bredare perspektiv.

Fysiska samband. En viktig aspekt i den fysiska planeringen för att öka tillgänglighet och känslan av tillhörighet till den offentliga miljön är att överbrygga och inte skapa nya fysiska barriärer mellan olika funktioner och områden, i form av till exempel avskärande vägar eller verksamhetsområden. Ju mer integrerade gator och vägar är desto mer liv och rörelse fylls de med, vilket i sin tur gör dem tryggare att använda.

Mötesplatser. Genom att skapa bra och allsidiga mötesplatser möjliggörs möten mellan människor. Exempel på fysiska mötesplatser är torg, parker, bibliotek, butiker, caféer och bygdegårdar. En bra mötesplats är en plats med ett rikt innehåll och många anledningar att söka sig till platsen. Eftersom många aktiviteter sker på nätet idag och den fysiska handeln minskar är det extra viktigt att försöka förtäta centrala mötesplatser med andra slags aktiviteter som drar människor dit.

Fotnoter:

16) avser 2023, databasen Kolada, RKA 2025a

JÄMLIKA LIVSVILLKOR

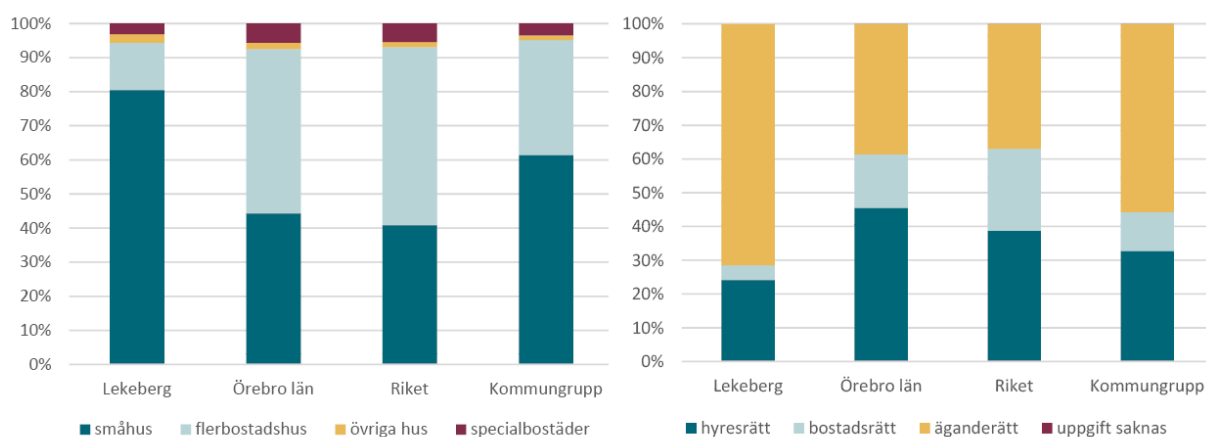
Allas möjlighet. Jämlika livsvillkor handlar om allas möjlighet att delta i samhället oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, socioekonomi, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Viktiga perspektiv är jämställdhet mellan könen, integration mellan människor med olika socioekonomi och kulturell bakgrund, barns behov och delaktighet i planeringen och skillnader mellan tätortsbygd och landsbygd. Även tillgänglighet för människor med funktionsvariationer är ett viktigt perspektiv som behandlas ovan under *Trygghet, tillgänglighet och sammanhållning* ovan.

Jämställdhet avser kvinnors och mäns lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter i livets alla viktiga områden. Jämställdhetsaspekten glöms ibland bort i planeringen, vilket leder till att den byggda miljön kan bidra till att förstärka skillnader mellan mäns och kvinnors möjligheter i det vardagliga livet. En viktig fråga är jämställd tillgång till arbete och försörjning, särskilt viktigt då män har högre inkomster, högre sysselsättning och är överrepresenterade bland egenföretagare i Örebro län (17). Vid planering och byggande är det också viktigt att ta hänsyn till hur lokalisering och bebyggelsestruktur påverkar, hur kollektivtrafik, cykelbanor och gångvägar lokaliseras och utformas, hur livsmedel och annan service kan nås och vilka platser och passager som upplevs som trygga eller otrygga. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i alla beslut, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som deltar i beslutsfattandet.

Integration. Den fysiska planeringen behöver ge förutsättningar för integration mellan människor med olika socioekonomi, för att stödja sammanhållning och trygghet i samhället. Genom att skapa varierande

de bostadsområden med olika bostadstyper, upplåtelseformer och lägenhetsstorlekar, verksamhetsområden och en varierad offentlig miljö ökar förutsättningen för integration mellan människor. Med hjälp av Boverkets segregationsbarometer (18) är det möjligt att följa segregationens utveckling över tid. Här redovisas bland annat ett ojämlikhetsindex, som mäter den ekonomiska ojämlikheten inom en kommun. Det löper på en skala från 0–100 där ett högre indexvärde, betyder större segregation. Beräkningen baseras på indikatorn disponibel inkomst per konsumtionsenhet, eftersom den har stor betydelse för individers möjlighet till konsumtion och sparande. För Lekebergs är ojämlikhetsindex 28,0, vilket är relativt lågt. Örebro läns ojämlikhetsindex ligger på 38,0, medan Lekebergs sex grannkommuner varierar från 18,0 i Laxå till 46,0 i Örebro. Ett annat mått är andelen av befolkningen som bor i olika typer av bostadsområden. I Lekeberg bor cirka 75 procent av befolkningen i område med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar, 25 procent i blandat område eller område med socioekonomiska utmaningar och 0 procent i område med stora socioekonomiska utmaningar (19). De områden som mäts (RegSO) är relativt stora, men det går att utläsa tydliga skillnader mellan till exempel östra respektive västra Fjugesta.

Upplåtelseformer. Lekeberg har betydligt större andel äganderätter än riket, länet och kommungrupp B4 pendlingskommuner nära större stad. Av de totalt 437 bostäder per tusen invånare som finns i Lekeberg (20), är 72 procent äganderätter, 4 procent bostadsrätter och 24 procent hyresrätter (21). Hyresrätterna finns framför allt koncentrerade till Fjugesta, varför det kan finnas ett behov av att få till mer varierade upplåtelseformer i andra delar av kommunen.

Till vänster - Fördelning mellan bostadstyper i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4, 2023. Till höger - Fördelning mellan upplåtelseformer för bostäder i Lekeberg, Örebro län, Sverige och kommungrupp B4 (pendlingskommun nära större stad), år 2023. Källa: statistikdatabasen.scb.se.

Barns behov. Beslut om markanvändning, bebyggelse, infrastruktur och rumslig utveckling, påverkar barns uppväxtmiljöer, men också deras framtida livsmiljöer som vuxna. Barnperspektivet behöver därför lyftas in tydligare i den fysiska planeringen. Barnkonventionen som är lag i Sverige, slår också fast att barn har rätt att höras i alla frågor som rör dem. Viktiga frågor för barn och unga i den fysiska planeringen är bland annat lokalisering av skolor, bostäder och platser för idrott, lek och andra fritidsaktiviteter, liksom möjligheten att själv kunna färdas mellan dessa platser, till fots, med cykel eller med kollektivtrafik. Ett sätt att arbeta med barnperspektivet i planeringen är att göra barnkonsekvensanalyser.

Landsbygdens behov. Att bo i en tätort eller i landsbygderna skiljer sig åt på flera sätt. Närheten till olika funktioner är givetvis större om man bor glest på landsbygden, än tätt i en tätort, och tillgång till bil är oftast en förutsättning för att bo på landet. Många frågor såsom vägunderhåll, vattenförsörjning och avloppslösningar har gemensamma lösningar i tät bebyggelse, medan de behöver lösas enskilt i gles bebyggelse. Kommunen har inte heller samma möjlighet att styra bebyggelseutvecklingen på landsbygden, eftersom det ofta inte krävs detaljplan för till exempel enstaka bostäder. Men även om förutsättningarna skiljer sig åt, behöver landsbygdens behov också beaktas i samhällsplaneringen. Ofta handlar det om att växla perspektiv och hitta andra slags lösningar än de som gäller för tätbygd, till exempel att utveckla mobil service eller skapa bra förutsättningar för att åka buss för den längre sträckan

till målpunkten. I Lekeberg bor närmare hälften av kommunens invånare utanför de tre största tätorterna (22). Bebyggelsen ligger utspridd i landskapet, och är på många ställen sammanvuxen som mindre eller större radbyar längs det mindre vägnätet. I Lekebergs landsbygder bor drygt en fjärdedel av befolkningen idag inom en kilometer från hållplats för kollektivtrafik (23).

Fotnoter:

17) I Örebro län är kvinnors förvärvsinkomst 74 % av männens, och endast 33 % av länets företagare är kvinnor osv., Länsstyrelsen i Örebro län 2021a

18) Boverket 2025e

19) avser år 2022, Boverket 2025e

20) Lekeberg 437, Örebro 519, Sverige 494 bostäder per tusen invånare, år 2023, Boverket 2025e

21) Jämfört med 37% äganderätter, 24% bostadsrätter och 39% hyresrätter i Sverige som helhet, Boverket 2025e

22) 46 % år 2023

23) ca 28% dvs ca 1 100 av 3 980 invånare i Lekebergs landsbygder 2023 har mindre än 1000 meter fågelvägen till hållplats, enligt tillgängliga uppgifter i januari 2025. Cirka 2 880 personer har längre än en kilometer till hållplats, vilket motsvarar 72% av invånarna i Lekebergs landsbygder eller 33,5% av hela Lekebergs befolkning. Jämför även med andel inom 500 meter från hållplats, se "Fungerande vardagsliv" ovan

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

Delaktighet. I samhällsplaneringen är människors delaktighet grunden för att uppnå en god bebyggd miljö och ett socialt hållbart samhälle. Utan vetskap om människors behov, önskemål och användande av den fysiska miljön är det svårt att skapa ett samhälle för alla. Därför är det viktigt att ha en bred och meningsfull dialog för att få in olika slags kunskaper och perspektiv i samhällsplaneringen.

Utmaningar. En utmaning är att få människor att vilja engagera sig. En grundförutsättning är att man blir lyssnad på och upplever att man kan påverka planeringen på något sätt. Det innebär inte att den representativa demokratin med förtroendevalda representanter, ersätts av direktdemokrati, utan snarare att utvecklade former för dialog och delaktighet ska stödja det representativa systemet och öka tilliten till den lokala demokratin. Därför är det viktigt att vara tydlig med vad som faktiskt går eller inte går att påverka i dialogerna, och att det ytterst är de folkvalda som fattar beslut och tar ansvar för besluten inför väljarna. En annan utmaning är att nå andra grupper som normalt inte gör sig hörda i samhällsplaneringen. Ofta är det samma människor som engagerar sig och lämnar synpunkter i olika frågor, inte sällan också samma människor som engagerar sig politiskt, i föreningar och intresseorganisationer. Detta engagemang är värdefullt och viktigt, men behöver kompletteras med andra gruppers perspektiv. En tredje utmaningen är att ha tid och resurser för dialogen i planprocesserna, vilket är en fråga som behöver synliggöras och diskuteras med de folkvalda. Ytterst handlar det om vilka prioriteringar man vill göra i kommunens budget.

I **Lekeberg** har dialog i planeringsprocesserna traditionellt inte varit så självklar. Till exempel har det varit ovanligt med samrådsmöten vid samråd om detaljplaner, och många invånare har uttryckt att de inte haft en aning om vilka förändringar som varit på gång förrän spaden satts i jorden, vilket varit särskilt problematiskt under 2010-talets mycket kraftiga tillväxt i en av kommunens tätorter. Även om det kan bero på egen ouppmärksamhet, så är det viktigt att kommunen vinnlägger sig om att information om planprocesser som berör många når ut så brett som möjligt. Att utveckla dialogprocesserna i samhällsplaneringen kan därför ha en längre startsträcka i Lekeberg än i kommuner som har en stark dialogtradition.

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. Översiktsplanen har betydelse, dels för att formulera de krav som finns på tillgänglighet och hänsyn till sociala faktorer i samhällsplaneringen, dels för att ange ambitionsnivån när det gäller social trygghet och lika möjligheter, inte minst vikten av dialog och delaktighet i planeringen. Eftersom social trygghet och lika möjligheter påverkas av många andra faktorer i samhället, har dock

översiktsplanen en begränsad räckvidd. Störst påverkan har översiktsplanen på hur integrerad bebyggelsestrukturen är, lokalisering av livsmedelshandel och andra funktioner för ökad närhet, och placering av huvudstråk för kollektivtrafik, cykel och andra kommunikationer.

PLANFÖRSLAG

Fungerande vardagsliv

Planförslagets inriktning. Den bärande utvecklingsstrategin i planförslaget är att bygga en stark kommunikationsstruktur som underlättar för en hållbar mobilitet i hela kommunen, även på landsbygden. Här ingår riktlinjer för huvudstråk för kollektivtrafik, *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*, länkar för att binda samman olika delar av kommunen med huvudstråken, *Större bytespunkt*, *Mindre bytespunkt* och *Länkstråk*, och den bebyggelse som ska bindas samman, *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. I planförslaget införs också en struktur med huvudstråk för cykel, *Huvudcykelstråk kommun*, *Huvudcykelstråk tätort* och *Huvudcykelstråk landsbygd*, för att långsiktigt underlätta för cykling i kommunen, se avsnitt *Cykelinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*. Med hållbar mobilitet menas inte bara miljömässig hållbarhet utan också social hållbarhet, det vill säga att underlätta för människor som av olika anledningar inte har tillgång till bil, till exempel barn och unga, att ta sig till arbete, skola och service. I planförslaget införs en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse – Bostäder*, som anger att nya bostadsbebyggelse i första hand ska lokaliseras så att befintlig bebyggelse i *Tätorter*, *Mellanstora orter* och *Mindre orter* förstärks och att större sammanhängande bostadsområden bör lokaliseras till bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att förstärka kommunikationsstrukturen, se avsnitt *Lokalisering av bebyggelse* i kapitel *Bostäder*. Eftersom tillgång till livsmedelshandel har en central roll för ett fungerande vardagsliv införs dels ett riktlinjeområde *Livsmedelshandel*, för att styra lokalisering av livsmedelshandel i Fjögsta till centrum där tillgängligheten är bäst, och en generell riktlinje *G1 Lokalisering av ny bebyggelse – Handel och service*, som anger huvudprinciperna för lokalisering av handel och service i kommunen så att tillgängligheten blir så god som möjligt, se kapitel *Handel och service*.

[GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER](#)

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

[GÅ TILL TEXT OM HANDEL OCH SERVICE](#)

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR FUNGERANDE VARDAGSLIV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Planförslagets tydliga inriktning på en mer tillgänglig utvecklingsstruktur för kommunikationer, riktlinjer för lokalisering av bostäder nära befintlig bebyggelse och av handel och service till tillgängliga lägen för olika transportmedel, bedöms ge ett kraftigt förbättrat stöd för att stödja ett fungerande vardagsliv. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av ett fungerande vardagsliv, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som mycket stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *Relativt stora positiva konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Fungerande vardagsliv

+4 Relativt stora positiva konsekvenser

Trygghet, tillgänglighet och sammanhang

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att uppmärksamma efterföljande planering på behoven av trygghet, tillgänglighet och sammanhang i livsmiljön och att väga in dessa aspekter i när detaljplaner tas fram och andra markfrågor hanteras. I planförslaget införs den generella riktlinjen *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Mötesplatser och sammanhang* för att synliggöra behovet av trygga

offentliga miljöer med hög kvalitet, av tillgängliga och mångsidiga mötesplatser där spontana och planerade möten och aktiviteter kan äga rum, och av att överbrygga barriärer och länka samman olika delar av tätorterna med varandra. Vidare införs den generella riktlinjen *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Tillgänglighet* för att uppmärksamma att byggnader, offentliga platser och bebyggelsemiljöer ska utformas med god tillgänglighet för alla. Läs mer i i kapitel *Människor och livsmiljö*. Två riktlinjer införs för att uppmärksamma gestaltningens betydelse, särskilt för miljöer och byggnader som används av många, dels en specifik riktlinje *Särskilt gestaltungsområde* för kommuncentrum i Fjugesta, dels en generell riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Gestaltning* för kommunen som helhet, se avsnitt *Kulturmiljö, landskap och gestaltning* ovan, och avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR TRYGGHET, TILLGÄNGLIGHET OCH SAMMANHANG (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Riktlinjerna i planförslaget bedöms ge förbättrad uppmärksamhet för faktorer i bebyggelsemiljön som spelar roll för trygghet, tillgänglighet och sammanhang. Att integrera dessa frågor i planeringen kräver dock ett visst utvecklingsarbete och prioritering av resurser, varför genomslaget i efterföljande planering kan variera. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en relativt låg grad av påverkan på en hållbar hantering av trygghet, tillgänglighet och sammanhang, eftersom många andra faktorer påverkar framför allt tryggheten i samhället. De samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små positiva konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Trygghet, tillgänglighet och sammanhang

+1

Små positiva konsekvenser

Jämlika livsvillkor

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att uppmärksamma efterföljande planering på behoven av att väga in kunskaper om och åtgärder för att möta olika gruppers behov när detaljplaner tas fram och andra markfrågor hanteras. Särskilt måste barnperspektivet integreras i alla frågor som berör barn och unga. I planförslaget införs den generella riktlinjen *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv*, se kapitel *Människor och livsmiljö*.

Även landsbygdsperspektivet är centralt i planförslaget, med fokus på ökad tillgänglighet till arbetsplatser, utbildning och service med andra transportmedel än bil. Här är planförslagets utvecklingsstrategi utgångspunkten för att bygga en stark kommunikationsstruktur som underlättar för en hållbar mobilitet även på landsbygden. I planförslaget införs riktlinjer för huvudstråk för kollektivtrafik, *Interregionalt stråk*, *Regionalt stråk* och *Delregionalt stråk*, länkar för att binda samman olika delar av kommunen med huvudstråken, *Större bytespunkt*, *Mindre bytespunkt* och *Länkstråk*, och den bebyggelse som ska bindas samman, *Huvudort*, *Länkad ort* och *Landsbygdsbebyggelse*, se kapitel *Lekebergs utvecklingsinriktning*. I planförslaget införs också en struktur med huvudstråk för cykel, för att långsiktigt underlätta för cykling i kommunen, där landsbygden framför allt berörs av *Huvudcykelstråk kommun* och *Huvudcykelstråk landsbygd*, se avsnitt *Cykelinfrastruktur* i kapitel *Resor och transporter*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLING SINRIKTNING

GÅ TILL TEXT OM RESOR OCH TRANSPORTER

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR JÄMLIKA LIVSVILLKOR (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Inriktningen på att utveckla huvudstrukturer för kollektivtrafik, cykel och bytespunkter bedöms ge kraftigt förbättrad tillgänglighet till arbetsmarknad, utbildning och service för män och kvinnor och för olika grupper, både på landsbygden och i tätorterna. Den generella riktlinjen om behovet av dialog och socialt perspektiv, bland annat jämlikhet, ger ökad uppmärksamhet kring vikten av dessa frågor för den efterföljande planeringen, men genomslaget kan variera beroende på resurser, kompetens och prioriteringar i kommunens planverksamheter. Graden av jämlikhet i livsvillkor hänger också samman med andra faktorer i samhället. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av jämlika livsvillkor, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Jämlika livsvillkor

+3

Medelstora positiva konsekvenser

Delaktighet och inflytande

Planförslagets inriktning. Planförslagets inriktning är att uppmärksamma efterföljande planering på behoven av dialog och delaktighet i samhällsplaneringen för att införliva olika slags kunskaper, erfarenheter och behov i de livsmiljöer som skapas när detaljplaner tas fram och andra markfrågor hanteras. I planförslaget införs den generella riktlinjen G2 *Bebyggelsemiljöns kvaliteter – Dialog och socialt perspektiv* för att uppmärksamma behovet, se kapitel *Människor och livsmiljö*.

GÅ TILL TEXT OM MÄNNISKOR OCH LIVSMILJÖ

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Planförslagets generella riktlinje om dialog och socialt perspektiv uppmärksammar behovet av att införliva olika slags kunskaper, erfarenheter och behov i samhällsplaneringen. Bland annat anges att dialogmöten alltid ska genomföras vid detaljplanering, och utökade dialoginsatser övervägas om det inte är uppenbart onödigt, vilket inte sker idag. Utöver detta kan annat utvecklingsarbete behövas för att utveckla formerna för dialog och hantering av sociala perspektiv vid detaljplanering och andra frågor som berör människors livsmiljö, vilket påverkar den faktiska användningen dialog och socialt perspektiv i samhällsplaneringen. Hur stort genomslaget av riktlinjerna blir i planeringen beror i hög grad på resurser, kompetens och prioriteringar i kommunens planverksamheter, men kravet på dialogmöten vid detaljplanering bedöms vara så skarpt att det kommer att genomföras. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av delaktighet och inflytande, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Delaktighet och inflytande

+2

Märkbara positiva konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Fungerande vardagsliv

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning av översiktsplan för Lanna 2012 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att bebyggelsestäthet, hustyper, våningshöjder och liknande främst prövas i detaljplaneringen, och översiktsplanen tar inte ställning till behoven, annat än att bebyggelsen generellt bör vara tätare i centrala områden i tätorterna bland annat med hänsyn till närhet till serviceutbud. Inga andra strategier för ett fungerande vardagsliv kan identifieras i gällande översiktsplan.

Samlad bedömning nollalternativ. Utöver att bygga tätare i centrala områden i tätorterna, saknas strategier för ett fungerande vardagsliv i nollalternativet. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av ett fungerande vardagsliv, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Fungerande vardagsliv

-3

Medelstora negativa konsekvenser

Trygghet, tillgänglighet och sammanhang

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning av översiktsplan för Lanna 2012 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att kommunen ska beakta tillgängligheten vid all fysisk planering samt vid bedömning av bygglov och motsvarande. I övrigt saknas strategier för trygghet, tillgänglighet och sammanhang.

Samlad bedömning nollalternativ. Strategier saknas för trygghet, tillgänglighet och sammanhang i nollalternativet. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av ett fungerande vardagsliv, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små negativa konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Trygghet, tillgänglighet och sammanhang

-1

Små negativa konsekvenser

Jämlika livsvillkor

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning av översiktsplan för Lanna 2012 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan anges att det finns ett behov av ett varierat utbud av bostadstyper för att få en balans bland invånarna, såväl åldersmässigt som utifrån sociala faktorer. Särskilt anges att det i Lanna helt saknas lägenheter i flerfamiljshus och att det är en brist som på sikt bör åtgärdas. Samtidigt anges att kommunen ska vara öppen för villabyggnad i hela kommunen, i såväl tätorterna som de mindre samhällena på landsbygden. I fördjupning av översiktsplan pekas endast stora villatomter ut i Lanna. I övrigt anges att kommunen ska beakta barnperspektivet, jämställdhetsaspekten och integrationsaspekten vid all fysisk planering samt vid bedömning av bygglov och motsvarande.

Samlad bedömning nollalternativ. Strategier saknas för jämlika livsvillkor i nollalternativet. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av ett jämlika livsvillkor, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Jämlika livsvillkor

-2

Märkbara negativa konsekvenser

Delaktighet och inflytande

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014, fördjupning av översiktsplan för Lanna 2012 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan saknas strategier för delaktighet och inflytande helt.

Samlad bedömning nollalternativ. Strategier saknas för delaktighet och inflytande i nollalternativet. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av delaktighet och inflytande, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små

negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små negativa konsekvenser*.

Social trygghet och lika möjligheter
Delaktighet och inflytande

-1 Små negativa konsekvenser

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet handlar om att främja långsiktig ekonomisk tillväxt samtidigt som man säkerställer en rättvis fördelning av resurser och möjligheter. Här ingår också en hållbar resursanvändning som möjliggör för framtida generationer att tillfredsställa sina behov av resurser. De delar som behandlas här är planens påverkan på hushållning med mark och resurser, och på samhällsekonomisk hushållning.

Ekonomisk hållbarhet

Påverkan på resurshushållning och ekonomiska förhållanden för enskilda och för samhället som helhet

Hushållning med mark och naturresurser

En god hushållning med mark-, energi och råvaror handlar om att ha ett långsiktigt perspektiv på resursanvändning så att kommande generationer har möjlighet att tillfredsställa sina behov och ha tillgång till de resurser de behöver, men också så att klimat och ekosystem inte påverkas negativt av resursanvändningen. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet påverkar hushållning med mark och naturresurser.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Plan- och bygglagen (1). Enligt kapitel 2 § 2 i plan- och bygglagen ska mark- och vattenområden användas för det de ändamål som de är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företrädare ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Vidare ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken om hushållning med mark- och vattenområden tillämpas. Avfallshantering är ett viktigt allmänt intresse enligt plan- och bygglagen (24). Människans konsumtion av varor och tjänster förbrukar resurser och skapar avfall, hela vägen från råvaruutvinning, tillverkning och användning till avfall. Hur vi hanterar avfall blir allt mer betydelsefullt för en hållbar samhällsutveckling där användning av energi- och naturresurser och spridning av farliga ämnen behöver minska.

Miljöbalken (2). Enligt kapitel 2 § 6 i miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företrädare ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Vidare anges i kapitel 3 § 4 att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för anläggningar som tillgodoser väsentliga samhällsintressen om detta behov inte kan tillgodoses tillfredsställande på annan plats. Skogsmark ska så långt det är möjligt också skyddas från åtgärder som försvårar ett rationellt skogsbruk. Vidare ska stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka dess karaktär, enligt kapitel 3 §

2, samtidigt som mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material eller är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering så långt möjligt också ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra användandet, enligt kapitel 3 § 7-8.

Globala målen (3), antogs av FN:s medlemsländer 2015, och är en universell agenda för hållbar utveckling (Agenda 2030) som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. Hushållning med mark och resurser berörs av tre av målen: *Hållbar energi för alla* som anger att tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla ska säkerställas; *Ingen hunger* som bland annat anger att tryggad livsmedelsförsörjning ska uppnås och ett hållbart jordbruk främjas, och; *Hållbara samhällen och städer* som anger att städer och bosättningar ska göras inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara, bland annat genom att städers miljöpåverkan ska minska, med fokus på bland annat avfallshantering.

Sveriges miljömål (4) är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen, och innehåller 16 miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Hushållning med mark och resurser berörs av två av miljö kvalitetsmålen: *God bebyggd miljö* som bland annat handlar om att byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas, och: *Ett rikt odlingslandskap* som bland annat handlar om att jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas.

Hållbarhetsprogram Lekeberg (5) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus för tema *Kretslopp och resurshushållning* är omställningen till en cirkulär ekonomi, med bland annat följande prioritering:

- Lekebergs kommun ska främja åtgärder som medverkar till att avfall kan förebyggas och minskas

Fokus för tema *Naturvärden och gröna miljöer* är främja utvecklingen av gröna miljöer och ett hållbart nyttjande av naturen, med följande prioritering avseende jordbruksmark:

- Lekebergs kommun arbetar för en hållbar livsmedelsproduktion genom att beakta jordbruksmark i översiktsplaneringen.

Fotnoter:

1) SFS 2010:900

2) SFS 1998:808

3) FN 2025a och Naturvårdsverket 2025a

4) Proposition 2009/10:155

5) Lekebergs kommun 2022c

Förutsättningar och nuläge

Hushållning med naturresurser innebär att de resurser som krävs för att bygga och driva ett samhälle och för att försörja oss ska användas effektivt och långsiktigt. En hel del naturresurser är redan tagna i anspråk för byggnader, infrastruktur och andra produkter. Att få dessa resurser att kunna nyttjas längre och gå från en livscykel till nästa i ett giftfritt kretslopp är effektivt ur ett hushållningsperspektiv och kan minska trycket på ändliga naturresurser som till exempel grus, mineraler och petroleum. I översiktsplaneringen kan hushållning med naturresurser handla om att värna jordbruksmarken för framtida behov och att skapa utrymme för anläggningar för återbruk och återvinning av råvaror. Hushållning med energi och med vattenresurser hör också hemma här, men behandlas under egna rubriker i hållbarhetsbedömningen, se avsnitt *Klimat* och avsnitt *Vatten* i kapitel *Ekologisk hållbarhet*.

JORDBRUKSMARK

Jordbruksmarken är en unik resurs som ger många olika nyttor vilka är nödvändiga för människans överlevnad. Eftersom det tar så lång tid att få fram riktigt bra jordbruksmark kan jordbruksmarken ur ett mänskligt perspektiv anses vara en ändlig resurs. Jordbruksmarken har en särskilt viktig roll för en långsiktigt trygg livsmedelsförsörjning. Samtidigt som befolkningsökning, energiodling, klimatförändringar, föroreningar och andra hot ökar behovet av mark för livsmedelsproduktion, minskar arealen jordbruksmark kontinuerligt. I Sverige har jordbruksarealen nästan halverats sedan 1950-talet, främst på grund av skogsbildning, men också genom utbyggnad av tätorter och infrastruktur, se kapitel *Areella näringar*. I Lekeberg, där jordbruk och livsmedelsproduktion är viktiga delar av kommunens näringsliv och identitet, minskade jordbruksmarken med 173 hektar eller cirka 1,6 procent mellan 2010 och 2020, medan den produktiva skogsmarken ökade med 0,15 procent och bebyggd och anlagd mark ökade med 2,6 procent (6). Totalt utgörs 23 procent av Lekebergs landareal av jordbruksmark. Historiskt sett har befolkningstillväxt och ett ökat byggande generellt medfört en ökad belastning på jordbruksmark, men med dagens hårdare tillämpning av miljöbalkens skydd för exploatering av jordbruksmark, blir utmaningen istället den omvända: att hitta annan lämplig mark att bebygga och/eller använda redan ianspråktagen mark mer effektivt.

Nationell resurs. Jordbruket är en nationell resurs som särskilt pekas ut i miljöbalken, och jordbruksmark får endast tas i anspråk för att tillgodose väsentliga samhällsintressen som inte kan tillgodoses på annan mark. Som jordbruksmark räknas all brukningsvärd mark, inklusive betesmark. I Örebro län har länsstyrelsen tagit fram en översiktlig kartering av brukningsvärd jordbruksmark. Mark som i tidigare antagen detaljplan har givits ett annat ändamål än jordbruk, räknas inte som jordbruksmark enligt ett aktuell rättsfall i kommunen, se kapitel *Areella näringar*.

Fotnoter:

6) SFS 2010:900

AVFALL

Avfallshantering. Utvecklingen mot mer källsortering, återvinning och transporter av avfall påverkar också hur vi bygger och planerar samhället på olika sätt. Det handlar om utrymme för och skyddsavstånd till platser för återvinning, om plats för renhållningsfordon att komma fram och vända på, och om tillgängligheten till insamlingsystem för avfall med gång, cykel och bil så att det blir enklare att återvinna avfall. Ett problem för avfallshanteringen är trånga återvändsgator utan möjlighet för renhållningsfordon att tömma återvinningskärl utan att backa, vilket föranlett kommuner att av säkerhetsskäl flytta ut hushållsnära återvinningskärl till gator där denna möjlighet finns, vilket istället försämrar tillgängligheten för hushållen. Eftersom kraven på sopsortering i hemmen ökat, tar avfallshanteringen också större plats i bostäderna, se avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*. Befolkningstillväxt medför generellt ett ökad behov av att hantera avfall i samhället.

Övrigt avfall. En annan slags "avfall" är massor från olika schaktarbeten vid anläggning och byggnation av bebyggelse, vägar och annan infrastruktur, och från drift av gator och ledningar i form av snö eller tillfälliga upplag av jord vid drift av ledningsnät, se avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*. Hantering av kemikalier och restprodukter från industriverksamheter, krematorier, bildemontering och liknande är också avfall som behöver återvinnas. I Lekeberg finns några anläggningar som hanterar den här sortens avfall.

GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING

Deponier. Att deponera avfall handlar om att permanent lagra avfall. Det förbjudet att deponera brännbart och organiskt avfall i Sverige. Det som fortfarande i viss mån får deponeras är oorganiska material såsom jord, gips och aska. I Lekeberg finns inga sådana aktiva deponier, men däremot nio nedlagda deponier som tillkommit före 2002, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER

ANDRA NATURRESURSER

Skogsmark. Även skogsbruket är av nationell betydelse enligt miljöbalken, och skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. Drygt 60 procent av Lekebergs landareal består av skog. Traditionellt har skogen gett råvara till papper och trävaror, men får allt större betydelse också som råvara för förnybar energi, textilier, kompositmaterial, och andra biobaserade produkter. Skogens betydelse för att leverera nödvändiga ekosystemtjänster, såsom till exempel klimatreglering, vattenrening, föda/jakt och rekreation, uppmärksammas alltmer.

GÅ TILL TEXT OM ARELLA NÄRINGAR

Materialutvinning. Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material ska också skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa enligt miljöbalken. Ballast (7) är den största råvaran som utvinns i Sverige, undantaget vatten. Behovet av ballastmaterial är stort i samhället, framför allt som huvudkomponent i asfalt och betong, men även som järnvägsmakadam och fyllnadsmaterial. Befolkningstillväxt medför generellt att behovet av material till ballast ökar. I Lekeberg finns en större krossbergstäkt som producerar mellan 100–300 tusen ton ballast per år. Däremot finns ingen naturgrustäkt. Naturgrusförekomster fick ett förstärkt skydd 2010 eftersom naturgrustillgångar betraktas som en ändlig resurs av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen. Fossilmaterial bryts vid två återstående torvtäkter i kommunen. Läs mer i avsnitt *Materialförsörjning* i kapitel *Vatten- och materialförsörjning*.

GÅ TILL TEXT OM VATTEN- OCH MATERIALFÖRSÖRJNING

Fotnoter

7) dvs grus, sand, morän och krossat berg

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. De frågor om hushållning av naturresurser som översiktsplaneringen har störst möjlighet att påverka är de som handlar om hur mycket ny bebyggelse och infrastruktur som planeras, var och hur den lokaliseras och i viss mån utformas, för att spara på mark- och jordbruksresursen, och att skapa utrymme för de funktioner som behövs för att återvinna olika slags avfall. När det gäller jordbruksmark är det dessutom viktigt att genom översiktsplanen komma överens med länsstyrelsen om hur begreppet väsentligt samhällsintresse ska tolkas. Lokalisering av täkt- eller gruvverksamhet kan översiktsplanen inte påverka, men verksamheterna och eventuella påverkansområden behöver fördes med riktlinjer för att ”så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen i enlighet med miljöbalken kapitel 3 § 7.

PLANFÖRSLAG

Jordbruksmark

Planförslagets inriktning. Planförslaget har inriktningen att minimera användningen av jordbruksmark för bebyggelse och andra anläggningar. I förslaget föreslås inga nya områden för bebyggelse, infrastruktur eller andra funktioner på jordbruksmark, bortsett från ett sistahandsalternativ för att utreda lokalisering av masshantering. Väsentligt samhällsintresse definieras, områden med jordbruksmark identifieras översiktligt och riktlinjer införs för *Jordbruksmark*. Se kapitel *Areella näringar*.

GÅ TILL TEXT OM ARELLA NÄRINGAR

VISA KARTA ÖVER RIKTLINJEOMRÅDEN SOM BERÖR JORDBRUKSMARK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att föreslagen utveckling av Lekeberg inte tar jordbruksmark i anspråk, att jordbruksmarkens värden lyfts fram och riktlinjer anges

för den fortsatta planeringen. Planering och byggande har stor påverkan på förlusten av jordbruksmark, tillsammans med förskogning. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på hantering av jordbruksmark, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *relativt stora positiva konsekvenser*.

Hushållning med mark och resurser
Jordbruksmark

+4 Relativt stora positiva konsekvenser

Avfall

Planförslagets inriktning. För att i möjligaste mån underlätta för en god resurshushållning fokuserar planförslaget på lokalisering av olika delar av avfallshantering för att tillgängliggöra och öka återvinningen. För hushållens och näringslivets tillgänglighet till avfallshantering införs olika områden med riktlinjer i planförslaget: *Avfallshantering* som omfattar kommunal återvinningscentral och kommersiella anläggningar för återvinning; *Återvinningsstation* för befintliga återvinningsstationer och *Utredningsområde återvinningsstation* för alternativ lokalisering av ny återvinningsstation i Gropen-Kvistbro, samt en generell riktlinje *G5 Framkomlighet för renhållningsfordon* för att förbättra framkomligheten för och förebygga riskerna med renhållningsfordon.

För att förebygga dumpning av svårtransporterade schaktmassor har en förstudie tagits fram som redovisar möjlig lokalisering av anläggning för sortering och återvinning av olika typer av schaktmassor och ytor för kommunens snö- och schaktupplag. Dessa redovisas i planförslaget som *Utredningsområde masshantering schakt* och *Utredningsområde masshantering gatuunderhåll* med tillhörande riktlinjer. Läs mer i avsnitt *Avfallshantering* i kapitel *Teknisk försörjning*. För nedlagda deponier införs *Bedömningszon deponi* för att uppmärksamma riskerna i anslutning till dessa, se kapitel *Areella näringar*.

Samlad bedömning planförslag. I planförslaget uppmärksammas riskerna kring nedlagda deponier och områden för masshantering, utredningsområden för ny återvinningsstation och riktlinjer för renhållningsfordon pekas ut, vilket potentiellt ökar tillgängligheten till återvinning i kommunen betydligt. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av avfall, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som stora positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Hushållning med mark och resurser
Avfall

+3 Medelstora positiva konsekvenser

Andra naturresurser

Planförslagets inriktning. Övriga naturresurser som hanteras i planförslaget är skogsmark och materialutvinning. För skogsmark införs en generell riktlinje *G4 Skogsmark* för att uppmärksamma skogsbrukets betydelse och skogens natur- och rekreationsvärden. Befintliga materialtäkter pekas ut som *Materialutvinning* med tillhörande riktlinjer. Kring krossbergstakten införs också *Bedömningszon verksamhetsbuller*. Se kapitel *Teknisk försörjning* och kapitel *Miljörisker*.

Samlad bedömning planförslag. Eftersom skogsbrukets och täktverksamheternas behov uppmärksammas i planförslaget, bedöms effekterna vara att viss ökad hänsyn tas till dessa i den fortsatta planeringen. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av andra naturresurser, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

NOLLALTERNATIV

Jordbruksmark

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan är inriktningen att exploatering av jordbruksmark i möjligaste mån ska undvikas, undantaget närmast intill tätorterna. Då denna riktlinje inte har stöd i lagstiftningen och nu gällande rättspraxis, saknas riktlinjer i översiktsplanen för att förhindra exploatering på jordbruksmark. Risken för att exploatering sker på jordbruksmark bedöms dock som liten eftersom frågan bevakas av överprövande myndigheter.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara en högre risk för bygande på jordbruksmark än i planförslaget. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av jordbruksmark, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Avfall

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan är återvinningscentral och återvinningsstationer utpekade i karta med inriktningen att kommunen ska verka för att minska avfallets mängd och farlighet samt att det avfall som uppstår ska återvinnas på ett så bra sätt som möjligt. Det omnämns att ingen deponi finns i Lekeberg, men nedlagda deponier nämns inte.

Samlad bedömning nollalternativ. Utvecklingen inom avfallsområdet har varit stor sedan översiktsplanen togs fram och mycket av utvecklingen drivs oberoende av den. Ett område där samhällsplaneringen har en avgörande betydelse är utformning av ny bebyggelse. En negativ effekt av nollalternativet är en den bristande styrningen av utformning av lokalgator i nya bebyggelseområden med hänsyn till renhållningsfordon, är att nya områden fortsätter att växa fram där det är omöjligt att nå fram med renhållningsfordon utan att dessa måste backa, något som utgör en stor säkerhetsrisk, och i förlängningen en risk för att renhållningsfordon inte kommer köra fram till alla fastigheter. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av avfall, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *märkbara negativa konsekvenser*.

Andra naturresurser

Nollalternativets inriktning. I nollalternativet finns nu gällande översiktsplan från 2014 och i övrigt samma lagar och styrdokument som idag. I gällande översiktsplan är då aktiva materialtakter utmärkta i karta, men har inga särskilda riktlinjer för samhällsplaneringen. Inriktningen för skogsbruk är att kommunen ska verka för att ett såväl ekonomiskt som ekologiskt hållbart jord- och skogsbruk kan fortsätta utvecklas inom kommunen.

Samlad bedömning nollalternativ. Riktlinjer om skogsbruk och materialutvinning bedöms generellt ha mycket små effekter på utvecklingen av dessa. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av andra naturresurser, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms vara obetydliga i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *inga eller obetydliga konsekvenser*.

Hushållning med mark och resurser
Andra naturresurser

0 Inga eller obetydliga konsekvenser

Samhällsekonomisk hushållning

Samhällsekonomisk hushållning handlar om hur samhället hushållar med och använder sina tillgångar i ett bredare perspektiv. Det betyder att det framför allt är de ekonomiska konsekvenserna för samhällsekonomin, det vill säga för kommunen och dess skattebetalare, som bedöms. De samhällsekonomiska konsekvenserna kan utöver ökade skatteintäkter, ökade investeringar i infrastruktur med mera, också vara mer indirekta. Till exempel kan konsekvenser på miljö och hälsa såsom föroreningar eller översvämningar, och sociala konsekvenser som ökad segregation, i förlängningen innebära stora samhällsekonomiska kostnader, vilka kan vara mer svårbedömda. I detta kapitel görs en bedömning av hur planförslaget respektive nollalternativet, bidrar till en god samhällsekonomisk hushållning.

Bedömningsgrunder och kunskapsunderlag

Kommunallagen (1). Lekebergs budget (MER-plan) är kommunens främsta styrdokument för att uppnå kommunallagens krav på att kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet (2). Det innebär att kommuner och regioner ska ha en ekonomi i balans (3), på så sätt att varje års intäkter överstiger dess kostnader. En god ekonomi kräver långsiktighet i den ekonomiska planeringen. Till kommunens finansiella mål hör bland annat att investeringar och amorteringar ska finansieras av egna medel, och att verksamheterna ska vara i budgetbalans med ett positivt resultat på minst 1,5 procent (2025).

Hållbarhetsprogram Lekeberg (4) anger inriktningen och fastslår de långsiktiga prioriteringarna för kommunens hållbarhetsarbete 2022–2030. I programmet anges att fokus är att arbeta Lekebergs kommun har en effektiv organisation som möter samhällsutmaningarna med hållbarhet i fokus, med följande prioriteringar avseende klimatpåverkan på en övergripande nivå:

- Lekebergs kommun har en god ekonomisk hushållning för att möta behov i dag och i framtiden.
- Lekebergs kommun möter samhällsutmaningarna genom lokal och regional samverkan.
- Lekebergs kommun som organisation möter samhällsutmaningarna genom god intern samverkan.
- Lekebergs kommun arbetar systematiskt med effektivitet, kvalitet och förändringsprocesser som stöd för hållbarhetsarbetet.

Fotnoter:

1) SFS 2017:725

2) 11 kap. 1 §

3) kap 11 § 12

4) Lekebergs kommun 2022c

Förutsättningar och nuläge

Snabb tillväxt. Lekebergs kommun har haft en kraftig befolkningsökning under senare år, tidvis bland de högsta i landet i förhållande till folkmängden. Störst har ökningen varit under 2015–2022, för att därefter stanna av. Det centrala läget i Örebro arbetsmarknadsregion, spelar en stor roll för intresset att bygga och bo i kommunen, och är en god grundförutsättning för befolkningstillväxt. Framför allt har inflyttningen bestått av småbarnsfamiljer, vilket ökat skattebasen, men samtidigt inneburit behov av investeringar i förskolor, skolor och teknisk infrastruktur. Den kraftiga inflyttningen har också inneburit en stor omställning för kommunen, med bland annat ökat behov av strategisk planering. Många boende i Lanna som är den tätort som vuxit mest, har också reagerat kraftigt mot de snabba förändringarna, vilket lett till att diskussionen om hur mycket kommunen bör växa, och hur balans ska uppnås även samhällsekonomiskt, är central i kommunen. Den snabba tillväxttakten och den initialt relativa oerfarenheten av tillväxt, har också medfört att alla delar av infrastrukturen inte hängit med, vilket genererat en slags investeringsskuld framför allt vad gäller den tekniska infrastrukturen, något som kommer att behöva finansieras under kommande år.

Ekonomi i balans. Kommunens ekonomi är i balans och sett till ekonomiska nyckeltal, har kommunen, i förhållande till Sveriges kommuner i genomsnitt, hög kassalikviditet och mycket hög självfinansieringsgrad (5). De långfristiga skulderna ligger något över riksgenomsnittet och soliditeten något lägre (6). Resultatet ligger på cirka 3,4 procent av skatt och generella stadsbidrag, vilket är nära riksgenomsnittet på 3,7 procent.

Fotnoter:

5) avser 2023. Kassalikviditet Lekeberg 166 %, riket 129 % (vid 100 % klarar man precis sina kortfristiga ekonomiska åtaganden). Självfinansieringsgrad Lekeberg 201 %, riket 72 %. Källa: Kolada, RKA 2025a.

6) avser 2023. Långfristiga skulder Lekeberg 78 500 kronor per invånare och riket 70 500. Soliditet Lekeberg 29,3 % och riket 31,3 %. Källa: Kolada, RKA 2025a.

Effekter och konsekvenser

Översiktsplanens räckvidd. De frågor i översiktsplanen som har störst påverkan på samhällsekonomisk hushållning är de som handlar om befolkningstillväxt, både vad gäller skatteintäkter och kostnader för teknisk och social infrastruktur.

PLANFÖRSLAG

Skatteintäkter

Planförslagets inriktning. Kommunens kostnader för att upprätthålla en god kommunal service i hela kommunen, finansieras huvudsakligen av skattemedel. En central inriktning i planförslaget är att åstadkomma en jämnare befolkningsutveckling i kommunen, både mellan olika delar av kommunen och över tid. I jämförelse med utvecklingen under de senaste femton åren innebär det att inflyttningen till Lanna bromsas upp, medan inflyttning till de ”inre” delarna av kommunen underlättas genom långsiktiga satsningar på kollektivtrafik, bytespunkter och cykelbanor. Sannolikt innebär det en lägre inflyttning till kommunen och en mer modest befolkningstillväxt, än under senare år.

Samlad bedömning planförslag. På längre sikt bedöms befolkningen fortsätta att öka, men i en lugnare takt. Den långsiktigt starka kommunikationsstruktur som föreslås i planen, underlättar för invånare att bo i kommunen och arbetspendla, och för näringslivet att kompetensförsörja sina verksamheter. Med lägre inflyttning till kommunen förstärks de kommunala skatteintäkterna inte i samma grad som tidigare, vilket kan vara en utmaning för en relativt liten kommun, som inte kan dra samma nytta av stordriftsfördelar som en större kommun. Samtidigt medför en lägre befolkningstillväxt också lägre kostnader i verksamheterna. Effekterna av planförslaget bedöms sammantaget vara att skatteintäkterna avtar, liksom motsvarande driftskostnader i verksamheterna. Detta ställer högre krav på långsiktiga-

het, samordning och medfinansiering, för att upprätthålla en god service och göra de investeringar som krävs. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av skatteintäkter, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *medelstora negativa konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Skatteintäkter

-3 Medelstora negativa konsekvenser

Kostnader för teknisk infrastruktur

Planförslagets inriktning. Med en lägre utbyggnadstakt, minskar samtidigt kostnaderna för utbyggnad av teknisk infrastruktur för den bebyggelse som inte kommer till. Kostnader för att åtgärda brister i infrastrukturen för befintlig bebyggelse behöver dock fortfarande finansieras. Under den kraftiga utbyggnadsperioden har vissa delar av infrastrukturen inte hängtt med i utvecklingen. Planen föreslår därför till exempel ett prioriterat omvandlingsområde för VA i Lanna, nya cykelstråk i och utanför tätorterna och områden för dagvattenhantering, åtgärder som behöver finansieras under kommande år.

Utöver dessa åtgärder föreslår planen utveckling av en stark kommunikationsstruktur för att förstärka utvecklingen av de inre delarna av kommunen och av en hållbar mobilitet, vilket innebär att betydande investeringar görs i kollektivtrafik, bytespunkter med mera, som ofta kräver medfinansiering. Investeringarna bedöms resultera i långsiktiga samhällsekonomiska vinster i form av till exempel färre olyckor, minskade luftföroreningar och så vidare, men också i ett ökat skatteunderlag på lång sikt.

Kostnaderna för investering och drift av teknisk infrastruktur, blir större ju glesare det är mellan husen, och mindre om nybyggnation sker där det redan finns bebyggelse, vägar, VA-nät och annan infrastruktur. Enligt planförslaget bedöms drygt två tredjedelar av befolkningstillväxten ske i de tre största tätorterna, och en knapp tredjedel i Lekebergs landsbygder, framför allt i länkade orter i strukturbilden. Kostnaderna för utbyggnad av infrastruktur utanför de större tätorterna hänger framför allt samman med om de länkade orterna får en storlek som kräver allmänna VA-tjänster eller inte.

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att det kan bli mer utmanande att finansiera brister i infrastrukturen och nya strategiska investeringar på kort sikt än om skatteintäkterna varit högre och möjlighet till exploatörsamverkan större. Detta hade dock förutsatt en fortsatt kraftig utveckling av Lanna, vilket med dagens infrastruktur inte är möjligt. Effekterna av planförslagets långsiktiga inriktning för utveckling av transportinfrastrukturen och prioritering av investeringar i VA-infrastrukturen, bedöms långsiktigt förstärka kommunens förutsättningar för en hållbar ekonomisk utveckling. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för teknisk infrastruktur, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *märkbara positiva konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för teknisk infrastruktur

+2 Märkbara positiva konsekvenser

Kostnader för social infrastruktur

Planförslagets inriktning. Investeringskostnader för utbyggnad av social infrastruktur såsom framför allt skolor och förskolor minskar också med en lägre befolkningsutveckling enligt planförslaget, samtidigt som färre inflyttade barn och unga tillsammans med lägre födelsetal kan innebära att förskolor och skolor behöver läggas ner eller struktureras om. Färre barn kan också ge färre driftsfördelar vilket kan resultera i högre kostnader per barn. Behovet av bostäder för äldre bedöms inte minska på samma sätt, då befolkningen generellt blir äldre och den minskade inflyttningen framför allt handlar om barnfamiljer. Kostnader för andra delar av den infrastruktur som behövs för en god boendemiljö, till exem-

pel mötesplatser, parker och fritidsanläggningar, bedöms inte heller minska nämnvärt, eftersom det även här finns ett kompletteringsbehov.

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att kostnaderna för framför allt förskolor och skolor ökar mindre med en lägre befolkningstillväxt. Samtidigt bedöms kostnader för äldreomsorg och för tätortsmiljöerna inte minska i motsvarande grad, vilket kan innebära att dessa blir mer utmanande att hantera. Med en fortsatt positiv befolkningsökning om än i lägre takt än tidigare, bedöms kostnader och intäkter för den sociala infrastrukturen jämnas ut på längre sikt. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för social infrastruktur, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små negativa konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för social infrastruktur

-1

Små negativa konsekvenser

Kostnader för risk- och klimatanpassning

Planförslagets inriktning. I planförslaget lyfts vidare behovet av anpassning till översvämnings-, erosions- och skredrisker, vilket också kan generera kostnader för utredningar och förebyggande klimatanpassningsåtgärder för befintlig bebyggelse och infrastruktur. Den klimatanpassning som föreslås i planen innebär i första hand att bygga i riskområden undviks helt, och i andra hand olika typer av skyddsåtgärder, framför allt i form av anläggningar för dagvattenfördröjning. Behov av invallningsåtgärder och liknande bedöms som minimalt i Lekeberg. Andra typer av risker, till exempel buller, radon, naturligt förekommande arsenik, med mera, föreslås i första hand hanteras genom att hålla skyddsavstånd eller andra riskåtgärder. Hot mot till exempel vattenkvalitet för att klara miljökvalitetsnormer kan på sikt innebära kostnader, en risk som minskar med en lägre befolkningstillväxt och riktlinjer i planförslaget för att begränsa påverkan på vattenförekomsterna.

Samlad bedömning planförslag. Effekterna av planförslaget bedöms vara att framförhållningen vad gäller klimatanpassning blir bättre och riskerna för allvarliga klimathändelser mindre, vilket bland annat skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser. Kostnaderna för klimatanpassning bedöms däremot vara svårare att finansiera än om skatteintäkterna varit högre och möjlighet till exploatörsamverkan större. Åtgärder för klimatanpassning bedöms dock vara relativt begränsade i Lekeberg. Då sakområdets behandling i en översiktsplan har en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för klimatanpassning och riskförebyggande arbete, och de samlade effekterna av planförslaget bedöms som små negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att planförslaget medför *små negativa konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för risk- och klimatanpassning

-1

Små negativa konsekvenser

NOLLALTERNATIV

Nollalternativet innebär att befintlig översiktsplan från 2014 gäller och att befolkningsutvecklingen fortsätter i en takt som marknaden styr. Det innebär i sin tur att utvecklingstakten kan bli mycket hög i storstadsnära delar av kommunen vid högkonjunktur, medan andra kommundelar växer långsammare eller tappar befolkning. Sannolikt innebär det totalt sett en högre inflyttning till kommunen än enligt planförslaget, framför allt i Lanna, där befolkningsutvecklingen under högkonjunktur kan komma att ligga på 10–15 procent per år, liksom den gjort under senare år.

Utan stöd i gällande översiktsplan för hur bebyggelsestrukturen som helhet ska utvecklas vid en kraftig utbyggnad av bostäder, är risken stor för att det blir svårt att komma fram med nödvändig infrastruktur och att kommunen behöver gå in med kostsamma investeringar i efterhand. Nollalternativets sva-

gare kommunikationsstruktur förstärker också skillnaden mellan olika delar av kommunen, och ger inte samma tillgång till hållbar mobilitet i Lekebergs landsbygder, där nästan hälften av Lekebergsborna bor idag. Svagare kommunikationer i inlandet riskerar också att bli en hämsko för näringslivsutvecklingen i kommunen och ökad risk för neddragningar och utflyttning.

Skatteintäkter

Nollalternativets inriktning. En kraftigare befolkningstillväxt i någon del av kommunen, ger ökat skatteunderlag för kommunen som helhet, vilket förbättrar möjligheterna att utveckla samhällsservicen och att göra de investeringar som behövs i infrastruktur, klimatanpassningsåtgärder mm. Detta förutsätter dock att kostnader för investeringar i anslutning till exploateringsområden samfinansieras med exploatör, för att bebyggelsestrukturen ska bli en fungerande helhet med rimliga kostnader för kommunen. En fortsatt kraftig utveckling i Lanna som är den del av kommunen där det finns ett bebyggelsestryck, begränsas dock på kortare sikt av begränsningar i infrastrukturen.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet där utvecklingen är mer styrd av efterfrågan, bedöms vara att befolkningen tillåts växa i högre takt än enligt planförslaget, men att en sådan tillväxt i praktiken begränsas av dagens infrastruktur i Lanna, och av den rådande lågkonjunkturen. På längre sikt bedöms skatteintäkterna bli större i nollalternativet än i planförslaget. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en hög grad av påverkan på en hållbar hantering av skatteintäkter, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *medelstora positiva konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Skatteintäkter

+3 Medelstora positiva konsekvenser

Kostnader för teknisk infrastruktur

Nollalternativets inriktning. Utan stöd i översiktsplanen för hur bebyggelsestrukturen som helhet ska utvecklas vid en kraftig utbyggnad av bostäder, är risken stor för att det blir svårt att komma fram med nödvändig infrastruktur och att kommunen behöver gå in med kostsamma investeringar i efterhand. Ökade skatteintäkter ger dock bättre förutsättningar för att finansiera de åtgärder i den infrastruktur som behövs i befintlig och nytillkommande bebyggelse.

Samlad bedömning nollalternativ. I nollalternativet där byggnationen är mer efterfrågestyrd, hamnar den nya bebyggelsen i Lanna, där stöd saknas för en sådan utveckling i gällande översiktsplan. Effekten blir en bristande framförhållning vad gäller nödvändig infrastruktur och stora svårigheter och kostnader att i efterhand anlägga denna. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en måttlig grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för teknisk infrastruktur, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som mycket stora negativa i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *relativt stora negativa konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för teknisk infrastruktur

-4 Relativt stora negativa konsekvenser

Kostnader för social infrastruktur

Nollalternativets inriktning. Kostnaderna för investeringar i framför allt förskolor och skolor blir högre i nollalternativet med en högre befolkningstillväxt och större andel barnfamiljer. Samtidigt kan fler brukare ge driftsfördelar och lägre kostnader på sikt.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara att kostnaderna för framför allt förskolor och skolor ökar mer med en högre befolkningstillväxt. Möjligheterna att finansiera dessa bedöms samtidigt förbättras med högre skatteintäkter, liksom finansieringen av annan omsorg och av mötesplatser, parker, fritidsanläggningar och andra behov i tätortsmiljöerna. Samordnings-

fördelarna blir också större i de olika omsorgsverksamheterna. Möjligheterna att öka befolkningstillväxten är dock begränsade på kort sikt. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för social infrastruktur, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små positiva konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för social infrastruktur

+1

Små positiva konsekvenser

Kostnader för risk- och klimatanpassning

Nollalternativets inriktning. Förebyggande åtgärder till följd av det förändrade klimatet och andra miljö- och riskfaktorer, kommer att krävas i båda alternativen, men blir lättare att finansiera med högre skatteintäkter och större möjlighet till exploatörsamverkan. Många av de klimat-, miljö- och tekniska olycksrisker som finns hanteras i gällande översiktsplan, men avsaknad av kartering och riktlinjer för framför allt översvämningssrisker på grund av skyfall, försvårar hanteringen av dessa frågor. Utan tydliga riktlinjer för skyfallshantering ökar risken för riskabel lokalisering av ny bebyggelse, vilket i värsta fall kan leda till allvarlig översvämning med stort lidande och mycket höga kostnader som följd.

Samlad bedömning nollalternativ. Effekterna av nollalternativet bedöms vara att kostnaderna för klimatanpassning blir lättare att finansiera. Åtgärder för klimatanpassning bedöms dock vara relativt begränsade i Lekeberg. Då sakområdets behandling i en översiktsplan bedöms ha en låg grad av påverkan på en hållbar hantering av kostnader för klimatanpassning och riskförebyggande arbete, och de samlade effekterna av nollalternativet bedöms som små positiva i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, blir den samlade bedömningen att nollalternativet medför *små positiva konsekvenser*.

Samhällsekonomisk hushållning
Kostnader för risk- och klimatanpassning

+1

Små positiva konsekvenser

Samlad bedömning

Hållbarhetsbedömningen är en samlad beskrivning av planförslagets konsekvenser för en hållbar utveckling av kommunen. Alla översiktsplaner ska innehålla både en bred konsekvensbeskrivning enligt plan- och bygglagen kapitel 3 § 6a, och en strategisk miljöbedömning inklusive miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt miljöbalken kapitel 6 § 3, för de aspekter som kan medföra en *betydande* miljöpåverkan. Lekeberg har valt att hantera dessa samlat i denna hållbarhetsbedömning.

Hållbarhetsmodell. De ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som översiktsplanen kan medföra, bedöms aspekt för aspekt i avsnitten *Ekologisk hållbarhet*, *Social hållbarhet* och *Ekonomisk hållbarhet* nedan. Begreppen utgår en hållbarhetsmodell som beskrivs i avsnitt *Avgränsningar* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*, där också de hållbarhetsaspekter som konsekvensbedöms beskrivs.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Alternativ. Planförslaget omfattar översiktsplanen i sin helhet i den kontext av lagar, styrdokument och kunskapsunderlag som finns idag. Nollalternativet innebär att den nya översiktsplanen inte antas och att den nu gällande översiktsplanen från 2014 fortsätter att gälla, tillsammans med tematiska tillägg för vindkraft och LIS, den fördjupade översiktsplanen för Lanna och de lagar, styrdokument och kunskapsunderlag i övrigt som finns idag, det vill säga även de som tagits fram i samband med arbetet med planförslaget. Bedömningen av nollalternativet handlar således inte om en bedömning av den gällande översiktsplanen som sådan, utan av hur den fungerar som styrdokument tillsammans med dagens för-

utsättningar, lagar, styrdokument och kunskapsunderlag, för att möta dagens krav på planering och byggande.

Bedömningen har genomförts systematiskt utifrån den bedömningsmatris som redovisas i avsnitt *Metodik* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*. Att den samlade bedömningen visar på en skillnad mellan planförslaget och nollalternativet när det gäller påverkan på en hållbar samhällsutveckling är egentligen självklart, eftersom det annars vore meningslöst att ta fram en ny översiktsplan. Tvärtom vore det konstigt om alternativen inte skiljde sig åt, till förmån för planförslaget. Det intressanta är därför snarare hur stor skillnaden är i olika frågor, och på vilka punkter översiktsplanen förmår förstärka stödet för en hållbar utveckling, eller inte lyckas göra det, antingen på grund av svaga ställningstaganden eller på grund av begränsad rådighet över frågan.

Konsekvenser för ekologisk hållbarhet

Ekologisk dimension av hållbarhet. I den hållbarhetsmodell som används i hållbarhetsbedömningen, representerar den ekologiska hållbarhetsdimensionen den påverkan som planförslaget respektive nollalternativet har på biosfären, det vill säga på de ekologiska livsvillkoren för människor, djur och växter. De aspekter som tas upp här är konsekvenserna av planförslaget respektive nollalternativet på *Förändrat klimat*, på *Vatten* och på *Naturmiljö och biologisk mångfald*. Läs mer i avsnitt *Avgränsningar* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Konsekvenser för ekologisk hållbarhet. Den samlade bedömningen är att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser* på den ekologiska hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Störst positiv påverkan har planförslagets hantering av aspekterna *Riksintrasse för naturvård Latorpsplatån*, *Mobilitet och transporter* och *Dricksvattenresurser*, både på grund av högre rådighet över frågorna och mer kraftfulla ställningstaganden i översiktsplanen. Även hanteringen av aspekterna *Miljö kvalitetsnormer för vatten* och *Naturvärden* har relativt stor positiv påverkan på den ekologiska hållbarheten. Den samlade bedömningen av nollalternativet är att det medför *små negativa konsekvenser* på den ekologiska hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Eftersom rådigheten över frågorna är densamma i planförslaget och i nollalternativet, liksom riksintrassen, skydd, kunskapsunderlag och lagstiftning, beror skillnaden i bedömningen på de olika effekter som alternativen bedöms ge. Ställningstagandena är generellt svagare i nollalternativet, framför allt när det gäller *Mobilitet och transporter* och *Miljö kvalitetsnormer för vatten*. Skillnaderna mellan bedömningarna i planförslaget respektive nollalternativet är störst för aspekterna *Mobilitet och transporter*, *Naturvärden* och *Riksintrasse för naturvård Latorpsplatån*, vilket innebär att planförslaget har störst förmåga att förstärka stödet för en hållbar utveckling inom dessa områden. Dessa redovisas närmare i kapitel *Ekologisk hållbarhet*.

GÅ TILL TEXT OM EKOLOGISK HÅLLBARHET

EKOLOGISK HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ
Samlad bedömning	medelstora positiva konsekvenser	små negativa konsekvenser

Konsekvenser för olika områden inom ekologisk hållbarhet

Förändrat klimat. Den påverkan som översiktsplanen har på klimatet handlar framför allt om graden av utsläpp av växthusgaser från resor och transporter, från bebyggelse och från energiförsörjning. Trots att möjligheten att påverka utsläppen från energiförsörjning och uppvärmning bedöms vara begränsad, är bedömningen att de strategier för att öka resandandelarna med kollektivtrafik och cykel, för huvudsakligen samlad bebyggelseutveckling i tätorter och länkade orter och den relativt sett försiktiga

bebyggelseutveckling som föreslås, sammantaget medför *märkbara positiva konsekvenser* på ett förändrat klimat i planförslaget. Utan aktiva åtgärder för att öka resandeandelarna med kollektivtrafik och cykel, eller för att samordna bebyggelseutveckling och transportinfrastruktur i nollalternativet, ökar transportarbetet med 63 procent till år 2050. Trots att koldioxidutsläppen generellt beräknas minska under perioden bedöms nollalternativet sammantaget medföra *små negativa konsekvenser* på klimatet i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

Vatten. Översiktsplanens påverkan på vatten handlar dels om att utvecklingen inte får försämra statusen för någon vattenförekomst, dels om att säkerställa god dricksvattenförsörjning för framtida generationer. De krav och åtgärder som föreslås i planförslaget för att hantera dagvatten, öka markgenomsläppligheten, öka anslutningen till kommunalt VA och förhindrande av föroreningsspredning till prioriterade dricksvattenförekomster, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på vatten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav, trots att en viss utbyggnad av bostäder och infrastruktur föreslås under planperioden. Då nollalternativet saknar tydliga strategier för att minska den negativa påverkan på vattenförekomster och dricksvattenresurser, bedöms detta, med den uppskattade bebyggelseutvecklingen, innebära en risk för försämring av vattenkvaliteten generellt för vattenförekomsterna och för prioriterade dricksvattenförekomster. Sammantaget bedöms nollalternativet medföra *små negativa konsekvenser* på vatten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

Naturmiljö och biologisk mångfald. Den påverkan som översiktsplanen har på naturmiljö och biologisk mångfald handlar framför allt om att säkerställa att värdefulla livsmiljöer inte förstörs, eller vid behov kompenseras, i den fortsatta samhällsutvecklingen. Införandet av tydliga riktlinjer för identifierade naturvärden, beslutade riksintressen, och gällande skydd i planförslaget, tillsammans med införande av specifika riktlinjeområden för identifierade naturvärden inom riksintresse för naturvård i Lanna, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på naturmiljö och biologisk mångfald. Riksintressen, skydd, identifierade värden i naturvårdsprogram och grönstrukturutredning för Lanna gäller även i nollalternativet, men har en svagare koppling till översiktsplanen. Den anger dock tydligt att riksintressen och skydd gäller och att ny bebyggelse ska anpassas till dessa. Sammantaget bedöms nollalternativet medföra *små positiva konsekvenser* på naturmiljö och biologisk mångfald i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

EKOLOGISK HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ	ingår i MKB
Förändrat klimat	märkbara positiva	små negativa	
Mobilitet och transporter	+3	-2	X
Energiförsörjning och uppvärmning	+1	0	X
Byggnation och bebyggelsestruktur	+1	-1	X
Vatten	medelstora positiva	små negativa	
Miljö kvalitetsnormer för vatten	+2	-2	X
Dricksvattenresurser	+3	0	X
Naturmiljö och biologisk mångfald	medelstora positiva	små positiva	
Naturvärden	+2	-2	
Skyddade naturområden	+1	+1	
Riksintresse för naturvård Latorpsplatån	+4	+2	X
SAMLAD BEDÖMNING			

Tabell som sammanfattar planförslagets och nollalternativets bedömda konsekvenser på ekologisk hållbarhet för respektive område. Dessa beskrivs närmare i kapitel om Ekologisk hållbarhet. De aspekter som kan medföra betydande miljöeffekter och ingår i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) markeras med ett kryss.

Konsekvenser för social hållbarhet

Social dimension av hållbarhet. I den hållbarhetsmodell som används i hållbarhetsbedömningen, representerar den sociala hållbarhetsdimensionen den påverkan som planförslaget respektive nollalternativet har på samhället, det vill säga på människors säkerhet, hälsa och välmående och på sociala och kulturella behov. De aspekter som tas upp här är konsekvenserna av planförslaget respektive nollalternativet på *Klimatrisker och klimatanpassning*, på *Kulturmiljö, landskap och gestaltning*, på *Rekreation och friluftsliv*, på *Människors hälsa och säkerhet* och på *Social trygghet och lika möjligheter*. Läs mer i avsnitt *Avgränsningar* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Konsekvenser för social hållbarhet. Den samlade bedömningen är att planförslaget medför *medelstora positiva konsekvenser* på den sociala hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Störst positiv påverkan har planförslagets hantering av aspekterna *Översvämningar och skyfall*, *Kulturmiljövården*, *Naturligt förekommande arsenik* och *Fungerande vardagsliv*, på grund av hög rådighet över frågorna, bra kunskapsunderlag och kraftfulla ställningstaganden i översiktsplanen. Även planförslagets hantering av aspekterna *Erosion, ras och skred*, *Fungerande vardagsliv*, *Gestaltad livsmiljö*, *Bostadsnära grönområden*, *Buller, luftkvalitet och strålning* och *Jämlika livsvillkor* bedöms ha förhållandevis stor positiv påverkan på den sociala hållbarheten. Den samlade bedömningen av nollalternativet är att det medför *märkbara negativa konsekvenser* på den sociala hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Eftersom rådigheten över frågorna är densamma i planförslaget och i nollalternativet, liksom kunskapsunderlag och lagstiftning i övrigt, beror skillnaden i bedömningen på de olika effekter som alternativen bedöms ge. Ställningstagandena och kopplingen till riktlinjeområden är generellt svagare i nollalternativet, framför allt när det gäller *Översvämningar och skyfall*, *Kulturmiljövården*, *Naturligt förekommande arsenik*, *Buller, luftkvalitet och strålning* och *Fungerande vardagsliv*. Skillnaderna mellan bedömningarna i planförslaget respektive nollalternativet är också störst för fyra av dessa aspekter, *Översvämningar och skyfall*, *Kulturmiljövården*, *Naturligt förekommande arsenik* och *Fungerande vardagsliv*, vilket innebär att planförslaget har störst förmåga att förstärka stödet för en hållbar utveckling inom dessa områden. Dessa redovisas närmare i kapitel *Social hållbarhet*.

GÅ TILL TEXT OM SOCIAL HÅLLBARHET

SOCIAL HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ
Samlad bedömning	medelstora positiva konsekvenser	märkbara negativa konsekvenser

Konsekvenser för olika områden inom social hållbarhet

Klimatrisker och klimatanpassning. Påverkan från översiktsplanen på klimatrisker och klimatanpassning handlar om förmågan att minska sårbarheten och förebygga risken för skador som orsakas av ett förändrat klimat, som förväntas ge fler och mer långvariga skyfall, intensivare värmeböljor, och ökade risker för ras, skred och erosion. Den skyfallsmodellering som tagits fram i den översiktliga klimatanalysen, bedöms att tillsammans med riktlinjer i planförslaget för identifierade områden med risk för översvämning, erosion, ras och skred, samt generell riktlinje för värmeböljor, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på klimatrisker och klimatanpassning. Även om den nyligen framtagna klimatanalysen finns även i nollalternativet, så saknas identifierade riskområden i översiktsplanen, liksom tydliga riktlinjer för att förbygga klimatrelaterade risker enligt dagens kunskapsläge och krav. Nollalternativet bedöms därför sammantaget medföra *märkbara negativa konsekvenser* på klimatrisker och klimatanpassning.

Kulturmiljö, landskap och gestaltning. Översiktsplanens påverkan på kulturmiljö, landskap och gestaltning handlar om att säkerställa att bebyggelse och miljöer som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. Utpekandet av riktlinjeområden för särskilt värdefulla kulturmiljöer framför allt, men också av landskapsområden, stora opåverkade områden och särskilt gestaltungsområde, tillsammans med generella riktlinjer för gestaltning, landskapsvärden, varsamhet, förvanskningförbud och fornlämning i planförslaget, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på kulturmiljö, landskap och gestaltning. Nollalternativet ger ett visst stöd för att hänsyn ska tas till kulturmiljö, landskap och gestaltning, men bristen på utpekade områden och utrymmet för att välja bort anpassning till kulturmiljövärden, gör att nollalternativet sammantaget bedöms medföra *små negativa konsekvenser* på kulturmiljö, landskap och gestaltning i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

Rekreation och friluftsliv. Den påverkan som översiktsplanen har på rekreation och friluftsliv handlar om att säkerställa tillgång till bostadsnära rekreation och ett rörligt friluftsliv. Planförslagets riktlinjer för identifierade rekreationsvärden i tätorterna och kommunen som helhet, och för prioriterade parkområden och rekreationsstråk, tillsammans med tydliggörande av behovet av grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostädernas närhet i en generell riktlinje, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på bostadsnära rekreation och ett rörligt friluftsliv i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. I nollalternativet finns de grönstrukturutredningar som nyligen tagits fram, men koppling saknas till översiktsplanen. I gällande översiktsplan anges behovet av friluftsliv, närrekreation och gröna stråk, men då inga områden pekas ut, försvagas säkerställandet av dessa i den efterföljande planeringen. Sammantaget bedöms nollalternativet medföra *små positiva konsekvenser* på bostadsnära rekreation och ett rörligt friluftsliv.

Människors hälsa och säkerhet. Påverkan från översiktsplanen på människors hälsa och säkerhet handlar om att säkerställa att människor inte utsätts för ohälsosam eller farlig påverkan från till exempel buller, luftföroreningar, strålning, markradon, eller risker för olyckor såsom brand eller explosion i livsmiljön. Planförslagets riktlinjer för framför allt olika riskområden för arsenik och vägtrafikbuller utifrån nya kunskapsunderlag, men också för bland annat nedlagda deponier, backande renhållningsfordon, elektromagnetisk strålning från kraftledningar, farligt gods och drivmedelsstationer, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på människors hälsa och säkerhet. Framtagna utredningar för arsenik och buller finns även i nollalternativet, men identifierade riskområden saknar koppling till riktlinjer i översiktsplanen, vilket försvagar säkerställandet i den efterföljande planeringen. Sammantaget bedöms nollalternativet medföra *märkbara negativa konsekvenser* på människors hälsa och säkerhet i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

Social trygghet och lika möjligheter. Påverkan från översiktsplanen på social trygghet och lika möjligheter handlar om hur väl samhällsplaneringen stödjer ett samhälle där vardagslivet fungerar, människor känner trygghet, tillit till och förtroende för varandra, och har lika möjligheter att vara delaktiga i samhället. Planförslagets tydliga inriktning på huvudstrukturer för kollektivtrafik, cykel och bytespunkter för att förbättra tillgängligheten till arbetsmarknad, utbildning och service, och de riktlinjer som föreslås för lokalisering av bostäder nära befintlig bebyggelse och av handel och service till tillgängliga lägen för olika transportmedel, bedöms ge ett kraftigt förbättrat stöd för att stödja ett fungerande vardagsliv och jämlika livsvillkor. Tillsammans med krav på dialogmöten vid detaljplanering och övriga riktlinjer för trygghet, tillgänglighet, dialog och sociala perspektiv i planeringen, bedöms planförslaget sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på social trygghet och lika möjligheter. Utöver riktlinjen att bygga tätare i centrala områden i tätorterna saknas tydliga strategier för ett fungerande vardagsliv, trygghet, tillgänglighet och sammanhang, jämlika livsvillkor samt delaktighet och inflytande i nollalternativet. I praktiken har detta bland annat medfört ett missnöje från invånare som inte upplevt att man känt till eller kunnat påverka detaljplaner som tagits fram, framför allt i det snabbt växande Lanna. Sammantaget bedöms nollalternativet medföra *märkbara negativa konsekvenser* på social trygghet och lika möjligheter i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

SOCIAL HÅLLBARHET	Planförslag	Nollalternativ	MKB
Klimatrisker och klimatanpassning	medelstora positiva	märkbara negativa	
Översvämningar och skyfall	+5	-3	X
Erosion, ras och skred	+3	0	X
Värmeböljor	+1	-1	X
Kulturmiljö, landskap och gestaltning	medelstora positiva	små negativa	
Kulturmiljövärden	+4	-3	X
Landskapsvärden	+2	-2	X
Gestaltad livsmiljö	+3	+2	X
Rekreation och friluftsliv	medelstora positiva	små positiva	
Bostadsnära grönområden	+3	+2	
Rörligt friluftsliv	+2	-1	
Människors hälsa och säkerhet	medelstora positiva	märkbara negativa	
Markradon	+1	+1	
Naturligt förekommande arsenik	+4	-3	X
Markföroreningar	+2	0	
Farligt gods och andra olycksrisker	+2	-2	
Buller, luftkvalitet och strålning	+3	-3	
Social trygghet och lika möjligheter	medelstora positiva	märkbara negativa	
Fungerande vardagsliv	+4	-3	
Trygghet, tillgänglighet och sammanhang	+1	-1	
Jämlika livsvillkor	+3	-2	
Delaktighet och inflytande	+2	-1	
SAMLAD BEDÖMNING			

Tabell som sammanfattar planförslagets och nollalternativets bedömda konsekvenser på social hållbarhet för respektive område. Dessa beskrivs närmare i kapitel om Social hållbarhet. De aspekter som kan medföra betydande miljöeffekter och ingår i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) markeras med ett kryss.

Konsekvenser för ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk dimension av hållbarhet. I den hållbarhetsmodell som används i hållbarhetsbedömningen, representerar den ekonomiska hållbarhetsdimensionen den påverkan som planförslaget respektive nollalternativet har på resurshushållning och ekonomiska förhållanden för enskilda och för samhället som helhet. De aspekter som tas upp här är konsekvenserna av planförslaget respektive nollalternativet på *Hushållning med mark och naturresurser* och på *Samhällsekonomisk hushållning*. Läs mer i avsnitt *Avgränsningar* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*.

[GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING](#)

Konsekvenser för ekonomisk hållbarhet. Den samlade bedömningen är att planförslaget medför *små positiva konsekvenser* på den ekonomiska hållbarheten. Störst positiv påverkan har planförslagets hantering av aspekterna *Jordbruksmark* och *Avfall*, och störst negativ inverkan har aspekten *Skatteintäkter*. Den samlade bedömningen av nollalternativet är att det medför *små negativa konsekvenser* på den ekologiska hållbarheten i förhållande till dagens kunskapsläge och krav. Eftersom rådigheten över

frågorna är densamma i planförslaget och i nollalternativet, liksom kunskapsunderlag och lagstiftning i övrigt, beror skillnaden i bedömningen på de olika effekter som alternativen bedöms ge, här framför allt svagare ställningstagandena i nollalternativet när det gäller *Jordbruksmark* och *Avfall*, men svagare *Skatteintäkter* i planförslaget, vilket i viss mån väger upp varandra. Dessa redovisas närmare i kapitel *Ekonomisk hållbarhet*.

GÅ TILL TEXT OM EKONOMISK HÅLLBARHET

Ekonomisk hållbarhet	Planförslag	Nollalternativ
Samlad bedömning	små positiva konsekvenser	små negativa konsekvenser

Konsekvenser för olika områden inom ekonomisk hållbarhet

Hushållning med mark och naturresurser. Påverkan från översiktsplanen på hushållning med mark och naturresurser handlar om att bidra till de resurser som krävs för att bygga och driva ett samhälle och för att försörja oss, ska användas så effektivt och långsiktigt som möjligt. Planförslagets riktlinjer för jordbruksmark, masshantering, återvinningsstationer och renhållningsfordon, bedöms sammantaget medföra *medelstora positiva konsekvenser* på hushållning med mark och naturresurser. Då nollalternativet saknar riktlinjer i översiktsplanen för att förhindra exploatering på jordbruksmark och för att möta dagens behov av avfallshantering, bedöms det sammantaget medföra *märkbara negativa konsekvenser* på hushållning med mark och naturresurser i förhållande till dagens kunskapsläge och krav.

Samhällsekonomisk hushållning. Påverkan från översiktsplanen på samhällsekonomisk hushållning handlar om att bidra till att samhället kan hushålla med och använda sina tillgångar resurseffektivt i ett bredare perspektiv. I planförslaget föreslås ett planeringstak för befolkningsutveckling och tydliga strategierna för att långsiktigt stärka kommunikationsstrukturen, och på så sätt underlätta för invånare att bo i kommunen och arbetspendla, och för näringslivet att kompetensförsörja sina verksamheter. På kort sikt bedöms befolkningsutvecklingen stanna av eller minska, för att på längre sikt fortsätta att öka, men i en lugnare takt. Med lägre inflyttning blir de kommunala skatteintäkterna mindre, samtidigt som utgifterna delvis minskar. Sammantaget bedöms planförslaget medföra *små negativa konsekvenser* på samhällsekonomisk hushållning. På samma sätt bedöms de ökade skatteintäkterna i nollalternativet, tillsammans med ökade utgifter men med vissa stordriftsfördelar, sammantaget medföra *små positiva konsekvenser* på samhällsekonomisk hushållning.

Ekonomisk hållbarhet	Planförslag	Nollalternativ	MKB
Hushållning med mark och naturresurser	medelstora positiva	märkbara negativa	
Jordbruksmark	+4	-3	X
Avfall	+3	-2	
Andra naturresurser	0	0	
Samhällsekonomisk hushållning	små negativa	små positiva	
Skatteintäkter	-3	+3	
Kostnader för teknisk infrastruktur	+2	-4	
Kostnader för social infrastruktur	-1	+1	
Kostnader för risk- och klimatanpassning	-1	+1	
SAMLAD BEDÖMNING			

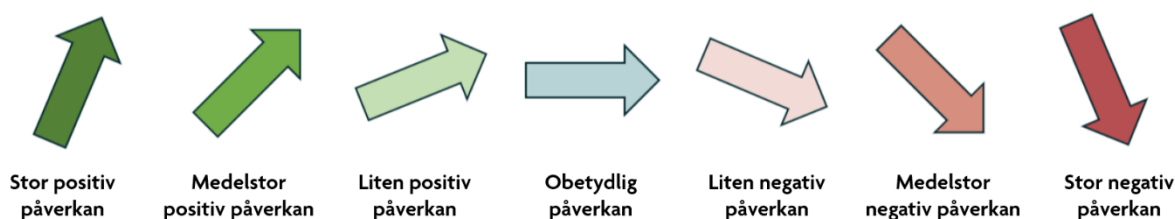
Tabell som sammanfattar planförslagets och nollalternativets bedömda konsekvenser på ekonomisk hållbarhet för respektive område. Dessa beskrivs närmare i kapitel om Ekonomisk hållbarhet. De aspekter som kan medföra betydande miljöeffekter och ingår i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) markeras med ett kryss.

Påverkan på nationella miljömål

Den strategiska miljöbedömningen av en översiktsplan ska redovisa hur hänsyn tas till relevanta miljö-kvalitetsmål och andra miljöhänsyn, vilket beskrivningarna av konsekvenser för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ovan i huvudsak täcker. Hur hänsyn tagits till de nationella miljö-kvalitetsmålen, och hur dessa bedöms bli påverkade, beskrivs kortfattat nedan. Se även avsnitt *Nationella mål* i kapitel *Utgångspunkter*.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER

Bedömning. Nedan återges kortfattat hur miljö-kvalitetsmålen bedöms bli påverkade av planförslaget, vilket därefter redovisas i en sammanfattande tabell. Endast de globala mål som är relevanta för Lekeberg bedöms nedan. De mål som inte bedömts som relevanta för Lekeberg är *Skyddande ozonskikt*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *Storslagen fjällmiljö*. Bedömningen görs i en sju-gradig skala:

Bedömd påverkan på respektive mål

Begränsad klimatpåverkan. Målet handlar om att minska utsläppen av koldioxid och andra växthus-gaser till atmosfären från olika verksamheter och som gör att det globala klimatet blir varmare. Tydliga strategier för ökad tillgång till kollektivtrafik och cykel, även på landsbygden, ger på sikt kraftigt ökad tillgång till hållbart resande både för befintlig och ny bebyggelse, vilket tillsammans med försiktig och samlad bebyggelseutveckling, bidrar positivt till målet. Dock beräknas utsläppen av växthusgaser från fordon minska med 90 procent 2022–2045, se avsnitt *Förändrat klimat/Mobilitet och transporter* i kapitel *Ekologisk hållbarhet*. I kommunen produceras mycket vindenergi, men inga tillkommande om-råden föreslås. Ett större område för produktion av solenergi föreslås. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *liten positiv påverkan* på målet.

Frisk luft. Målet handlar om att minska hälsoskadliga luftföroreningar för människor, djur, växter. Luft-föroreningar kommer till stor del från avgaser från fordon som innehåller partiklar, kvävedioxid och organiska ämnen. Föreslagen maximal bebyggelseutveckling beräknas öka antalet bilresor per dag. Det motverkas genom den utvecklingsinriktning med starka stråk och länkar som föreslås, där fler ska kunna använda kollektivtrafik för den längre delen av resan, vilket generellt minskar andelen bilar och det totala bilresandet, och därmed den generella risken för försämrad luftkvalitet som hänger samman med partiklar från biltrafik. Samtidigt kan de lokala bilresorna mellan hem och bytespunkter framför allt på landsbygden där hälften av invånarna bor idag, komma att öka något. En generell riktlinje om miljö-kvalitetsnormer införs och en översyn av punkter för mätning av luftkvalitet föreslås i det fort satta arbetet. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *medelstor positiv påverkan* på målet.

Bara naturlig försurning. Målet handlar om att minska utsläpp av försurande ämnen som svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak, från framför allt väg- och sjötrafik, men också från värme- och elkraftverk, industrier och jordbruk. Målet påverkas i relativt hög grad av utsläpp från resor och transporter och hur

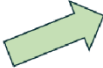
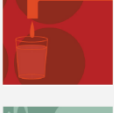
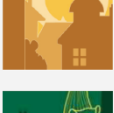
mobiliteten hanteras i översiktsplanen, men i övriga delar påverkas målet i liten grad av en översiktsplan. Den utvecklingsstruktur som föreslås bedöms minska det totala bilresandet och utsläppen av försurande ämnen från biltrafik. Då pendlingen till Örebro är stor från Lekeberg, bedöms den högre andelen kollektivtrafikresor, medföra att även antalet bilar på infartsleder till och inne i Örebro dessutom minskar, vilket leder till färre flaskhalsar och mindre tröghet i trafiken, något som annars ger större utsläpp av försurande ämnen. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *liten positiv påverkan* på målet.

Giftfri miljö. Målet handlar om att förebygga och minska spridningen av farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall, men också ämnen som frigörs från berggrunden av olika mänskliga aktiviteter såsom naturligt förekommande arsenik i områden med alunskiffer. Målet berör frågor som avfallshantering, förorenade områden, dagvattenhantering, och hantering av naturligt förekommande arsenik. Föroreningar sprids också från trafiken. I planförslaget föreslås bland annat områden för masshantering för att förebygga dumpning av farligt avfall och underlätta för en bättre hantering av schaktmaterial och snömassor. Utöver riskområden för farligt gods, har riskområden för arsenik identifierats och kopplats riktlinjer för att begränsa riskerna. Vidare identifieras nedlagda deponier och en plan för hantering av förorenad mark föreslås för den fortsatta planeringen. Behovet av samlad fördröjning av dagvatten och risken för föroreningsspridning vid kraftiga flöden lyfts fram och riktlinjer kopplas till dagvattenhantering och miljö kvalitetsnormer för vatten. Påverkan från trafiken förebyggs genom strategier för ökade andelar cykel- och kollektivtrafik och en begränsad bebyggelseutveckling. Sammantaget bedöms planförslaget kraftigt förbättra förutsättningarna för minskad spridning av gifter i miljön i förhållande till nuläget. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *medelstor positiv påverkan* på målet.

Säker strålmiljö. Målet handlar om att minska de skadliga effekterna av strålning på människor och miljö. Strålningen kommer från rymden, solen, naturligt radioaktiva ämnen i marken, men förekomma också i form av elektromagnetiska fält, från mobiltelefoner, mobilmaster och kraftledningar. Översiktsplaneringens påverkan på målet bedöms vara begränsad till att identifiera försiktighetsområden för skyddsavstånd och/eller utredning av skyddsåtgärder där det är möjligt. I planförslaget införs bedömningszoner för radon och för större kraftledningar, men då rådigheten i frågan är liten bedöms planförslaget ändå ha *liten eller obetydlig påverkan* på målet.

Ingen övergödning. Målet handlar främst om att minska halterna av gödande ämnen, framför allt kväve och fosfor, i mark och vatten. Dessa näringsämnen kan hamna i miljön via utsläpp av exempelvis kväveoxider från biltrafik, sjöfart och kraftverk, eller utsläpp genom läckage från jordbruk, avloppsreningsverk och industrier. Kommunen har begränsad påverkan på målet, men kan påverka det genom utsläppsminskningar från avloppsreningsverk, små avlopp och industri, samt bättre rening av dagvatten i tätorter. De åtgärder i planförslaget som bedöms påverka målet är ett prioriterat omvandlingsområde för VA runt näst största tätorten, utpekande av områden för samlad fördröjning av dagvatten i tätorterna, riktlinjer för dagvattenhantering, hårdgjorda ytor och enskilda avloppsanläggningar. Strategierna för hållbar mobilitet och den begränsade bebyggelseutvecklingen som föreslås, bidrar också till måluppfyllelse. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *liten positiv påverkan* på målet.

Levande sjöar och vattendrag. Målet handlar främst om att bevara vattenmiljöernas naturliga produktionsförmåga och biologiska mångfald. Eftersom den övervägande delen av negativ påverkan på vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag i kommunen kommer från vattenreglering, vandringshinder och jordbruk, är rådigheten i översiktsplanen liten. Påverkan sker också från skogsbruk, enskilda avlopp, avloppsreningsanläggningar, förurning och avvattning. De områden för samlad fördröjning av dagvatten, prioriterat omvandlingsområde för VA runt näst största tätorten och riktlinjer på dagvattenhantering, hårdgjorda ytor och enskilda avloppsanläggningar som införs i planförslaget, bedöms ha en positiv påverkan på målet. Identifiering av riskområden för översvämning bidrar också till måluppfyllelse, eftersom de bidrar till åtgärder för att begränsa föroreningsspridning till sjöar och vattendrag. För Svartåns tillrinningsområde som omfattar stora delar av kommunen, införs en bedömningszon för dricksvatten, inom vilket krav ställs på utredning och åtgärder för att förhindra föroreningsspridning till dricksvattenförekomsten. Trots begränsad rådighet över vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag, är den samlade bedömningen att åtgärderna i planförslaget har *medelstor positiv påverkan* på målet.

Miljökvalitetsmål		Planförslagets påverkan på målen	
	Begränsad klimatpåverkan		Liten positiv påverkan
	Frisk luft		Medelstor positiv påverkan
	Bara naturlig försurning		Liten positiv påverkan
	Giftfri miljö		Medelstor positiv påverkan
	Säker strålmiljö		Liten eller obetydlig påverkan
	Ingen övergödning		Liten positiv påverkan
	Levande sjöar och vattendrag		Medelstor positiv påverkan
	Grundvatten av god kvalitet		Liten positiv påverkan
	Myllrande våtmarker		Liten eller obetydlig påverkan
	Levande skogar		Liten eller obetydlig påverkan
	Ett rikt odlingslandskap		Medelstor positiv påverkan
	God bebyggd miljö		Stor positiv påverkan
	Ett rikt växt- och djurliv		Liten positiv påverkan

Sammanfattning av planförslagets bedömda påverkan på de nationella miljökvalitetsmålen.

Grundvatten av god kvalitet. Målet handlar om att säkerställa grundvattnets förmåga att bidra till en säker och hållbar dricksvattenförsörjning och till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag. På samma sätt som för Svartån, se *Levande sjöar och vattendrag* ovan, införs bedömningszoner för dricksvatten för fyra prioriterade grundvattenförekomster med tillrinningsområden, inom vilket krav ställs på utredning och åtgärder för att förhindra förorenings-spridning till dricksvattenförekomsterna. För en av dessa, en grundvattenförekomst i grusås som har kontakt med förekomst av arsenik i mark, införs också en bedömningszon för försiktighet vid enskilt vattenuttag. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *liten positiv påverkan* på målet.

Myllrande våtmarker. Målet handlar om att behålla våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet och att bevara värdefulla våtmarker för framtiden. Arbete pågår med att ta fram ett nytt naturvårdsprogram för kommunen, och i planförslaget pekas de våtmarker som har ett identifierat värde i naturvårdsprogrammet ut som ekologiskt särskilt känsliga områden. Inget arbete med att bevara, restaurera och nyskapa våtmarker pågår för närvarande i kommunen. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *liten eller obetydlig påverkan* på målet.

Levande skogar. Målet handlar om att skydda skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion, samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras och kulturmiljövärden och sociala värden värnas. I planförslaget införs riktlinjer för beslutade skydd och riksintressen för natur- och friluftsliv, ekologiskt särskilt känsliga områden, grönområde kommun och särskilt värdefulla kulturmiljöer. Efter-som översiktsplaneringens påverkan på levande skogar är vara mycket begränsad i förhållande till skogsbrukets påverkan, är den samlade bedömningen att planförslaget har *liten eller obetydlig påverkan* på målet.

Ett rikt odlingslandskap. Målet handlar om skydda odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion, samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Planering och byggande har tillsammans med förskogning, stor påverkan på förlusten av jordbruksmark. Störst påverkan på målet har planförslaget genom att jordbruksmark inte tas i anspråk för ny bebyggelse eller andra anläggningar. Vidare preciseras väsentligt samhällsintresse då ett inanspråktagande kan komma ifråga, och riktlinjer införs för jordbruksmark. När det gäller jordbruksmarkens kvalitativa värden för till exempel biologisk mångfald, är översiktsplanens påverkan mer begränsad, även om riktlinjeområden införs för beslutade skydd och riksintressen för natur- och friluftsliv, ekologiskt särskilt känsliga områden, grönområde kommun, landskapsvärden och särskilt värdefulla kulturmiljöer mm. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *medelstor positiv påverkan* på målet.

God bebyggd miljö. Målet är mycket brett och handlar om att den bebyggda miljön ska vara en god och hälsosam livsmiljö, och medverka till en god regional och global miljö. Målet har tio preciseringsar: Hållbar infrastruktur, Hållbar samhällsplanering, Infrastruktur, Kollektivtrafik, gång och cykel, Grönområden och natur, Kulturvärden i bebyggd miljö, God vardagsmiljö, Hälsa och säkerhet, Hushållning med energi och naturresurser, och Hållbar avfallshantering. Det innebär att målet berör samtliga områden som identifierats i avgränsningstabellen för denna hållbarhetsbedömning, förutom *Samhällsekonomisk hushållning*, se kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*. Planförslaget har stort fokus på att stödja den fortsatta planeringen med underlag och utvecklade riktlinjer för flertalet av dessa områden, särskilt vad gäller hållbara resor, grönområden, kulturvärden, god vardagsmiljö, och hälsa och säkerhet. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *stor positiv påverkan* på målet.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Ett rikt växt och djurliv. Målet handlar om att bevara och utveckla den biologiska mångfalden, genom att värna arternas livsmiljöer, ekosystemen samt deras funktioner och processer. Målet är starkt kopplat till hur mark och vatten används, hur värdefulla biotoper och kopplingar hanteras och graden av fragmentisering av landskapet. Det område där planförslaget har störst positiv påverkan på målet är i tätorten Lanna som ligger inom riksintresse för naturvård, där områden med livsmiljöer, spridningsvägar och känsliga noder för den signalarten Större vattensalamander identifierats och kopplats till riktlinjer. Lokalt kan detta få stor betydelse, särskilt som exploateringsintresset är stort i tätorten. För kommu-

nen som helhet är påverkan på målet främst att utbyggnad av bebyggelse är liten, att riktlinjer införs för beslutade naturrelaterade skydd och riksintressen, att riktlinjer införs för biotopskydd, naturvärden, tätortsnära och kommunövergripande grönområden, och att ekologiskt särskilt känsliga områden pekats ut för ett stort antal områden med höga naturvärden. Vidare anger planförslaget ett antal riktlinjer för vattenrelaterade kvaliteter och för att motverka föroreningsutsläpp, vilket har stor påverkan på växt- och djurliv. Sammantaget bedöms åtgärderna i planförslaget i hög grad medverka till måluppfyllelse, men då översiktsplaneringens rådighet är begränsad i förhållande till påverkan från till exempel skogsbruket och klimatförändringarna, är den sammantagna bedömningen att planförslaget har *liten positiv påverkan* på målet.

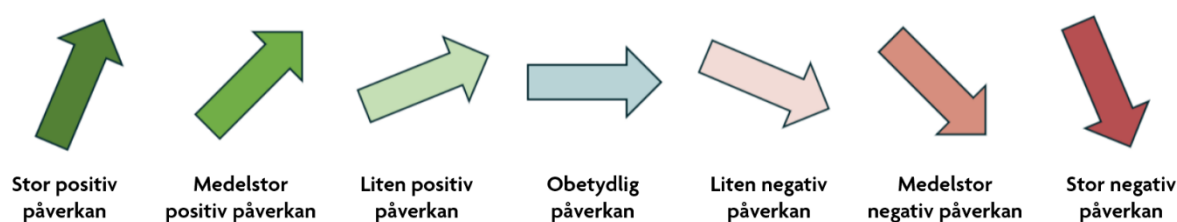
Påverkan på globala hållbarhetsmål

Den strategiska miljöbedömningen av en översiktsplan ska redovisa hur hänsyn tas till relevanta miljö- kvalitetsmål och andra miljöhänsyn, vilket beskrivningarna av konsekvenser för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ovan i huvudsak täcker. Hur hänsyn tagits till de övergripande globala hållbarhetsmålen, och hur dessa bedöms bli påverkade, beskrivs kortfattat nedan. Se även avsnitt *Internationella mål* i kapitel *Utgångspunkter*.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER

Avgränsningar. De globala hållbarhetsmålen påverkas av alla aktiviteter på jorden, även av kommunal översiktsplanering. För att kunna beskriva denna påverkan på ett meningsfullt sätt, görs här både en geografisk och en tematisk avgränsning av bedömningen. Dels beror det på att Lekebergs yta kan te sig obetydlig i ett globalt perspektiv, dels på att de globala målen oftast innehåller delmål som är omöjliga att påverka med en översiktsplan. Bedömningen nedan har därför avgränsats till att handla om delmål där översiktsplanen bedöms kunna ha en påverkan, och till planförslagets sammantagna påverkan i ett regionalt perspektiv.

Bedömning. Nedan återges kortfattat hur de globala målen bedöms bli påverkade av planförslaget, vilket därefter redovisas i en sammanfattande tabell. Endast de globala mål som är relevanta för Lekeberg bedöms nedan. De mål som inte bedömts som relevanta för Lekeberg är mål 1 *Ingen fattigdom*, mål 4 *God utbildning för alla*, mål 14 *Hav och marina resurser för alla* och mål 17 *Genomförande och globalt partnerskap*. Bedömningen görs i en sjugradig skala:

Bedömd påverkan på respektive mål

Ingen hunger. I målet ingår bland annat att uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och att främja ett hållbart jordbruk. Dessa delar av målet sammanfaller främst med aspekterna *Jordbruksmark* och *Dricksvattenresurser* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Planförslaget tar inte jordbruksmark i anspråk för föreslagna utbyggnad, och anger tydliga riktlinjer för användning av jordbruksmark och påverkan på dricksvattenresurserna för den fortsatta planeringen, för att skydda resurserna för framtida generationer, vilket sammantaget bedöms ha *medelstor positiv påverkan* på målet.

God hälsa och välbefinnande. Målet handlar om att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar. De delmål som främst berör översiktsplanen är att minska antalet dödsfall och skador i vägtrafiken, och att minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier

och föroreningar. Detta berör framför allt området *Människors hälsa och säkerhet och Klimatanpassning* under *Social hållbarhet* ovan, men flera andra aspekter såsom tillgång till grönområden och social trygghet berör också målområdet ur ett bredare perspektiv. Planförslagets bedöms sammantaget ha *medelstor positiv påverkan* på målet.

Jämställdhet. Målet handlar om att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt. Den del av målet som påverkas av översiktsplanen är framför allt tillgång till bostäder, arbetsmarknad och service, men också till frågor som trygghet och delaktighet i samhället. Detta ingår som del i området *Socialt trygghet och lika möjligheter* under *Social hållbarhet* och påverkas också i hög grad av aspekten *Hållbar mobilitet* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Planförslagets kommunikationsstrukturer för att förbättra tillgängligheten till arbetsmarknad, utbildning och service, stödjer ett fungerande vardagsliv och jämlika livsvillkor. Sammantaget bedöms planförslaget ha *liten positiv påverkan* på målet.

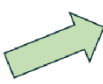
Rent vatten och sanitet för alla. Målet handlar om att säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla. I målet ingår bland annat säkert dricksvatten, förbättrad vattenkvalitet och avloppsrening, samt skydd och återställande av vattenrelaterade ekosystem. Målet sammanfaller i hög grad med området *Vatten* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Frågan om långsiktig dricksvattenförsörjning och vattenkvalitet har en framskjuten roll i planförslaget. De krav och åtgärder som föreslås i planförslaget för att hantera dagvatten, öka markgenomsläppligheten, öka anslutningen till kommunalt VA och förhindrande av föroreningsspridning till prioriterade dricksvattenförekomster, bedöms sammantaget ha *medelstor positiv påverkan* på målet.

Hållbar energi för alla. Målet handlar om att säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla. I målet ingår både ökad andel förnybar energi och ökad energieffektivitet. Målet sammanfaller delvis med aspekten *Energiförsörjning och uppvärmning* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Planförslaget bedöms ha låg rådighet över målet som helhet, framför allt för att andelen förnybar energi för resor och transporter påverkas av andra faktorer än kommunal planering. Tillgång till hållbar energiproduktion påverkas genom utpekande av mark i översiktsplanen och kommunens möjlighet att förhindra tillståndspliktig vindkraft. Planförslaget pekar ut ett område för solenergi men inga nya områden för vindkraft. Produktionen av vindenergi är relativt stor i kommunen, men föreslås inte öka. Planförslaget bedöms ha *obetydlig påverkan* på målet.

Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Målet handlar om att verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. I målet ingår bland annat hållbar sysselsättning och främjande av ungas anställning och utbildning. Målet berörs framför allt av aspekten *Hållbar mobilitet* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Lekeberg är i hög grad en pendlingskommun där tillgång till arbete och utbildning framför allt handlar om tillgänglighet till Örebro. Genom planförslagets förstärkta förutsättningar för en stark transportinfrastruktur med ökad tillgänglighet till kollektivtrafik, cykelvägar och bytespunkter, förbättras generellt möjligheterna att nå utbildning och arbetsmarknad, men särskilt för de utan bil, till exempel unga. Sammantaget bedöms planförslaget ha *stor positiv påverkan* på målet.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur. Målet handlar om att bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation. Det delmål som berör översiktsplanen är att skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer. Delmålet berörs framför allt av aspekterna *Hållbar mobilitet* under *Ekologisk hållbarhet* och *Klimatrisker och klimatanpassning* under *Social hållbarhet* ovan. Planförslaget bedöms påverka målet framför allt genom en robust infrastruktur för hållbar mobilitet, och identifiering av riskområden för översvämning vid skyfall och höga vattenstånd, och möjliga risker för allvarlig begränsning av framkomlighet vid extremväder, en fråga som föreslås utredas vidare. Planförslaget bedöms ha *medelstor positiv påverkan* på målet.

Minskad ojämlikhet. Målet handlar om att minska ojämlikheten inom och mellan länder och om allas lika rättigheter och möjligheter. Det delmål som främst berör översiktsplanering är främjande av social, ekonomisk och politisk inkludering. Målet sammanfaller i hög grad med aspekten *Delaktighet och inflytande* under *Social hållbarhet* ovan. Planförslagets riktlinjer med krav på dialogmöten vid detaljplane-

Globalt mål		Planförslagets påverkan på målen	
	Ingen hunger		Medelstor positiv påverkan
	God hälsa och välbefinnande		Medelstor positiv påverkan
	Jämställdhet		Liten positiv påverkan
	Rent vatten och sanitet för alla		Medelstor positiv påverkan
	Hållbar energi för alla		Liten eller obetydlig påverkan
	Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt		Medelstor positiv påverkan
	Hållbar industri, innovationer och infrastruktur		Medelstor positiv påverkan
	Minskad ojämlikhet		Liten positiv påverkan
	Hållbara städer och samhällen		Stor positiv påverkan
	Hållbar konsumtion och produktion		Medelstor positiv påverkan
	Bekämpa klimatförändringarna		Stor positiv påverkan
	Ekosystem och biologisk mångfald		Liten positiv påverkan
	Fredliga och inkluderande samhällen		Liten positiv påverkan

Sammanfattning av planförslagets bedömda påverkan på de globala hållbarhetsmålen.

ring och på utvecklad dialog, delaktighet och sociala perspektiv i planeringen, bedöms ha *liten positiv påverkan* på målet.

Hållbara städer och samhällen. Målet är brett och omfattar att göra städer och samhällen inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara. I delmålen ingår bland annat säkra bostäder till överkomlig kostnad, mildra negativa effekter av naturkatastrofer, grönområden för alla, tillgängliga hållbara transportsystem, minskad miljöpåverkan och skydda av kultur- och naturarv. Målet sammanfaller i hög grad med många delar av planförslaget, men framföra allt områdena *Klimatrisker och klimatanpassning*, *Människors hälsa och säkerhet*, *Kulturmiljö*, *landskapsbild och gestaltning* och *Rekreation och friluftsliv*, alla under *Social hållbarhet* ovan. Dessa frågor har ett stort fokus i planförslaget och översiktsplaneringen bedöms ha en hög grad av påverkan på målet som helhet. Den samlade bedömningen är att planförslaget har *stor positiv påverkan* på målet.

Hållbar konsumtion och produktion. Målet handlar om att säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster, bland annat delmålet om en hållbar användning av naturresurser och ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall. Delmålet sammanfaller i hög grad med hela området *Hushållning med mark- och naturresurser* under *Ekonomisk hållbarhet* men också med aspekten *Markföroringar* under *Social hållbarhet* ovan. Föreslagen utveckling enligt planförslaget tar inte jordbruksmark i anspråk, vilket tillsammans med riktlinjer för jordbruksmark och avfallshantering, sammantaget bedöms ha en *medelstor positiv påverkan* på målet.

Bekämpa klimatförändringarna. Målet handlar om att hantera klimatförändringarna och dess konsekvenser, där ett av tre delmål är att stärka motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer. Delområdet sammanfaller i hög grad med området *Klimatrisker och klimatanpassning* under *Social hållbarhet* ovan. Planförslagets har stort fokus på att förebygga klimatrelaterade risker, och identifieringen av och tydliga riktlinjer för riskområden för översvämning, ras, skred och erosion, vilket tillsammans med generella riktlinjer för till exempel värmeböljor, bedöms ha *stor positiv påverkan* på målet.

Ekosystem och biologisk mångfald. Målet handlar bland annat om att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, bruka skogar hållbart och hejda förlusten av biologisk mångfald. Till delmålen hör att bevara, restaurera och säkerställa hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten, att skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer, och att förhindra invasiva främmande arter i land- och vattenekosystem. Dessa delmål sammanfaller med aspekterna *Naturvärden* och *Miljö kvalitetsnormer för vatten* under *Ekologisk hållbarhet* ovan. Frågorna hanteras i planförslaget och riktlinjer införs bland annat för identifierade naturvärden och för vattenkvalitet, men då översiktsplanen har begränsad rådighet över målet, bedöms planförslaget sammantaget ha *liten positiv påverkan* på målet.

Fredliga och inkluderande samhällen. Målet handlar om att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, bland annat med delmål om att bygga effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner, att säkerställa ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande, och att säkerställa allmän tillgång till information och skydda de grundläggande friheterna. Dessa delmål sammanfaller framför allt med aspekten *Delaktighet och inflytande* under *Social hållbarhet* ovan. Planförslagets riktlinjer med krav på dialogmöten vid detaljplanering och på utvecklad dialog, delaktighet och sociala perspektiv i planeringen, bedöms ha *liten positiv påverkan* på målet.

Uppföljning av planens miljöpåverkan

Betydande miljöpåverkan ska följas upp. I miljöbalken finns bestämmelser om att den betydande miljöpåverkan som uppmärksammas i miljökonsekvensbeskrivningen ska följas upp (1). Eftersom den bedömning av kommande påverkan som görs i en miljökonsekvensbeskrivning innehåller en viss osäkerhet, är uppföljning av eventuell påverkan en viktig del av den strategiska miljöbedömningen. Osäkerheten beror på den långa tidshorisonten som konsekvenserna bedöms mot, och på att kon-

sekvenserna i hög grad beror på samhällsutvecklingen i stort och de faktiska beslut som tas kommunalt, regional och nationellt, till exempel om utvecklingen av kollektivtrafik.

Efterlevnad. Även om denna hållbarhetsbedömning visar på positiva konsekvenser av planförslaget, behöver uppföljningen säkerställa att de riktlinjer och rekommendationer som översiktsplanen anger efterlevs, och att den faktiskt bidrar till en hållbar samhällsutveckling i enlighet med dess intentioner. Om den inte gör det, kan de faktorer som påverkar utfallet behöva justeras eller översiktsplanen revideras, beroende på vad som påverkar utfallet.

Bred uppföljning. Konsekvensbedömningen i översiktsplanen är till sin natur översiktlig och kommunövergripande. Efter planens antagande sker en mer detaljerad uppföljning av översiktsplanen genom fortsatt arbete med fördjupade översiktsplaner, planprogram och detaljplaner och genom miljöprövning och bygglovsprövning. Det är i dessa efterföljande skeden som uppföljning av mer lokala och konkreta konsekvenser hör hemma. Men många övergripande konsekvenser kan vara svåra att fånga upp i de här skedena och behöver därför följas upp systematiskt och kontinuerligt som underlag för kommunens fortsatta strategiska planering. Enligt lagkravet är det endast de betydande miljöaspekterna som ska följas upp, se avsnitt *Avgränsningar* i kapitel *Utgångspunkter hållbarhetsbedömning*, men för att främja en hållbar utveckling i ett bredare perspektiv rekommenderas att alla aspekter som uppmärksammas i hållbarhetsbedömningens ges plats i uppföljningen.

GÅ TILL TEXT OM UTGÅNGSPUNKTER HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Uppföljningsprogram. För att uppföljningen ska vara effektiv bör ett uppföljningsprogram för planens konsekvenser tas fram, som identifierar vad som ska mätas, vem som ansvara för det och hur det redovisas. Förslagsvis sker uppföljningen varje år och kopplas till budgetprocessen, för att på så tydliggöra vart samhällsplaneringen är på väg och vad som behövs för eventuella justeringar i förhållande till beslutade inriktningar. Se även kapitel *Aktiv översiktsplanering*.

GÅ TILL TEXT OM AKTIV ÖVERSIKTSPLANERING

Innehåll. Uppföljningen behöver innehålla olika tillståndsbeskrivningar och effekter, exempelvis luftkvalitet, resvanor och markanvändning, men också faktorer som ligger tidigare i orsakskedjan, exempelvis inflyttning, tillkommande bebyggelse och beslut om kollektivtrafikens utveckling. På så sätt får kommunen framförhållning och möjlighet att besluta om nödvändiga åtgärder för att parera en negativ utveckling innan de negativa effekterna uppstått. Exempel på relevanta parametrar att följa upp är:

- Kommunens årliga utsläpp av klimatgaser mätt som CO₂-ekvivalenter.
- Arbetspendlingens fördelning på olika transportslag.
- Areal jordbruksmark som tas i anspråk för exploateringsändamål
- Antal meter utbyggda cykelbanor
- Mängd producerad grön el inom kommunen
- Areal naturmark som omfattas av skydd
- Befolkningsutveckling inom tätort i Fjugesta, Lanna, Mullhyttan och Lekebergs landsbygder.

Fotnoter:

1) enligt miljöbalken kap 6 § 11

Samordning och genomförande

Samordning och genomförande visar vägar framåt

Samordning och genomförande handlar om hur vi samarbetar och arbetar vidare med olika frågor för att nå en hållbar utveckling av Lekeberg.

Riksintressen

Områden som är av särskilt nationellt intresse för bevarande eller resursutnyttjande är utpekade som riksintressen. I översiktsplanen måste kommunen redovisa hur riksintressena tillgodoses och bedöma vilken påverkan eller eventuell skada som planens förslag kan medföra på riksintressena

Riksintressesystemet

Nationellt intresse. Riksintressen är områden eller objekt som enligt miljöbalken är av sådant nationellt intresse att de ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada när det gäller bevarandointressen, eller riskerar att påtagligt försvåra möjligheterna att utnyttja riksintresset när det gäller nationella exploateringsintressen.

Övriga allmänna intressen. Riksintressena är en del av de allmänna intressena som kommunen ska ta hänsyn till vid beslut om användning av mark- och vattenområden. Med allmänna intressen menas intressen som är gemensamma för hela eller delar av kommunen och dess invånare. De allmänna intressen som inte är riksintressen ska också så långt som möjligt skyddas mot påtaglig skada. Därutöver kan kommunen också välja att redovisa lokala intressen som är av betydelse för den fysiska planeringen.

Två slags riksintressen. Det finns två olika sorters riksintressen, dels sektorsvisa intressen som anges i miljöbalkens tredje kapitel, dels geografiskt utpekade områden som anges i miljöbalkens fjärde kapitel. Områdena i tredje kapitlet, grundläggande hushållningsbestämmelser, har pekats ut genom en process mellan länsstyrelsen, andra statliga verk och kommunen. Dessa är inte statiska, utan kan ändras då förhållanden förändras eller ny kunskap finns. Områden i det fjärde kapitlet, särskilda hushållningsbestämmelser, är redan namngivna i lagen eller särskilt beslutad förteckning, och därmed fastställda av riksdagen.

Avvägningar. Om två eller flera riksintressen är motstridiga ska företräde ges åt det intresse som på lämpligast sätt främjar en långsiktigt god hushållning med marken, vattnet eller den fysiska miljön i övrigt. Om området behövs för totalförsvaret, ska detta alltid ges företräde. Vid bedömning av om ett riksintresse skadas är det inverkan på den funktion eller det värde som riksintresset avser som är avgörande, inte den geografiska gränsen. Även åtgärder utanför riksintressegränsen kan därför anses påtagligt skada riksintresset. Flera mindre förändringar kan tillsammans innebära en påtaglig skada för ett riksintresse.

Riksintressen i översiktsplanen

Redovisning. Enligt plan- och bygglagen (1) ska kommunen i sin översiktsplan redovisa hur riksintressena tillgodoses och bedöma vilken påverkan eller eventuell skada som planens förslag kan medföra på riksintressena. Länsstyrelsen har som uppgift att bevaka att kommunerna uppfyller detta krav. Länsstyrelsen ska också samordna de statliga verkens riksintresseanspråk och lämna kommunen det aktuella planeringsunderlag som behövs för bedömningen.

Dialog. Riksintressena enligt miljöbalkens tredje kapitel är inte statiska, utan föremål för återkommande diskussion och omprövning. Vissa riksintressen kom till för över femtio år sedan, och förhållandena kan ha ändrat sig mycket sedan dess. Andra har fått kritik för att vara för svagt underbyggda. Det är framför allt i översiktsplanen som kommunen kan föra en diskussion med länsstyrelsen och andra berörda om hur man ser på riksintressena i kommunen.

Fotnoter:

1) enligt plan- och bygglagen kap 3 § 4

Övergripande ställningstagande

Hänsyn till riksintressen. Lekebergs kommun delar i huvudsak de statliga myndigheternas uppfattning angående utpekade riksintressen. Kommunen har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintressena och kommer att så långt möjligt tillgodose och bevaka riksintressena i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning.

Kommunens utgångspunkt är att ett riksintresse är tillgodosett så länge det inte finns anspråk på förändringar i eller i närheten av området. Skyddet för riksintressen blir aktualiserat vid ett anspråk på förändrad markanvändning genom till exempel provning enligt plan- och bygglagen, miljöbalken eller övrig speciallagstiftning. Ett riksintresse innebär inte ett förbud mot åtgärder i eller i närheten av området. Åtgärder som kräver någon form av tillstånd, detaljplan eller liknande och påtagligt kan komma att skada ett riksintresse får däremot inte komma till stånd. Ett område som är av riksintresse för kommunikationsanläggning ska därutöver skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen. Det är således främst vid ändrad markanvändning som ett område av riksintresse får praktisk betydelse.

Sammanfattande bedömning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms **inte** medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintressena, och står därmed inte i konflikt med dessa. I översiktsplanen tillgodoses riksintressena genom införande av riktlinjer för angivna områden och påverkansområden. På så sätt tydliggörs behovet av hänsyn till riksintressena i de avvägningar som görs vid planering och provning av lov och andra åtgärder i den efterföljande planeringen.

Grundläggande hushållningsbestämmelser

Miljöbalkens tredje kapitel innehåller grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden, vilka ska tillämpas vid beslut om planläggning och vid provning av ärenden om lov, förhandsbesked och andra markärenden. För vissa av de grundläggande hushållningsbestämmelserna finns särskilda områden av riksintresse utpekade. Värdebeskrivningar finns för samtliga riksintressen hos länsstyrelsen. Dessa går oftast att hitta i länsstyrelsens och kommunens digitala informationskartor.

Nedan redovisas:

- hur dessa riksintressen tillgodoses i översiktsplanen
- hur en eventuell påverkan kan förhindras eller minimeras
- om ett områdes värde förändrats eller förlorats och därför bör tas bort eller avgränsas på ett annat sätt.

Förändrat värde. För samtliga nedan redovisade riksintressen gäller att ingen värdeförändring har noterats som föranleder ny avgränsning eller borttagande av området. När det gäller riksintresset för kulturmiljövård Lekhyttan noteras dock att en ny avgränsning föreslogs i den fördjupade riksintressebeskrivningen (1), vilket bedöms vara en god anpassning till värdet.

Fotnoter:

1) Länsstyrelsen 2016a

RIKSINTRESSE NATURVÅRD (MB 3:6)

Beskrivning av riksintresset

Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten pekar med hjälp av länsstyrelsen ut områden som är av riksintresse för naturvård. Områden som är riksintressanta för naturvården ska representera

huvuddragen i svensk natur, belysa landskapets utveckling och visa mångfalden i naturen. I Lekeberg finns sju riksintresseområden för naturvård:

Latorpsplatån består av 75 m mäktiga platåer av sedimentbergarter som sandsten, lersten, alunskiffer och kalksten, som bildar terrasser framför Kilsbergsförkastningen. Riksintresset omfattar ett stort område från Egerstatrakten vid Tysslingen i nordost till Lanna i sydväst. Berggrundens kalksten skapar särskilda förutsättningar för den biologiska mångfalden. Odlingslandskapet är representativt med lång kontinuitet och inslag av naturbetesmarker och slåtterängar. Området utgör ett av länets mest värdefulla ädellövskogsområden. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, anläggningar och annan exploatering såsom täkt, luftledningar, vägdragningar och solenergianläggningar.
- Avverkning av skog och gamla träd samt omföring från ädellövskog till barrskog.
- Almsjuka och askskottsjuka och liknande trädskudomar samt invasiva arter.
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, skogsplantering på betes- eller ängsmark, energiskogsodling, alltför hårt bete, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar.

Svenshyttan. Området utgörs i norr av Garphyttans nationalpark och gränsar vid Mårtenstorp i söder till Latorpsplatån. Landskapet består av vågig bergkullterräng med höjd över 100 meter och ger en god bild av såväl de gamla som det nyare kultur- och odlingslandskapet. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, täkt, luftledningar, vägdragningar.
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar.

Lekhyttan. Området ligger i Kilsbergen och sträcker sig från Villingsbergs skjutfält i norr till Lekhyttan i söder, och vidare ner längs med Lekhytteån till Skärmarorp i västra Lanna. Landskapet utgörs i sin mellersta och norra del av stora sammanhängande skogsområden med åtskilliga bergbranter, klippvägar, kärr och sumpskogar, och i söder av det gamla odlingslandskapet kring Lekhytteån och av gårds- och alléträd i Lekhyttan. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, täkt, luftledningar, vägdragningar
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar
- Skogsavverkning, torvtäkt, markavvattning, dikning

Södra Vissboda, som ligger i södra Kilsbergen, norr om Kinkhyttan, utgörs av kalkpåverkade bergsbranter med rik flora och ett värdefullt, småskaligt jordbruk i ett kuperat område med omgivande hagmarker med rik, hävdgynnad flora. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, täkt, luftledningar, vägdragningar
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar

Multen, nordost om Mullhyttan är en näringsfattig klarvattensjö med bland annat siklöja, nors och öring och relikta kräftdjur, och fågelarter som storlom och fiskgjuse. Omgivningarna består till del av gammalt odlingslandskap med rösen och hamlade lövträd. Ställvis urkalksten som ger upphov till mycket rik flora av såväl kärlväxter som kryptogamer. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, täkt, luftledningar, vägdragningar
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar

Skagerhultsmossen och Stenhultsmossen, i södra Lekeberg, väster om Tångeråsa, är en av Mellansveriges största myrområden och består av gölriska excentriska mossar som innehåller en rik fauna och flera myrtyper representativa för regionen, såsom en excentrisk mosse, en koncentrisk mosse, ett topogent kärr och en svagt välvd mosse. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Dränering, vattenreglering, dämning, torvtäkt som påverkar områdets hydrologi

- Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzonen.

Drumlinområdet vid Hackvad, i sydöstra Lekeberg är starkt präglad av drumlintopografin och utgör ett representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och stort inslag av naturbetesmarker. Landskapet karakteriseras av den kuperade topografin, fossila odlingsspår och fornlämningar. De högsta drumlinerna kan nå cirka 30 meter över sänkorna. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bebyggelse, täkt, luftledning, vägdragningar
- Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikningar

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för naturvård tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering, enligt ovan. För tätorten Lanna införs även riktlinjer för fyra identifierade värden enligt nedanstående, se avsnitt *Lekebergs gröna miljöer/Naturvärden i Lanna* i kapitel *Naturmiljö och friluftsliv*.

GÅ TILL TEXT OM NATURMILJÖ OCH FRILUFTSLIV

Beslutade riksintressen för naturvård införs i översiktsplanen som *Riksintresse naturvård* med tillhörande riktlinjer.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE NATURVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Inom riksintresse för naturvård Latorpsplatån pekas fyra slags områden ut som är identifierade i grönstrukturutredning för Lanna som viktiga för att långsiktigt bibehålla och utveckla naturvärdena i tätorten: *Utredningsområde natur*, *Naturvärde livsmiljö*, *Naturvärde spridningsväg*, *Naturvärde känslig nod*.

VISA KARTA ÖVER UTREDNINGSMOMRÅDE NATUR, NATURVÄRDE LIVSMILJÖ, NATURVÄRDE SPRIDNINGSVÄG, NATURVÄRDE KÄNSLIG NOD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

RIKSINTRESSE FRILUFTSLIV (MB 3:6)

Beskrivning av riksintresset

Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten pekar med hjälp av länsstyrelsen ut områden som är av riksintresse för friluftsliv. Områden som är riksintressanta för friluftslivet ska ha stora friluftsvärden på grund av särskilda kvaliteter i natur- och kulturmiljö, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten. I Lekeberg finns två utpekade riksintressen för friluftsliv:

Kilsbergen är Örebro läns viktigaste friluftsområde och ett av de mest välbesökta områdena nära stora befolkningscentrum i Sverige, med minst 400 000 besökare årligen. Området har ett extremt rikt friluftsliv av varierad karaktär, bland annat ett längdskidspårssystem med nära 70 kilometer preparerade spår, vandringsleder såsom fem etapper av Bergslagsleden, klätterleder, mountainbikeleder, badsjöar mm. I området finns också en av Sveriges trettio ekoparker. Riksintresset sträcker sig i Lekeberg från kommungränsen i nordost till E18. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Eftersatt underhåll av leder och skidspår samt badplatser och serviceanläggningar.

- Större infrastrukturingrepp som kraftledningar, större vägar, järnvägar, industribyggnader/ anläggningar och vindkraft, vilket kan förändra områdets karaktär som relativt ostört vildmarksområde
- Mindre exploateringar och anläggningar, till exempel fritidshus och bryggor, på stränderna längs sjöar och vattendrag, vilket kan begränsa allmänhetens tillträde och minska upplevelsevärdena
- Ökad militär verksamhet (skjutfältet) eller andra inskränkningar i allemansrätten, vilket kan försämra tillgängligheten i området.

Södra Kilsbergen är ett vildmarksområde med ett rikt friluftsliv som utifrån dess vildmarkskvalitéer och läge nära befolkningscentra i Sverige är riksintressant att värna. Området har varierad topografi, är rikt på sjöar och är i stora delar mycket blockrikt. Växt- och djurlivet är rikt och områdets höga tillgänglighet med vägnät och ledssystem ger goda förutsättningar för att uppleva vilda däggdjur och fåglar. Genom områdets östra del går ca tre mil av Bergslagsleden. I Södra Kilsbergen finns ett utvecklat fritidsfiske. Riksintresset upptar ungefär en fjärdedel av Lekebergs yta och sträcker sig från E18 i nordost till Multenområdet i sydväst. Områdets värden kan påverkas negativt av:

- Bristande underhåll av ledssystem, information om dessa samt underhåll och skötsel av friluftsgårdarna Sixtorp och Stenbäcken, vilka har stor betydelse som mötesplatser och knutpunkter.
- Större infrastrukturingrepp som kraftledningar, större vägar, järnvägar, industribyggnader/anläggningar och ytterligare vindkraft, vilket kan förändra områdets karaktär som relativt ostört vildmarksområde
- Mindre exploateringar och anläggningar, till exempel fritidshus och bryggor, på stränderna längs sjöar och vattendrag, vilket kan begränsa allmänhetens tillträde och minska upplevelsevärdena
- Bristande hänsyn till befintliga leder inom skogsbruket, särskilt i närheten av naturreservaten.

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för friluftsliv tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering:

Beslutade riksintressen för friluftsliv införs i översiktsplanen som *Riksintresse friluftsliv* med tillhörande riktlinjer.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE FRILUFTSLIV (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD (MB 3:6)

Beskrivning av riksintresset

Riksintressen för kulturmiljövård är sammanhängande kulturmiljöer av stor betydelse ur ett nationellt perspektiv, som tillsammans avspeglar landets kulturhistoria. De är mycket varierande till såväl till storlek som kulturhistoriskt innehåll, och kan omfatta allt från små bebyggelsemiljöer som speglar en speciell historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt som präglats av en lång tids utveckling. Områden pekas ut av Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet gemensamt. I Lekeberg finns två riksintresseområden för kulturmiljövård:

Lekhyttan en ålderdomligt präglad bergsmansby med många typiska bergsmansgårdar i ett omgivande småskaligt odlingslandskap. Här finns en äldre by- och gårdsstruktur med månghussystemets myller av funktioner. Riksintresset visar väl med sin karaktär av klungby hur bergsmansbyn har vuxit fram med

koppling till vattendraget, hyttläget och vägmötet. Byn utmärks av en tät bebyggelse med kringbyggda gårdsmiljöer, stora påkostade boningshus och talrika ekonomibyggnader som vittnar om det ålderdomliga månghussystemet. Gårdsmiljöernas och vägrummets hamlade träd är karaktäristiska. De relativt påkostade gårdsmiljöerna visar på det välstånd bergsbruket gav. Områdets värden kan påverkas negativt av bebyggelse och åtgärder som försvagar helhetsupplevelsen av bergsmansbyn. De riksintressanta helhetsaspekter som i första hand ska tillvaratas är:

- Byns karaktäristiska läge invid Lekhytteån som visar på vattenkraftens betydelse som lokaliseringsfaktor i bergsmansbyarna
- Den äldre byorganisationen som avspeglas i bebyggelsens orientering utmed landsvägen (bygata) och hyttbacken, med välbevarade gårdsmiljöer samlade i en klungby
- Karaktären av klungby som uttrycker betydelsen av närheten till hyttbacken för gårdarnas lokalisering
- Väl bibehållet bygatumönster med hamlade askar i allén. Rika trädmiljöer med många hamlade träd som vittnar om bergsmansbyns boskapsinriktade jordbruk och lövtäktens betydelse för att utöka djurens foder för vintern
- Kringbyggda gårdar med månghussystem, talrika ekonomibyggnader av varierande storlek och funktion
- Stora bergsmansgårdar med parstugor och typiska byggnadsdetaljer samt välståndsindikerande attribut som gjutjärnsskorstenar, vittnar om materiell välmåga
- Traditionellt byggnadsskick med mangårdar och ekonomibyggnader från 1700- och 1800-talen
- Hallagården, tidigare gästgivargård och tullplats med tullstuga från 1700-talet, före detta affär vid vägkorset speglar byn som knutpunkt i lokalsamhället
- Omgivande småbrutet odlingslandskap som speglar jordbrukets betydelse i bergsmansbyns ekonomi
- Lekhyttans kapell och skola som uttryck för folkrörelsernas, folkbildningen och det andliga livets betydelse i Bergslagen
- Lämningar efter hyttan som togs ur bruk 1776

Drumlinområdet. Riksintresset kännetecknas av Närkeslättns öppna odlingslandskap med de karaktäristiska nord-sydligt löpande drumlinerna, Landskapet har en lång kontinuitet där de topografiska förutsättningarna som har styrt markanvändning, bebyggelselokalisering och vägdragningar från förhistorien fram till idag. Bebyggelsen domineras av agrar bebyggelse som anpassats efter topografin. Området är stort och sträcker sig från Knista norr om Fjgesta, över Riseberga, Edsberg och Hackvad i söder, och vidare in i Kumla och Hallsbergs kommuner. För riksintresset finns ingen sammanfattande beskrivning av värdet eller av vad som kan skada intresset, utan för en bedömning hänvisas till mer omfattande beskrivningar som länsstyrelsen tagit fram (2).

Fotnoter:

2) Länsstyrelsen 2010c och Länsstyrelsen 2010d

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för kulturmiljövård tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering, enligt nedanstående. För Lekhyttan föreslås att områdesbestämmelser tas fram i den fortsatta planeringen.

Beslutade riksintressen för kulturmiljövård införs i översiktsplanen som *Riksintresse kulturmiljövård* med tillhörande riktlinjer.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

RIKSINTRESSE ENERGIPRODUKTION (MB 3:8)

Beskrivning av riksintresset

Vindbruk. Riksintresseområden för vindbruk är områden som ger möjlighet till storskaliga etableringar av vindkraft och innebär ett nationellt anspråk på mark- och vattenområden med ett långsiktigt hållbarhetsperspektiv. Grundläggande för att ett område pekas ut som riksintresse för vindbruk är att det råder goda vindförutsättningar på platsen. Inom områdena bör i första hand tillståndspliktiga vindkraftverk etableras. I Lekeberg finns ett område utpekat som riksintresse för vindbruk, område 45, som delvis sammanfaller med Kronobergets vindpark i södra Kilsbergen nordost om Sixtorp. Områdets funktion för vindkraftsproduktion kan påverkas negativt av:

- Etablering av bostäder inom riksintresseområdet. Enstaka hus/bebyggelse kan i vissa fall tillåtas vilket avgörs från fall till fall av kommunen och länsstyrelsen. Viss bebyggelse för verksamheter kan samordnas med riksintresset.
- Etablering av anmälningspliktiga vindkraftverk inom ett riksintresseområde för vindbruk kan försvåra en effektiv användning av området beroende på hur de lokaliseras.

Utöver detta har Energimyndigheten tagit fram ett förslag till fler riksintresseanspråk för vindkraft, varav två områden berör Lekeberg (3).

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintresset för energidistribution tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering:

Beslutat riksintresse för energiproduktion vindbruk införs i översiktsplanen som *Riksintresse energiproduktion vindbruk* med tillhörande riktlinjer.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGIPRODUKTION VINDBRUK (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

Fotnoter:

3) Energimyndigheten, 2025a, samrådshandling

RIKSINTRESSE ENERGIDISTRIBUTION (MB 3:8)

Beskrivning av riksintresset

Kraftledningar i transmissionsnät. I Örebro län är alla 220 kV- och 400 kV-ledningar i transmissionsnätet med tillhörande transformator- och kopplingsstationer i stamnätet, av riksintresse för energidistribution enligt beslut 1993. Detta omfattar de två ledningstråarna med transmissionsledningar passerar i nordsydlig riktning genom östra delen av Lekeberg. För påverkan på riksintressevärdet, se *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el* nedan.

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintresset för energidistribution tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering:

Beslutat riksintresse för kraftledningar i transmissionsnätet för el införs i översiktsplanen som *Riksintresse energidistribution* med tillhörande riktlinjer.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE ENERGIDISTRIBUTION (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

RIKSINTRESSE KOMMUNIKATION (MB 3:8)

Beskrivning av riksintresset

Trafikverket beslutar om anläggningar som bedöms vara av riksintresse för kommunikationer, det vill säga anläggningar av riksintresse för väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Till riksintressena hör också påverkansområden inom vilket åtgärder som exempelvis ny bebyggelse kan påverka kommunikationsanläggningens funktion. Påverkansområdets fysiska utbredning kring en väg eller järnväg varierar beroende på platsens förutsättningar och kommunikationsstråkets vikt. Lekeberg berörs av fyra utpekade riksintressen för kommunikationer:

Riksintresse väg - E18. E18 ingår i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) är ett trafikslagsövergripande stomnät inom EU och grannländerna, som när det gäller vägar består av motorvägar och vägar av hög standard som knyter samman hela Europa längs med utpekade stråk. E18 ingår också i funktionellt prioriterat vägnät för långväga personresor och för långväga godstransporter, vilket innebär att de är de vägar som är viktigast för nationell och regional tillgänglighet för angivna funktioner. E18 är också rekommenderad färdväg för farligt gods, vilka syftar till att säkerställa en god framkomlighet även för farligt gods med minimerade risker. Riksintressets funktion kan påverkas negativt av:

- Utveckling som leder till hastighetsförändringar på delar av vägnätet, såsom exploatering längs med vägarna med bebyggelse som är störningskänslig vad gäller buller, vibrationer och luftkvalitet.
- Bristande skyddsavstånd till färdväg för farligt gods, vilket kan begränsa vilken typ av gods som kan transporteras och påtagligt försvåra möjligheterna att transportera farligt gods inom Sverige.

Riksintressets funktion kan påverkas positivt av:

- Välplanerade anslutningar till vägen och kopplingar i bytespunkter för kollektivtrafiken till andra färdmedel ökar tillgängligheten och förbättrar funktionen.
- Ombyggnad till fler säkra korsningspunkter kan påverka de rekommenderade färdvägarna för farligt gods positivt.

Riksintresse järnväg - Värmlandsbanan. Värmlandsbanan mellan Laxå och Charlottenborg passerar Lekebergs sydöstra hörn. Den ingår i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) är ett trafikslagsövergripande stomnät inom EU och grannländerna. Banan är också järnväg som trafikeras av långväga persontrafik och av godstrafik. Riksintressets funktion kan påverkas negativt av:

- Försämrade förutsättningar i anslutande infrastruktur, till exempel försämrade förutsättningar att transportera gods på väg eller försämrade möjligheter att lasta om gods mellan trafikslag.
- Försämrade kopplingarna till omlastningsplatser för gods eller industrier.

- Byggnad av bostäder och annan känslig markanvändning som kan leda till restriktioner av godstransporter.
- Exploatering som inskränker möjligheten av transporter av olika typer av gods, inklusive farlig gods, till exempel överdäckning och tunnlar

Riksintressets funktion kan påverkas positivt av:

- Förbättrade anslutningar till andra banor som trafikeras av långväga persontrafik och/eller godstransporter kan skapa synergieffekter.

Riksintresse luftfart - Hinderbegränsande yta och MSA-yta. Örebro flygplats är av riksintresse för luftfart med funktionen att tillgodose grundläggande tillgänglighet genom åtkomlighet för en region till andra regioner, och sammankoppling med andra transportslag för att uppnå en god tillgänglighet i hela regionen. Riksintresseanspråket för luftfart består dels av markområde, dels av påverkansområden, vilka omfattar buller- och hinderytor (exempelvis MSA-ytor). Lekeberg berörs av påverkansområden i form av hinderbegränsande yta och MSA-yta. Riksintressets funktion i de delar som berör Lekeberg kan påverkas negativt av:

- Uppförande av störningskänslig bebyggelse, exempelvis bostäder, inom påverkansområde för buller
- Uppförande av anläggningar som kan generera störningar (EMC) och riskerar att störa radio-kommunikation mellan flygplan och ATS och/eller mellan flygplan och markbunden navigerings-/landningsutrustning
- Uppförande av hinder som byggnader, master etc. som riskerar att tränga igenom flygplatsens nuvarande och framtida hinderytor och därmed menligt påverka flygplatsens operativa verksamhet.
- Införandet av begränsningar så som områdesskydd som försvårar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, genom exempelvis begränsningar i tillståndspliktig verksamhet, uppförandet av anläggningar mm och som i framtiden kan begränsa flygplatsens utveckling.

Följande innebär generellt positiva synergier med funktionen hos riksintresseutpekade flygplatser: Riksintressets värde kan påverkas positivt av:

- Utveckling som innebär förbättrade möjligheter för samordning mellan transportslag eller att flaskhalsar i systemet byggs bort påverkar riksintresset positivt och kan bidra till synergieffekter.

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för kommunikationer tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering, enligt följande:

I översiktsplanen har utredningsområden om 150 meter runt rekommenderade leder för farligt gods pekats ut som *Bedömningszon farligt gods* med tillhörande riktlinje.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON FARLIGT GODS (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Beslutade riksintressen för kommunikationer införs som *Riksintresse väg*, *Riksintresse Järnväg*, *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta*, och *Riksintresse flyghinder MSA-yta* med tillhörande riktlinjer i översiktsplanen.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE KOMMUNIKATIONER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen har områden med risk för störning från verksamhetsbuller, pekats ut som *Bedömningszon verksamhetsbuller* med tillhörande riktlinje. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring övriga anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller.

VISA KARTA ÖVER BEDÖMNINGSZON VERKSAMHETSULLER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen har *Hänsynsområde vindkraft* införts från kommunens tematiska tillägg för vindkraft. Riktlinjen har kompletterats med att vindkraft bör undantas helt inom *Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta* för Örebro flygplats, med anledning av risk för negativ påverkan på riksintresset

VISA KARTA ÖVER HÄNSYNSOMRÅDE VINDKRAFT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR (MB 3:9)

Beskrivning av riksintresset

Försvaret och MSB beslutar om anläggningar som bedöms vara av riksintresse för totalförsvarets militära respektive civila del. Lekeberg påverkas dels av riksintresse för totalförsvarets militära del som omfattar Villingsbergs skjutfält med påverkansområden, dels av riksintresse för totalförsvarets civila del som omfattar transmissionsledningar i stamnätet.

Villingsbergs skjutfält är av riksintresse för totalförsvarets militära del och utgörs av skjutfältet och av Saab Bofors testcenter skjutområde. Norra delen av Lekeberg berörs av själva skjutfältet som utgör en omistlig produktionsresurs för Försvarmaktens övningar med förekommande utrustning och vapensystem. I området sker bland annat skjutning sker med fin- och grovkalibrig ammunition samt sprängningar, vilket påverkar omgivningen utanför skjutfältets gräns. Lekeberg berörs av tre slags riksintresseområden relaterade till skjutfältet (4):

Område av betydelse på land. Öppet redovisade områden av betydelse på land kan exempelvis vara verksamhetsområden, anläggningar eller områden med infrastruktur som är av betydelse för Försvarmyndigheternas möjlighet att bedriva nödvändig verksamhet. Exempel på åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintressets funktion är:

- Förändringar i infrastruktur i närområdet som på något sätt påverkar möjligheterna att transportera fordon, materiel eller personal till fältet och dess närområden.
- Införandet av begränsningar så som områdesskydd som på något sätt förändrar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, genom exempelvis begränsningar i tillståndspliktig verksamhet, uppförandet av anläggningar mm.

Påverkansområde för buller och annan risk är ett område vars utbredning kan sträcka sig utanför det geografiska område som utgör själva riksintresset eller området av betydelse för totalförsvarets militära del. Inom detta påverkansområde kan den verksamhet som bedrivs inom riksintresset eller områ-

det av betydelse påverka omgivningen, genom exempelvis buller eller andra risker. Påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå då åtgärder medför direkta eller indirekta begränsningar i vilken verksamhet som kan utföras på skjutfältet. Exempel på åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintressets funktion är:

- Uppförande av ny, alternativt större förändringar av befintlig, störningskänslig bebyggelse (bostäder, skolor och vårdlokaler) inom det påverkansområdet.
- Planer och bestämmelser som uppmuntrar till friluftsliv inom påverkansområdet

Område med särskilt behov av hinderfrihet tillhör skjut- eller övningsfält av riksintresse eller område av betydelse för totalförsvarets militära del. Området anger en yta inom vilken det föreligger ett särskilt behov av att säkerställa hinderfrihet i anslutning till riksintresset eller området av betydelse. Detta främst i syfte att möjliggöra samövning mellan Försvarsmaktens flygande förband och markförband. Exempel på sådan verksamhet är inflygning med helikopter, understödjande av markstridsförband, övning med luftvärnssystem mot flygande mål eller flygbekämpning av markmål. Påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå då åtgärder medför direkta eller indirekta begränsningar i vilken verksamhet som kan utföras på skjutfältet. Exempel på åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintressets funktion är:

- Uppförandet av höga objekt inom området.

Områden som omfattas av sekretess. Inom vissa områden och vid vissa anläggningar bedrivs verksamhet för totalförsvaret som av sekretessskäl inte kan redovisas helt öppet. Dessa områden kan vara områden av riksintresse eller områden av betydelse för totalförsvaret enligt miljöbalken kapitel 3 § 9. Till sammans med Försvarsmaktens övriga förmågor bidrar dessa områden och anläggningar till den samlade försvarseffekten. Uppgift om anläggningarnas och områdenas specifika lokalisering och den verksamhet som där bedrivs omfattas i olika utsträckning av sekretess (5). Sådana riksintressen eller områden av betydelse bevakar Försvarsmakten genom att begära in remisser av vissa typer av ärenden i hela landet. Exempel på sådana remisser är ärenden som rör höga objekt, översiktsplaner och VA-planer.

Transmissionsnätet för el är av riksintresse för totalförsvarets civila del och utgör ryggraden för Sveriges elförsörjning. Det är ett sammanhängande nät av ledningar och stationer där samtliga delar fyller olika funktioner samt utgör en omistlig del av helheten. Transmissionsnätet överför el över stora avstånd inom landet, från de anläggningar där elen produceras och de områden som har överskott på el till de stora förbrukningsområdena där det råder underskott, men även mellan länder. Samhället är starkt beroende av el för att fungera och en fungerande elförsörjning med hög tillförlitlighet är också en förutsättning för det civila försvarets förmåga att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, upprätthålla en nödvändig försörjning och bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld. Riksintresset omfattar två ledningsgator i västra delen av Lekeberg och omfattar befintliga ledningar liksom områden för förnyelse och förstärkning av dessa, samt påverkansområden. Åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna är primärt sådana som begränsar eller omöjliggör att anläggningarna, både befintliga och planerade, kan finnas kvar inom de geografiska preciseringarna och fortsatt vara i drift på ett sätt som är förenligt med bestämmelser om elsäkerhet och god överföring av el. Exempel på sådana åtgärder är:

- Ny störningskänslig bebyggelse såsom bostäder, vård- och skollokaler
- Nya verksamheter som kan påverka elsäkerheten
- Nya skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken
- Förändringar i transportinfrastrukturen till anläggningarna. Detta både inom och i närheten av områdena som är av riksintresse för totalförsvarets anläggningar.

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för totalförsvaret tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering, enligt nedanstående.

De beslutade riksintressena för totalförsvaret införs i översiktsplanen som *Riksintresse totalförsvaret på land, Riksintresse totalförsvaret buller och annan risk, Riksintresse totalförsvaret hinderfrihet* och *Riksintresse totalförsvaret transmissionsnät el* med tillhörande riktlinjer. För samråd inom övriga områden som kan omfattas av sekretess införs en generell riktlinje *G6 Miljö, hälsa och säkerhet – Höga objekt*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSEN FÖR TOTALFÖRSVARET (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen har *Mellanstor ort* identifierats, vilka med fördel kan utvecklas långsiktigt med mer bebyggelse som är småskalig och väl anpassad till platsens karaktär. I riktlinjen anges att Leken är undantagen då den ligger inom *Riksintresse totalförsvaret buller och annan risk* som har begränsningar för ny störningskänslig bebyggelse. På samma sätt anges i riktlinje för *Mindre orter och landsbygd* att det för de norra delar som ligger inom riksintresse för Villingsbergs skjutfält finns begränsningar för ny störningskänslig bebyggelse. I riktlinje för *Mindre orter och landsbygd* anges vidare att det för de östra delar som ligger inom *Riksintresse totalförsvaret transmissionsnät el* gäller att hänsyn ska tas till riksintresset vid prövning av ny bebyggelse eller ändrad markanvändning.

VISA KARTA ÖVER MELLANSTOR ORT SAMT MINDRE ORTER OCH LANDSBYGD (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

I översiktsplanen har *Hänsynsområde vindkraft* införts från kommunens tematiska tillägg för vindkraft. Riktlinjen har kompletterats med att vindkraftverk behöver placeras med minst ett avstånd motsvarande vindkraftverkens maximala totalhöjd från *Riksintresse totalförsvaret transmissionsnät el*.

VISA KARTA ÖVER HÄNSYNSOMRÅDE VINDKRAFT (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

Fotnoter:

4) Försvarsmakten 2020a

5) enligt SFS 2009:400 offentlighets- och sekretesslagen, kapitel 15 § 2

Särskilda hushållningsbestämmelser

Miljöbalkens fjärde kapitel innehåller särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa av riksdagen utpekade områden. Här får exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön komma till stånd endast om det inte möter något hinder enligt miljöbalken (1), och om det kan ske på ett sätt som inte skadar områdenas natur- och kulturvärden påtagligt. I Lekeberg berörs Natura 2000-områdena av de särskilda hushållningsbestämmelserna. Nedan redovisas vilka områden som omfattas, hur riksintresset tillgodoses i översiktsplanen och hur en eventuell påverkan kan förhindras eller minimeras. Bevarandeplaner finns för samtliga riksintressen hos länsstyrelsen. Dessa går att hitta i länsstyrelsens och kommunens digitala informationskartor.

RIKSINTRESSE NATURA 2000 (MB 4:8, 7:27)

Beskrivning av riksintresset

Natura 2000-områden pekas ut enligt EU:s nätverk för särskilt skyddsvärda områden. Arbetet med Natura 2000 styrs av EU:s art- och habitatsdirektiv respektive fågeldirektiv, med syftet att långsiktigt skydda utvalda arter och livsmiljöer från utrotning. Områdena är i sin helhet av riksintresse enligt miljöbalken kapitel 4, men har också ett områdesskydd enligt kapitel 7 i samma lag. Det krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka ett Natura 2000-område. Länsstyrelsen har upprättat bevarandeplaner för samtliga Natura 2000-områden (2). Bevarandeplanernas innehåll och rekommendationer ska beaktas då åtgärder planeras inom eller i anslutning till ett Natura 2000-område. I Lekeberg finns sexton Natura 2000-områden:

Dunderklintarna som ligger norr om Svenshyttan intill Bergslagsleden, utgör ett större sammanhängande skogs- och myrområde i mellersta Kilsbergen där naturvärdena främst består i ett större variationsrikt gammelskogsområde och de strukturer och beståndsegenskaper som frambildats tack vare frånvaron av rationella skogsbruksåtgärder under en längre tid. Områdets storlek, ostördhet och ringa påverkan ger besökaren en upplevelse av vildmark. Dammsjömossen är ett myrkomplex som av Länsstyrelsen bedömts vara bland de mest värdefulla i länet, och ingår i den nationella planen för skydd av myrar. Natura 2000-området ingår i sin helhet ett naturreservat och ligger inom riksintresse för friluftsliv. Vidare ligger större delen av området inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Jönsaskogen som ligger nordväst om Hälshyttan, utgör en del av ett större sammanhängande naturskogsartat skogsområde med stor rikedom av bland annat fuktkrävande kryptogamer. Jönsaskogens främsta bevarandevärden utgörs av dess naturskogsstrukturer liksom kontinuitetskvaliteterna i trädskikt och beståndsklimat. Områdets örtrika granskogstyper är särdeles värdefulla och dessutom underrepresenterade i skogsskyddet av Örebro län. Natura 2000-området ingår i sin helhet i ett naturreservat och ligger inom riksintresse för friluftsliv. Halva området ligger inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Svenshyttan. Naturvärdet i området består främst i den långvariga hävdtraditionen med ett stort antal hamlade träd och en mycket rik flora. Hävdade gräsmarker tillhör de mest artrika naturmiljöerna och minskar i hela landet. Svenshyttan ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet. Området gränsar till Garphyttans nationalpark och ger tillsammans med denna en god bild av såväl det gamla som det nyare kultur- och odlingslandskapet. Natura 2000-området har inget skydd genom naturreservat men ligger inom riksintresse för naturvård och till större delen inom riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

Garphyttans nationalpark. I nationalparken som ligger öster om Svenshyttan finns många arter som är knutna till det gamla odlingslandskapet med slätter och hamlade träd. Blomrika slättermarker har mycket stor betydelse för många kärlväxter och insekter, i synnerhet fjärilar och vildbin. Den rika förekomsten av ädellövträd och död ved är viktig för den biologiska mångfalden i området. Här finns även ett stort sammanhängande naturskogsområde med rik kryptogamflora kopplat till naturskogsstrukturer, lång skoglig kontinuitet och konstant skuggfuktighet. Barrskogen är kalkpåverkad och ett stort antal krävande och sällsynta svamparter finns i området. Natura 2000-området är i sin helhet skyddat som nationalpark och ligger inom riksintresse för naturvård och riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Invasiva främmande arter, t.ex. ryssgubbe i slättermarken som har potential att skada den naturliga floran och faunan.
- Askskottsjuka och almsjuka riskerar att slå ut värdefulla träd och de arter som är knutna till gamla askar och almar.

Svartkärr, som ligger strax sydost om Lanna, är en liten men välutvecklad äldre ädellövskog med en rik flora på grund av speciell geologi i området. Ett flertal i övrigt ovanliga växt- och djurarter har här möjlighet att fortleva i lämplig miljö utan skogsbruk. Natura 2000-området är i sin helhet skyddat som naturreservat och ligger inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Skogsbruk eller anläggande av skogsbilvägar inom området.
- Askskottsjuka och almsjuka utgör ett hot mot återväxten av ädellövträd.
- Ingrepp i närliggande områden i form av dikning och andra markavvattnande åtgärder kan påverka habitatets hydrologi och hydrokemi på ett negativt sätt.
- På lång sikt kan inväxt av livskraftig gran tränga ut lövträden.

Lekeberga-Sälven, som ligger sydväst om Lanna har höga geologiska och limniska värden. Naturvärdet består främst av den mångfald av arter som är knutna till vattendraget, bland annat öring och flodpärlmussla samt den artrika betesmarken. Raviner med naturligt meandrande vattendrag är ovanligt i synnerhet i odlingslandskap. Natura 2000-området är i sin helhet skyddat som naturreservat och en liten del i nordost ligger inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Lekhyttan. I området som ligger sydost om Lekhyttan är de prioriterade bevarandevärdena den rika floran och faunan med många arter som är typiska för lång hävdkontinuitet. Lekhyttan har varit en av länets största för den rödlistade fältgentianan. Hävdade gräsmarker tillhör de mest artrika naturmiljöerna och minskar i hela landet. Natura 2000-området har inget skydd genom naturreservat men ligger i sin helhet inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

Södra Vissboda, som ligger norr om Kinkhyttan, består av omväxlande öppna och mera slutna betesmarker som under 1800-talets senare hälft utnyttjades som åker respektive löväng. I området är de prioriterade bevarandevärdena den rika floran med många arter som är typiska för lång hävdkontinuitet. Hävdade gräsmarker tillhör de mest artrika naturmiljöerna och minskar i hela landet. Natura 2000-området gränsar till ett naturreservat och ligger i sin helhet inom riksintresse för naturvård och riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Ugglehöjden ligger i Södra Kilsbergen mellan sjöarna Storsjön och Sörgryten i västra Lekeberg. Områdets främsta naturvärden utgörs av den naturskogsartade skogen och de många arter som är gynnade av naturskogsstrukturerna och det gynnsamma mikroklimatet. Värdefulla naturmiljöer är särskilt naturskogsartad barrskog, myrar, tjärnar, mindre vattendrag och beskuggade klippor samt djur, växter och svampar knutna till dessa livsmiljöer. Natura 2000-området ingår i ett naturreservat och ligger i sin helhet inom riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Kroksjöskogen, som ligger i Södra Kilsbergen nordväst om Tryggeboda, är ett sammanhängande naturskogsområde med rik kryptogamflora kopplat till naturskogsstrukturer, lång skoglig kontinuitet liksom kontinuitet i fuktigt beståndsklimat. Områdets huvudsakliga naturvärden utgörs av den mer eller mindre inträdda naturskogsfasen där variationsrikedomen av värdefulla strukturer är utmärkande men även områdets gynnsamma fuktiga klimatförhållanden. Natura 2000-området ingår i ett naturreservat och ligger i sin helhet inom riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Markavvattning, skogsbruk mm, se bevarandeplan.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Sixtorp, är ett kulturlandskap i Kilsbergsområdets skogsbygd vid sjön Multens nordöstra strand, där den långa hävdtraditionen som sammantaget gett en rik flora och fauna. Miljön är viktig att bevara eftersom den utgör ett unikt inslag av småskaligt jordbruk i en alltmer igenväxande skogsbygd. Blomrika slättermarker har mycket stor betydelse för många organismer som är knutna till odlingslandskapet, inte minst för slättergynnade kärlväxter och många insekter, i synnerhet fjärilar och vildbin. Natura 2000-området ingår i ett naturreservat och ligger i sin helhet inom riksintresse för naturvård och riksintresse för friluftsliv. Negativ påverkan på området kan vara:

- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Gödslings effekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Skagershultsmossen, som ligger söder om Mullhyttan utgörs av den västra delen av Skagershultsmossen som är länets största myr. Områdets främsta naturvärden består av den stora gölrika högmossen

som ger förutsättningar för ett rikt fågelliv med flera för trakten sällsynta arter. Natura 2000-området ingår i sin helhet i ett naturreservat och ligger inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Skagershultsmossen-Torp, som ligger söder om Mullhyttan utgörs av den nordöstra delen av Skagershultsmossen som är länets största myr. Områdets främsta naturvärden består av den stora gölrika högmossen som ger förutsättningar för ett rikt fågelliv med flera för trakten sällsynta arter. Natura 2000-området ingår i sin helhet i ett naturreservat och ligger inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Ett generellt hot av försurning orsakad av antropogena källor är gällande för hela området.

Trystorps ekäng, som ligger strax söder om Trystorp, utgörs av ett kulturlandskap med åkrar omgivna av ädellövsbevuxna moränbackar som domineras av ek. De flesta av länets lövskogstyper finns representerade med eklundar, alkärr och större bestånd av lind, björk, asp, lönn, ask och sälg. Gamla håliga lövträd och framförallt ekar är väldigt värdefulla, då de utgör livsmiljö för ett stort antal växter, djur och svampar. Floran och faunan som är knuten till gamla solbelysta ekar är därför rik. Natura 2000-området är skyddat som ett naturreservat. Negativ påverkan på området kan vara:

- Inträngande gran kan konkurrera ut lundfloran och lövträden.
- En allt för kraftig igenväxning medför att de tidigare mer fristående ekarna kvävs och dör i förtid.
- Igenväxning kan vara ett hot mot ljus- och värmekrävande arter då miljön blir mer sluten än tidigare.
- Askskottsjuka, almsjuka och andra trädskjukdomar utgör ett hot mot återväxten av ädellövträd.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer

Ekåsen. Som ligger nordost om Hackvads kyrka, består av betesmark som i det stora hela domineras av ek. Området är uppdelat på tre skilda områden: Håvesta ekhage i nordväst, Tjugestaåsen i sydväst och Ekåsen i öster. Natura-områdets största värde ligger i det stora antalet grova ekar och andra grova träd, samt de arter som är knutna till den typen av livsmiljö. Gamla håliga lövträd och framförallt ekar är väldigt värdefulla, då de utgör livsmiljö för ett stort antal växter, djur och svampar. Floran och faunan som är knuten till gamla solbelysta ekar är därför rik. I området lever den krävande läderbaggen och ett flertal andra rödlistade vedlevande skalbaggar. Natura 2000-området ligger i sin helhet inom tre naturreservat och inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete; alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

Håvesta norra, som ligger mellan Riseberga och Hackvads Via, består av naturbetesmarker med en blandning av lövträd, i ett i övrigt öppet, slätt odlingslandskap präglad av drumlinier i nord-sydlig riktning. I området är de prioriterade bevarandevärdena den rika floran och faunan med många arter som är typiska för lång hävdkontinuitet. Det huvudsakliga naturvärdet är knutet till den hävdgynnade kärlväxtfloran samt till ekarna. Hävdade gräsmarker tillhör de mest artrika naturmiljöerna och minskar i hela landet. Natura 2000-området har inget skydd genom naturreservat men ligger i sin helhet inom riksintresse för naturvård. Negativ påverkan på området kan vara:

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

Fotnoter:

2) Tillgängliga på länsstyrelsens hemsida

Hur tillgodoses riksintresset?

Riksintressena för Natura 2000 tillgodoses i översiktsplanen genom att riktlinjer införs för att säkerställa att hänsyn tas i efterföljande planering, enligt nedanstående.

Beslutade Natura 2000-områden införs i översiktsplanen som *Riksintresse Natura 2000 fågel* och *Riksintresse Natura 2000 art och habitat*.

VISA KARTA ÖVER RIKSINTRESSE NATURA 2000-OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Medför översiktsplanen påtaglig skada på riksintresset?

Inga åtgärder föreslås som bedöms medföra påtaglig skada på riksintresset.

Regionala och mellankommunala frågor

Kommunen har ansvar för många frågor inom sina geografiska gränser, men hänger också samman med och påverkas av vad som händer utanför kommungränsen. På samma sätt påverkar det som händer i Lekeberg också omvärlden, och vi behöver samverka på olika sätt med grannkommuner, regionen och andra aktörer för att samhällsutvecklingen ska vara hållbar.

Samverkan över gränser

Kommunen och regionen

Lekebergs kommun samverkar på olika sätt över kommungränserna kring olika regionala och mellankommunala frågor. Samarbetet sker på olika nivåer, från begränsade projekt till långsiktig strategisk samverkan, och är av olika karaktär. När det gäller strategiska frågor, inte minst infrastrukturfrågor, hänger utvecklingen i Lekeberg samman med utvecklingen i omgivande kommuner och regioner. En bra gränsöverskridande samverkan stärker regionens hållbara utveckling underlättar för kommunerna att klara sitt uppdrag.

Region Örebro län är en av 21 regioner i Sverige, vilka ansvarar för viktiga samhällsfunktioner som hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och regional utveckling. Regionen har (1) ansvar för att

- utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin
- fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt
- besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt utvecklingsarbete
- följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala utvecklingsarbetet
- upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur
- samverka med länets kommuner, och länsstyrelsen och övriga berörda statliga myndigheter.

I Region Örebro län genomförs detta arbete på förvaltningen Regional utveckling. Det är regionstyrelsen som har ansvar för de övergripande regionala utvecklingsfrågorna, och för att strategiskt planera för en hållbar utveckling för Region Örebro län. Regionstyrelsen ansvarar även för att bereda och besluta i frågor som berör infrastruktur för transporter och kommunikation och samhällsplanering.

Fotnoter:

1) enligt SFS 2010:630 lagen om regionalt utvecklingsansvar

Mellankommunalt samarbete

Grannkommuner. Lekeberg delar landgräns med kommunerna Örebro, Kumla, Hallsberg, Laxå, Degerfors och Karlskoga, alla i Örebro län. Kommungränsen är en administrativ gräns som påverkar hur kommunerna organiserar sina verksamheter, till exempel skola och hemtjänst, men för de fysiska företeelserna i landskapet finns inga kommungränser. Det innebär att de flesta företeelser i landskapet breder ut sig och påverkar över kommungränserna, såsom vägar, vattendrag, naturområden, pendlingsflöden och riskpåverkan. Det innebär att kommunens strategiska och fysiska samhällsplanering också behöver förhålla sig till vad som händer utanför kommunen och hur den egna planeringen påverkar kommunerna runtomkring.

Mellankommunala samarbeten. Lekeberg ingår i många olika samarbeten med andra kommuner inom en rad olika områden. En typ av samarbeten är gemensamma nämnder och förvaltningar för att hantera olika ansvarsområden. Samverkan kan ske i form av gemensamma kommunalförbundet som till exempel Sydnärkes kommunalförbund som ansvarar för avfallsverksamheten, och Nerikes Brandkår som ansvarar för om räddningstjänst och olycksförebyggande verksamhet. Sydnärkekommunerna har också gemensamma nämnder för olika frågor, såsom till exempel en IT-nämnd och en lönenämnd. Kommunerna kan också driva kommunalägd bolag gemensamt, såsom Vätternvatten som arbetar för att från år 2035 kunna leverera dricksvatten från Vättern till invånarna i delägarkommunerna.

Mellankommunala frågor

Övergripande frågor

Strategiska underlag. Alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan som är brett förankrad och processad enligt plan- och bygglagen. Översiktsplanen tas av tradition fram för varje enskild kommun, men det finns inget som hindrar att man arbetar kommunöverskridande med den översiktliga planeringen, så länge besluten fattas av respektive kommuns politiska instanser. Ett exempel på detta är när den gemensamma fördjupningen för Vintrosa och Lanna togs fram 2012, av Lekebergs och Örebro kommuner tillsammans. Ett annat sätt att samarbeta om den översiktliga planeringen är att ta fram gemensamma kunskapsunderlag kring olika frågor, som till exempel radonkartering, lokalisering av solparker eller särskilt värdefull kulturmiljö. Därigenom kan resurserna samordnas för att hålla den strategiska planeringen levande och aktuell.

Mellankommunala frågor i översiktsplanen

LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Den övergripande inriktningen beskriver de övergripande strategierna för samhällsstruktur för att förbättra förutsättningarna för en hållbar utveckling i hela kommunen. I den övergripande inriktningen formuleras bland annat en utvecklingsstruktur som syftar till att stödja ett hållbart resande och utveckling i hela kommunen. Utvecklingsstrategin påverkar grannkommuner, regioner, trafikhuvudmän, statliga verk och andra aktörer på olika sätt, framför allt vad gäller utveckling av infrastruktur och kollektivtrafik enligt översiktsplanens intentioner.

GÅ TILL TEXT OM LEKEBERGS UTVECKLINGSDIRIKTION

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör *Lekebergs utvecklingsinriktning*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekat i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Huvudstråk								
▪ Interregionalt stråk	X					X	X	E18 Örebro Karlskoga
▪ Regionalt stråk	X						X	väg 204 Vintrosa
▪ Delregionalt stråk		X	X		X		X	väg 204 Svartå, väg 534 Kumla
Bebyggelse								
▪ Regional kärna	X						X	Örebro
▪ Huvudort	X						X	Lanna
▪ Länkad ort							X	
▪ Landsbygdsbebyggelse/Mindre ort	X	X	X	X	X	X	X	
Länkar								
▪ Länkstråk	X	X	X	X			X	Mullhyttan-Fjugesta-Lanna-Örebro
▪ Större bytespunkt/Mindre bytespunkt							X	
▪ Framtida pendelstation	X					X	X	Vintrosa-avfarten

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER

Temat handlar om hur behovet resor, transporter och digital kommunikation kan utvecklas för att för människor att hitta rätt jobb och för företag att hitta rätt kompetens och klara allt kortare leveranstider, samtidigt som belastningen på människor, miljö och klimat minskar. För invånarna spelar kommungränserna allt mindre roll. Både stad och landsbygd är attraktivt för boende, och människor reser till sina arbeten åt olika håll. En utpendlare från en kommun blir en inpendlare i en annan, vilket påverkar trafiken i båda kommunerna. Om Lekebergsborna till exempel väljer att ta bussen till Örebro istället för att köra bil, ger en effektiv bussförbindelse vinster för båda. Lekeberg tjänar på kortare restider och Örebro på att slippa hundratals bilar genom staden varje dag. I takt med att rörligheten blir större, ökar behovet av samverkan mellan kommuner, regioner och andra aktörer, till exempel kring kollektivtrafikutveckling, gods- och logistikplanering, cykelstrategier och så vidare.

GÅ TILL TEXT OM EFFEKTIVA OCH HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Effektiva och hållbara kommunikationer*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekad i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Väginfrastruktur								
▪ Nationellt/Lokalt prioriterad väg	X	X	X	X	X	X	X	
Kollektivtrafik								
▪ Kollektivtrafiklinje							X	
▪ Pendelparkering/Hållplats							X	
Cykelinfrastruktur								
▪ Huvudcykelstråk kommun	X						X	Mullhyttan-Fjugesta-Lanna-Örebro
▪ Huvudcykelstråk tätort							X	
▪ Huvudcykelstråk landsbygd							X	
Tåginfrastruktur								
▪ Järnväg								
▪ Utredningsalternativ järnväg	X					X	X	Nobelbanan

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Temat handlar om att vidareutveckla långsiktigt hållbara boende- och livsmiljöer, där människor trivs och känner tillhörighet. Det behöver finnas bostäder som passar olika behov och önskemål, och byggnader, platser och strukturer som utformas på ett sätt så att livsmiljön fungerar i vardagen och är socialt hållbar. Bostadsförsörjningen är ett kommunalt ansvar, men eftersom näraliggande kommuner oftast ingår i en gemensam bostadsmarknad, bör kommunerna i högre utsträckning än idag samverka kring dessa frågor. En utvecklad mellankommunal och regional samverkan kan till exempel ske i form av regionplanering, gemensamma analyser av den lokala bostadsmarknaden och utbyte av information om bostadsbyggande, bostadsbehov med mera.

GÅ TILL TEXT OM ATTRAKTIVA BOENDE- OCH LIVSMILJÖER

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Attraktiva boende- och livsmiljöer*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekade i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Bebyggelsestruktur								
▪ Tätort/Tätortsnära område	X						X	ÖR Lanna, RÖ alla
▪ Mellanstor ort						X		Leken
▪ Mindre orter och landsbygd	X	X	X	X	X	X		
▪ G1 Lokalisering av ny bebyggelse							X	
Bebyggelseområden								
▪ Blandad bostadsbebyggelse								
▪ Särskilt gestaltningsområde								
▪ G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter								

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

ETT LIVSKRAFTIGT NÄRINGS LIV

Temat handlar om hur näringslivets behov kan tillgodoses i samhällsplaneringen, till exempel mark för verksamhetsutveckling, men också och strategier för handel och service och hantering av jordbruksmark för att säkra livsmedelsproduktionen i framtiden. Frågor kring arbetsmarknads- och näringslivsutveckling kan med fördel stödjas och samordnas genom utvecklat mellankommunalt samarbete. Besöksnäringen mår bra av gemensamma satsningar och samverkan över kommungränserna. Exempel på det är den gemensamma viljeinriktning för friluftsliv och besöksnäring i Kilsbergen som tagits fram (1).

GÅ TILL TEXT OM ETT LIVSKRAFTIGT NÄRINGS LIV

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Ett livskraftigt näringsliv*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekade i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Verksamheter och handel								
▪ Verksamhetsområde								
▪ Livsmedelshandel								
▪ G1 Lokalisering av ny bebyggelse								
Arell näring								
▪ Jordbruksmark	X	X	X				X	
▪ G4 Arella näringar								Skogsbruk
Bebyggelseområden								
▪ Kommuncentrum/Lokalt nav								Fjugesta, Lanna, Mullhyttan

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Fotnoter:

1) Region Örebro län m.fl. 2024a.

ENERGI OCH RESURSER FÖR FRAMTIDEN

Temat handlar om hur energiförsörjning, vatten- och materialförsörjning och teknisk försörjning ska fungera robust och hållbart, och resurserna räcka för kommande generationer. Många av de här frågorna är i hög grad kommunöverskridande, såsom till exempel de gemensamma vattenresurserna och produktion och distribution av el.

GÅ TILL TEXT OM ENERGI OCH RESURSER FÖR FRAMTIDEN

Utpenade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Energi och resurser för framtiden*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpenat i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Energiproduktion								
▪ Olämpligt område vindkraft	X	X	X	X	X	X	X	
▪ Hänsynsområde vindkraft	X	X	X	X	X	X	X	
▪ Utredningsområde solenergi				X			X	
Energianvändning								
▪ Fjärrvärme							X	
▪ G5 Energi och resurser							X	Elkapacitet
Verksamheter och handel								
▪ Materialutvinning				X				torvtäkter
Avfall								
▪ Avfallshantering								
▪ Återvinningsstation/Utredn.omr ÅVS								
▪ Utr.område masshantering schakt	X					X		
▪ Utr.område masshantering gatuunderhåll								
▪ G5 Energi och resurser								Framkomlighet renhållningsfordon
Vatten och avlopp								
▪ Prioriterat omvandlingsområde VA	X							Lanna
▪ Utredningsområde dagvattenhantering								
▪ G5 Energi och resurser								Dagvatten, Hårdgjorda ytor

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

LEVANDE NATUR- OCH KULTURMILJÖER

Temat handlar om hur värdefulla landskap, kultur-, natur- och friluftsmiljöer värnas och utvecklas för att fortsätta vara en tillgång för klimatreglering, växt- och djurliv, rekreation, identitet och förståelse av

sammanhang. Värdena är betydelsefulla även utanför kommungränsen och för framtida generationer och ekosystem.

GÅ TILL TEXT OM LEVANDENATUR- OCH KULTURMILJÖER

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Levande natur- och kulturmiljöer*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekad i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Kulturmiljövärden								
▪ Särskilt värdefull kulturmiljö			X					Trystorp
▪ Försiktighetsområde förtätning								
▪ G3 Natur- och kulturmiljövärden								
Landskapsvärden								
▪ Landskapsområde	X	X	X	X	X	X		
▪ Stort opåverkat område			X	X	X			
▪ G3 Natur- och kulturmiljövärden								
Naturvärden								
▪ Ekologiskt särskilt känsligt område	X	X	X	X	X	X		
▪ Utredningsområde natur	X							Lanna
▪ Naturvärde livsmiljö	X							Lanna
▪ Naturvärde spridningsväg	X							Lanna
▪ Naturvärde känslig nod	X							Lanna
▪ G3 Natur- och kulturmiljövärden								
Friluftsvärden								
▪ Grönområde kommun	X	X	X	X	X	X	X	
▪ Grönområde tätort								
Parker								
▪ Parkområde								tätorter

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

BEREDSKAP FÖR RISK OCH SÅRBARHET

Temat handlar om hur olika risker kan identifieras och förebyggas i samhällsplaneringen. I översiktsplanen delas de in i miljörelaterade risker, klimatrelaterade risker, tekniska olycksrisker, sociala risker och försvars- och beredskapsfrågor. I takt med att samhället blir alltmer komplext, riskbilden förändras och sårbarheten ökar, blir ett utvecklat samarbete mellan kommuner, mellan de offentliga nivåerna och mellan offentliga och privata aktörer allt viktigare för att analysera, förebygga och hantera olika slags risker i samhället.

GÅ TILL TEXT OM BEREDSKAP FÖR RISK OCH SÅRBARHET

Utpekade objekt med riktlinjer. För att underlätta för grannkommuner och regionen att identifiera frågor i översiktsplanen som kan påverka olika grannkommuners eller regionens verksamhet har en översiktlig bedömning gjorts i nedanstående tabell. Tabellen listar de objekt med tillhörande riktlinjer som pekats ut i översiktsplanens kartor, som berör tema *Beredskap för risk och sårbarhet*. Informationen i tabellen har fokus på Lekebergs ställningstaganden och redovisar inte sådana objekt som beslutats av länsstyrelsen eller andra statliga myndigheter, till exempel riksintressen, skyddad natur och dylikt. När det gäller riksintressen, se föregående kapitel.

Utpekad i ÖP med tillhörande riktlinjer	ÖR	KU	HA	LA	DE	KA	RÖ	Kommentar
Riskbedömning								
▪ Bedömningszon översvämning	X						X	Stort område s om Vintrosa + E18
▪ Bedömningszon ras och skred	X							Garphytteån
▪ Bedömningszon erosion								
▪ Bedömningszon påverkan erosion el ras								
▪ Bedömningszon radon	X	X	X					
▪ Bedömningszon arsenik	X							Naturligt förekom. arsenik i mark
▪ Bedömningszon brunnborrning	X							Naturligt förekom. arsenik i mark
▪ Bedömningszon enskilt vatten	X		X					Möjlig spridning arsenik i åsen
▪ Bedömningszon vägtrafikbuller	X	X	X	X	X	X		
▪ Bedömningszon verksamhetsbuller								
▪ Bedömningszon kraftledning	X	X	X	X	X	X		
▪ Bedömningszon farligt gods	X			X	X	X		E18, väg 204, Värmlandsbanan
▪ Bedömningszon drivmedelsstation								
▪ Bedömningszon deponi		X						Äldre nedlagd deponi i kngräns
▪ Bedömningszon dricksvatten	X	X	X	X	X	X		
▪ G6 Miljö, hälsa och säkerhet								MKN mm

VISA KARTA ÖVER OVANSTÅENDE OMRÅDEN (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Genomförande och fortsatt arbete

Översiktsplanen formulerar strategier för samhällsutvecklingen och anger riktlinjer för den fortsatta samhällsplaneringen. I detta kapitel formuleras viktiga frågor för att genomföra översiktsplanens intentioner och för att hålla översiktsplaneringen aktuell i takt med att förutsättningarna i omvärlden förändras.

Att använda, genomföra och utveckla översiktsplanen

Översiktsplanen anger vägen framåt. Genom sin översiktsplan anger en kommunen sina intentioner för den långsiktiga mark- och vattenanvändningen som vägledning för framtida beslut. Den underlättar för kommunen att prioritera viktiga frågor för den långsiktiga utvecklingen och att genomföra dessa. Genomförandet behöver bygga på klara roller och ett väl fungerande samspel mellan förtroendevalda och tjänstepersoner, och mellan kommunen och andra aktörer. Genomförandet av översiktsplanen sker genom:

- *Efterföljande planering*, exempelvis detaljplaner, bygglov och olika slags avtal
- *Aktiva åtgärder* tillsammans med andra aktörer för att uppnå förändringar enligt översiktsplanens intentioner
- *Aktiv översiktsplanenering* där översiktsplanen systematiskt följs upp, nya underlag tas fram och översiktsplanen hålls fortsatt aktuell.

Efterföljande planering

Översiktsplanen är till för att användas. Översiktsplanen är ett styrdokument för samhällsbyggandet och ska fungera som ett stöd för efterföljande planering när någon tar initiativ till en förändring av mark- eller vattenanvändningen, till exempel vill bygga ett hus. Här fungerar översiktsplanen framför allt som ett stöd för vad man behöver tänka på för att helheten ska bli bra.

Verktyg i den efterföljande planeringen är framför allt efterföljande planprocesser såsom planprogram, områdesbestämmelser och detaljplaner, enligt plan- och bygglagen. Till den efterföljande planeringen räknas också bygglov och andra lov som styr markanvändningen.

- *Detaljplaner.* I detaljplaner överförs översiktsplanens intentioner till bindande regler för markanvändningen. Här anges fysiska förutsättningar och begränsningar, det vill säga vad man får eller inte får göra. Först och främst ska detaljplanen reglera vad som är allmän plats (gator, torg, parker) respektive kvartersmark. Den reglerar hur de allmänna platserna ska användas och utformas, och på kvartersmark till exempel vad marken får användas till och hur bebyggelsen ska utformas. Kommunen har planmonopol vilket innebär att ingen annan kan besluta om planläggning inom kommunen.
- *Områdesbestämmelser.* För att säkerställa ett visst syfte i översiktsplanen kan kommunen välja att reglera med områdesbestämmelser istället för detaljplan. De kan upprättas för begränsade områden som inte har detaljplan om man vill reglera bara någon eller några grunddrag i markanvändningen, till exempel att bevara en värdefull kulturmiljö, tillgodose ett riksintresse, införa bygglovskrav eller begränsa byggnadsarean för fritidshus. Områdesbestämmelser är enklare att ta fram, men ger ingen garanterad bygg rätt och ger ingen uttömmande reglering eller rätt att använda marken på ett visst sätt. I översiktsplanen föreslås att områdesbestämmelser tas fram för riksintresset för kulturmiljö i Lekhyttan, se riktlinje för *Särskilt värdefull kulturmiljö*.
- *Planprogram* tas med fördel fram när det behövs ett större grepp om utvecklingen i ett område, som sedan kan resultera i flera detaljplaner. Genom att utreda förutsättningarna, göra de viktigaste avvägningarna och få in synpunkter i ett tidigt skede, kan den efterföljande planeringen effektiviseras. Vid planläggning av större förnyelseområden bör alltid ett planprogram tas fram som underlag för de strategiska avvägningarna.
- *Bygglov och andra lov.* För att bygga eller göra åtgärder i byggnader och mark krävs bygglov, rivningslov och/eller marklov. I bygglovsprocessen säkerställer kommunen att projektet följer detaljplanen och andra regler för markanvändning och byggande. Utanför detaljplanerat område är översiktsplanen vägledande för hur marken får användas.

VISA KARTA ÖVER SÄRSKILT VÄRDEFULL KULTURMILJÖ (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Följ översiktsplanen. Den kommunövergripande översiktsplanen har tagits fram i en bred politisk process och i dialog med invånare, myndigheter och andra aktörer. Den väger därför mycket tungt vid fortsatt planering och beslutsfattande, och vid eventuella överklaganden. Det innebär att översiktsplanens riktlinjer ska följas i den efterföljande plan-, lov- och tillståndsprövningen. Ibland kan det dock vara så att nya omständigheter gör att man gör en annan bedömning än den som gjorts i översiktsplanen. Om avsteg av något skäl bedöms vara nödvändigt ska detta tydligt motiveras i till exempel fördjupning av översiktsplan, planbeskrivning eller bygglovsbeslut.

Avvikelser. För att översiktsplanens intentioner ska kunna genomföras framgångsrikt krävs att efterföljande planering och beslut går i samma riktning som översiktsplanen. Om man trots det i den efterföljande planeringen kommer fram till att en avvikelse behöver göras, ska det motiveras tydligt i relation till översiktsplanens intentioner. Ett kontant behov av avvikelser innebär att nya ställningstaganden behöver tas och översiktsplanen göras om i den delen eller i sin helhet.

Utveckla dialog och delaktighet. Det är viktigt att ta vara på lokala kunskaper och engagemang i samhällsplaneringen, och att de som berörs av planeringen får insyn i och möjlighet att påverka innehållet. Genom en aktiv dialog med invånare, företagare, lokala föreningar och andra som berörs av olika planer och åtgärder, kan man överbrygga olika synsätt och skapa en bättre förståelse för varandras roller, kunskaper och behov, och utifrån det samverka i en gemensam riktning. Det gäller olika slags frågor, inte minst i samband med att detaljplaner tas fram. Vid planläggning bör lägstanivån vara att alltid bjuda in till någon form av samrådsmöten, om inte uppenbart onödigt, se riktlinje *G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter - Dialog och socialt perspektiv*. Vidare bör också fördjupade former för dialog och delaktighet utvecklas, som möter invånarna där de är, genom olika media och på olika platser, för att på så sätt fördjupa dialogen, särskilt när det gäller större förändringar av livsmiljön.

VISA KARTA ÖVER G2 BEBYGGELSEMILJÖNS KVALITETER (Länken fungerar endast i den digitala översiktsplanen. Se riktlinjer längst bak i dokumentet)

Aktiva åtgärder

Åstadkomma förändring. Utöver stödet för efterföljande planering, finns det också ställningstaganden i översiktsplanen där kommunen vill åstadkomma en förändring, till exempel förbättra tillgängligheten till kollektivtrafik, anlägga områden för omhändertagande av dagvatten eller utveckla parker- och grönområden. Då krävs det någon form av initiativ och agerande för att få det att ske.

Aktiva spelare. Översiktsplanen anger inriktningen för kommunens utveckling och vad som gäller för mark- och vattenanvändningen i kommunen. Man kan säga att den formar spelplanen och spelreglerna. Men det finns inget som tvingar fram en utveckling i den riktning som planen anger, och är inte troligt att saker händer av sig själv om ingen tar initiativ till det. För att något ska hända behöver det med andra ord också finnas aktiva spelare på planen som använder de spelregler som finns, och som förmår att samverka med andra spelare för att nå framgång med genomförandet av planens intentioner.

Aktiv markpolitik. Viktiga instrument för att styra samhälls- och bebyggelseutvecklingen är kommunens markpolitik, markinnehav, markanvisningar och exploateringsavtal. En framåtsyftande och tydlig markpolitik där strategiska områden för utbyggnad, rekreation med mera köps eller byts in tidigt, ökar kommunens möjligheter att genomföra inriktningen i översiktsplanen. Det innebär att kommunen i ett mycket tidigt skede köper in mark som på sikt kan användas i samhällsbyggnadssyfte. Genom så kallade markanvisningsavtal ökar kommunens möjligheter att styra utbyggnadsområdets utformning, utbyggnadstakt, innehåll och kostnader betydligt. Markanvisning är en option för till exempel ett byggföretag att under en viss tid och på vissa villkor ensam få förhandla med en kommun om förutsättningarna för att uppföra ny bebyggelse inom ett visst markområde. Exploateringsavtal är ett juridiskt bindande avtal mellan kommunen och exploatören, som reglerar vad som åligger exploatören att genomföra inom planområdet, utöver det ansvar markägaren redan har. För att kunna använda sig av markanvisning och exploateringsavtal ska kommunen ha riktlinjer (1) för att genomförandet ska vara förutsägbart och rättssäkert. Lekeberg har antagna riktlinjer för markanvisningar (2) och exploateringsavtal (3).

Fortsatt arbete investeringsprojekt. För att åstadkomma önskade förändringar kan kommunen genomföra egna investeringsprojekt i form av utbyggnad av allmänna anläggningar såsom parker och vägar utanför plan- eller exploateringsprojekt. I översiktsplanen föreslås följande projekt som innebär egna, andras eller gemensamma investeringar:

- *Huvudcykelleder.* Bygg successivt ut huvudcykelleder i kommunen, tätorterna och på landsbygd, enligt översiktsplanen intentionerna och kommunens cykelplan, i samverkan med Region Örebro län och Trafikverket
- *Expressbuss Mullhyttan.* Förläng expressbusslinjen Örebro-Fjugesta till Mullhyttan, i samverkan med Region Örebro län
- *Bytespunkter.* Utveckla viktiga bytespunkter för kollektivtrafiken, i samverkan med Region Örebro län och Trafikverket
- *Vägar.* Verka för att vägarna i det lokalt prioriterade vägnätet håller hög standard med avseende på framkomlighet och trafiksäkerhet för olika trafikslag, i samverkan med Trafikverket
- *VA Lanna.* Utreda och bygga ut verksamhetsområde för VA i Lanna, inom ramen för VA-huvudmannaskapet
- *Dagvatten.* Utreda och bygga ut områden för samlad fördröjning av dagvatten i tätorterna
- *Parker och grönområden.* Utveckla park- och grönområden i tätorterna

Fotnoter:

1) enligt SFS 2014:899 lagen om riktlinjer för kommunala markanvisningar, och SFS 2010:900 plan- och bygglagen kapitel 6 § 39

2) Lekebergs kommun 2019c, riktlinje för markanvisningar

3) Lekebergs kommun 2022i, riktlinje för exploateringsavtal

Aktiv översiktsplanering

Fortsatt översiktsplanering. Eftersom samhällsförändringarna sker i en snabb takt är det viktigt att hålla den översiktliga planeringen aktuell och levande, även efter det att översiktsplanen är antagen. För att översiktsplanen ska fortsätta vara aktuell som ett strategiskt beslutsunderlag, vilket är ett lagkrav (1), behöver den översiktliga planeringen fortsätta kontinuerligt, inte bara när en ny översiktsplan ska tas fram. Genom att låta översiktsplanen ingå i en rullande process där mål och strategier successivt stäms av mot det som händer i kommunen, underlättas arbetet med ändringar och kompletteringar utan att hela planen behöver göras om. Med en aktuell och levande översiktsplan fördjupas diskussionen om Lekebergs framtidsfrågor. En aktuell och tydlig översiktsplan som det råder bred enighet om, minskar också behovet av planprogram och utredningar kring strategiska frågor i senare skeden, och kan på så sätt effektivisera plan- och byggprocessen. Därigenom kan handläggningstiderna i plan- och byggprocessen kortas, utan att möjligheterna till inflytande minskar.

De viktigaste uppgifterna för den kontinuerliga översiktsplaneringen är att:

- Ta fram en planeringsstrategi varje mandatperiod
- Årligen följa upp översiktsplanens.
- Omvärldsbevaka
- Ta fram underlag och utredningar som behövs
- Revidera och/eller komplettera hela eller delar av delar av översiktsplanen vid behov

Planeringsstrategi. Ett verktyg för att hålla översiktsplanen aktuell är planeringsstrategin som alla kommuner ska ta fram, och som ska antas senast 24 månader efter ett ordinarie val. Strategin ska ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar som har betydelse för översiktsplanens aktualitet och även prioritera vilka insatser som krävs för att fortsatt hålla översiktsplanen aktuell. Utgångspunkten för planeringsstrategin är en årlig uppföljning av översiktsplanen.

Årlig uppföljning. Genom att systematiskt följa upp översiktsplanen får man tydliga signaler om genomförandet av planen leder i önskad riktning, eller om man behöver justera arbetssätt, ansvar eller ändra själva inriktningen på arbetet. I det senare fallet kan översiktsplanen behöva uppdateras. Det kan till exempel vara statistik över befolkningsutveckling, arbetsmarknad eller bygglov. Nyckeltal, mätmetoder och ansvar identifieras lämpligtvis i anslutning till arbetet med implementering av översiktsplanen. Uppföljningen bör ske varje år med syftet, dels att följa upp hur väl översiktsplanen efterlevs i efterföljande planering och beslut, dels att följa om Lekebergs utveckling går i linje med översiktsplanens intentioner. Ett lämpligt verktyg är att koppla uppföljningen till den årliga budgetprocessen, som avslutas med beslut i kommunfullmäktige, exempelvis i form av en årlig plan för samhällsbyggnad.

- *Implementering.* Ta fram implementeringsdokument som underlättar genomförande av översiktsplanen genom att tydliggör ansvar för olika genomförandedelar och hur översiktsplanen regelbundet ska följas upp.

Omvärldsbevakning. Omvärlden förändras i allt snabbare takt, och det är viktigt att ha en kontinuerlig omvärldsbevakning som stöd för olika strategiska ställningstaganden, både i genomförandearbetet och i det fortsatta översiktsplanearbetet. Förändringar i omvärlden eller i närområdet kan direkt eller indirekt leda till att man måste ta ut en ny kurs eller ändra sitt arbetssätt för att genomföra planens intentioner. Omvärldsbevakningen bör därför vara del av arbetet med uppföljning och aktualisering av översiktsplanen.

Utredning. I en översiktsplan är det många olika slags frågor som behöver utredas. De flesta frågor utreds av översiktsplaneraren, och i många fall finns det aktuella underlag i kommunen, regionen, länsstyrelsen, statliga verk eller andra aktörer. För vissa frågor behöver kommunen ta fram utredningar med hjälp av andra experter, vilket har gjorts i form av till exempel översiktlig klimatanalys, bullerutredning, och kulturmiljöutredning som underlag för denna översiktsplan.

GÅ TILL SIDA MED LÄNKAR TILL ÖP-RELATERADE UTREDNINGAR

I översiktsplanen föreslås att ett antal frågor som kan behöva utredas vidare i kommunens fortsatta strategiska arbete med översiktsplanering, risk- och sårbarhetsfrågor, bostadsförsörjning, energiplanering, trafikplanering och VA-planering:

- *Handlingsplan för bostadsförsörjning.* Ta fram en ny handlingsplan för bostadsförsörjningen. Arbetet beräknas påbörjas under 2026. Se avsnitt *Bostadsförsörjningsansvar* i kapitel *Bostäder*.
- *Energiplan.* Ta fram en ny energiplan. Arbetet beräknas påbörjas under 2026. Se avsnitt *Energi-balans* i kapitel *Energiförsörjning*.
- *Vattentjänstplan.* Ta fram en ny vattentjänstplan. Arbetet beräknas påbörjas under 2026. Se avsnitt *VA-försörjning* i kapitel *Teknisk försörjning*.
- *Framkomlighet vägnät vid skyfall.* Utred riskområden för allvarlig översvämning av vägnätet vid kraftiga skyfall, vilka hotar framkomligheten i kritiska lägen, och identifiera nödvändiga klimatanpassningsåtgärder. Se avsnitt *Regn och skyfall* i kapitel *Klimatrisker*.
- *Plan för brand- och släckvattenhantering.* Ta fram en plan för brand- och släckvattenhantering som ett led i en sammanhållen planering för brand- och släckvattenhantering. Se avsnitt *Plötsliga olyckor med stor påverkan* i kapitel *Tekniska olycksrisker*.
- *Samhällsviktiga verksamheter.* Identifiera samhällsviktiga verksamheter och bedöm hur dessa påverkas av översvämning, ras och skred och/eller andra risker, med syftet att kunna säkerställa grundläggande samhällsfunktioner vid extrema händelser. Se avsnitt *Samhällsviktig verksamhet* i kapitel *Försvar och beredskap*.
- *Trafiksäkerhet i Mullhyttan.* Uppmärksamma behovet av att utveckla väg 204 med separat cykel- respektive gångbana och ett antal trygga övergångar i strategiska lägen, för att förbättra trafiksäkerheten längs med väg 204 i Mullhyttan i dialogen med Trafikverket. Se avsnitt *Gång och cykeltrafik Mullhyttan* i kapitel *Tematiska inriktningar för Mullhyttan*.

- *Områdesbestämmelser Lekhyttan.* Ta fram områdesbestämmelser för riksintresse kulturmiljö i Lekhyttan, för att förtydliga vad som gäller vid hantering av den särskilt värdefulla kulturmiljön. Se avsnitt *Lagar om kulturmiljö* i kapitel *Kulturmiljö*.
- *Översiktlig geoteknisk utredning.* Utred möjligheten att ta fram en översiktlig geoteknisk utredning som underlag för fortsatt planering. Se avsnitt *Marken/Geotekniska förutsättningar* i kapitel *Miljörisker*.
- *Översiktlig radonkartering.* Bedöm behovet av och ta eventuellt fram en översiktlig radonkartering som underlag för fortsatt planering. Se avsnitt *Marken/Radon* i kapitel *Miljörisker*.
- *Civilt beredskap.* Identifiera lämplig lokalisering av skyddsrum och skyddade utrymmen, trygghetspunkter eller motsvarande, liksom faktorer som påverkar utrymning och inkvartering i mindre eller större skala, samt påverkan på den fysiska planeringen av höjd civil beredskap. Se avsnitt *Civilt försvar* i kapitel *Försvar och beredskap*.
- *Invasiva arter.* Ta fram en plan för hantering av invasiva arter inom på kommunens ansvarsområden och i kommunen som helhet. Se avsnitt *Biologisk mångfald och naturmiljö* i kapitel *En grön livsmiljö*.
- *Gestaltningssprogram.* Fortsätt arbetet med att ta fram gestaltningssprogram för övriga tätorter och för landsbygden, avsnitt *Gestaltad livsmiljö* i kapitel *Boendemiljöer*.
- *Luftföroreningar.* Se över mätpunkter för mätning av utomhusluft och genomför mätningarna regelbundet, se avsnitt *Människors hälsa och säkerhet* i kapitel *Social hållbarhet*.
- *Förorenad mark.* Ta fram en plan för förorenade områden i kommunen, se avsnitt *Marken* i kapitel *Miljörisker*.

[GÅ TILL TEXT OM BOSTÄDER](#)

[GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEKNISK FÖRSÖRJNING](#)

[GÅ TILL TEXT OM KLIMATRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEKNISKA OLYCKSRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM FÖRSVAR OCH BEREDSKAP](#)

[GÅ TILL TEXT OM TEMATISKA INRIKTNINGAR FÖR MULLHYTTAN](#)

[GÅ TILL TEXT OM KULTURMILJÖ](#)

[GÅ TILL TEXT OM MILJÖRISKER](#)

[GÅ TILL TEXT OM SOCIAL HÅLLBARHET](#)

[GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER](#)

Komplettering och revidering. Översiktsplanen är till sin karaktär strategisk och översiktlig. En rad frågeställningar behöver successivt studeras vidare, genom geografiska fördjupningar med högre detaljering för delar av kommunen, tematiska tillägg för hela kommunen kring specifika frågor eller genom planprogram inför större mer komplexa detaljplaner.

Gällande fördjupningar och tillägg. I Lekeberg finns idag en fördjupning av översiktsplanen för Lanna, den så kallade VINNA-planen (2), vilken kommer upphöra gälla när denna översiktsplan antas. Fördjupningen togs fram tillsammans med Örebro kommun 2012, men frångicks redan när tillväxten av Lanna satte fart 2013–2014. De tematiska tillägg som fortsatt kommer gälla när denna översiktsplan antas är:

- *Tematiskt tillägg LIS,* antaget 2016, bedöms fortfarande vara aktuellt och föreslås fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan. De områden som länsstyrelsen hade invändningar emot i sitt granskningsyttrande till LIS-planen har tagits bort. Strandskyddsfrågan har utretts i flera omgångar, och ny lagstiftning kring strandskydd och LIS kan föranleda att det tematiska tillägget behöver omarbetas. Se avsnitt *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen* i kapitel *Boendemiljöer*.

- *Tematiskt tillägg Vindkraft*, antaget 2012, bedöms vara tillräckligt aktuellt för att fortsätta gälla tillsammans med denna översiktsplan tills vidare, men föreslås omarbetas tillsammans med hantering av andra energifrågor i den fortsatta planeringen, se *Tematiskt tillägg Energi* nedan. Sedan det tematiska tillägget antogs har det skett en kraftig teknikutveckling av vindkraftverk, utpekat riksintresseområde har ändrat utbredning och nya riksintresseområden för vindkraft är under utredning (3). Se avsnitt *Vindkraft* i kapitel *Energiförsörjning*.

Vid eventuell konflikt mellan riktlinjer i äldre tematiska tillägg och denna översiktsplan, gäller alltid senast antagna översiktsplanedokument, det vill säga i nuläget denna översiktsplan.

GÅ TILL TEXT OM BOENDEMILJÖER

GÅ TILL TEXT OM ENERGIFÖRSÖRJNING

Identifierade behov. Det är i arbetet med den årliga uppföljningen och med planeringsstrategin som behovet av kompletteringar och revideringar av översiktsplanen identifieras. Vid framtagande av denna översiktsplan har några grundläggande strategiska underlag saknats, vilket innebär att man redan nu kan identifiera följande troliga behov av tematiska tillägg och fördjupningar:

- *Tematiskt tillägg Energi*, som förslagsvis bör omfatta revidering av vindkraftsplanen med anledning av ändrade förutsättningar, områden för andra energislag såsom solenergi, samt påverkan på samhällsplaneringen från den nya energiplanen.
- *Tematiskt tillägg Bostäder*, som förslagsvis bör omfatta påverkan på samhällsplaneringen från den nya handlingsplanen för bostadsförsörjning och eventuella behov av precisering av bostadsbehov och områden.
- *Tematiskt tillägg Vatten*, som förslagsvis bör omfatta påverkan på samhällsplaneringen från den nya vattentjänstplanen och eventuella preciseringar av omvandlingsområde för VA, dagvattenhantering etc.
- *Fördjupningar* för tätorter eller kommundelar tas fram vid behov om förutsättningarna förändras, till exempel att någon kommundel börjar växa kraftigt.

Fotnoter:

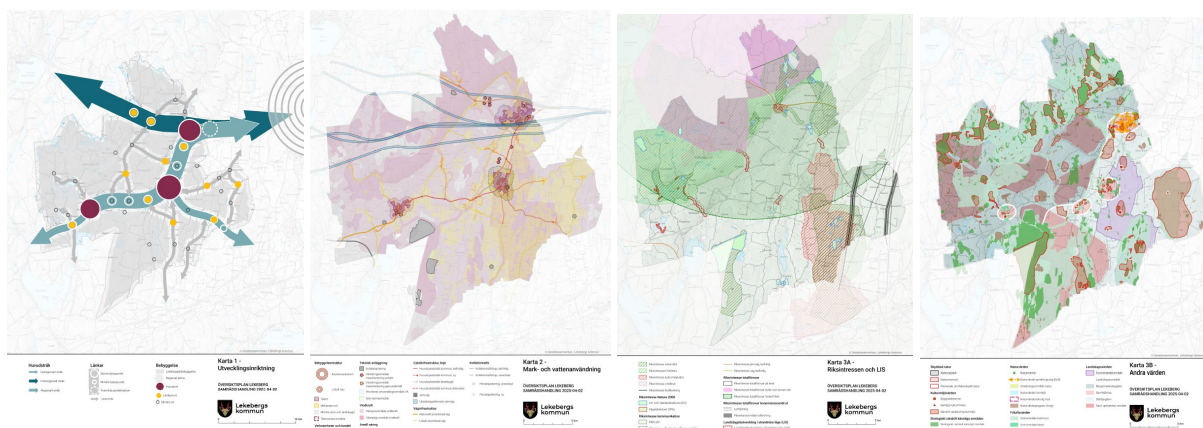
1) plan- och bygglagen kap 3 § 1 och § 23–26

2) Lekebergs kommun 2012b

3) Energimyndigheten, 2025a

Riktlinjer kopplade till karta

En viktig del av översiktsplanen är de riktlinjer som föreslås för olika objekt i kartorna, och som anger vad som gäller för dessa. I de digitala kartorna ser man riktlinjerna genom att klicka på det aktuella objektet i kartan. I denna utskriftsversion förtecknas samtliga riktlinjer nedan.

Översiktsplanens kartor är indelade i fyra delar: Utvecklingsinriktning, Mark- och vattenanvändning, Riksstressen, LIS och andra värden, och Risker och hänsyn.

Karta 1 – Utvecklingsinriktning

HUVUDSTRÅK

Interregionalt stråk

Beskrivning - Det interregionala stråket längs E18 knyter samman Lekeberg med Karlskoga, Karlstad och Oslo i västlig riktning, och med Örebro, Västerås, Eskilstuna och Storstockholm i östlig riktning. Resandet sker idag framför allt med bil, men också med buss som stannar i Klunkhyttan, Lekhyttan och vid Lanna motorvägshållplats. Stråket är också en viktig transportled för gods.

Riktlinje - I *Interregionalt stråk* prioriteras snabb internationell, interregional och regional kollektivtrafik, persontrafik och godstrafik från punkt till punkt. Här ska effektiva kommunikationer för resor och transporter kunna garanteras, med korta res- och transporttider, höga marknadsandelar för kollektivtrafiken och hög standard på vägar, banor och bytespunkter. I den fortsatta planeringen är det viktigt att säkerställa kollektivtrafikrelationerna till stationslägen för planerat snabbspår mellan Oslo och Stockholm.

Regionalt stråk

Beskrivning - Det regionala stråket längs med väg 204/E18 Mullhyttan-Fjugesta-Lanna-Örebro utgör själva ryggraden för arbetspendling till och från den regionala tillväxtmotorn Örebro, för resor och transporter mellan olika delar av Lekeberg, och för regionala och interregionala via främst E18-stråket. I jämförelse med den regionala utvecklingsstrategin har det regionala stråket förlängts från Fjugesta till Mullhyttan.

Riktlinje - I *Regionalt stråk* är det mycket viktigt att utveckla effektiva kommunikationer för personresor i hela sträckan Örebro - Mullhyttan, genom att snabb kollektivtrafik från punkt till punkt med få

hållplatser och hög service prioriteras. På så sätt kan resandeunderlagen för stråket som helhet förstärkas och förutsättningar skapas för ett hållbart resande i hela kommunen. I stråket ska effektiva kommunikationer för resor och transporter kunna garanteras, med korta res- och transporttider, höga marknadsandelar för kollektivtrafiken och hög standard på vägar, banor och bytespunkter. För att Lekeberg ska kunna dra lokala nyttor av den med Nobelbanan kortade restiden mellan Oslo och Stockholm, är stationsläget för planerat stopp i Örebro en viktig målpunkt, liksom tillgänglighet till eventuella stationer för regional trafik på banan. I stråket prioriteras också utveckling av en huvudcykelled för arbetspendling, samt godstrafik.

Avvikelse från regionplan - Regionalt stråk förlängt till Mullhyttan i jämförelse med regional utvecklingsstrategi. Syftet är att kraftfullt förbättra förutsättningarna för kollektivtrafikresande i Mullhyttan och de västra delarna av Lekebergs landsbygder, varifrån en stor andel arbetspendlar till Örebro.

Delregionalt stråk

Beskrivning - *Delregional stråk* längs väg 534 Fjugesta-Kumla länkar samman Lekeberg med tågtrafiken i Hallsberg och med de lokala arbetsmarknaderna i Kumla, Hallsberg och Askersund, med vilka Lekeberg också har ett omfattande kommunsamarbete. *Delregionalt stråk* längs väg 204 Mullhyttan-Svartå länkar samman Lekeberg med de lokala arbetsmarknaderna i Laxå, Karlskoga och Degerfors. Det sistnämnda delregionala stråket avviker från den regionala utvecklingsstrategin där det inte finns med.

Riktlinje - I *Delregionalt stråk* är det prioriterat att utveckla kollektivtrafik och förbättra framkomlighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter, utan att äventyra framkomligheten för biltrafik. I de fall stråken stråket passerar genom mindre orter kan framkomligheten för bil behöva prioriteras ner för att säkerställa kollektivtrafikens framkomlighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter.

Avvikelse från regionplan - *Delregionalt stråk* tillagt mellan Mullhyttan och Svartå i jämförelse med regional utvecklingsstrategi. Syftet är att binda samman Lekeberg med de lokala arbetsmarknaderna i Laxå, Degerfors och Karlskoga.

LÄNKAR

Större bytespunkt

Beskrivning - Större och mindre bytespunkter är strategiska platser i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. Större bytespunkter är Fjugesta, Lanna och Mullhyttan där ett stort antal resenärer byter mellan olika trafikslag och där flera olika hållplatser ingår.

Riktlinje - I regionalt stråk är det mycket viktigt att utveckla effektiva kommunikationer för personresor i hela sträckan Örebro - Mullhyttan, genom att snabb kollektivtrafik från punkt till punkt med få hållplatser och hög service prioriteras. På så sätt kan resandeunderlagen för stråket som helhet förstärkas och förutsättningar skapas för ett hållbart resande i hela kommunen. I stråket ska effektiva kommunikationer för resor och transporter kunna garanteras, med korta res- och transporttider, höga marknadsandelar för kollektivtrafiken och hög standard på vägar, banor och bytespunkter. För att Lekeberg ska kunna dra lokala nyttor av den med Nobelbanan kortade restiden mellan Oslo och Stockholm, är stationsläget för planerat stopp i Örebro en viktig målpunkt, liksom tillgänglighet till eventuella stationer för regional trafik på banan. I stråket prioriteras också utveckling av en huvudcykelled för arbetspendling, samt godstrafik.

Avvikelse från regionplan - *Regionalt stråk* förlängt till Mullhyttan i jämförelse med regional utvecklingsstrategi. Syftet är att kraftfullt förbättra förutsättningarna för kollektivtrafikresande i Mullhyttan och de västra delarna av Lekebergs landsbygder, varifrån en stor andel arbetspendlar till Örebro.

Mindre bytespunkt

Beskrivning - Större och mindre bytespunkter är strategiska platser i huvudstråken för byte mellan olika trafikslag. Viktiga mindre bytespunkter är Leken, Lekhyttan, Hidingebro, Irsta, Gropen-Kvistbro, Stenkulla, Ingvaldstorp, Bäckatorp och när kollektivtrafiken är på plats, Hackvads Via och Götabro. Utöver dessa kan ytterligare hållplatser behövas. Var de ska ligga får den fortsatta kollektivtrafikplaneringen utvisa.

Riktlinje - Hållplatser för kollektivtrafik behöver vara attraktiva och hålla god standard. Det ska vara bekvämt, tryggt och säkert att lämna bilen eller cykeln för att åka vidare med kollektivtrafik för den längre delen av resan. Mindre bytespunkter behöver ha god standard, med till exempel trygg och funktionell parkering för cykel och bil, belysning, laddmöjligheter, säkra övergångsställen, väderskyddat väntutrymme och blinkljus för väntande. Anslutande gång- och cykelvägar bör successivt byggas ut och trafiksäkras. Se även riktlinje för *Pendelparkering* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Framtida pendelstation

Beskrivning - I E18-stråket planeras för en interregional tågförbindelse mellan Stockholm-Oslo, som samtidigt kan komma att trafikeras av regionaltåg med tätare stopp. Lekebergs kommun anser att en eventuell framtida pendelstation i första hand bör ligga i anslutning till motorvägsavfarten vid Lanna/Vintrosa.

Riktlinje - Ingen riktlinje kopplas till *Framtida pendelstation* då föreslaget läge är utanför kommungränsen.

Länkstråk

Beskrivning - *Länkstråk* är viktiga kopplingar mellan bytespunkter för kollektivtrafik i huvudstråken, och länkade orter och landsbygdsbebyggelse utanför stråken där det inte finns linjetrafik.

Riktlinje - I länkstråken kan kompletteringstrafik och alternativa mobilitetslösningar utvecklas på sikt, till exempel minibustrafik, samåkningstjänster, samordning med skolskjutsar och självkörande fordon. På kort sikt är det framför allt trafiksäkerhet och hög framkomlighet för bil och cykel som är prioriterat.

BEBYGGELSE

Landsbygdsbebyggelse

Beskrivning - *Landsbygdsbebyggelse* är bebyggelse som ligger enskilt eller samlat i mindre bebyggelsegrupper, utanför *Huvudort* eller *Länkad ort*, enskilt eller samlat i mindre bebyggelsegrupper. I strukturbilden är landsbygdsbebyggelse endast symboliskt utritad. I Lekeberg är det viktigt att kunna bo, verka och leva bra på landsbygden, och att planeringen skapar förutsättningar för en så hög tillgänglighet till kollektivtrafik och service som möjligt i hela kommunen. Med utvecklade och genomtänkta länkar till stråken som möjliggör ett hållbart resande även för de som bor längre ifrån huvudstråken, bidrar bostäder på landsbygden till en förstärkning av resandeunderlagen i stråken. Nybyggnation längre ifrån stråken innebär dock att man inte kan räkna med samma närhet till service som i tätorterna. Det kan också vara mer utmanande att lösa vatten- och avlopp och andra frågor.

Riktlinje - Nya bostäder på landsbygden placeras med fördel i anslutning till befintlig bebyggelse, eller på annan lämplig plats. Se även riktlinje för *Mindre orter och Landsbygd* i karta *Mark och vattenanvändning* och kapitel *Bostäder*.

Länkad ort

Beskrivning - *Länkad ort* är en mellanstor ort som ligger i eller utanför huvudstråken i strukturbilden. Härifrån ska man på ett relativt enkelt sätt kunna ta sig med cykel, bil eller kompletteringstrafik till närmaste bytespunkt för att byta till kollektivtrafik. Strukturbildens länkade orter är Lekhyttan, Leken, Brotorp, Hidingebro, Vekhyttan, Ingelstorp, Södra Folkavi, Hackvads Via, Edsberg, Bäckatorp och tätorten Gropen-Kvistbro, inklusive Kvistbro stationssamhälle, Binninge och Västanby. Under förutsättning att tillgången till kollektivtrafik i stråken förstärks genom utvecklade länkstråk och bytespunkter, bidrar bostäder i de länkade orterna till att förstärka befolkningsutveckling, arbetsmarknad, kollektivtrafik och service i kommunen som helhet.

Riktlinje - För att på lång sikt skapa förutsättningar för kollektivtrafik och annan infrastruktur i *Länkad ort* ska ny bebyggelse i möjligaste mån förstärka och komplettera befintlig bebyggelse med bostäder och funktioner som saknas, och bidra till att bebyggelsen knyts samman istället för att spridas ut. Se även riktlinje för *Mellanstor ort* i karta *Mark och vattenanvändning* och kapitel *Bostäder*.

Huvudort

Beskrivning - Huvudort är en större tätort som ligger i det regionala stråket i strukturbilden och som på grund av sin folkmängd och sitt strategiska läge bedöms ha potential att utvecklas som boende- och serviceort. Här ingår Fjugesta, Lanna och Mullhyttan.

Riktlinje - Huvudorterna har olika förutsättningar, men grundprincipen för bebyggelseutveckling är att bebyggelse i första hand lokaliseras till områden nära bytespunkter för kollektivtrafik och att den kompletterar och förstärker befintlig bebyggelse med funktioner och bostadstyper som saknas. Ny bebyggelse bör ha en relativt hög täthet för att hushålla med markresursen, och befintlig bebyggelse bör om möjligt förtätas, dock med hänsyn till kulturmiljö, naturmiljö och andra värden. Se även riktlinje för *Tätort* i karta *Mark och vattenanvändning* och kapitel *Bostäder*.

Mindre ort

Beskrivning - Mindre ort ingår i *Landsbygdsbebyggelse* i strukturbilden och är en ort som är något mindre än Länkad ort i strukturbilden eller har en historisk betydelse. I Lekeberg är det viktigt att kunna bo, verka och leva bra på landsbygden, och att planeringen skapar förutsättningar för en så hög tillgänglighet till kollektivtrafik och service som möjligt i hela kommunen. Med utvecklade och genomtänkta länkar till stråken som möjliggör ett hållbart resande även för de som bor längre ifrån huvudstråken, bidrar bostäder på landsbygden till en förstärkning av resandeunderlagen i stråken. Nybyggnation längre ifrån stråken innebär dock att man inte kan räkna med samma närhet till service som i tätorterna. Det kan också vara mer utmanande att lösa vatten- och avlopp och andra frågor.

Riktlinje - För mindre ort gäller samma riktlinje som för *Landsbygdsbebyggelse*. Nya bostäder i mindre placeras med fördel i anslutning till befintlig bebyggelse. Se även riktlinje för *Mindre orter och Landsbygd* i karta *Mark och vattenanvändning* och kapitel *Bostäder*.

Regional kärna

Beskrivning - Regional kärna är Örebro där en mycket stor andel av Lekebergsborna arbetar.

Riktlinje - Ingen riktlinje kopplas till *Regional kärna* då förslaget läge är utanför kommungränsen.

Karta 2 – Mark- och vattenanvändning

BEBYGGELSEOMRÅDEN

Blandad bostadsbebyggelse

Beskrivning –Befintligt, utvecklat eller nytt samlat område för bostäder med inslag av service och verksamheter som inte är störande för omgivningen eller medför stora trafikmängder.

Riktlinje - Ny bebyggelse och ändrad markanvändning prövas med detaljplan. Områdena bör tas i anspråk först i den del som ligger bäst till i förhållande till kollektivtrafik och service. De ska användas yteffektivt, andelen hårdgjorda ytor minimeras, dagvatten omhändertas lokalt och tillgång till samhällsservice och goda gröna- och rekreationsområden nära bostäder säkerställas. Befintliga områden bör om möjligt förtätas genom kompletterande bebyggelse, med hänsyn till platsspecifika förutsättningar. Pågående markanvändning gäller tills vidare. Ingen ny bebyggelse som kan förhindra markanvändning för blandad bostadsbebyggelse bör tillåtas inom eller i direkt anslutning till områdena. Områdets gränser är ungefärliga och preciseras i efterföljande planering.

Område BFI - Område i Fjugesta med befintliga bostäder, verksamheter och natur, där möjligheten att komplettera med fler bostäder och utvecklade parkkvaliteter bör utredas som en helhet, företrädesvis i form av ett planprogram. Inriktningen är en låg och tät bostadsbebyggelse om ca 60–80 bostäder, i framför allt den södra delen. Området kan bebyggas enligt ny detaljplan först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten "Lillån mellan Logsjön och Svartån" kan säkerställas, se avsnitt *Miljökvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BF2 – Obebyggt område i Fjugesta med mycket centralt läge, och tidigare planlagt för allmänt ändamål. Inriktningen är 40–50 bostäder i ”hus i park”, i form av 4–5 punkthus i tre våningar med en indragen fjärde våning, med större balkonger och i övrigt attraktiv utformning. Marken ska utgöra del av ett större parkområde och vara tillgänglig för allmänheten, se kartlager *Parkområde* i karta *Mark- och vattenanvändning*. Anpassning ska också ske till föreslagen ny väglänk, se kartlager *Lokalt prioriterad väg* i karta *Mark- och vattenanvändning*. Området kan bebyggas först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten ”Lillån mellan Logsjön och Svartån” kan säkerställas, se avsnitt *Miljö kvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Området kan slås samman med BF6. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BF3 – Pilar som visar utvecklingsriktning för framtida sammanhängande bostadsbebyggelse väster om väg 204 i Fjugesta på mark som inte tidigare är planlagd. Området behöver utredas i sin helhet i form av ett planprogram eller liknande, och kan därefter byggas ut i olika etapper. En utbyggnad på denna sida vägen förutsätter större samlade bostadsområden, för att finansiera t.ex. åtgärder i väg för planskilda passager för gång och cykeltrafik över vägen och andra åtgärder. Inriktningen bör vara ca 200–300 bostäder. Bebyggelsen bör anpassas till befintliga bostäder och andra värden, och ha en attraktiv utformning. Området kan bebyggas först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten ”Lillån mellan Logsjön och Svartån” kan säkerställas, se avsnitt *Miljö kvalitetsnormer* i kapitel *Miljörisker*. Tidsperspektiv är utbyggnad efter 2050.

Område BF4 – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för 40–45 rad- eller kedjehus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.

Område BF5 – Planlagt område som delvis är bebyggt. I planen finns ett outnyttjat utrymme för 10–15 småhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BF6 – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för fem villatomter. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050. Området kan slås samman med BF2, med en eventuell utbyggnad 2026–2035.

Område BF7 – Område under planläggning, med utrymme för 5–10 bostäder i småhus eller 15–25 bostäder i radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BL1 – Planlagt område som är obebyggt. I planen finns utrymme för uppskattningsvis 10–60 bostäder, företrädesvis i form av flerbostadshus, och eventuella centrumfunktioner. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BL2 – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 25 rad- eller kedjehus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BL3 – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 25 bostäder i parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BM2 – Område i anslutning till Tryggebodavägen i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 5–10 bostäder i form av villor, radhus eller parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BM3 – Område i anslutning till befintlig bebyggelse i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är en tätare bostadsbebyggelse om 10–15 bostäder, i form av radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus, med en genomgående lokalgata från Bergbacken till Tryggebodavägen. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BM4 – Område i Mullhyttan där möjligheten att komplettera med bostadsbebyggelse på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 10–15 bostäder i form av villor, radhus eller parhus, med en genomgående lokalgata och samlad utfart mot Tryggebodavägen, för att möjliggöra cykelbana. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.

Område BM5 – Område i anslutning till Tryggebodavägen i Mullhyttan, där möjligheten att komplettera med bostäder på mark som inte tidigare är planlagd bör utredas vidare. Inriktningen är 5–10 bostäder i form av villor, radhus eller parhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2036–2050.

Område BM7 – Planlagt område som är obebyggt. I planen ryms cirka 20 bostäder i form av radhus, parhus och/eller låga flerbostadshus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2026–2035.

Område BM8 – Område under planläggning, med utrymme för 15–20 bostäder i form av småhus. Tidsperspektiv är utbyggnad 2025–2036.

Försiktighetsområde förtätning

Beskrivning - Område inom tätort där befintlig tomtindelning utgör en del av det särskilda kulturmiljövärdet inom hela eller del av området.

Riktlinje - Inom försiktighetsområde kan förtätning och avstyckning av tomter vara olämpligt med hänsyn till kulturmiljövärdet, och ska prövas restriktivt vid planering och prövning av ändrad markanvändning och andra kommunala beslut. Kulturmiljöutredningen fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden.

Särskilt gestaltningsområde

Beskrivning - Område som utgörs av Fjugesta centrum där särskild omsorg ska läggas på utformning och gestaltning av bebyggelsemiljön.

Riktlinje - Vid förändringar inom särskilt gestaltningsområde ska bebyggelsens och gaturummets funktionalitet, utformning, gestaltning och tillgänglighet beaktas vid planering och prövning av ändrad markanvändning och andra kommunala beslut. Syftet är dels att utveckla centrum med attraktiva offentliga miljöer, naturliga mötesplatser, ökad trivsel och trygghetskänsla, dels att ta tillvara och utveckla de viktigaste karaktärsdragen i centrummiljön som helhet. Gestaltningsprogrammet för Fjugesta centrum fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Centrala gestaltningsfrågor bör säkerställas med planbestämmelser i områdesbestämmelser eller detaljplan.

BEBYGGELSESTRUKTUR

Kommuncentrum

Beskrivning - *Kommuncentrum* utgörs av centrala Fjugesta som är primärt område för verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, bibliotek, shopping, dagligvaruhandel och småskalig handel.

Riktlinje - Publika verksamheter som inte är störande för omgivningen och som inte har behov av stora ytor, ska i första hand lokaliseras hit. Även bostäder, huvudhållplats för kollektivtrafik och olika former av aktivitets- och mötesplatser, förstärker liv och rörelse i centrummiljön. God tillgänglighet med kollektivtrafik, gång och cykel, liksom parkering för bil och cykel är prioriterat. Ny bebyggelse bör utformas så att det är möjligt att i en framtid ha verksamheter i bottenplan mot gata eller torg. Centrumområdet kan med fördel ha högre täthet än omgivande bebyggelse. Byggnader, verksamheter eller anläggningar som kan förhindra föreslagen centrumutveckling bör inte tillåtas inom området.

Lokalt nav

Beskrivning - *Lokalt nav* är en framtida mötesplats och ett primärt område för verksamheter som vänder sig till allmänheten såsom caféer, dagligvaruhandel och annan service i centrala Lanna respektive Mullhyttan.

Riktlinje - Publika verksamheter som inte är störande för omgivningen och som inte har behov av stora ytor, ska i första hand lokaliseras hit. Viktiga funktioner är torgyta, lokaler mot gata/ torg, huvudhållplats för kollektivtrafik, anslutande cykelbanor och aktivitetsytor. Ny bebyggelse bör utformas så att det är möjligt att i en framtid ha verksamheter i bottenplan mot gata eller torg. Det lokala navet kan med fördel ha en något högre täthet än omgivande bebyggelse. Byggnader, verksamheter eller anläggningar som kan förhindra föreslagen centrumutveckling bör inte tillåtas inom området.

Tätort

Beskrivning - Område där ny bebyggelse behöver prövas i ett sammanhang. Till *Tätort* räknas kommunens större tätorter, Fjugesta, Lanna och Mullhyttan.

Riktlinje - All bebyggelse och ändrad markanvändning lämplighetsprövas enligt plan- och bygglagen. Inom *Tätort* ska ny bebyggelse och ändrad markanvändning som huvudprincip prövas med detaljplan. En bostad i direkt anslutning till befintlig bostad bör dock i särskilda fall kunna lämplighetsprövas utan detaljplan. Sådan bostad som prövats utan detaljplan bör inte ligga till grund för ytterligare ny bostad i samma närområde utan detaljplan om det inte finns särskilda skäl. Se även riktlinje för *Huvudort* i karta *Utvecklingsinriktning* och generella riktlinjer G1 och G2 i karta *Risker och hänsyn*. När det gäller bebyggelse för jordbrukets behov, se riktlinje för *Jordbruksmark* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Tätortsnära område

Beskrivning - Område inom 300–500 meter från *Tätort*, där ny bebyggelse behöver prövas i ett sammanhang.

Riktlinje - All bebyggelse och ändrad markanvändning lämplighetsprövas enligt plan- och bygglagen. Inom *Tätortsnära område* ska ny bebyggelse och ändrad markanvändning som huvudprincip prövas med detaljplan. En bostad i direkt anslutning till befintlig bostad, eller 1–2 bostäder i annat läge, bör dock i särskilda fall kunna lämplighetsprövas utan detaljplan. Sådan bostad som prövats utan detaljplan bör inte ligga till grund för ytterligare ny bostad i samma närområde utan detaljplan om det inte finns särskilda skäl. När det gäller bebyggelse för jordbrukets behov, se riktlinje för *Jordbruksmark* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Mellanstor ort

Beskrivning - Till *Mellanstor ort* räknas de länkade orterna i strukturbilden, Lekhyttan, Leken, Brotorp, Hidingebro, Vekhyttan, Ingelstorp, Södra Folkavi, Hackvads Via, Edsberg, Bäckatorp, Västanby, Binninge, Kvistbro stationssamhälle och tätorten Gropen-Kvistbro.

Riktlinje - All bebyggelse och ändrad markanvändning lämplighetsprövas enligt plan- och bygglagen. De mellanstora orterna skulle med fördel kunna utvecklas långsiktigt med mer bebyggelse som är småskalig och väl anpassad till platsens karaktär. I *Mellanstor ort* kan upp till tre bostäder prövas utan detaljplan om bebyggelsestrycket är lågt, och förhållandena i övrigt inte kräver detaljplan, exempelvis vissa riksintressen eller krav på samlade VA-lösningar. Med högt bebyggelsestryck avses som riktvärde nya ansökningar om bygglov eller förhandsbesked för sammanlagt fem bostadshus eller fler inom 5 år och cirka 500 meter, vilket prövas från fall till fall. Undantagen ort är Leken som ligger inom riksintresse för totalförsvaret och där det finns begränsningar för ny störningskänslig bebyggelse, se riktlinje *Riksintresse totalförsvaret buller och annan risk*. Alla mellanstora orter i Lekeberg bedöms ingå i sammanhållen bebyggelse. Se även riktlinje för *Länkad ort* i karta *Utvecklingsinriktning* och generella riktlinjerna G1 och G2 i karta *Risker och hänsyn*. När det gäller bebyggelse för jordbrukets behov, se riktlinje för *Jordbruksmark* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Mindre orter och landsbygd

Beskrivning - *Mindre orter och landsbygd* omfattar bostäder och annan bebyggelse utanför *Tätort*, *Tätortsnära område* eller *Mellanstor ort*, som ligger enskilt eller samlat i mindre bebyggelsegrupper eller byar.

Riktlinje - All bebyggelse och ändrad markanvändning lämplighetsprövas enligt plan- och bygglagen. I *Mindre orter och landsbygd* placeras nya enstaka bostäder företrädesvis i anslutning till befintlig bebyggelse, eller på annan lämplig plats, och prövas huvudsakligen med förhandsbesked och bygglov, om förhållandena i övrigt inte kräver detaljplan, exempelvis vissa riksintressen eller ett högt bebyggelsestryck. Med högt bebyggelsestryck avses som riktvärde nya ansökningar om bygglov eller förhandsbesked för sammanlagt fem bostadshus eller fler inom 5 år och cirka 500 meter, vilket prövas från fall till fall. Med enstaka bostäder avses 1–2 bostadshus. För de norra delar av *Mindre orter och landsbygd* som ligger inom riksintresse för Villingsbergs skjutfält finns begränsningar för ny störningskänslig be-

byggelse, se riktlinje *Riksintresse totalförsvar buller och annan risk*. För de östra delar av *Mindre orter och landsbygd* som ligger inom riksintresse för kraftledning i stamnät ska hänsyn tas till riksintresset vid provning av ny bebyggelse eller ändrad markanvändning, se riktlinje *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el*. När det gäller bebyggelse för jordbrukets behov, se riktlinje *Jordbruksmark i karta Mark- och vattenanvändning*. Se även riktlinje för *Landsbygdsbebyggelse* i karta *Utvecklingsinriktning* och generella riktlinjer *G1* och *G2* i karta *Risker och hänsyn*.

VERKSAMHETER OCH HANDEL

Livsmedelshandel

Beskrivning - Primärt område för livsmedelshandel i Fjugesta. Tillgängligheten till livsmedelshandel är grundläggande för invånarna i tätorten och omgivande landsbygd, men har också stor betydelse för ett levande centrum.

Riktlinje - Ny livsmedelshandel i Fjugesta ska i möjligaste mån lokaliseras till utpekad område. Lokalisering och utformning ska stödja en god tillgänglighet till livsmedelsbutik med kollektivtrafik, cykel, gång och bil.

Verksamhetsområde

Beskrivning - Område för verksamheter med omgivningspåverkan som lämpar sig för samlade verksamhetsområden. Påverkan på omgivningen kan vara i form av buller, olycksrisker, trafikmängder eller andra typer av störningar. Även volymhandel, dvs sällanköpsvaruhandel av skrymmande varor eller en kombination av shopping och skrymmande varor, kan vara lämplig om läget har god tillgänglighet för cykel och kollektivtrafik.

Riktlinje - Områdena bör användas med hög yteffektivitet, andelen hårdgjorda ytor minimeras och dagvatten fördröjas på lämpligt sätt. Lokalisering i förhållande till gata och kollektivtrafik ska beaktas i relation till verksamhetens personal- och/eller besöksintensitet. Pågående markanvändning gäller tills vidare. Ingen ny bebyggelse som kan förhindra markanvändning som verksamhetsområde bör tillåtas inom eller i anslutning till områdena, till exempel nybyggnation av bostad. Skyddsavstånd från störande verksamheter kan behöva övervägas. Gränserna för det nya verksamhetsområdet norr om Berga är ungefärliga och preciseras i efterföljande planering. Detta område kan bebyggas först när minskad påverkan från reningsverket på vattenförekomsten Lillån mellan Logsjön och Svartån kan säkerställas, se avsnitt Miljökvalitetsnormer i kapitel Miljörisker. Det ligger också inom prioriterad vattenförekomst för långsiktig dricksvattenförsörjning, se kartlager Bedömningszon dricksvatten i karta Riskbedömning.

Materialutvinning

Beskrivning - Områden som omfattar pågående materialtakter, dels Lekhyttans bergtäkt vid Lekeberget, dels två torvtäkter i Stockås och Sandhagsmossen.

Riktlinje - Åtgärder som kan förhindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av materialresurserna får inte genomföras. Skyddsavstånd ska tillämpas från bergtäkten och anpassas efter lokala förhållanden, med utgångspunkt från ett generellt skyddsavstånd på 500 meter. Se även riktlinje för *Bedömningszon verksamhetsbuller* i karta *Risker och hänsyn*.

PARKER

Parkområde

Beskrivning - Befintligt eller utvecklat grönområde i tätort där natur- och rekreationsvärdena särskilt bör utvecklas.

Riktlinje - Områdena kan utvecklas och skötas med en mer anlagd eller naturlig karaktär. Inom eller i närheten av parkområde ska åtgärder som försvårar eller förhindrar områdets funktion som grönområde så långt möjligt undvikas. Viss bebyggelse kan tillkomma om denna underordnas parkfunktionen och/eller hör till och förstärker områdenas funktion som grönområde.

Rekreatiönsstråk

Beskrivning - Befintligt eller utvecklat rekreatiönsstråk i tätort som tillgängliggör park- och rekreatiönsområden och möjliggör sammanhängande promenadstråk. Nytt rekreatiönsstråk anger ungefärlig sträckning.

Riktlinje - Vid planering och prövning av ändrad markanvändning ska behovet av rekreatiönsstråk och kopplingar mellan park- och rekreatiönsområden säkerställas. Stråken bör ha en attraktiv utformning och i möjligaste mån vara av parkkaraktär, exempelvis med alléträd.

VINDKRAFT

Olämpligt område vindkraft

Beskrivning - Område som är direkt olämpliga för större och medelstora vindkraftsanläggningar, och där risken för negativ påverkan är särskild stor på grund av höga natur- och kulturmiljövärden.

Riktlinje - Inom områdena ska prövning av vindkraft ske mycket restriktivt och natur- och kulturmiljövärdena särskilt beaktas. Bygglövspliktiga vindkraftsanläggningar ska inte tillåtas utan att utredning kan visa på anläggningens lämplighet.

Hänsynsområde vindkraft

Beskrivning - Områden som i de flesta fall är olämpliga för större och medelstora vindkraftsanläggningar.

Riktlinje - Särskild hänsyn ska tas vid etablering av vindkraft enligt följande:

- Inom riksintresseområden för natur- och kulturvärden och värdefulla natur- och kulturmiljöer enligt framtagna program och utredningar, ska hänsyn tas till bevarandevärdena och en avvägning göras i varje enskilt fall.
- Inom stora opåverkade områden bör dessa inte splittras upp och områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt påverkar dess karaktär. Avvägningen ska ske i varje enskilt fall, med särskild hänsyn till friluftsinteresset där vandringsleden Bergslagsleden passerar.
- Inom 1000 meter från tätort (tätortsgräns enligt SCB) får etablering inte försvåra tätortsutveckling och ska alltid prövas med detaljplan.
- Inom 750 meter från bostad ska nödvändiga avstånd mellan bostad och vindkraftverk med anledning av buller, skuggor mm prövas i varje enskilt fall.
- I påverkansområden kring objekt eller miljöer med kultur- och naturvärde ska avståndet och placering i förhållande till värdemiljön beaktas vid etablering inom eller utanför hänsynsområdet. Detta studeras i varje enskilt fall, genom t.ex. visualiseringar från utvalda punkter.
- För att vindkraftsetableringar inte påtagligt ska försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av luftledningarna inom *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el* och dess påverkansområden, behöver vindkraftverk placeras med minst ett avstånd motsvarande vindkraftverkens maximala totalhöjd från riksintresseanspråket. Hänsyn behöver också tas till Elsäkerhetsverkets föreskrifter och allmänna råd.
- Inom *Riksintresse flyghinder* hinderbegränsande yta för Örebro flygplats bör vindkraft undantags helt med anledning av risk för negativ påverkan på riksintresset

Utredningsområde solenergi

Beskrivning - Område som bedöms som lämpligt för en solenergianläggning och där utredning om en ny solcellspark pågår.

Riktlinje - Inom området bör prövning av solenergianläggning ha företräde framför annan markanvändning, om tillståndsprövningen inte visar hinder för föreslagen markanvändning.

TEKNISK ANLÄGGNING

AVFALL

Avfallshantering

Beskrivning - Anläggning för mellanlagring och återvinning av hushållsavfall eller annat avfall.

Riktlinje - Inom 200 meter från anläggning för avfallshantering ska eventuell buller- eller annan riskpåverkan från materialhantering och transporter uppmärksammas. Hur stor påverkan blir beror på förutsättningarna på platsen. Om bullerskydd i form av plank eller vegetation används och bullerutredning visar att så är lämpligt, kan avståndet till bostäder och annan bullerkänslig verksamhet minskas.

Återvinningsstation

Beskrivning - Miljöstation för sortering och mellanlagring av förpackningsavfall.

Riktlinje - Inom 50 meter från miljöstation, ska bullerpåverkan från materialhantering och transporter uppmärksammas. Hur stor bullerpåverkan blir beror på förutsättningarna på platsen. Om bullerskydd i form av plank eller vegetation används och bullerutredning visar att så är lämpligt, kan avståndet till bostäder och annan bullerkänslig verksamhet minskas.

Utredningsområde återvinningsstation

Beskrivning - Utredningsområde för lokalisering av miljöstation för sortering och mellanlagring av hushållsavfall i Gropen-Kvistbro.

Riktlinje - Inom 50 meter från utredningsområde för eventuell återvinningsstation, får inga åtgärder vidtas som kan förhindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av området för återvinningsstation, om inte alternativt utredningsområde bedömts som mer lämpligt för ändamålet. Inom 50 meter från utredningsområdet ska också bullerpåverkan från framtida materialhantering och transporter uppmärksammas.

Utredningsområde masshantering gatuunderhåll

Beskrivning - Utredningsområde för mindre anläggning för upplag av snö och tillfällig lagring av massor från till exempel VA-schakter.

Riktlinje - Inom eller i anslutning till området får inga åtgärder vidtas som kan förhindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av området för masshantering, om inte alternativt utredningsområde bedömts som mer lämpligt för ändamålet.

Utredningsområde masshantering schakt

Beskrivning - Ett av flera utredningsområden för möjlig framtida anläggning för återvinning och deponering av schaktmassor från bygg- och anläggningsarbeten, eller annan verksamhet som skapar ett överskott av massor.

Riktlinje - Inom området får inga åtgärder vidtas som kan förhindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av området för masshantering, om inte alternativt utredningsområde bedömts som mer lämpligt för ändamålet. Inom ett utredningsavstånd om ca 300 meter från området ska olägenhet genom damning och bullerpåverkan från ev framtida materialhantering och transporter uppmärksammas.

VATTEN OCH AVLOPP

Prioriterat omvandlingsområde VA

Beskrivning - Område där omvandling till kommunalt verksamhetsområde för dricksvatten, spillvatten och/eller dagvatten är prioriterat och ska utredas vidare. Områdets gränser är ungefärliga och preciseras i efterföljande planering.

Riktlinje – Inom området prioriterar kommunen utredning och utbyggnad av det allmänna VA-nätet. Utbyggnad kan ske inom hela eller delar av området, men innebär ingen garanti att alla delar av området kommer att anslutas till det allmänna VA-nätet. Eftersom det tar tid innan nya delområden kan anslutas till befintligt verksamhetsområde, gäller tills vidare att enskilda VA-lösningar kan prövas tills beslut om utökat verksamhetsområde inom prioriterat omvandlingsområde tas. Inom området kan det vara olämpligt att bygga ut enskilda vatten- eller avloppslösningar, på grund av närhet till andra enskilda VA-anläggningar eller förhållanden i mark, se Bedömningszon brunnsborrning. Prövning sker av kommunens miljönämnd.

Riktlinje - Inom området är det inte lämpligt att bygga ut enskilda vatten- eller avloppslösningar.

Utredningsområde dagvattenhantering

Beskrivning - Utredningsområde för samlad fördröjning av dagvatten, eventuellt kombinerat med reningsdammar.

Riktlinje - Inom området bör inga åtgärder vidtas som kan förhindra eller påtagligt försvåra ett utnyttjande av området för dagvattenhantering.

Fjärrvärmeområde

Beskrivning - Område som omfattar Fjugesta tätort där fjärrvärmenät finns.

Riktlinje - I Fjugesta bör möjligheten att ansluta till fjärrvärmenät undersökas i anslutning till att detaljplaner för ny samlad bebyggelse tas fram.

TRANSPORTINFRASTRUKTUR

VÄGINFRASTRUKTUR

Nationellt prioriterad väg

Beskrivning - Väg som är viktig för nationell och regional tillgänglighet och som ingår i det funktionellt prioriterade vägnätet för dagliga personresor, långväga personresor, kollektivtrafik, och/eller gods-transporter i Sverige.

Riktlinje - Lokalisering och utformning av ny bebyggelse ska ske utan att nationellt prioriterad väg får en begränsad framkomlighet eller sämre trafiksäkerhet. Inom 12 meter från allmän väg finns en tillståndspliktig zon, där länsstyrelsens tillstånd krävs om byggnader eller anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten ska uppföras, se riktlinje för *G6/Trafiksäkerhet allmän väg* i karta *Risker och hänsyn*. Den tillståndspliktiga zonen är utökad till 30 meter från väg 204 och 50 meter från E18.

Lokalt prioriterad väg

Beskrivning - Väg av väsentligt allmänt intresse för den lokala tillgängligheten för dagliga personresor mellan länkade orter och huvudstråk för kollektivtrafik.

Riktlinje - Lokalisering och utformning av ny bebyggelse ska ske utan att lokalt prioriterad vägnät får en begränsad framkomlighet eller sämre trafiksäkerhet. Nya utfarter mot lokalt prioriterad väg bör i möjligaste mån undvikas och befintliga utfarter om möjligt samordnas. Inom 12 meter från allmän väg finns en tillståndspliktig zon, där länsstyrelsens tillstånd krävs om byggnader eller anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten ska uppföras, se riktlinje för *G6/Trafiksäkerhet allmän väg* i karta *Risker och hänsyn*.

KOLLEKTIVTRAFIK

Kollektivtrafiklinje

Beskrivning - Befintlig eller av kommunen föreslagen framtida kollektivtrafiklinje av två slag. Huvudlinje för kollektivtrafik går i två stråk, dels på E18 (linje 500), dels på väg 204 mellan Örebro och Fjugesta (linje 600), och trafikeras huvudsakligen av expressbuss. Övrig kollektivlinje går idag i två stråk, dels på väg 204 mellan Fjugesta och Mullhyttan (linje 630), dels genom Lanna tätort (linje 620) och trafikeras huvud-

sakligen av regionbuss. Kommunens arbetar för att linje 600 förlängs till Mullhyttan och ersätter linje 630. Kommunen föreslår också att kollektivlinjen Fjugesta – Kumla på väg 534 återupprättas.

Riktlinje - Kommunens planering förutsätter att kollektivtrafiken i huvudlinje har en hög turtäthet och möjliggör effektiv arbets- och studiependling, men också resor relaterade till fritidsaktiviteter och nöjen. Övrig kollektivlinje ska möjliggöra arbets- och studiependling, liksom fritidsrelaterade resor, men kan ha en lägre turtäthet än huvudlinje. Närhet och tillgänglighet till befintlig eller framtida hållplats enligt förslag ska beaktas vid lokalisering och utformning av nya bebyggelseområden.

Hållplats

Beskrivning - Befintlig eller av kommunen föreslagen hållplats för byte mellan olika trafikslag, som tillsammans med övriga hållplatser ska ge god tillgänglighet till kollektivtrafiken i stråken.

Riktlinje - Hållplatsen ska vara attraktiv och hålla god standard, och utvecklas i samarbete med regionen. I anslutning till hållplatsen ska anslutande gång- och cykelvägar, gång- och cykelpassage under/över väg, parkering för cykel utvecklas, samt om möjligt annan standard, se riktlinje för *Mindre bytespunkt* i karta *Utvecklingsinriktning*. Utöver utpekade hållplatser, behövs sannolikt ytterligare hållplatser. Lokalisering och standardnivå på dessa får den fortsatta kollektivtrafikplaneringen utvisa.

Pendelparkering

Beskrivning - Befintlig eller ny pendelparkering av bilar, cyklar och andra fordon i anslutning till strategiskt viktig hållplats.

Riktlinje - Pendelparkeringen ska ligga i nära anslutning till hållplats, ge trygg parkering av cyklar och bilar och hålla god standard. I anslutning till hållplatsen ska anslutande gång- och cykelvägar och gång- och cykelpassage under/över väg utvecklas. Se riktlinje för *Större bytespunkt* i karta *Utvecklingsinriktning* och riktlinje för *Gång- och cykelpassage* i karta *Mark- och vattenanvändning*

CYKELINFRASTRUKTUR

Huvudcykelstråk kommun

Beskrivning - Föreslaget huvudcykelstråk genom kommunen för snabb vardagscykling till arbete och skola, inklusive befintlig del mellan Fjugesta och Gropen. Huvudcykelstråket utgör ryggraden för cykling mellan kommunens tätorter och är sammankopplat till huvudnät för cykel i Örebro kommun.

Riktlinje - Huvudcykelstråket ska vara sammanhängande, trafikseparerat och så rakt som möjligt för att möjliggöra snabb cykling med hög framkomlighet. Exakt sträckning behöver utredas vidare. Nya utfarter mot väg med huvudcykelstråk bör i möjligaste mån undvikas och befintliga utfarter om möjligt samordnas. Befintliga delar av huvudcykelstråket kan behöva vidareutvecklas och konfliktpunkter med andra trafikslag åtgärdas. Tillgänglighet till Huvudcykelstråk kommun via till exempel andra cykelstråk ska beaktas vid lokalisering och utformning av nya bebyggelseområden.

Huvudcykelstråk kommun alternativ

Beskrivning - Alternativ sträckning av *Huvudcykelstråk kommun* norr om Fjugesta.

Riktlinje - Möjligheten att dra *Huvudcykelstråk kommun* på före detta banvallen mellan Fjugesta och Lanna bör utredas i den fortsatta planeringen i dialog med markägarna. Förutsättningen för detta alternativ är att huvudcykelstråket blir sammanhängande, trafikseparerat och så rakt som möjligt för att möjliggöra snabb cykling med hög framkomlighet.

Huvudcykelstråk tätort

Beskrivning - Föreslaget huvudcykelstråk i tätort för snabb vardagscykling till arbete och skola. Stråket ingår i stomnätet för cykling i tätorten och är sammankopplat med huvudcykelstråk kommun.

Riktlinje - Huvudcykelstråket ska i möjligaste mån vara sammanhängande, trafikseparerat och så rakt som möjligt för att underlätta för cykling med hög framkomlighet. Exakt sträckning behöver utredas vidare. Befintliga delar av cykelstråket kan behöva vidareutvecklas och konfliktpunkter med andra

trafikslag åtgärdas. Nya utfarter mot väg med föreslaget huvudcykelstråk bör i möjligaste mån undvikas och befintliga utfarter om möjligt samordnas. Tillgänglighet till *Huvudcykelstråk tätort* via till exempel andra cykelstråk ska beaktas vid lokalisering och utformning av nya bebyggelseområden.

Huvudcykelstråk tätort alternativ

Beskrivning - Alternativt huvudcykelstråk i tätort för snabb vardagscykling till arbete och skola för utveckling om ordinarie *Huvudcykelstråk tätort* mellan samma målpunkter inte går att genomföra eller andra behov uppstår. Stråket ingår i stomnätet för cykling i tätorten och är sammankopplat med huvudcykelstråk kommun.

Riktlinje - Huvudcykelstråket ska i möjligaste mån vara sammanhängande, trafikseparerat och så rakt som möjligt för att underlätta för cykling med hög framkomlighet. Exakt sträckning behöver utredas vidare. Befintliga delar av cykelstråket kan behöva vidareutvecklas och konfliktpunkter med andra trafikslag åtgärdas. Nya utfarter mot väg med föreslaget huvudcykelstråk bör i möjligaste mån undvikas och befintliga utfarter om möjligt samordnas.

Huvudcykelstråk landsbygd

Beskrivning - Föreslaget huvudcykelstråk på landsbygd för snabb vardagscykling till arbete och skola mellan länkade orter och bytesplatser i huvudstråk. Utgör tillsammans med Huvudcykelstråk kommun, stommen för cykling utanför tätorterna.

Riktlinje - Huvudcykelstråket ska i möjligaste mån vara sammanhängande, trafikseparerat och så rakt som möjligt för att underlätta för cykling med hög framkomlighet och så få konfliktpunkter som möjligt med andra trafikslag. Exakt sträckning behöver utredas vidare. Nya utfarter mot väg med föreslaget *Huvudcykelstråk landsbygd* bör i möjligaste mån undvikas och befintliga utfarter om möjligt samordnas.

Gång- och cykelpassage

Beskrivning - Ny eller utvecklad passage för gång- och cykeltrafik i strategiskt läge över eller under väg.

Riktlinje - *Gång- och cykelpassage* ska företrädesvis utformas för prioriterad passage för gång- och cykeltrafik, och separerad mellan trafikslagen. *Gång- och cykelpassage* ingår även i riktlinje för *Hållplats* respektive *Pendelparkering* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

TÅGINFRASTRUKTUR

Järnväg

Beskrivning - Utgörs av Värmlandsbanan som är en befintlig järnväg för långväga person- och gods- trafik.

Riktlinje - Järnvägen ska skyddas mot åtgärder som kan påverka banans funktion negativt i enlighet med riktlinje för riksintresset, se riktlinje för *Riksintresse järnväg* i karta *Riksintresse, LIS och andra värden*.

Utredningsalternativ järnväg

Beskrivning – Av kommunen förespråkad korridor för Nobelbanan, ny järnväg för snabb persontrafik och eventuell regionaltrafik och godstrafik mellan Örebro och Kristinehamn, vilken utgör en del av sträckan Stockholm–Oslo. Korridorens läge är mycket preliminär. Lokaliseringsutredning för Nobelbanan pågår och fler eller andra korridorer kan komma ifråga.

Riktlinje - Reservaten har hög prioritet gentemot andra konkurrerande intressen. Markanvändningen inom markreservatet ska inte försvåra tillkomsten av en framtida järnväg. Riktlinjen gäller när lokalisering fastslagits.

AREELL NÄRING

Jordbruksmark

Beskrivning - Jordbruksmark är mark med åker- eller betesmark som har potential för livsmedelsproduktion och som inte är planlagd. Områdena som redovisas ingår i länsstyrelsens kartering av jordbruksmark i Örebro län, och kan komma att revideras successivt. Redovisningen är översiktlig varför mer detaljerad utredning om markens brukningsvärde kan behövas i enskilda fall. Område med detaljplan med annan användning än jordbruk, räknas inte som jordbruksmark enligt rättspraxis.

Riktlinje - Stor restriktivitet ska iakttas mot ny bebyggelse och nya anläggningar på jordbruksmark, med undantag för sådana ändamål som har med områdenas funktion för jordbruket att göra, eller om ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt, se text om *Areella näringar*. Kommunens bedömning är att väsentligt samhällsintresse är:

- *Strategiskt viktig samhällsutveckling* – Område som pekas ut och motiveras i översiktsplan som område för strategiskt viktig infrastruktur, samhällsfunktion, bostadsförsörjning eller verksamhetsutveckling.
- *Strategiskt landsbygdsutveckling* – Utveckling som har särskild betydelse för att stärka lokalsamhället inom ett landsbygdsområde, särskilt: 1) *LIS-område* - Ny sammanhängande bebyggelse inom LIS-område, område för landsbygdsutveckling i strandnära läge, se text "Boendemiljöer", 2) *Mellanstor ort* - Ny bebyggelse i direkt anslutning till befintlig bebyggelse i Mellanstor ort, utpekad i översiktsplan, 3) *Bostad för generationsskifte* - Ny bebyggelse för generationsskifte på egen mark med aktivt jordbruk, i form av 1-2 bostäder på mindre tomt/tomter i utkanten av jordbruksmark.
- *Strategiska åtgärder för klimatanpassning, klimatpåverkan eller naturvård* - Exempelvis skredsäkring, dagvattenhantering eller återvätning av landskap.

Om byggande på jordbruksmark övervägs, ska i första hand mark som är mer svårbrukad användas, t.ex. på grund av storlek, läge eller markkvalitet. Stora hårdgjorda ytor ska undvikas. Ny bebyggelse på jordbruksmark kräver tydlig motivering både till varför det är ett väsentligt samhällsintresse och varför alternativa lösningar inte är tillfredsställande ur ett samhällsperspektiv, samt redovisning av arealen och bedömning av påverkan på jordbruksmark, för att komma i fråga. Eventuell ny bebyggelse får inte i onödan splittra jordbruksmarken.

Karta 3 – Riksintressen, LIS och andra värden

RIKSINTRESSEN

Riksintresse Natura 2000 art- och habitatdirektivet

Beskrivning - Område som ingår i EU:s Art- och habitatdirektiv SCI och utgör riksintresse enligt miljöbalken kap 4:8.

Riktlinje - För alla områden som är av riksintresse enligt Natura 2000 gäller att åtgärder inte får vidtas som kan medföra påtaglig skada på riksintresset. Det krävs tillstånd av länsstyrelsen för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Bevarandeplaner finns för samtliga Natura 2000-områden, vilka finns hos länsstyrelsen. Innehåll och rekommendationer i bevarandeplaner ska beaktas då åtgärder planeras inom eller i anslutning till ett Natura 2000-område. Verksamheter som bedrivs utanför Natura 2000-området och som kan medföra betydande påverkan på området omfattas också av bestämmelsen om tillstånd.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse Natura 2000 fågeldirektivet

Beskrivning - Område som ingår i EU:s Fågeldirektivet SPA och utgör riksintresse enligt miljöbalken kap 4:8.

Riktlinje - För alla områden som är av riksintresse enligt Natura 2000 gäller att åtgärder inte får vidtas som kan medföra påtaglig skada på riksintresset. Det krävs tillstånd av länsstyrelsen för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Bevarandeplaner finns för samtliga Natura 2000-områden, vilka finns hos länsstyrelsen. Innehåll och rekommendationer i bevarandeplaner ska beaktas då åtgärder planeras inom eller i anslutning till ett Natura 2000-område. Verksamheter som bedrivs utanför Natura 2000-området och som kan medföra betydande påverkan på området omfattas också av bestämmelsen om tillstånd.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse naturvård

Beskrivning - Område som utgör riksintresse för naturvård enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Som huvudregel gäller att inga åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintresset får genomföras, varken inom eller utanför området. Särskild hänsyn ska tas till områdenas värden i samband med planering och prövning av ändrad markanvändning. Vid behov ska fördjupade underlag såsom till exempel miljökonsekvensbeskrivning tas fram för att klargöra hur planerade förändringar påverkar riksintresset. Värdebeskrivning för områdena vilka finns hos länsstyrelsen används som underlag för denna bedömning.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse friluftsliv

Beskrivning - Område som utgör riksintresse för friluftsliv enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Som huvudregel gäller att inga åtgärder som kan medföra påtaglig skada på riksintresset får genomföras, varken inom eller utanför området. Särskild hänsyn ska tas till områdenas värden i samband med planering och prövning av ändrad markanvändning. Vid behov ska fördjupade underlag såsom till exempel miljökonsekvensbeskrivning tas fram för att klargöra hur planerade förändringar påverkar riksintresset. Värdebeskrivning för områdena vilka finns hos länsstyrelsen används som underlag för denna bedömning.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse kulturmiljövård

Beskrivning - Område som utgör riksintresse för kulturmiljövård enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Inom eller i anslutning till område som är av riksintresse för kulturmiljövården får inga åtgärder genomföras som innebär att värdena påtagligt skadas. Särskild hänsyn ska tas till områdenas värden i samband med planering och prövning av ändrad markanvändning. Vid behov ska fördjupade underlag såsom till exempel miljökonsekvensbeskrivning tas fram för att klargöra hur planerade förändringar påverkar riksintresset. För riksintresset Lekhyttan bör områdesbestämmelser tas fram i den fortsatta planeringen för att förtydliga vad som gäller vid hantering av bebyggelsemiljön.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse energiproduktion vindbruk

Beskrivning - Område som är särskilt lämpligt för utvinning av elproduktion från vindenergi ur ett nationellt perspektiv. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8.

Riktlinje - Riksintresset ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av vindkraftsanläggningar. Inom ett utpekad riksintresseområde för vindbruk bör företrädesvis tillståndspliktiga vindkraftverk etableras.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse energidistribution

Beskrivning - I riksintresset ingår kraftledningar och transformatorstationer av nationellt intresse för energidistribution, enligt miljöbalken kap 3:8. I Örebro län omfattas alla 220 kV- och 400 kV-ledningar i transmissionsnätet samt tillhörande transformator- och kopplingsstationer.

Riktlinje - Riksintresset ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada användningen av distributionsanläggningarna. I närheten av anläggningarna ska också försiktighetsprincipen tillämpas vid planering och prövning av ändrad markanvändning, på grund av möjlig påverkan av elektromagnetiska kraftfält, se Bedömningszon kraftledning. När åtgärder eller byggnation planeras inom 500 m från transmissionsledningar och stationer ska samråd hållas med Svenska Kraftnät. Se även riktlinje för *Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el* i karta *Riksintresse, LIS och andra värden*.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

RIKSINTRESSE KOMMUNIKATION

Riksintresse flyghinder MSA-yta

Beskrivning - Område som omfattar Örebro flygplats så kallade MSA-påverkande yta och ingår i riksintresset för flygplatsen. Flygplatsen är av fundamental regional betydelse. MSA-ytan omfattar hela Lekeberg. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8.

Riktlinje - Uppförande av hinder som byggnader, master mm inom området kan påtaglig skada riksintresset. Alla byggnader och andra objekt över 20 meter kan komma att påverka flygtrafiken inom flygplatsens MSA-yta och samråd ska därför ske med flygplatsen och LFV i hela Lekeberg.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse flyghinder hinderbegränsande yta

Beskrivning - Område som omfattar kontrollzonen (ICAO Annex 14), det vill säga start-, stig-, och inflygningsytor i Örebro flygplats omedelbara närhet och som ingår i riksintresset för flygplatsen. Flygplatsen är av fundamental regional betydelse. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8.

Riktlinje - Uppförande av hinder som byggnader, master mm inom området kan påtaglig skada riksintresset. Området ska hållas fritt från flyghinder och alla höga objekt över 20 meter, såväl fasta som

tillfälliga, ska hinderprövas och konsekvensbedömas i samråd med flygplatsen och berörd luftfartsmyndighet.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse järnväg

Beskrivning - Omfattar Värmlandsbanan som är ett riksintresse för kommunikation av internationell betydelse. Banan ingår i det transeuropeiska transportnätets stomnät (TEN-T), trafikeras av långväga persontrafik, av långväga godstrafik, och är en primär transportled för farligt gods. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8.

Riktlinje - Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påverka banans funktion negativt. Till exempel kan uppförande av störningskänslig bebyggelse såsom bostäder inom påverkansområde för buller, bebyggelse inom riskområde för farligt gods, eller uppförande av anläggningar som kan generera störningar (EMC) såsom solcells- eller vindkraftparker, riskera att medföra påtaglig skada på riksintresset. Inom 150 meter från spårmitt behöver lämpliga riskavstånd och eventuella behov av skyddsåtgärder utredas vidare vid planläggning och lovprövning av ny bebyggelse och markanvändning. Bostäder och annan känslig markanvändning bör inte lokaliseras närmare än 75 meter från järnväg.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse väg

Beskrivning - Omfattar väg E18, som är ett riksintresse för kommunikation av internationell betydelse. E18 ingår i det transeuropeiska transportnätets (TEN-T) stomnät, i funktionellt prioriterat vägnät för långväga personresor, funktionellt prioriterat vägnät för godstransporter, och är en primär transportled för farligt gods. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:8.

Riktlinje - Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påverka vägens funktion negativt. Till exempel kan uppförande av störningskänslig bebyggelse såsom bostäder inom påverkansområde för buller, bebyggelse inom riskområde för farligt gods, anläggning av farlig verksamhet i nära anslutning till väg, eller exploatering som leder till regelbunden och återkommande överbelastning av väglänk, riskera att medföra påtaglig skada på riksintresset. I riksintresset ingår ett påverkansområde inom vilket åtgärder som exempelvis ny bebyggelse kan påverka eller påverkas av vägens funktion. Påverkansområdets fysiska utbredning varierar beroende på den geografiska platsen samt vilken typ av åtgärd som ska vidtas. Se även riktlinje för *Bedömningszon vägtrafikbuller* i karta *Risker och Hänsyn*.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

RIKSINTRESSE TOTALFÖRSVAR

Riksintresse totalförsvar land

Beskrivning - Riksintresse på land för totalförsvarets militära del som omfattar Villingsbergs skjutfält. Riksintresset har omistliga verksamhetsområden eller funktioner som krävs för att säkerställa Försvarsmaktens militära försvar av Sverige. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:9.

Riktlinje - Påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå då åtgärder medför direkta eller indirekta begränsningar i vilken verksamhet som kan utföras på skjutfältet. Exempel på åtgärder som kan medföra påtaglig skada är:

- Förändringar i infrastruktur i närområdet som på något sätt påverkar möjligheterna att transportera fordon, materiel eller personal till fältet och dess närområden.
- Införandet av begränsningar så som områdesskydd som på något sätt förändrar möjligheterna till nyttjande av riksintresseområdet, genom exempelvis begränsningar i tillståndspliktig verksamhet, uppförandet av anläggningar med mera.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse totalförsvar buller och annan risk

Beskrivning - Påverkansområde för buller eller annan risk runt Villingsbergs skjutfält, av betydelse för totalförsvarets militära del. Inom påverkansområde kan den verksamhet som bedrivs inom riksintresset eller området av betydelse påverka omgivningen, genom buller eller andra risker. Vissa mark- och vattenåtgärder inom *Riksintresse totalförsvar buller och annan risk* kan i sin tur påverka den verksamhet som bedrivs och riskerar således att påtagligt skada de värden som utgör *Riksintresse totalförsvar land*. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:9.

Riktlinje - Påtaglig skada på riksintresset bedöms uppstå då åtgärder medför direkta eller indirekta begränsningar i vilken verksamhet som kan utföras på skjutfältet, till exempel tillkomst av störningskänslig bebyggelse (bostäder, skolor och vårdlokaler). Inom påverkansområdet ska följande ärenden remitteras till Försvaret:

- Samtliga plan och lovärenden oavsett byggnadshöjd
- Samtliga ärenden som rör områdesskydd enligt MB 7 kap (så som naturreservat, vattenskydd mm). Detta gäller även inom de av Fortifikationsverkets fastigheter som inte utgör riksintressen eller ligger inom påverkansområden.
- Samtliga ärenden som rör vägar
- Större avverkning av skog
- Samtliga ärenden som rör kablar och ledningar

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse totalförsvar hinderfrihet

Beskrivning - Område med särskilt behov av hinderfrihet runt riksintresset Villingsbergs skjutfält. Riksintresse enligt miljöbalken kap 3:9.

Riktlinje - Tillkommande höga objekt inom området riskerar att skada värdet av det riksintresse som området tillhör, och därigenom medföra påtaglig skada på detta. Inom påverkansområdet får inte fasta installationer som är högre än den fastställda MSA-höjden förekomma. Alla ärenden gällande uppförande av höga objekt ska remitteras Försvarsmakten för bedömning av påtaglig skada.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtaglig skada eller negativ påverkan på riksintresset.

Riksintresse totalförsvar transmissionsnät el

Beskrivning - I riksintresset ingår kraftledningar och transformatorstationer av nationellt intresse för totalförsvarets anläggningar, enligt miljöbalken kap 3:9. I riksintresset ingår dels ledningar och stationer i transmissionsnätet för el, dels ett påverkansområde runt dessa. För luftledningar utgörs påverkans-

området av den maximala magnetfältsutbredning som kan behöva beaktas från två eller flera 400 kV-ledningar för att underskrida 0,4 mikrotelsa.

Riktlinje - Riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Det kan till exempel handla om ny störningskänslig bebyggelse såsom bostäder, vård- och skollokaler, nya verksamheter som kan påverka elsäkerheten, nya skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken samt förändringar i transportinfrastrukturen till anläggningarna. När åtgärder eller byggnation planeras inom 500 m från transmissionsledningar och stationer ska samråd hållas med Svenska Kraftnät. Se även riktlinje för *Riksintresse energidistribution* i karta *Riksintresse, LIS och andra värden* och *Bedömningszon kraftledning* i karta *Risker och hänsyn*.

Kommunens ställningstagande - Lekebergs kommun har i översiktsplanen tagit hänsyn till riksintresset och kommer att så långt möjligt tillgodose detta i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning. Genomförande av intentionerna i översiktsplanen bedöms inte medföra påtagligt skada eller negativ påverkan på riksintresset.

LIS

Landsbygdsutveckling i strandnära läge

Beskrivning - Område för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) där dispens från strandskydd får prövas för bostäder, verksamheter och/eller annan ändrad mark- och vattenanvändning.

Riktlinje - För att lättnader i strandskyddet ska kunna medges krävs att strandskyddets syften fortsatt är tillgodosedda, dvs att allmänhetens tillträde till stranden säkerställs och att goda livsvillkor för djur- och växtliv på land och i vatten bevaras. Fortsatt utredning i samband med planläggning, eller lokaliseringsprövning i förhandsbesked eller bygglov kan visa att det är olämpligt att bebygga delar av ett LIS-område.

SKYDDAD NATUR

Naturresevat

Beskrivning - Skyddad natur i form av resevat som bildats för att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller för att tillgodose behovet av friluftsområden, enligt miljöbalken 7:4–8.

Riktlinje - Områdena ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I naturresevat gäller särskilda föreskrifter för respektive område. Länsstyrelsen får meddela dispens från vissa av föreskrifterna om det finns särskilda skäl.

Planerade områdesskydd natur

Beskrivning - Område som Länsstyrelsen har inventerat och utvärderat som lämpliga för någon typ av naturskydd, enligt miljöbalken kap 7.

Riktlinje - Områdena ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. När naturresevat bildas gäller särskilda föreskrifter. Länsstyrelsen får meddela dispens från vissa av föreskrifterna om det finns särskilda skäl.

Nationalpark

Beskrivning - Omfattar Garphyttans nationalpark som skyddas av nationalparksförordningen och miljöbalken kap 7:2–3.

Riktlinje - I nationalparken får ingen byggnation eller andra åtgärder alls vidtas. Vistelse i parken får ske enligt de föreskrifter som finns hos länsstyrelsen.

KULTURMILJÖVÄRDEN

Särskilt värdefull kulturmiljö

Beskrivning - Område med särskilt värdefull kulturmiljö som identifierats i kommunens kulturmiljöutredning, i enlighet med plan- och bygglagen kap 8:13.

Riktlinje - Vid planering och prövning av förändringar inom kulturmiljöområde ska bebyggelsens och landskapets särskilda kulturvärden beaktas vid planering, bygglovgivning och andra kommunala beslut. Kulturmiljöutredningen fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Särskilda kulturvärden bör säkerställas med planbestämmelser i områdesbestämmelser eller detaljplan.

Byggnadsminne

Beskrivning – Byggnadsminnen är särskilt värdefulla byggnader, byggnadsmiljöer, parker eller trädgårdar som skyddats som byggnadsminne, enligt kulturmiljölagen kap 3.

Riktlinje - Byggnadsminne får inte ändras eller byggas om utan länsstyrelsens tillstånd och ska underhållas och vårdas enligt särskilda skötselföreskrifter. Förteckning över samtliga byggnadsminnen finns i Riksantikvarieämbetets databas *Bebyggelseregister*.

Byggnadsminne preliminärt

Beskrivning - Omfattar Mullhyttans såg och kvarn som utreds som byggnadsminne och ännu inte är beslutat. Byggnadsminnen är särskilt värdefulla byggnader, byggnadsmiljöer, parker eller trädgårdar som skyddat enligt kulturmiljölagen kap 3.

Riktlinje – Ett beslutat byggnadsminne får inte ändras eller byggas om utan länsstyrelsens tillstånd och ska underhållas och vårdas enligt särskilda skötselföreskrifter. Förteckning över samtliga byggnadsminnen finns i Riksantikvarieämbetets databas *Bebyggelseregister*.

Kyrkligt kulturminne

Beskrivning - Omfattar alla kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser uppförda före 1940, liksom vissa särskilt utpekade kyrkor och begravningsplatser uppförda efter 1940, vilka är skyddade som kyrkliga kulturminnen, enligt kulturmiljölagen kap 4.

Riktlinje - Kyrkliga kulturminnen och får inte ändras utan tillstånd från länsstyrelsen. Tillståndsplikten gäller även kyrkornas interiörer och kyrkliga inventarier. Kyrkligt kulturminne ska vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värde inte minskas och utseende och karaktär inte förvanskas.

NATURVÄRDEN

Ekologiskt särskilt känsligt område

Beskrivning - Omfattar område med särskilt höga naturvärden som ingår med naturvärdesklass 1–4 i kommunens naturvårdsprogram.

Riktlinje - Ekologiskt särskilt känsligt område ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Om ett område riskerar att skadas ska en fördjupad inventering och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram. Exploatering och byggnation bör om möjligt undvikas, och endast ske om det finns särskilda skäl och om åtgärder vidtas för att kompensera skador på naturvärden.

Utredningsområde natur

Beskrivning - Omfattar större sammanhängande grönområden som identifierats i grönstrukturutredning för Lanna, för att långsiktigt bibehålla och utveckla naturvärdena i tätorten, enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Vid planering och prövning av ändrad markanvändning inom utredningsområde natur ska områdets särskilda biologiska värden beaktas vid planering, bygglovgivning och andra kommunala beslut. Grönstrukturutredning för Lanna fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Ny bebyggelse eller infrastruktur kan tillkomma inom utredningsområde natur, men kräver mer detalje-

rade naturvärdesinventeringar. Vid planläggning ska hänsyn tas till naturvärdena genom anpassad markanvändning och genom att värdena säkerställs och/eller förstärks genom planbestämmelser och lämpligt genomförande.

Naturvärde livsmiljö

Beskrivning - Omfattar livsmiljöer för större vattensalamander som identifierats i grönstrukturutredning för Lanna, enligt miljöbalken kap 3:6. Livsmiljöerna utgörs av befintliga och föreslagna lägen för nya dammar med en buffert om 100 meter.

Riktlinje - Inom och i anslutning till Naturvärde livsmiljö ska särskilda behov för större vattensalamanders livsmiljö beaktas vid planering, lovprövning och andra kommunala beslut. Grönstrukturutredning för Lanna fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Utpekade livsmiljöer bör beskrivas särskilt i detaljplaner och/eller bygglov, och säkerställas med planbestämmelser vid detaljplanering.

Naturvärde spridningsväg

Beskrivning - Omfattar livsmiljöer för större vattensalamander som identifierats i grönstrukturutredning för Lanna, enligt miljöbalken kap 3:6. Livsmiljöerna utgörs av befintliga och föreslagna lägen för nya dammar med en buffert om 100 meter.

Riktlinje - Inom och i anslutning till Naturvärde livsmiljö ska särskilda behov för större vattensalamanders livsmiljö beaktas vid planering, lovprövning och andra kommunala beslut. Grönstrukturutredning för Lanna fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Utpekade livsmiljöer bör beskrivas särskilt i detaljplaner och/eller bygglov, och säkerställas med planbestämmelser vid detaljplanering.

Naturvärde känslig nod

Beskrivning - Omfattar känsliga kopplingspunkter som identifierats i grönstrukturutredning för Lanna, enligt miljöbalken kap 3:6, där särskild hänsyn behöver tas för att säkerställa förflyttningsmöjligheter för större vattensalamander.

Riktlinje - Inom och i anslutning till känslig nod ska särskilda behov för större vattensalamanders förflyttning mellan olika livsmiljöer beaktas vid planering, lovprövning och andra kommunala beslut. Grönstrukturutredning för Lanna fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden. Utpekade känsliga noder bör beskrivas särskilt i detaljplaner och bygglov, och möjliga spridningsvägar förbi känslig nod säkerställas med planbestämmelser vid detaljplanering.

Naturminne

Beskrivning - Skyddad natur i form av naturminne, enligt miljöbalken kap 7:10. Naturminnen är särpräglade naturföremål som ska skyddas och vårdas särskilt, enligt samma föreskrifter i miljöbalken som gäller för naturreservat. I Lekeberg finns fyra naturminnen.

Riktlinje - Naturminnen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturvärdet.

FRILUFTSVÄRDEN

Grönområde kommun

Beskrivning - Kommunövergripande grönområde med höga natur- och rekreationsvärden som identifierats i kommunens grönstrukturutredning, enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Vid planering och prövning av ändrad markanvändning inom grönområde ska områdets särskilda natur- och rekreationsvärden beaktas vid planering, bygglovgivning och andra kommunala beslut. Grönstrukturutredningen fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden.

Grönområde tätort

Beskrivning - Grönområde i tätort med höga natur- och rekreationsvärden som identifierats i kommunens grönstrukturutredning med klass A–C, enligt miljöbalken kap 3:6.

Riktlinje - Vid planering och prövning av ändrad markanvändning inom grönområde ska områdets särskilda natur- och rekreationsvärden beaktas vid planering, bygglovgivning och andra kommunala beslut. Ny bebyggelse bör anpassas till och utveckla tillgängligheten till rekreationsvärdet. Grönstrukturutredningen fungerar som kunskapsunderlag vid handläggning av sådana ärenden.

LANDSKAPSVÄRDEN

Förordnandeområde

Beskrivning - Område med krav på samråd med länsstyrelsen för att skydda Drumlinområdet.

Riktlinje - Anmälan till länsstyrelsen för samråd ska alltid göras vid följande arbetsföretag inom området:

- Utväändig ändring av byggnad, såvitt det yttre utseendet avsevärt påverkas. Häri inbegrips även byte av beklädnad inklusive takbeläggning samt ommålning med annan färg än tidigare.
- Uppförande eller tillbyggnad av ekonomibyggnad.
- Tåkt av sten, grus, sand, lera, matjord, torv eller andra jordarter för markinnehavarens behov.
- Tipping eller utfyllnad som inte är tillfällig.
- Nyanläggning eller ombyggnad av väg utanför tomtmark eller därmed jämförligt område.
- Uppsättning av stolpar eller luftledning utanför tomtmark eller därmed jämförligt område.
- Kalavverkning av lövträdsbestånd mindre än 0,5 hektar.
- Plantering av skog på mark som inte är skogsmark.
- Uppodling av skogsmark, naturlig betesmark eller sankmark.
- Torrläggning av sankmark inom området för före detta Skarbysjön i gränsen mot Kumla och Hallsbergs kommuner i sydost. Anmälan för samråd bör ske minst 2 månader innan arbetsföretaget avses påbörjas. Samrådsföreskrifterna avser inte företag som får tillstånd enligt miljöbalken. Befintlig husbehovståkt får utnyttjas i avvaktan på att initiativ till samråd tas av länsstyrelsen.

Landskapsområde

Beskrivning - Ett av tre landskapsområden med likartade förutsättningar och som utgör ett sammanhängande kulturhistoriskt landskap på en översiktlig nivå. Landskapsområdena kan flika in i varandra, och en bedömning behöver därför göras från fall till fall, av vilket landskapsområde som bäst representeras på den aktuella platsen. Landskapsområdena har identifierats i kommunens kulturmiljöutredning, i enlighet med landskapskonventionen och plan- och bygglagen kap 2:6.

Riktlinje - Påverkan på landskapsvärdet ska alltid hanteras vid planering och prövning av ändrad markanvändning, om det inte är uppenbart onödigt, till exempel om en detaljplan anger tydliga bestämmelser för utformning med hänsyn till landskapet. Riktlinjerna för respektive områdena beskrivs översiktligt i avsnitt *Lekebergs landskap* i kapitel *Landskapsvärden*. Kulturmiljöutredningen används som fördjupat underlag för bedömningen av anpassningen till landskapet. Utöver detta ska hänsyn tas till övergripande riktlinjer för landskap enligt grönstrukturutredningen, se avsnitt *Kommunövergripande grönstruktur* i kapitel *Naturmiljö- och friluftsliv*.

STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN

Stort opåverkat område

Beskrivning - Större område som är relativt opåverkat av större exploateringsföretag såsom större vägar, kraftledningar eller bullrande verksamheter.

Riktlinje - Området och dess närmaste omgivning ska så långt möjligt skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada dess opåverkade karaktär, med avseende på landskapsbild, buller och andra störningar. Småskaliga verksamheter och enstaka bostäder kan tillkomma under förutsättning att den samlade effekten inte medför en påtaglig påverkan. Området är heller inget hinder för ett rationellt jord- eller skogsbruk.

Karta 4 – Risker och hänsyn

GENERELL HÄNSYN

G1 Lokalisering av ny bebyggelse

Beskrivning - G1 Lokalisering ny bebyggelse är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Bostäder. Bostadsutveckling bör i första hand ske så att befintlig bebyggelse i Tätorter, Mellanstora orter och Mindre orter förstärks. Större sammanhängande områden för bostadsbebyggelse bör lokaliseras till bra kollektivtrafiklägen i tätorterna, för att på så sätt förstärka kommunikationsstrukturen och en hållbar utveckling av kommunen. I länkade orter kan ny bebyggelse som kompletterar och knyter samman den befintliga bebyggelsen, förstärka orternas utveckling och samtidigt bidra till förbättrade resandeunderlag med hjälp av utvecklade länkar till stråken. På samma sätt kan bostäder på landsbygden, även längre ifrån kollektivtrafikstråken, bidra till att stärka strukturen genom att bra bytespunkter för kollektivtrafik anläggs i stråken. Lokalisering av bostadsbebyggelse bör ske med utgångspunkt från de specifika förutsättningarna och enligt följande huvudprinciper:

- Tätorter - större sammanhängande bostadsområden i bra kollektivtrafiklägen och kompletteringar i befintlig bebyggelse.
- Mellanstora orter - enstaka och grupper av bostäder som kompletterar och knyter samman orten
- Mindre orter och byar - enstaka bostäder som kompletterar och knyter samman orten eller byn
- Enskilda lägen - enstaka bostäder där förhållandena i övrigt tillåter det

Verksamheter. Lokalisering av verksamheter bör ske med utgångspunkt från de specifika förutsättningarna och enligt följande huvudprinciper:

- Publika verksamheter i Tätort - i första hand i kommuncentrum och lokala nav
- Störande och ytkrävande verksamheter - i halvexterna eller externa lägen med bra kommunikationer
- Verksamheter med ingen eller liten omgivningspåverkan - i kommuncentrum, lokala nav eller områden med blandad bostadsbebyggelse
- Verksamheter som använder mark, vatten och luft som resurs - där resursen finns

Handel och service. Lokalisering av handel och service har en viktig strategisk roll för samhällsutvecklingen. I de större tätorterna bör lokalisering av handel och service i första hand ske så att centrumfunktionerna förstärks och servicen är lätt att nå med gång, cykel och kollektivtrafik från tätorten och med kollektivtrafik och bil från andra delar av kommunen. Utanför de större tätorterna har lanthandel och gårdsbutiker en viktig funktion för ett småskaligt näringsliv och en levande landsbygd. Lokalisering av handel och service bör ske med utgångspunkt från de specifika förutsättningarna och enligt följande huvudprinciper:

- Dagligvaruhandel - i kommuncentrum eller lokala nav, och med bra tillgänglighet med kollektivtrafik, cykelvägar och parkering.
- Lanthandel och gårdsbutiker - i alla lägen utanför de större tätorterna där förutsättningar finns.
- Shopping - i centrala lägen i de större tätorterna.
- Handel med skrymmande varor - i halvexterna lägen med bra skyltläge och med goda kommunikationer för kollektivtrafik, cykel och bil.

G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter

Beskrivning - G2 Bebyggelsemiljöns kvaliteter är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Gestaltning. Byggnader, bebyggelsemiljöer och offentliga platser bör gestaltas med omsorg, och ett hänsynsfullt förhållningssätt till platsens karaktär och dess olika värden. Särskild omsorg om gestaltningen bör ges till miljöer och byggnader som används av många, och bebyggelse som syns mycket, till exempel höga byggnader och tätortsinfarter. Se även riktlinje för *Särskilt gestaltningsområde* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Grönområden. Tillgång till grön- och rekreationsområden av god kvalitet i bostäders närhet bör säkras vid planering och prövning av ändrad markanvändning och olika slags bebyggelse, med inriktningen 300 meter fågelvägen som största avstånd från bostad till område för närrekreation. Värdefulla grönområden bör behållas och utvecklas, och borttagna värden kompenseras så att kvaliteterna behålls. Mångfunktionella ytor som bidrar till olika ekosystemtjänster bör uppmärksammas och utvecklas. Ny bebyggelse som bryter sammanhängande gröna stråk bör i möjligaste mån undvikas.

Dialog och socialt perspektiv. Samhällsplanering ska möjliggöra för alla människor att vara delaktiga i och påverka de frågor man känner sig berörd av. Dialogmöten ska alltid genomföras vid detaljplanering och utökade dialoginsatser övervägas om det inte är uppenbart onödigt. Grupper som inte självmant gör sig hörda bör särskilt uppmärksammas, inte minst barn och unga, som har laglig rätt att höras i alla frågor som rör dem. Vidare bör hälsa och välfärd i vid bemärkelse, liksom sociala behov och konsekvenser för olika grupper, vägas in i planeringens tidiga skeden, i till exempel avvägningar i samband med planbesked eller utformning av detaljplan. Till exempel kan sociala konsekvensanalyser (SKA) och barnkonsekvensanalyser (BKA) användas som stöd.

Mötesplatser och sammanhang. Människors behov av trygga offentliga miljöer med hög kvalitet bör uppmärksammas vid planering och byggande, liksom behovet av tillgängliga och mångsidiga mötesplatser inom- och utomhus, där spontana och planerade möten och aktiviteter kan äga rum. Eventuella barriärer i och mellan bebyggelseområden ska om möjligt överbryggas så att olika delar av tätorterna länkas samman med varandra.

Tillgänglighet. Byggnader, offentliga platser och bebyggelsemiljöer ska utformas med god tillgänglighet för alla, så kallad universell utformning. Det innebär att människor med olika behov och/eller funktionsvariation ska kunna förflytta sig i och använda alla inne- och utemiljöer på lika villkor som andra. Kraven på fysisk tillgänglighet till byggnader, anläggningar, tomtmark och offentliga platser regleras i plan- och bygglagen.

G3 Natur- och kulturmiljövärden

Beskrivning - G3 Natur- och kulturmiljövärden är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Naturvärden. För all byggnation och andra åtgärder gäller hänsynsreglerna i miljöbalken kap 3, dvs att alla som bedriver verksamheter eller gör åtgärder ska förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för miljön. Lokalisering ska väljas med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för miljön. Hänsyn bör särskilt tas till landskapets våtmarker så att omfattning och betingelser för dessa inte försämras.

Strandskydd. Sjöar och vattendrag omfattas av bestämmelser om strandskydd, i vilket ingår vatten- och landområden enligt av länsstyrelsen särskilt beslutade avgränsningar. För dispens krävs särskilda skäl enligt miljöbalken kap 7:13-18.

Biotopskydd. Mindre områden som håller mycket höga naturvärden och som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, kan skyddas som biotopskyddsområden eller ingår i det generella biotopskyddet gäller i hela landet och gäller för följande biotoper:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark i jordbrukslandskap
- Odlingsrösen i jordbruksmark
- Pilevallar
- Småvatten och våtmark i jordbrukslandskap

- Åkerholmar

Inga åtgärder som kan skada naturvärdena är tillåtna i en generellt skyddad biototyp eller i ett skogligt biotopskyddsområde. Om biotoper som är skyddade enligt det generella biotopskyddet riskerar att skadas i samband med en exploatering måste dispens från det generella biotopskyddet sökas innan området får exploateras. Länsstyrelsen kan ge dispens från biotopskyddet om det finns särskilda skäl. I första hand ska dock skyddsåtgärder vidtas för att undvika skada på biotoperna. Vid planläggning i område med generellt skyddad biototyp eller i ett skogligt biotopskyddsområde kan naturvärdesinventeringar och utredningar behöva göras för att bedöma om en plats är lämplig för exploatering.

Artskydd. Artskyddsförordningen omfattar bestämmelser till skydd för fridlysta arter, både växter och djur. Till skillnad från områdesskyddet gäller artskyddet över hela landskapet. Det innebär att alla kan beröras och behöva ta hänsyn. Arbetsföretag i naturmiljöer kan komma att skada fridlysta arter. Beroende på art och syfte med åtgärden kan en dispens från artskyddsförordningen krävas. Information om arter finns på länsstyrelsens hemsida. Vid planering och prövning av ändrad markanvändning kan naturvärdesinventeringar och utredningar behöva göras för att bedöma om en plats är lämplig för exploatering.

Landskapsvärden. Enligt landskapskonventionen är landskapet en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Hänsyn ska tas till omgivande landskap och dess värden vid lokalisering och utformning av nya byggnader och anläggningar, både inne i orterna och på landsbygden. Olika landskap har olika tålighet för förändringar beroende på skala och komplexitet, på befintliga värden och på hur bebyggelsen ser ut idag. För en god anpassning till landskapets värden gäller följande riktlinjer:

- Bygg där det redan är byggt - Bygg i första hand i anslutning till befintlig bebyggelse och vägnät. Placera huset som ett komplement till redan befintliga byggnader, på lucktomt eller kompletterande tomt i en befintlig by eller ort, eller om landskapet är öppet, nära befintliga byggnader, eller i ett skogsbryn, vid en bergsknalle eller en träddunge där huset får stöd i landskapet.
- Samverka med omgivningen - Skapa helhet och balans genom att anpassa huset till omgivningens skala och komplexitet. Låt etablerade mönster för hur byggnad läggs till byggnad, hur tomter avgränsas och hur tillfarter utformas vara vägledande. Men också färgsättning, takvinklar och detaljer på omgivande bebyggelse kan spela roll för helheten. Det betyder inte att allt måste se likadant ut. Även moderna byggnader kan anpassas och fungera väl i ett äldre område eller i känsliga natur- och kulturlandskap.
- Ta stöd i landskapet - Låt husen smyga sig in i landskapet i ett naturligt skyddat läge, både visuellt och för väder och vind. Ta vara på utsikten, men placera byggnaden så att den tar skydd av skog eller höjder. Det gäller särskilt i känsliga natur- och kulturlandskap. Undvik placering på en höjd, om byggnaden inte omges av t.ex. skog. I mer öppna landskap bör man vara extra försiktig med fristående resliga byggnader, så att dessa inte får för stor dominans i landskapet, t.ex. stora ridhus och maskinhallar.
- Anpassa till terrängen - Utgå från landskapets givna förutsättningar vid val av tomt för att minimera sprängning, schaktning och utfyllnad. Placera byggnaderna på tomten så att de upplevs som en självklar och naturlig del av miljön. Utgå från vad platsen har att erbjuda och tänk på att färre markarbeten generellt brukar göra att de nya byggnaderna lättare passar in i miljön. Bevara gärna de vackraste platserna på tomten och förlägg i stället trädgården där, som på så sätt bevarar värdet.
- Stäng inte av - Ny bebyggelse bör inte stänga av möjligheten att ta sig till fots till sjöar, utmed vandringsleder med mera. Det kan även handla om att inte stänga av vackra och långa vyer visuellt. Det är viktigt att skapa öppenhet i områden med vackra och vidsträckta vyer och inte bygga för. Ett sätt kan vara att bygga bakom och/eller nedanför skogspartier eller slänter.
- Ta hänsyn till naturvärdena - Ta reda på vilka naturvärden som finns på platsen för byggnaderna och tomten, och anpassa utformningen efter dessa. Om det finns en värdefull trädunge eller naturtyp kan placering av byggnader behöva anpassas och kanske tomten behöver få en karaktär som tar hänsyn till naturmiljön.

Varsamhet. För all bebyggelse gäller varsamhetsbestämmelserna i plan- och bygglagen kap 8:17, dvs att ändring av byggnad ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess kulturvärden tas till vara, ett ansvar som delas såväl av enskilda som av myndigheter. Med kulturvärden avses bebyggelsens karaktärsdrag, jämte byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden. Som underlag används kommunens kulturmiljöutredning.

Förvanskningförbud. För särskilt värdefulla byggnader gäller förbud mot förvanskningar enligt plan- och bygglagen kap 8:13. För åtgärd i en byggnad eller miljö som identifierats i kommunens kulturmiljöutredning eller bebyggelsedokumentation bör en sakkunnig bedömning av kulturhistoriskt värde göras av bebyggelseantikvarie eller motsvarande i varje enskilt fall, om det inte är uppenbart onödigt. Särskilt värdefulla byggnader bör förses med relevant skydd vid detaljplaneläggning.

Fornlämning. Fornlämningar får enligt kulturmiljölagen kap 2 inte ändras, täckas över eller skadas utan tillstånd från länsstyrelsen. Detta gäller även fornlämningar som påträffas men ännu inte är kända. I samband med att förändringar av markanvändningen planeras kan arkeologisk utredning komma att krävas. Fornlämningar bör beaktas i tidiga skeden av planering och byggande. Den som avser att uppföra en byggnad eller en anläggning, eller genomföra ett annat arbetsföretag bör därför alltid i god tid kontakta länsstyrelsen för att få information om eventuella fornlämningar. Länsstyrelsen beslutar om vilka undersökningsåtgärder som behöver göras, skyddsavstånd, och ev borttagande av fornlämning. Fornlämningar i vatten är skyddade på samma sätt som på land. Register över samtliga kända fornlämningar finns i Riksantikvarieämbetets databas *Fornsök*.

G4 Areella näringar

Beskrivning - G4 Areella näringar är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Skogsmark är mark med skog som används för produktion av råvaror till trä, papper, energi och andra biobaserade produkter och/eller har andra värden. Skogsbruk är av nationell betydelse enligt miljöbalken kap 3:4, vilket innebär att skogsmark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. Ny bebyggelse på skogsmark kan vara lämplig om åtgärden inte påtagligt försvårar ett rationellt skogsbruk eller marken har höga natur-, kultur- och friluftsvärden. Vid prövning av ny bebyggelse på skogsmark ska påverkan på rationell skogsskötsel och på natur- och rekreationsvärden redovisas, och vid behov ska t.ex. rekreationsvärden kompenseras.

G5 Energi och resurser

Beskrivning - G5 Energi och resurser är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Elkapacitet. Elledningskapacitet bör alltid utredas i ett tidigt skede i plan- och byggprocesser för ny sammanhängande bebyggelse och större anläggningar för att möjliggöra en god energiförsörjning.

Dagvatten. Dagvatten ska omhändertas lokalt samt mark och bebyggelse höjdsättas så att byggnader, infrastruktur och samhällsfunktioner kan hantera extrem nederbörd, och dricksvattenförekomster skyddas från spridning av föroreningar. Dagvatten bör fördröjas på flera nivåer:

- Lokalt omhändertagande, genom fördröjning på den egna fastigheten genom infiltration, stenkista och/eller annan lämplig lösning. Bräddavlopp ska anordnas för att säkerställa att egna och angränsande fastigheter inte skadas av dagvatten och dagvattenutredning alltid tas fram om det inte är uppenbart onödigt.
- Fördröjning nära källan, genom att en samlad fördröjning anordnas i direkt anslutning till en samlad bebyggelsegrupp, vilket ofta hanteras i detaljplan vid ny bebyggelse.
- Trög avledning, i form av svackdiken, bäckar och avrinningsvägar via t.ex. grönstråk och gator för att fördröja tillrinning till vattendrag.
- Samlad fördröjning via dammar, våtmarksområden och mångfunktionella översvämningsytor.

Eftersom dagvatten kan ge upphov till översvämningar ska dagvattenutredning alltid tas fram, och hantering och ansvar redovisas tydligt vid planering och prövning av ändrad markanvändning, om detta inte är uppenbart onödigt. Beräkningar av dimensionerande dagvattenflöden ska utgå från aktuella rekommendationer, i nuläget minst 100 års dimensionerande återkomst-tid för regn, och en klimatfaktor på minst 1,25 för regn kortare än en timme, och minst 1,20 för längre regn.

Hårdgjorda ytor. Andelen hårdgjord yta ska begränsas för att underlätta för nederbörd att infiltrera marken och förebygga översvämning och föroreningsspridning. Med hårdgjord yta avses den samlade ytan tak, köryta, parkering eller gårdsyta som inte släpper igenom vatten. Istället för tät asfalt kan olika typer av vattengenomsläpplig beläggning väljas, till exempel gräsarmering, grus eller hålsten. Andel genomsläpplig markyta samt krav på marklov för åtgärder som försämrar markens genomsläpplighet bör vidare regleras i detaljplan.

Framkomlighet för renhållningsfordon. För att minimera risken för olyckor med backande renhållningsfordon bör ny bebyggelse i möjligaste mån planeras utan återvändsgator eller med tillräckligt stora vändplatser, så att backning helt kan undvikas. Backning får aldrig ske i bilfria områden, på gång- och cykelvägar, intill lekplatser, bostadsentréer, skolor, förskolor eller äldreboenden. Dubbelriktade körfält ska vara minst 6,5 meter, utan att parkering eller växtlighet inskränker på bredden och med en hindersfri yta på ytterligare 1 meter på båda sidor. Vägen ska ha en fri höjd på minst 4,7 meter. Vändplan för en normal sopbil ska ha en diameter av 18 meter med en hindersfri remsa på ytterligare 1,5 meter runt om. Avfallsutrymmen får inte placeras nära lekplatser eller på ett sätt så att gång- och cykelvägar behöver användas eller korsas.

G6 Miljö, hälsa och säkerhet

Beskrivning - G6 Miljö, hälsa och säkerhet är en generell riktlinje som gäller hela kommunen.

Riktlinjer:

Miljökvalitetsnormer. All samhällsplanering ska bidra till att gällande miljökvalitetsnormer uppnås. För närvarande finns miljökvalitetsnormer för vatten och för utomhusluft som berör Lekeberg. För miljökvalitetsnormer för vatten gäller att inga åtgärder får tillåtas som leder till försämrad kvalitet eller som försvårar åtgärder för att förbättra kvaliteten på vattenförekomster.

Buller. Vid planering och prövning av lov för bostäder och annan känslig bebyggelse, samt vid planering av utomhusmiljöer såsom skolgårdar, ska aktuella riktvärden för buller användas för att åstadkomma en god ljudmiljö och begränsa bullrets skadliga effekter på människors hälsa. Trafikbullerförordningens riktvärden för trafikbuller vid nya och befintliga bostäder ska tillämpas i ärenden om detaljplaner, bygglov och förhandsbesked. För skolgårdar gäller att ljudnivån 50 dBA alltid ska uppnås vid så stor del av förskolans/skolans utevistelseyta som möjligt, det vill säga vid minst halva skolgårdens yta, såväl vid nyplanering som vid befintliga verksamheter. När ny eller väsentligt ändrad trafikinfrastruktur planeras genom detaljplan ska infrastrukturpropositionens riktvärden användas för bedömning av olägenheter av buller vid befintlig bebyggelse utanför den aktuella detaljplanen.

Trafiksäkerhet allmän väg. Vid planering och byggande utmed allmän väg behöver tillräckliga avstånd hållas till väganläggningen för att kunna upprätthålla säkerhet och sköta drift och underhåll med mera. Inom 12 meter från allmän väg finns enligt Väglagen en tillståndspliktig zon, där länsstyrelsens tillstånd krävs om byggnader eller anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten ska uppföras. Den tillståndspliktiga zonen är utökad till 30 meter för väg 204 och 50 meter för E18. Länsstyrelsens tillstånd krävs inte om åtgärden provas i en detaljplan eller i ett bygglov.

Elsäkerhet. För att inte ny bebyggelse eller byggnadsverk ska komma för nära en befintlig elanläggning behöver vissa avstånd till kraftledningar och tillhörande anläggningar hållas. För att identifiera aktuellt avstånd ska berört elnätsföretag kontaktas inom ett avstånd om 50 meter från kraftledningar och tillhörande anläggningar i regionnät och lokalnät för eldistribution. Svenska kraftnät ska kontaktas vid planering av åtgärder inom 500 meter från transmissionsnätsledningar och -stationer, såsom exempelvis verksamhet med brandfarliga och explosiva varor, upplag, parkeringsplatser, busshållplatser med mera.

Höga objekt. Hela Lekebergs yta ligger inom så kallad MSA-yta för Örebro flygplats, där byggnader och andra föremål som är högre än 20 meter kan komma att påverka luftfarten. Alla ärenden som rör byggnader och andra objekt högre än 20 meter i hela Lekeberg, ska därför remitteras till Trafikverket och flygplatsen, se riktlinje *Riksintrasse flyghinder MSA-yta*. Vidare ligger delar av kommunen inom påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet runt Villingsbergs skjutfält, där alla ärenden gällande uppförande av objekt över 20 meter också ska remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada, se riktlinje *Riksintrasse totalförsvar hinderfrihet*. För de delar av Lekeberg som ligger utanför hinderfrihetsyta för Villingsbergs skjutfält gäller att alla ärenden och projekt som rör objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse också ska samrådask med Försvarmakten.

Geotekniska förhållanden. Att ha kunskap om markens egenskaper är grundläggande för att utforma och bygga stabila, säkra och hälsosamma byggda miljöer. Undersökning av de geotekniska förutsättningarna ska därför alltid ske vid framtagande av detaljplan om det inte är uppenbart onödigt, och vid behov också vid lokaliseringsprövning i förhandsbesked och bygglov.

Enskilda avloppsanläggningar. Utsläpp av avloppsvatten räknas som miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken. Inom vissa områden finns högre risk för påverkan av enskilda avlopp på t.ex. grundvatten, enskilda vattentäkter och skyddade områden, vilket ställer högre krav på avloppsrening än normal skyddsnivå. Sådana riskområden identifieras med stöd av länsstyrelsens aktuella kartsikt för prövning av små avlopp. För att få färre utsläppspunkter är huvudregeln att tillkommande bebyggelse om möjligt ansluts till kommunal vatten- och avloppsanläggning, i andra hand till andra samordnade lösningar. I de fall lokalisering i ett område där kommunalt VA saknas provas positivt, ska enskild avloppsanläggning utföras efter anvisningar i beslut från miljönämnd.

Djurhållning. Vid planering och prövning av lov för bostäder och annan känslig bebyggelse ska avstånd mellan bostadsbebyggelse och djuranläggningar användas enligt aktuella riktlinjer.

Förorenat område. Förorenat område kan finnas i anslutning till aktiv eller nedlagd industri, deponi eller annan verksamhet. Byggnads- och markåtgärder på och i anslutning till förorenad mark kräver avhjälpande åtgärder. Vid lämplighetsbedömning i samband med planering och lovprövning ska behovet av utredningar och avhjälpande åtgärder samrådask med miljöenheten.

Värmeböljor. Vid planering och prövning av ändrad markanvändning bör åtgärder för att mildra effekterna av värmeböljor uppmärksammas, till exempel behovet av skuggande träd vid bebyggelse och på offentliga platser, och möjlighet till kylning av byggnader genom till exempel avskärmande markiser och installation av klimatanläggningar i känsliga miljöer, såsom äldreboenden och vårdcentraler.

RISKBEDÖMNING

Bedömningszon översvämning

Beskrivning - Områden med förhöjd risk för översvämning på grund av höga flöden dels vid skyfall, dels vid höga flöden från Svartån, Garphytteån och Täljeån. För skyfall har maximalt vattendjup om en decimeter eller mer från skyfallsmodelleringen använts som avgränsning, och för höga flöden har beräknat högsta flöde använts.

Riktlinje - Inom bedömningszon bör samhällsviktig verksamhet och annan översvämningskänslig bebyggelse och anläggningar helt undvikas, till exempel bostäder. Om byggnation ändå övervägs ska planering och prövning av ändrad markanvändning föregås av detaljerad översvämningskartering och utredning av vilka skyddsåtgärder som eventuellt behöver genomföras för att möjliggöra föreslagen markanvändning. Dessa ska redovisas i detaljplan eller som underlag för lokaliseringsprövning i samband med bygglov. Utformning av skyddsåtgärder ska säkerställa att de inte leder till en oacceptabel risköverföring på andra områden.

Bedömningszon ras- och skred

Beskrivning - Områden med förhöjd risk för ras och skred med hänsyn till jordart, lutning och närhet till strand.

Riktlinje - Stabiliteten längs med slänter vid sjöar och vattendrag kan förändras med ökad belastning i slänternas överkant eller vid till exempel schaktning vid släntfoten, och därmed medföra ökad risk för ras och skred. Inom bedömningszon bör byggnation och andra markåtgärder därför ske med stor försiktighet och alltid föregås av utredning om eventuella stabilitetsproblem och vilka skyddsåtgärder som kan behövas.

Bedömningszon erosion

Beskrivning - Områden med risk för stranderosion med hänsyn till jordartstyp och jordartens eroderbarhet längs stränder. Risker för erosion påverkas även av faktorer som till exempel vattnets strömningshastighet.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska hänsyn till risken för stranderosion tas vid planering och prövning av ändrad markanvändning, och förutsättningarna vid behov utredas. Byggnation och andra markåtgärder bör ske med försiktighet. Träd och annan vegetation som binder jorden bör behållas och vid behov återplanteras. I vissa fall kan utflackning av slänter vara motiverat.

Bedömningszon påverkan erosion ras slam

Beskrivning - Områden med förhöjd risk för påverkan av erosion eller ras. I bedömningszonen ingår instabila slänter med mycket kraftig lutning, angränsande slänter med kraftig lutning och närområden som kan påverkas av förflyttning av material.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska hänsyn till risken för påverkan av erosion eller ras tas vid planering och prövning av ändrad markanvändning, och de geotekniska förutsättningarna vid behov undersökas. Områdena är känsliga för förändringar av vegetationen liksom förändringar av vattenmängder, vattnets flödesvägar och rinnhastigheter, det vill säga sådan påverkan som ofta uppstår vid exploatering, skogsbruk och avverkning. Detta gäller särskilt kärnområdena med instabila slänter med mycket kraftig lutning, och angränsande slänter med kraftig lutning.

Bedömningszon radon

Beskrivning - Område med förhöjd risk för exponeringen av markradon. Områdets gränser är ungefärliga.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska planering och prövning av utbyggnad av bostäder och annan känslig bebyggelse föregås av undersökningar av radonförekomst och bebyggelsens lämplighet bedömas. Vid förhöjda radonhalter ska radonsäkert byggande tillämpas. Gällande gränsvärden för radon i inomhusluft och vatten får inte överskridas. Inom bedömningszon kan även bergborrade brunnar vara olämpliga. Se även riktlinje för *Bedömningszon Brunnsbörning* i karta *Risker och hänsyn*.

Bedömningszon arsenik

Beskrivning - Område med förhöjd risk för exponeringen av naturligt förekommande arsenik i mark. Området består av två slags riskområden, dels risk på grund av hög genomsläpplig ytjord på alunskiffer, dels risk på grund av jorddjup 6 meter eller mindre i närheten av alunskiffer, vilka identifierats i kommunens övergripande arsenikutredning. Då riskområdena är teoretiskt beräknade ingår en buffert om 200 meter i bedömningszonen.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska planering och prövning av utbyggnad av bostäder och annan känslig bebyggelse föregås av undersökningar av arsenikförekomst, och bebyggelsens lämplighet bedömas. Vid förhöjda arsenikhalter ska lämpliga åtgärder vidtas innan ny bebyggelse kan uppföras. Inom bedömningszon bör provtagning också göras av ev arsenikförekomst i enskilt vatten. Se även riktlinjer för *Bedömningszon Brunnsbörning* och *Bedömningszon enskilt vatten* i karta *Risker och hänsyn*.

Bedömningszon brunnsbörning

Beskrivning - Område med alunskiffer och förhöjd risk för frisättning av naturligt förekommande arsenik vid åtgärder i mark.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska borrhning av brunnar i mark för vatten, energi mm, schaktning till berggrund eller sprängning av berg helt undvikas, eller föregås av en detaljerad undersökning av förekomst av arsenik i mark som visar på lämplighet och möjliga skyddsåtgärder. Se även riktlinjer för *Bedömningszon arsenik* och *Bedömningszon radon* i karta *Risker och hänsyn*, och för *Lanna Prioriterat omvandlingsområde VA* i karta *Mark- och vattenanvändning*.

Bedömningszon vägtrafikbuller

Beskrivning - Område som beräknas ligga inom 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå från allmän väg år 2050, där det finns risk för störning av vägtrafikbuller.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska bullerutredning tas fram innan byggnation eller ombyggnation av bullerkänslig bebyggelse kan ske, såsom till exempel bostäder, förskolor, vårdinrättningar mm. Bästa möjliga ljudmiljö ska eftersträvas och gällande riktvärden för bullernivåer följas. För områden med lera eller silt intill större väg med tunga transporter ska risken för vibrationer också uppmärksammas. Vid åtgärder inom bedömningszon ska miljöenheten höras. Se även riktlinje för *G6/Buller* i karta *Risker och hänsyn*.

Bedömningszon verksamhetsbuller

Beskrivning - Område med risk för störning från verksamhetsbuller. Bedömningszonen utgörs dels av riskområden för buller runt Villingsbergs skjutfält och Örebro flygplats, dels av ett schablonavstånd om 500 meter kring anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter som kan ge upphov till buller, där de lokala förhållandena därmed kan variera.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska bullernivåer utredas innan byggnation eller ombyggnation av bullerkänslig bebyggelse kan ske, såsom till exempel bostäder, förskolor, vårdinrättningar mm. Bästa möjliga ljudmiljö ska eftersträvas och gällande riktvärden för bullernivåer följas. Vid åtgärder inom bedömningszon ska miljöenheten höras. För verksamhetsbuller från Villingsbergs skjutfält, se riktlinjer för Riksintrasse totalförsvar buller och annan risk.

Bedömningszon kraftledning

Beskrivning - Område med risk för exponeringen av magnetfält från kraftledningar. I bedömningszon ingår område som är av riksintrasse för totalförsvar transmissionsnät el (220–400 kilovoltledning), och område inom 50 meter från 70–130 kilovoltledning.

Riktlinje - För att minska exponeringen av magnetfält ska försiktighetsprincipen tillämpas vid planering och byggande i närheten av större kraftledningar. Inom bedömningszon ska högsta strålningsnivåer enligt gällande rekommendationer säkerställas innan ny bostad eller annan bebyggelse där människor vistas varaktigt får komma till stånd. Vid planering av åtgärder inom 250 meter från ledningar och stationer i transmissionsnätet, eller vid etablering av verksamheter som förbrukar mer än 100 MW, ska samråd ske med Svenska kraftnät. Se även riktlinje för *Riksintrasse energidistribution* i karta *Riksintrasse, LIS och andra värden*.

Bedömningszon farligt gods

Beskrivning - Område om 150 meter från rekommenderade transportleder för farligt gods där risk för mekanisk påverkan, brand och explosion i samband med olyckor särskilt ska uppmärksammas.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska lämpliga riskavstånd och eventuella behov av skyddsåtgärder utredas vidare vid planering och prövning av ändrad markanvändning. Bedömningszon mäts från bakslänt dike för väg och spårmitt för järnväg. Vid etableringar inom bedömningszon ska räddningstjänsten, länsstyrelsen och Trafikverket höras.

Bedömningszon drivmedelsstation

Beskrivning - Område om 100 meter från drivmedelsstation där risk för mekanisk påverkan, brand och explosion i samband med olyckor särskilt ska uppmärksammas.

Riktlinje - Inom bedömningszon ska lämpliga riskavstånd och eventuella behov av skyddsåtgärder utredas vidare vid planering och prövning av ändrad markanvändning. Vid nyetablering bör ambitionen vara att hålla minst 100 meter från drivmedelsstation till bostäder och annan känslig bebyggelse. Vid etableringar inom bedömningszon ska räddningstjänsten höras.

Bedömningszon deponi

Beskrivning - Område med äldre nedlagd deponi som kan innehålla föroreningar från hushålls-, bygg- och/eller industriavfall. Nedbrytningen pågår under lång tid, och risk för metangasbildning finns. Utifrån den bedömda risken är varje område klassat i en av fyra riskklasser från mycket stor risk till liten risk.

Riktlinje - Inom bedömningszon om 100 meter från äldre nedlagd deponi ska lämpliga riskavstånd och eventuella behov av skyddsåtgärder utredas vid planering och prövning av ändrad markanvändning. Vid etableringar inom bedömningszon ska miljöenheten höras.

Bedömningszon dricksvatten

Beskrivning - Bedömningszonerna omfattar den prioriterade vattenförekomsten Svartån, Askersundsåsen, Tryggebodaåsen/Dormenområdet, Fjugesta och Närkeslätten, samt de tillrinningsområden som långsiktigt behöver värnas kring denna för långsiktig dricksvattenförsörjning, reservvatten och enskilt vatten. Inom bedömningszon får markanvändning och bebyggelse inte äventyra den prioriterade dricksvattenförekomstens kvalitet eller kvantitet.

Riktlinje - Vid planering och prövning av ändrad markanvändning, bebyggelse och andra åtgärder inom bedömningszon ska effekterna på vattenförekomsten kartläggas och eventuell påverkan förebyggas. Påverkan kan förebyggas till exempel genom att anpassa dagvattenhantering och markytebehandling med hänsyn till befintliga förhållanden, tidigare markanvändning och eventuella föroreningsrisker. Översiktliga utredningar av geotekniska förhållanden och dagvattenhantering ska alltid göras om detta inte är uppenbart onödigt. Inom 50–100 meter från sjöar eller vattendrag inom bedömningszon ska risken för spridning av föroreningar vid olyckor ges särskild uppmärksamhet. Verksamheter eller åtgärder som kan behöva särskilda försiktighetsåtgärder är: hantering av petroleumprodukter och brandfarliga vätskor, uppställning och tvätt av motorfordon och maskiner med förbränningsmotor, hantering av bekämpningsmedel och växtnäringsämnen, upplag av timmer med mera, avledning av avloppsvatten och dagvatten, avfallshantering och deponering av snö, miljöfarlig verksamhet, täktverksamhet och markarbeten, energianläggningar och brunnar, transport av farligt gods samt väghållning.

Bedömningszon enskilt vatten

Beskrivning - Områden med förhöjd risk för arsenikförekomst i grundvatten på grund av hög genomsläpplighet i isälvsavlagringar i anslutning till alunskiffer, vilka identifierats i kommunens övergripande arsenikutredning. I bedömningszonen ingår en buffert om 200 meter.

Riktlinje - Inom bedömningszon bör dricksvatten provtas för att bedöma om det finns förhöjda arsenikhalter och vattnet behöver renas. Man bör också vara försiktig med materialtäkter eller större schaktningsarbeten i mark. Se även riktlinje för *Bedömningszon Dricksvatten* i karta *Risker och hänsyn*.